

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

දීඝනිකායෙ

සීලක්ඛන්ධවග්ගට්ඨකථා

ගන්ථාරම්භකථා

කරුණාසීතලහදයං, පඤ්ඤාපජ්ජොතවිභතමොභතමං;
සනරාමරලොකගරුං, චන්දෙ සුගතං ගතිවිමුක්තං.

බුද්ධොපි බුද්ධභාවං, භාවෙන්වා වෙව සච්ඡිකත්වා ච;
යං උපගතො ගතමලං, චන්දෙ තමනුක්තරං ධම්මං.

සුගතස්ස ඔරසානං, පුත්තානං මාරසෙනමථනානං;
අට්ඨන්තම්පි සමුහං, සිරසා චන්දෙ අරියසඬ්ඝං.

ඉති මෙ පසන්නමතිනො, රතනත්තයචන්දනාමයං පුඤ්ඤං;
යං සුවිභතත්තරායො, හුත්වා තස්සානුභාවෙන.

දීඝස්ස දීඝසුත්තඬ්ඛිතස්ස, නිපුණස්ස ආගමවරස්ස;
බුද්ධානුබුද්ධසංවණ්ණිකස්ස, සද්ධාවහගුණස්ස.

අත්ථජ්ජකාසනත්ථං, අට්ඨකථා ආදිතො වසිසතෙනි;
පඤ්චහි යා සඬ්ඛිතා, අනුසඬ්ඛිතා ච පච්ඡාපි.

සීහළදීපං පන ආභතාථ, වසිනා මහාමහින්දෙන;
යපිතා සීහළභාසාය, දීපවාසිනමත්ථාය.

අපනෙන්වාන තතොහං, සීහළභාසං මනොරමං භාසං;
තන්තිනයානුච්ඡවිකං, ආරොපෙන්තො විගතදොසං.

සමයං අවිලොමෙන්නො, ථෙරානං ථෙරවංසපදීපානං;
සුනිපුණවිනිච්ඡයානං, මහාවිහාරෙ නිවාසිනං.

හිත්වා පුනජ්ජනාගතමත්ථං, අත්ථං පකාසයිස්සාමි;
සුජනස්ස ච තුට්ඨත්ථං, විරට්ඨිතත්ථඤ්ච ධම්මස්ස.

සීලකථා ධුතධම්මා, කම්මට්ඨානානි වෙව සබ්බානි;
චරියාවිධානසහිතො, කුමානසමාපත්තිවිත්ථාරො.

සබ්බා ව අභිඤ්ඤායො, පඤ්ඤාසංඛිකලනනිව්ඡයො වෙව;
ඛන්ධධාතායතනින්ද්‍රියානි, අරියානි වෙව චත්තාරි.

සච්චානි පච්චයාකාරදෙසනා, සුපරිසුද්ධනිපුණනායා;
අවිමුක්තතන්තිමග්ගා, විපස්සනා භාවනා වෙව.

ඉති පන සබ්බං යස්මා, විසුද්ධිමග්ගෙ මයා සුපරිසුද්ධං;
වුත්තං තස්මා භියොයා, න තං ඉධ විචාරයිස්සාමි.

“මජ්ඣෙ විසුද්ධිමග්ගො, එස චතුත්තම්පි ආගමානඤ්ඤි;
යත්වා පකාසයිස්සති, තත්ථ යථා භාසිතං අත්ථං”.

ඉව්වෙව කතො තස්මා, තම්පි ගහෙත්වාන සද්ධිමෙතාය;
අට්ඨකථාය විජානථ, දීඝාගමනිස්සිතං අත්ථන්ති.

නිදානකථා

තත්ථ දීඝාගමො නාම සීලක්ඛන්ධවග්ගො, මහාවග්ගො, පාටීකවග්ගොති
වග්ගතො තිවග්ගො හොති; සුත්තතො චතුත්තිංසසුත්තසංඛිගහො. තස්ස වග්ගෙසු
සීලක්ඛන්ධවග්ගො ආදි, සුත්තෙසු බ්‍රහ්මජාලං. බ්‍රහ්මජාලස්සාපි “එවං මෙ
සුත්ත”න්තිආදිකං ආයස්මතා ආනන්දෙන පට්මමහාසංඛිතිකාලෙ වුත්තං නිදානමාදි.

පට්මමහාසංඛිතිකථා

පට්මමහාසංඛිති නාම වෙසා කිඤ්චාපි විනයපිටකෙ තන්තිමාරුළ්භා,
නිදානකොසල්ලත්ථං පන ඉධාපි එවං වෙදිතබ්බා. ධම්මවක්කප්පවත්තනඤ්ඤි ආදිං
කත්වා යාව සුභද්දපරිබ්බාජකචිත්තයනා කතබුද්ධකිව්වෙ, කුසිනාරායං උපවත්තනෙ
මල්ලානං සාලවනෙ යමකසාලානමන්තරෙ විසාබ්බුණ්ණමදිවසෙ පච්චුසසමයෙ
අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතෙ භගවති ලොකනාථෙ, භගවතො
ධාතුභාජනදිවසෙ සන්තිපතිතානං සත්තන්තං භික්ඛුසතසහස්සානං සංඝස්මරො
ආයස්මා මහාකස්සපො සත්තාහපරිනිබ්බුතෙ භගවති සුභද්දෙන වුඩ්ඨපබ්බජිතෙන –
“අලං, ආවුසො, මා සොචිත්ථ, මා පරිදෙචිත්ථ, සුමුත්තා මයං තෙන මහාසමණෙන,
උපද්දුතා ව හොම – ‘ඉදං වො කප්පති, ඉදං වො න කප්පති’ති, ඉදානි පන මයං යං
ඉච්ඡිස්සාම, තං කරිස්සාම, යං න ඉච්ඡිස්සාම න තං කරිස්සාමා”ති (වුළුව. 437)
වුත්තවචනමනුස්සරන්තො, ඊදිසස්ස ව සංඝස්සන්තිපාතස්ස පුන දුල්ලභභාවං
මඤ්ඤමානො, “යානං බො පනෙතං විජ්ජති, යං පාපභික්ඛු ‘අතීතසත්ථුකං
පාවචන’න්ති මඤ්ඤමානා පක්ඛං ලභිත්වා නචිරස්සෙව සද්ධම්මං
අන්තරධාපෙය්‍යුං, යාව ව ධම්මවිනයො තිට්ඨති, තාව අනතීතසත්ථුකමෙව පාවචනං
හොති. වුත්තඤ්ඤෙනං භගවතා –

‘යො වො, ආනන්ද, මයා ධම්මො ච විනයො ච දෙසිතො පඤ්ඤත්තො,
සො වො මමච්චයෙන සත්ථා’ති (දී. නි. 2.216).

‘යංනුනාහං ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඬගායෙය්‍යං, යථයිදං සාසනං අද්ධනියං අස්ස
විරට්ඨිතිකං’.

යඤ්චාහං හගවතා –

‘ධාරෙස්සසි පන මෙ ත්වං, කස්සප, සාණානි පංසුකුලානි නිබ්බසනානී’ති
(සං. නි. 2.154) වත්වා වීචරෙ සාධාරණපරිභොගෙන.

‘අහං, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඬ්ඛාමී විච්චිවෙව කාමෙහි විච්චිව
අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විචෙකජං පීතිසුඛං පයමං ඤානං
උපසම්පජ්ජ විහරාමී; කස්සපොපි, භික්ඛවෙ, යාවදෙව, ආකඬ්ඛිති විච්චිවෙව
කාමෙහි විච්චිව අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විචෙකජං පීතිසුඛං
පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරතී’ති (සං. නි. 2.152).

එවමාදිනා නයෙන නවානුපුබ්බවිහාරජලභිඤ්ඤාප්පහෙදෙ
උත්තරිමනුස්සධම්මෙ අත්තනා සමසමට්ඨපනෙන ච අනුග්ගහිතො, තථා ආකාසෙ
පාණිං වාලෙත්වා අලග්ගචිත්තතාය වෙච වන්දොපමපට්පදාය ච පසංසිතො, තස්ස
කිමඤ්ඤං ආණණ්‍යං හවිස්සති. නනු මං හගවා රාජා විය
සකකචචඉස්සරියානුප්පදානෙන අත්තනො කුලචංසප්පතිට්ඨාපකං පුත්තං
‘සද්ධම්මචංසප්පතිට්ඨාපකො මෙ අයං හවිස්සති’ති, මත්ත්වා ඉමිනා අසාධාරණෙන
අනුග්ගහෙන අනුග්ගහෙසි, ඉමාය ච උළාරාය පසංසාය පසංසිති චිත්තයන්තො
ධම්මචිත්තයසඬගායනත්ථං භික්ඛුනං උස්සාහං ජනෙසි. යථාහ –

‘අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො භික්ඛු ආමන්තෙසි – ‘එකමිදාහං,
ආවුසො, සමයං පාචාය කුසිනාරං අද්ධානමග්ගප්පට්පත්තො මහතා
භික්ඛුසඬසෙන සද්ධිං පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි’ති (වුළුව. 437) සබ්බං
සුභද්දකණ්ඩං විත්ථාරතො වෙදිතබ්බං. අත්ථං පනස්ස
මහාපරිනිබ්බානාවසානෙ ආගතට්ඨානෙයෙව කථයිස්සාම.

තතො පරං ආහ –

‘හන්ද මයං, ආවුසො, ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඬගායාම, පුරෙ අධම්මො
දිප්පති, ධම්මො පට්ඨානියාති; පුරෙ අවිනයො දිප්පති, විනයො පට්ඨානියාති;
පුරෙ අධම්මවාදිතො බලවත්තො භොන්ති, ධම්මවාදිතො දුබ්බලා භොන්ති,
පුරෙ අවිනයවාදිතො බලවත්තො භොන්ති, විනයවාදිතො දුබ්බලා
භොන්ති’ති (වුළුව. 437).

හික්බි ආහංසු – “තෙන හි, හන්තෙ, ථෙරො හික්බි උච්චිනතු” ති. ථෙරො පන සකලනවච්ඡගසත්ථුසාසනපරියත්තිධරෙ පුපුජ්ජනසොතාපන්නසකදාගාමිඅනාගාමි සුක්ඛවිපස්සක බිණ්ණාසවහික්බි අනෙකසනෙ, අනෙකසහස්සෙ ච වජ්ජෙත්වා තිපිටකසබ්බපරියත්තිජ්ජහෙදධරෙ පටිසම්භිදාජ්ජත්තෙ මහානුභාවෙ යෙභුයොන හගවතො එතදග්ගං ආරොපිතෙ තෙවිජ්ජාදිහෙදෙ බිණ්ණාසවහික්බියෙව එකුනපඤ්චසනෙ පරිග්ගහෙසි. යෙ සන්ධාය ඉදං චුත්තං – “අථ බො ආයස්මා මහාකස්සපො එකෙනුනානි පඤ්ච අරහත්තසතානි උච්චිති” ති (චූළව. 437).

කිස්ස පන ථෙරො එකෙනුනමකාසීති? ආයස්මතො ආනන්දත්ථෙරස්ස ඔකාසකරණත්ථං. තෙනභායස්මතා සභාපි, විනාපි, න සක්කා ධම්මසඬ්ඨිතිං කාතුං. සො භායස්මා සෙක්ඛො සකරණියො, තස්මා සභාපි න සක්කා. යස්මා පනස්ස කිඤ්චි දසබලදෙසිතං සුත්තගෙය්‍යාදිකං අජ්ජවචක්ඛං නාම නත්ථි. යථාහ –

“ද්වාසීති බුද්ධතො ගණ්හිං, ද්වෙ සහස්සානි හික්බුතො;
චතුරාසීති සහස්සානි, යෙ මෙ ධම්මා පවත්තිනො” ති. (ථෙරගා. 1027);

තස්මා විනාපි න සක්කා.

යදි එවං සෙක්ඛොපි සමානො ධම්මසඬ්ඨිතියා බහුකාරත්තා ථෙරෙන උච්චිතිතබ්බො අස්ස, අථ කස්මා න උච්චිතිතොති? පරුපවාදවිච්ඡන්තො. ථෙරො හි ආයස්මත්තෙ ආනන්දෙ අතිවිය විස්සත්ථො අහොසි, තථා හි නං සිරස්මිං පලිතෙසු ජාතෙසුපි ‘න වායං කුමාරකො මත්තමඤ්ඤාසි’ ති, (සං. නි. 2.154) කුමාරකවාදෙන ඔවදති. සකාසකුලජ්ජසුතො වායස්මා තථාගතස්ස භාතා චූළපිතුපුත්තො. තත්ථ කෙචි හික්බු ඡන්දාගමනං විය මඤ්ඤමානා – “බහු අසෙක්ඛපටිසම්භිදාජ්ජත්තෙ හික්බු යපෙත්වා ආනන්දං සෙක්ඛපටිසම්භිදාජ්ජත්තං ථෙරො උච්චිති” ති උපවදෙය්‍යුං. තං පරුපවාදං පරිවජ්ජෙත්තො, ‘ආනන්දං විනා ධම්මසඬ්ඨිතිං න සක්කා කාතුං, හික්බුතංයෙව නං අනුමතියා ගහෙස්සාමි’ ති න උච්චිති.

අථ සයමෙව හික්බු ආනන්දස්සත්ථාය ථෙරං යාචිංසු. යථාහ –

“හික්බු ආයස්මත්තං මහාකස්සපං එතදවොචුං – ‘අයං, හන්තෙ, ආයස්මා ආනන්දො කිඤ්චාපි සෙක්ඛො අහබ්බො ඡන්දා දොසා මොහා භයා අගතිං ගන්තුං, බහු වානෙන හගවතො සන්නිකෙ ධම්මො ච විනයො ච පරියත්තො, තෙන හි, හන්තෙ, ථෙරො ආයස්මත්තම්පි ආනන්දං උච්චිනතු’ ති. අථ බො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මත්තම්පි ආනන්දං උච්චිති” ති (චූළව. 437).

එවං හික්බුතං අනුමතියා උච්චිතිතෙන තෙනායස්මතා සද්ධිං පඤ්චථෙරසතානි අහෙසුං.

අප්ඵ බො ටෙරානං භික්ඛුනං එතදහොසි – “කත්ථං නු බො මයං ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඬගායෙය්‍යාමා”ති? අප්ඵ බො ටෙරානං භික්ඛුනං එතදහොසි – “රාජගහං බො මහාගොවරං පහුතසෙනාසනං, යංනුන මයං රාජගහෙ වස්සං වසන්තා ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඬගායෙය්‍යාම, න අඤ්ඤෙහි භික්ඛු රාජගහෙ වස්සං උපගච්ඡෙය්‍යු”න්ති (වුළුව. 437).

කස්මා පන නෙසං එතදහොසි? “ඉදං පන අම්භාකං ටාවරකම්මං, කොචි විසභාගපුග්ගලො සඬසමජ්ඣං පටිසිත්වා උක්කොටෙය්‍යා”ති. අථායස්මා මහාකස්සපො ඤාත්තිදුතියෙන කම්මෙන සාවෙසි –

“සුඤ්ඤා මෙ, ආවුසො සඬසො, යදි සඬසස්ස පත්තකල්ලං සඬසො ඉමානි පඤ්ච භික්ඛුසතානි සම්මන්තෙය්‍ය රාජගහෙ වස්සං වසන්තානි ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඬගායිතුං, න අඤ්ඤෙහි භික්ඛුහි රාජගහෙ වස්සං වසිතබ්බ”න්ති. එසා ඤාත්ති.

“සුඤ්ඤා මෙ, ආවුසො සඬසො, සඬසො ඉමානි පඤ්චභික්ඛුසතානි සම්මන්ත”ති ‘රාජගහෙ වස්සං වසන්තානි ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඬගායිතුං, න අඤ්ඤෙහි භික්ඛුහි රාජගහෙ වස්සං වසිතබ්බන්ති. යස්සායස්මතො ඛමති ඉමෙසං පඤ්චන්තං භික්ඛුසතානං සම්මුති’ රාජගහෙ වස්සං වසන්තානං ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඬගායිතුං, න අඤ්ඤෙහි භික්ඛුහි රාජගහෙ වස්සං වසිතබ්බන්ති, සො තුණ්හස්ස; යස්ස නක්ඛමති, සො භාසෙය්‍යා.

“සම්මතානි සඬසෙන ඉමානි පඤ්චභික්ඛුසතානි රාජගහෙ වස්සං වසන්තානි ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඬගායිතුං, න අඤ්ඤෙහි භික්ඛුහි රාජගහෙ වස්සං වසිතබ්බන්ති, ඛමති සඬසස්ස, තස්මා තුණ්හී, එවමෙනං ධාරයාමී”ති (වුළුව. 438).

අයං පන කම්මවාචා තථාගතස්ස පරිනිබ්බානතො එකච්ඡතිමෙ දිවසෙ කතා. භගවා හි විසාබ්බුණ්ණමායං පච්චුසසමයෙ පරිනිබ්බුතො, අප්ඵස්ස සත්තාහං සුවණ්ණවණ්ණං සරීරං ගන්ධමාලාදීහි පුජයිංසු. එවං සත්තාහං සාධුකීළනදිවසා නාම අහෙසුං. තතො සත්තාහං විතකාය අග්ගිනා ඤායි, සත්තාහං සත්තිපඤ්ඡරං කත්වා සන්ධාගාරසාලායං ධාතුපුජං කරිංසුති, එකච්ඡති දිවසා ගතා. ඡෙට්ඨමුලසුක්කපක්ඛපඤ්චමීයංයෙව ධාතුයො භාජයිංසු. එතස්මිං ධාතුභාජනදිවසෙ සන්තිපතිතස්ස මහාභික්ඛුසඬසස්ස සුභද්දෙන වුඬ්ඨපබ්බජිතෙන කතං අනාචාරං ආරොචෙත්වා වුත්තනයෙනෙව ච භික්ඛු උච්චිතිත්වා අයං කම්මවාචා කතා.

ඉමඤ්ච පන කම්මවාචං කත්වා ටෙරො භික්ඛු ආමන්තෙසි – “ආවුසො, ඉදානි තුම්භාකං චත්තාලිස දිවසා ඔකාසො කතො, තතො පරං ‘අයං නාම නො පලිබොධො අත්ථී’ති, චත්තුං න ලබ්භා, තස්මා එත්ථන්තරෙ යස්ස රොගපලිබොධො වා ආචරියුපජ්ඣායපලිබොධො වා මාතාපිතුපලිබොධො වා

අත්ථි, පත්තං වා පන පච්ඡිකම්බං, වීචරං වා කාතම්බං, සො තං පලිබොධං ඡිත්තදිත්තං තං කරණීයං කරොතු”ති.

එවඤ්ච පන චත්තං ඵෙරො අත්තනො පඤ්චසත්තාය පරිසාය පරිවුතො රාජගහං ගතො. අඤ්ඤෙපි මහාථෙරා අත්තනො අත්තනො පරිවාරෙ ගහෙත්වා සොකසල්ලසමප්පිතං මහාජනං අස්සාසෙතුකාමා තං තං දිසං පක්කන්තා. පුණ්ණත්ථෙරො පන සත්තසතභික්ඛුපරිවාරො ‘තථාගතස්ස පරිනිබ්බානට්ඨානං ආගතාගතං මහාජනං අස්සාසෙස්සාමි’ති කුසිනාරායංයෙව අට්ඨාසි.

ආයස්මා ආනන්දො යථා පුබ්බෙ අපරිනිබ්බුතස්ස, එවං පරිනිබ්බුතස්සාපි භගවතො සයමෙව පත්තවීචරමාදාය පඤ්චභි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං යෙන සාවත්ථි තෙන වාරිකං පක්කාමි. ගච්ඡතො ගච්ඡතො පනස්ස පරිවාරා භික්ඛු ගණනපථං විනිවත්තා. තෙනායස්මතා ගතගතට්ඨානෙ මහාපරිදෙවො අහොසි. අනුපුබ්බෙන පන සාවත්ථිමනුජපත්තෙ ථෙරෙ සාවත්ථිවාසිනො මනුස්සා “ථෙරො කිර ආගතො”ති සුත්වා ගන්ධමාලාදිහත්වා පච්චුග්ගන්ත්වා – “භන්තෙ, ආනන්ද, පුබ්බෙ භගවතා සද්ධිං ආගච්ඡථ, අජ්ජ කුභිං භගවත්තං යපෙත්වා ආගතත්ථා”ති ආදීනි වදමානා පරොදිංසු. බුද්ධස්ස භගවතො පරිනිබ්බානදිවසෙ විය මහාපරිදෙවො අහොසි.

තත්ත සුදං ආයස්මා ආනන්දො අනිච්චතාදිපට්ඨසංයුත්තාය ධම්මියාකථාය තං මහාජනං සඤ්ඤාපෙත්වා ඡෙතවනං පවිසිත්වා දසබලෙන වසිතගන්ධකුට්ටිං චන්දිත්වා ද්වාරං විවරිත්වා මඤ්චපීඨං නිහරිත්වා පඡ්චොටෙත්වා ගන්ධකුට්ටිං සම්මප්පිත්වා මිලාතමාලාකවචරං ඡඩ්ඛෙත්වා මඤ්චපීඨං අනිහරිත්වා පුන යථායානෙ යපෙත්වා භගවතො ධීතකාලෙ කරණීයං චත්තං සබ්බමකාසි. කුරුමානො ච න්භානකොට්ඨකසම්මජ්ජනඋදකුපට්ඨාපනාදිකාලෙසු ගන්ධකුට්ටිං චන්දිත්වා – “නනු භගවා, අයං තුම්භාකං න්භානකාලො, අයං ධම්මදෙසනාකාලො, අයං භික්ඛුනං ඔවාදදානකාලො, අයං සීහසෙයාකප්පනකාලො, අයං මුඛධොවනකාලො”ති ආදීනා නයෙන පරිදෙවමානොව අකාසි, යථා තං භගවතො ගුණගුණාමතරසඤ්ඤාතාය පතිට්ඨිතපෙමො වෙව අබ්බිණ්ණාසවො ච අනෙකෙසු ච ජාතිසතසහස්සෙසු අඤ්ඤමඤ්ඤස්සුපකාරසඤ්ජනිතචිත්තමද්දෙවො. තමෙනං අඤ්ඤතරා දෙවතා – “භන්තෙ, ආනන්ද, තුම්භෙ එවං පරිදෙවමානා කථං අඤ්ඤෙ අස්සාසෙස්සථා”ති සංවෙඡෙසි. සො තස්සා වචනෙන සංවිග්ගහදයො සන්ථම්භිත්වා තථාගතස්ස පරිනිබ්බානතො පභුති යානනිසජ්ජබහුලත්තා උස්සන්තධාතුකං කායං සමස්සාසෙතුං දුතියදිවසෙ බීරවිරෙවනං පිටිත්වා විහාරෙයෙව නිසීදි. යං සන්ධාය සුහෙන මාණුවෙන පහිතං මාණුවකං එතදවොච –

“අකාලො, බො මාණුවක, අත්ථි මෙ අජ්ජ හෙසජ්ජමත්තා පීතා, අප්පෙව නාම ස්වෙපි උපසඬකමෙය්‍යාමා”ති (දී. නි. 1.447).

දුතියදිවසෙ චෙතකත්ථෙරෙන පච්ඡාසමණෙන ගන්ත්වා සුහෙන මාණුවෙන පුට්ඨො ඉමස්මිං දීඝනිකායෙ සුභසුත්තං නාම දසමං සුත්තං අභාසි.

අප ආනන්දන්ද්‍රෝණි ජෙනවනමහාවිහාරෙ ඛණ්ඩපුල්ලප්පට්ඨසඛ්ඛරණං
කාරාපෙත්වා උපකට්ඨාය වස්සුපනායිකාය භික්ඛුසඛ්ඛං ඔහාය රාජගහං ගතො තථා
අඤ්ඤෙපි ධම්මසඛ්ඛගාහකා භික්ඛුති. එවඤ්ඤි ගතෙ, තෙ සන්ධාය ව ඉදං වුත්තං -
“අප ඛො ථෙරා භික්ඛු රාජගහං අගමංසු, ධම්මඤ්ඤ ව්‍යායඤ්ඤ සඛ්ඛගාහිතු”න්ති
(චූළව. 438). තෙ ආසල්භීජුණ්ණමායං උපොසථං කත්වා පාටිපදදිවසෙ
සන්නිපතිත්වා වස්සං උපගච්ඡංසු.

තෙන ඛො පන සමයෙන රාජගහං පරිවාරෙත්වා අට්ඨාරස මහාවිහාරා හොන්ති,
තෙ සබ්බෙපි ඡඩ්ඛිතපතිතඋක්කලාපා අහෙසුං. හගවතො හි පරිනිබ්බානෙ සබ්බෙපි
භික්ඛු අත්තනො අත්තනො පත්තවීරමාදාය විහාරෙ ව පරිවෙණෙ ව ඡඩ්ඛිතවා
අගමංසු. තත්ථ කතිකවත්තං කුරුමානා ථෙරා හගවතො වචනපුජනත්ථං
තිත්ථියවාදපරිමොචනත්ථඤ්ඤ - ‘පයමං මාසං ඛණ්ඩපුල්ලප්පට්ඨසඛ්ඛරණං
කරොමා’ති වින්තෙසුං. තිත්ථියා හි එවං වදෙය්‍යං - ‘සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකා
සත්ථරි යිතෙයෙව විහාරෙ පටිජග්ගිංසු, පරිනිබ්බුතෙ ඡඩ්ඛිතෙසුං, කුලානං
මහාධනපරිව්වාගො විනස්සති’ති. තෙසඤ්ඤ වාදපරිමොචනත්ථං වින්තෙසුන්ති
වුත්තං හොති. එවං වින්තයිත්වා ව පන කතිකවත්තං කරිංසු. යං සන්ධාය වුත්තං -

“අප ඛො ථෙරානං භික්ඛුනං එතදහොසි - හගවතා, ඛො ආවුසො,
ඛණ්ඩපුල්ලප්පට්ඨසඛ්ඛරණං වණ්ණිතං, හන්ද මයං, ආවුසො, පයමං මාසං
ඛණ්ඩපුල්ලප්පට්ඨසඛ්ඛරණං කරොම, මජ්ඣිමං මාසං සන්නිපතිත්වා
ධම්මඤ්ඤ ව්‍යායඤ්ඤ සඛ්ඛගාහිස්සාමා’ති (චූළව. 438).

තෙ දුතියදිවසෙ ගන්ත්වා රාජද්වාරෙ අට්ඨංසු. රාජා ආගන්ත්වා වන්දිත්වා -
“කිං හන්තෙ, ආගතත්ථා”ති අත්තනා කත්තබ්බකිච්චං පුච්ඡි. ථෙරා අට්ඨාරස
මහාවිහාරපට්ඨසඛ්ඛරණත්ථාය හත්ථකම්මං පටිවෙදෙසුං. රාජා හත්ථකම්මකාරකෙ
මනුස්සෙ අදාසි. ථෙරා පයමං මාසං සබ්බවිහාරෙ පට්ඨසඛ්ඛරාපෙත්වා රඤ්ඤො
ආරොවෙසුං - “නිට්ඨිතං, මහාරාජ, විහාරපට්ඨසඛ්ඛරණං, ඉදානි ධම්මව්‍යායසඛ්ඛගහං
කරොමා”ති. “සාධු හන්තෙ විසට්ඨා කරොථ, මයං ආණාචක්කං, තුම්භාකඤ්ඤ
ධම්මවක්කං හොතු, ආණාපෙථ, හන්තෙ, කිං කරොමි”ති. “සඛ්ඛගහං කරොන්තානං
භික්ඛුනං සන්නිසජ්ජට්ඨානං මහාරාජා”ති. “කත්ථ කරොමි, හන්තෙ”ති?
“වෙහාරපබ්බතපස්සෙ සත්තපණ්ණි ගුහාද්වාරෙ කාතුං යුත්තං මහාරාජා”ති.
“සාධු, හන්තෙ”ති ඛො රාජා අජාතසත්තු විස්සකම්මුනා නිම්මිතසදිසං
සුචිහත්තභිත්තිථම්මහසොපානං, නානාවිධමාලාකම්මලතාකම්මවිචිත්තං,
අභිභවත්තම්ච රාජභවනවිභූතිං, අවහසත්තම්ච දෙවවිමානසිරිං, සිරියා නිකෙතනම්ච
එකනිපාතතිත්ථම්ච ව දෙවමනුස්සනයනවිහංගානං, ලොකරාමණෙය්‍යකම්ච
සම්පිණ්ඩිතං දට්ඨබ්බසාරමණ්ඩං මණ්ඩපං කාරාපෙත්වා
විවිධකුසුමදාමොලම්බකවිනිග්ගලන්තවාරුචිතානං
නානාරතනවිචිත්තමණිකොට්ටිමතලම්ච ව, නං
නානාපුජ්ජුපහාරවිචිත්තසුපරිනිට්ඨිතභූමිකම්මං බ්‍රහ්මවිමානසදිසං අලඬකරිත්වා,
තස්මිං මහාමණ්ඩපෙ පඤ්ඤසතානං භික්ඛුනං අනග්ඝානි පඤ්ඤ

කප්පියපච්චත්ථරණසතානි පඤ්ඤපෙත්වා, දක්ඛිණභාගං නිස්සාය උත්තරාභිමුඛං
ථෙරාසනං, මණ්ඩපමජ්ඣෙ පුරත්ථාභිමුඛං බුද්ධස්ස භගවතො ආසනාරහං
ධම්මාසනං පඤ්ඤපෙත්වා, දන්තබ්බිතං බීජනිඤ්චෙත්ථ යපෙත්වා, භික්ඛුසඤ්ජස්ස
ආරොවාපෙසි - “නිට්ඨිතං, භන්තෙ, මම කිව්ව”න්ති.

තස්මිඤ්ච පන දිවසෙ එකච්චෙ භික්ඛු ආයස්මන්තං ආනන්දං සන්ධාය
එවමාහංසු - “ඉමස්මිං භික්ඛුසඤ්ජෙ එකො භික්ඛු විස්සගන්ධං වායන්තො
විවරති”ති. ථෙරො තං සුත්වා ඉමස්මිං භික්ඛුසඤ්ජෙ අඤ්ඤො විස්සගන්ධං
වායන්තො විවරණකභික්ඛු නාම නත්ථි. අද්ධා එතෙ මං සන්ධාය වදන්තීති සංවෙගං
ආපජ්ජී. එකච්චෙ නං ආහංසුයෙව - “ස්වෙ ආවුසො, ආනන්ද, සන්තිපාතො,
ත්වඤ්ච සෙක්ඛො සකරණියො, තෙන තෙ න යුත්තං සන්තිපාතං ගත්තුං,
අප්පමත්තො හොහි”ති.

අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො - ‘ස්වෙ සන්තිපාතො, න ඛො මෙතං පතිරුපං
ය්වාහං සෙක්ඛො සමානො සන්තිපාතං ගච්ඡෙය්‍ය’න්ති, බහුදෙව රත්තිං කායගතාය
සතියා චිතිනාමෙත්වා රත්තියා පච්චුසසමයෙ වඬිකමා ඔරොහිත්වා විහාරං පටිසිත්වා
“නිපජ්ජිස්සාමි”ති කායං ආවජ්ජෙසි, ද්වෙ පාදා භූමිතො මුත්තා, අපත්තඤ්ච සීසං
බිම්බොහනං, එතස්මිං අන්තරෙ අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චි. අයඤ්ඤි
ආයස්මා වඬිකමෙන බහි චිතිනාමෙත්වා විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තො
චිත්තෙසි - “නනු මං භගවා එතදවොච - ‘කතපුඤ්ඤාසි ත්වං, ආනන්ද,
පධානමනුයුඤ්ජ, බීජපං හොහිසි අනාසවො’ති (දී. නි. 2.207). බුද්ධානඤ්ච
කථාදොසො නාම නත්ථි, මම පන අච්චාරද්ධං චිරියං, තෙන මෙ චිත්තං උද්ධච්චාය
සංවත්තති. හන්දාහං චිරියසමතං යොජෙමි”ති, වඬිකමා ඔරොහිත්වා
පාදධොවනට්ඨානෙ යත්වා පාදෙ ධොවිත්වා විහාරං පටිසිත්වා මඤ්චකෙ නිසිදිත්වා,
“ථොකං විස්සමිස්සාමි”ති කායං මඤ්චකෙ අපනාමෙසි. ද්වෙ පාදා භූමිතො මුත්තා,
සීසං බිම්බොහනමජ්ජත්තං, එතස්මිං අන්තරෙ අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුත්තං,
චතුර්‍රියාපථවිරහිතං ථෙරස්ස අරහත්තං. තෙන “ඉමස්මිං සාසනෙ අනිපන්තො
අනිසිත්තො අට්ඨිතො අවඬිකමන්තො කො භික්ඛු අරහත්තං පත්තො”ති වුත්තෙ
“ආනන්දත්ථෙරො”ති වත්තුං වට්ටති.

අථ ථෙරා භික්ඛු දුතියදිවසෙ පඤ්චමියං කාලපක්ඛස්ස කතභත්තකිච්චා
පත්තච්චරං පටිසාමෙත්වා ධම්මසභායං සන්තිපතිංසු. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො
අරහා සමානො සන්තිපාතං අගමාසි. කථං අගමාසි? “ඉදානිමිහි සන්තිපාතමජ්ඣං
පටිසනාරහො”ති හට්ඨතුට්ඨචිත්තො එකංසං චිවරං කත්වා බත්ඨනා
මුත්තතාලපක්කං විය, පණ්ඩුකම්බලෙ නික්ඛිත්තජාතිමණි විය, විගතවලාහකෙ
නහෙ සමුග්ගතපුණ්ණචන්දො විය, බාලාතපසම්ඵස්සවිකසිතරෙණුපිඤ්ජරගබ්භං
පදුමං විය ව, පරිසුද්ධෙන පරියොදානෙන සප්පහෙන සස්සිරිකෙන ව මුඛවරෙන
අත්තනො අරහත්තජ්ජත්තිං ආරොචයමානො විය අගමාසි. අථ නං දිස්වා
ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස එතදහොසි - “සොහති වත හො අරහත්තජ්ජත්තො

ආනන්දො, සචෙ සත්ථා ධරෙය්‍ය, අද්ධා අජ්ජානන්දස්ස සාධුකාරං දදෙය්‍ය, හන්ද, දානිස්සාහං සත්ථාරා දාතබ්බං සාධුකාරං දදාමි”ති, තික්ඛන්තුං සාධුකාරමදාසි.

මජ්ඣිමනිකායා පන වදන්ති – “ආනන්දත්ථෙරො අත්තනො අරහත්තජ්ජත්තිං ඤාපෙතුකාමො භික්ඛුහි සද්ධිං නාගතො, භික්ඛු යථාච්ඡිඩ්ඪං අත්තනො අත්තනො පත්තාසනෙ නිසීදන්තා ආනන්දත්ථෙරස්ස ආසනං යථෙත්වා නිසීන්තා. තත්ථ කෙචි ඵචමාහංසු – ‘ඵතං ආසනං කස්සා’ති? ‘ආනන්දස්සා’ති. ‘ආනන්දො පන කුභිං ගතො’ති? තස්මිං සමයෙ ථෙරො චින්තෙසි – ‘ඉදානි මය්හං ගමනකාලො’ති. තනො අත්තනො ආනුභාවං දස්සෙත්තො පට්ඨියං නිමුජ්ජිත්වා අත්තනො ආසනෙයෙව අත්තානං දස්සෙසි”ති, ආකාසෙන ගන්ත්වා නිසීදිතිපි ඵකෙ. යථා වා තථා වා හොතු. සබ්බථාපි තං දිස්වා ආයස්මනො මහාකස්සපස්ස සාධුකාරදානං යුත්තමෙව.

ඵචං ආගතෙ පන තස්මිං ආයස්මන්තෙ මහාකස්සපත්ථෙරො භික්ඛු ආමන්තෙසි – “ආචුසො, කිං පයමං සඬගායාම, ධම්මං වා විනයං වා”ති? භික්ඛු ආහංසු – “හන්තෙ, මහාකස්සප, විනයො නාම බුද්ධසාසනස්ස ආයු. විනයෙ ඨිතෙ සාසනං ඨිතං නාම හොති. තස්මා පයමං විනයං සඬගායාමා”ති. “කං ධුරං කත්වා”ති? “ආයස්මන්තං උපාලි”න්ති. “කිං ආනන්දො නජ්ජහොති”ති? “නො නජ්ජහොති”. අපි ච ඛො පන සම්මාසම්බුද්ධො ධර්මානොයෙව විනයපරියත්තිං නිස්සාය ආයස්මන්තං උපාලිං ඵතදග්ගෙ යථෙසි – “ඵතදග්ගං, භික්ඛචෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං විනයධරානං යදිදං උපාලි”ති (අ. නි. 1.228). ‘තස්මා උපාලිත්ථෙරං පුච්ඡිත්වා විනයං සඬගායාමා’ති.

තනො ථෙරො විනයං පුච්ඡනත්ථාය අත්තනාව අත්තානං සම්මන්ති. උපාලිත්ථෙරොපි විස්සජ්ජනත්ථාය සම්මන්ති. තත්‍රායං පාළි – අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො සඬසං ඤාපෙසි –

“සුඤ්ඤානු මෙ, ආචුසො, සඬසො, යදි සඬසස්ස පත්තකල්ලං,
අහං උපාලිං විනයං පුච්ඡෙය්‍ය”න්ති.

ආයස්මාපි උපාලි සඬසං ඤාපෙසි –

“සුඤ්ඤානු මෙ, හන්තෙ, සඬසො, යදි සඬසස්ස පත්තකල්ලං,
අහං ආයස්මනා මහාකස්සපෙන විනයං පුට්ඨො විස්සජ්ජෙය්‍ය”න්ති. (චූළව. 439);

ඵචං අත්තානං සම්මන්තිත්වා ආයස්මා උපාලි උට්ඨායාසනා ඵකංසං වීචරං කත්වා ථෙරෙ භික්ඛු වන්දිත්වා ධම්මාසනෙ නිසීදි දන්තබ්චිතං බීජනිං ගහෙත්වා, තනො මහාකස්සපත්ථෙරො ථෙරාසනෙ නිසීදිත්වා ආයස්මන්තං උපාලිං විනයං පුච්ඡි. “පයමං ආචුසො, උපාලි, පාරාජිකං කත්ථ පඤ්ඤත්ත”න්ති? “වෙසාලියං, හන්තෙ”ති. “කං ආරබ්භා”ති? “සුදින්නං කලන්දපුත්තං ආරබ්භා”ති. “කිස්මිං වන්ථුස්මි”න්ති? “මෙටුනධම්මෙ”ති.

“අප්‍රථමා ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මන්තං උපාලිං පයමස්ස පාරාජිකස්ස වත්ථුම්පි පුච්ඡි, නිදානම්පි පුච්ඡි, පුග්ගලම්පි පුච්ඡි, පඤ්ඤත්තිම්පි පුච්ඡි, අනුපඤ්ඤත්තිම්පි පුච්ඡි, ආපත්තිම්පි පුච්ඡි, අනාපත්තිම්පි පුච්ඡි” (චූළව. 439). පුට්ඨො පුට්ඨො ආයස්මා උපාලි විස්සජ්ජෙසි.

කිං පනෙත්ථ පයමපාරාජිකෙ කිඤ්චි අපනෙතබ්බං වා පක්ඛිපිතබ්බං වා අත්ථි නත්ථිති? අපනෙතබ්බං නත්ථි. බුද්ධස්ස හි භගවතො භාසිතෙ අපනෙතබ්බං නාම නත්ථි. න හි තථාගතා එකඛාසද්දනම්පි නිරත්ථකං වදන්ති. සාවකානං පන දෙවතානං වා භාසිතෙ අපනෙතබ්බම්පි නොති, තං ධම්මසඤ්චානකත්ථෙරා අපනයිංසු. පක්ඛිපිතබ්බං පන සබ්බත්ථාපි අත්ථි, තස්මා යං යත්ථ පක්ඛිපිතුං යුත්තං, තං පක්ඛිපිංසුයෙව. කිං පන තත්ති? ‘තෙන සමයෙනා’ති වා, ‘තෙන ඛො පන සමයෙනා’ති වා, ‘අප්‍රථමා වා’, ‘එවං චුත්තෙති’ වා, ‘එතදවොවා’ති වා, එවමාදිකං සම්බන්ධවචනමත්තං. එවං පක්ඛිපිතබ්බයුත්තං පක්ඛිපිත්වා පන – “ඉදං පයමපාරාජික”න්ති යපෙසුං. පයමපාරාජිකෙ සඤ්චානමාරුල්ලෙහෙ පඤ්ච අරහන්තසතානි සඤ්චානං ආරොපිතනායෙනෙව ගණසජ්ඣායමකංසු – “තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා චෙරඤ්ජායං විහරති”ති. තෙසං සජ්ඣායාරද්ධකාලෙයෙව සාධුකාරං දදමානා විය මහාපථවි උදකපරියන්තං කත්වා අකම්පිත්ථ.

එතෙනෙව නයෙන සෙසානි තිණි පාරාජිකානි සඤ්චානං ආරොපෙත්වා “ඉදං පාරාජිකකණ්ඩ”න්ති යපෙසුං. තෙරස සඤ්චානසාදිසෙසානි “තෙරසක”න්ති යපෙසුං. ද්වෙ සික්ඛාපදානි “අනියතානි”ති යපෙසුං. තිංස සික්ඛාපදානි “නිස්සග්ගියානි පාවිත්තියානි”ති යපෙසුං. ද්වෙනචුති සික්ඛාපදානි “පාවිත්තියානි”ති යපෙසුං. චත්තාරි සික්ඛාපදානි “පාටිදෙසනීයානි”ති යපෙසුං. පඤ්චසත්තනි සික්ඛාපදානි “සෙබ්බියානි”ති යපෙසුං. සත්ත ධම්මෙ “අධිකරණසමථා”ති යපෙසුං. එවං සත්තවිසාධිකානි ද්වෙ සික්ඛාපදසතානි “මහාවිහඨගො”ති කිත්තෙත්වා යපෙසුං. මහාවිහඨගාවසානෙපි පුරිමනායෙනෙව මහාපථවි අකම්පිත්ථ.

තතො භික්ඛුනීවිහඨගෙ අට්ඨ සික්ඛාපදානි “පාරාජිකකණ්ඩං නාම ඉද”න්ති යපෙසුං. සත්තරස සික්ඛාපදානි “සත්තරසක”න්ති යපෙසුං. තිංස සික්ඛාපදානි “නිස්සග්ගියානි පාවිත්තියානි”ති යපෙසුං. ඡසට්ඨිසතසික්ඛාපදානි “පාවිත්තියානි”ති යපෙසුං. අට්ඨ සික්ඛාපදානි “පාටිදෙසනීයානි”ති යපෙසුං. පඤ්චසත්තනි සික්ඛාපදානි “සෙබ්බියානි”ති යපෙසුං. සත්ත ධම්මෙ “අධිකරණසමථා”ති යපෙසුං. එවං තිණි සික්ඛාපදසතානි චත්තාරි ව සික්ඛාපදානි “භික්ඛුනීවිහඨගො”ති කිත්තෙත්වා – “අයං උභතො විහඨගො නාම චතුසට්ඨිභාණුවාරො”ති යපෙසුං. උභතොවිහඨගාවසානෙපි චුත්තනායෙනෙව මහාපථවිකම්පො අහොසි.

එතෙනෙවුපායෙන අසීතිභාණුවාරපරිමාණං ඛන්ධකං, පඤ්චවිසතිභාණුවාරපරිමාණං පරිවාරඤ්ච සඤ්චානං ආරොපෙත්වා “ඉදං විනයපිටකං නාමා”ති යපෙසුං. විනයපිටකාවසානෙපි චුත්තනායෙනෙව මහාපථවිකම්පො

අහොසි. තං ආයස්මන්තං උපාලිං පටිච්ඡාපෙසුං - “ආවුසො, ඉමං තුය්හං නිස්සිතකෙ වාචෙහි”ති. විනයපිටකසඬගභාවසානෙ උපාලිත්ථෙරො දන්තඛචිතං බීජනිං නික්ඛිපිත්වා ධම්මාසනා ඔරොහිත්වා ථෙරෙ හික්ඛු වන්දිත්වා අත්තනො පත්තාසනෙ නිසීදි.

විනයං සඬගායිත්වා ධම්මං සඬගායිතුකාමො ආයස්මා මහාකස්සපො හික්ඛු පුච්ඡි - “ධම්මං සඬගායන්තෙ හි කං පුග්ගලං ධුරං කත්වා ධම්මො සඬගායිතඛබ්බො”ති? හික්ඛු - “ආනන්දන්ථෙරං ධුරං කත්වා”ති ආහංසු.

අථ බො ආයස්මා මහාකස්සපො සඬසං ඤාපෙසි -

“සුඤ්ඤා මෙ, ආවුසො, සඬසො, යදි සඬසස්ස පත්තකල්ලං,
අහං ආනන්දං ධම්මං පුච්ඡෙය්‍ය”න්ති;

අථ බො ආයස්මා ආනන්දො සඬසං ඤාපෙසි -

“සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ, සඬසො, යදි සඬසස්ස පත්තකල්ලං,
අහං ආයස්මනා මහාකස්සපෙන ධම්මං පුට්ඨො විස්සජ්ජෙය්‍ය”න්ති;

අථ බො ආයස්මා ආනන්දො උට්ඨායාසනා එකංසං වීචරං කත්වා ථෙරෙ හික්ඛු වන්දිත්වා ධම්මාසනෙ නිසීදි දන්තඛචිතං බීජනිං ගහෙත්වා. අථ බො ආයස්මා මහාකස්සපො හික්ඛු පුච්ඡි - “කතරං, ආවුසො, පිටකං පයමං සඬගායාමා”ති? “සුත්තන්තපිටකං, හන්තෙ”ති. “සුත්තන්තපිටකෙ වතස්සො සඬගීතියො, තාසු පයමං කතරං සඬගීති”න්ති? “දීඝසඬගීතිං, හන්තෙ”ති. “දීඝසඬගීතියං වතුතිංස සුත්තානි, තයො වග්ගා, තෙසු පයමං කතරං වග්ග”න්ති? “සීලක්ඛන්ධවග්ගං, හන්තෙ”ති. “සීලක්ඛන්ධවග්ගෙ තෙරස සුත්තන්තා, තෙසු පයමං කතරං සුත්ත”න්ති? “බ්‍රහ්මජාලසුත්තං නාම හන්තෙ, තිව්ධසීලාලඬකතං, නානාවිධච්ඡාදිවකුභ ලපනාදිවිද්ධංසනං, ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිජාලචිතීවෙයනං, දසසහස්සිලොකධාතුකම්පනං, තං පයමං සඬගායාමා”ති.

අථ බො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච,
“බ්‍රහ්මජාලං, ආවුසො ආනන්ද, කත්ථ භාසිත”න්ති? “අන්තරා ව, හන්තෙ, රාජගහං අන්තරා ව නාළන්දං රාජාගාරකෙ අම්බලට්ඨිකාය”න්ති. “කං ආරඛ්භා”ති? “සුජ්ජියඤ්ච පටිබ්බාජකං, බ්‍රහ්මදත්තඤ්ච මාණව”න්ති. “කිස්මිං වත්ථුස්මි”න්ති? “චණ්ණාවණ්ණෙ”ති. අථ බො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මන්තං ආනන්දං බ්‍රහ්මජාලස්ස නිදානම්පි පුච්ඡි, පුග්ගලම්පි පුච්ඡි, වත්ථුම්පි පුච්ඡි (වුළුව. 440). ආයස්මා ආනන්දො විස්සජ්ජෙසි. විස්සජ්ජනාවසානෙ පඤ්ච අරහත්තස්සානි ගණසජ්ඣායමකංසු. චුත්තනයෙනෙව ච පට්ඨිකම්පො අහොසි.

එවං බ්‍රහ්මජාලං සඬගායිත්වා තතො පරං “සාමඤ්ඤඵලං, පනාවුසො ආනන්ද, කත්ථ භාසිත”න්තිආදිනා නයෙන පුච්ඡාච්ඡිස්සජ්ජනානුක්කමෙන සද්ධිං.

බ්‍රහ්මජාලෙන සබ්බෙපි තෙරස සුත්තන්තෙ සඬගායිත්වා – “අයං සීලක්ඛන්ධවග්ගො නාමා”ති කිත්තෙන්වා යපෙසු.

තදනන්තරං මහාවග්ගං, තදනන්තරං පාලීකවග්ගන්ති, එවං තිවග්ගසඬගහං චතුතිංසසුත්තපටිමණ්ඩිතං චතුසට්ඨිභාණුවාරපරිමාණං තන්තිං සඬගායිත්වා “අයං දීඝනිකායො නාමා”ති වත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං පටිච්ඡාපෙසු – “ආවුසො, ඉමං තුය්හං නිස්සිතකෙ වාචෙහි”ති.

තතො අනන්තරං අසිතිභාණුවාරපරිමාණං මජ්ඣිමනිකායං සඬගායිත්වා ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්තත්ථෙරස්ස නිස්සිතකෙ පටිච්ඡාපෙසු – “ඉමං තුම්හෙ පරිහරා”ති.

තතො අනන්තරං සතභාණුවාරපරිමාණං සංයුත්තනිකායං සඬගායිත්වා මහාකස්සපත්ථෙරං පටිච්ඡාපෙසු – “හත්තෙ, ඉමං තුම්හාකං නිස්සිතකෙ වාචෙථා”ති.

තතො අනන්තරං වීසතිභාණුවාරසතපරිමාණං අඬගුත්තරනිකායං සඬගායිත්වා අනුරුද්ධත්ථෙරං පටිච්ඡාපෙසු – “ඉමං තුම්හාකං නිස්සිතකෙ වාචෙථා”ති.

තතො අනන්තරං ධම්මසඬගහවිහඬගධාතුකථාපුග්ගලපඤ්ඤත්තිකථාවත්ථුයමකපට්ඨානං අභිධම්මොති වුච්චති. එවං සංවණ්ණිතං සුබ්‍රමඤ්ඤාණගොචරං තන්තිං සඬගායිත්වා – “ඉදං අභිධම්මපිටකං නාමා”ති වත්වා පඤ්ච අරහන්තසතානි සජ්ඣායමකංසු. වුත්තනයෙනෙව පට්ඨිකම්පො අහොසීති.

තතො පරං ජාතකං, නිද්දෙසො, පටිසම්භිදාමග්ගො, අපදානං, සුත්තනිපාතො, බුද්දකපායො, ධම්මපදං, උදානං, ඉතිවුත්තකං, විමානවත්ථු, පෙතවත්ථු, ථෙරගාථා, ථෙරිගාථාති ඉමං තන්තිං සඬගායිත්වා “බුද්දකගන්ථො නාමාය”න්ති ච වත්වා “අභිධම්මපිටකස්මිංයෙව සඬගහං ආරොපයිංසු”ති දීඝභාණකා වදන්ති. මජ්ඣිමභාණකා පන “චරියාපිටකබුද්ධවංසෙහි සද්ධිං සබ්බම්පෙතං බුද්දකගන්ථං නාම සුත්තන්තපිටකෙ පරියාපන්ත”න්ති වදන්ති.

එවමෙතං සබ්බම්පි බුද්ධවචනං රසවසෙන එකවිධං, ධම්මචිත්තයවසෙන දුට්ඨං, පඨමමජ්ඣිමපච්ඡිමවසෙන තිවිධං. තථා පිටකවසෙන. නිකායවසෙන පඤ්චවිධං, අඬගවසෙන නවවිධං, ධම්මක්ඛන්ධවසෙන චතුරාසීතිසහස්සවිධන්ති වෙදිතබ්බං.

කථං රසවසෙන එකවිධං? යඤ්චි හගවතා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣත්වා යාව අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායති, එත්ථන්තරෙ පඤ්චවත්තාලීසවස්සානි දෙවමනුස්සනාගයක්ඛාදයො අනුසාසන්තෙන වා පච්චවෙක්ඛන්තෙන වා වුත්තං, සබ්බං තං එකරසං විමුත්තිරසමෙව හොති. එවං රසවසෙන එකවිධං.

කථං ධම්මවිනයවසෙන දුට්ඨං? සබ්බමෙව චෙතං ධම්මො චෙව විනයො වාති සඬ්ඛාං ගච්ඡති. තත්ථ විනයපිටකං විනයො, අවසෙසං බුද්ධවචනං ධම්මො. තෙනෙවාහ “යන්ත්‍රුන මයං ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඬ්ඛායෙය්‍යාමා”ති (වුළුව. 437). “අහං උපාලිං විනයං පුච්ඡෙය්‍යාං, ආනන්දං ධම්මං පුච්ඡෙය්‍යා”න්ති ව. එවං ධම්මවිනයවසෙන දුට්ඨං.

කථං පයමමජ්ඣමපච්ඡමවසෙන තිව්ඨං? සබ්බමෙව හිදං පයමබුද්ධවචනං, මජ්ඣමබුද්ධවචනං, පච්ඡමබුද්ධවචනන්ති තිජ්ජහෙදං හොති. තත්ථ –

“අනෙකජාතිසංසාරං, සන්ධාවිස්සං අනිබ්බිසං;
ගහකාරං ගවෙසන්තො, දුක්ඛා ජාති පුනථපුනං.
ගහකාරක දිට්ඨොසි, පුන ගෙහං න කාහසි;
සබ්බා තෙ ඵාසුකා හග්ගා, ගහකුටං විසඬ්ඛතං;
විසඬ්ඛාරගතං චිත්තං, තණ්හානං බයමජ්ඣගා”ති. (ධ. ප. 153-54);

ඉදං පයමබුද්ධවචනං. කෙචි “යදා හවෙ පාතුහවන්ති ධම්මා”ති (මහාව. 1) බන්ධකෙ උදානගාථං වදන්ති. එසා පන පාටිපදදිවසෙ සබ්බඤ්ඤාභාවජ්ජත්තස්ස සොමනස්සමයඤ්ඤාණෙන පච්චයාකාරං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස උජ්ජන්තා උදානගාථාති වෙදිතබ්බා.

යං පන පරිනිබ්බානකාලෙ අහාසි – “හන්ද දානි, හික්ඛවෙ, ආමන්තයාමි වො, වයධම්මා සඬ්ඛාරා, අජ්ජමාදෙන සම්පාදෙථා”ති (දී. නි. 2.218) ඉදං පච්ඡමබුද්ධවචනං. උභින්නමන්තරෙ යං චුත්තං, එතං මජ්ඣමබුද්ධවචනං නාම. එවං පයමමජ්ඣමපච්ඡමබුද්ධවචනවසෙන තිව්ඨං.

කථං පිටකවසෙන තිව්ඨං? සබ්බමපි චෙතං විනයපිටකං සුත්තන්තපිටකං අභිධම්මපිටකන්ති තිජ්ජහෙදමෙව හොති. තත්ථ පයමසඬ්ඛිතියං සඬ්ඛිතඤ්ච අසඬ්ඛිතඤ්ච සබ්බමපි සමොධානෙන්වා උභයානි පාතිමොක්ඛානි, ද්වෙ විහඬ්ඛා, ද්වාච්ඡති බන්ධකා, සොළසපරිවාරාති – ඉදං විනයපිටකං නාම.
බ්‍රහ්මජාලාදිවතුත්තිංසසුත්තසඬ්ඛගහො දීඝනිකායො,
මූලපරියායසුත්තාදිදියඬ්ඛසතද්වෙසුත්තසඬ්ඛගහො මජ්ඣමනිකායො,
ඔසතරණසුත්තාදිසත්තසුත්තසහස්සසත්තසතද්වාසට්ඨිසුත්තසඬ්ඛගහො සංයුත්තනිකායො,
චිත්තපරියාදානසුත්තාදිනවසුත්තසහස්සපඤ්චසතසත්තපඤ්ඤාසසුත්තසඬ්ඛගහො අඬ්ඟුත්තරනිකායො, බුද්දකපායං-ධම්මපද-උදාන-ඉතිචුත්තක-සුත්තනිපාත-
විමානවත්ථු-පෙතවත්ථු-ථෙරගාථා-ථෙරිගාථා-ජාතක-නිද්දෙස-පටිසම්භිදාමග්ග-
අපදාන-බුද්ධවංස-වරියාපිටකවසෙන පන්තරසජ්ජහෙදො බුද්දකනිකායොති ඉදං සුත්තන්තපිටකං නාම. ධම්මසඬ්ඛගහො, විහඬ්ඛගො, ධාතුකථා, පුග්ගලපඤ්ඤත්ති, කථාවත්ථු, යමකං, පටියානන්ති – ඉදං අභිධම්මපිටකං නාම. තත්ථ –

“විවිධවිසෙසනායත්තා, විනයනතො චෙව කායවාචානං;

විනයත්ථවිදුහි අයං, විනයො විනයොති අක්ඛාතො’.

විවිධා හි එත්ථ පඤ්චවිධපාතිමොක්ඛුද්දෙසපාරාජිකාදි සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධමාතිකා විහඬිගාදිජ්ජහෙදා නයා. විසෙසභූතා ච දළ්භිකම්මසිලිකරණජ්ජයොජනා අනුපඤ්ඤත්තිනයා. කායිකවාචසිකඅජ්ඣාචාරනිසෙධනතො වෙස කායං වාවඤ්ච විනෙති, තස්මා විවිධනයත්තා විසෙසනයත්තා කායවාචානං විනයනතො වෙච විනයොති අක්ඛාතො. තෙනෙතමෙතස්ස වචනත්ථකොසල්ලත්ථං වුත්තං –

“විවිධවිසෙසනයත්තා, විනයනතො වෙච කායවාචානං;
විනයත්ථවිදුහි අයං, විනයො විනයොති අක්ඛාතො’ති.

ඉතරං පන –

“අත්ථානං සුවනතො සුචුත්තතො, සචනතොථ සුදනතො;
සුත්තාණා සුත්තසභාගතො ච, සුත්තන්ති අක්ඛාතං.

තඤ්භි අත්තත්ථපරත්ථාදිහෙදෙ අත්ථෙ සුවෙති. සුචුත්තා වෙන්ථ අත්ථා, වෙනෙයාජ්ඣාසයානුලොමෙන වුත්තත්තා. සචති වෙනං අත්ථෙ සස්සමිච ඵලං, පසචතීති වුත්තං හොති. සුදති වෙනං ධෙනු විය ඛිරං, පග්ගරාපෙතීති වුත්තං හොති. සුට්ඨු ච නෙ තායති, රක්ඛතීති වුත්තං හොති. සුත්තසභාගඤ්චෙනං, යථා හි තච්ඡකානං සුත්තං පමාණං හොති, ඵචමෙතම්පි විඤ්ඤානං. යථා ච සුත්තෙන සඬගහිතාති පුජ්ථාති න විකිරියන්ති, න විද්ධංසියන්ති, ඵචමෙච තෙන සඬගහිතා අත්ථා. තෙනෙතමෙතස්ස වචනත්ථකොසල්ලත්ථං වුත්තං –

“අත්ථානං සුවනතො, සුචුත්තතො සචනතොථ සුදනතො;
සුත්තාණා සුත්තසභාගතො ච, සුත්තන්ති අක්ඛාතං’න්ති.

ඉතරො පන –

“යං එත්ථ වුඩ්ඪිමන්තො, සලක්ඛණා පුජිතා පරිච්ඡින්නා;
වුත්තාධිකා ච ධම්මා, අභිධම්මො තෙන අක්ඛාතො’.

අයඤ්භි අභිසද්දො වුඩ්ඪිලක්ඛණපුජිතපරිච්ඡින්නාධිකෙසු දිස්සති. තථා හෙස “බාළ්භා මෙ දුක්ඛා වෙදනා අභික්කමන්ති, නො පටික්කමන්ති”තිආදීසු (ම. නි. 3.389) වුඩ්ඪියං ආගතො. “යා තා රත්තියො අභිඤ්ඤාතා අභිලක්ඛිතා”තිආදීසු (ම. නි. 1.49) සලක්ඛණෙ. “රාජාහිරාජා මනුජින්දො”තිආදීසු (ම. නි. 2.399) පුජිතෙ. “පටිබලො විනෙතුං අභිධම්මෙ අභිවිනයෙ”තිආදීසු (මහාව. 85) පරිච්ඡින්නෙ. අඤ්ඤමඤ්ඤසඬකරවිරහිතෙ ධම්මෙ ච විනයෙ වාති වුත්තං හොති. “අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනා”තිආදීසු (වි. ව. 819) අධිකෙ.

එත්ථ ච “රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති” (ධ. ස. 251), “මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති” තිආදිනා (විහ. 642) නයෙන වුඩ්ඪිමන්තොපි ධම්මා චුත්තා. “රුපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා” තිආදිනා (ධ. ස. 1) නයෙන ආරම්මණාදිහි ලක්ඛණීයත්තා සලක්ඛණාපි. “සෙක්ඛා ධම්මා, අසෙක්ඛා ධම්මා, ලොකුත්තරා ධම්මා” තිආදිනා (ධ. ස. තිකමාතිකා 11, දුකමාතිකා 12) නයෙන පුජිතාපි, පුජාරහාති අධිප්පායො. “ඵස්සො හොති, වෙදනා හොති” තිආදිනා (ධ. ස. 1) නයෙන සභාවපරිච්ඡින්නත්තා පරිච්ඡින්නාපි. “මහග්ගතා ධම්මා, අප්පමාණා ධම්මා (ධ. ස. තිකමාතිකා 11), අනුත්තරා ධම්මා” තිආදිනා (ධ. ස. දුකමාතිකා 11) නයෙන අධිකාපි ධම්මා චුත්තා. තෙනෙනමෙතස්ස චචනත්ථකොසල්ලත්ථං චුත්තං

—

“යං එත්ථ වුඩ්ඪිමන්තො, සලක්ඛණා පුජිතා පරිච්ඡින්නා;
චුත්තාධිකා ච ධම්මා, අභිධම්මො තෙන අක්ඛාතො” ති.

යං පනෙත්ථ අවිසිට්ඨං, තං —

“පිටකං පිටකත්ථවිදු, පරියත්තිඛාජනත්ථතො ආහු;
තෙන සමොධානෙත්වා, තයොපි විනයාදයො ඤෙය්‍යා”.

පරියත්තිපි හි “මා පිටකසම්පදානෙනා” තිආදීසු (අ. නි. 3.66) පිටකන්ති වුවචති. “අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍යා කුදාලපිටකමාදායා” තිආදීසු (අ. නි. 3.70) යං කිඤ්චි භාජනම්පි. තස්මා ‘පිටකං පිටකත්ථවිදු පරියත්තිභාජනත්ථතො ආහු.

ඉදානි ‘තෙන සමොධානෙත්වා තයොපි විනයාදයො ඤෙය්‍යා’ ති, තෙන එවං දුවිධත්ථෙන පිටකසද්දෙන සහ සමාසං කත්වා විනයො ච සො පිටකඤ්ච පරියත්තිභාවතො, තස්ස තස්ස අත්ථස්ස භාජනතො වාති විනයපිටකං, යථාචුත්තෙනෙව නයෙන සුත්තන්තඤ්ච තං පිටකඤ්චාති සුත්තන්තපිටකං, අභිධම්මො ච සො පිටකඤ්චාති අභිධම්මපිටකන්ති. එවමෙනෙ තයොපි විනයාදයො ඤෙය්‍යා.

එවං ඤත්වා ච පුනපි තෙසුයෙව පිටකෙසු නානප්පකාරකොසල්ලත්ථං —

“දෙසනාසාසනකථාහෙදං තෙසු යථාරහං;
සික්ඛාප්පභානගම්භීරභාවඤ්ච පරිදීපයෙ.
පරියත්තිහෙදං සම්පත්තිං, විපත්තිඤ්චාපි යං යහිං;
පාපුණාති යථා හික්ඛු, තම්පි සබ්බං විභාවයෙ”.

තත්‍රායං පරිදීපනා විභාවනා ච. එතානි හි තිණි පිටකානි යථාක්කමං ආණාචොභාරපරමත්ථදෙසනා, යථාපරාධයථානුලොමයථාධම්මසාසනානි, සංවරාසංවරදිට්ඨිවිනිවෙයනනාමරූපපරිච්ඡෙදකථානි ච වුවචන්ති. එත්ථ හි විනයපිටකං ආණාරහෙන භගවතා ආණාබාහුල්ලතො දෙසිතත්තා ආණාදෙසනා,

සුත්තන්තපිටකං වොහාරකුසලෙන භගවතා වොහාරබාහුල්ලතො දෙසිතත්තා වොහාරදෙසනා, අභිධම්මපිටකං පරමත්ථකුසලෙන භගවතා පරමත්ථබාහුල්ලතො දෙසිතත්තා පරමත්ථදෙසනාති වුච්චති.

තථා පයමං - ‘යෙ තෙ පචුරාපරාධා සත්තා, තෙ යථාපරාධං එත්ථ සාසිතා’ති යථාපරාධසාසනං, දුතියං - ‘අනෙකජ්ඣාසයානුසයවරියාධිමුත්තිකා සත්තා යථානුලොමං එත්ථ සාසිතා’ති යථානුලොමසාසනං, තතියං - ‘ධම්මපුඤ්ජමත්තෙ “අභං මමා”ති සඤ්ඤිතො සත්තා යථාධම්මං එත්ථ සාසිතා’ති යථාධම්මසාසනන්ති වුච්චති.

තථා පයමං - අජ්ඣාචාරපටිපක්ඛභූතො සංවරාසංවරො එත්ථ කථිතොති සංවරාසංවරකථා. සංවරාසංවරොති බුද්දකො වෙච මහන්තො ච සංවරො, කම්මාකම්මං විය, ඵලාඵලං විය ච, දුතියං - “ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිපටිපක්ඛභූතා දිට්ඨිවිනිවෙයනා එත්ථ කථිතා”ති දිට්ඨිවිනිවෙයනකථා, තතියං - “රාගාදිපටිපක්ඛභූතො නාමරූපපරිච්ඡෙදො එත්ථ කථිතො”ති නාමරූපපරිච්ඡෙදකථාති වුච්චති.

තීසුපි වෙනෙසු තිස්සො සික්ඛා, තීණි පභානානි, චතුබ්බිධො ච ගම්භීරභාවො වෙදිතබ්බො. තථා හි විනයපිටකෙ විසෙසෙන අධිසීලසික්ඛා චුත්තා, සුත්තන්තපිටකෙ අධිවිත්තසික්ඛා, අභිධම්මපිටකෙ අධිපඤ්ඤාසික්ඛා.

විනයපිටකෙ ච විනික්කමජ්ජභානං, කිලෙසානං විනික්කමපටිපක්ඛත්තා සීලස්ස. සුත්තන්තපිටකෙ පරිසූට්ඨානජ්ජභානං, පරිසූට්ඨානපටිපක්ඛත්තා සමාධිස්ස. අභිධම්මපිටකෙ අනුසයජ්ජභානං, අනුසයපටිපක්ඛත්තා පඤ්ඤාය. පයමෙ ච තදභිගජ්ජභානං, ඉතරෙසු වික්ඛම්භනසමුච්ඡෙදජ්ජභානානි. පයමෙ ච දුච්චරිතසංකිලෙසජ්ජභානං, ඉතරෙසු තණ්හාදිට්ඨිසංකිලෙසජ්ජභානං.

එකමෙකස්මිඤ්ඤේත්ථ චතුබ්බිධොපි ධම්මත්ථදෙසනා පටිවෙධගම්භීරභාවො වෙදිතබ්බො. තත්ථ ධම්මොති තත්ති. අත්ථොති තස්සායෙව අත්ථො. දෙසනාති තස්සා මනසා චචත්ථාපිතාය තත්තියා දෙසනා. පටිවෙධොති තත්තියා තත්තිඅත්ථස්ස ච යථාභූතාවබ්බොධො. තීසුපි වෙනෙසු එතෙ ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධා. යස්මා සසාදිහි විය මහාසමුද්දො මන්දබුද්ධිහි දුක්ඛොගාල්භා අලබ්භනෙයාපතිට්ඨා ච, තස්මා ගම්භීරා. එවං එකමෙකස්මිං එත්ථ චතුබ්බිධොපි ගම්භීරභාවො වෙදිතබ්බො.

අපරො නයො, ධම්මොති හෙතු. චුත්තඤ්ඤෙනං - “හෙතුමිහි ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා”ති. අත්ථොති හෙතුඵලං, චුත්තඤ්ඤෙනං - “හෙතුඵලෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා”ති (විභ. 720). දෙසනාති පඤ්ඤත්ති, යථා ධම්මං ධම්මාභිලාපොති අධිජ්ජායො. අනුලොමපටිලොමසඤ්ඤාපවිත්ථාරාදිවසෙන චා කථනං. පටිවෙධොති අභිසමයො, සො ච ලොකියලොකුත්තරො විසයතො අසම්මොහතො ච,

අත්ථානුරූපං ධම්මෙසු, ධම්මානුරූපං අත්ථෙසු, පඤ්ඤත්තිපථානුරූපං පඤ්ඤත්තිසු
අවබෝධො. තෙසං තෙසං වා තත්ථ තත්ථ චුත්තධම්මානං පටිච්ඡේදාදිකම්මො
සලක්ඛණසංඛාරො අවිපරිනසභාවො.

ඉදානි යස්මා එතෙසු පිටකෙසු යං යං ධම්මජාතං වා අත්ථජාතං වා, යා වායං
යථා යථා ඤාපෙතබ්බො අත්ථො සොතුනං ඤාණස්ස අභිමුඛො භොති, තථා තථා
තදත්ථජාතිකා දෙසනා, යො චෙත්ථ අවිපරිතාවබෝධසංඛාරො පටිච්චෙධො,
තෙසං තෙසං වා ධම්මානං පටිච්ඡේදාදිකම්මො සලක්ඛණසංඛාරො අවිපරිනසභාවො.
සබ්බම්පෙතං අනුපවිතකුසලසම්භාරෙහි දුප්පඤ්ඤෙහි සසාදිති විය මහාසමුද්දො
දුක්ඛොගාල්හං අලබ්භනෙය්‍යපතිට්ඨස්ථ, තස්මා ගම්භීරං. එවම්පි එකමෙකස්මිං
එත්ථ චතුර්විධොපි ගම්භීරභාවො චෙදිතබ්බො.

එත්තාවතා ව –

“දෙසනාසාසනකථා, හෙදං තෙසු යථාරහං;
සික්ඛාප්පභානගම්භීර, භාවස්ථ පරිදීපයෙ”ති –

අයං ගාථා චුත්තත්ථාව භොති.

“පරියත්තිහෙදං සම්පත්තිං, විපත්තිස්ථාවි යං යහිං;
පාපුණාති යථා භික්ඛු, තම්පි සබ්බං විභාවයෙ”ති –

එත්ථ පන තිසු පිටකෙසු තිව්ධො පරියත්තිහෙදො දට්ඨබ්බො. තිස්සො හි
පරියත්තියො – අලගද්දුපමා, නිස්සරණත්ථා, භණ්ඩාගාරිකපරියත්තිති.

තත්ථ යා දුග්ගහිතා, උපාරම්භාදිහෙතු පරියාපුටා, අයං අලගද්දුපමා. යං සන්ධාය
චුත්තං “සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො අලගද්දත්ථිකො අලගද්දගවෙසී
අලගද්දපරියෙසනං වරමානො, සො පස්සෙය්‍ය මහත්තං අලගද්දං, තමෙනං භොගෙ
වා නඬගුට්ඨෙ වා ගණ්ඨෙය්‍ය, තස්ස සො අලගද්දො පටිපරිවත්තිත්වා හත්ථෙ වා
බාහායං වා අඤ්ඤතරස්මිං වා අඬගපච්චඬගෙ ඩංසෙය්‍ය, සො තතො නිදානං මරණං
වා නිගච්ඡෙය්‍ය, මරණමත්තං වා දුක්ඛං. තං කිස්ස හෙතු? දුග්ගහිතත්තා, භික්ඛවෙ,
අලගද්දස්ස. එවමෙව බො, භික්ඛවෙ, ඉධෙකච්චෙ මොසපුරිසා ධම්මං
පරියාපුණත්ති, සුත්තං...පෙ.... වෙදල්ලං, තෙ තං ධම්මං පරියාපුණත්වා තෙසං
ධම්මානං පඤ්ඤාය අත්ථං න උපපරික්ඛන්ති, තෙසං තෙ ධම්මා පඤ්ඤාය අත්ථං
අනුපපරික්ඛනං න නිජ්ඣානං බමන්ති, තෙ උපාරම්භානිසංසා චෙව ධම්මං
පරියාපුණත්ති, ඉතිවාදප්පමොක්ඛානිසංසා ච, යස්ස චත්ථාය ධම්මං පරියාපුණත්ති,
තඤ්චස්ස අත්ථං නානුභොන්ති, තෙසං තෙ ධම්මා දුග්ගහිතා දීඝරත්තං අභිතාය
දුක්ඛාය සංවත්තන්ති. තං කිස්ස හෙතු? දුග්ගහිතත්තා, භික්ඛවෙ, ධම්මාන”න්ති (ම.
නි. 1.238).

යං පන සුග්ගහිතා සීලක්ඛන්ධාදිපාරිපූරිංයෙව ආකච්චමානෙන පරියාපුටා, න උපාරම්භාදිහෙතු, අයං නිස්සරණත්ථා. යං සන්ධාය වුත්තං – “තෙසං තෙ ධම්මා සුග්ගහිතා දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය සංවත්තන්ති. තං කිස්ස හෙතු? සුග්ගහිතත්තා, හික්ඛවෙ, ධම්මාන”න්ති (ම. නි. 1.239).

යං පන පරිඤ්ඤාතක්ඛන්ධො පහීනකිලෙසො භාවිතමග්ගො පටිවිද්ධාකුප්පො සච්ඡිකතනිරොධො ඛිණාසවො කෙවලං පච්චේජ්ජාලනත්ථාය වංසානුරක්ඛණත්ථාය පරියාපුණාති, අයං භණ්ඩාගාරිකපරියත්තීති.

චිතයෙ පන සුප්පටිපන්නො හික්ඛු සීලසම්පදං නිස්සාය තිස්සො විජ්ජා පාපුණාති, තාසංයෙව ච තත්ථ පහෙදවචනතො. සුත්තෙ සුප්පටිපන්නො සමාධිසම්පදං නිස්සාය ඡ අභිඤ්ඤා පාපුණාති, තාසංයෙව ච තත්ථ පහෙදවචනතො. අභිධම්මෙ සුප්පටිපන්නො පඤ්ඤාසම්පදං නිස්සාය චතස්සො පටිසම්භිදා පාපුණාති, තාසඤ්ච තත්ථෙව පහෙදවචනතො, එවමෙනෙසු සුප්පටිපන්නො යථාක්කමෙන ඉමං විජ්ජාත්තයඡළභිඤ්ඤාවතුප්පටිසම්භිදාහෙදං සම්පත්තිං පාපුණාති.

චිතයෙ පන දුප්පටිපන්නො අනුඤ්ඤාතසුඛසම්ඵස්සඅත්ථරණපාවුරණාදිඵස්සසාමඤ්ඤතො පටික්ඛිත්තෙසු උපාදින්නකඵස්සාදීසු අනවජ්ජසඤ්ඤී හොති. වුත්තම්පි හෙතං – “තථාහං භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි, යථා යෙ මෙ අන්තරායිකා ධම්මා අන්තරායිකා වුත්තා භගවතා, තෙ පටිසෙවතො නාලං අන්තරායායා”ති (ම. නි. 1.234). තතො දුස්සීලභාවං පාපුණාති. සුත්තෙ දුප්පටිපන්නො – “චත්තාරො මෙ, හික්ඛවෙ, පුග්ගලා සන්නො සංවිජ්ජමානා”තිආදීසු (අ. නි. 4.5) අධිප්පායං අජානන්නො දුග්ගහිතං ගණ්හාති, යං සන්ධාය වුත්තං – “අත්තනා දුග්ගහිතෙන අම්භෙ චෙව අඛහාචික්ඛති, අත්තනාඤ්ච ඛණති, ඛණ්ඤ්ච අපුඤ්ඤං පසවති”ති (ම. නි. 1.236). තතො මිච්ඡාදිට්ඨිතං පාපුණාති. අභිධම්මෙ දුප්පටිපන්නො ධම්මචිත්තං අනිධාවන්නො අචිත්තෙය්‍යානිපි චිත්තෙති. තතො චිත්තක්ඛෙපං පාපුණාති, වුත්තඤ්ඤෙතං – “චත්තාරිමානි, හික්ඛවෙ, අචිත්තෙය්‍යානි, න චිත්තෙතඛ්ඛානි, යානි චිත්තෙන්නො උම්මාදස්ස විසාතස්ස භාගී අස්සා”ති (අ. නි. 4.77). එවමෙනෙසු දුප්පටිපන්නො යථාක්කමෙන ඉමං දුස්සීලභාව මිච්ඡාදිට්ඨිතා චිත්තක්ඛෙපහෙදං විපත්තිං පාපුණාති”ති.

එත්තාවතා ව –

“පරියත්තිහෙදං සම්පත්තිං, විපත්තිඤ්චාපි යං යහිං;
පාපුණාති යථා හික්ඛු, තම්පි සබ්බං විභාවයෙ”ති –

අයම්පි ගාථා වුත්තත්ථාව හොති. එවං නානප්පකාරතො පිටකානි ඤාත්වා තෙසං වසෙනෙතං බුද්ධවචනං තිව්ධන්ති ඤාතඛිං.

කථං නිකායවසෙන පඤ්චවිධං? සබ්බමෙව චෙතං දීඝනිකායො,
මජ්ඣිමනිකායො, සංයුත්තනිකායො, අභිගුත්තරනිකායො, බුද්දකනිකායොති
පඤ්චජ්ජහෙදං හොති. තත්ථ කතමො දීඝනිකායො? තිවග්ගසඤ්චගහානි
බ්‍රහ්මජාලාදීනි චතුත්තිංස සුත්තානි.

“චතුත්තිංසෙව සුත්තන්තා, තිවග්ගො යස්ස සඤ්චගහො;
එස දීඝනිකායොති, පටමො අනුලොමිකො” ති.

කස්මා පනෙස දීඝනිකායොති වුවචති? දීඝජ්ජමාණානං සුත්තානං සමුහතො
නිවාසතො ච. සමුහනිවාසා හි නිකායොති වුවචන්ති. “නාහං, හික්ඛෙව, අඤ්ඤං
එකනිකායමිපි සමනුපස්සාමි එවං චිත්තං, යට්ඨිදං, හික්ඛෙව, තිරච්ඡානගතා පාණා”
(සං. නි. 2.100). පොණ්ඩකනිකායො චික්ඛල්ලිකනිකායොති එවමාදීනි චෙත්ථ
සාධකානි සාසනතො ලොකතො ච. එවං සෙසානමිපි නිකායභාවෙ වචනත්ථො
වෙදිතබ්බො.

කතමො මජ්ඣිමනිකායො? මජ්ඣිමජ්ජමාණානි පඤ්චදසවග්ගසඤ්චගහානි
මූලපරියායසුත්තාදීනි දියඨිඨසතං ද්වෙ ච සුත්තානි.

“දියඨිඨසතසුත්තන්තා, ද්වෙ ච සුත්තානි යත්ථ සො;
නිකායො මජ්ඣිමො පඤ්ච, දසවග්ගපරිග්ගහො” ති.

කතමො සංයුත්තනිකායො? දෙවතාසංයුත්තාදිවසෙන කථිතානි ඔසතරණාදීනි
සත්ත සුත්තසහස්සානි සත්ත ච සුත්තසතානි ද්වාසට්ඨි ච සුත්තානි.

“සත්තසුත්තසහස්සානි, සත්තසුත්තසතානි ච;
ද්වාසට්ඨි වෙච සුත්තන්තා, එසො සංයුත්තසඤ්චගහො” ති.

කතමො අභිගුත්තරනිකායො? එකෙකඅභිගාතිරෙකවසෙන කථිතානි
චිත්තපරියාදානාදීනි නච සුත්තසහස්සානි පඤ්ච සුත්තසතානි සත්තපඤ්ඤාසඤ්ච
සුත්තානි.

“නච සුත්තසහස්සානි, පඤ්ච සුත්තසතානි ච;
සත්තපඤ්ඤාස සුත්තානි, සඤ්ඤා අභිගුත්තරෙ අය” ති.

කතමො බුද්දකනිකායො? සකලං චිත්තයපිටකං, අභිධම්මපිටකං,
බුද්දකපාට්ඨාදියො ච පුබ්බෙ දස්සිතා පඤ්චදසජ්ජහෙදා, යථෙත්වා චත්තාරො
නිකායෙ අවසෙසං බුද්ධවචනං.

“යථෙත්වා චතුරොපෙන, නිකායෙ දීඝආදිකෙ;
තදඤ්ඤං බුද්ධවචනං, නිකායො බුද්දකො මතො” ති.

එවං නිකායවසෙන පඤ්චවිධං.

කථං අභිගවසෙන නවවිධං? සබ්බමෙව හිදං සුත්තං, ගෙයාං, වෙය්‍යාකරණං, ගාථා, උදානං, ඉතිවුත්තකං, ඡාතකං, අබ්භුතධම්මං, වෙදල්ලන්ති නවජ්ජහෙදං හොති. තත්ථ උභතොවිභවිගතිද්දෙසබන්ධකපරිවාරා, සුත්තනිපාතෙ මභිගලසුත්තරතනසුත්තනාලකසුත්තතුවට්ටකසුත්තානි ව අඤ්ඤම්පි ව සුත්තනාමකං තථාගතවචනං සුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. සබ්බම්පි සගාථකං සුත්තං ගෙයාන්ති වෙදිතබ්බං. විසෙසෙන සංයුත්තකෙ සකලොපි සගාථවග්ගො, සකලම්පි අභිධම්මපිටකං, නිග්ගාථකං සුත්තං, යඤ්ච අඤ්ඤම්පි අට්ඨභි අභිගෙහි අසභිගහිතං බුද්ධවචනං, තං වෙය්‍යාකරණන්ති වෙදිතබ්බං. ධම්මපදං, ථෙරගාථා, ථෙරීගාථා, සුත්තනිපාතෙ නොසුත්තනාමිකා සුද්ධිකගාථා ව ගාථානි වෙදිතබ්බා. සොමනස්සඤ්ඤාණමයිකගාථා පටිසංයුත්තා ද්වෙඅසීති සුත්තන්තා උදානන්ති වෙදිතබ්බං. “වුත්තඤ්ඤෙතං භගවතා” තිආදිනයජ්ජවත්තා දසුත්තරසතසුත්තන්තා ඉතිවුත්තකන්ති වෙදිතබ්බං. අපණ්ණකඡාතකාදීනි පඤ්ඤාසාධිකානි පඤ්චඡාතකසතානි ‘ඡාතක’න්ති වෙදිතබ්බං. “චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, අච්ඡරියා අබ්භුතා ධම්මා ආනන්දෙ” තිආදිනයජ්ජවත්තා (දී. නි. 2.209) සබ්බෙපි අච්ඡරියබ්භුතධම්මපටිසංයුත්තසුත්තන්තා අබ්භුතධම්මන්ති වෙදිතබ්බං. චූළවෙදල්ල-මහාවෙදල්ල-සම්මාදිට්ඨි-සක්කපඤ්ඤ-සඤ්ඤාභාජනිය-මහාපුණ්ණමසුත්තාදයො සබ්බෙපි වෙදඤ්ච තුට්ඨිඤ්ච ලද්ධා ලද්ධා පුච්ඡිතසුත්තන්තා වෙදල්ලන්ති වෙදිතබ්බං. එවං අභිගවසෙන නවවිධං.

කථං ධම්මක්ඛන්ධවසෙන චතුරාසීතිසහස්සවිධං? සබ්බමෙව චෙනං බුද්ධවචනං

—

“ද්වාසීති බුද්ධතො ගණ්ඨිං, ද්වෙ සහස්සානි භික්ඛුතො;
චතුරාසීති සහස්සානි, යෙ මෙ ධම්මා පවත්තිනො” ති.

එවං පරිදීපිතධම්මක්ඛන්ධවසෙන චතුරාසීතිසහස්සජ්ජහෙදං හොති. තත්ථ එකානුසන්ධිකං සුත්තං එකො ධම්මක්ඛන්ධො. යං අනෙකානුසන්ධිකං, තත්ථ අනුසන්ධිවසෙන ධම්මක්ඛන්ධගණනා. ගාථාබන්ධෙසු පඤ්ඤාපුච්ඡනං එකො ධම්මක්ඛන්ධො, විස්සජ්ජනං එකො. අභිධම්මෙ එකමෙකං තිකදුකභාජනං, එකමෙකඤ්ච විත්තවාරභාජනං, එකමෙකො ධම්මක්ඛන්ධො. විනයෙ අත්ථි වත්ථු, අත්ථි මාතිකා, අත්ථි පදභාජනියං, අත්ථි අන්තරාපත්ති, අත්ථි ආපත්ති, අත්ථි අනාපත්ති, අත්ථි තිකච්ඡෙදො. තත්ථ එකමෙකො කොට්ඨාසො එකමෙකො ධම්මක්ඛන්ධොති වෙදිතබ්බො. එවං ධම්මක්ඛන්ධවසෙන චතුරාසීතිසහස්සවිධං.

එවමෙනං අහෙදතො රසවසෙන එකවිධං, හෙදතො ධම්මවිනයාදිවසෙන දුට්ඨාදිහෙදං බුද්ධවචනං සඤ්ඤායන්තෙන මහාකස්සපජ්ජමුඛෙන වසීගණෙන “අයං ධම්මො, අයං විනයො, ඉදං පට්ඨබුද්ධවචනං, ඉදං මජ්ඣිමබුද්ධවචනං, ඉදං පච්ඡිමබුද්ධවචනං, ඉදං විනයපිටකං, ඉදං සුත්තන්තපිටකං, ඉදං අභිධම්මපිටකං,

අයං දීඝනිකායො...පෙ.... අයං බුද්දකනිකායො, ඉමානි සුත්තාදීනි නවඨිගානි, ඉමානි චතුරාසීති ධම්මක්ඛන්ධසහස්සානී’’ති, ඉමං පහෙදං වචන්ථපෙත්වාච සඬිගීතං. න කෙවලඤ්ච ඉමමෙව, අඤ්ඤම්පි උද්දානසඬිගහ-වග්ගසඬිගහ-පෙය්‍යාලසඬිගහ-එකකනිපාත-දුකනිපාතාදීනිපාතසඬිගහ-සංයුත්තසඬිගහ-පණ්ණාසසඬිගහාදි-අනෙකවිධං තිස්ස පිටකෙසු සන්දිස්සමානං සඬිගහජ්ජපහෙදං වචන්ථපෙත්වා එව සත්තහි මාසෙහි සඬිගීතං.

සඬිගීතිපරියොසානෙ වස්ස – ‘‘ඉදං මහාකස්සපත්ථෙරෙන දසබ්බස්ස සාසනං පඤ්චවස්සසහස්සපරිමාණකාලං පවත්තනසමත්ථං කත’’න්ති සඤ්ජාතජ්ජමොදා සාධුකාරං විය දදමානා අයං මහාපථවී උදකපරියන්තං කත්වා අනෙකජ්ජකාරං කම්පි සඬිකම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි, අනෙකානි ච අච්ඡරියානි පාතුරහෙසුන්ති, අයං පඨමමහාසඬිගීති නාම. යා ලොකෙ –

‘‘සතෙහි පඤ්චහි කතා, තෙන පඤ්චසතානි ව;
ථෙරෙහෙව කතත්තා ව, ථෙරිකානි පච්චිචති’’ති.

1. බ්‍රහ්මජාලසුත්තවණ්ණනා

පරිබ්බාජකකථාවණ්ණනා

ඉමිස්සා පඨමමහාසඬිගීතියා වත්තමානාය විනයසඬිගහාවසානෙ සුත්තන්තපිටකෙ ආදිනිකායස්ස ආදිසුත්තං බ්‍රහ්මජාලං පුච්ඡන්තෙන ආයස්මතා මහාකස්සපෙන – ‘‘බ්‍රහ්මජාලං, ආවුසො ආනන්ද, කත්ථ භාසිත’’න්ති, එවමාදිවුත්තවචනපරියොසානෙ යත්ථ ච භාසිතං, යඤ්චාරබ්භ භාසිතං, තං සබ්බං පකාසෙන්නො ආයස්මා ආනන්දො එවං මෙ සුතන්තිආදිමාහ. තෙන වුත්තං ‘‘බ්‍රහ්මජාලස්සාපි එවං මෙ සුතන්තිආදිකං ආයස්මතා ආනන්දෙන පඨමමහාසඬිගීතිකාලෙ වුත්තං නිදානමාදී’’ති.

1. තත්ථ එවන්ති නිපාතපදං. මෙතිආදීනි නාමපදානි. පටිපන්නො භොතීති එත්ථ පටීති උපසග්ගපදං, භොතීති ආබ්‍යාතපදන්ති. ඉමිනා තාව නයෙන පදවිභාගො වෙදිතබ්බො.

අත්ථතො පන එවං-සද්දො තාව
උපමුපදෙසසම්පහංසනගරහණවචනසම්පටිග්ගහාකාරනිදස්සනාවධාරණාදිඅනෙක ත්ථජ්ජපහෙදො. තථාහෙස – ‘‘එවං ජාතෙන මච්චෙන, කත්තබ්බං කුසලං බහු’’න්ති (ධ. ප. 53) එවමාදීසු උපමායං ආගතො. ‘‘එවං තෙ අභික්කම්මිතබ්බං, එවං තෙ පටික්කම්මිතබ්බං’’න්තිආදීසු (අ. නි. 4.122) උපදෙසෙ. ‘‘එවමෙතං භගවා, එවමෙතං සුගතා’’තිආදීසු (අ. නි. 3.66) සම්පහංසනෙ. ‘‘එවමෙවං පනායං වසලී යස්මිං වා තස්මිං වා තස්ස මුණ්ඩකස්ස සමණකස්ස වණ්ණං භාසතී’’තිආදීසු (සං. නි. 1.187) ගරහණෙ. ‘‘එවං, භන්තෙති ඛො තෙ භික්ඛු භගවතො පච්චස්සොසු’’න්තිආදීසු (ම.

නි. 1.1) වචනසම්පටිග්ගහෙ. “එවං ඛ්‍යා බො අහං, හන්තෙ, භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමී”තිආදීසු (ම. නි. 1.398) ආකාරෙ. “එහි ත්වං, මාණවක, යෙන සමණො ආනන්දො තෙනුපසඬකම, උපසඬකමිත්වා මම වචනෙන සමණං ආනන්දං අප්පාබාධං අප්පාතඬකං ලහුට්ඨානං බලං එාසුචිහාරං පුච්ඡ. “සුභො මාණවො තොදෙය්‍යපුත්තො භවන්තං ආනන්දං අප්පාබාධං අප්පාතඬකං ලහුට්ඨානං බලං එාසුචිහාරං පුච්ඡති”ති. “එවඤ්ච වදෙහි, සාධු කිර භවං ආනන්දො යෙන සුභස්ස මාණවස්ස තොදෙය්‍යපුත්තස්ස නිවෙසනං, තෙනුපසඬකමතු අනුකම්පං උපාදායා”තිආදීසු (දී. නි. 1.445) නිදස්සනෙ. “තං කිං මඤ්ඤං, කාලාමා, ඉමෙ ධම්මා කුසලා වා අකුසලා වාති? අකුසලා, හන්තෙ. සාවජ්ජා වා අනවජ්ජා වාති? සාවජ්ජා, හන්තෙ. විඤ්ඤගරහිතා වා විඤ්ඤප්පසත්ථා වාති? විඤ්ඤගරහිතා, හන්තෙ. සමත්තා සමාදින්නා අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තන්ති නො වා, කථං වො එත්ථ භොතිති? සමත්තා, හන්තෙ, සමාදින්නා අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තන්ති, එවං නො එත්ථ භොති”තිආදීසු (අ. නි. 3.66) අවධාරණෙ. ස්වායම්ධ ආකාරනිදස්සනාවධාරණෙසු දට්ඨබ්බො.

තත්ථ ආකාරත්ථෙපන එවං-සද්දෙන එතමත්ථං දීපෙති,
නානාන්‍යනිපුණමනෙකජ්ඣාසයසමුට්ඨානං, අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නං,
විවිධපාටිහාරියං, ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධගම්හිරං, සබ්බසත්තානං
සකසකභාසානුරූපතො සොතපට්ඨාගච්ඡන්තං තස්ස භගවතො වචනං
සබ්බජ්ජකාරෙන කො සමත්ථො විඤ්ඤාතුං, සබ්බථාමෙන පන සොතුකාමතං
ජනෙත්වාපි ‘එවං මෙ සුතං’ මයාපි එකෙනාකාරෙන සුතන්ති.

නිදස්සනත්ථෙපන – “නාහං සයම්භු, න මයා ඉදං සච්ඡිකත”න්ති අත්තානං
පරිමොචෙන්තො – ‘එවං මෙ සුතං’, ‘මයාපි එවං සුතං’න්ති ඉදානි වත්තබ්බං සකලං
සුත්තං නිදස්සෙති.

අවධාරණත්ථෙපන – “එතදග්ගං, හික්ඛවෙ, මම සාවකානං හික්ඛුනං
බහුස්සුතානං යදිදං ආනන්දො, ගතිමත්තානං, සතිමත්තානං, ධිතිමත්තානං,
උපට්ඨාකානං යදිදං ආනන්දො”ති (අ. නි. 1.223). එවං භගවතා – “ආයස්මා
ආනන්දො අත්ථකුසලො, ධම්මකුසලො, බ්‍යඤ්ජනකුසලො, නිරුත්තිකුසලො,
පුබ්බාපරකුසලො”ති (අ. නි. 5.169). එවං ධම්මසෙනාපතිනා ව පසත්ථභාවානුරූපං
අත්තතො ධාරණබලං දස්සෙන්තො සත්තානං සොතුකාමතං ජනෙති – ‘එවං මෙ
සුතං’, තඤ්ච බො අත්ථතො වා බ්‍යඤ්ජනතො වා අනුනමනධිකං, එවමෙව න
අඤ්ඤා දට්ඨබ්බ”න්ති.

මෙ-සද්දො තීසු අත්ථෙසු දිස්සති. තථා හිස්ස – “ගාථාහිගීතං මෙ
අභොජනෙය්‍ය”න්තිආදීසු (සු. නි. 81) මයානි අත්ථො. “සාධු මෙ, හන්තෙ, භගවා
සඬබ්බිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු”තිආදීසු (සං. නි. 4.88) මය්හන්ති අත්ථො.
“ධම්මදායාදා මෙ, හික්ඛවෙ, භවථා”තිආදීසු (ම. නි. 1.29) මමානි අත්ථො. ඉධ පන
මයා සුතන්ති ව, මම සුතන්ති ව අත්ථද්වයෙ යුජ්ජති.

සුතන්ති අයං සුත-සද්දො සඋපසග්ගො ව අනුපසග්ගො ව –
 ගමනවිස්සුතකිලින්ත-උපවිතානුයොග-සොතවිඤ්ඤායා-සොතද්වාරානුසාර-
 විඤ්ඤාතාදිඅනෙකත්ථප්පහෙදො, තථා හිස්ස ‘‘සෙනාය පසුතො’’තිආදීසු
 ගව්ඡන්තොති අත්ථො. ‘‘සුතධම්මස්ස පස්සතො’’තිආදීසු (උදා. 11)
 විස්සුතධම්මස්සාති අත්ථො. ‘‘අවස්සුතා අවස්සුතස්සා’’තිආදීසු (පාවි. 657)
 කිලින්තාකිලින්තස්සාති අත්ථො. ‘‘තුම්හෙහි පුඤ්ඤං පසුතං අනප්පක’’න්තිආදීසු
 (බු. පා. 7.12) උපවිතන්ති අත්ථො. ‘‘යෙ කුමනපසුතා ධීරා’’තිආදීසු (ධ. ප. 181)
 කුමනානුයුත්තාති අත්ථො. ‘දිට්ඨං සුතං මුත්තන්තිආදීසු (ම. නි. 1.241)
 සොතවිඤ්ඤායාන්ති අත්ථො. ‘‘සුතධරො සුතසන්නිවයො’’තිආදීසු (ම. නි.
 1.339) සොතද්වාරානුසාරවිඤ්ඤාතධරොති අත්ථො. ඉධ පනස්ස
 සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරිතන්ති වා උපධාරණන්ති වාති අත්ථො. ‘මෙ’
 සද්දස්ස හි ‘මයා’ති අත්ථෙ සති ‘එවං මයා සුතං’ සොතද්වාරානුසාරෙන
 උපධාරිතන්ති යුජ්ජති. ‘මමා’ති අත්ථෙ සති එවං මම සුතං සොතද්වාරානුසාරෙන
 උපධාරණන්ති යුජ්ජති.

එවමෙනෙසු තිසු පදෙසු එවන්ති සොතවිඤ්ඤාණාදිවිඤ්ඤාණකිව්චනිදස්සනං.
 මෙති චුත්තවිඤ්ඤාණසමඛිගිපුග්ගලනිදස්සනං. සුතන්ති
 අස්සවනභාවපටික්ඛෙපතො අනුනාධිකාවිපරිතග්ගහණනිදස්සනං. තථා එවන්ති
 තස්සා සොතද්වාරානුසාරෙන පවත්තාය විඤ්ඤාණවිටීයා නානප්පකාරෙන
 ආරම්මණෙ පවත්තිභාවප්පකාසනං. මෙති අත්තප්පකාසනං. සුතන්ති
 ධම්මප්පකාසනං. අයඤ්ඤත්ථ සඬබ්බෙපො – ‘‘නානප්පකාරෙන ආරම්මණෙ
 පවත්තාය විඤ්ඤාණවිටීයා මයා න අඤ්ඤං කතං, ඉදං පන කතං, අයං ධම්මො
 සුතො’’ති.

තථා එවන්ති නිද්දිසිතබ්බධම්මප්පකාසනං. මෙති පුග්ගලප්පකාසනං. සුතන්ති
 පුග්ගලකිව්චප්පකාසනං. ඉදං චුත්තං හොති. ‘‘යං සුත්තං නිද්දිසිස්සාමි, තං මයා එවං
 සුත’’න්ති.

තථා එවන්ති යස්ස චිත්තසන්තානස්ස නානාකාරප්පවත්තියා
 නානත්ථ්වයඤ්ජනග්ගහණං හොති, තස්ස නානාකාරනිද්දෙසො. එවන්ති හි
 අයමාකාරපඤ්ඤත්ති. මෙති කත්තුනිද්දෙසො. සුතන්ති විසයනිද්දෙසො. එත්තාවතා
 නානාකාරප්පවත්තෙන චිත්තසන්තානෙන තං සමඛිගිතො කත්තු
 විසයග්ගහණසන්නිට්ඨානං කතං හොති.

අථවා එවන්ති පුග්ගලකිව්චනිද්දෙසො. සුතන්ති විඤ්ඤාණකිව්චනිද්දෙසො.
 මෙති උභයකිව්චයුත්තපුග්ගලනිද්දෙසො. අයං පනෙත්ථ සඬබ්බෙපො, ‘‘මයා
 සවනකිව්චවිඤ්ඤාණසමඛිගිතා පුග්ගලෙන විඤ්ඤාණවසෙන
 ලද්ධසවනකිව්චවොභාරෙන සුත’’න්ති.

තත්ථ ඵචන්ති ව මෙති ව සච්චිකට්ඨපරමත්ථවසෙන අවිජ්ජමානපඤ්ඤත්ති. කිඤ්ඤෙත්ථ තං පරමත්ථතො අත්ථී, යං ඵචන්ති වා මෙති වා නිද්දෙසං ලභෙට්ඨා? සුතන්ති විජ්ජමානපඤ්ඤත්ති. යඤ්ඤි තං ඵත්ථ සොතෙන උපලද්ධං, තං පරමත්ථතො විජ්ජමානන්ති. තථා ‘ඵච’න්ති ව, මෙති ව, තං තං උපාදාය වත්තබ්බතො උපාදාපඤ්ඤත්ති. ‘සුත’න්ති දිට්ඨාදීනි උපනිධාය වත්තබ්බතො උපනිධාපඤ්ඤත්ති. ඵත්ථ ව ඵචන්ති වචනෙන අසම්මොහං දීපෙති. න හි සම්මුල්ලේහො නානප්පකාරපට්ඨෙධසමත්ථො හොති. ‘සුත’න්ති වචනෙන සුතස්ස අසම්මොසං දීපෙති. යස්ස හි සුතං සම්මුට්ඨං හොති, න සො කාලන්තරෙන මයා සුතන්ති පටිජානාති. ඉච්චස්ස අසම්මොහෙන පඤ්ඤාසිද්ධි, අසම්මොසෙන පන සතිසිද්ධි. තත්ථ පඤ්ඤාපුබ්බඤ්ඤාය සතියා බ්‍යඤ්ජනාවධාරණසමත්ථතා, සතිපුබ්බඤ්ඤාය පඤ්ඤාය අත්ථපට්ඨෙධසමත්ථතා. තද්වයසමත්ථතායොගෙන අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නස්ස ධම්මකොසස්ස අනුපාලනසමත්ථතො ධම්මභණ්ඩාගාරිකත්තසිද්ධි.

අපරො නයො, ඵචන්ති වචනෙන යොනියො මනසිකාරං දීපෙති. අයොනියො මනසිකාරොතො හි නානප්පකාරපට්ඨෙධාභාවතො. සුතන්ති වචනෙන අවික්ඛෙපං දීපෙති, වික්ඛිත්තචිත්තස්ස සවනාභාවතො. තථා හි වික්ඛිත්තචිත්තො පුග්ගලො සබ්බසම්පත්තියා වුව්චමානොපි “න මයා සුතං, පුත භණ්ඨා” ති භණ්ති. යොනියො මනසිකාරෙන චෙත්ථ අත්තසම්මාපණ්ඩං පුබ්බෙ ව කතපුඤ්ඤතං සාධෙති, සම්මා අප්පණ්ණිතත්තස්ස පුබ්බෙ අකතපුඤ්ඤස්ස වා තදභාවතො. අවික්ඛෙපෙන සද්ධම්මස්සවනං සප්පුරිසුපනිස්සයඤ්ච සාධෙති. න හි වික්ඛිත්තචිත්තො සොතුං සක්කොති, න ව සප්පුරිසෙ අනුපස්සයමානස්ස සවනං අත්ථීති.

අපරො නයො, යස්මා ඵචන්ති යස්ස චිත්තසන්නානස්ස නානාකාරප්පචන්තියා නානත්ථබ්‍යඤ්ජනග්ගණං හොති, තස්ස නානාකාරනිද්දෙසොති වුත්තං, සො ව ඵචං හද්දකො ආකාරො න සම්මාඅප්පණ්ණිතත්තො පුබ්බෙ අකතපුඤ්ඤස්ස වා හොති, තස්මා ඵචන්ති ඉමිනා හද්දකෙනාකාරෙන පච්ඡිමචක්කද්වයසම්පත්තිමත්තතො දීපෙති. සුතන්ති සවනායොගෙන පුරිමචක්කද්වයසම්පත්තිං. න හි අප්පතිරූපදෙසෙ වසතො සප්පුරිසුපනිස්සයවිරහිතස්ස වා සවනං අත්ථී. ඉච්චස්ස පච්ඡිමචක්කද්වයසිද්ධියා ආසයසුද්ධිසිද්ධා හොති, පුරිමචක්කද්වයසිද්ධියා පයොගසුද්ධි, තාය ව ආසයසුද්ධියා අධිගමබ්‍යත්තිසිද්ධි, පයොගසුද්ධියා ආගමබ්‍යත්තිසිද්ධි. ඉති පයොගාසයසුද්ධස්ස ආගමාධිගමසම්පන්නස්ස වචනං අරුණුග්ගං විය සුරියස්ස උදයතො යොනියො මනසිකාරො විය ව කුසලකම්මස්ස අරහති භගවතො වචනස්ස පුබ්බඤ්ඤායං භවිතුන්ති යානෙ නිදානං යපෙන්නො – “ඵචං මෙ සුත”න්තිආදිමාහ.

අපරො නයො, ‘ඵච’න්ති ඉමිනා නානප්පකාරපට්ඨෙධදීපකෙන වචනෙන අත්තතො අත්ථපට්ඨානපටිසම්භිදාසම්පත්තිසබ්භාවං දීපෙති. ‘සුත’න්ති ඉමිනා සොතබ්බජ්ජහෙදපට්ඨෙධදීපකෙන ධම්මනිරුත්තිපටිසම්භිදාසම්පත්තිසබ්භාවං. ‘ඵච’න්ති ව ඉදං යොනියො මනසිකාරදීපකං වචනං භාසමානො – “ඵනෙ මයා

ධම්මා මනසානුපෙක්ඛිතා, දිට්ඨියා සුඡ්ඡෙදිතා” ති දීපෙනි. ‘සුත’ න් ති ඉදං සවන යොගදීපකං වචනං භාසමානො – “ඛණ්ඩ මයා ධම්මා සුතා ධාතා වචසා පරිචිතා” ති දීපෙනි. තද්වහයෙනාපි අත්ථබ්‍යාඤ්ජනපාරිසුරිං දීපෙන්තො සවනෙ ආදරං ජනෙති. අත්ථබ්‍යාඤ්ජනපරිපුර්ණඤ්ඤා ධම්මං ආදරෙන අස්සුරුන්තො මහතා හිතා පරිබාහිරො භොතීති, තස්මා ආදරං ජනෙන්වා සක්කච්චං අයං ධම්මො සොතබ්බොති.

“එවං මෙ සුත” න් ති ඉමිනා පන සකලෙන වචනෙන ආයස්මා ආනන්දො තථාගතජ්ජවෙදිතං ධම්මං අත්තනො අදහන්තො අසජ්ජුරිසභූමිං අතික්කමති. සාවකත්තං පටිජානන්තො සජ්ජුරිසභූමිං ඔක්කමති. තථා අසද්ධම්මා චිත්තං වුට්ඨාපෙනි, සද්ධම්මෙ චිත්තං පතිට්ඨාපෙනි. “කෙවලං සුතමෙවෙනං මයා, තස්සෙව භගවතො වචන” න් ති දීපෙන්තො අත්තානං පරිමොචෙති, සත්ථාරං අපදිසති, ජිනවචනං අජ්ජෙති, ධම්මනෙත්තිං පතිට්ඨාපෙනි.

අපිව “එවං මෙ සුත” න් ති අත්තනා උජ්ජාදිතභාවං අජ්ජපටිජානන්තො පුරිමවචනං විවරන්තො – “සම්මුඛා පටිග්ගහිතමිදං මයා තස්ස භගවතො චතුරවසාරජ්ජවිසාරදස්ස දසබලධරස්ස ආසහට්ඨානට්ඨායිනො සිහනාදනාදිනො සබ්බසත්තුත්තමස්ස ධම්මිස්සරස්ස ධම්මරාජස්ස ධම්මාධිපතිනො ධම්මදීපස්ස ධම්මසරණස්ස සද්ධම්මචරවක්කවත්තිනො සම්මාසම්බුද්ධස්ස වචනං, න එත්ථ අත්ථෙ වා ධම්මෙ වා පදෙ වා බ්‍යාඤ්ජනෙ වා කඬ්ඛා වා විමති වා කාතබ්බා” ති සබ්බෙසං දෙවමනුස්සානං ඉමස්මිං ධම්මෙ අස්සද්ධියං විනාසෙනි, සද්ධාසම්පදං උජ්ජාදෙති. තෙනෙනං වුච්චති –

“විනාසයති අස්සද්ධං, සද්ධං වඩ්ඪෙති සාසනෙ;
එවං මෙ සුතම්චිචෙවං, වදං ගොතමසාවකො” ති.

එකන්ති ගණනපරිච්ඡෙදනිද්දෙසො. සමයන්ති පරිච්ඡින්නනිද්දෙසො. එකං සමයන්ති අනියම්තපරිදිපනං. තත්ථ සමයසද්දො –

“සමවායෙ ඛණ්ණ කාලෙ, සමුහෙ හෙතුදිට්ඨිසු;
පටිලාහෙ පහානෙ ව, පටිච්චෙධෙ ව දිස්සති”.

තථා හිස්ස – “අජ්ජෙවනාම ස්වෙපි උපසඬ්ඛකමෙය්‍යාම කාලඤ්ච සමයඤ්ච උපාදායා” ති එවමාදීසු (දී. නි. 1.447) සමවායො අත්ථො. “එකොව ඛො හික්ඛවෙ, ඛණ්ණා ව සමයො ව බ්‍රහ්මවරියවාසායා” තිආදීසු (අ. නි. 8.29) ඛණ්ණා. “උණ්හසමයො පරිලාහසමයො” තිආදීසු (පාචි. 358) කාලො. “මහාසමයො පචනස්මි” තිආදීසු (දී. නි. 2.332) සමුහො. “සමයොපි ඛො තෙ, හද්දාලි, අජ්ජපට්ඨිද්ධො අහොසි, භගවා ඛො සාවත්ථියං විහරති, භගවාපි මං ජානිස්සති, හද්දාලි නාම හික්ඛු සත්ථුසාසනෙ සික්ඛාය අපරිපුරකාරි” ති. අයම්පි ඛො, තෙ හද්දාලි, සමයො අජ්ජපට්ඨිද්ධො අහොසි” තිආදීසු (ම. නි. 2.135) හෙතු. “තෙන ඛො

පන සමයෙන උග්ගහමානො පරිබ්බාජකො සමණමුණ්ඩිකාපුත්තො
සමයජ්ජවාදකෙ තින්ද්‍රකාවීරෙ එකසාලකෙ මල්ලිකාය ආරාමෙ පටිවසති” තිආදීසු
(ම. නි. 2.260) දිට්ඨි.

“දිට්ඨෙ ධම්මෙ ව යො අත්ථො, යො චත්ථො සම්පරායිකො;
අත්ථාහිසමයා ධීරො, පණ්ඩිතොති පවුච්චති” ති. (සං. නි. 1.128) –

ආදීසු පටිලාභො. “සම්මා මානාහිසමයා අත්තමකාසි දුක්ඛස්සා” තිආදීසු (අ. නි. 7.9) පහානං. “දුක්ඛස්ස පිළනට්ඨො සඬ්ඛනට්ඨො සන්තාපට්ඨො විපරිණාමට්ඨො අහිසමයට්ඨො” තිආදීසු (පටි. 108) පටිවෙධො. ඉධ පනස්ස කාලො අත්ථො. තෙන සංවච්ඡරඋතුමාසඬ්ඛමාසරත්තිදිවපුබ්බණ්හමජ්ඣන්තිකසායන්හපයමමජ්ඣ-
මපච්ඡිමයාමමුහුත්තාදීසු කාලජ්ජහෙදභූතෙසු සමයෙසු එකං සමයන්ති දීපෙති.

තත්ථ කිඤ්චාපි එතෙසු සංවච්ඡරාදීසු සමයෙසු යං යං සුත්තං යස්මිං යස්මිං
සංවච්ඡරෙ උතුම්හි මාසෙ පක්ඛෙ රත්තිභාගෙ වා දිවසභාගෙ වා චූත්තං, සබ්බං තං
ථෙරස්ස සුවිදිතං සුවචත්ථාපිතං පඤ්ඤාය. යස්මා පන – “එවං මෙ සුතං”
අසුකසංවච්ඡරෙ අසුකඋතුම්හි අසුකමාසෙ අසුකපක්ඛෙ අසුකරත්තිභාගෙ
අසුකදිවසභාගෙ වාති එවං චූත්තෙ න සක්කා සුඛෙන ධාරෙතුං වා උද්දිසිතුං වා
උද්දිසාපෙතුං වා, බහු ව චත්තබ්බං හොති, තස්මා එකෙනෙව පදෙන තමත්ථං
සමොධානෙත්වා “එකං සමය”න්ති ආහ. යෙ වා ඉමෙ ගබ්භොක්කන්තිසමයො,
ජාතිසමයො, සංවෙගසමයො, අහිනික්ඛමනසමයො, දුක්කරකාරිකසමයො,
මාරවිජයසමයො, අහිසම්බොධිසමයො දිට්ඨධම්මසුඛභාරසමයො,
දෙසනාසමයො, පරිනිබ්බානසමයොති, එවමාදයො භගවතො දෙවමනුස්සෙසු
අතිවිස පකාසා අනෙකකාලජ්ජහෙදා එව සමයා. තෙසු සමයෙසු
දෙසනාසමයසඬ්ඛාතං එකං සමයන්ති දීපෙති. යො වායං
ඤාණකරුණාකිව්චසමයෙසු කරුණාකිව්චසමයො,
අත්තහිතපරහිතපටිපත්තිසමයෙසු පරහිතපටිපත්තිසමයො, සන්තිපතිතානං
කරණියද්වයසමයෙසු ධම්මිකථාසමයො දෙසනාපටිපත්තිසමයෙසු දෙසනාසමයො,
තෙසුපි සමයෙසු අඤ්ඤතරං සමයං සන්ධාය “එකං සමය”න්ති ආහ.

කස්මා පනෙත්ථ යථා අහිධම්මෙ “යස්මිං සමයෙ කාමාවචර”න්ති (ධ. ස. 1) ව,
ඉතො අඤ්ඤෙසු ව සුත්තපදෙසු – “යස්මිං සමයෙ, හික්ඛවෙ, හික්ඛු විච්චිවෙව
කාමෙහි” ති ව භූමිමච්චනානිද්දෙසො කතො, විනයෙ ව – “තෙන සමයෙන බුද්ධො
භගවා” ති කරණවචනෙන, තථා අකත්වා “එකං සමය”න්ති
උපයොගවචනානිද්දෙසො කතොති? තත්ථ තථා ඉධ ව අඤ්ඤථා අත්ථසම්භවතො.
තත්ථ හි අහිධම්මෙ ඉතො අඤ්ඤෙසු සුත්තපදෙසු ව අධිකරණත්ථො භාවෙන
භාවලක්ඛණත්ථො ව සම්භවති. අධිකරණඤ්ඤි කාලත්ථො, සමුහත්ථො ව සමයො,
තත්ථ තත්ථ චූත්තානං එස්සාදිධම්මානං බණ්ණමවායහෙනුසඬ්ඛාතස්ස ව සමයස්ස
භාවෙන තෙසං භාවො ලක්ඛියති, තස්මා තදත්ථජොතනත්ථං තත්ථ
භූමිමච්චනානිද්දෙසො කතො.

විනයෙ ව හෙතුඅත්ථො කරණත්ථො ව සම්භවති. යො හි සො
සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිසමයො සාරිපුත්තාදීහිපි දුබ්බිඤ්ඤෙයො, තෙන සමයෙන
හෙතුභූතෙන කරණභූතෙන ව සික්ඛාපදානි පඤ්ඤාපයන්තො
සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිහෙතුඤ්ඤං අපෙක්ඛමානො භගවා තත්ථ තත්ථ විභාසි, තස්මා
තදත්ථජොතනත්ථං තත්ථ කරණවචනෙන නිද්දෙසො කතො.

ඉධ පන අඤ්ඤස්මිඤ්ඤං ඵලං ජාතිකෙ අවිචන්තසංයොගත්ථො සම්භවති. යඤ්ඤි
සමයං භගවා ඉමං අඤ්ඤං වා සුත්තන්තං දෙසෙසි, අවිචන්තමෙව තං සමයං
කරුණාවිභාරෙන විභාසි, තස්මා තදත්ථජොතනත්ථං ඉධ උපයොගවචනනිද්දෙසො
කතොති.

තෙනෙනං වුවිචති –

“තං තං අත්ථමපෙක්ඛිත්වා, භූමිමෙන කරණෙන ව;
අඤ්ඤත්‍ර සමයො වුත්තො, උපයොගෙන සො ඉධා”ති.

පොරාණා පන වණ්ණයන්ති – “තස්මිං සමයෙ”ති වා, “තෙන සමයෙනා”ති
වා, “ඵකං සමය”න්ති වා, අභිලාපමත්තහෙදො ඵස, සබ්බත්ථ භූමිමමෙවත්ථොති.
තස්මා “ඵකං සමය”න්ති වුත්තෙපි “ඵකස්මිං සමයෙ”ති අත්ථො වෙදිතබ්බො.

භගවාති ගරු. ගරුඤ්ඤි ලොකෙ භගවාති වදන්ති. අයඤ්ඤං සබ්බගුණවිසිට්ඨතාය
සබ්බසත්තානං ගරු, තස්මා භගවාති වෙදිතබ්බො. පොරාණෙහිපි වුත්තං –

“භගවාති වචනං සෙට්ඨං, භගවාති වචනමුත්තමං;
ගරු ගාරවයුත්තො සො, භගවා තෙන වුවිචති”ති.

අපි ව –

“භාග්‍යවා භග්ගවා යුත්තො, භගෙහි ව විභත්තවා;
භත්තවා වත්තගමනො, භවෙසු භගවා තතො”ති.

ඉමිස්සා ගාථාය වසෙනස්ස පදස්ස විත්ථාරඅත්ථො වෙදිතබ්බො. සො ව
විසුද්ධිමග්ගෙ බුද්ධානුස්සතිනිද්දෙසෙ වුත්තොයෙව.

ඵත්තාවතා චෙත්ථ ඵලං මෙ සුතන්ති වචනෙන යථාසුතං ධම්මං දස්සෙන්තො
භගවතො ධම්මකායං පච්චක්ඛං කරොති. තෙන “නයිදං අතික්කන්තසත්ථුකං
පාවචනං, අයං වො සත්ථා”ති සත්ථු අදස්සනෙන උක්කණ්ඨිතං ජනං සමස්සාසෙති.

ඵකං සමයං භගවාති වචනෙන තස්මිං සමයෙ භගවතො අවිජ්ජමානභාවං
දස්සෙන්තො රූපකායපරිනිබ්බානං සාධෙති. තෙන “ඵලං විධස්ස නාම
අරියධම්මස්ස දෙසකො දසබ්බධරො වජිරසඬ්ඨිසාත සමානකායො සොපි භගවා

පරිනිබ්බූතො, කෙන අඤ්ඤාන ජීවිතෙ ආසා ජනෙතබ්බා” ති ජීවිතමදමත්තං ජනං සංවෙජෙති, සද්ධම්මෙ චස්ස උස්සාහං ජනෙති.

එවන්ති ච භණන්තො දෙසනාසම්පත්තිං නිද්දිසති. මෙ සුතන්ති සාවකසම්පත්තිං. එකං සමයන්ති කාලසම්පත්තිං. භගවාති දෙසකසම්පත්තිං.

අන්තරා ච රාජගහං අන්තරා ච නාළන්දන්ති අන්තරා-සද්දො කාරණකඤ්ඤානවෙමජ්ඣවිවරාදීසු දිස්සති. “තදන්තරං කො ජානෙය්‍ය අඤ්ඤාන තථාගතා” ති (අ. නි. 6.44) ච, “ජනා සඤ්ඤාන මත්තෙන්ති මඤ්ඤාන තඤ්ඤාන කිමන්තර” ති (සං. නි. 1.228) ච ආදීසු හි කාරණෙ අන්තරා-සද්දො. “අද්දස මං, භන්තෙ, අඤ්ඤාතරා ඉත්ථි විජ්ජන්තරිකාය භාජනං ධොවන්ති” ති ආදීසු (ම. නි. 2.149) බණේ. “යස්සන්තරතො න සන්ති කොපා” ති ආදීසු (උදා. 20) විත්තෙ. “අන්තරා වොසානමාපාදී” ති ආදීසු (චූළව. 350) වෙමජ්ඣෙකු. “අපි වායං, හික්ඛවෙ, තපොදා ද්විත්තං මහානිරයානං අන්තරිකාය ආගච්ඡති” ති ආදීසු (පාරා. 231) විවරෙ. ස්වායම්භ විවරෙ චත්තති, තස්මා රාජගහස්ස ච නාළන්දාය ච විවරෙති එවමෙත්ථත්ථො වෙදිතබ්බො. අන්තරා-සද්දෙන පන යුත්තත්තා උපයොගවචනං කතං. ඊදිසෙසු ච යානෙසු අක්ඛරවිත්තකා “අන්තරා ගාමඤ්ඤාන නදිඤ්ඤාන යාති” ති එවං එකමෙව අන්තරාසද්දං පයුජ්ජන්ති, සො දුතියපදෙනපි යොජෙතබ්බො හොති, අයොජියමානෙ උපයොගවචනං න පාපුණාති. ඉධ පන යොජෙත්වායෙව චුත්තොති.

අද්ධානමග්ගප්පට්ඨන්තො හොතිති අද්ධානසඤ්ඤානං මග්ගං පට්ඨන්තො හොති, “දිසමග්ග” ති අත්ථො. අද්ධානගමනසමයස්ස හි විහඬිගෙ “අඬිසයොජනං ගච්ඡිස්සාමිති භුඤ්ජිතබ්බ” ති ආදිවචනතො (පාවි. 218) අඬිසයොජනමපි අද්ධානමග්ගො හොති. රාජගහතො පන නාළන්දා යොජනමෙව.

මහතා හික්ඛුසඤ්ඤාන සද්ධිත්ති ‘මහතා’ ති ගුණමහත්තෙනපි මහතා, සඬ්ඛායාමහත්තෙනපි මහතා. සො හි හික්ඛුසඤ්ඤාන ගුණෙහිපි මහා අහොසි, අප්පිච්ඡතාදිගුණසමන්තාගතත්තා. සඬ්ඛායායපි මහා, පඤ්ඤානසඬ්ඛායත්තා. හික්ඛුනං සඬ්ඛො ‘හික්ඛුසඬ්ඛො’, තෙන හික්ඛුසඬ්ඛෙන. දිට්ඨිසිලසාමඤ්ඤානසඬ්ඛායත්තෙන සමණගණෙනාති අත්ථො. සද්ධිත්ති එකතො.

පඤ්ඤානමත්තෙහි හික්ඛුසතෙහිති පඤ්ඤානමත්තා එතෙසන්ති පඤ්ඤානමත්තාති. මත්තාති පමාණං චූච්චති, තස්මා යථා “හොජනෙ මත්තඤ්ඤා” ති චුත්තෙ “හොජනෙ මත්තං ජානාති, පමාණං ජානාති” ති අත්ථො හොති, එවම්ධාපි – “තෙසං හික්ඛුසතානං පඤ්ඤානමත්තා පඤ්ඤාපමාණං” ති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. හික්ඛුනං සතාති හික්ඛුසතාති, තෙහි පඤ්ඤානමත්තෙහි හික්ඛුසතෙහි.

සුප්පියොපි බො පරිබ්බාජකොති සුප්පියොති තස්ස නාමං. පි-කාරො මග්ගප්පට්ඨන්තසභාගතාය පුග්ගලසම්පිණ්ඩනත්ථො. බො-කාරො පදසන්ධිකරො,

බාඤ්ඡනසිලිට්ඨතාවසෙන වුත්තො. පරිබ්බාජකොති සඤ්ජයස්ස අන්තෙවාසී ඡන්තපරිබ්බාජකො. ඉදං වුත්තං හොති – “යදා භගවා තං අද්ධානමග්ගං පටිපන්නො, තදා සුඡ්ඡියොපි පරිබ්බාජකො පටිපන්නො අහොසී” ති. අතීතකාලත්ථො හෙත්ථ හොති-සද්දො.

සද්ධිං අන්තෙවාසිනා බ්‍රහ්මදත්තෙන මාණුවෙනාති – එත්ථ අන්තෙ වසතීති අන්තෙවාසී. සමීපවාරො සන්තිකාවචරො සිස්සොති අත්ථො. බ්‍රහ්මදත්තොති තස්ස නාමං. මාණුවොති සත්තොපි වොරොපි තරුණොපි වුවිති.

“වොදිතා දෙවදුතෙහි, යෙ පමජ්ජන්ති මාණවා;
තෙ දීසරත්තං සොචන්ති, භීතකායුපගා නරා” ති. (ම. නි. 3.271) –

ආදීසු හි සත්තො මාණුවොති වුත්තො. “මාණුවෙහිපි සමාගච්ඡන්ති කතකම්මෙහිපි අකතකම්මෙහිපි” තිආදීසු (ම. නි. 2.149) වොරො. “අමබ්ට්ඨො මාණුවො, අඬගකො මාණුවො” තිආදීසු (දී. නි. 1.316) තරුණො ‘මාණුවො’ ති වුත්තො. ඉධාපි අයමෙවත්ථො. ඉදඤ්චි වුත්තං හොති – බ්‍රහ්මදත්තෙන නාම තරුණන්තෙවාසිනා සද්ධිත්ති.

තත්‍රාති තස්මිං අද්ධානමග්ගෙ, තෙසු වා ද්වීසු ජනෙසු. සුදන්ති නිපාතමත්තං. අනෙකපරියායෙනාති පරියාය-සද්දො තාව වාරදෙසනාකාරණෙසු වත්තති. “කස්ස නු ඛො, ආනන්ද, අජ්ජ පරියායො භික්ඛුනියො ඔවදිතු” තිආදීසු (ම. නි. 3.398) හි වාරෙ පරියායසද්දො වත්තති. “මධුපිණ්ඩිකපරියායොත්ථෙව නං ධාරෙහී” තිආදීසු (ම. නි. 1.205) දෙසනායං. “ඉමිනාපි ඛො, තෙ රාජඤ්ඤ, පරියායෙන එවං හොතු” තිආදීසු (දී. නි. 2.411) කාරණෙ. ස්වායම්ධාපි කාරණෙ වත්තති, තස්මා අයමෙත්ථ අත්ථො – “අනෙකච්චෙධන කාරණෙනා” ති, “බහුහි කාරණෙහි” ති වුත්තං හොති.

බුද්ධස්ස අවණ්ණං භාසතීති අවණ්ණවිරහිතස්ස
අපරිමාණවණ්ණසමන්තාගතස්සාපි බුද්ධස්ස භගවතො – “යං ලොකෙ ජාතිවුඬ්ඨෙසු කත්තබ්බං අභිවාදනාදිසාමීචිකම්මං ‘සාමග්ගිරසො’ ති වුවිති, තං සමණස්ස ගොතමස්ස නත්ථී තස්මා අරසරූපො සමණො ගොතමො, නිබ්භොගො, අකිරියවාදො, උච්ඡෙදවාදො, ජෙගුච්ඡී, වෙනයිකො, තපස්සී, අපගබ්භො. නත්ථී සමණස්ස ගොතමස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මො අලමරියඤ්ඤාණදස්සනවිසෙසො. තක්කපරියාහනං සමණො ගොතමො ධම්මං දෙසෙති, වීමංසානුවරිතං, සයංපටිභානං. සමණො ගොතමො න සබ්බඤ්ඤ, න ලොකවිදු, න අනුත්තරො, න අග්ගපුග්ගලො” ති. එවං තං තං අකාරණමෙව කාරණන්ති වත්වා තථා තථා අවණ්ණං දොසං නින්දං භාසති.

යථා ච බුද්ධස්ස, එවං ධම්මස්සාපි තං තං අකාරණමෙව කාරණතො චත්වා – “සමණස්ස ගොතමස්ස ධම්මො දුරක්ඛාතො, දුප්පට්ඨෙදිතො, අනියායානිකො, අනුපසම්භවත්තනිකො”ති තථා තථා අවණ්ණං භාසති.

යථා ච ධම්මස්ස, එවං සඬ්ඝස්සාපි යං වා තං වා අකාරණමෙව කාරණතො චත්වා – “මිච්ඡාපට්ඨන්තො සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකසඬ්ඝො, කුට්ඨපට්ඨන්තො, පච්චනීකපට්ඨදං අනනුලොමපට්ඨදං අධම්මානුලොමපට්ඨදං පට්ඨන්තො”ති තථා තථා අවණ්ණං භාසති.

අන්තෙවාසී පනස්ස – “අම්භාකං ආචරියො අපරාමසිතබ්බං පරාමසති, අනක්කම්මබ්බං අක්කමති, ස්වායං අග්ගිං ගිලන්තො විය, හත්ථෙන අසිධාරං පරාමසන්තො විය, මුට්ඨිනා සිනෙරුං පදාලෙතුකාමො විය, කකචදන්තපන්තියං කීළමානො විය, පහින්තමදං චණ්ඩහත්ථිං හත්ථෙන ගණ්හන්තො විය ච චණ්ණාරහස්සෙව රතනත්තයස්ස අවණ්ණං භාසමානො අනයබ්බසනං පාපුණ්ණස්සති. ආචරියෙ ඛො පන ගුථං වා අග්ගිං වා කණ්ටකං වා කණ්හසප්පං වා අක්කමන්තෙ, සුලං වා අභිරුහන්තෙ, හලාහලං වා විසං බාදන්තෙ, බාරොදකං වා පක්ඛලන්තෙ, නරකපපාතං වා පපතන්තෙ, න අන්තෙවාසීනා තං සබ්බමනුකාතබ්බං හොති. කම්මස්සකා හි සත්තා අත්තතො කම්මානුරූපමෙව ගතිං ගච්ඡන්ති. තෙව පිතා පුත්තස්ස කම්මෙන ගච්ඡති, න පුත්තො පිතු කම්මෙන, න මාතා පුත්තස්ස, න පුත්තො මාතූයා, න භාතා හගිනියා, න හගිනී භාතු, න ආචරියො අන්තෙවාසීනො, න අන්තෙවාසී ආචරියස්ස කම්මෙන ගච්ඡති. මහේඤ්ච ආචරියො තිණ්ණං රතනානං අවණ්ණං භාසති, මහාසාවජ්ජො ඛො පනාරියුපවාදොති. එවං යොනිසො උම්මුජ්ජිත්වා ආචරියවාදං මද්දමානො සම්මාකාරණමෙව කාරණතො අපදිසන්තො අනෙකපරියායෙන තිණ්ණං රතනානං චණ්ණං භාසිතුමාරද්ධො, යථා තං පණ්ඩිතජාතිකො කුලපුත්තො”. තෙන වුත්තං – “සුප්පියස්ස පන පරිබ්බාජකස්ස අන්තෙවාසී බ්‍රහ්මදත්තො මාණවො අනෙකපරියායෙන බුද්ධස්ස චණ්ණං භාසති, ධම්මස්ස චණ්ණං භාසති, සඬ්ඝස්ස චණ්ණං භාසති”ති.

තත්ථ චණ්ණන්ති චණ්ණං-සද්දො සණ්ඨාන-ජාති-රූපායතන-කාරණ-පමාණ-ගුණ-පසංසාදීසු දිස්සති. තත්ථ “මහත්තං සප්පරාජවණ්ණං අහිනිමිමිතිත්වා”තිආදීසු (සං. නි. 1.142) සණ්ඨානං වුවවති. “බ්‍රාහ්මණොව සෙට්ඨො චණ්ණො, භීතො අඤ්ඤො චණ්ණො”තිආදීසු (ම. නි. 2.402) ජාති. “පරමාය චණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්තාගතො”තිආදීසු (දී. නි. 1.303) රූපායතනං.

“න හරාමි න හඤ්ජාමි, ආරා සිඬ්ඝාමි වාරිජං;
අථ කෙන නු චණ්ණෙන, ගන්ධත්ථෙට්ඨොති වුවවති”ති. (සං. නි. 1.234) –

ආදීසු කාරණං. “තයො පත්තස්ස චණ්ණො”තිආදීසු (පාරා. 602) පමාණං. “කදා සඤ්ඤුල්භා පන, තෙ ගහපති, ඉමෙ සමණස්ස ගොතමස්ස චණ්ණො”තිආදීසු (ම. නි. 2.77) ගුණො. “චණ්ණාරහස්ස චණ්ණං භාසති”තිආදීසු (අ. නි. 2.135) පසංසා. ඉධ

ගුණොපි පසංසාපි. අයං කිරිතං තං භූතමෙව කාරණං අපදිසන්නො
 අනෙකපරියායෙන රතනත්තයස්ස ගුණුපසඤ්භිතං පසංසං අභාසි. තත්ථ – “ඉතිපි
 සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො”ති ආදිනා (පාරා. 1) නයෙන, “යෙ භික්ඛවෙ,
 බුද්ධෙ පසන්නා අග්ගෙ තෙ පසන්නා”ති ආදිනා “එකපුග්ගලො, භික්ඛවෙ, ලොකෙ
 උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති...පෙ.... අසමො අසමසමො”ති ආදිනා (අ. නි. 1.174) ව
 නයෙන බුද්ධස්ස වණ්ණො වෙදිතබ්බො. “ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො”ති (දී.
 නි. 2.159) ව “ආලයසමුග්ග්ඝාතො වට්ඨපච්ඡෙදො”ති (ඉති. 90, අ. නි. 4.34) ව,
 “යෙ භික්ඛවෙ, අරියෙ අට්ඨඨගිකෙ මග්ගෙ පසන්නා, අග්ගෙ තෙ පසන්නා”ති ව
 එවමාදීහි නයෙහි ධම්මස්ස වණ්ණො වෙදිතබ්බො. “සුප්පට්ඨන්නො භගවතො
 සාවකසඤ්ඤා”ති (දී. නි. 2.159) ව, “යෙ, භික්ඛවෙ, සඤ්ඤා පසන්නා, අග්ගෙ තෙ
 පසන්නා”ති (අ. නි. 4.34) ව එවමාදීහි පන නයෙහි සඤ්ඤාස්ස වණ්ණො
 වෙදිතබ්බො. පහොත්තෙන පන ධම්මකථිකෙන පඤ්චනිකායෙ නවඨිගං
 සත්ථුසාසනං චතුරාසීතිධම්මක්ඛන්ධසහස්සානි ඔගාහිත්වා බුද්ධාදීනං වණ්ණො
 පකාසෙතබ්බො. ඉමස්මිඤ්ඤි යානෙ බුද්ධාදීනං ගුණ පකාසෙන්නො අතිත්ථෙන
 පක්ඛන්දො ධම්මකථිකොති න සක්කා වත්තුං. ඊදිසෙසු හි යානෙසු ධම්මකථිකස්ස
 ථාමො වෙදිතබ්බො. බ්‍රහ්මදත්තො පන මාණවො අනුස්සවාදිමත්තසම්බන්ධිතෙන
 අත්තනො ථාමෙන රතනත්තයස්ස වණ්ණං භාසති.

ඉතිහ තෙ උභො ආවරියන්තෙවාසීති එවං තෙ ද්වෙ ආවරියන්තෙවාසිකා.
 අඤ්ඤමඤ්ඤස්සානි අඤ්ඤො අඤ්ඤස්ස. උපුච්ඡව්වනීකවාදාති ඊසකම්පි
 අපරිහරිත්වා උපුමෙව විවිධපච්චනීකවාදා, අනෙකවාරං විරුද්ධවාදා එව හුත්වාති
 අත්ථො. ආවරියෙන හි රතනත්තයස්ස අවණ්ණො භාසිතෙ අන්තෙවාසී වණ්ණං
 භාසති, පුන ඉතරො අවණ්ණං, ඉතරො වණ්ණන්ති එවං ආවරියො සාරථලකෙ
 විසරුක්ඛආණිං ආකොටයමානො විය පුනස්පුනං රතනත්තයස්ස අවණ්ණං භාසති.
 අන්තෙවාසී පන සුවණ්ණරජතමණිමයාය ආණියා තං ආණිං පටිබාහයමානො විය
 පුනස්පුනං රතනත්තයස්ස වණ්ණං භාසති. තෙන වුත්තං – “උපුච්ඡව්වනීකවාදා”ති.

භගවත්තං පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධා භොන්ති භික්ඛුසඤ්ඤාති
 භගවත්තඤ්ඤා භික්ඛුසඤ්ඤා පච්ඡතො පච්ඡතො දස්සනං අච්ඡහන්තා
 ඉරියාපථානුබන්ධනෙන අනුබන්ධා භොන්ති, සීසානුලොකිතො හුත්වා අනුගතා
 භොන්තීති අත්ථො.

කස්මා පන භගවා තං අද්ධානං පටිපන්නො? කස්මා ව සුප්පියො අනුබන්ධො?
 කස්මා ව සො රතනත්තයස්ස අවණ්ණං භාසතීති? භගවා තාව තස්මිං කාලෙ
 රාජගහපරිවත්තකෙසු අට්ඨාරසසු මහාවිහාරෙසු අඤ්ඤතරස්මිං වසිත්වා පාතොව
 සරීරප්පට්ඡගනං කත්වා භික්ඛාචාරවෙලායං භික්ඛුසඤ්ඤාපරිවුතො රාජගහෙ
 පිණ්ඩාය වරති. සො තං දිවසං භික්ඛුසඤ්ඤාස්ස සුලභපිණ්ඩපාතං කත්වා පච්ඡාහත්තං
 පිණ්ඩපාතපටික්කන්නො භික්ඛුසඤ්ඤා පත්තවීවරං ගාභාපෙත්වා – “නාළන්දං
 ගමිස්සාමි”ති, රාජගහතො නික්ඛමිත්වා තං අද්ධානං පටිපන්නො. සුප්පියොපි බො
 තස්මිං කාලෙ රාජගහපරිවත්තකෙ අඤ්ඤතරස්මිං පරිබ්බාජකාරාමෙ වසිත්වා

පරිබාහිරවන රාජගහෙ හික්බාය වරති. සොපි තං දිවසං පරිබාහිරවනාස
සුලභහික්බං කත්වා භුක්තපාතරාසො පරිබාහිරවනෙ පරිබාහිරවනාස
ගාහාපෙත්වා - නාළන්දං ගමිස්සාමිච්චෙව භගවතො තං මග්ගං පටිපන්නභාවං
අජානන්තොව අනුබන්ධො. සචෙ පන ජානෙය්‍ය නානුබන්ධෙය්‍ය. සො අජානන්තොව
ගච්ඡන්තො ගීවං උක්ඛිපිත්වා ඔලොකයමානො භගවන්තං අද්දස ඛුද්ධසිරියා
සොහමානං රත්තකම්බලපරික්ඛිත්තම්ව ජඬගමකතකගිරිසිරිං.

තස්මිං කිර සමයෙ දසබලස්ස සරිරතො නික්ඛමිත්වා ජබ්බණ්ණරස්මියො
සමන්තා අසිතිහත්ථප්පමාණෙ පදෙසෙ ආධාවන්ති විධාවන්ති
රතනාවෙළුරතනදාමරතනවුණ්ණවිප්පකිණ්ණං විය,
පසාරිතරතනවිත්තකඤ්චනපට්ඨිව, රත්තසුචණ්ණරසනිසිඤ්චමානම්ව,
උක්කාසනනිපාතසමාකුලම්ව, නිරන්තරවිප්පකිණ්ණකණ්ණකාරපුප්ථම්ව
වායුචෙගක්ඛිත්තවීනපිට්ඨවුණ්ණම්ව,
ඉන්ද්‍රධනුවිප්පුලතාතාරාගණ්ණප්පභාවිසරවිප්පුරිතවිච්ඡරිතම්ව ච තං වනන්තරං හොති.

අසිති අනුබන්ධස්සනානුරුක්ඛිතඤ්ච පන භගවතො සරිරං විකසිතකමලුප්පලම්ව,
සරං සබ්බපාලිපුල්ලම්ව පාරිච්ඡන්තකං, තාරාමරිච්චිකසිතම්ව, ගගනතලං සිරියා
අවහසන්තම්ව, ඛ්‍යාමප්පභාපරික්ඛෙපවිලාසිනී වස්ස ද්වන්තිංසවරලක්ඛණමාලා
ගන්ථෙත්වා යපිතද්වන්තිංසවන්දමාලාය ද්වන්තිංසසුරියමාලාය පටිපාටියා
යපිතද්වන්තිංසවක්කවන්තිද්වන්තිංසසක්කදෙවරාජද්වන්තිංසමහාබ්‍රහ්මානං සිරිං
සිරියා අභිභවන්තිම්ව. තඤ්ච පන භගවන්තං පරිවාරෙත්වා යීනා හික්ඛු සබ්බෙව
අප්පිච්ඡා සන්තුට්ඨා පච්චිත්තා අසංසට්ඨා වොදකා පාපගර්හිතො වත්තාරො
වචනක්ඛමා සීලසම්පන්නා සමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනසම්පන්නා.
තෙසං මජ්ඣෙ භගවා රත්තකම්බලපාකාරපරික්ඛිත්තො විය කඤ්චනථම්හො,
රත්තපද්මසණ්ඨමජ්ඣගතා විය සුචණ්ණනාචා, පවාලවෙදිකාපරික්ඛිත්තො විය
අග්ගික්ඛන්ධො, තාරාගණ්ණපරිවාරිතො විය පුණ්ණවන්දො මිගපක්ඛිතම්පි වක්ඛුනි
පීණයති, පගෙව දෙවමනුස්සානං. තස්මිඤ්ච පන දිවසෙ යෙභුයෙය්‍යන
අසිතිමහාපෙරා මෙසවණ්ණං පංසුකුලං ඵකංසං කරිත්වා කත්තරදණ්ඩං ආදාය
සුචම්මවම්මිතා විය ගන්ධහත්ථිතො විගතදොසා වන්තදොසා හින්තකිලෙසා
විජට්ඨජටා ඡින්තනන්ධනා භගවන්තං පරිවාරයිංසු. සො සයං චිතරාගො චිතරාගෙහි,
සයං චිතදොසො චිතදොසෙහි, සයං චිතමොහො චිතමොහෙහි, සයං චිතතණ්හො
චිතතණ්හෙහි, සයං නික්කිලෙසො නික්කිලෙසෙහි, සයං ඛුද්ධො අනුඛුද්ධෙහි
පරිවාරිතො; පත්තපරිවාරිතං විය කෙසරං, කෙසරපරිවාරිතා විය කණ්ණිකා,
අට්ඨනාගසහස්සපරිවාරිතො විය ඡද්දන්තො නාගරාජා,
නවුනිහංසසහස්සපරිවාරිතො විය ධතරට්ඨො හංසරාජා, සෙනඬගපරිවාරිතො විය
චක්කවත්තිරාජා, දෙවගණ්ණපරිවාරිතො විය සක්කො දෙවරාජා, බ්‍රහ්මගණ්ණපරිවාරිතො
විය භාරිතො මහාබ්‍රහ්මා, අපරිමිතකාලසඤ්චිතපුඤ්ඤබලනිබ්බන්තාය
අවින්තෙය්‍යාය අනොපමාය ඛුද්ධලීලාය වන්දො විය ගගනතලං තං මග්ගං
පටිපන්නො හොති.

අපේවං භගවන්තං අනොපමාය බුද්ධලීලාය ගච්ඡන්තං භික්ඛු ව ඔක්ඛිත්තවක්ඛු සන්තින්ද්‍රියෙ සන්තමානසෙ උපරිනභෙ යීතං පුණ්ණවන්දං විය භගවන්තංයෙව නමස්සමානෙ දිස්වා ව පරිබ්බාජකො අත්තනො පරිසං අවලොකෙසි. සා හොති කාජදණ්ඩකෙ ඔලම්බෙන්වා ගභිතොලුග්ගවිලුග්ගපිට්ඨකතිදණ්ඩමොරපිඤ්ජමත්තිකාපත්තපසිබ්බකකුණ්ඩිකාදිඅ නෙකපරික්ඛාරභාරහරිතා. “අසුකස්ස හත්ථා සොහණා, අසුකස්ස පාදා” ති එවමාදිතිරත්ථකවචනා මුබ්බා විකිණ්ණවාවා අදස්සනීයා අපාසාදිකා. තස්ස තං දිස්වා විජ්ජපිසාරො උදපාදි.

ඉදානි තෙන භගවතො වණ්ණො වත්තබ්බො භවෙය්‍යා. යස්මා පනෙස ලාභසක්කාරභානියා වෙව පක්ඛභානියා ව නිච්චම්පි භගවන්තං උසුයති. අඤ්ඤතිත්ථියානඤ්ඤි යාව බුද්ධො ලොකෙ නුප්පජ්ජති, තාවදෙව ලාභසක්කාරා නිබ්බත්තන්ති, බුද්ධුප්පාදතො පන පට්ඨාය පරිභිතලාභසක්කාරා හොන්ති, සුරියුග්ගමනෙ ඛජ්ජොපනකා විය නිස්සිරිකතං ආපජ්ජන්ති. උපතිස්සකොලිතානඤ්ඤ සඤ්ජයස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිතකාලෙයෙව පරිබ්බාජකා මහාපරිසා අහෙසුං, තෙසු පන පක්කන්තෙසු සාපි තෙසං පරිසා භින්තා. ඉති ඉමෙහි ද්විභි කාරණෙහි අයං පරිබ්බාජකො යස්මා නිච්චම්පි භගවන්තං උසුයති, තස්මා තං උසුයවිසුග්ගාරං උග්ගිරන්තො රතනත්තයස්ස අවණ්ණමෙව භාසතිති වෙදිතබ්බො.

2. අපං බො භගවා අම්බලට්ඨිකායං රාජාගාරකෙ එකරත්තිවාසං උපගච්ඡි සද්ධිං භික්ඛුසඬ්ඝනාති භගවා තාය බුද්ධලීලාය ගච්ඡමානො අනුපුබ්බෙන අම්බලට්ඨිකාද්වාරං පාපුණ්ත්වා සුරියං ඔලොකෙත්වා – “අකාලො දානි ගන්තුං, අත්ථසම්පං ගතො සුරියො” ති අම්බලට්ඨිකායං රාජාගාරකෙ එකරත්තිවාසං උපගච්ඡි.

තත්ථ අම්බලට්ඨිකාති රඤ්ඤො උය්‍යානං. තස්ස කිර ද්වාරසම්පෙ තරුණඅම්බරුක්ඛො අත්ථි, තං “අම්බලට්ඨිකා” ති වදන්ති. තස්ස අවිදුරෙ භවත්තා උය්‍යානම්පි අම්බලට්ඨිකා ත්වෙව සඬ්ඛ්‍යං ගතං. තං ඡායුදකසම්පන්නං පාකාරපරික්ඛිත්තං සුයොජිතද්වාරං මඤ්ජුසා විය සුගුත්තං. තත්ථ රඤ්ඤො කීළනත්ථං පටිභානවිත්තවිචිත්තං අගාරං අකංසු. තං “රාජාගාරක” ති වුවිති.

සුජ්ජියොපි බොති සුජ්ජියොපි තස්මිං යානෙ සුරියං ඔලොකෙත්වා – “අකාලො දානි ගන්තුං, බහු බුද්දකමහල්ලකා පරිබ්බාජකා, බහුපරිස්සයො ව අයං මග්ගො වොරෙහිපි වාළයක්ඛෙහිපි වාළම්ගෙහිපි. අයං බො පන සමණො ගොතමො උය්‍යානං පට්ටියො, සමණස්ස ව ගොතමස්ස වසනට්ඨානෙ දෙවතා ආරක්ඛං ගණ්හන්ති, හන්දාහම්පි ඉධ එකරත්තිවාසං උපගන්ත්වා ස්වෙව ගම්ස්සාමි” ති තදෙවුය්‍යානං පාවිසි. තතො භික්ඛුසඬ්ඝො භගවතො වත්තං දස්සෙත්වා අත්තනො අත්තනො වසනට්ඨානං සල්ලක්ඛෙසි. පරිබ්බාජකොපි උය්‍යානස්ස එකපස්සෙ පරිබ්බාජකපරික්ඛාරෙ ඔතාරෙත්වා වාසං උපගච්ඡි සද්ධිං අත්තනො පරිසාය.

පාළියමාරුළුභවසෙනෙව පන – “සද්ධිං අත්තනො අත්තෙවාසිනා බ්‍රහ්මදත්තෙන මාණුවෙනා” ති වුත්තං.

එවං වාසං උපගතො පන සො පරිබ්බාජකො රත්තිභාගෙ දසබලං ඔලොකෙසි. තස්මිඤ්ච සමයෙ සමන්තා විජ්ජකිණ්ණතාරකා විය පදීපා ජලන්ති, මජ්ඣෙ භගවා නිසින්තො හොති, භික්ඛුසඤ්ඤා ච භගවන්තං පරිවාරෙත්වා. තත්ථ එකභික්ඛුස්සපි භත්ථකුක්කුච්චං වා පාදකුක්කුච්චං වා උක්කාසිතසද්දො වා බිපිතසද්දො වා නත්ථී. සා භි පරිසා අත්තනො ච සික්ඛිතසික්ඛතාය සත්ථරි ච ගාරවෙනාති ද්විභි කාරණෙහි නිවානෙ පදීපසිඛා විය නිව්වලා සන්නිසින්තාව අහොසි. පරිබ්බාජකො තං විභූතිං දිස්වා අත්තනො පරිසං ඔලොකෙසි. තත්ථ කෙච් භත්ථං බිපන්ති, කෙච් පාදං, කෙච් විජ්ජලපන්ති, කෙච් නිල්ලාලිතජිවහා පග්ගරිතබෙළා, දත්තෙ බාදන්තා කාකච්ඡමානා සරුසරුපස්සාසිනො සයන්ති. සො රතනත්තයස්ස ගුණවණ්ණෙ වත්තබ්බෙපි ඉස්සාවසෙන පුන අවණ්ණමෙව ආරභී. බ්‍රහ්මදත්තො පන වුත්තනයෙනෙව චණ්ණං. තෙන වුත්තං – “තත්‍රාපි සුදං සුජ්ජියො පරිබ්බාජකො” ති සබ්බං වත්තබ්බං. තත්ථ තත්‍රාපිති තස්මිම්පි, අම්බලට්ඨිකායං උය්‍යානෙති අත්ථො.

3. සම්බහුලානන්ති බහුකානං. තත්ථ විනයපරියායෙන තයො ජනා “සම්බහුලා” ති වුව්චන්ති. තනො පරං සඬ්ඝො. සුත්තන්තපරියායෙන පන තයො තයොව තනො පටියාය සම්බහුලා. ඉධ සුත්තන්තපරියායෙන “සම්බහුලා” ති වෙදිතබ්බො. මණ්ඩලමාළෙති කත්ථවි ද්වෙ කණ්ණිකා ගහෙන්වා හංසවට්ටකච්ඡන්තෙන කතා කූටාගාරසාලාපි “මණ්ඩලමාළො” ති වුව්චති, කත්ථවි එකං කණ්ණිකං ගහෙන්වා ථම්මපන්ති. පරික්ඛිපින්වා කතා උපටියානසාලාපි “මණ්ඩලමාළො” ති වුව්චති. ඉධ පන නිසිදනසාලා “මණ්ඩලමාළො” ති වෙදිතබ්බො. සන්නිසින්තානන්ති නිසජ්ජනවසෙන. සන්නිපතිතානන්ති සමොධානවසෙන. අයං සඬ්ඛියධම්මොති සඬ්ඛියා වුව්චති කථා, කථාධම්මොති අත්ථො. උදපාදීති උජ්ජන්තො. කතමො පන සොති? අව්ජරියං ආවුසොති එවමාදි. තත්ථ අත්ථස්ස පබ්බතාරොහණං විය නිව්වං න හොතීති අව්ජරියං. අයං තාව සද්දනසො. අයං පන අට්ඨකථානසො – අව්ජරායොග්ගන්ති අව්ජරියං. අව්ජරං පහරිතුං යුත්තන්ති අත්ථො. අභූතපුබ්බං භූතන්ති අබ්භූතං. උභයං පෙතං විමහයස්සෙවාධිවචනං. යාවඤ්චිදන්ති යාව ච ඉදං තෙන සුජ්ජට්ඨිදිතතාය අජ්ජමෙය්‍යත්තං දස්සෙති.

තෙන භගවතා ජානතා...පෙ.... සුජ්ජට්ඨිදිතාති එත්ථායං සඬ්ඛෙපත්ථො. යො සො භගවා සමතිංස පාරමියො පුරෙත්වා සබ්බකිලෙසෙ හඤ්ජින්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො, තෙන භගවතා තෙසං තෙසං සත්තානං ආසයානුසයං ජානතා, හත්ථතලෙ යපිතං ආමලකං විය සබ්බඤ්ඤායාධම්මං පස්සතා.

අපි ච පුබ්බෙනිවාසාදිහි ජානතා, දිබ්බෙන වක්ඛුනා පස්සතා. තීහි විජ්ජාහි ඡහි වා පන අභිඤ්ඤාහි ජානතා, සබ්බත්ථ අජ්ජට්ඨතෙන සමන්තවක්ඛුනා පස්සතා. සබ්බධම්මජානනසමත්ථාය වා පඤ්ඤාය ජානතා, සබ්බසත්තානං

වක්ඛවිසයාතීතානි තිරොක්ඛට්ඨාදිගතානිපි රූපානි අතිවිසුද්ධෙන මංසවක්ඛුනා පස්සතා. අත්තභිතසාධිකාය වා සමාධිපදට්ඨානාය පටිවෙධපඤ්ඤාය ජානතා, පරභිතසාධිකාය කරුණාපදට්ඨානාය දෙසනාපඤ්ඤාය පස්සතා.

අරීතං භතත්තා පච්චයාදීනඤ්ච අරහත්තා අරහතා. සම්මා සාමඤ්ච සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා සම්මාසම්බුද්ධෙන අත්තරාශිකධම්මෙ වා ජානතා, නියානිකධම්මෙ පස්සතා, කිලෙසාරීතං භතත්තා අරහතා. සම්මා සාමඤ්ච සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා සම්මාසම්බුද්ධෙනාති. එවං චතුර්වේසාරජ්ජවසෙන චතුර්භාකාරෙහි ථොමිතෙන සත්තානං නානාධිමුත්තිකතා නානාජ්ඣාසයතා සුප්පට්ඨිදිතා යාව ච සුට්ඨ පට්ඨිදිතා.

ඉදානිස්ස සුප්පට්ඨිදිතභාවං දස්සෙතුං අයඤ්ඡිතිආදිමාහ. ඉදං චුත්තං භොති යා ව අයං භගවතා “ධාතුසො, භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්නි, භීනාධිමුත්තිකා භීනාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්නි, කල්‍යාණාධිමුත්තිකා කල්‍යාණාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්නි. අතීතම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දිංසු සම්මිංසු, භීනාධිමුත්තිකා භීනාධිමුත්තිකෙහි...පෙ.... කල්‍යාණාධිමුත්තිකා කල්‍යාණාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිංසු සම්මිංසු, අනාගතම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, අද්ධානං...පෙ.... සංසන්දිස්සන්ති සමෙස්සන්ති, එතරහිපි ඛො, භික්ඛවෙ, පච්චුප්පන්නං අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්නි, භීනාධිමුත්තිකා භීනාධිමුත්තිකෙහි...පෙ.... කල්‍යාණාධිමුත්තිකා කල්‍යාණාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්නි” ති එවං සත්තානං නානාධිමුත්තිකතා, නානාජ්ඣාසයතා, නානාදිට්ඨිකතා, නානාබන්තිතා, නානාරූචිතා, නාළියා මිනන්තෙන විය තුලාය තුලයන්තෙන විය ව නානාධිමුත්තිකතාඤ්ඤාණෙන සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණෙන විදිතා, සා යාව සුප්පට්ඨිදිතා. ද්වෙපි නාම සත්තා එකජ්ඣාසයා දුල්ලභා ලොකස්මිං. එකස්මිං ගන්තුකාමෙ එකො යාතුකාමො භොති, එකස්මිං පිච්ඡුකාමෙ එකො භුඤ්ජිතුකාමො. ඉමෙසු වාපි ද්විසු ආචරියන්තෙවාසීසු අයඤ්ඡි “සුප්පියො පරිබ්බාජකො...පෙ.... භගවත්තං පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධා භොන්ති භික්ඛුසඤ්ඤා” ති. තත්ථ ඉතිහමෙති ඉතිහ ඉමෙ, එවං ඉමෙති අත්ථො. සෙසං චුත්තනයමෙව.

4. අප්ථ ඛො භගවා තෙසං භික්ඛුනං ඉමං සඤ්ඤාධම්මං විදිත්වාති එත්ථ විදිත්වාති සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණෙන ජානිත්වා. භගවා හි කත්ථවි මංසවක්ඛුනා දිස්වා ජානාති – “අද්දසා ඛො භගවා මහත්තං දාරුක්ඛන්ධං ගඨගාය නදියා සොතෙන වුය්භමාන” ත්තිආදීසු (සං. නි. 4.241) විය. කත්ථවි දිබ්බවක්ඛුනා දිස්වා ජානාති – “අද්දසා ඛො භගවා දිබ්බෙන වක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන තා දෙවතායො සහස්සස්සෙව පාටලිගාමෙ වත්ථුනි පරිගණ්හන්තියො” ත්තිආදීසු (දී. නි. 2.152) විය. කත්ථවි පකතියොතෙන සුත්වා ජානාති – “අස්සොසි ඛො භගවා ආයස්මතො ආනන්දස්ස සුභද්දෙන පරිබ්බාජකෙන සද්ධිං ඉමං කථාසල්ලාප” ත්තිආදීසු (දී. නි. 2.213) විය. කත්ථවි දිබ්බසොතෙන සුත්වා ජානාති – “අස්සොසි ඛො භගවා දිබ්බාය සොතධාතුයා විසුද්ධාය අතික්කන්තමානුසිකාය

සන්ධානස්ස ගහපතිස්ස නිග්‍රොධෙන පරිබ්බාජකෙන සද්ධිං ඉමං
 කථාසල්ලාප''න්තිආදීසු (දී. නි. 3.54) විය. ඉධ පන සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණෙන සුත්වා
 අඤ්ඤාසි. කිං කරොන්තො අඤ්ඤාසි? පච්ඡිමයාමකිච්චං, කිච්චඤ්ච නාමෙතං
 සාත්ථකං, නිරත්ථකන්ති දුට්ඨං හොති. තත්ථ නිරත්ථකකිච්චං භගවතා
 බොධිපල්ලඬකෙයෙව අරහත්තමග්ගෙන සමුග්ගාතං කතං. සාත්ථකංයෙව පන
 භගවතො කිච්චං හොති. තං පඤ්චවිධං - පුරෙහත්තකිච්චං, පච්ඡාහත්තකිච්චං,
 පුරිමයාමකිච්චං, මජ්ඣිමයාමකිච්චං, පච්ඡිමයාමකිච්චන්ති.

තත්‍රිදං පුරෙහත්තකිච්චං -

භගවා හි පාතොව උට්ඨාය උපට්ඨාකානුග්ගහත්ථං සරීරභාසුකත්ථඤ්ච
 මුඛධොවනාදිසරීරපරිකම්මං කත්වා යාව හික්ඛාචාරවෙලා තාව විචිත්තාසනෙ
 විනිනාමෙත්වා, හික්ඛාචාරවෙලායං නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා විවරං
 පාරුපිත්වා පත්තමාදාය කදාචි ඵකකො, කදාචි හික්ඛුසඬසපරිවුතො, ගාමං වා
 නිගමං වා පිණ්ඩාය පවිසති; කදාචි පකතියා, කදාචි අනෙකෙහි පාටිභාරියෙහි
 වත්තමානෙහි. සෙය්‍යථිදං, පිණ්ඩාය පවිසතො ලොකනාථස්ස පුරතො පුරතො
 ගන්ත්වා මුදුගතවාතා පථවිං සොධෙත්ති, වලාහකා උදකචුසිතානි මුඤ්චන්තා
 මග්ගෙ රෙණුං වූපසමෙත්වා උපරි විතානං හුත්වා තිට්ඨන්ති, අපරෙ වාතා පුප්ඵානි
 උපසංහරිත්වා මග්ගෙ ඔකිරන්ති, උන්නතා භූමිප්පදෙසා ඔනමන්ති, ඔනතා
 උන්නමන්ති, පාදනික්ඛෙපසමයෙ සමාව භූමි හොති, සුඛසම්ඵස්සානි පදුමපුප්ඵානි
 වා පාදෙ සම්පට්චිජන්ති. ඉන්දබ්බිලස්ස අන්තො යපිතමත්තෙ දක්ඛිණපාදෙ සරීරතො
 ඡබ්බණ්ණරස්මියො නික්ඛමිත්වා සුවණ්ණරසපිඤ්ජරානි විය විත්‍රපටපරික්ඛිත්තානි
 විය ව පාසාදකුටාගාරාදීනි අලඬකරොන්තියො ඉතො විතො ව ධාවන්ති,
 හත්ථිඅස්සවිභඩ්ගාදයො සකසකට්ඨානෙසු ධීතායෙව මධුරෙනාකාරෙන සද්දං
 කරොන්ති, තථා භෙරිවිණාදීනි තුරියානි මනුස්සානඤ්ච කායුපගානි ආහරණානි.
 තෙන සඤ්ඤාණෙන මනුස්සා ජානන්ති - “අප්ප භගවා ඉධ පිණ්ඩාය පට්ටියො”ති.
 තෙ සුනිවත්ථා සුපාරුතා ගන්ධපුප්ඵාදීනි ආදාය සරා නික්ඛමිත්වා අන්තරවිටී.
 පටිපජ්ජිත්වා භගවත්තං ගන්ධපුප්ඵාදීහි සක්කච්චං පූජෙත්වා වන්දිත්වා -
 “අම්භාකං, හත්තෙ, දස හික්ඛු, අම්භාකං වීසති, පඤ්ඤාසං...පෙ.... සතං දෙථා”ති
 යාවිත්වා භගවතොපි පත්තං ගහෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා සක්කච්චං
 පිණ්ඩපාතෙන පටිමානෙත්ති. භගවා කතහත්තකිච්චො තෙසං සත්තානං
 විත්තසන්තානානි ඔලොකෙත්වා තථා ධම්මං දෙසෙති, යථා කෙචි සරණගමනෙසු
 පතිට්ඨහන්ති, කෙචි පඤ්චසු සීලෙසු, කෙචි සොනාපත්තිසකදාගාමිඅනාගාමිඵලානං
 අඤ්ඤතරස්මී; කෙචි පබ්බජිත්වා අග්ගඵලෙ අරහත්තෙති. ඵචං මහාජනං
 අනුග්ගහෙත්වා උට්ඨායාසනා විහාරං ගච්ජති. තත්ථ ගන්ත්වා මණ්ඩලමාලෙ
 පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදති, හික්ඛුනං හත්තකිච්චපරියොසානං
 ආගමයමානො. තතො හික්ඛුනං හත්තකිච්චපරියොසානෙ උපට්ඨාකො භගවතො
 නිවෙදෙති. අථ භගවා ගන්ධකුටිං පවිසති. ඉදං තාව පුරෙහත්තකිච්චං.

අප්‍රභව ඵලං කතපුරෙහත්තකිව්වො ගන්ධකුටියා උපට්ඨානෙ නිසිදිත්වා
පාදෙ පක්ඛාලෙන්වා පාදපියෙ යත්වා හික්ඛුසඛිසං ඔවදති - “හික්ඛවෙ, අප්පමාදෙන
සම්පාදෙථ, දුල්ලහො බුද්ධුප්පාදො ලොකස්මිං, දුල්ලහො මනුස්සත්තපට්ඨානො,
දුල්ලහා සම්පත්ති, දුල්ලහා පබ්බජ්ජා, දුල්ලහං සද්ධම්මස්සවන”න්ති. තත්ථ කෙච්ඡ
භගවත්තං කම්මට්ඨානං පුච්ඡන්ති. භගවාපි තෙසං වරියානුරූපං කම්මට්ඨානං දෙති.
තතො සබ්බෙපි භගවත්තං වන්දිත්වා අත්තනො අත්තනො
රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානානි ගච්ඡන්ති. කෙච්ඡ අරඤ්ඤං, කෙච්ඡ රුක්ඛමූලං, කෙච්ඡ
පබ්බතාදීනං අඤ්ඤතරං, කෙච්ඡ වාතුමහාරාජිකභවනං...පෙ.... කෙච්ඡ
වසවත්තිභවනන්ති. තතො භගවා ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා සවෙ ආකඝ්ඛති,
දක්ඛිණෙන පස්සෙන සතො සම්පජානො මුහුත්තං සීහසෙය්‍යං කප්පෙති. අප්‍රභ
සමස්සාසිතකායො වුට්ඨහිත්වා දුතියභාගෙ ලොකං වොලොකෙති. තතියභාගෙ යං
ගාමං වා නිගමං වා උපනිස්සාය විහරති තත්ථ මහාජනො පුරෙහත්තං දානං දත්වා
පච්ඡාහත්තං සුනිවත්ථො සුපාරුතො ගන්ධපුප්ඵාදීනි ආදාය විහාරෙ සන්තිපතති.
තතො භගවා සම්පත්තපරිසාය අනුරූපෙන පාටිභාරියෙන ගන්ත්වා ධම්මසභායං
පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසජ්ජ ධම්මං දෙසෙති කාලයුත්තං සමයයුත්තං, අප්‍රභ
කාලං විදිත්වා පරිසං උය්‍යාපෙති, මනුස්සා භගවත්තං වන්දිත්වා පක්කමන්ති. ඉදං
පච්ඡාහත්තකිව්වං.

සො ඵලං නිට්ඨිතපච්ඡාහත්තකිව්වො සවෙ ගත්තානි ඔසිඤ්චිතුකාමො හොති,
බුද්ධාසනා වුට්ඨාය න්භානකොට්ඨකං පවිසිත්වා උපට්ඨාකෙන පටියාදිතඋදකෙන
ගත්තානි උතුං ගණ්භාපෙති. උපට්ඨාකොපි බුද්ධාසනං ආනෙත්වා
ගන්ධකුටිපරිවෙණෙ පඤ්ඤපෙති. භගවා සුරත්තදුපට්ඨං නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං
බන්ධිත්වා උත්තරාසඬ්ගං එකංසං කරිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා නිසිදිති එකකොච
මුහුත්තං පටිසල්ලිතො, අප්‍රභික්ඛු තතො තතො ආගම්ම භගවතො උපට්ඨානං
ආගච්ඡන්ති. තත්ථ එකච්චෙ පඤ්ඤං පුච්ඡන්ති, එකච්චෙ කම්මට්ඨානං, එකච්චෙ
ධම්මස්සවනං යාවන්ති. භගවා තෙසං අධිප්පායං සම්පාදෙන්තො පුරිමයාමං
විනිනාමෙති. ඉදං පුරිමයාමකිව්වං.

පුරිමයාමකිව්වපරියොසානෙ පන හික්ඛුසු භගවත්තං වන්දිත්වා පක්කන්තෙසු
සකලදසසහස්සිලොකධාතුදෙවතායො ඔකාසං ලභමානා භගවත්තං උපසඬ්කම්ත්වා
පඤ්ඤං පුච්ඡන්ති, යථාහිසඬ්ඛනං අත්තමසො චතුරක්ඛරම්පි. භගවා තාසං දෙවතානං
පඤ්ඤං විස්සජ්ජෙන්තො මජ්ඣිමයාමං විනිනාමෙති. ඉදං මජ්ඣිමයාමකිව්වං.

පච්ඡිමයාමං පන තයො කොට්ඨාසෙ කත්වා පුරෙහත්තතො පට්ඨාය නිසජ්ජාය
පිළිතස්ස සරිරස්ස කිලාසුභාවමොචනත්ථං එකං කොට්ඨාසං වඬ්කමෙන
විනිනාමෙති. දුතියකොට්ඨාසෙ ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා දක්ඛිණෙන පස්සෙන සතො
සම්පජානො සීහසෙය්‍යං කප්පෙති. තතියකොට්ඨාසෙ පච්චුට්ඨාය නිසිදිත්වා
පුරිමබුද්ධානං සන්තිකෙ දානසීලාදිවසෙන කතාධිකාරපුග්ගලදස්සනත්ථං
බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙති. ඉදං පච්ඡිමයාමකිව්වං.

තස්මිං පන දිවසෙ භගවා පුරෙහත්තකිව්වං රාජගහෙ පරියොසාපෙන්වා පච්ඡාහත්තෙ මග්ගං ආගතො, පුරිමයාමෙ භික්ඛූනං කම්මට්ඨානං කටේත්වා, මජ්ඣිමයාමෙ දෙවතානං පඤ්ඤාං විස්සජ්ජෙන්වා, පච්ඡිමයාමෙ වඩ්ඤාමං ආරුය්භ වඩ්ඤාමානො පඤ්චන්තං භික්ඛුසත්තානං ඉමං සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණං ආරබ්භ පවත්තං කථං සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණෙනෙව සුත්වා අඤ්ඤාසීති. තෙන වුත්තං – “පච්ඡිමයාමකිව්වං කරොන්තො අඤ්ඤාසී”ති.

ඤ්ඤත්වා ච පනස්ස එතදහොසි – “ඉමෙ භික්ඛූ මය්භං සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණං ආරබ්භ ගුණං කටේත්ති, එතෙසඤ්ච සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණකිව්වං න පාකට්ඨං, මය්භමෙව පාකට්ඨං. මයි පන ගතෙ එතෙ අත්තනො කථං නිරන්තරං ආරොචෙස්සන්ති, තතො නෙසං අභං තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා තිව්ධං සීලං විහජන්තො, ද්වාසට්ඨියා යානෙසු අප්පට්චත්තියං සීහනාදං නදන්තො, පච්චයාකාරං සමොධානෙන්වා බුද්ධගුණෙ පාකට්ඨෙ කත්වා, සීනෙරුං උක්ඛිපෙන්තො විය සුවණ්ණකුටෙන නභං පහරන්තො විය ච දසසහස්සීලොකධාතුකම්පනං බ්‍රහ්මජාලසුත්තත්තං අරහත්තනිකුටෙන නිට්ඨාපෙන්තො දෙසෙස්සාමි, සා මෙ දෙසනා පරිනිබ්බුතස්සාපි පඤ්චවස්සසහස්සානි සත්තානං අමතමහානිබ්බානං සම්පාපිකා භවිස්සති”ති. එවං වින්තෙන්වා යෙන මණ්ඩලමාලො තෙනුපසඬිකමීති. යෙනාති යෙන දිසාභාගෙන, සො උපසඬිකමීතබ්බො. භූමිමත්ථෙ චා එතං කරණවචනං, යස්මිං පදෙසෙ සො මණ්ඩලමාලො, තත්ථ ගතොති අයමෙත්ථ අත්ථො.

පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදීති බුද්ධකාලෙ කිර යත්ථ යත්ථ එකොපි භික්ඛු විහරති සබ්බත්ථ බුද්ධාසනං පඤ්ඤත්තමෙව හොති. කස්මා? භගවා කිර අත්තනො සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙන්වා එසුකට්ඨානෙ විහරන්තෙ මනසි කරොති – “අසුකො මය්භං සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙන්වා ගතො, සක්ඛිස්සති නු බො විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං නො වා”ති. අථ නං පස්සති කම්මට්ඨානං විස්සජ්ජෙන්වා අකුසලචිතක්කං චිතක්කයමානං, තතො “කථඤ්චි නාම මාදිසස්ස සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙන්වා විහරන්තං ඉමං කුලපුත්තං අකුසලචිතක්කා අභිභවිත්වා අනමතග්ගෙ වට්ටදුක්ඛෙ සංසාරෙස්සන්ති”ති තස්ස අනුග්ගහත්ථං තත්ථෙව අත්තානං දස්සෙන්වා තං කුලපුත්තං ඔවදිත්වා ආකාසං උප්පතිත්වා පුන අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගච්ඡති. අට්ඨෙවං ඔවදියමානා තෙ භික්ඛූ වින්තයිංසු – “සත්ථා අම්භාකං මනං ජානිත්වා ආගන්ත්වා අම්භාකං සම්පෙ යීතංයෙව අත්තානං දස්සෙති”. තස්මිං බණෙ – “භන්තෙ, ඉධ නිසීදථ, ඉධ නිසීදථා”ති ආසනපරියෙසනං නාම භාරොති. තෙ ආසනං පඤ්ඤාපෙන්වාව විහරන්ති. යස්ස පීඨං අත්ථි, සො තං පඤ්ඤාපෙති. යස්ස නත්ථි, සො මඤ්චං වා එලකං වා කට්ඨං වා පාසාණං වා වාලුකපුඤ්ජං වා පඤ්ඤාපෙති. තං අලභමානා පුරාණපණ්ණානිපි සඬකඬිසීත්වා තත්ථ පංසුකුලං පත්ථරිත්වා යපෙන්ති. ඉධ පන රඤ්ඤො නිසීදනාසනමෙව අත්ථි, තං පප්ථොටෙන්වා පඤ්ඤාපෙන්වා පරිවාරෙන්වා තෙ භික්ඛූ භගවතො අධිමුත්තිකඤ්ඤාණමාරබ්භ ගුණං ථොමයමානා නිසීදිංසු. තං සන්ධාය වුත්තං – “පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදී”ති.

එවං නිසින්නො පන ජානන්නොයෙව කථාසමුට්ඨාපනත්ථං භික්ඛු පුච්ඡි. තෙ වස්ස සබ්බං කථයිංසු. තෙන චුත්තං – “නිසජ්ජ ඛො භගවා” තිආදි. තත්ථ කාය නුත්ථාති කතමාය නු කථාය සන්නිසින්නා භවථාති අත්ථො. කාය නොත්ථාතිපි පාළි, තස්සා කතමාය නු එත්ථාති අත්ථො කාය නොත්ථාතිපි පාළි. තස්සාපි පුරිමොයෙව අත්ථො.

අන්තරාකථාති, කම්මට්ඨානමනසිකාරඋද්දෙසපරිපුච්ඡාදීනං අන්තරා අඤ්ඤා එකා කථා. විජ්ජකතාති, මම ආගමනපච්චයා අපරිනිට්ඨිතා සිඛං අජ්ජත්තා. තෙන කිං දස්සෙති? “නාහං තුම්භාකං කථාහඬිගත්ථං ආගතො, අහං පන සබ්බඤ්ඤාතාය තුම්භාකං කථං නිට්ඨාපෙත්වා මත්ථකජ්ජත්තං කත්වා දස්සාමිති ආගතො” ති නිසජ්ජෙව සබ්බඤ්ඤාපවාරණං පවාරෙති. අයං ඛො නො, භන්තෙ, අන්තරාකථා විජ්ජකතා, අථ භගවා අනුජ්ජත්තොති එත්ථාපි අයමධිජ්ජායො. අයං භන්තෙ අම්භාකං භගවතො සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං ආරබ්භ ගුණකථා විජ්ජකතා, න රාජකථාදිකා තිරච්ඡානකථා, අථ භගවා අනුජ්ජත්තො; තං නො ඉදානි නිට්ඨාපෙත්වා දෙසෙථාති.

එත්තාවතා ව යං ආයස්මතා ආනන්දෙන කමලකුචලයුජ්ජලචිමලසාධුරසසලිලාය පොක්ඛරණියා සුඛාවතරණත්ථං නිම්මලසිලාතලරචනවිලාසසොභිතරතනසොපානං, විජ්ජකිණ්ණමුත්තාතලසදිසවාලකාකිණ්ණපණ්ඩරභූමිභාගං තිත්ථං විය සුවභත්තභිත්තිවිචිත්‍රවෙදිකාපරික්ඛිත්තස්ස නක්ඛත්තපථං පුසිතුකාමතාය විය, විජ්ජිතසමුස්සයස්ස පාසාදවරස්ස සුඛාරොහණත්ථං දත්තමයසණ්ඨමුදුඵලකකඤ්චනලතාවිනද්ධමණිගණ්ණප්පභාසමුදයුජ්ජලසොහං සොපානං විය, සුවණ්ණවලයනුපුරාදිසඬ්ඨසට්ඨසද්දසමිස්සිතකථිතභසිතමධුරස්සරගෙහජනවිවරි තස්ස උළාරිස්සරිවිභවසොභිතස්ස මහාසරස්ස සුඛජ්ජවෙසනත්ථං සුවණ්ණරජතමණිමුත්තපවාලාදිපුත්තිවිස්සරවිජ්ජොතිතසුජ්ජනිට්ඨිතවිසාලද්වාරබාහං මහාද්වාරං විය ව අත්ථබ්බඤ්ජනසම්පන්නස්ස බුද්ධගුණානුභාවසංසුචකස්ස ඉමස්ස සුත්තස්ස සුඛාවගහණත්ථං කාලදෙසදෙසකවත්ථුපරිසාපදෙසපටිමණ්ඩිතං නිදානං භාසිතං, තස්සත්ථවණ්ණනා සමත්තාති.

5. ඉදානි – “මමං වා, භික්ඛවෙ, පරෙ අවණ්ණං භාසෙය්‍යු” ත්තිආදිනා නයෙන භගවතා නික්ඛිත්තස්ස සුත්තස්ස වණ්ණනාය ඔකාසො අනුජ්ජත්තො. සා පනෙසා සුත්තවණ්ණනා. යස්මා සුත්තනික්ඛෙපං විචාරෙත්වා චුච්චමානා පාකටා හොති, තස්මා සුත්තනික්ඛෙපං තාව විචාරයිස්සාම. වත්තාරො හි සුත්තනික්ඛෙපා – අත්තජ්ඣාසයො, පරජ්ඣාසයො, පුච්ඡාවසිකො, අට්ඨුජ්ජත්තිකොති.

තත්ථ යානි සුත්තානි භගවා පරෙහි අනජ්ඣට්ඨො කෙවලං අත්තනො අජ්ඣාසයෙනෙව කථෙසි; සෙය්‍යථිදං, ආකඬ්ඛෙය්‍යසුත්තං, වත්ථසුත්තං, මහාසතිපට්ඨානං, මහාසලායනනවිභඩ්ගසුත්තං, අරියවංසසුත්තං,

සම්මප්පධානසුත්තන්තභාරකො,
ඉද්ධිපාදඉන්ද්‍රියබලබොජ්ඣංගමග්ගභිගසුත්තන්තභාරකොති එවමාදීති; තෙසං
අත්තජ්ඣාසයො නික්ඛෙපො.

යාති පන “පරිපක්කා බො රාහුලස්ස විමුත්තිපරිපාවනියා ධම්මා; යංනුනාහං
රාහුලං උත්තරිං ආසවානං බයෙ විනෙය්‍ය”න්ති; (සං. නි. 4.121) එවං පරෙසං
අජ්ඣාසයං බන්තිං මනං අභිනීහාරං බුජ්ඣනභාවඤ්ච අවෙක්ඛිත්වා
පරජ්ඣාසයවසෙන කථිතාති; සෙය්‍යථිදං, චූළරාහුලොවාදසුත්තං,
මහාරාහුලොවාදසුත්තං, ධම්මෙක්කප්පවත්තනං, ධාතුච්ඡිගසුත්තන්ති එවමාදීති;
තෙසං පරජ්ඣාසයො නික්ඛෙපො.

භගවන්තං පන උපසඬ්ඛිත්වා චතස්සො පරිසා, චත්තාරො චණ්ණා, නාගා,
සුපණ්ණා, ගන්ධබ්බා, අසුරා, යක්ඛා, මහාරාජානො, තාවතිංසාදයො දෙවා,
මහාබ්‍රහ්මාති එවමාදයො – “බොජ්ඣංගා බොජ්ඣංගා”ති, භන්තෙ, වුච්චන්ති.
“නීවරණා නීවරණා”ති, භන්තෙ, වුච්චන්ති; “ඉමෙ නු බො, භන්තෙ,
පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා”. “කිං සුඛ චිත්තං පුරිසස්ස සෙට්ඨ”න්තිආදීනා නයෙන
පඤ්භං පුච්ඡන්ති. එවං පුට්ඨෙත භගවතා යාති කථිතාති බොජ්ඣංගසංයුත්තාදීති,
යාති වා පනඤ්ඤානිපි දෙවතාසංයුත්ත-මාරසංයුත්ත-බ්‍රහ්මසංයුත්ත-සක්කපඤ්භ-
චූළවෙදල්ල-මහාවෙදල්ල-සාමඤ්ඤඵල-ආළවක-සුවිලොම-බරලොමසුත්තාදීති;
තෙසං පුච්ඡාවසිකො නික්ඛෙපො.

යාති පන තාති උප්පන්නං කාරණං පටිච්ච කථිතාති, සෙය්‍යථිදං – ධම්මදායාදං,
චූළසීහනාදං, චන්ද්‍රපමං, පුත්තමංසුපමං, දාරුක්ඛන්ධුපමං, අග්ගික්ඛන්ධුපමං,
ඓශ්වපිණ්ඩුපමං, පාරිච්ඡත්තකුපමන්ති එවමාදීති; තෙසං අට්ඨුප්පත්තිකො
නික්ඛෙපො.

එවමෙතෙසු චතුසු නික්ඛෙපෙසු ඉමස්ස සුත්තස්ස අට්ඨුප්පත්තිකො
නික්ඛෙපො. අට්ඨුප්පත්තියා හි ඉදං භගවතා නික්ඛිත්තං. කතරාය අට්ඨුප්පත්තියා?
චණ්ණාවණ්ණෙ. ආචරියො රතනත්තයස්ස අවණ්ණං අභාසි, අන්තෙවාසි චණ්ණං.
ඉති ඉමං චණ්ණාවණ්ණං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා දෙසනාකුසලො භගවා – “මමං වා,
භික්ඛවෙ, පරෙ අවණ්ණං භාසෙය්‍ය්‍ය”න්ති දෙසනං ආරභි. තත්ථ මමන්ති,
සාම්ච්චනං, මමාති අත්ථො. වාසද්දො විකප්පනත්ථො. පරෙති, පටිච්චරුද්ධා සත්තා.
තත්‍රාති යෙ අවණ්ණං වදන්ති තෙසු.

න ආසාතොතිආදීහි කිඤ්චාපි තෙසං භික්ඛූනං ආසාතොයෙව නත්ථි, අථ බො
ආයතිං කුලපුත්තානං ඊදිසෙසුපි යානෙසු අකුසලුප්පත්තිං පටිසෙධෙන්තො
ධම්මනෙත්තිං යට්ඨෙති. තත්ථ ආහනති චිත්තන්ති ‘ආසාතො’; කොපස්සෙතං
අධිවචනං. අප්පතීතා භොන්ති තෙන අතුට්ඨා අසොමනස්සිකාති අප්පච්චයො;
දොමනස්සස්සෙතං අධිවචනං. නෙව අත්තනො න පරෙසං භිතං අභිරාධයතීති
අනභිරද්ධි; කොපස්සෙතං අධිවචනං. එවමෙත්ථ ද්විති පදෙහි සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො,

එකෙන වෙදනාක්බන්ධොති ද්වෙ බන්ධා වුත්තා. තෙසං වසෙන සෙසානම්පි සම්පයුත්තධම්මානං කාරණං පටික්ඛිත්තමෙව.

එවං පඨමෙන නයෙන මනොපදොසං නිවාරෙත්වා, දුතියෙන නයෙන තත්ථ ආදීනවං දස්සෙන්නො ආහ – “තත්ත චෙ තුම්හෙ අස්සථ කුපිතා වා අනත්තමනා වා, තුම්හං යෙවස්ස තෙන අන්තරායො”ති. තත්ථ ‘තත්ත චෙ තුම්හෙ අස්සථා’ති තෙසු අවණ්ණභාසකෙසු, තස්මිං වා අවණ්ණෙ තුම්හෙ භවෙය්‍යාථ චෙ; යදි භවෙය්‍යාථාති අත්ථො. ‘කුපිතා’ කොපෙන, අනත්තමනා දොමනස්සෙන. ‘තුම්හං යෙවස්ස තෙන අන්තරායො’ති තුම්භාකංයෙව තෙන කොපෙන, තාය ව අනත්තමනතාය පඨමජ්ඣානාදීනං අන්තරායො භවෙය්‍යා.

එවං දුතියෙන නයෙන ආදීනවං දස්සෙත්වා, තතියෙන නයෙන වචනත්ථසල්ලක්ඛණමත්තෙපි අසමත්ථතං දස්සෙන්නො – “අපි නු තුම්හෙ පරෙස”න්තිආදිමාහ. තත්ථ පරෙසන්ති යෙසං කෙසං පි. කුපිතො හි නෙව බුද්ධපච්චෙකබුද්ධඅරියසාවකානං, න මාතෘපිතූනං, න පච්චත්ථිකානං සුභාසිතදුඛභාසිතස්ස අත්ථං ආජානාති. යථාහ –

“කුද්ධො අත්ථං න ජානාති, කුද්ධො ධම්මං න පස්සති;
අන්ධං තමං තදා භොති, යං කොධො සහතෙ නරං.

අනත්ථජනනො කොධො, කොධො චිත්තජ්ජකොපනො;
භයමත්තරතො ජාතං, තං ජනො නාවබුජ්ඣති”ති. (අ. නි. 7.64);

එවං සබ්බථාපි අවණ්ණෙ මනොපදොසං නිසෙධෙත්වා ඉදානි පටිපජ්ජිතබ්බාකාරං දස්සෙන්නො – “තත්ත තුම්හෙහි අභූතං අභූතතො”තිආදිමාහ.

තත්ථ තත්ත තුම්හෙහීති, තස්මිං අවණ්ණෙ තුම්හෙහි. අභූතං අභූතතො නිබ්බේධෙතබ්බන්ති යං අභූතං, තං අභූතභාවෙනෙව අපනෙතබ්බං. කථං? ඉතිපෙතං අභූතන්තිආදිනා නයෙන. තත්තායං යොජනා – “තුම්භාකං සත්ථා න සබ්බඤ්ඤා, ධම්මො දුරක්ඛානො, සඬ්ඝො දුජ්ජට්ඨන්තො”තිආදීනි සුත්ථා න තුණ්හි භවිතබ්බං. එවං පන වත්තබ්බං – “ඉති පෙතං අභූතං, යං තුම්හෙහි වුත්තං, තං ඉමිනාපි කාරණෙන අභූතං, ඉමිනාපි කාරණෙන අතච්ඡං, ‘නත්ථී චෙතං අම්හෙසු’, ‘න ව පනෙතං අම්හෙසු සංවිජ්ජති’, සබ්බඤ්ඤායෙව අම්භාකං සත්ථා, ස්වාක්ඛානො ධම්මො, සුජ්ජට්ඨන්තො සඬ්ඝො, තත්ත ඉදඤ්චිදඤ්ච කාරණං”න්ති. එත්ථ ව දුතියං පදං පඨමස්ස, චතුත්ථඤ්ච තතියස්ස චෙවචනන්ති වෙදිතබ්බං. ඉදඤ්ච අවණ්ණෙයෙව නිබ්බේධනං කාතබ්බං, න සබ්බත්ථ. යදි හි “ත්ථං දුස්සීලො, තවාචරියො දුස්සීලො, ඉදඤ්චිදඤ්ච තයා කතං, තවාචරියෙන කතං”න්ති වුත්තෙ තුණ්හිභූතො අධිවාසෙති, ආසඬ්ඤායො භොති. තස්මා මනොපදොසං අකත්වා අවණ්ණො නිබ්බේධෙතබ්බො. “ඔට්ඨොසි, ගොණොසි”තිආදිනා පන නයෙන

දසහි අක්කොසවත්ථුහි අක්කොසන්තං පුග්ගලං අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛිත්වා
අධිවාසනඛන්තියෙව තත්ථ කාතබ්බං.

6. එවං අවණ්ණභූමියං තාදිලක්ඛණං දස්සෙත්වා ඉදානි වණ්ණභූමියං දස්සෙතුං
“මමං වා, භික්ඛවෙ, පරෙ වණ්ණං භාසෙය්‍යු” ත්තිආදිමාහ. තත්ථ පරෙති යෙ කෙච්චි
පසන්තා දෙවමනුස්සා. ආනන්දන්ති එතෙනාති ආනන්දො, පීතියා එතං අධිවචනං.
සුමනස්ස භාවො සොමනස්සං, වෙනසිකසුඛස්සෙතං අධිවචනං. උප්පිලාවිතො
භාවො උප්පිලාවිතත්තං. කස්ස උප්පිලාවිතත්තන්ති? වෙනසොති. උද්ධච්චාවභාය
උප්පිලාපනපීතියා එතං අධිවචනං. ඉධාපි ද්විති පදෙහි සඬබාරක්ඛන්ධො, එකෙන
වෙදනාක්ඛන්ධො වුත්තො.

එවං පයමනයෙන උප්පිලාවිතත්තං නිවාරෙත්වා, දුතියෙන තත්ථ ආදීනවං
දස්සෙත්තො – “තත්‍ර වෙ තුම්හෙ අස්සථා” ත්තිආදිමාහ. ඉධාපි තුම්හං යෙවස්ස තෙන
අන්තරායොති තෙන උප්පිලාවිතත්තෙන තුම්හාකංයෙව පයමප්ඤ්ඤානාදීනං
අන්තරායො භවෙය්‍යාති අත්ථො වෙදිතබ්බං. කස්මා පනෙතං වුත්තං? නත්‍ර
භගවතා –

“බුද්ධොති කිත්තයන්තස්ස, කායෙ භවති යා පීති;
වරමෙව හි සා පීති, කසිණෙනාපි ජම්බුදීපස්ස.

ධම්මොති කිත්තයන්තස්ස, කායෙ භවති යා පීති;
වරමෙව හි සා පීති, කසිණෙනාපි ජම්බුදීපස්ස.

සඬසොති කිත්තයන්තස්ස, කායෙ භවති යා පීති;
වරමෙව හි සා පීති, කසිණෙනාපි ජම්බුදීපස්සා” ති ව.

“යෙ, භික්ඛවෙ, බුද්ධෙ පසන්තා, අග්ගෙ තෙ පසන්තා” ති ව එවමාදීහි
අනෙකසතෙහි සුත්තෙහි රතනත්තයෙ පීතිසොමනස්සමෙව වණ්ණිකන්ති. සච්චං
වණ්ණිකං, තං පන නෙක්ඛම්මනිස්සිතං. ඉධ – “අම්හාකං බුද්ධො, අම්හාකං
ධම්මො” ත්තිආදීනා නයෙන ආයස්මතො ඡන්තස්ස උප්පන්තසදිසං ගෙහස්සිතං
පීතිසොමනස්සං අධිප්පෙතං. ඉදංඤ්ඤි ක්කානාදිපටිලාභාය අන්තරායකරං භොති.
තෙනෙවායස්මා ඡන්තොපි යාව බුද්ධො න පරිනිබ්බායි, තාව විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං
නාසක්ඛි, පරිනිබ්බානකාලෙ පඤ්ඤත්තෙන පන බ්‍රහ්මදණ්ඩෙන තප්පිතො තං
පීතිසොමනස්සං පභාය විසෙසං නිබ්බත්තෙසි. තස්මා අන්තරායකරංයෙව සන්ධාය
ඉදං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අයඤ්ඤි ලොභසහගතා පීති. ලොභො ව කොධසදිසොව.
යථාහ –

“ලුද්ධො අත්ථං න ජානාති, ලුද්ධො ධම්මං න පස්සති;
අන්ධං තමං තදා භොති, යං ලොභො සහතෙ තරං.

අනත්ථජනනො ලොභො, ලොභො විත්තප්පකොපනො;

භයමන්තරතො ජාතං, තං ජනො නාවබුජ්ඣති” ති. (ඉතිවු. 88);

තනියවාරො පන ඉධ අනාගතොපි අත්ථතො ආගතො යෙවති වෙදිතබ්බො.
යථෙව හි කුද්ධො, එවං ලුද්ධොපි අත්ථං න ජානාතීති.

පටිපජ්ජිතබ්බාකාරදස්සනවාරෙ පනායං යොජනා – “තුම්භාකං සත්ථා
සබ්බඤ්ඤා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො, ධම්මො ස්වාක්ඛාතො, සඬ්ඝො
සුප්පටිපන්නො” තිආදීති සුත්වා න තුණ්හි භවිතබ්බං. එවං පන පටිජානිතබ්බං –
“ඉතිපෙතං භූතං, යං තුම්භෙහි වුත්තං, තං ඉමිනාපි කාරණෙන භූතං, ඉමිනාපි
කාරණෙන තච්ඡං. සො හි භගවා ඉතිපි අරහං, ඉතිපි සම්මාසම්බුද්ධො; ධම්මො
ඉතිපි ස්වාක්ඛාතො, ඉතිපි සන්දිට්ඨිකො; සඬ්ඝො ඉතිපි සුප්පටිපන්නො, ඉතිපි
උජුප්පටිපන්නො” ති. “ත්ථං සීලවා” ති පුච්ඡිතෙනාපි සථෙ සීලවා,
“සීලවාහමස්මි” ති පටිජානිතබ්බමෙව. “ත්ථං පයමස්ස ඤානස්ස ලාභී...පෙ....
අරහා” ති පුට්ඨෙතාපි සභාගාතං භික්ඛූනංයෙව පටිජානිතබ්බං. එවඤ්ඤා පාපිච්ඡතා
වෙව පරිවජ්ජිතා හොති, සාසනස්ස ච අමොසතා දීපිතා හොතීති. සෙසං
වුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං.

වුළුසීලවණ්ණනා

7. අප්පමත්තකං බො පනෙතං, භික්ඛවෙති කො අනුසන්ධි? ඉදං සුත්තං ද්විති
පදෙහි ආබද්ධං වණ්ණෙන ච අවණ්ණෙන ච. තත්ථ අවණ්ණො – “ඉති පෙතං
අභූතං ඉති පෙතං අතච්ඡ” ති, එත්ථෙව උදකන්තං පත්වා අග්ගිවිය නිවත්තො.
වණ්ණො පන භූතං භූතතො පටිජානිතබ්බං – “ඉති පෙතං භූත” ති එවං
අනුවත්තතියෙව. සො පන දුට්ඨො බ්‍රහ්මදත්තෙන භාසිතවණ්ණො ච භික්ඛුසඬ්ඝෙන
අච්ඡරියං ආවුසොතිආදිනා නයෙන ආරද්ධවණ්ණො ච. තෙසු භික්ඛුසඬ්ඝෙන
වුත්තවණ්ණස්ස උපරි සුඤ්ඤතාපකාසනෙ අනුසන්ධිං දස්සෙස්සති. ඉධ පන
බ්‍රහ්මදත්තෙන වුත්තවණ්ණස්ස අනුසන්ධිං දස්සෙතුං “අප්පමත්තකං බො පනෙතං,
භික්ඛවෙ” ති දෙසනා ආරද්ධා.

තත්ථ අප්පමත්තකන්ති පරිත්තස්ස නාමං. ඔරමත්තකන්ති තස්සෙව වෙවචනං.
මත්තාති වුව්චති පමාණං. අප්පං මත්තා එතස්සාති අප්පමත්තකං. ඔරං මත්තා
එතස්සාති ඔරමත්තකං. සීලමෙව සීලමත්තකං. ඉදං වුත්තං හොති – ‘අප්පමත්තකං
බො, පනෙතං භික්ඛවෙ, ඔරමත්තකං සීලමත්තකං’ නාම යෙන “තථාගතස්ස
වණ්ණං වදාමි” ති උස්සාහං කත්වාපි වණ්ණං වදමානො පුටුප්පනො වදෙය්‍යාති.
තත්ථ සියා – නනු ඉදං සීලං නාම යොගිනො අග්ගවිභූසනං? යථාහු පොරාණා –

“සීලං යොගිස්ස’ ලඬ්ඛකාරො, සීලං යොගිස්ස මණ්ඩනං;
සීලෙහි’ ලඬ්ඛකතො යොගී, මණ්ඩනෙ අග්ගතං ගතො” ති.

භගවතාපි ච අනෙකෙසු සුත්තසතෙසු සීලං මහත්තමෙව කත්වා කථිතං. යථාහ
– “ආකඨ්ඛෙය්‍ය චෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ‘සබ්බමචාරිතං පියො චස්සං මනාපො ච ගරු
ච භාවතීයො චා’ති, සීලෙස්වෙචස්ස පරිපූරකාරී”ති (ම. නි. 1.65) ව.

“කිකිච අණ්ඩං, චමරිච වාලධිං;
පියංච පුත්තං, නයනංච එකකං.
තථෙච සීලං, අනුරක්ඛමානා;
සුපෙසලා හොථ, සදා සගාරවා”ති ව.

“න පුප්ඵගන්ධො පටිවාතමෙති;
න චන්දනං තග්ගරමල්ලිකා වා.
සතඤ්ච ගන්ධො පටිවාතමෙති;
සබ්බා දිසා සප්පුරිසො පවායති.

චන්දනං තගරං වාපි, උප්පලං අථ චස්සිකි;
එතෙසං ගන්ධජාතානං, සීලගන්ධො අනුත්තරො.

අප්පමත්තො අයං ගන්ධො, ය්වායං තගරචන්දනං;
යො ච සීලචතං ගන්ධො, වාති දෙවෙසු උත්තමො.

තෙසං සම්පන්නසීලානං, අප්පමාදවිහාරිනං;
සම්මදඤ්ඤා විමුත්තානං, මාරො මග්ගං න වින්දති”ති ව. (ධ. ප. 57);

“සීලෙ පතිට්ඨාය නරො සපඤ්ඤො, චිත්තං පඤ්ඤඤ්ච භාවයං;
ආතාපි නිපකො භික්ඛු, සො ඉමං විජට්ඨෙ ජට්”න්ති ව. (සං. නි. 1.23);

“සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි ඛිජගාමභූතගාමා වුඩ්ඪිං විරුල්භිං වෙපුල්ලං
ආපජ්ජන්ති, සබ්බෙ තෙ පථවිං නිස්සාය, පථවියං පතිට්ඨාය; එවමෙතෙ
ඛිජගාමභූතගාමා වුඩ්ඪිං විරුල්භිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජන්ති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ,
භික්ඛු සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය සත්තබ්බොජ්ඣක්ඛිගෙ භාවෙන්තො
සත්තබ්බොජ්ඣක්ඛිගෙ බහුලිකරොන්තො වුඩ්ඪිං විරුල්භිං වෙපුල්ලං පාපුණාති
ධම්මෙසු”ති (සං. නි. 5.150) ව. එවං අඤ්ඤානිපි අනෙකානි සුත්තානි දට්ඨබ්බානි.
එවමනෙකෙසු සුත්තසතෙසු සීලං මහත්තමෙව කත්වා කථිතං. තං “කස්මා ඉමස්මිං
යානෙ අප්පමත්තක”න්ති ආහාති? උපරි ගුණෙ උපනිධාය. සීලඤ්භි සමාධිං න
පාපුණාති, සමාධි පඤ්ඤං න පාපුණාති, තස්මා උපරිමං උපනිධාය හෙට්ඨිමං
ඔරමත්තකං නාම භොති. කථං සීලං සමාධිං න පාපුණාති? භගවා හි
අභිසම්බොධිතො සත්තමෙ සංචච්ඡරෙ සාවත්ථීනගර – ද්වාරෙ
කණ්ඩම්බරුක්ඛමුලෙ ද්වාදසයොජනෙ රතනමණ්ඩපෙ යොජනප්පමාණෙ
රතනපල්ලඬිකෙ නිසීදිත්වා තියොජනිකෙ දිබ්බසෙතච්ඡත්තෙ ධාරියමානෙ
ද්වාදසයොජනාය පරිසාය අත්තාදානපරිදීපනං තිත්ථියමද්දනං – “උපරිමකායතො
අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති, හෙට්ඨිමකායතො උදකධාරා පවත්තති...පෙ....

එකෙකලොමකූපතො අග්ගික්ඛන්ධො පවත්නති, එකෙකලොමකූපතො උදකධාරා පවත්නති, ඡන්තං වණ්ණාන'න්තිආදිනයප්පවත්තං යමකපාටිභාරියං දස්සෙති. තස්ස සුවණ්ණවණ්ණසරිරතො සුවණ්ණවණ්ණා රස්මියො උග්ගන්ත්වා යාව භවග්ගා ගච්ඡන්ති, සකලදසසහස්සවක්කවාළස්ස අලඬිකරණකාලො විය හොති, දුතියා දුතියා රස්මියො පුරිමාය පුරිමාය යමකයමකා විය එකක්ඛණෙ විය පවත්නන්ති.

ද්විත්තඤ්ච විත්තානං එකක්ඛණෙ පවත්ති නාම නත්ථි. බුද්ධානං පන භගවත්තානං භවඬගපරිවාසස්ස ලහුකතාය පඤ්චභාකාරෙහි ආවිණ්ණවසිතාය ව, තා එකක්ඛණෙ විය පවත්නන්ති. තස්සා තස්සා පන රස්මියා ආවජ්ජනපරිකම්මාධිට්ඨානානි විසුං විසුංයෙව.

නිලරස්මිඅත්ථාය හි භගවා නිලකසිණං සමාපජ්ජති, පිතරස්මිඅත්ථාය පිතකසිණං, ලොහිතඔදාතරස්මිඅත්ථාය ලොහිතඔදාතකසිණං, අග්ගික්ඛන්ධත්ථාය තෙජොකසිණං, උදකධාරත්ථාය ආපොකසිණං සමාපජ්ජති. සත්ථා වඬිකමති, නිමිමිතො තිට්ඨති වා නිසීදති වා සෙය්‍යං වා කප්පෙතීති සබ්බං විත්ථා රෙතබ්බං. එත්ථ එකමිපි සීලස්ස කිව්චං නත්ථි, සබ්බං සමාධිකිව්චමෙව. එවං සීලං සමාධිං න පාපුණාති.

යං පන භගවා කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඬ්ඛොය්‍යානි පාරමිසො පුරෙත්වා, එකුනතිංසවස්සකාලෙ චක්කවත්තිසිරිතිවාසභූතා භවතා නික්ඛමිම අනොමානදීතීරෙ පබ්බජිත්වා, ඡබ්බස්සානි පධානයොගං කත්වා, විසාබ්පුණ්ණමායං උරුචෙලගාමෙ සුජාතාය දින්නං පක්ඛිත්තදිබ්බොජං මධුපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා, සායන්හසමයෙ දක්ඛිණුත්තරෙන බොධිමණ්ඩං පවිසිත්වා අස්සන්ථදුමරාජානං තික්ඛන්තුං පදක්ඛිණං කත්වා, පුබ්බුත්තරභාගෙ යීතො තිණසන්ථාරං සන්ථරිත්වා, තිසන්ධිපල්ලඬිකං ආභුජිත්වා, චතුරඬගසමන්තාගතං මෙත්තාකම්මට්ඨානං පුබ්බඬගමං කත්වා, වීරියාධිට්ඨානං අධිට්ඨාය, චුද්දසහන්ථපල්ලඬිකවරගතො සුවණ්ණපියෙ යපිතං රජතක්ඛන්ධං විය පඤ්ඤාසහන්ථං බොධික්ඛන්ධං පිට්ඨිතො කත්වා, උපරි මණ්ණිජත්තෙන විය බොධිසාබාය ධාරියමානො, සුවණ්ණවණ්ණෙ විචරෙ පවාළසදිසෙසු බොධිඅඬිකුරෙසු පතමානෙසු, සූරියෙ අත්ථං උපගච්ඡන්තෙ මාරබලං විධමිත්වා, පයමයාමෙ පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරිත්වා, මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බවක්ඛුං විසොධෙත්වා, පච්චුසකාලෙ සබ්බබුද්ධානමාවිණ්ණෙ පච්චයාකාරෙ ඤාණං ඔතාරෙත්වා, ආනාපානචතුත්ථජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා, තදෙව පාදකං කත්වා විපස්සනං වඬිසෙත්වා, මග්ගපටිපාටියා අධිගතෙන චතුත්ථමග්ගෙන සබ්බකිලෙසෙ බෙපෙත්වා සබ්බබුද්ධගුණෙ පටිවිජ්ඣා, ඉදමස්ස පඤ්ඤාකිව්චං. එවං සමාධි පඤ්ඤං න පාපුණාති.

තත්ථ යථා හත්ථෙ උදකං පාතියං උදකං න පාපුණාති, පාතියං උදකං සට්ඨෙ උදකං න පාපුණාති, සට්ඨෙ උදකං කොලමිබ්බෙ උදකං න පාපුණාති, කොලමිබ්බෙ උදකං වාටියං උදකං න පාපුණාති, වාටියං උදකං මහාකුම්භියං උදකං න පාපුණාති,

මහාකුමාරියං උදකං කුසොබ්බෙ උදකං න පාපුණාති, කුසොබ්බෙ උදකං කන්දරෙ
 උදකං න පාපුණාති, කන්දරෙ උදකං කුන්තදියං උදකං න පාපුණාති, කුන්තදියං
 උදකං පඤ්චමහානදියං උදකං න පාපුණාති, පඤ්චමහානදියං උදකං
 චක්කවාලමහාසමුද්දෙ උදකං න පාපුණාති, චක්කවාලමහාසමුද්දෙ උදකං
 සිනෙරුපාදකෙ මහාසමුද්දෙ උදකං න පාපුණාති. පාතියං උදකං උපනිධාය හත්ථෙ
 උදකං පරිත්තං...පෙ.... සිනෙරුපාදකමහාසමුද්දෙ උදකං උපනිධාය
 චක්කවාලමහාසමුද්දෙ උදකං පරිත්තං. ඉති උපරුපරි උදකං බහුකං උපාදාය හෙට්ඨා
 හෙට්ඨා උදකං පරිත්තං හොති.

එවමෙව උපරි උපරි ගුණෙ උපාදාය හෙට්ඨා හෙට්ඨා සීලං අප්පමත්තකං
 ඔරමත්තකන්ති වෙදිතබ්බං. තෙනාහ – “අප්පමත්තකං බො පනෙතං, හික්ඛවෙ,
 ඔරමත්තකං සීලමත්තක”න්ති.

යෙන පුට්ඨජනොති, එත්ථ –

“දුට්ඨ පුට්ඨජනා චුත්තා, බුද්ධෙනාදිච්චබන්ධුනා;
 අන්ධො පුට්ඨජනො එකො, කල්‍යාණෙකො පුට්ඨජනො”ති.

තත්ථ යස්ස බන්ධධාතුආයතනාදීසු
 උග්ගහපරිපුච්ඡාසවනධාරණපච්චවෙක්ඛණාති නත්ථී, අයං අන්ධපුට්ඨජනො. යස්ස
 තාති අත්ථී, සො කල්‍යාණපුට්ඨජනො. දුට්ඨොපි පනෙස –

“පුට්ඨනං ජනනාදීහි, කාරණෙහි පුට්ඨජනො;
 පුට්ඨජනන්තොගධත්තා, පුට්ඨායං ජනො ඉති”.

සො හි පුට්ඨනං නානප්පකාරානං කිලෙසාදීනං ජනනාදීහි කාරණෙහි පුට්ඨජනො.
 යථාහ –

“පුට්ඨ කිලෙසෙ ජනෙන්නීති පුට්ඨජනා, පුට්ඨ අවිහතසක්කායදිට්ඨිකාති පුට්ඨජනා,
 පුට්ඨ සත්ථාරානං මුඛුල්ලොකිකාති පුට්ඨජනා, පුට්ඨ සබ්බගතිහි අවුට්ඨිකාති පුට්ඨජනා,
 පුට්ඨ නානාහිසඬ්ඛාරෙ අහිසඬ්ඛරොන්නීති පුට්ඨජනා, පුට්ඨ නානාඔසෙහි වුස්භන්ති,
 පුට්ඨ සන්තාපෙහි සන්තප්පන්ති, පුට්ඨ පරිලාභෙහි පරිඤ්ඤාන්ති, පුට්ඨ පඤ්චසු
 කාමගුණෙසු රත්තා ගිද්ධා ගථිතා මුච්ඡිතා අප්පකොපන්තා ලග්ගා ලග්ගිතා
 පලිබුද්ධාති පුට්ඨජනා, පුට්ඨ පඤ්චහි නිවරණෙහි ආචුතා නිචුතා ඔචුතා පිහිතා
 පටිච්ඡන්තා පටිකුප්පිතාති පුට්ඨජනා”ති. පුට්ඨනං ගණනපට්මතීතානං
 අරියධම්මපරමිමුඛානං නිවධම්මසමාවාරානං ජනානං අන්තොගධත්තාපි
 පුට්ඨජනො, පුට්ඨායං විසුංයෙව සඬ්ඛාං ගතො විසංසට්ඨො සීලසුතාදිගුණයුත්තෙහි
 අරියෙහි ජනෙහිති පුට්ඨජනොති.

තථාගතස්සාති අට්ඨහි කාරණෙහි හගවා තථාගතො. තථා ආගතොති
 තථාගතො, තථා ගතොති තථාගතො, තථාලක්ඛණං ආගතොති තථාගතො,

තථ්‍යමය යථාතො අභිසම්බුද්ධොති තථාගතො, තථදස්සිතාය තථාගතො,
තථවාදිතාය තථාගතො, තථාකාරිතාය තථාගතො, අභිභවනට්ඨෙන තථාගතොති.

කථං භගවා තථා ආගතොති තථාගතො? යථා සබ්බලොකහිතාය
උස්සුක්කමාපන්නා පුරිමකා සම්මාසම්බුද්ධා ආගතා, යථා විපස්සි භගවා ආගතො,
යථා සිඛි භගවා, යථා චෙස්සභු භගවා, යථා කකුසන්ධො භගවා, යථා
කොණාගමනො භගවා, යථා කස්සපො භගවා ආගතො. කිං චුත්තං හොති? යෙන
අභිනිභාරෙන එතෙ භගවන්තො ආගතා, තෙනෙව අම්භාකම්පි භගවා ආගතො. අථ
වා යථා විපස්සි භගවා...පෙ.... යථා කස්සපො භගවා දානපාරමිං පුරෙත්වා,
සීලනෙක්ඛම්මපඤ්ඤාචරියඛන්තිසච්චඅධිට්ඨානමෙත්තාඋපෙක්ඛාපාරමිං පුරෙත්වා,
ඉමා දස පාරමියො, දස උපපාරමියො, දස පරමත්ථපාරමියොති සමතිංසපාරමියො
පුරෙත්වා අභිගපරිච්චාගං, නයනධනරජප්පුත්තදාරපරිච්චාගන්ති ඉමෙ පඤ්ච
මහාපරිච්චාගෙ පරිච්චජිත්වා පුබ්බයොගපුබ්බවරියධම්මක්ඛානඤ්ඤාතත්ථවරියාදයො
පුරෙත්වා බුද්ධිවරියාය කොටිං පත්වා ආගතො; තථා අම්භාකම්පි භගවා ආගතො.
අථ වා යථා විපස්සි භගවා...පෙ.... කස්සපො භගවා චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ,
චත්තාරො සම්මජ්ජධානෙ, චත්තාරො ඉද්ධිපාදෙ, පඤ්චන්ද්‍රියානි, පඤ්ච බලානි,
සත්ත බොජ්ඣංගිගෙ, අරියං අට්ඨංගිකං මග්ගං භාවෙත්වා බුහෙත්වා ආගතො, තථා
අම්භාකම්පි භගවා ආගතො. එවං තථා ආගතොති තථාගතො.

“යථෙව ලොකමිහි විපස්සිආදයො,
සබ්බඤ්ඤභාවං මුත්තයො ඉධාගතා;
තථා අයං සක්ඛාමුනිපි ආගතො,
තථාගතො වුච්චති තෙන චක්ඛුමා”ති.

එවං තථා ආගතොති තථාගතො.

කථං තථා ගතොති තථාගතො? යථා සම්පතිජාතො විපස්සි භගවා
ගතො...පෙ.... කස්සපො භගවා ගතො.

කථඤ්ච සො භගවා ගතො? සො හි සම්පති ජාතොව සමෙහි පාදෙහි පට්ඨියං
පතිට්ඨාය උත්තරාහිමුඛො සත්තපදවිනිභාරෙන ගතො. යථාහ – “සම්පතිජාතො
ඛො, ආනන්ද, බොධිසත්තො සමෙහි පාදෙහි පතිට්ඨහිත්වා උත්තරාහිමුඛො
සත්තපදවිනිභාරෙන ගච්ඡති, සෙතම්හි ඡත්තෙ අනුධාරියමානෙ සබ්බා ව දිසා
අනුච්චලොකෙති, ආසහිං වාවං භාසති – ‘අග්ගොහමස්මි ලොකස්ස, ජෙට්ඨොහමස්මි
ලොකස්ස, සෙට්ඨොහමස්මි ලොකස්ස, අයමන්තිමා ජාති, නත්ථිදානි
පුනඛහවො’ති” (දී. නි. 2.31).

තඤ්චස්ස ගමනං තථං අහොසි? අවිතථං අනෙකෙසං විසෙසාධිගමානං
පුබ්බනිමිත්තභාවෙන. යඤ්චි සො සම්පතිජාතොව සමෙහි පාදෙහි පතිට්ඨහි.
ඉදමස්ස චතුරිද්ධිපාදපට්ඨාහස්ස පුබ්බනිමිත්තං.

උත්තරාහිමුඛභාවො පන සබ්බලොකුත්තරභාවස්ස පුබ්බනිමිත්තං.

සත්තපදවිතිභාරො, සත්තබොජ්ඣංඛිගරතනපටිලාභස්ස.

“සුවණ්ණදණ්ඩා විතිපතන්ති වාමරා”ති, එත්ථ චූත්තවාමරුක්ඛෙපො පන සබ්බතිත්ථියනිමමද්දනස්ස.

සෙනවිජත්තධාරණං, අරහත්තවිමුත්තිවරවිමලසෙනවිජත්තපටිලාභස්ස.

සත්තමපදුපරි යත්වා සබ්බදිසානුවිලොකනං,
සබ්බඤ්ඤානාවරණඤාණපටිලාභස්ස.

ආසභිවාචාභාසනං අප්පට්චත්තියවරධම්මවක්කප්පවත්තනස්ස පුබ්බනිමිත්තං.

තථා අයං භගවාපි ගතො, තඤ්චස්ස ගමනං තථං අභොසි, අවිතථං, තෙසංයෙව විසෙසාධිගමානං පුබ්බනිමිත්තභාවෙන.

තෙනාහු පොරාණා –

“මුහුත්තජාතොව ගවම්පතී යථා,
සමෙහි පාදෙහි ඵ්ඨි වසුන්ධරං;
සො වික්කමී සත්ත පදානි ගොතමො,
සෙනඤ්ච ඡත්තං අනුධාරයුං මරු.

ගන්ත්වාන සො සත්ත පදානි ගොතමො,
දිසා විලොකෙසි සමා සමන්තතො;
අට්ඨචුපෙතං ගිරමඛ්භුදිරයි,
සීභො යථා පබ්බතමුද්ධනිට්ඨිතො”ති.

එවං තථා ගතොති තථාගතො.

අථ වා යථා විපස්සී භගවා...පෙ.... යථා කස්සපො භගවා, අයම්පි භගවා තථෙව නෙක්ඛම්මෙන කාමච්ඡන්දං පභාය ගතො, අඛ්‍යාපාදෙන ඛ්‍යාපාදං,
ආලොකසඤ්ඤාය ථිනමිද්ධං, අවික්ඛෙපෙන උද්ධච්චකුක්කුච්චං,
ධම්මවචන්ථානෙන විචිකිච්ඡං පභාය ඤාණෙන අවිජ්ජං පදාලෙන්වා, පාමොජ්ජෙන අරතිං විනොදෙන්වා, පඨමජ්ඣානෙන නීවරණකවාටං උග්ඝාටෙන්වා,
දුතියජ්ඣානෙන විතක්කවිවාරං චූපසමෙන්වා, තතියජ්ඣානෙන පීතිං විරාජෙන්වා,
චතුත්ථජ්ඣානෙන සුඛදුක්ඛං පභාය, ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියා
රූපසඤ්ඤාපටිසසඤ්ඤානානත්තසඤ්ඤායො සමතික්කමිත්වා,
විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තියා ආකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤං,
ආකිඤ්චඤ්චායතනසමාපත්තියා විඤ්ඤාණඤ්චායතනසඤ්ඤං,

නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤා
සමතික්කමිත්වා ගතො.

අනිච්චානුපස්සනාය නිච්චසඤ්ඤං පභාය, දුක්ඛානුපස්සනාය සුඛසඤ්ඤං,
අනත්තානුපස්සනාය අත්තසඤ්ඤං, නිබ්බිදානුපස්සනාය නන්දිං, විරාගානුපස්සනාය
රාගං, නිරොධානුපස්සනාය සමුදයං, පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාය ආදානං,
බ්‍යානුපස්සනාය සන්තසඤ්ඤං, වයානුපස්සනාය ආයුහනං, විපරිණාමානුපස්සනාය
ධ්‍රුවසඤ්ඤං, අනිමිත්තානුපස්සනාය නිමිත්තං, අප්පණ්ණිකානුපස්සනාය පණ්ඩං,
සුඤ්ඤානානුපස්සනාය අභිනිවෙසං, අධිපඤ්ඤාධම්මවිපස්සනාය
සාරාදානාභිනිවෙසං, යථාභූතඤ්ඤාණදස්සනෙන සම්මොභාභිනිවෙසං,
ආදීනවානුපස්සනාය ආලයාභිනිවෙසං, පටිසඬ්ඛානුපස්සනාය අප්පටිසඬ්ඛං,
විචට්ඨානුපස්සනාය සංයොගාභිනිවෙසං, සොතාපත්තිමග්ගෙන දිට්ඨෙකට්ඨෙ
කිලෙසෙ හඤ්ජිත්වා, සකදාගාමිමග්ගෙන ඔළාරිකෙ කිලෙසෙ පභාය,
අනාගාමිමග්ගෙන අණුසහගතෙ කිලෙසෙ සමුග්ගසාටත්වා, අරහත්තමග්ගෙන
සබ්බකිලෙසෙ සමුච්ඡින්නිත්වා ගතො. එවමිපි තථා ගතොති තථාගතො.

කථං තථලක්ඛණං ආගතොති තථාගතො? පථවිධාතුයා කක්ඛළත්තලක්ඛණං
තථං අවිතථං. ආපොධාතුයා පග්ගරණලක්ඛණං. තෙජොධාතුයා
උණ්හත්තලක්ඛණං. වායොධාතුයා විත්ථම්හනලක්ඛණං. ආකාසධාතුයා
අසම්ප්පිට්ඨලක්ඛණං. විඤ්ඤාණධාතුයා විජානනලක්ඛණං.

රූපස්ස රූප්පනලක්ඛණං. වෙදනාය වෙදයිතලක්ඛණං. සඤ්ඤාය
සඤ්ජානනලක්ඛණං. සඬ්ඛාරානං අභිසඬ්ඛරණලක්ඛණං. විඤ්ඤාණස්ස
විජානනලක්ඛණං.

විතක්කස්ස අභිනිරොපනලක්ඛණං. විචාරස්ස අනුමජ්ජනලක්ඛණං. ජිනියා
ඵරණලක්ඛණං. සුඛස්ස සාතලක්ඛණං. විත්තෙකග්ගතාය අවික්ඛෙපලක්ඛණං.
එස්සස්ස ඵුසනලක්ඛණං.

සද්ධිත්ථියස්ස අධිමොක්ඛලක්ඛණං. වීරියිත්ථියස්ස පග්ගහලක්ඛණං.
සතිත්ථියස්ස උපට්ඨානලක්ඛණං. සමාධිත්ථියස්ස අවික්ඛෙපලක්ඛණං.
පඤ්ඤිත්ථියස්ස පජානනලක්ඛණං.

සද්ධාබලස්ස අස්සද්ධියෙ අකම්පියලක්ඛණං. වීරියබලස්ස කොසජ්ජෙ,
සතිබලස්ස මුට්ඨස්සවිවෙ. සමාධිබලස්ස උද්ධවිවෙ, පඤ්ඤාබලස්ස අවිජ්ජාය
අකම්පියලක්ඛණං.

සතිසම්බොජ්ඣාඝරස්ස උපට්ඨානලක්ඛණං. ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣාඝරස්ස
පවිචයලක්ඛණං. වීරියසම්බොජ්ඣාඝරස්ස පග්ගහලක්ඛණං. ජිනිසම්බොජ්ඣාඝරස්ස
ඵරණලක්ඛණං. පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣාඝරස්ස චූපසමලක්ඛණං.

සමාධිසම්බෝජ්ඣාසංඝයා අවික්ඛේපලක්ඛණං. උපෙක්ඛාසම්බෝජ්ඣාසංඝයා පටිසංඛිතානලක්ඛණං.

සම්මාදිට්ඨියා දස්සනලක්ඛණං. සම්මාසංඛිකජපස්ස අභිනිරෝපනලක්ඛණං. සම්මාවාචාය පරිග්ගහලක්ඛණං. සම්මාකම්මන්තස්ස සමුට්ඨානලක්ඛණං. සම්මාආජීවස්ස වොදානලක්ඛණං. සම්මාවායාමස්ස පග්ගහලක්ඛණං. සම්මාසනියා උපට්ඨානලක්ඛණං. සම්මාසමාධිස්ස අවික්ඛේපලක්ඛණං.

අවිජ්ජාය අඤ්ඤාණලක්ඛණං. සංඛාරානං වෙනනාලක්ඛණං. විඤ්ඤාණස්ස විජානනලක්ඛණං. නාමස්ස නමනලක්ඛණං. රූපස්ස රූප්පනලක්ඛණං. සලායතනස්ස ආයතනලක්ඛණං. එස්සස්ස චූසනලක්ඛණං. වෙදනාය වෙදයිතලක්ඛණං. තණ්හාය හෙතුලක්ඛණං. උපාදානස්ස ගහණලක්ඛණං. භවස්ස ආයුහනලක්ඛණං. ජාතියා නිබ්බත්තිලක්ඛණං. ජරාය ජීරණලක්ඛණං. මරණස්ස චුතිලක්ඛණං.

ධාතුනං සුඤ්ඤතාලක්ඛණං. ආයතනානං ආයතනලක්ඛණං. සතිපට්ඨානානං උපට්ඨානලක්ඛණං. සම්මජ්ජධානානං පදහනලක්ඛණං. ඉද්ධිපාදානං ඉජ්ඣනලක්ඛණං. ඉන්ද්‍රියානං අධිපතිලක්ඛණං. බලානං අකම්පියලක්ඛණං. බෝජ්ඣංගානං නියානලක්ඛණං. මග්ගස්ස හෙතුලක්ඛණං.

සච්චානං තථලක්ඛණං. සමථස්ස අවික්ඛේපලක්ඛණං. විපස්සනාය අනුපස්සනාලක්ඛණං. සමථවිපස්සනානං එකරසලක්ඛණං. යුගනද්ධානං අනනිවත්තනලක්ඛණං.

සීලවිසුද්ධියා සංවරලක්ඛණං. චිත්තවිසුද්ධියා අවික්ඛේපලක්ඛණං. දිට්ඨිවිසුද්ධියා දස්සනලක්ඛණං.

බයෙ ඤාණස්ස සමුවිෂේදනලක්ඛණං. අනුජ්ජාදෙ ඤාණස්ස පස්සද්ධිලක්ඛණං.

ජන්දස්ස මූලලක්ඛණං. මනසිකාරස්ස සමුට්ඨාපනලක්ඛණං. එස්සස්ස සමොධානලක්ඛණං. වෙදනාය සමොසරණලක්ඛණං. සමාධිස්ස පමුඛලක්ඛණං. සතියා ආධිපතෙයාලක්ඛණං. පඤ්ඤාය තතුත්තරියලක්ඛණං. විමුත්තියා සාරලක්ඛණං... අමනොගධස්ස නිබ්බානස්ස පරියොසානලක්ඛණං. තථං අවිතථං. එවං තථලක්ඛණං. ඤාණගතියා ආගතො අවිරජ්ඣිත්වා පත්තො අනුජ්ජත්තොති තථාගතො. එවං තථලක්ඛණං ආගතොති තථාගතො.

කථං තථධම්මෙ යථාචතො අභිසම්බුද්ධොති තථාගතො? තථධම්මා නාම චත්තාරි අරියසච්චානි. යථාහ - ‘චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤානි. කතමානි චත්තාරි? ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති භික්ඛවෙ, තථමෙතං අවිතථමෙතං අනඤ්ඤාතමෙතං’න්ති (සං. නි. 5.1090) විත්ථාරො. තානි ච භගවා අභිසම්බුද්ධො, තස්මා තථානං ධම්මානං අභිසම්බුද්ධත්තා තථාගතොති වුවිච්ඡි. අභිසම්බුද්ධත්ථො හෙත්ථ ගතසද්දො.

අපි ව ජරාමරණස්ස ජාතිපච්චයසම්භූතසමුදාගතටියො තපො අවිතපො අනඤ්ඤපො...පෙ...., සඬ්ඛාරානං අවිජ්ජාපච්චයසම්භූතසමුදාගතටියො තපො අවිතපො අනඤ්ඤපො...පෙ...., තථා අවිජ්ජාය සඬ්ඛාරානං පච්චයටියො, සඬ්ඛාරානං විඤ්ඤාණස්ස පච්චයටියො...පෙ...., ජාතියා ජරාමරණස්ස පච්චයටියො තපො අවිතපො අනඤ්ඤපො. තං සබ්බං භගවා අභිසම්බුද්ධො, තස්මාපි තථානං ධම්මානං අභිසම්බුද්ධත්තා තථාගතොති වුවවති. එවං තථධම්මෙ යාථාවතො අභිසම්බුද්ධොති තථාගතො.

කථං තථදස්සිතාය තථාගතො? භගවා යං සදෙවකෙ ලොකෙ...පෙ...., සදෙවමනුස්සාය පජාය අපරිමාණාසු ලොකධාතුසු අපරිමාණානං සත්තානං චක්ඛුද්වාරෙ ආපාඨමාගච්ඡන්තං රූපාරම්මණං නාම අත්ථී, තං සබ්බාකාරතො ජානාති පස්සති. එවං ජානතා පස්සතා ව, තෙන තං ඉට්ඨානිට්ඨාදිවසෙන වා දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතෙසු ලබ්භමානකපදවසෙන වා. “කතමං තං රූපං රූපායතනං? යං රූපං චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය වණ්ණනිභා සනිදස්සනං සප්පට්ඨං නීලං පීතක” ත්තිආදිනා (ධ. ස. 616) නයෙන අනෙකෙහි නාමෙහි තෙරසහි වාරෙහි ද්වෙපඤ්ඤාසාය නයෙහි විභජ්ජමානං තථමෙව හොති, විතථං නත්ථී. එස නයො සොතද්වාරාදීසුපි ආපාඨං ආගච්ඡන්තෙසු සද්දාදීසු. චුත්තඤ්ඤෙතං භගවතා – “යං හික්ඛවෙ, සදෙවකස්ස ලොකස්ස...පෙ.... සදෙවමනුස්සාය පජාය දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුවච්චිතං මනසා, තමහං ජානාමි. තමහං අබ්භඤ්ඤාසිං, තං තථාගතස්ස විදිතං, තං තථාගතො න උපට්ඨාසි” ති (අ. නි. 4.24). එවං තථදස්සිතාය තථාගතො. තත්ථ තථදස්සී අත්ථෙ තථාගතොති පදසම්භවො වෙදිතබ්බො.

කථං තථවාදිතාය තථාගතො? යං රත්තිං භගවා බොධිමණ්ඩෙ අපරාජිතපල්ලඬකෙ නිසින්නො තිණ්ණං මාරානං මත්ථකං මද්දිත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො, යඤ්ච රත්තිං යමකසාලානමත්තරෙ අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බාසි, එත්ථත්තරෙ පඤ්චවත්තාලිසවස්සපරිමාණෙ කාලෙ පට්ඨමබොධියාපි මජ්ඣිමබොධියාපි පච්ඡිමබොධියාපි යං භගවතා භාසිතං – සුත්තං, ගෙයාං...පෙ.... වෙදල්ලං, තං සබ්බං අත්ථතො ව බ්‍යඤ්ජනතො ව අනුපවජ්ජං, අනුනමනධිකං, සබ්බාකාරපරිපුණ්ණං, රාගමදනිම්මදනං, දොසමොභමදනිම්මදනං. නත්ථී තත්ථ වාලග්ගමත්තමපි අවක්ඛලිතං, සබ්බං තං එකමුද්දිකාය ලඤ්ඡිතං විය, එකනාලියා මිතං විය, එකතුලාය තුලිතං විය ව, තථමෙව හොති අවිතථං අනඤ්ඤථං. තෙනාහ – “යඤ්ච, චුත්තං, රත්තිං තථාගතො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති, යඤ්ච රත්තිං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බාසති, යං එතස්මිං අත්තරෙ භාසති ලපති නිද්දිසති, සබ්බං තං තථෙව හොති, තො අඤ්ඤථා. තස්මා ‘තථාගතො’ ති වුවවති” ති (අ. නි. 4.23). ගදත්ථො හෙත්ථ ගතසද්දො. එවං තථවාදිතාය තථාගතො.

අපි ව ආගදනං ආගදො, වචනන්ති අත්ථො. තයො අවිපරිතො ආගදො අස්සාති,
ද-කාරස්ස ත-කාරං කත්වා තථාගතොති ඵවමෙතස්මිං අත්ථෙ පදසිද්ධි වෙදිතඛ්ඛා.

කථං තථාකාරිත්‍යය තථාගතො? භගවතො හි වාචාය කායො අනුලොමෙති,
කායස්සපි වාචා, තස්මා යථාචාදී තථාකාරී, යථාකාරී තථාචාදී ව හොති. ඵවංභූතස්ස
වස්ස යථාචාචා, කායොපි තථා ගතො පවත්තොති අත්ථො. යථා ව කායො, වාචාපි
තථා ගතා පවත්තාති තථාගතො. තෙනොවාහ – “යථාචාදී, හික්ඛවෙ, තථාගතො
තථාකාරී, යථාකාරී තථාචාදී. ඉති යථාචාදී තථාකාරී යථාකාරී තථාචාදී. තස්මා
‘තථාගතො’ති වුච්චති”ති (අ. නි. 4.23). ඵවං තථාකාරිත්‍යය තථාගතො.

කථං අභිභවනටියෙන තථාගතො? උපරි භවග්ගං හෙට්ඨා අවිචිං පරියන්තං
කත්වා තිරියං අපරිමාණාසු ලොකධාතුසු සබ්බසත්තෙ අභිභවති සීලෙනපි
සමාධිනාපි පඤ්ඤායපි විමුත්තියාපි, විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනෙනපි න තස්ස තුලා වා
පමාණං වා අත්ථි; අතුලො අප්පමෙයොං අනුත්තරො රාජාතිරාජා දෙවදෙවො
සක්කානං අතිසක්කො බ්‍රහ්මානං අතිබ්‍රහ්මා. තෙනාහ – “සදෙවකෙ, හික්ඛවෙ,
ලොකෙ...පෙ.... සදෙවමනුස්සාය පජාය තථාගතො අභිභූ අනභිභූතො
අඤ්ඤදත්ථුදසො වසවත්ති, තස්මා ‘තථාගතො’ති වුච්චති”ති.

තත්‍රෙවං පදසිද්ධි වෙදිතඛ්ඛා. අගදො විය අගදො. කො පනෙස?
දෙසනාවිලාසමයො වෙව පුඤ්ඤස්සයො ව. තෙන හෙස මහානුභාවො හිසක්කො
දිඛ්ඛාගදෙන සප්පෙ විය සබ්බපරප්පවාදිතො සදෙවකඤ්ච ලොකං අභිභවති. ඉති
සබ්බාලොකාභිභවතෙ තථො අවිපරිතො දෙසනාවිලාසමයො වෙව පුඤ්ඤස්සයො
ව අගදො අස්සාති. ද-කාරස්ස ත-කාරං කත්වා තථාගතොති වෙදිතඛ්ඛා. ඵවං
අභිභවනටියෙන තථාගතො.

අපි ව තථාය ගතොතිපි තථාගතො, තථං ගතොතිපි තථාගතො. ගතොති
අවගතො, අතීතො පත්තො පටිපන්නොති අත්ථො.

තත්ථ සකලලොකං තීරණපරිඤ්ඤාය තථාය ගතො අවගතොති තථාගතො.
ලොකසමුදයං පහානපරිඤ්ඤාය තථාය ගතො අතීතොති තථාගතො.
ලොකනිරොධං සච්ඡිකිරියාය තථාය ගතො පත්තොති තථාගතො.
ලොකනිරොධගාමීනිං පටිපදං තථං ගතො පටිපන්නොති තථාගතො. තෙන චුත්තං
භගවතා –

“ලොකො, හික්ඛවෙ, තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධො, ලොකස්මා තථාගතො
විසංයුත්තො. ලොකසමුදයො, හික්ඛවෙ, තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධො,
ලොකසමුදයො තථාගතස්ස පභීතො. ලොකනිරොධො, හික්ඛවෙ,
තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධො, ලොකනිරොධො තථාගතස්ස සච්ඡිකතො.
ලොකනිරොධගාමීනී පටිපදා, හික්ඛවෙ, තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා,
ලොකනිරොධගාමීනී පටිපදා තථාගතස්ස භාවිතා. යං හික්ඛවෙ, සදෙවකස්ස

ලොකස්ස...පෙ.... සබ්බං තං තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධං. තස්මා, තථාගතොති
වුවිච්ඡිති (අ. නි. 4.23).

තස්සපි එවං අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉදම්පි ච තථාගතස්ස තථාගතභාවදීපනෙ
මුඛමත්තමෙව. සබ්බාකාරෙන පන තථාගතොව තථාගතස්ස තථාගතභාවං
වණ්ණෙය්‍යා.

කතමඤ්ච තං භික්ඛවෙති යෙන අප්පමත්තකෙන ඔරමත්තකෙන
සීලමත්තකෙන පුපුජ්ජනො තථාගතස්ස වණ්ණං වදමානො වදෙය්‍යා, තං කතමන්ති
පුච්ඡති? තත්ථ පුච්ඡා නාම අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා, දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡා,
විමතිච්ඡෙදනා පුච්ඡා, අනුමතිපුච්ඡා, කථෙතුකම්‍යතා පුච්ඡාති පඤ්චවිධා හොති.

තත්ථ කතමා අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා? පකතියා ලක්ඛණං අඤ්ඤාතං හොති,
අදිට්ඨං අතුලිතං අතිරිතං අවිභූතං අවිභාවිතං, තස්ස ඤාණාය දස්සනාය තුලනාය
තිරණාය විභාවනාය පඤ්භං පුච්ඡති, අයං අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා.

කතමා දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡා? පකතියා ලක්ඛණං ඤාතං හොති, දිට්ඨං තුලිතං
තිරිතං විභූතං විභාවිතං, තස්ස අඤ්ඤෙහි පණ්ඩිතෙහි සද්ධිං සංසන්දනත්ථාය පඤ්භං
පුච්ඡති, අයං දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡා.

කතමා විමතිච්ඡෙදනා පුච්ඡා? පකතියා සංසයපක්ඛන්දො හොති,
විමතිපක්ඛන්දො, ද්වෙළ්භකජාතො, “එවං නු ඛො, න නු ඛො, කින්තු ඛො, කථං
නු ඛො”ති. සො විමතිච්ඡෙදනත්ථාය පඤ්භං පුච්ඡති. අයං විමතිච්ඡෙදනා පුච්ඡා.

කතමා අනුමතිපුච්ඡා? භගවා භික්ඛූනං අනුමතියා පඤ්භං පුච්ඡති – “තං කිං
මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිව්චං වා අනිව්චං වා”ති. අනිව්චං, භන්තෙ. යං
පනානිව්චං, දුක්ඛං වා තං සුඛං වාති? දුක්ඛං භන්තෙති (මහාව. 21) සබ්බං
චත්තබ්බං, අයං අනුමතිපුච්ඡා.

කතමා කථෙතුකම්‍යතා පුච්ඡා? භගවා භික්ඛූනං කථෙතුකම්‍යතාය පඤ්භං
පුච්ඡති. චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, සතිපට්ඨානා. කතමෙ චත්තාරො?...පෙ....
අට්ඨිමෙ භික්ඛවෙ මග්ගඛිගා. කතමෙ අට්ඨාති, අයං කථෙතුකම්‍යතා පුච්ඡා.

ඉති ඉමාසු පඤ්චසු පුච්ඡාසු අදිට්ඨස්ස තාව කස්සපි ධම්මස්ස අභාවතො
තථාගතස්ස අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා නත්ථි. “ඉදං නාම අඤ්ඤෙහි පණ්ඩිතෙහි
සමණ්‍යාභ්මණෙහි සද්ධිං සංසන්දිත්වා දෙසෙස්සාමි”ති සමන්තාභාරස්සෙව
අනුප්පජ්ජනතො දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡාපි නත්ථි. යස්මා පන බුද්ධානං එකධම්මෙපි
ආසප්පනා පරිසප්පනා නත්ථි, බොධිමණ්ඩෙයෙව සබ්බා කඛ්ඛා ඡින්තා; තස්මා
විමතිච්ඡෙදනා පුච්ඡාපි නත්ථියෙව. අවසෙසා පන ද්වෙ පුච්ඡා බුද්ධානං අත්ථි, තාසු
අයං කථෙතුකම්‍යතා පුච්ඡා නාම.

8. ඉදානි තං කටේතුකමානාය පුච්ඡාය පුච්ඡිතමත්ථං කටේතුං “පාණානිපාතං පහායා” තිආදිමාහ.

තත්ථ පාණස්ස අතිපාතො පාණානිපාතො, පාණවංශො, පාණසාතොති වුත්තං හොති. පාණොති චෙත්ථ චොභාරතො සත්තො, පරමත්ථතො ජීවිතින්ද්‍රියං, තස්මිං පන පාණෙ පාණසඤ්ඤිතො ජීවිතින්ද්‍රියපච්ඡෙදකඋපක්කමසමුට්ඨාපිකා කායචචිද්ද්වාරානං අඤ්ඤතරද්ද්වාරප්පචත්තා වධකචෙතනා පාණානිපාතො. සො ගුණවිරහිතෙසු තිරච්ඡානගතාදීසු පාණෙසු බුද්දකෙ පාණෙ අප්පසාවජ්ජො, මහාසරීරෙ මහාසාවජ්ජො, කස්මා? පයොගමහන්තතාය. පයොගසමත්තෙපි වත්ථුමහන්තතාය. ගුණවත්තෙසු මනුස්සාදීසු අප්පගුණෙ පාණෙ අප්පසාවජ්ජො, මහාගුණෙ මහාසාවජ්ජො. සරීරගුණානං පන සමහාවෙ සති කිලෙසානං උපක්කමානඤ්ච මුදුනාය අප්පසාවජ්ජො, තිබ්බතාය මහාසාවජ්ජොති වෙදිතබ්බො.

තස්ස පඤ්ච සම්භාරා හොන්ති – පාණො, පාණසඤ්ඤිතා, වධකචිත්තං, උපක්කමො, තෙන මරණන්ති. ඡ පයොගා – සාහන්ථිකො, ආණන්තිකො, නිස්සග්ගියො, ථාවරො, විජ්ජාමයො, ඉද්ධිමයොති. ඉමස්මිං පනත්ථෙ විත්ථාරියමානෙ අතිවිය පපඤ්චො හොති, තස්මා තං න විත්ථාරයාම, අඤ්ඤඤ්ච ඵවරූපං. අත්ථිකෙහි පන සමන්තපාසාදිකං විනයට්ඨකථං ඔලොකෙන්වා ගහෙතබ්බං.

පහායානි ඉමං පාණානිපාතචෙතනාසඬ්ඛානං දුස්සීලායං පජහිත්වා. පටිච්චරතොති පහිනකාලතො පට්ඨාය තතො දුස්සීලායතො ඔරතො චිරතොව. නත්ථි තස්ස විතික්කමිස්සාමිති චක්ඛුසොතවිඤ්ඤෙය්‍යා ධම්මා පගෙව කායිකානි ඉමිනාව නයෙන අඤ්ඤෙසුපි ඵවරූපෙසු පදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො.

සමණොති භගවා සමිතපාපතාය ලද්ධවොභාරො. ගොතමොති ගොත්තවසෙන. න කෙවලඤ්ච භගවායෙව පාණානිපාතා පටිච්චරතො, හික්ඛුසඬ්ඛොපි පටිච්චරතො, දෙසනා පන ආදිතො පට්ඨාය ඵවං ආගතා, අත්ථං පන දීපෙන්නෙන හික්ඛුසඬ්ඛවසෙනාපි දීපෙතුං වට්ඨති.

නිහිතදණ්ඨො නිහිතසත්ථොති පරුපසාතත්ථාය දණ්ඨං වා සත්ථං වා ආදාය අවත්තනතො නික්ඛිත්තදණ්ඨො චෙව නික්ඛිත්තසත්ථො වාති අත්ථො. ඵත්ථ ව යපෙත්වා දණ්ඨං සබ්බමිපි අවසෙසං උපකරණං සත්තානං විගෙය්‍යනභාවතො සත්ථන්ති වෙදිතබ්බං. යං පන හික්ඛු කත්තරදණ්ඨං වා දන්තකට්ඨං වා වාසිං පිප්ඵලිකං වා ගහෙන්වා විවරන්ති, න තං පරුපසාතත්ථාය. තස්මා නිහිතදණ්ඨො නිහිතසත්ථො ත්වෙව සඬ්ඛායං ගච්ඡති.

ලජ්ජීති පාපජිගුවිජනලක්ඛණාය ලජ්ජාය සමන්තාගතො. දයාපන්නොති දයං මෙත්තචිත්තතං ආපන්නො. සබ්බපාණභූතහිතානුකම්පිති; සබ්බෙ පාණභූත හිතෙන අනුකම්පකො. තාය දයාපන්නතාය සබ්බෙසං පාණභූතානං හිතචිත්තකොති අත්ථො. විහරතීති ඉරියති යපෙති යාපෙති පාලෙති. ඉති වා හි, හික්ඛවෙති ඵවං වා

හික්බවෙ. වා සද්දො උපරි “අදින්නාදානං පභායා” තිආදීනි අපෙක්ඛිත්වා විකප්පත්ථො චුත්තො, එවං සබ්බත්ථ පුරිමං වා පච්ඡිමං වා අපෙක්ඛිත්වා විකප්පතාවො වෙදිතබ්බො.

අයං පනෙත්ථ සඬබ්බෙපො – හික්බවෙ, පුටුප්පනො තථාගතස්ස වණ්ණං වදමානො එවං වදෙය්‍ය – “සමණො ගොතමො පාණං න භනති, න සාතෙති, න තත්ථ සමනුඤ්ඤො භොති, විරතො ඉමස්මා දුස්සීලායා; අහො, වත රෙ බුද්ධගුණා මහන්තා” ති, ඉති මහන්තං උස්සාහං කත්වා වණ්ණං වත්තුකාමොපි අප්පමත්තකං ඔරමත්තකං ආචාරසීලමත්තකමෙව වක්ඛති. උපරි අසාධාරණභාවං නිස්සාය වණ්ණං වත්තුං න සක්ඛිස්සති. න කෙවලඤ්ච පුටුප්පනොව සොතාපන්නසකදාගාමිඅනාගාමිඅරහන්තොපි පච්චෙකබුද්ධාපි න සක්කොන්නියෙව; තථාගතොයෙව පන සක්කොති, තං වො උපරි වක්ඛාමිති, අයමෙත්ථ සාධිප්පායා අත්ථවණ්ණනා. ඉතො පරං පන අපුබ්බපදමෙව වණ්ණයිස්සාම.

අදින්නාදානං පභායාති එත්ථ අදින්නස්ස ආදානං අදින්නාදානං, පරසංහරණං, ථෙය්‍යං, වොරිකාති චුත්තං භොති. තත්ථ අදින්නන්ති පරපරිග්ගහිතං, යත්ථ පරො යථාකාමකාරිතං ආපජ්ජන්තො අදණ්ඩාරහො අනුපවජ්ජො ව භොති. තස්මිං පරපරිග්ගහිතෙ පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිතො, තදාදායකඋපක්කමසමුට්ඨාපිකා ථෙය්‍යවෙනනා අදින්නාදානං. තං හීනෙ පරසන්නකෙ අප්පසාවජ්ජං, පණිතෙ මහාසාවජ්ජං, කස්මා? වත්ථුපණිතතාය. වත්ථුසමත්තෙ සති ගුණාධිකානං සන්නකෙ වත්ථුස්මිං මහාසාවජ්ජං. තං තං ගුණාධිකං උපාදාය තතො තතො හීනගුණස්ස සන්නකෙ වත්ථුස්මිං අප්පසාවජ්ජං.

තස්ස පඤ්ච සම්භාරා භොන්ති – පරපරිග්ගහිතං, පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිතා, ථෙය්‍යචිත්තං, උපක්කමො, තෙන හරණන්ති. ඡ පයොගා – සාහත්ථිකාදයොව. තෙ ව බො යථානුරූපං ථෙය්‍යාවහාරො, පසය්‍යාවහාරො, පටිච්ඡන්තාවහාරො, පරිකප්පාවහාරො, කුසාවහාරොති ඉමෙසං අවහාරානං වසෙන පවත්තා, අයමෙත්ථ සඬබ්බෙපො. විත්ථාරො පන සමන්තපාසාදිකායං චුත්තො.

දින්නමෙව ආදියතීති දින්නාදායී. විත්තෙනපි දින්නමෙව පටිකඬිතීති දින්නපාටිකඬිති. ථෙන්නෙතීති ථෙන්නො. න ථෙන්නෙ අථෙන්නෙ. අථෙන්නත්තායෙව සුචිභුතෙන. අත්තනාති අත්තභාවෙන. අථෙතං සුචිභුතං අත්තානං කත්වා විහරතීති චුත්තං භොති. සෙසං පඨමසික්ඛාපදෙ චුත්තනායෙනෙව යොජෙතබ්බං. යථා ව ඉධ, එවං සබ්බත්ථ.

අබ්‍රහ්මවරියන්ති අසෙට්ඨවරියං. බ්‍රහ්මං සෙට්ඨං ආචාරං වරතීති බ්‍රහ්මචාරී. ආරාචාරීති අබ්‍රහ්මවරියතො දුරචාරී. මෙටුනාති රාගපරියුට්ඨානවසෙන සදිසත්තා මෙටුනකාති උද්ධවොහාරෙහි පටිසෙවිතබ්බතො මෙටුනාති සඬබ්බං ගතා අසද්ධම්මා. ගාමධම්මාති ගාමවාසීනං ධම්මා.

9. මුසාවාදං පභාසාති එත්ථ මුසාති විසංවාදනපුරෙක්ඛාරස්ස අත්ථහඤ්ජනකො වච්ඡයොගො කායපයොගො, වා විසංවාදනාධිප්පායෙන පනස්ස පරවිසංවාදකකායවච්ඡයොගසමුට්ඨාපිකා චෙතනා මුසාවාදො.

අපරො නයො, ‘මුසා’ති අභූතං අතච්ඡං වත්ථු. ‘වාදො’ති තස්ස භූතතො තච්ඡතො විඤ්ඤාපනං. ලක්ඛණතො පන අතථං වත්ථුං තථතො පරං විඤ්ඤාපෙතුකාමස්ස තථාවිඤ්ඤත්තිසමුට්ඨාපිකා චෙතනා මුසාවාදො. සො යමත්ථං හඤ්ජති, තස්ස අප්පතාය අප්පසාවජ්ජො, මහන්තතාය මහාසාවජ්ජො.

අපි ව ගහට්ඨානං අත්තතො සන්තකං අදාතුකාමතාය නත්ථිතිආදිනායප්පවත්තො අප්පසාවජ්ජො, සක්ඛිනා හුත්වා අත්ථහඤ්ජනත්ථං වුත්තො මහාසාවජ්ජො, පබ්බජිතානං අප්පකම්පි තෙලං වා සප්පිං වා ලහිත්වා හසාධිප්පායෙන – “අප්ප ගාමෙ තෙලං නදී මඤ්ඤෙ සන්දතී”ති පුරණකථානයෙන පවත්තො අප්පසාවජ්ජො, අදිට්ඨංයෙව පන දිට්ඨන්තිආදිනා නයෙන වදන්තානං මහාසාවජ්ජො.

තස්ස වත්තාරො සම්භාරා භොන්ති – අතථං වත්ථු, විසංවාදනචිත්තං, තජ්ජො වායාමො, පරස්ස තදත්ථවිජානනන්ති. එකො පයොගො සාහන්ථිකොව. සො කායෙන වා කායපට්ඨද්ධෙන වා වාචාය වා පරවිසංවාදනකිරියාකරණෙන දට්ඨබ්බො. තාය චෙ කිරියාය පරො තමත්ථං ජානාති, අයං කිරියසමුට්ඨාපිකචෙතනාක්ඛණෙයෙව මුසාවාදකම්මුනා බජ්ඣති.

යස්මා පන යථා කායකායපට්ඨද්ධවාචාහි පරං විසංවාදෙති, තථා “ඉදමස්ස හණාහී”ති ආණාපෙත්තොපි පණ්ණං ලිඛිත්වා පුරතො නිස්සජ්ජන්තොපි, “අයමත්ථො එවං දට්ඨබ්බො”ති කුඩ්ධාදීසු ලිඛිත්වා යපෙත්තොපි. තස්මා එත්ථ ආණත්තිකනිස්සග්ගියථාවරාපි පයොගා යුජ්ජන්ති, අට්ඨකථාසු පන අනාගතත්තා විමංසිත්වා ගහෙතබ්බා.

සච්චං වදන්ති සච්චවාදී. සච්චෙන සච්චං සන්දහති සට්ඨන්ති සච්චසන්ධො. න අන්තරන්තරා මුසා වදන්ති අත්ථො. යො හි පුරිසො කදාචි මුසා වදති, කදාචි සච්චං, තස්ස මුසාවාදෙන අන්තරිතත්තා සච්චං සච්චෙන න සට්ඨති; තස්මා සො න සච්චසන්ධො. අයං පන න තාදිසො, ජීවිතහෙතුපි මුසා අවත්වා සච්චෙන සච්චං සන්දහති යෙවාති සච්චසන්ධො.

ථෙතොති ථීරො ථීරකථොති අත්ථො. එකො හි පුග්ගලො හලිද්දිරාගො විය, ථුසරාසිම්භි නිබ්බාතොඤ්ඤා විය, අස්සපිට්ඨෙ යපිතකුම්භණ්ඩම්ච ව න ථීරකථො භොති, එකො පාසාණලෙඛා විය, ඉන්දබ්බිලො විය ව ථීරකථො භොති, අසිනා සිසං ඡින්දන්තෙපි ද්වෙ කථා න කථෙති, අයං වුච්චති ථෙතො.

පච්චයිකොති පත්තියායිතබ්බකො, සද්ධායිතබ්බකොති අත්ථො. එකච්චො හි පුග්ගලො න පච්චයිකො භොති, “ඉදං කෙන වුත්තං, අසුකෙනා”ති වුත්තෙ “මා

තස්ස චචනං සද්දහංථා”ති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති. එකො පච්චයිකො හොති, “ඉදං කෙන චුත්තං, අසුකෙනා”ති චුත්තෙ “යදි තෙන චුත්තං, ඉදමෙව පමාණං, ඉදානි උපපරික්ඛිතබ්බං නත්ථි, එවමෙව ඉද”න්ති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති, අයං චුච්චති පච්චයිකො. අවිසංවාදකො ලොකස්සාති තාය සච්චවාදිතාය ලොකං න විසංවාදෙතීති අත්ථො.

පිසුණං වාවං පහායාතිආදීසු යාය වාවාය යස්ස තං වාවං භාසති, තස්ස හදයෙ අත්තනො පියභාවං, පරස්ස ච සුඤ්ඤභාවං කරොති, සා පිසුණා වාවා.

යාය පන අත්තානම්පි පරම්පි ඵරුසං කරොති, යා වාවා සයම්පි ඵරුසා, නෙව කණ්ණසුඛා න හදයඬිගමා, අයං ඵරුසා වාවා.

යෙන සම්ඵං පලපති නිරත්ථකං, සො සම්ඵස්පලාපො.

තෙසං මූලභූතා චෙතනාපි පිසුණවාචාදිනාමෙව ලහති, සා එව ච ඉධාධිස්සෙතාති.

තත්ථ සංකිලිට්ඨවිත්තස්ස පරෙසං වා හෙදාය අත්තනො පියකම්මායාය වා කායච්චිපයොගසමුට්ඨාපිකා චෙතනා පිසුණවාචා. සා යස්ස හෙදං කරොති, තස්ස අප්පගුණතාය අප්පසාවජ්ජා, මහාගුණතාය මහාසාවජ්ජා.

තස්සා වත්තාරො සම්භාරා – භිත්තිතබ්බො පරො, “ඉති ඉමෙ නානා භවිස්සන්ති, විනා භවිස්සන්ති”ති හෙදපුරෙක්ඛාරතා වා, “ඉති අහං පියො භවිස්සාමි විස්සාසිකො”ති පියකම්මායා වා, තජ්ජො වායාමො, තස්ස තදත්ථච්ඡානනන්ති. ඉමෙසං හෙදායාති, යෙසං ඉතොති චුත්තානං සන්තිකෙ සුතං තෙසං හෙදාය.

භිත්තානං වා සන්ධාතාති ද්විත්තං මිත්තානං වා සමානුපජ්ඣායකාදීනං වා කෙනච්චෙව කාරණෙන භිත්තානං එකමෙකං උපසඬකමිත්වා “තුම්භාකං ඊදිසෙ කුලෙ ජාතානං එවං බහුස්සුතානං ඉදං න යුත්ත”න්තිආදීනි වත්වා සන්ධානං කත්තා අනුකත්තා. අනුප්පදාතාති සන්ධානානුප්පදාතා. ද්වෙ ජනෙ සමග්ගෙ දිස්වා – “තුම්භාකං එවරුපෙ කුලෙ ජාතානං එවරුපෙහි ගුණෙහි සමන්තාගතානං අනුච්ඡවිකමෙත”න්තිආදීනි වත්වා දළ්භිකම්මං කත්තාති අත්ථො. සමග්ගො ආරාමො අස්සාති සමග්ගාරාමො. යත්ථ සමග්ගා නත්ථි, තත්ථ වසිතුම්පි න ඉච්ඡතීති අත්ථො. සමග්ගරාමොතිපි පාළි, අයමෙවෙත්ථ අත්ථො. සමග්ගරතොති සමග්ගෙසු රතො, තෙ පහාය අඤ්ඤත්ථ ගත්තුම්පි න ඉච්ඡතීති අත්ථො. සමග්ගෙ දිස්වාපි සුත්වාපි නන්දතීති සමග්ගනන්දී, සමග්ගකරණං වාවං භාසිතාති යා වාවා සත්තෙ සමග්ගෙයෙව කරොති, තං සාමග්ගිගුණපරිදීපිකමෙව වාවං භාසති, න ඉතරන්ති.

පරස්ස මම්මච්ඡෙදකකායච්චිපයොගසමුට්ඨාපිකා එකත්තඵරුසචෙතනා ඵරුසාවාවා. තස්සා ආවිභාවත්ථමිදං වත්ථු – එකො කිර දාරකො මාතුවචනං අනාදිසිත්වා අරඤ්ඤං ගච්ඡති, තං මාතා නිවත්තෙතුමසක්කොන්ති – “චණ්ඩා තං

මහින්ද අනුබන්ධතු” ති අක්කොසි. අථස්ස තථෙව අරඤ්ඤෙ මහින්ද උට්ඨාසි. දාරකො “යං මම මාතා මුඛෙන කථෙසි, තං මා භොතු, යං චිත්තෙන චිත්තෙසි තං භොතු” ති, සච්චකිරියමකාසි. මහින්ද තත්ථෙව බද්ධා විය අට්ඨාසි. එවං මම්මච්ඡෙදකොපි පයොගො චිත්තසංශ්භතාය න ඵරුසා වාචා භොති. මාතෘපිතරො හි කදාවි පුත්තකෙ එවං වදන්ති – “වොරා වො බණ්ඩාබණ්ඩං කරොන්තු” ති, උප්පලපත්තම්පි ව නෙසං උපරි පතන්නං න ඉච්ඡන්ති. ආචරියුපජ්ඣායා ව කදාවි නිස්සිතකෙ එවං වදන්ති – “කිං ඉමෙ අහිරිකා අනොත්තප්පිනො වරන්ති, නිද්ධමථ නෙ” ති, අථ ව නෙසං ආගමාධිගමසම්පත්තිං ඉච්ඡන්ති. යථා ව චිත්තසංශ්භතාය ඵරුසා වාචා න භොති, එවං වචනසංශ්භතාය අඵරුසා වාචා න භොති. න හි මාරාපෙතුකාමස්ස – “ඉමං සුඛං සයාපෙථා” ති වචනං අඵරුසා වාචා භොති, චිත්තඵරුසතාය පනෙසා ඵරුසා වාචාව. සා යං සන්ධාය පචත්තිතා, තස්ස අප්පගුණතාය අප්පසාවජ්ජා, මහාගුණතාය මහාසාවජ්ජා. තස්සා තයො සම්භාරා – අක්කොසිතබ්බො පරො, කුපිතචිත්තං, අක්කොසනාති.

නෙලාති ඵලං වුව්චති දොසො, තාස්සා ඵලන්ති නෙලා, නිද්දොසාති අත්ථො. “නෙලඬිගො සෙතපච්ඡාදො” ති, (උදා. 65) ඵත්ථ වුත්තනෙලං විය. කණ්ණසුඛාති බ්‍යඤ්ජනමධුරතාය කණ්ණානං සුඛා, සුවිච්ඡිකුන්තං විය කණ්ණසුලං න ජනෙති. අත්ථමධුරතාය සකලසරීරෙ කොපං අජනෙත්වා පෙමං ජනෙතිති පෙමනීයා. හදයං ගච්ඡති, අප්පට්ඨඤ්ඤමානා සුඛෙන චිත්තං පටිසතිති හදයඬිගමා. ගුණපරිපුණ්ණතාය පුරෙ භවාති පොරී පුරෙ සංවඬිසිනාරී විය සුකුමාරාතිපි පොරී. පුරස්ස ඵසාතිපි පොරී. නගරවාසීනං කථාති අත්ථො. නගරවාසීනො හි යුත්තකථා භොන්ති. පිතිමත්තං පිතාති වදන්ති, භාතිමත්තං භාතාති වදන්ති, මාතිමත්තං මාතාති වදන්ති. ඵවරුපී කථා බහුනො ජනස්ස කන්තා භොතිති බහුජනකන්තා. කන්තභාවෙනෙව බහුනො ජනස්ස මනාපා චිත්තවුඬිසීකරාති බහුජනමනාපා.

අනත්ථවිඤ්ඤාපිකා කායචරිපයොගසමුට්ඨාපිකා අකුසලචෙතනා සම්ඵප්පලාපො. සො ආසෙවනමන්දතාය අප්පසාවජ්ජො, ආසෙවනමහන්තතාය මහාසාවජ්ජො, තස්ස ද්වෙ සම්භාරා – භාරතයුද්ධසීතාහරණාදිනිරත්ථකකථාපුරෙක්ඛාරතා, තථාරුපී කථා කථනඤ්ච.

කාලෙන වදන්ති කාලවාදී වත්තබ්බයුත්තකාලං සල්ලක්ඛෙත්වා වදන්ති අත්ථො. භූතං තථං තච්ඡං සභාවමෙව වදන්ති භූතවාදී. දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකත්ථසන්තිස්සිතමෙව කත්වා වදන්ති අත්ථවාදී. නවලොකුත්තරධම්මසන්තිස්සිතං කත්වා වදන්ති ධම්මවාදී. සංවරචිතයපභානචිතයසන්තිස්සිතං කත්වා වදන්ති චිතයවාදී.

නිධානං වුව්චති ධ්වනොකාසො, නිධානමස්සා අත්ථිති නිධානවතී. හදයෙ නිධානබ්බයුත්තකං වාචං භාසිතාති අත්ථො. කාලෙනාති ඵවරුපී භාසමානොපි ව – “අහං නිධානවතීං වාචං භාසිස්සාමී” ති න අකාලෙන භාසති, යුත්තකාලං පන අපෙක්ඛිත්වාච භාසතිති අත්ථො. සාපදෙසන්ති සඋපමං, සකාරණන්ති අත්ථො.

පරියන්තවනින් පරිච්ඡේදං දස්සෙත්වා යථාස්සා පරිච්ඡේදො පඤ්ඤායති, එවං භාසතිති අත්ථො. අත්ථසංහිතන්ති අනෙකෙහිපි නයෙහි විභජන්තෙන පරියාදාතුං අසක්කුණෙය්‍යත්‍යාය අත්ථසම්පන්නං භාසති. යං වා සො අත්ථවාදී අත්ථං වදති, තෙන අත්ථෙන සහිතත්තා අත්ථසංහිතං වාවං භාසති, න අඤ්ඤං නික්ඛිපිත්වා අඤ්ඤං භාසතිති වුත්තං හොති.

10. ඛිජගාමභූතගාමසමාරම්භාති මූලඛිජං ඛන්ධඛිජං එළඛිජං අග්ගඛිජං
ඛිජඛිජන්ති පඤ්චවිධස්ස ඛිජගාමස්ස වෙව, යස්ස කස්සචි නීලතිණුරුක්ඛාදිකස්ස භූතගාමස්ස ව සමාරම්භා, ඡෙදනභෙදනපචනාදිභාවෙන විකොපනා පටිවිරතොති අත්ථො.

එකභත්තිකොති පාතරාසභත්තං සායමාසභත්තන්ති ද්වෙ භත්තාති, තෙසු පාතරාසභත්තං අන්තොමජ්ඣන්තිකෙන පරිච්ඡින්නං, ඉතරං මජ්ඣන්තිකතො උද්ධං අන්තො අරුණෙන. තස්මා අන්තොමජ්ඣන්තිකෙ දසක්ඛන්තුං භුඤ්ජමානොපි එකභත්තිකොව හොති. තං සන්ධාය වුත්තං ‘එකභත්තිකො’ති.

රත්තියා භොජනං රත්ති, තතො උපරතොති රත්තුපරතො. අතික්කන්තෙ මජ්ඣන්තිකෙ යාව සූරියත්ථභිගමනා භොජනං විකාලභොජනං නාම. තතො විරතත්තා විරතො විකාලභොජනා. කදා විරතො? අනොමානදීතීරෙ පබ්බජිතදිවසතො පටියාය.

සාසනස්ස අනනුලොමත්තා විසුකං පටාණිභූතං දස්සනන්ති විසුකදස්සනං. අත්තනා නච්චනනච්චාපනාදිවසෙන නච්චා ව ගීතා ව වාදිතා ව අත්තමසො මයුරනච්චාදිවසෙනපි පචත්තානං නච්චාදීනං විසුකභූතා දස්සනා වාති නච්චගීතවාදිතවිසුකදස්සනා. නච්චාදීනි හි අත්තනා පයොජෙතුං වා පරෙහි පයොජාපෙතුං වා පයුත්තාති පස්සිතුං වා නෙව හික්ඛුනං න හික්ඛුනීනඤ්ච වට්ටන්ති.

මාලාදීසු මාලාති යං කිඤ්චි පුජ්ථං. ගන්ධන්ති යං කිඤ්චි ගන්ධජාතං. විලෙපනන්ති ඡවිරාගකරණං. තත්ථ පිළන්ධන්තො ධාරෙති නාම, උභනට්ඨානං පුරෙන්නො මණ්ඩෙති නාම, ගන්ධවසෙන ඡවිරාගවසෙන ව සාදියන්තො විභූසෙති නාම. යානං වුච්චති කාරණං. තස්මා යාය දුස්සිලාවෙනත්‍යාය තාති මාලාධාරණාදීනි මහාජනො කරොති, තතො පටිවිරතොති අත්ථො.

උච්චාසයනං වුච්චති පමාණාතික්කන්තං. මහාසයනන්ති අකප්පියපච්චත්ථරණං. තතො විරතොති අත්ථො.

ජාතරූපන්ති සුවණ්ණං. රජතන්ති කහාපණො, ලොහමාසකො, ජතුමාසකො, දාරුමාසකොති යෙ වොහාරං ගච්ඡන්ති. තස්ස උභයස්සාපි පටිග්ගහණා පටිවිරතො, නෙව නං උග්ගණ්හාති, න උග්ගණ්හාපෙති, න උපනික්ඛිත්තං සාදියතීති අත්ථො.

ආමකධඤ්ඤපටිග්ගහණානි, සාලිව්භියවගොධුමකභිගුචරකකුදුසකසඨබාතස්ස සත්තවිධස්සාපි ආමකධඤ්ඤස්ස පටිග්ගහණා. න කෙවලඤ්ච එතෙසං පටිග්ගහණමෙව, ආමසනම්පි භික්ඛූනං න වට්ටනියෙව. ආමකමංසපටිග්ගහණානි එත්ථ අඤ්ඤත්‍ර ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතා ආමකමංසමච්ඡානං පටිග්ගහණමෙව භික්ඛූනං න වට්ටනි, නො ආමසනං.

ඉත්ථිකුමාරිකපටිග්ගහණානි එත්ථ ඉත්ථිති පුරිසන්තරගතා, ඉතරා කුමාරිකා නාම, තාසං පටිග්ගහණම්පි ආමසනම්පි අකප්පියමෙව.

දාසිදාසපටිග්ගහණානි එත්ථ දාසිදාසවසෙනෙව තෙසං පටිග්ගහණං න වට්ටනි. “කප්පියකාරකං දම්මි, ආරාමිකං දම්මි” ති එවං චුත්තෙ පන වට්ටනි.

අපේළකාදීසු ඛෙත්තවත්ථුපරියොසානෙසු කප්පියාකප්පියන යො විනයවසෙන උපපරික්ඛිතබ්බො. තත්ථ ඛෙත්තං නාම යස්මිං පුබ්බණ්ණං රුහති. වත්ථු නාම යස්මිං අපරණ්ණං රුහති. යත්ථ වා උභයම්පි රුහති, තං ඛෙත්තං. තදත්ථාය අකතභූමිභාගො වත්ථු. ඛෙත්තවත්ථුසිසෙන චෙත්ථ වාපිතළාකාදීනිපි සඨගහිතානෙව.

දුතෙය්‍යං චුච්චති දුතකම්මං, ගිහීනං පහීනං පණ්ණං වා සාසනං වා ගහෙත්වා තත්ථ තත්ථ ගමනං. පහීණගමනං චුච්චති සරා සරං පෙසිතස්ස බුද්දකගමනං. අනුයොගො නාම තදුභයකරණං. තස්මා දුතෙය්‍යපහීණගමනානං අනුයොගාති. එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

කයවික්කයාති කයා ව වික්කයා ව. තුලාකූටාදීසු කූටන්ති වඤ්චනං. තත්ථ තුලාකූටං නාම රූපකූටං අභිගකූටං, ගහණකූටං, පටිච්ඡන්තකූටන්ති චතුබ්බිධං හොති. තත්ථ රූපකූටං නාම ද්වෙ තුලා සමරූපා කත්වා ගණ්හන්තො මහතියා ගණ්හාති, දදන්තො බුද්දිකාය දෙති. අභිගකූටං නාම ගණ්හන්තො පච්ඡාභාගෙ හත්ථෙන තුලං අක්කමති, දදන්තො පුබ්බභාගෙ. ගහණකූටං නාම ගණ්හන්තො මූලෙ රජ්ජුං ගණ්හාති, දදන්තො අග්ගෙ. පටිච්ඡන්තකූටං නාම තුලං සුසිරං කත්වා අන්තො අයචුණ්ණං පක්ඛිපිත්වා ගණ්හන්තො තං පච්ඡාභාගෙ කරොති, දදන්තො අග්ගභාගෙ.

කංසො චුච්චති සුවණ්ණපාති, තාය වඤ්චනං කංසකූටං. කථං? එකං සුවණ්ණපාතිං කත්වා අඤ්ඤා ද්වෙ තිස්සො ලොභපාතියො සුවණ්ණවණ්ණෙ කරොති, තතො ජනපදං ගන්ත්වා කිඤ්චිදෙව අභිචං කුලං පවිසිත්වා – “සුවණ්ණභාජනානි කිණ්ඨා” ති වත්වා අග්ගෙස පුච්ඡිතෙ සමග්ගතරං දාතුකාමා හොන්ති. තතො තෙහි – “කථං ඉමෙසං සුවණ්ණභාවො ජාතිතබ්බො” ති චුත්තෙ, “විමංසිත්වා ගණ්හ්වා” ති සුවණ්ණපාතිං පාසාණෙ සංසිත්වා සබ්බා පාතියො දත්වා ගච්ඡති.

මානකුටං නාම හදයහෙදසිබාහෙදරජ්ජුහෙදවසෙන තිවිධං හොති. තත්ථ හදයහෙදො සප්පිතෙලාදිමිනනකාලෙ ලබ්භති. තානි හි ගණ්හන්තො හෙට්ඨාඡිද්දෙන මානෙන – “සණ්කං ආසිඤ්චා”ති වත්වා අන්තොභාජනෙ බහුං පග්ගරාපෙත්වා ගණ්හාති, දදන්තො ඡිද්දං පිට්ඨාය සිසං පුරෙත්වා දෙති.

සිබාහෙදො තිලතණ්ඩුලාදිමිනනකාලෙ ලබ්භති. තානි හි ගණ්හන්තො සණ්කං සිබං උස්සාපෙත්වා ගණ්හාති, දදන්තො වෙගෙන පුරෙත්වා සිබං ඡින්දන්තො දෙති.

රජ්ජුහෙදො ඛේතවත්ථුමිනනකාලෙ ලබ්භති. ලඤ්ජං අලහන්තා හි ඛේතං අමහන්තමපි මහන්තං කත්වා මිනන්ති.

උක්කොටනාදීසු උක්කොටනන්ති අස්සාමිකෙ සාමිකෙ කාතුං ලඤ්ජග්ගහණං. වඤ්චනන්ති තෙහි තෙහි උපායෙහි පරෙසං වඤ්චනං. තත්ත්වං වත්ථු – එකො කිර ලද්දකො මිගඤ්ච මිගපොතකඤ්ච ගහෙත්වා ආගච්ඡති, තමෙකො ධුත්තො – “කිං හො, මිගො අග්ගිති, කිං මිගපොතකො”ති ආහ. “මිගො ද්වෙ කභාපණෙ, මිගපොතකො එක”න්ති ව චුත්තෙ එකං කභාපණං දත්වා මිගපොතකං ගහෙත්වා ටොකං ගත්ත්වා නිවත්තො – “න මෙ හො, මිගපොතකෙන අත්ථො, මිගං මෙ දෙහී”ති ආහ. තෙන හි – ද්වෙ කභාපණෙ දෙහීති. සො ආහ – “නනු තෙ හො, මයා පට්ඨං එකො කභාපණො දිත්තො”ති? “ආම, දිත්තො”ති. “ඉදං මිගපොතකං ගණ්හ, එවං සො ව කභාපණො, අයඤ්ච කභාපණග්ගිහනකො මිගපොතකොති ද්වෙ කභාපණො භවිස්සන්ති”ති. සො “කාරණං වදන්ති”ති සල්ලක්ඛේත්වා මිගපොතකං ගහෙත්වා මිගං අදාසීති. නිකතීති යොගවසෙන වා මායාවසෙන වා අපාමභිගං පාමභිගන්ති, අමණං මණන්ති, අසුවණ්ණං සුවණ්ණන්ති කත්වා පතිරුපකෙන වඤ්චනං. සාවිශොගොති කුට්ඨයොගො, එතෙසංයෙව උක්කොටනාදීනමෙතං නාමං. තස්මා – උක්කොටනසාවිශොගො, වඤ්චනසාවිශොගො, නිකතිසාවිශොගොති, එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. කෙච්ඡි අඤ්ඤං දස්සෙත්වා අඤ්ඤස්ස පරිවත්තනං සාවිශොගොති වදන්ති. තං පන වඤ්චනෙනෙව සඬගහිතං.

ෂෙදනාදීසු ෂෙදනන්ති හත්ථවිෂෙදනාදි. වට්ඨොති මාරණං. ඛන්ධොති රජ්ජුඛන්ධනාදීහි ඛන්ධනං. විපරාමොසොති හිමවිපරාමොසො, ගුම්බවිපරාමොසොති දුට්ඨො. යං හිමපාතසමයෙ හිමෙන පටිච්ඡන්තා හුත්වා මග්ගප්පටිපත්තං ජනං මුසන්ති, අයං හිමවිපරාමොසො. යං ගුම්බාදීහි පටිච්ඡන්තා මුසන්ති, අයං ගුම්බවිපරාමොසො. ආලොපො වුව්චති ගාමනිගමාදීනං විලොපකරණං. සහසාකාරොති සාහසිකකිරියා. ගෙහං පවිසිත්වා මනුස්සානං උරෙ සත්ථං යපෙත්වා ඉච්ඡිතහණ්ඩානං ගහණං. එවමෙතස්මා ෂෙදන...පෙ.... සහසාකාරා පටිවිරතො සමණො ගොතමොති. ඉති වා හි, හික්ඛවෙ, පුටුප්පනො තථාගතස්ස වණ්ණං වදමානො වදෙය්‍යාති.

එත්තාවතා වුළුසිලං නිට්ඨිතං හොති.

මජ්ඣිමනිකායෙහි මජ්ඣිමසූත්තෙහි

11. ඉදානි මජ්ඣිමසූත්තං විත්ථාරොන්තො ‘යථා වා පනෙකෙ භොන්තො’ තිආදිමාහ. තත්‍රායං අනුත්තරපදවණ්ණනා. සද්ධාදෙය්‍යානීති කම්මඤ්ච ඵලඤ්ච ඉධලොකඤ්ච පරලොකඤ්ච සද්දහිත්වා දින්නානි. ‘අයං මෙ ඤාතී’ති වා, ‘මිත්තො’ති වා, ඉදං පටිකරිස්සති, ඉදං වා තෙන කතපුබ්බන්ති වා, එවං න දින්නානීති අත්ථො. එවං දින්නානි හි න සද්ධාදෙය්‍යානි නාම භොන්ති. භොජනානීති දෙසනාසීසමත්තමෙතං, අත්ථන්තො පන සද්ධාදෙය්‍යානි භොජනානි භුඤ්ජිත්වා විවරානි පාරුපිත්වා සෙනාසනානි සෙවමානා ගිලානභෙසජ්ජං පරිභුඤ්ජමානානි සබ්බමෙතං චුත්තමෙව භොති.

සෙය්‍යථිදන්ති නිපාතො. තස්සත්ථො කතමො සො ඛිජගාමභූතගාමො, යස්ස සමාරම්භං අනුයුත්තා විහරන්තීති. තතො තං දස්සෙත්තො මූලඛිජන්තිආදිමාහ. තත්ථ මූලඛිජං නාම හලිද්දි, සිඬිගිවෙරං, වවා, වචන්තං, අතිවිසා, කටුකරොහිණි, උසිරං, හද්දමුත්තකන්ති එවමාදි. බන්ධඛිජං නාම අස්සත්ථො, නිග්‍රොධො, පිලක්ඛො, උදුම්භරො, කච්ඡකො, කපිත්ථන්තොති එවමාදි. එළඛිජං නාම උච්ඡු, නළො, වෙළුති එවමාදි. අග්ගඛිජං නාම අජ්ජකං, එණිජ්ජකං, හිරිවෙරන්ති එවමාදි. ඛිජඛිජං නාම පුබ්බණ්ණං අපරණ්ණන්ති එවමාදි. සබ්බඤ්ඤෙතං රුක්ඛන්තො වියොජිතං විරුහනසමත්ථමෙව ‘ඛිජගාමො’ති වුවවති. රුක්ඛන්තො පන අවියොජිතං අසුක්ඛං ‘භූතගාමො’ති වුවවති. තත්ථ භූතගාමසමාරම්භො පාවිත්තියවත්ථු, ඛිජගාමසමාරම්භො දුක්ඛට්ඨත්ථුති වෙදිතබ්බො.

12. සන්නිධිකාරපරිභොගන්ති සන්නිධිකතස්ස පරිභොගං. තත්ථ දුට්ඨා කථා, විනයවසෙන ව සල්ලෙබ්බසෙන ව. විනයවසෙන තාව යං කිඤ්චි අන්තං අජ්ජ පටිග්ගහිතං අපරජ්ජු සන්නිධිකාරකං භොති, තස්ස පරිභොගෙ පාවිත්තියං. අත්තනා ලද්ධං පන සාමණෙරානං දත්වා, තෙහි ලද්ධං යථාපෙත්වා දුතියදිවසෙ භුඤ්ජිතුං වට්ටති, සල්ලෙබ්බො පන න භොති.

පානසන්නිධිමිහි පිඨසෙව නයො. තත්ථ පානං නාම අම්බපානාදීනි අට්ඨ පානානි, යානි ව තෙසං අනුලොමානි. තෙසං විනිච්ඡයො සමන්තපාසාදිකායං චුත්තො.

වත්ථසන්නිධිමිහි අනධිට්ඨිතං අවිකජ්ජිතං සන්නිධි ව භොති, සල්ලෙබ්බඤ්ච කොපෙති, අයං පරියායකථා. නිජ්ජපරියායන්තො පන තිච්චරසන්තුට්ඨෙන හවිතබ්බං, චතුත්ථං ලහිත්වා අඤ්ඤස්ස දාතබ්බං. සවෙ යස්ස කස්සචි දාතුං න සක්කොති, යස්ස පන දාතුකාමො භොති, සො උද්දෙසත්ථාය වා පරිපුච්ඡත්ථාය වා ගතො, ආගතමත්තෙ දාතබ්බං, අදාතුං න වට්ටති. විවරෙ පන අජ්ජභොන්තෙ සතියා පච්චාසාය අනුඤ්ඤාතකාලං යපෙතුං වට්ටති. සුච්ඡුත්තච්චරකාරකානං අලාභෙන තතො පරමිපි විනයකම්මං කත්වා යපෙතුං වට්ටති. ‘ඉමස්මිං ජිණ්ණෙ පුන ඊදිසං

කුතො ලභිස්සාමී” ති පන යපෙතුං න වට්ඨති, සන්තිධි ව හොති, සල්ලෙඛඤ්ච කොපෙති.

යානසන්තිධිමිති යානං නාම වය්භං, රථො, සකටං, සන්දමානිකා, සිව්කා, පාටඬිකිති; නෙතං පබ්බජිතස්ස යානං. උපාහනා පන පබ්බජිතස්ස යානංයෙව. එකභික්ඛුස්ස හි එකො අරඤ්ඤත්ථාය, එකො ධොතපාදකත්ථායාති, උක්කංසතො ද්වෙ උපාහනසඬ්ඨායා වට්ඨන්ති. තතියං ලභිත්වා අඤ්ඤස්ස දාතබ්බො. “ඉමස්මිං ජිණ්ණෙ අඤ්ඤං කුතො ලභිස්සාමී” ති හි යපෙතුං න වට්ඨති, සන්තිධි ව හොති, සල්ලෙඛඤ්ච කොපෙති.

සයනසන්තිධිමිති සයනන්ති මඤ්චො. එකස්ස භික්ඛුනො එකො ගබ්භෙ, එකො දිවායානෙති උක්කංසතො ද්වෙ මඤ්චො වට්ඨන්ති. තතො උත්තරි ලභිත්වා අඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො වා ගණස්ස වා දාතබ්බො; අදාතුං න වට්ඨති. සන්තිධි ව හොති, සල්ලෙඛඤ්ච කොපෙති.

ගන්ධසන්තිධිමිති භික්ඛුනො කණ්ඩුකච්ඡුජවිදොසාදිආබාධෙ සති ගන්ධා වට්ඨන්ති. තෙ ගන්ධෙ ආහරාපෙත්වා තස්මිං රොගෙ වූපසන්තෙ අඤ්ඤෙසං වා ආබාධිකානං දාතබ්බො, ද්වාරෙ පඤ්චඬ්ඨලිසරධූපනාදීසු වා උපනෙතබ්බො. “පුන රොගෙ සති භවිස්සන්ති” ති පන යපෙතුං න වට්ඨති, සන්තිධි ව හොති, සල්ලෙඛඤ්ච කොපෙති.

ආමිසන්ති වුත්තාවසෙසං දට්ඨබ්බං. සෙය්‍යාපීදං, ඉධෙකච්චො භික්ඛු – “තථාරූපෙ කාලෙ උපකාරාය භවිස්සති” ති තිලතණ්ඩුලමුග්ගමාසනාලිකෙරලොණමච්ඡමංසවල්ලුරසජ්ජිතෙලගුළුභාජනාදීනි ආහරාපෙත්වා යපෙති. සො වස්සකාලෙ කාලස්සෙව සාමණෙරෙහි යාගුං පවාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා “සාමණෙර, උදකකද්දමෙ දුක්ඛං ගාමං පවිසිතුං, ගච්ඡ අසුකං කුලං ගන්ත්වා මය්භං විහාරෙ නිසින්තභාවං ආරොවෙහි; අසුකකුලතො දධිආදීනි ආහරා” ති පෙසෙති. භික්ඛුහි – “කිං, හන්තෙ, ගාමං පවිසිස්සථා” ති වුත්තෙහි, “දුජ්ජවෙසො, ආවුසො, ඉදානි ගාමො” ති වදති. තෙ – “හොතු, හන්තෙ, අච්ඡප්ප තුම්භෙ, මයං භික්ඛං පරියෙසිත්වා ආහරිස්සාමා” ති ගච්ඡන්ති. අප්ප සාමණෙරොපි දධිආදීනි ආහරිත්වා හත්තඤ්ච බ්‍යඤ්ජනඤ්ච සම්පාදෙත්වා උපනෙති, තං භුඤ්ජන්තස්සෙව උපට්ඨාකා හත්තං පභිණන්ති, තතොපි මනාපං මනාපං භුඤ්ජති. අප්ප භික්ඛු පිණ්ඩපාතං ගහෙත්වා ආගච්ඡන්ති, තතොපි මනාපං මනාපං ගීවායාමකං භුඤ්ජතියෙව. එවං චතුමාසමිපි වීතිනාමෙති. අයං වුව්චති – “භික්ඛු මුණ්ඩකුටුම්භිකජීවිකං ජීවති, න සමණජීවික” න්ති. එවරූපො ආමිසසන්තිධි නාම හොති.

භික්ඛුනො පන වසනට්ඨානෙ එකා තණ්ඩුලනාලි, එකො ගුළුපිණ්ඩො, චතුභාගමත්තං සජ්ජිති එත්තකං නිධෙතුං වට්ඨති, අකාලෙ සම්පත්තවොරානං අත්ථාය. තෙ හි එත්තකමිපි ආමිසපට්ඨසන්ථාරං අලහන්තා ජීවිතාපි වොරොපෙය්‍යුං,

තස්මා සචෙ එත්තකං නත්ථී, ආහරාපෙත්වාපි යපෙතුං වට්ටති. අභාසුකකාලෙ ව යදෙන්ථ කප්පියං, තං අත්තනාපි පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. කප්පියකුටියං පන ඛන්තං යපෙන්තස්සාපි සන්නිධි නාම නත්ථී. තථාගතස්ස පන තණ්ඩුලනාලිආදීසු වා යං කිඤ්චි චතුරතනමත්තං වා පිලොතිකඛණ්ඩං “ඉදං මෙ අප්ප වා ස්වෙ වා භවිස්සති”ති යපිතං නාම නත්ථී.

13. විසුකදස්සනෙසු නච්චං නාම යං කිඤ්චි නච්චං, තං මග්ගං ගච්ඡන්තෙනාපි ගීවං පසාරෙත්වා දට්ඨුං න වට්ටති. විත්ථාරවිනිච්ඡයො පනෙත්ථ සමන්තපාසාදිකායං චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො. යථා චෙත්ථ, එවං සබ්බෙසු සික්ඛාපදපටිසංයුත්තෙසු සුත්තපදෙසු. ඉතො පරඤ්චි එත්තකම්පි අවත්වා තත්ථ තත්ථ පයොජනමත්තමෙව චණ්ණයිස්සාමාති.

පෙක්ඛන්ති නටසමජ්ජං. අක්ඛානන්ති භාරතයුජ්ඣනාදිකං. යස්මිං යානෙ කථියති, තත්ථ ගන්තුම්පි න වට්ටති. පාණිස්සරන්ති කංසනාලං, පාණිතාලන්තිපි වදන්ති. වෙනාලන්ති සනතාලං, මන්තෙන මතසරිරුට්ඨාපනන්තිපි එකෙ. කුම්භචූණන්ති චතුරස්සඅම්බණකනාලං, කුම්භසද්දන්තිපි එකෙ. සොහනකන්ති නටානං අබ්භොක්කිරණං, සොහනකරං වා, පටිභානචිත්තන්ති චුත්තං හොති. චණ්ඩාලන්ති අයොගුළකිලා, චණ්ඩාලානං සාණධොවනකිලාතිපි වදන්ති. වංසන්ති වෙළං උස්සාපෙත්වා කිලනං.

ධොවනන්ති අට්ඨිධොවනං, එකච්චෙසු කිර ජනපදෙසු කාලඬිකතෙ ඤාතකෙ න කාපෙත්ති, නිබ්ණිත්වා යපෙන්ති. අථ නෙසං පුත්තිභූතං කායං ඤත්වා නිහරිත්වා අට්ඨිති ධොවිත්වා ගන්ධෙහි මක්ඛෙත්වා යපෙන්ති. තෙ නක්ඛන්තකාලෙ එකස්මිං යානෙ අට්ඨිති යපෙත්වා එකස්මිං යානෙ සුරාදීති යපෙත්වා රොදන්තා පරිදෙවන්තා සුරං පිවන්ති. චුත්තම්පි චෙතං – “අත්ථී, භික්ඛවෙ, දක්ඛිණෙසු ජනපදෙසු අට්ඨිධොවනං නාම, තත්ථ හොති අන්තම්පි පානම්පි බජ්ජම්පි හොජ්ජම්පි ලෙයාම්පි පෙයාම්පි නච්චම්පි ගීතම්පි වාදිතම්පි. අත්ථෙතං, භික්ඛවෙ, ධොවනං, නෙතං නත්ථීති වදාමි”ති (අ. නි. 10.107). එකච්චෙ පන ඉන්ද්‍රජාලෙන අට්ඨිධොවනං ධොවනන්තිපි වදන්ති.

භත්ථියුද්ධාදීසු භික්ඛුනො නෙව භත්ථිආදීහි සද්ධිං යුජ්ඣන්තං, න තෙ යුජ්ඣාපෙතුං, න යුජ්ඣන්තෙ දට්ඨුං වට්ටති. නිබ්බුද්ධන්ති මල්ලයුද්ධං. උයොධිකන්ති යත්ථ සම්පහාරො දිස්සති. බලගන්ති බලගණනට්ඨානං. සෙනාඛ්‍යුහන්ති සෙනානිවෙසො, සකටඛ්‍යුහාදිවසෙන සෙනාය නිවෙසනං. අනිකදස්සනන්ති – “තයො භත්ථී පච්ඡිමං භත්ථානික”න්තිආදිනා (පාචි. 324) නයෙන චුත්තස්ස අනිකස්ස දස්සනං.

14. පමාදො එත්ථ තිට්ඨන්ති පමාදට්ඨානං. ජුතඤ්ච තං පමාදට්ඨානඤ්චාති ජුතජ්ජමාදට්ඨානං. එකෙකාය පන්තියා අට්ඨ අට්ඨ පදානි අස්සාති අට්ඨපදං දසපදෙපි එසෙව නයො. ආකාසන්ති අට්ඨපදදසපදෙසු විය ආකාසෙයෙව කිලනං.

පරිහරපටන්ති භූමියං නානාපට්මණ්ඩලං කත්වා තත්ථ තත්ථ පරිහරිතබ්බං, පථං පරිහරන්තානං කීළනං. සන්තිකන්ති සන්තිකකීළනං. එකජ්ඣං යපිතා සාරියො වා සක්ඛරායො වා අවාලෙන්තා නබෙනෙව අපනෙන්ති ව උපනෙන්ති ව, සවෙ තත්ථ කාවි වලති, පරාජයො හොති, එවරුපාය කීළායෙනං අධිවචනං. බලිකන්ති ජුතඵලකෙ පාසකකීළනං. සටිකා වුව්වති දීඝදණ්ඩකෙන රස්සදණ්ඩකං පහරණකීළනං. සලාකහන්ථන්ති ලාබාය වා මඤ්ජීට්ඨිකාය වා පිට්ඨොදකෙන වා සලාකහන්ථං තෙමෙත්වා – “කිං හොතු” ති භූමියං වා භිත්තියං වා තං පහරිත්වා හත්ථිඅස්සාදිරුපදස්සනකීළනං. අක්ඛන්ති ගුළකීළා. පඩගචිරං වුව්වති පණ්ණනාළිකං, තං ධමන්තා කීළන්ති. වඩකකන්ති ගාමදාරකානං කීළනකං බුද්දකනඬගලං. මොක්ඛවීකා වුව්වති සම්පරිවත්තනකීළා, ආකාසෙ වා දණ්ඩකං ගහෙන්වා භූමියං වා සීසං යපෙත්වා හෙට්ඨුපරියභාවෙන පරිවත්තනකීළාති වුත්තං හොති. විඬගුලිකං වුව්වති තාලපණ්ණාදීහි කතං වාතජ්ජහාරෙන පරිබ්භමනවක්කං. පත්තාළ්භකං වුව්වති පණ්ණනාළිකා. තාය වාලුකාදීනි මිනන්තා කීළන්ති. රථකන්ති බුද්දකරථං. ධනුකන්ති බුද්දකධනුමෙව. අක්ඛරිකා වුව්වති ආකාසෙ වා පිට්ඨියං වා අක්ඛරජානනකීළා. මනෙසිකා නාම මනසා චිත්තිතජානනකීළා. යථාවජ්ජං නාම කාණකුණ්ඛුජ්ජාදීනං යං යං වජ්ජං, තං තං පයොපෙත්වා දස්සනකීළා.

15. ආසන්දින්නි පමාණාතික්කන්තාසනං. අනුයුත්තා විහරන්තිති ඉදං අපෙක්ඛිත්වා පන සබ්බපදෙසු උපයොගවචනං කතං. පල්ලඬකොති පාදෙසු වාළරුපානි යපෙත්වා කතො. ගොනකොති දීඝලොමකො මහාකොජවො, චතුරඬගුලාධිකානි කිර තස්ස ලොමානි. විත්තකන්ති වානච්චිත්තං උණ්ණාමයත්ථරණං. පටිකාති උණ්ණාමයො සෙතත්ථරණො. පටලිකාති සනපුජ්ඵකො උණ්ණාමයත්ථරණො. යො ආමලකපත්තොතිපි වුව්වති. තුලිකාති තිණ්ණං තුලානං අඤ්ඤතරපුණ්ණා තුලිකා. චිකතිකාති සීහබ්බාග්ඝාදිරුපච්චිත්තො උණ්ණාමයත්ථරණො. උද්දලොමීති උභයතොදසං උණ්ණාමයත්ථරණං, කෙචි “එකතොඋග්ගතපුජ්ඵ”න්ති වදන්ති. එකන්තලොමීති එකතොදසං උණ්ණාමයත්ථරණං. කෙචි “උභතොඋග්ගතපුජ්ඵ”න්ති වදන්ති. කට්ටිස්සන්ති රතනපරිසිබ්බිතං කොසෙය්‍යකට්ටිස්සමයපච්චත්ථරණං. කොසෙය්‍යන්ති රතනපරිසිබ්බිතමෙව කොසියසුත්තමයපච්චත්ථරණං. සුද්ධකොසෙය්‍යං පන වට්ටතීති විනයෙ වුත්තං. දීඝනිකායට්ඨකථායං පන “යපෙත්වා තුලිකං සබ්බානෙව ගොනකාදීනි රතනපරිසිබ්බිතානි න වට්ටන්ති”ති වුත්තං.

කුත්තකන්ති සොළසන්තං නාටකිත්ථීනං යත්වා නච්චනයොග්ගං උණ්ණාමයත්ථරණං. හත්ථත්ථරං අස්සත්ථරන්ති හත්ථිඅස්සපිට්ඨිසු අත්ථරණඅත්ථරකායෙව. රථත්ථරෙපි එසෙව නයො. අජිනජ්ජවෙණීති අජිනවම්මෙහි මඤ්චජ්ජමාණෙන සිබ්බිත්වා කතා පවෙණි. කදලිමිගපවරපච්චත්ථරණන්ති කදලිමිගවම්මං නාම අත්ථි, තෙන කතං පවරපච්චත්ථරණං; උත්තමපච්චත්ථරණන්ති අත්ථො. තං කිර සෙතවත්ථස්ස උපරි කදලිමිගවම්මං පත්ථරිත්වා සිබ්බෙන්වා කරොන්ති. සඋත්තරච්ඡදන්ති සහ

උත්තරච්ඡදෙන, උපරිබද්ධෙන රත්තවිතානෙන සද්ධිත්ති අත්ථො. සෙනවිතානම්පි හෙට්ඨා අකප්පියපච්චත්ථරණෙ සති න වට්ඨති, අසති පන වට්ඨති.

උභතොලොභිතකූපධානන්ති සිසුපධානඤ්ච පාදුපධානඤ්චාති මඤ්චස්ස උභතොලොභිතකං උපධානං, එතං න කප්පති. යං පන එකමෙව උපධානං උභොසු පස්සෙසු රත්තං වා හොති පද්ධවණ්ණං වා විචිත්‍රං වා, සචෙ පමාණයුත්තං, වට්ඨති. මහාඋපධානං පන පටික්ඛිත්තං. අලොභිතකාති ද්වෙපි වට්ඨන්ති යෙව. තතො උත්තරි ලභිත්වා අඤ්ඤෙසං දාතබ්බාති. දාතුං අසක්කොන්තො මඤ්චෙ තිරියං අත්ථරිත්වා උපරි පච්චත්ථරණං දත්වා නිපජ්ජිතුම්පි ලභති. ආසන්දිආදීසු පන චුත්තන යෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං. චුත්තඤ්ඤෙතං – “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආසන්දියා පාදෙ ඡිත්තිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං, පල්ලඬිකස්ස වාලෙ භිත්තිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං, තූලිකං විජට්ඨත්වා බිම්බොහනං කාතුං, අවසෙසං භූමිමත්ථරණං කාතු”න්ති (චූළව. 297).

16. උච්ඡාදනාදීසු මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තදාරකානං සරිරගන්ධො ද්වාදසවස්සපත්තකාලෙ නස්සති, තෙසං සරිරදුග්ගන්ධහරණත්ථාය ගන්ධචුණ්ණාදීහි උච්ඡාදෙන්ති, එවරූපං උච්ඡාදනං න වට්ඨති. පුඤ්ඤවන්තෙ පන දාරකෙ උරුසු නිපජ්ජාපෙත්වා තෙලෙන මක්ඛෙන්වා හත්ථපාදඋරුනාහිආදීනං සණ්ඨානසම්පාදනත්ථං පරිමද්දන්ති, එවරූපං පරිමද්දනං න වට්ඨති.

න්භාපනන්ති තෙසං යෙව දාරකානං ගන්ධාදීහි න්භාපනං. සම්බාහනන්ති මහාමල්ලානං විය හත්ථපාදෙ මුග්ගරාදීහි පහරිත්වා බාහුවඩ්ඪනං. ආදාසන්ති යං කිඤ්චි ආදාසං පරිහරිතුං න වට්ඨති. අඤ්ජනන්ති අලඬිකාරඤ්ජනමෙව. මාලාති බද්ධමාලා වා අබද්ධමාලා වා. විලෙපනන්ති යං කිඤ්චි ඡවිරාගකරණං. මුඛචුණ්ණං මුඛලෙපනන්ති මුඛෙ කාළපිළකාදීනං හරණත්ථාය මත්තිකකක්කං දෙන්ති, තෙන ලොභිතෙ වලිතෙ සාසපකක්කං දෙන්ති, තෙන දොසෙ බාදිතෙ තිලකක්කං දෙන්ති, තෙන ලොභිතෙ සන්තිසිත්තෙ හලිද්දිකක්කං දෙන්ති, තෙන ඡවිවණ්ණෙ ආරුළ්භෙ මුඛචුණ්ණකෙන මුඛං චුණ්ණෙන්ති, තං සබ්බං න වට්ඨති.

හත්ථබන්ධාදීසු හත්ථෙ විචිත්‍රසඬ්ඛකපාලාදීනි බන්ධිත්වා විවරන්ති, තං වා අඤ්ඤං වා සබ්බම්පි හත්ථාහරණං න වට්ඨති, අපරෙ සිඛං බන්ධිත්වා විවරන්ති. සුවණ්ණචීරකමුත්තලතාදීහි ව තං පරික්ඛිපන්ති; තං සබ්බං න වට්ඨති. අපරෙ චතුහත්ථදණ්ඩං වා අඤ්ඤං වා පන අලඬිකතදණ්ඩකං ගහෙන්වා විවරන්ති, තථා ඉත්ථිපුරිසරූපාදිවිචිත්තං හෙසජ්ජනාලිකං සුපරික්ඛිත්තං වාමපස්සෙ ඔලග්ගිතං; අපරෙ කණ්ණිකරතනපරික්ඛිත්තකොසං අතිතිබ්ණං අසිං, පඤ්චවණ්ණසුත්තසිබ්බිතං මකරදන්තකාදිවිචිත්තං ඡත්තං, සුවණ්ණරජතාදිවිචිත්‍රා මොරපිඤ්ජාදිපරික්ඛිත්තා උපාහනා, කෙච්චි රතනමත්තායාමං චතුරඩ්ඳුලචිත්ථනං කෙසන්තපරිච්ඡෙදං දස්සෙත්වා මෙසමුඛෙ විජ්ජුලතං විය නලාටෙ උණ්භීසපට්ඨං බන්ධන්ති, චූළාමණිං ධාරෙන්ති, වාමරවාලබ්ජනිං ධාරෙන්ති, තං සබ්බං න වට්ඨති.

17. අනියායානිකත්තා සග්ගමොක්ඛමග්ගානං තිරව්ඡානභූතා කථාති තිරව්ඡානකථා. තත්ථ රාජානං ආරබ්භ මහාසම්මතො මන්ධාතා ධම්මාසොකො එවං මහානුභාවොතිආදිනා නයෙන පවත්තා කථා රාජකථා. එස නයො වොරකථාදීසු. තෙසු අසුකො රාජා අභිරුපො දස්සනීයොතිආදිනා නයෙන ගෙහස්සිතකථාව තිරව්ඡානකථා හොති. සොපි නාම එවං මහානුභාවො ඛයං ගතොති එවං පවත්තා පන කම්මට්ඨානභාවෙ තිට්ඨති. වොරෙසු මූලදෙවො එවං මහානුභාවො, මෙසමාලො එවං මහානුභාවොති තෙසං කම්මං පටිච්ච අහො සුරාති ගෙහස්සිතකථාව තිරව්ඡානකථා. යුද්ධෙපි භාරතයුද්ධාදීසු අසුකෙන අසුකො එවං මාරිතො, එවං විද්ධොති කාමස්සාදවසෙනෙව කථා තිරව්ඡානකථා. තෙපි නාම ඛයං ගතාති එවං පවත්තා පන සබ්බත්ථ කම්මට්ඨානමෙව හොති. අපි ච අන්තාදීසු එවං චණ්ණවත්තං ගන්ධවත්තං රසවත්තං එස්සසම්පන්නං බාදිම්භ භුඤ්ජිම්භාති කාමස්සාදවසෙන කථෙතුං න වට්ටති. සාත්ථකං පන කත්වා පුබ්බෙ එවං චණ්ණාදිසම්පන්නං අන්තං පානං වත්ථං සයනං මාලං ගන්ධං සීලවත්තානං අදම්භ, චෙතියෙ පූජං කර්මිභාති කථෙතුං වට්ටති. ඤාතිකථාදීසු පන “අම්භාකං ඤාතකා සුරා සමත්ථා”ති වා “පුබ්බෙ මයං එවං විචිත්රෙහි යානෙහි විවරිම්භා”ති වා අස්සාදවසෙන වත්තුං න වට්ටති. සාත්ථකං පන කත්වා “තෙපි නො ඤාතකා ඛයං ගතා”ති වා “පුබ්බෙ මයං එවරූපා උපාහනා සඬ්ඝස්ස අදම්භා”ති වා කථෙතුං වට්ටති. ගාමකථාපි සුනිවිට්ඨදුන්නිවිට්ඨසුහික්ඛදුබ්භික්ඛාදිවසෙන වා “අසුකගාමවාසිනො සුරා සමත්ථා”ති වා එවං අස්සාදවසෙන න වට්ටති. සාත්ථකං පන කත්වා “සද්ධා පසන්නා”ති වා “ඛයවයං ගතා”ති වා වත්තුං වට්ටති. නිගමනගරජනපදකථාදීසුපි එසෙව නයො.

ඉත්ථිකථාපි චණ්ණසණ්ඨානාදිනි පටිච්ච අස්සාදවසෙන න වට්ටති, සද්ධා පසන්නා ඛයවයං ගතාති එවමෙව වට්ටති. සුරකථාපි ‘නන්දිමිත්තො නාම යොධො සුරො අහොසි’ති අස්සාදවසෙන න වට්ටති. සද්ධො අහොසි ඛයං ගතොති එවමෙව වට්ටති. විසිබාකථාපි “අසුකා විසිබා සුනිවිට්ඨා දුන්නිවිට්ඨා සුරා සමත්ථා”ති අස්සාදවසෙන න වට්ටති. සද්ධා පසන්නා ඛයවයං ගතාති එවමෙව වට්ටති.

කුම්භට්ඨානකථාති උදකට්ඨානකථා, උදකතිත්ථකථාතිපි වූච්චති, කුම්භදාසිකථා වා, සාපි “පාසාදිකා නච්චිතුං ගායිතුං ඡෙකා”ති අස්සාදවසෙන න වට්ටති; සද්ධා පසන්නාතිආදිනා නයෙනෙව වට්ටති. පුබ්බපෙතකථාති අතීතඤාතිකථා. තත්ථ වත්තමානඤාතිකථාසදිසො විනිච්ඡයො.

නානත්තකථාති පුරිමපච්ඡිමකථාහි විමුත්තා අවසෙසා නානාසභාවා නිරත්ථකකථා. ලොකක්ඛායිකාති අයං ලොකො කෙන නිම්මිතො, අසුකෙන නාම නිම්මිතො. කාකො සෙතො, අට්ඨිනං සෙතත්තා; බලාකා රත්තා. ලොහිතස්ස රත්තත්තාති එවමාදිකා ලොකායතවිතණ්ඩසල්ලාපකථා.

සමුද්දක්ඛායිකා නාම කස්මා සමුද්දො සාගරො? සාගරදෙවෙන බතො, තස්මා සාගරො. බතො මෙති හත්ථමුද්දාය සයං නිවෙදිතත්තා “සමුද්දො”ති එවමාදිකා

නිරන්තරයෙන් සම්පූර්ණයෙන්ම. හෙවත් වූයේ. අහවොති හානි. ඉති හවො, ඉති අහවොති යං වා තං වා නිරන්තරකාරණං වත්වා පවත්තිතකථා ඉතිහවාහවකථා.

18. විග්ගාහිකකථාති විග්ගහකථා, සාරම්භකථා. තත්ථ සහිතං මෙති මය්හං වචනං සහිතං සිලිට්ඨං අත්ථයුත්තං කාරණයුත්තන්ති අත්ථො. අසහිතං තෙති තුය්හං වචනං අසහිතං අසිලිට්ඨං. අධිවිණ්ණං තෙ විපරාවත්තන්ති යං තුය්හං දීඝරත්තාවිණ්ණවසෙන සුප්පගුණං, තං මය්හං එකවචනෙනෙව විපරාවත්තං පරිවත්තිත්වා යිතං, න කිඤ්ච ජානාසීති අත්ථො.

ආරොපිතො තෙ වාදොති මයා තච දොසො ආරොපිතො. චර වාදප්පමොක්ඛායාති දොසමොචනත්ථං චර, විචර; තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වා සික්ඛාති අත්ථො. නිබ්බේදෙහි වා සචෙ පහොසිති අථ සයං පහොසි, ඉදානිමෙව නිබ්බේදෙහිති.

19. දුතෙය්‍යකථායං ඉධ ගච්ඡාති ඉතො අසුකං නාම යානං ගච්ඡ. අමුත්‍රාගච්ඡාති තතො අසුකං නාම යානං ආගච්ඡ. ඉදං හරාති ඉතො ඉදං නාම හර. අමුත්‍ර ඉදං ආහරාති අසුකට්ඨානතො ඉදං නාම ඉධ ආහර. සඬ්ඛෙපතො පන ඉදං දුතෙය්‍යං නාම යපෙත්වා පඤ්ච සහධම්මිකෙ රතනත්තයස්ස උපකාරපටිසංයුත්තඤ්ච ගිහිසාසනං අඤ්ඤෙසං න වට්ටති.

20. කුහකාතිආදීසු තිව්ධෙන කුහනවත්ථුනා ලොකං කුහයන්ති, විමහාපයන්ති කුහකා. ලාභසක්කාරත්ථිකා හුත්වා ලපන්ති ලපකා. නිමිත්තං සිලමෙතෙසන්ති නෙමිත්තිකා. නිප්පෙසො සිලමෙතෙසන්ති නිප්පෙසිකා. ලාභෙන ලාභං නිජ්ඣිසන්ති මග්ගන්ති පරියෙසන්ති ලාභෙන ලාභං නිජ්ඣිසිතාරො. කුහනා, ලපනා, නෙමිත්තිකතා, නිප්පෙසිකතා, ලාභෙන ලාභං නිජ්ඣිසනතාති එතාහි සමන්තාගතානං පුග්ගලානං එතං අධිවචනං. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො. විත්ථාරෙන පනෙනා කුහනාදිකා විසුද්ධිමග්ගෙ සිලනිද්දෙසෙයෙව පාළිඤ්ච අට්ඨකථඤ්ච ආහරිත්වා පකාසිතාති.

එත්තාවතා මජ්ඣිමසීලං නිට්ඨිතං හොති.

මහාසීලවණ්ණනා

21. ඉතො පරං මහාසීලං හොති. අඬගන්ති හත්ථපාදාදීසු යෙන කෙනචි එවරුපෙන අඬගෙන සමන්තාගතො දීඝායු යසවා හොතිතිආදිනියප්පවත්තං අඬගසත්ථං. නිමිත්තන්ති නිමිත්තසත්ථං. පණ්ඩුරාජා කිර තිස්සො මුත්තායො මුට්ඨියං කත්වා නෙමිත්තිකං පුච්ඡි — “කිං මෙ හත්ථෙ” ති? සො ඉතො චිතො ව විලොකෙසි, තස්මිඤ්ච සමයෙ සරගොලිකාය මක්ඛිකා ගය්හන්ති මුත්තා, සො “මුත්තා” ති ආහ. පුන “කතී” ති පුට්ඨො කුක්කුට්ඨස්ස තික්ඛත්තුං රචන්තස්ස සද්දං සුත්වා “තිස්සො” ති ආහ. එවං තං තං ආදිසිත්වා නිමිත්තමනුයුත්තා විහරන්ති.

උප්පාතන්ති අසනිපාතාදීනං මහන්තානං උප්පතිතං, තඤ්ඤි දිස්වා “ඉදං හවිස්සති, එවං හවිස්සති” ති ආදිසන්ති. සුපිනන්ති යො පුබ්බණ්හසමයෙ සුපිනං පස්සති, එවං විපාකො හොති; යො ඉදං නාම පස්සති, තස්ස ඉදං නාම හොතීති ආදිනා නයෙන සුපිනකං අනුයුත්තා විහරන්ති. ලක්ඛණන්ති ඉමිනා ලක්ඛණෙන සමන්තාගතො රාජා හොති, ඉමිනා උපරාජාති ආදිකං.

මූසිකච්ඡන්තන්ති උන්දුරබායිතං. තෙනාපි හි අහතෙ වා වත්ථෙ අනහතෙ වා වත්ථෙ ඉතො පටියාය එවං ඡින්නෙ ඉදං නාම හොතීති ආදිසන්ති. අග්ගිහොමන්ති එවරුපෙන දාරුනා එවං හුතෙ ඉදං නාම හොතීති අග්ගිජුහනං. දබ්බිහොමාදීනිපි අග්ගිහොමානෙව, එවරුපාය දබ්බියා ඊදිසෙහි කණාදිහි හුතෙ ඉදං නාම හොතීති එවං පවත්තිවසෙන පන විසුං වුත්තාති.

තත්ථ කණොති කුණ්ඩකො. තණ්ඩුලාති සාලිආදීනඤ්ඤෙව තිණජාතීනඤ්ඤෙව තණ්ඩුලා. සප්පිති ගොසප්පිආදිකං. තෙලන්ති තිලතෙලාදිකං. සාසපාදීනි පන මුඛෙන ගහෙන්වා අග්ගිමහි පක්ඛිපනං, විජ්ජං පරිජජ්ජිත්වා ජුහනං වා මුඛහොමං. දක්ඛිණක්ඛකජණ්ණලොහිතාදිහි ජුහනං ලොහිතහොමං. අඬගවිජ්ජාති පුබ්බෙ අඬගමෙව දිස්වා බ්‍යාකරණවසෙන අඬගං වුත්තං, ඉධ අඬගුලට්ඨිං දිස්වා විජ්ජං පරිජජ්ජිත්වා අයං කුලපුත්තො වා නො වා, සිරිසම්පන්නො වා නො වාති ආදිබ්‍යාකරණවසෙන අඬගවිජ්ජා වුත්තා. වත්ථුවිජ්ජාති සරවත්ථුආරාමවත්ථාදීනං ගුණදොසසල්ලක්ඛණවිජ්ජා. මත්තිකාදිවිසෙසං දිස්වාපි හි විජ්ජං පරිජජ්ජිත්වා හෙට්ඨා පට්ඨියං තිංසරතනමත්තෙ, ආකාසෙ ව අසිතිරතනමත්තෙ පදෙසෙ ගුණදොසං පස්සන්ති. බත්තවිජ්ජාති අබ්භෙය්‍යාමාසුරක්ඛරාජසත්ථාදිසත්ථං. සිව්විජ්ජාති සුසානෙ පවිසිත්වා සන්තිකරණවිජ්ජා, සිඬගාලරුතවිජ්ජාතිපි වදන්ති. භූතවිජ්ජාති භූතවෙජ්ජමන්නො. භූරිවිජ්ජාති භූරිසරෙ වසන්නෙන උග්ගහෙතබ්බමන්නො. අහිවිජ්ජාති සප්පදට්ඨතිකිච්ඡනවිජ්ජා වෙව සප්පාවිභායනවිජ්ජා ව. විසවිජ්ජාති යාය, පුරාණවිසං වා රක්ඛන්ති, නවවිසං වා කරොන්ති විසවන්තමෙව වා. විච්ඡිකවිජ්ජාති විච්ඡිකදට්ඨතිකිච්ඡනවිජ්ජා. මූසිකවිජ්ජායපි එසෙව නයො. සකුණවිජ්ජාති සපක්ඛකඅපක්ඛකද්විපදවතුප්පදානං රුතගතාදිවසෙන සකුණඤ්ඤාණං. වායසවිජ්ජාති කාකරුතඤ්ඤාණං, තං විසුඤ්ඤෙව සත්ථං, තස්මා විසුං වුත්තං.

පක්කජ්ඣානන්ති පරිපාකගතවිත්තා. ඉදානි “අයං එත්තකං ජීවිස්සති, අයං එත්තක” න්ති එවං පවත්තං ආදිට්ඨඤ්ඤාණන්ති අත්ථො. සරපරිත්තාණන්ති සරරක්ඛණං, යථා අත්තනො උපරි න ආගච්ඡති, එවං කරණවිජ්ජා. මිගවක්කන්ති ඉදං සබ්බසඬගාහිකං සබ්බසකුණවතුප්පදානං රුතඤ්ඤාණවසෙන වුත්තං.

22. මණිලක්ඛණාදීසු එවරුපො මණි පසත්ථො, එවරුපො අපසත්ථො, සාමිනො ආරොග්‍යඉස්සරියාදීනං හෙතු හොති, න හොතීති, එවං වණ්ණසණ්ඨානාදිවසෙන මණිආදීනං ලක්ඛණං අනුයුත්තා විහරන්ති අත්ථො. තත්ථ ආවුධන්ති යපෙත්වා අසිආදීනි අවසෙසං ආවුධං. ඉත්ථිලක්ඛණාදීනිපි යමහි කුලෙ තෙ ඉත්ථිපුරිසාදයො වසන්ති, තස්ස වුඬ්ඪිහානිවසෙනෙව වෙදිතබ්බාති.

අපලක්බණ්ඩාදීප්පු පන එවරුපානං අජාදීනං මංසං බාදිතබ්බං, එවරුපානං න බාදිතබ්බන්ති අයං විසෙසො වෙදිතබ්බො.

අපි වෙන්ට ගොඩාය ලක්බණ්ඩා විත්තකම්මපිළන්ධනාදීප්පු එවරුපාය ගොඩාය සති ඉදං නාම හොතීති අයං විසෙසො වෙදිතබ්බො. ඉදඤ්චෙන්ට වත්ථු – එකස්මිං කිර විහාරෙ විත්තකම්මෙ ගොඩං අග්ගිං ධම්මානං අකංසු. තතො පට්ඨාය භික්ඛුනං මහාවිවාදො ජාතො. එකො ආගන්තුකභික්ඛු තං දිස්වා මක්ඛෙසි. තතො පට්ඨාය විවාදො මන්දිභුතො හොති. කණ්ණිකලක්බණ්ඩං පිළන්ධනකණ්ණිකායපි ගෙහකණ්ණිකායපි වසෙන වෙදිතබ්බං. කච්ඡපලක්බණ්ඩං ගොඩාලක්බණ්ඩසදිසමෙව. මීගලක්බණ්ඩං සබ්බසඬ්ගාහිකං සබ්බවතුප්පදානං ලක්බණ්ඩවසෙන චුත්තං.

23. රඤ්ඤං නිය්‍යානං හවිස්සතීති අසුකදිවසෙ අසුකනක්ඛත්තෙන අසුකස්ස නාම රඤ්ඤො නිග්ගමනං හවිස්සතීති එවං රාජුනං පවාසගමනං බ්‍යාකරොති. එස නයො සබ්බන්ට. කෙවලං පනෙන්ට අනිය්‍යානන්ති විප්පචුත්ථානං සුන ආගමනං. අබ්භන්තරානං රඤ්ඤං උපයානං හවිස්සති, බාහිරානං රඤ්ඤං අපයානන්ති අන්තොනගරෙ අම්භාකං රාජා පටිවිරුද්ධං බහිරාජානං උපසඬ්කම්ස්සති, තතො තස්ස පටික්කමනං හවිස්සතීති එවං රඤ්ඤං උපයානාපයානං බ්‍යාකරොති. දුතියපදෙපි එසෙව නයො. ජයපරාජයා පාකටායෙව.

24. වන්දග්ගාභාදයො අසුකදිවසෙ රාහු වන්දං ගහෙස්සතීති බ්‍යාකරණවසෙනෙව වෙදිතබ්බො. අපි ච නක්ඛත්තස්ස අඬ්ගාරකාදිගාහසමායොගොපි නක්ඛත්තගාභොයෙව. උක්කාපාතොති ආකාසතො උක්කානං පතනං. දිසාඬාහොති දිසාකාලුසියං අග්ගිසිබ්බුමසිබාදීහි ආකුලභාවො විය. දෙවදුදුහීති සුක්ඛවලාහකගජ්ජනං. උග්ගමනන්ති උදයනං. ඔක්කමනන්ති අත්ථඬ්ගමනං. සංකිලෙසන්ති අවිසුද්ධතා. වොදානන්ති විසුද්ධතා. එවං විපාකොති ලොකස්ස එවං විවිධසුබ්බක්ඛාවහො.

25. සුචුට්ඨිකාති දෙවස්ස සම්මාධාරානුප්පවෙච්ඡනං. දුබ්බුට්ඨිකාති අවග්ගාහො, වස්සවිබන්ධොති චුත්තං හොති. මුද්දාති හත්ථමුද්දා. ගණනා වුච්චති අවිජ්ජිද්දකගණනා. සඬ්ඛානන්ති සඬ්කලනසට්ඨපාදනාදිවසෙන පිණ්ඩගණනා. යස්ස සා පගුණා හොති, සො රුක්ඛම්පි දිස්වා එත්තකාති එත්ථ පණ්ණානීති ජානාති. කාවෙය්‍යන්ති “වත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, කචී. කතමෙ වත්තාරො? විත්තාකචී, සුතකචී, අත්ථකචී, පටිභානකචී”ති (අ. නි. 4.231). ඉමෙසං චතුත්තං කචීනං අත්තතො විත්තාවසෙන වා; “වෙස්සන්තරො නාම රාජා අහොසී”ති ආදීනි සුත්වා සුතවසෙන වා; ඉමස්ස අයං අත්ථො, එවං තං යොජෙස්සාමීති එවං අත්ථවසෙන වා; කිඤ්චිදෙව දිස්වා තප්පටිභාගං කත්තබ්බං කරිස්සාමීති එවං යානුප්පත්තිකපටිභානවසෙන වා; ජීවිකත්ථාය කබ්‍යකරණං. ලොකායතං චුත්තමෙව.

26. ආවාහනං නාම ඉමස්ස දාරකස්ස අසුකකුලතො අසුකනක්ඛත්තෙන දාරිකං ආනෙථාති ආවාහකරණං. විවාහනන්ති ඉමං දාරිකං අසුකස්ස නාම දාරකස්ස අසුකනක්ඛත්තෙන දෙථ, එවමස්සා වුඩ්ඪී හවිස්සතීති විවාහකරණං. සංවරණන්ති සංවරණං නාම ‘අජ්ජ නක්ඛත්තං සුන්දරං, අජ්ජෙව සමග්ගා හොථ, ඉති වො වියොගො න හවිස්සතී’ ති එවං සමග්ගකරණං. විවරණං නාම ‘සවෙ වියුජ්ජිතුකාමත්ථ, අජ්ජෙව වියුජ්ජථ, ඉති වො පුන සංයොගො න හවිස්සතී’ ති එවං විසංයොගකරණං. සඬකිරණන්ති ‘උට්ඨානං වා ඉණං වා දින්නං ධනං අජ්ජ සඬකඬ්ඨථ, අජ්ජ සඬකඬ්ඨීතඤ්ඤි තං ටාවරං හොතී’ ති එවං ධනපිණ්ඩාපනං. විකිරණන්ති ‘සවෙ පයොගඋද්ධාරාදිවසෙන ධනං පයොජිතුකාමත්ථ, අජ්ජ පයොජිතං දිගුණවතුග්ගුණං හොතී’ ති එවං ධනපයොජාපනං. සුභගකරණන්ති පියමනාපකරණං වා සස්සිරිකකරණං වා. දුඛගකරණන්ති තඬ්ඨිපරිතං. විරුද්ධගඛකරණන්ති විරුද්ධස්ස විලිනස්ස අට්ඨිතස්ස මතස්ස ගඛගස්ස කරණං. පුන අවිනාසාය හෙසජ්ජදානන්ති අත්ථො. ගඛහො හි වාතෙන, පාණකෙහි, කම්මුනා වාති තිහි කාරණෙහි විනස්සති. තත්ථ වාතෙන විනස්සන්තෙ නිබ්බාපනීයං සීතලං හෙසජ්ජං දෙනි, පාණකෙහි විනස්සන්තෙ පාණකානං පටිකම්මං කරොති, කම්මුනා විනස්සන්තෙ පන බුද්ධාපි පටිබාහිතුං න සක්කොන්ති.

ජීවිහානිඛන්ධනන්ති මන්තෙන ජීවිහාය ඛන්ධකරණං. හනුසංහනනන්ති මුඛඛන්ධමන්තෙන යථා හනුකං වාලෙතුං න සක්කොන්ති, එවං ඛන්ධකරණං. හත්ථාහිජ්ජපනන්ති හත්ථානං පරිවත්තනත්ථං මන්තජ්ජපනං. තස්මිං කිර මන්තෙ සත්තපදන්තරෙ යත්වා ජප්පිතෙ ඉතරො හත්ථෙ පරිවත්තෙත්වා ඛිපති. කණ්ණජ්ජපනන්ති කණ්ණෙහි සද්දං අස්සවනත්ථාය විජ්ජාය ජ්ජපනං. තං කිර ජප්පිත්වා විනිවිජ්ජයට්ඨානෙ යං ඉච්ඡති, තං හණති, පව්වත්ථිකො තං න සුණාති, තතො පටිවචනං සම්පාදෙතුං න සක්කොති. ආදාසපඤ්ඤන්ති ආදාසෙ දෙවනං ඔනාරෙත්වා පඤ්ඤපුච්ඡනං. කුමාරිකපඤ්ඤන්ති කුමාරිකාය සරීරෙ දෙවනං ඔනාරෙත්වා පඤ්ඤපුච්ඡනං. දෙවපඤ්ඤන්ති දාසියා සරීරෙ දෙවනං ඔනාරෙත්වා පඤ්ඤපුච්ඡනං. ආදිවචුපට්ඨානන්ති ජීවිකත්ථාය ආදිවචපාරිවරියා. මහතුපට්ඨානන්ති තථෙව මහාබ්‍රහ්මපාරිවරියා. අබ්භුජ්ජලනන්ති මන්තෙන මුඛතො අග්ගිජාලානීභරණං. සිරිවිහායනන්ති ‘එහි සිරි, මය්හං සිරෙ පතිට්ඨාහී’ ති එවං සිරෙන සිරියා අවිහායනං.

27. සන්තිකම්මන්ති දෙවට්ඨානං ගන්ත්වා සවෙ මෙ ඉදං නාම සමිජ්ඣස්සති, තුම්භාකං ඉමිනා ව ඉමිනා ව උපහාරං කරිස්සාමිති සමිද්ධිකාලෙ කත්තඬ්ඨං සන්තිපටිස්සවකම්මං. තස්මිං පන සමිද්ධෙ තස්ස කරණං පණ්ඩිකම්මං නාම. භූරිකම්මන්ති භූරිසරෙ වසිත්වා ගහිතමන්තස්ස පයොගකරණං. වස්සකම්මං වොස්සකම්මන්ති එත්ථ වස්සොති පුරිසො, වොස්සොති පණ්ඩිකො. ඉති වොස්සස්ස වස්සකරණං වස්සකම්මං, වස්සස්ස වොස්සකරණං වොස්සකම්මං. තං පන කරොන්තො අවිජන්දිකභාවමත්තං පාපෙති, න ලිඬිගං අන්තරධාපෙතුං සක්කොති. වත්ථුකම්මන්ති අකතවත්ථුස්මිං ගෙහපතිට්ඨාපනං. වත්ථුපරිකම්මන්ති ‘‘ඉදඤ්චිදඤ්චාහරථා’’ ති වත්ථා වත්ථුබලිකම්මකරණං. ආවමනන්ති උදකෙන

මුඛසුද්ධිකරණං. න්භාපනන්ති අඤ්ඤාසං න්භාපනං. සුභනන්ති තෙසං අත්ථාය අග්ගිසුභනං. වමනන්ති යොගං දත්වා වමනකරණං. විරෙවනෙපි එසෙව නයො. උද්ධංවිරෙවනන්ති උද්ධං දොසානං නිහරණං. අධොවිරෙවනන්ති අධො දොසානං නිහරණං. සීඝ්විරෙවනන්ති සීරොවිරෙවනං. කණ්ණතෙලන්ති කණ්ණානං බන්ධනත්ථං වා වණහරණත්ථං වා හෙසප්පතෙලපවනං. තෙත්තතප්පනන්ති අක්ඛිතප්පනතෙලං. නත්ථුකම්මන්ති තෙලෙන යොජෙත්වා නත්ථුකරණං. අඤ්ජනන්ති ද්වෙ වා තීණි වා පටලානි නිහරණසමත්ථං ඛාරඤ්ජනං. පච්චඤ්ජනන්ති නිබ්බාපනියං සීතලහෙසප්පඤ්ජනං. සාලාකියන්ති සලාකවෙජ්ජකම්මං. සල්ලකත්තියන්ති සල්ලකත්තවෙජ්ජකම්මං. දාරකතිකිච්ඡා වුව්චති කොමාරහච්චවෙජ්ජකම්මං. මූලහෙසප්ජානං අනුප්පාදනන්ති ඉමිනා කායතිකිච්ජනං දස්සෙති. ඔසධිනං පටිමොක්ඛොති ඛාරාදීනි දත්වා තදනුරූපෙ වණෙ ගතෙ තෙසං අපනයනං.

එත්තාවතා මහාසීලං නිට්ඨිතං හොති.

පුබ්බන්තකප්පිකසස්සතවාදවණ්ණනා

28. එවං බ්‍රහ්මදත්තෙන චුත්තවණ්ණස්ස අනුසන්ධිවසෙන තිව්ධං සීලං විත්ථාරෙත්වා ඉදානි භික්ඛුසඬ්ඨසෙන චුත්තවණ්ණස්ස අනුසන්ධිවසෙන – “අත්ථී, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤාව ධම්මා ගම්භීරා දුද්දසා” තිආදිනා නයෙන සුඤ්ඤතාපකාසනං ආරභී. තත්ථ ධම්මානි ගුණ, දෙසනායං, පරියත්තියං, නිස්සත්තෙති එවමාදීසු ධම්මසද්දො වත්තති.

“න හි ධම්මො අධම්මො ව, උභො සමච්ඡාකිනො;
අධම්මො නිරයං නෙති, ධම්මො පාපෙති සුග්ගති” ත්ති. (ථෙරගා. 304);

ආදීසු හි ගුණ ධම්මසද්දො. “ධම්මං, වො භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි ආදිකල්‍යාණ” ත්තිආදීසු (ම. නි. 3.420) දෙසනායං. “ඉධ භික්ඛු ධම්මං පරියාපුණාති සුත්තං, ගෙය්‍ය” ත්තිආදීසු (අ. නි. 5.73) පරියත්තියං. “තස්මිං ඛො පන සමයෙ ධම්මා හොන්ති, බන්ධා හොන්ති” තිආදීසු (ධ. ස. 121) නිස්සත්තෙ. ඉධ පන ගුණ වත්තති. තස්මා අත්ථී, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤාව තථාගතස්ස ගුණානි එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

ගම්භීරානි මහාසමුද්දො විය මකසතුණ්ඩසුචියා අඤ්ඤත්‍ර තථාගතා අඤ්ඤාසං ඤාණෙන අලබ්භනෙය්‍යපතිට්ඨා, ගම්භීරත්තායෙව දුද්දසා. දුද්දසත්තායෙව දුරනුබොධා. නිබ්බුතසබ්බපරිලාභත්තා සන්තා, සන්තාරම්මණෙසු පවත්තනතොපි සන්තා. අතිත්තිකරණට්ඨෙන පණිතා, සාදුරසභොජනං විය. උත්තමඤ්ඤාණවිසයත්තා න තක්කෙන අවචරිතබ්බාති අතක්කාවචරා. නිපුණානි සණ්ඨසුබ්බමසභාවත්තා. බාලානං අවිසයත්තා, පණ්ඩිතෙහියෙව වෙදිතබ්බාති පණ්ඩිතවෙදනීයා.

යෙ තථාගතො සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පච්චෙදෙතීති යෙ ධම්මෙ තථාගතො අනඤ්ඤනෙයොහු හුත්වා සයමෙව අභිවිසිට්ඨොන ඤාණෙන පච්චක්ඛං කත්වා පච්චෙදති, දීපෙනි, කට්ඨෙනි, පකාසෙනිති අත්ථො. යෙහීති යෙහි ගුණධම්මෙනි. යථාභූච්චන්ති යථාභූතං. චණ්ණං සම්මා වදමානා වදෙය්‍යන්ති තථාගතස්ස චණ්ණං චත්තුකාමා සම්මා වදෙය්‍යං, අභාපෙන්වා චත්තුං සක්කුණෙය්‍යන්ති අත්ථො. කතමෙ ච පන තෙ ධම්මා භගවතා එවං ථොමිතාති? සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණං. යදි එවං, කස්මා බහුවචනනිද්දෙසො කතොති? පුට්ඨිත්තසමායොගතො චෙව, පුට්ඨආරම්මණතො ච. තඤ්භි චතුසු ඤාණසම්පයුත්තමහාකිරියවිත්තෙසු ලබ්භති, න චස්ස කොචි ධම්මො ආරම්මණං නාම න භොති. යථාහ – “අතීතං සබ්බං ජානාතීති සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණං, තත්ථ ආචරණං නත්ථීති අනාවරණඤාණං”න්තිආදි (පටි. ම. 1.120). ඉති පුට්ඨිත්තසමායොගතො පුනස්පුනං උප්පත්තිවසෙන පුට්ඨආරම්මණතො ච බහුවචනනිද්දෙසො කතොති.

“අඤ්ඤෙවා”ති ඉදං පනෙත්ථ චචත්ථාපනචචනං, “අඤ්ඤෙව, න පාණාතිපාතා චෙරමණ්ණආදයො. ගම්භිරාව න උත්තානා”ති එවං සබ්බපදෙහි යොජෙතබ්බං. සාවකපාරමිඤ්ඤාණඤ්ඤි ගම්භිරං, පච්චෙකබ්බොධිඤ්ඤාණං පන තතො ගම්භිරතරන්ති තත්ථ චචත්ථානං නත්ථී, සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණඤ්ඤි තතොපි ගම්භිරතරන්ති තත්ථාපි චචත්ථානං නත්ථී, ඉතො පනඤ්ඤං ගම්භිරතරං නත්ථී; තස්මා ගම්භිරා වාති චචත්ථානං ලබ්භති. තථා දුද්දසාව දුරතූබ්බොධා වාති සබ්බං චෙදිතබ්බං.

කතමෙ ච තෙ භික්ඛවෙනි අයං පන තෙසං ධම්මානං කට්ඨකමානා පුච්ඡා. සන්ති, භික්ඛවෙ, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණාතිආදි පුච්ඡාචස්සජ්ජනං. කස්මා පනෙතං එවං ආරද්ධන්ති චෙ? බුද්ධානඤ්භි චත්තාරි යානාති පත්වා ගජ්ජිතං මහන්තං භොති, ඤාණං අනුපවිසති, බුද්ධඤ්ඤාණස්ස මහන්තභාවො පඤ්ඤායති, දෙසනා ගම්භිරා භොති, තිලක්ඛණාහතා, සුඤ්ඤතාපටිසංයුත්තා. කතමානි චත්තාරි? විනයපඤ්ඤත්තිං, භූමන්තරං, පච්චයාකාරං, සමයන්තරන්ති. තස්මා – “ඉදං ලහුකං, ඉදං ගරුකං, ඉදං සතෙකිච්ඡං, ඉදං අතෙකිච්ඡං, අයං ආපත්ති, අයං අනාපත්ති, අයං ඡෙජ්ජගාමිනී, අයං වුට්ඨානගාමිනී, අයං දෙසනාගාමිනී, අයං ලොකච්ඡජා, අයං පණ්ණත්තිච්ඡජා, ඉමස්මිං චත්ථුස්මිං ඉදං පඤ්ඤපෙතබ්බං”න්ති යං එවං ඔතිණ්ණෙ චත්ථුස්මිං සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනං නාම, තත්ථ අඤ්ඤෙසං ථාමො වා බලං වා නත්ථී; අවිසයො එස අඤ්ඤෙසං, තථාගතස්සෙව විසයො. ඉති විනයපඤ්ඤත්තිං පත්වා බුද්ධානං ගජ්ජිතං මහන්තං භොති, ඤාණං අනුපවිසති...පෙ.... සුඤ්ඤතාපටිසංයුත්තාති.

තථා ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා නාම...පෙ.... අරියො අට්ඨඨගිකො මග්ගො නාම, පඤ්ඤ ඛන්ධා නාම, ද්වාදස ආයතනානි නාම, අට්ඨාරස ධාතුයො නාම, චත්තාරි අරියසච්චානි නාම, බාවිසතින්ද්‍රියානි නාම, නව භෙතු නාම, චත්තාරො ආහාරා නාම, සත්ත එස්සා නාම, සත්ත වෙදනා නාම, සත්ත සඤ්ඤා නාම, සත්ත චෙතනා නාම, සත්ත චිත්තානි නාම. එතෙසු එත්තකා කාමාවචරා

ධම්මා නාම, එත්තකා රූපාවචරආරූපාවචරපරියාපන්නා ධම්මා නාම, එත්තකා ලොකියා ධම්මා නාම, එත්තකා ලොකුත්තරා ධම්මා නාමාති
 චතුර්විසතිසමන්තපට්ඨානං අනන්තනයං අභිධම්මපිටකං විහජිත්වා කථෙතුං
 අඤ්ඤෙසං ටාමො වා බලං වා නත්ථී, අවිසයො එස අඤ්ඤෙසං, තථාගතස්සෙව
 විසයො. ඉති භූමන්තරපරිච්ඡේදං පත්වා බුද්ධානං ගජ්ජිතං මහන්තං හොති, ඤාණං
 අනුපවිසති...පෙ.... සුඤ්ඤතාපටිසංයුත්තාති.

තථා අයං අවිජ්ජා සඬ්ඛාරානං නවහාකාරෙහි පච්චයො හොති, උප්පාදො හුත්වා
 පච්චයො හොති, පචත්තං හුත්වා, නිමිත්තං, ආයුහනං, සංයොගො, පලිබොධො,
 සමුදයො, හෙතු, පච්චයො හුත්වා පච්චයො හොති, තථා සඬ්ඛාරාදයො
 විඤ්ඤාණාදීනං. යථාහ – “කථං පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිතිඤාණං?
 අවිජ්ජා සඬ්ඛාරානං උප්පාදට්ඨිති ව පචත්තට්ඨිති ව, නිමිත්තට්ඨිති ව, ආයුහනට්ඨිති
 ව, සංයොගට්ඨිති ව, පලිබොධට්ඨිති ව, සමුදයට්ඨිති ව, හෙතුට්ඨිති ව, පච්චයට්ඨිති
 ව, ඉමෙහි නවහාකාරෙහි අවිජ්ජා පච්චයො, සඬ්ඛාරා පච්චයසමුප්පන්නා,
 උභොපෙතෙ ධම්මා පච්චයසමුප්පන්නාති පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා
 ධම්මට්ඨිතිඤාණං. අතිතම්පි අද්ධානං, අනාගතම්පි අද්ධානං අවිජ්ජා සඬ්ඛාරානං
 උප්පාදට්ඨිති ව...පෙ.... ඡාති ජරාමරණස්ස උප්පාදට්ඨිති ව...පෙ.... පච්චයට්ඨිති ව,
 ඉමෙහි නවහාකාරෙහි ඡාති පච්චයො, ජරාමරණං පච්චයසමුප්පන්නං, උභොපෙතෙ
 ධම්මා පච්චයසමුප්පන්නාති පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිතිඤාණං”න්ති (පටි.
 ම. 1.45). එවම්මං තස්ස තස්ස ධම්මස්ස තථා තථා පච්චයභාවෙන පචත්තං තිවට්ටං
 තියද්ධං තිසන්ධිං චතුසඬ්ඛෙපං විසතාකාරං පටිච්චසමුප්පාදං විහජිත්වා කථෙතුං
 අඤ්ඤෙසං ටාමො වා බලං වා නත්ථී, අවිසයො එස අඤ්ඤෙසං, තථාගතස්සෙව
 විසයො, ඉති පච්චයාකාරං පත්වා බුද්ධානං ගජ්ජිතං මහන්තං හොති, ඤාණං
 අනුපවිසති...පෙ.... සුඤ්ඤතාපටිසංයුත්තාති.

තථා චත්තාරො ජනා සස්සතවාදා නාම, චත්තාරො එකච්චසස්සතවාදා,
 චත්තාරො අත්තානන්තිකා, චත්තාරො අමරාවික්ඛෙපිකා, ද්වෙ
 අධිච්චසමුප්පන්නිකා, සොළස සඤ්ඤීවාදා, අට්ඨ අසඤ්ඤීවාදා, අට්ඨ
 නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීවාදා, සත්ත උච්ඡේදවාදා, පඤ්ච දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදා
 නාම. තෙ ඉදං නිස්සාය ඉදං ගණ්හන්තිති ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි හින්දිත්වා නිජ්ජටං
 නිග්ගමිමං කත්වා කථෙතුං අඤ්ඤෙසං ටාමො වා බලං වා නත්ථී, අවිසයො එස
 අඤ්ඤෙසං, තථාගතස්සෙව විසයො. ඉති සමයන්තරං පත්වා බුද්ධානං ගජ්ජිතං
 මහන්තං හොති, ඤාණං අනුපවිසති, බුද්ධඤාණස්ස මහන්තතා පඤ්ඤායති, දෙසනා
 ගම්භීරා හොති, තිලක්ඛණාහතා, සුඤ්ඤතාපටිසංයුත්තාති.

ඉමස්මිං පන යානෙ සමයන්තරං ලබ්භති, තස්මා සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණස්ස
 මහන්තභාවදස්සනත්ථං දෙසනාය ව සුඤ්ඤතාපකාසනවිභාවනත්ථං සමයන්තරං
 අනුපවිසන්තො ධම්මරාජා – “සන්ති, භික්ඛවෙ, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා”ති එවං
 ප්‍රවිජාවස්සජ්ජනං ආරභී.

29. තත්ථ සන්තිති අත්ථි සංවිජ්ජන්ති උපලබ්භන්ති. භික්ඛවෙති ආලපනවචනං. එකෙති එකච්චෙ. සමණබ්‍රාහ්මණාති පබ්බජ්ජපගතභාවෙන සමණා, ජාතියා බ්‍රාහ්මණා. ලොකෙන වා සමණාති ව බ්‍රාහ්මණාති ව එවං සම්මතා. පුබ්බන්තං කප්පෙත්වා විකප්පෙත්වා ගණ්හන්තිති පුබ්බන්තකප්පිකා. පුබ්බන්තකප්පො වා එතෙසං අත්ථිති පුබ්බන්තකප්පිකා. තත්ථ අන්තොති අයං සද්දො අන්තඅබ්භන්තරමරියාදලාමකපරභාගකොට්ඨාසෙසු දිස්සති. “අන්තපුරො උදරපුරො”තිආදීසු හි අන්තෙ අන්තසද්දො. “චරන්ති ලොකෙ පරිවාරජන්තා අන්තො අසුද්ධා බහි සොහමානා”තිආදීසු (සං. නි. 1.122) අබ්භන්තරෙ. “කායබන්ධනස්ස අන්තො ජීරති (වුළුව. 278). “සා හරිතන්තං වා පන්ථන්තං වා සෙලන්තං වා උදකන්තං වා”තිආදීසු (ම. නි. 1.304) මරියාදායං. “අන්තමිදං, භික්ඛවෙ, ජීවිකානං යදිදං පිණ්ඩොලා”න්තිආදීසු (සං. නි. 3.80) ලාමකෙ. “එසෙවන්තො දුක්ඛස්සා”තිආදීසු (සං. නි. 2.51) පරභාගෙ. සබ්බපච්චයසඬ්ඛයො හි දුක්ඛස්ස පරභාගො කොට්ඨි වුවචති. “සක්කායො ඛො, ආවුසො, එකො අන්තො”තිආදීසු (අ. නි. 6.61) කොට්ඨාසෙ. ස්වායං ඉධාපි කොට්ඨාසෙ වත්තති.

කප්පසද්දොපි – “තිට්ඨතු, හන්තෙ හගවා කප්පං” (දී. නි. 2.167), “අත්ථි කප්පො නිපජ්ජිතුං” (අ. නි. 8.80), “කප්පකතෙන අකප්පකතං සංසිබ්බිතං භොති”ති, (පාචි. 371) එවං ආයුකප්පලෙසකප්පවිනයකප්පාදීසු සම්බහුලෙසු අත්ථෙපසු වත්තති. ඉධ තණ්හාදිට්ඨිසු වත්තතිති වෙදිතබ්බො. වුත්තමිපි වෙතං – “කප්පාති ද්වෙ කප්පා, තණ්හාකප්පො ව දිට්ඨිකප්පො වා”ති (මහානි. 28). තස්මා තණ්හාදිට්ඨිවසෙන අතීතං බන්ධකොට්ඨාසං කප්පෙත්වා පකප්පෙත්වා යීතාති පුබ්බන්තකප්පිකාති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. තෙසං එවං පුබ්බන්තං කප්පෙත්වා යීතානං පුනස්පුනං උප්පජ්ජනවසෙන පුබ්බන්තමෙව අනුගතා දිට්ඨිති පුබ්බන්තානුදිට්ඨිනො. තෙ එවංදිට්ඨිනො තං පුබ්බන්තං ආරබ්භ ආගම්ම පටිච්ච අඤ්ඤම්පි ජනං දිට්ඨිගතිකං කරොන්තා අනෙකවිහිතාති අධිමුත්තිපදාති අභිවදන්ති අට්ඨාරසහි වත්ථුහි.

තත්ථ අනෙකවිහිතාතිති අනෙකවිධාති. අධිමුත්තිපදාතිති අධිවචනපදාති. අථ වා භූතං අත්ථං අභිභවිත්වා යථාසභාවතො අග්ගභෙත්වා පවත්තනතො අධිමුත්තියොති දිට්ඨියො වුවචන්ති. අධිමුත්තිනං පදාති අධිමුත්තිපදාති, දිට්ඨිදීපකාති වචනාතිති අත්ථො. අට්ඨාරසහි වත්ථුහිති අට්ඨාරසහි කාරණෙහි.

30. ඉදානි යෙහි අට්ඨාරසහි වත්ථුහි අභිවදන්ති, තෙසං කථෙතුකම්‍යතාය පුච්ඡාය “තෙ ව ඛො භොන්තො”තිආදීනා නයෙන පුච්ඡිත්වා තාති වත්ථුහි විහජිත්වා දස්සෙතුං “සන්ති, භික්ඛවෙ”තිආදිථාග. තත්ථ වදන්ති එතෙනාති වාදො, දිට්ඨිගතස්සෙතං අධිවචනං. සස්සතො වාදො එතෙසන්ති සස්සතවාදා, සස්සතදිට්ඨිනොති අත්ථො. එතෙනෙව නයෙන ඉතො පරෙසම්පි එවරූපානං පදානං අත්ථො වෙදිතබ්බො. සස්සතං අත්තානඤ්ච ලොකඤ්චාති රූපාදීසු අඤ්ඤතරං අත්තාති ව ලොකොති ව ගභෙත්වා තං සස්සතං අමරං නිච්චං ධූවං පඤ්ඤපෙන්නි. යථාහ – “රූපං අත්තා වෙව ලොකො ව සස්සතො වාති අත්තානඤ්ච ලොකඤ්ච

පඤ්ඤාපෙන්ති තථා වෙදනං, සඤ්ඤං, සඬබ්බරෙ, විඤ්ඤාණං අත්තා වෙව ලොකො ව සස්සතො වාති අත්තානඤ්ච ලොකඤ්ච පඤ්ඤාපෙන්ති''ති.

31. ආතප්පමන්වායාතිආදීසු විරියං කිලෙසානං ආතාපනභාවෙන ආතප්පන්ති වුත්තං. තදෙව පදහනවසෙන පධානං. පුනප්පුනං යුත්තවසෙන අනුයොගොති. එවං තිප්පහෙදං විරියං අන්වාය ආගම්ම පටිච්චාති අත්ථො. අප්පමාදො වුවචති සතියා අවිප්පවාසො. සම්මා මනසිකාරොති උපායමනසිකාරො, පට්මනසිකාරො, අත්ථතො ඤාණන්ති වුත්තං හොති. යස්මිඤ්භි මනසිකාරෙ ධීතස්ස පුබ්බෙනිවාසානුස්සති ඤාණං ඉප්ඤ්ඤාති, අයං ඉමස්මිං යානෙ මනසිකාරොති අධිප්පෙනො. තස්මා විරියඤ්ච සතිඤ්ච ඤාණඤ්ච ආගම්මාති අයමෙත්ථ සඬබ්බෙපත්ථො. තථාරූපන්ති තථාජාතිකං. වෙනොසමාධිත්ති විත්තසමාධිං. පුසතීති වින්දති පටිලහති. යථා සමාහිතෙ විත්තෙති යෙන සමාධිතා සම්මා ආහිතෙ සුට්ඨු යපිතෙ විත්තමිහි අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසන්තිආදීනං අත්ථො විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තො.

සො එවමාහාති සො එවං ඤානානුභාවසම්පන්නො හුත්වා දිට්ඨිගතිකො එවං වදති. වඤ්ඤාති වඤ්ඤාපසුචඤ්ඤාතාලාදයො විය අඵලො කස්සවි අප්පනකොති. එතෙන “අත්තා”ති ව “ලොකො”ති ව ගහිතානං ඤානාදීනං රූපාදිප්පනකභාවං පටික්ඛිපති. පබ්බතකුටං විය ධීතොති කුටටියො. එසිකටියායිට්ඨිතොති එසිකටියායි විය හුත්වා ධීතොති එසිකටියායිට්ඨිතො. යථා සුනිබාතො එසිකත්ථම්හො නිව්චලො තිට්ඨති, එවං ධීතොති අත්ථො. උභයෙනපි ලොකස්ස විනාසාභාවං දීපෙති. කෙච්ච පන ඊසිකටියායිට්ඨිතොති පාළිං වත්වා මුඤ්ජෙ ඊසිකා විය ධීතොති වදන්ති. තත්ත්වයමධිප්පායො – යදිදං ජායතීති වුවචති, තං මුඤ්ජතො ඊසිකා විය විජ්ජමානමෙව නික්ඛමති. යස්මා ව ඊසිකටියායිට්ඨිතො, තස්මා තෙව සත්තා සන්ධාවන්ති, ඉතො අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තීති අත්ථො.

සංසරන්තීති අපරාපරං සඤ්චරන්ති. වචන්තීති එවං සඬබ්බං ගච්ඡන්ති. තථා උපපජ්ජන්තීති. අට්ඨකථායං පන පුබ්බෙ “සස්සතො අත්තා ව ලොකො වා”ති වත්වා ඉදානි තෙ ව සත්තා සන්ධාවන්තීතිආදීනා වචනෙන අයං දිට්ඨිගතිකො අත්තනායෙව අත්තතො වාදං භින්දති, දිට්ඨිගතිකස්ස දස්සනං නාම න නිබද්ධං, පුසරාසිම්භි නිබාතබ්බාණු විය වඤ්චලං, උම්මත්තකපච්ඡයං පුච්ඤ්ඤාදිගුට්ඨොමයාදීනි විය වෙත්ථ සුන්දරමිපි අසුන්දරමිපි හොති යෙවාති වුත්තං. අත්ථිත්ථෙව සස්සතිසමන්ති එත්ථ සස්සතීති නිව්චං විජ්ජමානතාය මහාපථවිංව මඤ්ඤති, තථා සිනෙරූපබ්බතවන්දිමසුරියෙ. තතො තෙහි සමං අත්තානං මඤ්ඤමානා අත්ථි ත්ථෙව සස්සතිසමන්ති වදන්ති.

ඉදානි සස්සතො අත්තා ව ලොකො වාතිආදිකාය පටිඤ්ඤාය සාධනත්ථං හෙතුං දස්සෙන්තො “තං කිස්ස හෙතු? අහඤ්භි ආතප්පමන්වායා”තිආදිමාහ. තත්ථ ඉම්මිනාමහං එතං ජානාමිති ඉම්මිනා විසෙසාධිගමෙන අහං එතං පච්චක්ඛතො ජානාමි, න කෙවලං සද්ධාමත්තකෙනෙව වදාමිති දස්සෙති, මකාරො පනෙත්ථ පදසන්ධිකරණත්ථං වුත්තො. ඉදං, භික්ඛවෙ, පයමං යානන්ති වතුහි වත්ථුහීති

වත්පුසද්දෙන වුත්තෙසු වතුසු යානෙසු ඉදං පයමං යානං, ඉදං ජාතිසතසහස්සමත්තානුස්සරණං පයමං කාරණන්ති අත්ථො.

32-33. උපරි වාරද්වයෙපි එසෙව නයො. කෙවලඤ්භි අයං වාරො අනෙකජාතිසතසහස්සානුස්සරණවසෙන වුත්තො. ඉතරෙ දසවත්තාලීසසංවට්ටව්වට්ටකප්පානුස්සරණවසෙන. මන්දපඤ්ඤො හි තිත්ථියො අනෙකජාතිසතසහස්සමත්තං අනුස්සරති, මජ්ඣිමපඤ්ඤො දසසංවට්ටව්වට්ටකප්පාති, තික්ඛපඤ්ඤො වත්තාලීසං, න තතො උද්ධං.

34. චතුත්ථවාරෙ තක්කයතිති තක්කී, තක්කො වා අස්ස අත්ථිති තක්කී. තක්කෙත්වා විතක්කෙත්වා දිට්ඨිගාහිතො එතං අධිවචනං. වීමංසාය සමන්තාගතොති වීමංසී. වීමංසා නාම තුලනා රුච්චනා ඛමනා. යථා හි පුරිසො යට්ඨියා උදකං වීමංසිත්වා ඔතරති, එවමෙව යො තුලයිත්වා රුච්චිත්වා ඛමාපෙත්වා දිට්ඨිං ගණ්හාති, සො “වීමංසී” ති වෙදිතඛබ්බො. තක්කපරියාහතන්ති තක්කෙන පරියාහතං, තෙන තෙන පරියායෙන තක්කෙත්වාති අත්ථො. වීමංසානුවරිතන්ති තාය වුත්තප්පකාරාය වීමංසාය අනුවරිතං. සයංපටිභානන්ති අත්තතො පටිභානමත්තසඤ්ජානං. එවමාහාති සස්සතදිට්ඨිං ගහෙත්වා එවං වදති.

තත්ථ චතුඛබ්බො තක්කී – අනුස්සුතිකො, ජාතිස්සරො, ලාභී, සුද්ධතක්කිකොති. තත්ථ යො “වෙස්සන්තරො නාම රාජා අහොසී” තිආදීති සුත්වා “තෙන හි යදි වෙස්සන්තරොව භගවා, සස්සතො අත්තා” ති තක්කයන්තො දිට්ඨිං ගණ්හාති, අයං අනුස්සුතිකො නාම. ද්වෙ තිස්සො ජාතියො සරිත්වා – “අහමෙව පුඛබ්බෙ අසුකස්මිං නාම අහොසිං, තස්මා සස්සතො අත්තා” ති තක්කයන්තො ජාතිස්සරතක්කිකො නාම. යො පන ලාභිතාය “යථා මෙ ඉදාහි අත්තා සුඛී භොති, අතීතෙපි එවං අහොසි, අනාගතෙපි භවිස්සති” ති තක්කයිත්වා දිට්ඨිං ගණ්හාති, අයං ලාභිතක්කිකො නාම. “එවං සති ඉදං භොති” ති තක්කමත්තෙනෙව ගණ්හන්තො පන සුද්ධතක්කිකො නාම.

35. එතෙසං වා අඤ්ඤතරෙනාති එතෙසංයෙව චතුත්තං වත්ථුනං අඤ්ඤතරෙන එතෙන වා ද්විති වා තීති වා. නත්ථි ඉතො ඛහිද්ධාති ඉමෙහි පන වත්ථුහි ඛහි අඤ්ඤං එකං කාරණමපි සස්සතපඤ්ඤත්තියා නත්ථිති අප්පට්චත්තියං සීහනාදං නදති.

36. තයිදං, භික්ඛවෙ, තථාගතො පජානාතීති භික්ඛවෙ, තං ඉදං චතුඛබ්බමපි දිට්ඨිගතං තථාගතො නානප්පකාරතො ජානාති. තතො තං පජානනාකාරං දස්සෙන්නො ඉමෙ දිට්ඨිට්ඨියානාතිආදිමාහ. තත්ථ දිට්ඨියොව දිට්ඨිට්ඨියානා නාම. අපි ව දිට්ඨිනං කාරණමපි දිට්ඨිට්ඨියානමෙව. යථාහ “කතමානි අට්ඨ දිට්ඨිට්ඨියානානි? ඛන්ධාපි දිට්ඨිට්ඨියානං, අවිජ්ජාපි, එස්සොපි, සඤ්ඤාපි, විතක්කොපි, අයොනිසොමනසිකාරොපි, පාපමිත්තොපි, පරතොසොසොපි දිට්ඨිට්ඨියාන” න්ති. “ඛන්ධා භෙතු, ඛන්ධා පච්චයො දිට්ඨිට්ඨියානං උපාදාය සමුට්ඨියානට්ඨෙත, එවං

බන්ධාපි දිට්ඨිට්ඨානං. අවිජ්ජා හෙතු...පෙ.... පාපමිත්තො හෙතු. පරතොසොසො හෙතු, පරතොසොසො පච්චයො දිට්ඨිට්ඨානං උපාදාය සමුට්ඨානට්ඨෙත, එවං පරතොසොසොපි දිට්ඨිට්ඨානං”න්ති (පටි. ම. 1.124). එවංගහිතාති දිට්ඨිසඬ්ඛාතා තාව දිට්ඨිට්ඨානා – “සස්සතො අත්තා ව ලොකො වා”ති එවංගහිතා ආදින්නා, පවත්තිතාති අත්ථො. එවංපරාමට්ඨාති නිරාසඬ්ඛවිත්තතාය පුනස්පුනං ආමට්ඨා පරාමට්ඨා, ‘ඉදමෙව සච්චං, මොසමඤ්ඤ’න්ති පරිනිට්ඨාපිතා. කාරණසඬ්ඛාතා පන දිට්ඨිට්ඨානා යථා ගය්හමානා දිට්ඨියො සමුට්ඨාපෙන්නි, එවං ආරම්මණවසෙන ව පවත්තනවසෙන ව ආසෙවනවසෙන ව ගහිතා. අනාදිනවදස්සිතාය පුනස්පුනං ගහණවසෙන පරාමට්ඨා. එවංගහිතාති එවං නිරයතිරව්ජානපෙත්තිවිසයගතිකානං අඤ්ඤතරගතිකා. එවං අභිසම්පරායාති ඉදං පුරිමපදස්සෙව වෙච්චනං, එවංවිධපරලොකාති චූත්තං හොති.

තඤ්ඤ තථාගතො පජානාතීති න කෙවලඤ්ඤ තථාගතො සකාරණං සගතිකං දිට්ඨිගතමෙව පජානාති, අථ බො තඤ්ඤ සබ්බං පජානාති, තතො ව උත්තරිතරං සිලඤ්ඤෙව සමාධිඤ්ඤ සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණඤ්ඤෙව පජානාති. තඤ්ඤ පජානනං න පරාමසතීති තඤ්ඤ එවංවිධං අනුත්තරං විසෙසං පජානන්නොපි අහං පජානාමිති තණ්හාදිට්ඨිමානපරාමාසවසෙන තඤ්ඤ න පරාමසති. අපරාමසතො චස්ස පච්චත්තඤ්ඤෙව නිබ්බුති විදිතාති එවං අපරාමසතො චස්ස අපරාමාසපච්චයා සයමෙව අත්තනායෙව තෙසං පරාමාසකිලෙසානං නිබ්බුති විදිතා. පාකට්ඨං, භික්ඛවෙ, තථාගතස්ස නිබ්බානන්ති දස්සෙති.

ඉදානි යථාපට්ඨපන්නෙන තථාගතෙන සා නිබ්බුති අධිගතා, තං පට්ඨපත්තිං දස්සෙතුං යාසු වෙදනාසු රත්තා තිත්ථියා “ඉධ සුඛිනො භවිස්සාම, එත්ථ සුඛිනො භවිස්සාමා”ති දිට්ඨිගහනං පවිසන්ති, තාසංයෙව වෙදනානං වසෙන කම්මට්ඨානං ආචික්ඛන්නො වෙදනානං සමුදයඤ්ඤාතිආදිමාහ. තත්ථ යථාභූතං විදිත්වාති “අවිජ්ජාසමුදයා වෙදනාසමුදයොති පච්චයසමුදයට්ඨෙත වෙදනාක්ඛන්ධස්ස උදයං පස්සති, තණ්හාසමුදයා වෙදනාසමුදයොති පච්චයසමුදයට්ඨෙත වෙදනාක්ඛන්ධස්ස උදයං පස්සති, කම්මසමුදයා වෙදනාසමුදයොති පච්චයසමුදයට්ඨෙත වෙදනාක්ඛන්ධස්ස උදයං පස්සති, එස්සසමුදයා වෙදනාසමුදයොති පච්චයසමුදයට්ඨෙත වෙදනාක්ඛන්ධස්ස උදයං පස්සති (පටි. ම. 1.50). නිබ්බත්තිලක්ඛණං පස්සන්නොපි වෙදනාක්ඛන්ධස්ස උදයං පස්සති”ති ඉමෙසං පඤ්චන්තං ලක්ඛණානං වසෙන වෙදනානං සමුදයං යථාභූතං විදිත්වා; “අවිජ්ජානිරොධා වෙදනානිරොධොති පච්චයනිරොධට්ඨෙත වෙදනාක්ඛන්ධස්ස වයං පස්සති, තණ්හානිරොධා වෙදනානිරොධොති පච්චයනිරොධට්ඨෙත වෙදනාක්ඛන්ධස්ස වයං පස්සති, කම්මනිරොධා වෙදනානිරොධොති පච්චයනිරොධට්ඨෙත වෙදනාක්ඛන්ධස්ස වයං පස්සති, එස්සනිරොධා වෙදනානිරොධොති පච්චයනිරොධට්ඨෙත වෙදනාක්ඛන්ධස්ස වයං පස්සති. විපරිණාමලක්ඛණං පස්සන්නොපි වෙදනාක්ඛන්ධස්ස වයං පස්සති”ති (පටි. ම. 1.50) ඉමෙසං පඤ්චන්තං ලක්ඛණානං වසෙන වෙදනානං අත්ථඬ්ඛමං යථාභූතං

විදිත්වා, “යං වෙදනං පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං, අයං වෙදනාය අස්සාදො”ති (සං. නි. 3.26) එවං අස්සාදස්සං යථාභූතං විදිත්වා, “යං වෙදනා අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා, අයං වෙදනාය ආදීනවො”ති එවං ආදීනවස්සං යථාභූතං විදිත්වා, “යො වෙදනාය ඡන්දරාගචිතයො ඡන්දරාගප්පහානං, ඉදං වෙදනාය නිස්සරණං”න්ති එවං නිස්සරණස්සං යථාභූතං විදිත්වා විගතඡන්දරාගතාය අනුපාදානො අනුපාදාවිමුත්තො, භික්ඛවෙ, තථාගතො; යස්මිං උපාදානෙ සති කිස්සි උපාදියෙය්‍ය, උපාදිත්තත්තා ව ඛන්ධො භවෙය්‍ය, තස්ස අභාවා කිස්සි ධම්මං අනුපාදිස්සිත්වා ව විමුත්තො භික්ඛවෙ තථාගතොති.

37. ඉමෙ ඛො තෙ, භික්ඛවෙති යෙ තෙ අහං – “කතමෙ, ව තෙ, භික්ඛවෙ, ධම්මා ගම්භිරා”ති අපුච්ඡං, “ඉමෙ ඛො තෙ, භික්ඛවෙ, තස්සං තථාගතො පජානාති තතො ව උත්තරිතරං පජානාති”ති එවං නිද්දිට්ඨා සබ්බස්සංකස්සංකාණධම්මා ගම්භිරා දුද්දසා...පෙ.... පණ්ඩිතවෙදනියාති වෙදිතබ්බා. යෙහි තථාගතස්ස නෙව පුට්ඨජනො, න සොතාපන්නාදිසු අස්සංකරො වණ්ණං යථාභූතං වත්තුං සක්කොති, අථ ඛො තථාගතො යථාභූතං වණ්ණං සම්මා වදමානො වදෙය්‍යාති එවං පුට්ඨමානොනාපි සබ්බස්සංකස්සංකාණමෙව පුට්ඨං, නිය්‍යාතෙත්තෙනාපි තදෙව නිය්‍යාතිතං, අත්තරා පන දිට්ඨියො විහත්තාති.

පඨමභාණුවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එකච්චසස්සතවාදවණ්ණනා

38. එකච්චසස්සතිකාති එකච්චසස්සතවාදා. තෙ දුට්ඨා භොන්ති – සත්තෙකච්චසස්සතිකා, සඬ්ඛාරෙකච්චසස්සතිකාති. දුට්ඨාපි ඉධ ගහිතායෙව.

39. යන්ති නිපාතමත්තං. කදාචීති කිස්මිස්සං කාලෙ. කරහචීති තස්සෙව වෙච්චනං. දීඝස්ස අද්ධුනොති දීඝස්ස කාලස්ස. අච්චයෙනාති අතික්කමෙන. සංවට්ඨතීති විනස්සති. යෙභුයෙය්‍යාති යෙ උපරිබ්‍රහ්මලොකෙසු වා අරුපෙසු වා නිබ්බත්තන්ති, තදවසෙසෙ සන්ධාය චුත්තං. ඤානමනෙන නිබ්බත්තත්තා මනොමයා. පීති තෙසං භක්ඛො ආභාරොති පීතිභක්ඛා. අත්තනොව තෙසං පහාති සයංපහා. අත්තලික්ඛෙ වරන්තීති අත්තලික්ඛවරා. සුභෙසු උය්‍යානවිමානකප්පරුක්ඛාදිසු තිට්ඨන්තීති, සුභට්ඨායිනො සුභා වා මනොරම්මවත්ථාහරණා හුත්වා තිට්ඨන්තීති සුභට්ඨායිනො. චිරං දීඝමද්ධානන්ති උක්කංසෙන අට්ඨ කප්පෙ.

40. විච්චතීති සණ්ඨාති. සුස්සං බ්‍රහ්මවිමානන්ති පකතියා නිබ්බත්තසත්තානං නත්ථිතාය සුස්සං, බ්‍රහ්මකායිකභූමි නිබ්බත්තන්ති අත්ථො. තස්ස කත්තා වා කාරෙතා වා නත්ථි, විසුද්ධිමග්ගෙ චුත්තනායෙන පන කම්මපච්චයඋතුසමුට්ඨානා රතනභූමි නිබ්බත්තති. පකතිනිබ්බත්තිට්ඨානෙසුයෙව වෙන්ථ උය්‍යානකප්පරුක්ඛාදියො නිබ්බත්තන්ති. අථ සත්තානං පකතියා වසිතට්ඨානෙ

නිකන්ති උප්පජ්ජති, තෙ පයමජ්ඣානං භාවෙන්වා තතො ඕතරන්ති, තස්මා අථ ඛො අඤ්ඤතරො සත්තොතිආදිමාහ. ආයුක්ඛයා වා පුඤ්ඤක්ඛයා වාති යෙ උළාරං පුඤ්ඤකම්මං කත්වා යත්ථ කත්ථවි අප්පායුකෙ දෙවලොකෙ නිබ්බත්තන්ති, තෙ අත්තනො පුඤ්ඤබලෙන යාතුං න සක්කොන්ති, තස්ස පන දෙවලොකස්ස ආයුප්පමාණෙනෙව වචන්තිති ආයුක්ඛයා වචන්තිති වුව්වන්ති. යෙ පන පරිත්තං පුඤ්ඤකම්මං කත්වා දීඝායුකදෙවලොකෙ නිබ්බත්තන්ති, තෙ යාවතායුකං යාතුං න සක්කොන්ති, අන්තරාව වචන්තිති පුඤ්ඤක්ඛයා වචන්තිති වුව්වන්ති. දීඝමද්ධානං තිට්ඨන්ති කප්පං වා උපධිසකප්පං වා.

41. අනභිරතීති අපරස්සාපි සත්තස්ස ආගමනපත්ථනා. යා පන පටිසසම්පයුත්තා උක්කණ්ඨිතා, සා බ්‍රහ්මලොකෙ නත්ථි. පරිතස්සනාති උබ්බිජ්ජනා එන්දනා, සා පනෙසා තාසතස්සනා, තණ්හාතස්සනා, දිට්ඨිතස්සනා, ඤාණතස්සනාති චතුබ්බිධා හොති. තත්ථ “ජාතිං පටිච්ච භයං භයානකං ඡම්භිතත්තං ලොමහංසො චෙනසො උත්‍රාසො. ඡරං... බ්‍යාධිං... මරණං පටිච්ච...පෙ.... උත්‍රාසො”ති (විහ. 921) අයං තාසතස්සනා නාම. “අහො වත අඤ්ඤෙපි සත්තා ඉත්ථත්තං ආගච්ඡෙය්‍යු”න්ති (දී. නි. 3.38) අයං තණ්හාතස්සනා නාම. “පරිතස්සිතවිජ්ජන්දිතමෙවා”ති අයං දිට්ඨිතස්සනා නාම. “තෙපි තථාගතස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා යෙභුයොන භයං සංවෙගං සන්තාසං ආපජ්ජන්ති”ති (අ. නි. 4.33) අයං ඤාණතස්සනා නාම. ඉධ පන තණ්හාතස්සනාපි දිට්ඨිතස්සනාපි වට්ඨති. බ්‍රහ්මචිමානන්ති ඉධ පන පයමාහිනිබ්බත්තස්ස අත්ථිතාය පුඤ්ඤන්ති න වුත්තං. උපපජ්ජන්තිති උපපත්තිවසෙන උපගච්ඡන්ති. සහබ්‍යතන්ති සහභාවං.

42. අභිභුති අභිභවිත්වා යීතො ජෙට්ඨකොහමස්මීති. අනභිභුතොති අඤ්ඤෙහි අනභිභුතො. අඤ්ඤදත්ථුති එකංසවචනෙ නිපාතො. දස්සනවසෙන දසො, සබ්බං පස්සාමීති අත්ථො. වසවත්තීති සබ්බං ජනං වසෙ වත්තෙමි. ඉස්සරො කත්තා නිම්මාතාති අහං ලොකෙ ඉස්සරො, අහං ලොකස්ස කත්තා ව නිම්මාතා ව, පථවි – හිමවන්ත-සිනෙරු-චක්කවාළ-මහාසමුද්ද-වන්දිම-සූරියා මයා නිම්මිතාති. සෙට්ඨො සජ්ජාති අහං ලොකස්ස උත්තමො ව සජ්ජා ව, “ත්ථං බත්තියො නාම හොහි, ත්ථං බ්‍රාහ්මණො, චෙස්සො, සුද්දො, ගහට්ඨො, පබ්බජිතො නාම. අන්තමසො ත්ථං ඔට්ඨො හොහි, ගොණො හොහි”ති “එවං සත්තානං සංවිසජ්ජනා අහ”න්ති මඤ්ඤති. වසී පිතා භූතභබ්‍යානන්ති (දී. නි. 1.17) අහමස්මි විණ්ණවසිතාය වසී, අහං පිතා භූතානඤ්ච භබ්‍යානඤ්චාති මඤ්ඤති. තත්ථ අණ්ඩප්පලාබ්‍රජා සත්තා අන්තොඅණ්ඩකොසෙ චෙව අන්තොවත්ථිමිහි ව භබ්‍යා නාම, බහි නික්ඛන්තකාලතො පට්ඨාය භූතා නාම. සංසෙදජා පයමචිත්තක්ඛණෙ භබ්‍යා, දුතියතො පට්ඨාය භූතා. ඔපපාතිකා පයමඉරියාපථෙ භබ්‍යා, දුතියතො පට්ඨාය භූතාති චෙදිතබ්බා. තෙ සබ්බෙපි මය්හං පුත්තාති සඤ්ඤාය “අහං පිතා භූතභබ්‍යාන”න්ති මඤ්ඤති.

ඉදානි කාරණතො සාධෙතුකාමො – “මයා ඉමෙ සත්තා නිම්මිතා”ති පටිඤ්ඤං කත්වා “තං කිස්ස හෙතු”තිආදිමාහ. ඉත්ථත්තන්ති ඉත්ථභාවං, බ්‍රහ්මභාවන්ති

අත්පො. ඉමිනා මයන්ති අත්තනො කම්මවසෙන චුතාපි උපපන්නාපි ච කෙවලං
මඤ්ඤනාමත්තෙනෙව “ඉමිනා මයං නිමිමිනා” ති මඤ්ඤමානා වඩිකච්ඡිද්දෙ
වඩිකආණි විය ඔනමිත්වා තස්සෙව පාදමූලං ගච්ඡන්තිති.

43. වණ්ණවත්තතරො වාති වණ්ණවත්තතරො, අභිරූපො පාසාදිකොති
අත්පො. මහෙසක්ඛතරොති ඉස්සරියපරිවාරවසෙන මහායසතරො.

44. යානං බො පනෙතන්ති කාරණං බො පනෙතං. සො තතො වට්ඨිත්වා
අඤ්ඤත්තං න ගච්ඡති, ඉධෙව ආගච්ඡති, තං සන්ධායෙනං චුත්තං. අගාරස්මාති ගෙහා.
අනගාරියන්ති පබ්බජ්ජං. පබ්බජ්ජා හි යස්මා අගාරස්ස හි තං කසිගොරක්ඛාදිකම්මං
තත්ථ නත්ථි, තස්මා අනගාරියන්ති චුච්චති. පබ්බජ්ජති උපගච්ඡති. තතො පරං
නානුස්සරති තතො පුබ්බෙතිවාසා පරං න සරති, සරිතුං අසක්කොන්තො තත්ථ
යත්වා දිට්ඨිං ගණ්හාති.

නිව්චොතිආදීසු තස්ස උපපත්තිං අපස්සන්තො නිව්චොති වදති, මරණං
අපස්සන්තො ධූවොති, සදාභාවතො සස්සතොති, ජරාවසෙනාපි විපරිණාමස්ස
අභාවතො අවිපරිණාමධම්මොති. සෙසමෙත්ථ පදම්චාරෙ උත්තානමෙවොති.

45-46. දුතියවාලෙ බිඬ්ඛාය පදුස්සන්ති විනස්සන්තිති බිඬ්ඛාපදොසිකා,
පදුසිකාතිපි පාළිං ලිඛන්ති, සා අට්ඨකථායං නත්ථි. අතිවෙලන්ති අතිකාලං,
අතිවිරන්ති අත්පො. හස්සබ්ඬ්ඛාරතිධම්මසමාපන්නාති හස්සරති ධම්මඤ්ඤෙව
බිඬ්ඛාරතිධම්මඤ්ඤෙව සමාපන්නා අනුයුත්තා, කෙළිහස්සසුඛඤ්ඤෙව
කායිකවාචසිකකීළාසුඛඤ්ඤෙව අනුයුත්තා, චුත්තජපකාරරතිධම්මසමඬ්ඪිගිතො හුත්වා
විහරන්තිති අත්පො.

සති සම්මුස්සතිති බාදනීයභොජනීයෙසු සති සම්මුස්සති. තෙ කිර
පුඤ්ඤවිසෙසාධිගතෙන මහත්තෙන අත්තනො සිරිවිහවෙන නක්ඛත්තං කීළන්තා
තාය සම්පත්තිමහත්තතාය – “ආහාරං පරිභුඤ්ජිමිහ, න පරිභුඤ්ජිමිහා” තිපි න
ජානන්ති. අථ එකාහාරාතික්කමනතො පට්ඨාය නිරන්තරං බාදන්තාපි පිචන්තාපි
චචන්තියෙව, න තිට්ඨන්ති. කස්මා? කම්මජතෙජස්ස බලවතාය, කරජකායස්ස
මන්දතාය, මනුස්සානඤ්ඤි කම්මජතෙජො මන්දො, කරජකායො බලවා. තෙසං
තෙජස්ස මන්දතාය කරජකායස්ස බලවතාය සත්තාහම්පි අතික්කමිත්වා
උණ්භොදකඅවිජයාගුආදීහි සක්කා වත්ථුං උපත්ථම්හෙතුං. දෙවානං පන තෙජො
බලවා හොති, කරජං මන්දං. තෙ එකං ආහාරවෙලං අතික්කමිත්වාච සණ්ඨාතුං න
සක්කොන්ති. යථා නාම ගිමිහානං මජ්ඣන්තිකෙ තත්තපාසාණෙ යපිතං පදුමං වා
උජ්ජලං වා සායන්හසමයෙ සට්ඨතෙනාපි සිඤ්චියමානං පාකතිකං න හොති,
විනස්සතියෙව. එවමෙව පච්ඡා නිරන්තරං බාදන්තාපි පිචන්තාපි චචන්තියෙව, න
තිට්ඨන්ති. තෙනාහ “සතියා සම්මොසා තෙ දෙවා තම්හා කායා චචන්ති” ති. කතමෙ
පන තෙ දෙවාති? ඉමෙ දෙවාති අට්ඨකථායං විචාරණා නත්ථි, “දෙවානං
කම්මජතෙජො බලවා හොති, කරජං මන්ද” න්ති අවිසෙසෙන චුත්තත්තා පන යෙ

කෙවි කබළිකාරාභාරුපථිවිනො දෙවා එවං කරොන්ති, තෙයෙව චචන්තිති වෙදිතබ්බං. කෙවි පනාහු – “නිම්මානරතිපරනිම්මිතවසවත්තිනො තෙ දෙවා” ති. බිඬිධාපදුස්සනමත්තෙනෙව හෙනෙ බිඬිධාපදොසිකාති වුත්තා. සෙසමෙත්ථ පුරිමනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

47-48. තතියවාරෙ මනෙන පදුස්සන්ති විනස්සන්තිති මනොපදොසිකා, එනෙ වාතුමහාරාජිකා. තෙසු කිර එකො දෙවපුත්තො – නක්ඛත්තං කිළිස්සාමිති සපරිවාරො රථෙන වීථිං පටිපජ්ජති, අථඤ්ඤො නික්ඛමන්තො තං පුරතො ගච්ඡන්තං දිස්වා – ‘හො අයං කපණො’, අදිට්ඨපුබ්බං විය එතං දිස්වා – “පිතියා උද්ධුමානො විය හිජ්ජමානො විය ච ගච්ඡති” ති කුජ්ඣති. පුරතො ගච්ඡන්තොපි නිවත්තිත්වා තං කුද්ධං දිස්වා – කුද්ධා නාම සුචිදිතා හොන්තිති කුද්ධභාවමස්ස ඤත්වා – “ත්ථං කුද්ධො, මය්හං කිං කරිස්සසි, අයං සම්පත්ති මයා ආනසීලාදීනං වසෙන උද්ධා, න තුය්හං වසෙනා” ති පටිකුජ්ඣති. එකස්මිඤ්චි කුද්ධෙ ඉතරො අකුද්ධො රක්ඛති, උභොසු පන කුද්ධෙසු එකස්ස කොධො ඉතරස්ස පච්චයො හොති. තස්සපි කොධො ඉතරස්ස පච්චයො හොතිති උභො කන්දන්තානංයෙව ඕරොධානං චචන්ති. අයමෙත්ථ ධම්මතා. සෙසං වුත්තනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

49-52. තක්කිවාදෙ අයං චක්ඛාදීනං හෙදං පස්සති, චිත්තං පන යස්මා පුරිමං පුරිමං පච්ඡිමස්ස පච්ඡිමස්ස පච්චයං දත්වාච නිරුජ්ඣති, තස්මා චක්ඛාදීනං හෙදතො බලවතරම්පි චිත්තස්ස හෙදං න පස්සති. සො තං අපස්සන්තො යථා නාම සකුණො එකං රුක්ඛං ජහිත්වා අඤ්ඤස්මිං නිලියති, එවමෙව ඉමස්මිං අත්තභාවෙ හින්තෙ චිත්තං අඤ්ඤත්ථු ගච්ඡතිති ගහෙත්වා එවමාහ. සෙසමෙත්ථ වුත්තනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

අත්තානන්තවාදවණ්ණනා

53. අත්තානන්තිකාති අත්තානන්තවාදා, අත්තං වා අනන්තං වා අත්තානන්තං වා නෙවන්තානානන්තං වා ආරබ්භ පවත්තවාදාති අත්ථො.

54-60. අත්තසඤ්ඤී ලොකස්මිං විහරති පටිභාගනිමිත්තං චක්කවාළපරියන්තං අවච්ඡේත්වා තං – “ලොකො” ති ගහෙත්වා අත්තසඤ්ඤී ලොකස්මිං විහරති, චක්කවාළපරියන්තං කත්වා වඬිසීතකසිණො පන අනන්තසඤ්ඤී හොති, උද්ධමධො අවච්ඡේත්වා පන තිරියං වඬිසේත්වා උද්ධමධො අත්තසඤ්ඤී, තිරියං අනන්තසඤ්ඤී. තක්කිවාදො වුත්තනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමෙ චත්තාරොපි අත්තනා දිට්ඨපුබ්බානුසාරෙනෙව දිට්ඨියා ගහිතත්තා පුබ්බන්තකජ්ජිකෙසු පටිට්ඨා.

අමරාවික්ඛෙපවාදවණ්ණනා

61. න මරතිති අමරා. කා සා? එවන්තිපි මෙ නොතිආදිතා නයෙන පරියන්තරහිතා දිට්ඨිගතිකස්ස දිට්ඨි වෙව වාචා ව. විවිධො බෙපොති වික්ඛෙපො,

අමරාය දිට්ඨියා වාචාය ව වික්ඛෙපොති අමරාවික්ඛෙපො, සො එතෙසං අත්ථිති අමරාවික්ඛෙපිකා, අපරො නයො – අමරා නාම එකා මච්ඡනි, සා උම්මුජ්ජනනිමුජ්ජනාදිවසෙන උදකෙ සන්ධාවමානා ගහෙතුං න සක්කාති, එවමෙව අයම්පි වාදො ඉතොවිතො ව සන්ධාවති, ගාහං න උපගච්ඡති අමරාවික්ඛෙපොති වුවිති. සො එතෙසං අත්ථිති අමරාවික්ඛෙපිකා.

62. “ඉදං කුසල”න්ති යථාභූතං නප්පජානාතිති දස කුසලකම්මපථෙ යථාභූතං නප්පජානාතිති අත්ථො. අකුසලෙපි දස අකුසලකම්මපථාව අධිප්පෙනා. සො මමස්ස විසානොති “මුසා මයා භණ්ණ”න්ති විප්පට්ඨාරුප්පත්තියා මම විසානො අස්ස, දුක්ඛං භවෙය්‍යාති අත්ථො. සො මමස්ස අන්තරායොති සො මම සග්ගස්ස වෙව මග්ගස්ස ව අන්තරායො අස්ස. මුසාවාදහයා මුසාවාදපරිපෙගුවිජාති මුසාවාදෙ ඔත්තප්පෙන වෙව භිරියා ව. වාචාවික්ඛෙපං ආපජ්ජතිති වාචාය වික්ඛෙපං ආපජ්ජති. කීදිසං? අමරාවික්ඛෙපං, අපරියන්තවික්ඛෙපන්ති අත්ථො.

එවන්තිපි මෙ නොතිආදීසු එවන්තිපි මෙ නොති අනියමිතවික්ඛෙපො. තථාතිපි මෙ නොති “සස්සතො අත්තා ව ලොකො වා”ති වුත්තං සස්සතවාදං පටික්ඛිපති. අඤ්ඤාථාතිපි මෙ නොති සස්සතතො අඤ්ඤාථා වුත්තං එකච්චසස්සතං පටික්ඛිපති. නොතිපි මෙ නොති – “න භොති තථාගතො පරං මරණා”ති වුත්තං උච්ඡෙදං පටික්ඛිපති. නො නොතිපි මෙ නොති “නෙව භොති න න භොති”ති වුත්තං තක්කිවාදං පටික්ඛිපති. සයං පන “ඉදං කුසල”න්ති වා “අකුසල”න්ති වා පුට්ඨො න කිඤ්චි ඛ්‍යාකරොති. “ඉදං කුසල”න්ති පුට්ඨො “එවන්තිපි මෙ නො”ති වදති. තතො “කිං අකුසල”න්ති වුත්තෙ “තථාතිපි මෙ නො”ති වදති. “කිං උභයතො අඤ්ඤාථා”ති වුත්තෙ “අඤ්ඤාථාතිපි මෙ නො”ති වදති. තතො “තිව්ධෙනාපි න භොති, කිං තෙ ලද්ධි”ති වුත්තෙ “නොතිපි මෙ නො”ති වදති. තතො “කිං නො නොති තෙ ලද්ධි”ති වුත්තෙ “නො නොතිපි මෙ නො”ති එවං වික්ඛෙපමෙව ආපජ්ජති, එකස්මිම්පි පක්ඛෙ න තිට්ඨති.

63. ඡන්දො වා රාගො වාති අජානන්තොපි සහසා කුසලමෙව “කුසල”න්ති වත්වා අකුසලමෙව “අකුසල”න්ති වත්වා මයා අසුකස්ස නාම එවං ඛ්‍යාකතං, කිං තං සුඛ්‍යාකතන්ති අඤ්ඤෙ පණ්ඩිතෙ පුච්ඡිත්වා තෙහි – “සුඛ්‍යාකතං, හදුමුඛ, කුසලමෙව තයා කුසලං, අකුසලමෙව අකුසලන්ති ඛ්‍යාකත”න්ති වුත්තෙ නත්ථි මයා සදිසො පණ්ඩිතොති එවං මෙ තත්ථ ඡන්දො වා රාගො වා අස්සාති අත්ථො. එත්ථ ව ඡන්දො දුබ්බලරාගො, රාගො බලවරාගො. දොසො වා පටිසො වාති කුසලං පන “අකුසල”න්ති, අකුසලං වා “කුසල”න්ති වත්වා අඤ්ඤෙ පණ්ඩිතෙ පුච්ඡිත්වා තෙහි – “දුඛ්‍යාකතං තයා”ති වුත්තෙ එත්තකම්පි නාම න ජානාමිති තත්ථ මෙ අස්ස දොසො වා පටිසො වාති අත්ථො. ඉධාපි දොසො දුබ්බලකොධො, පටිසො බලවකොධො.

තං මමස්ස උපාදානං, සො මමස්ස විසානොති තං ඡන්දරාගද්වයං මම උපාදානං අස්ස, දොසපටිසද්වයං විසානො. උභයම්පි වා දළ්භග්ගභණ්ණවසෙන උපාදානං,

විහනනවසෙන විසානො. රාගො හි අමුඤ්චිතුකාමතාය ආරම්මණං ගණ්හාති ජලුකා විය. දොසො විනාසෙතුකාමතාය ආසිවිසො විය. උභොපි වෙනෙ සන්තාපකට්ඨෙන විහනන්ති යෙවාති ‘‘උපාදාන’’න්ති ව ‘‘විසානො’’ති ව චුත්තා. සෙසං පට්ඨමාරසදිසමෙව.

64. පණ්ඩිතාති පණ්ඩිව්වෙන සමන්තාගතා. නිපුණාති සණ්භසුබ්බමබුද්ධිනො සුබ්බමඅත්ථන්තරං පටිවිජ්ඣනසමත්ථා. කතපරප්පවාදාති විඤ්ඤාතපරප්පවාදා වෙව පරෙහි සද්ධිං කතවාදපරිවයා ව. වාලවෙධිරූපාති වාලවෙධිධනුග්ගහසදිසා. තෙ හින්දන්තා මඤ්ඤෙති වාලවෙධි විය වාලං සුබ්බමානිපි පරෙසං දිට්ඨිගතාති අත්තනො පඤ්ඤාගතෙන හින්දන්තා විය වරන්තිති අත්ථො. තෙ මං තත්ථාති තෙ සමණධ්වාග්මණා මං තෙසු කුසලාකුසලෙසු. සමනුයුඤ්ජෙය්‍යන්ති ‘‘කිං කුසලං, කිං අකුසලන්ති අත්තනො ලද්ධිං වදා’’ති ලද්ධිං පුච්ඡෙය්‍යං. සමනුගාභෙය්‍යන්ති ‘‘ඉදං නාමා’’ති චුත්තෙ ‘‘කෙන කාරණෙන එතමත්ථං ගාභෙය්‍ය’’න්ති කාරණං පුච්ඡෙය්‍යං. සමනුභාසෙය්‍යන්ති ‘‘ඉමිනා නාම කාරණෙනා’’ති චුත්තෙ කාරණෙ දොසං දස්සෙත්වා ‘‘න ත්වං ඉදං ජානාසි, ඉදං පන ගණ්හ, ඉදං විස්සජ්ජෙහි’’ති එවං සමනුයුඤ්ජෙය්‍යං. න සම්පායෙය්‍යන්ති න සම්පාදෙය්‍යං, සම්පාදෙත්වා කට්ඨං න සක්කුණෙය්‍යන්ති අත්ථො. සො මමස්ස විසානොති යං තං පුනස්පුනං වත්වාපි අසම්පායනං නාම, සො මම විසානො අස්ස, ඔට්ඨතාලුපිවිභාගලසොසනදුක්ඛමෙව අස්සාති අත්ථො. සෙසමෙත්ථාපි පට්ඨමාරසදිසමෙව.

65-66. මන්දොති මන්දපඤ්ඤො අපඤ්ඤස්සෙවෙනං නාමං. මොමුහොති අතිසම්මුල්ලො. හොති තථාගතොතිආදීසු සත්තො ‘‘තථාගතො’’ති අධිජ්ජෙතො. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව. ඉමෙපි චත්තාරො පුබ්බෙ පචත්තධම්මානුසාරෙනෙව දිට්ඨියා ගහිතත්තා පුබ්බත්තකප්පිකෙසු පටිට්ඨා.

අධිව්වසමුප්පන්නවාදවණ්ණනා

67. ‘‘අධිව්වසමුප්පන්නො අත්තා ව ලොකො වා’’ති දස්සනං අධිව්වසමුප්පන්නං. තං එතෙසං අත්ථිති අධිව්වසමුප්පන්නිකා. අධිව්වසමුප්පන්නන්ති අකාරණසමුප්පන්නං.

68-73. අසඤ්ඤසත්තාති දෙසනාසිසමෙතං, අචිත්තුප්පාදා රූපමත්තකඅත්තභාවාති අත්ථො. තෙසං එවං උප්පත්ති වෙදිතබ්බා – එකච්චො හි තිත්ථායතනෙ පබ්බජිත්වා වායොකසිණෙ පරිකම්මං කත්වා චතුත්ථජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා ඥානා වුට්ඨාය – ‘‘චිත්තෙ දොසං පස්සති, චිත්තෙ සති හත්ථච්ඡෙදාදිදුක්ඛඤ්ජෙව සබ්බභයාති ව හොන්ති, අලං ඉමිනා චිත්තෙන, අචිත්තකභාවොව සත්තො’’ති, එවං චිත්තෙ දොසං පස්සිත්වා අපරිහීනජ්ඣානො කාලං කත්වා අසඤ්ඤසත්තෙසු නිබ්බත්තති, චිත්තමස්ස චුතිචිත්තනිරොධෙන ඉධෙව නිවත්තති, රූපක්ඛන්ධමත්තමෙව තත්ථ පාතුහවති. තෙ තත්ථ යථා නාම ජියාවෙගක්ඛිත්තො සරො යත්තකො ජියාවෙගො, තත්තකමෙව ආකාසෙ ගච්ඡති.

එවමෙව ඍනවෙගක්බිත්තා උපපජ්ජිත්වා යත්තකො ඍනවෙගො, තත්තකමෙව කාලං තිට්ඨන්ති, ඍනවෙගෙ පන පරිභිනෙ තත්ථ රූපක්ඛන්ධො අන්තරධායති, ඉධ පන පටිසන්ධිසඤ්ඤා උප්පජ්ජති. යස්මා පන තාය ඉධ උප්පන්නසඤ්ඤාය තෙසං තත්ථ චුති පඤ්ඤායති, තස්මා ‘සඤ්ඤාප්පාදා ච පන තෙ දෙවා තම්භා කායා චචන්ති’ති චුත්තං. සන්තතායාති සන්තභාවාය. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව. තක්කිවාදොපි චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බොති.

අපරන්තකජ්ජිකවණ්ණනා

74. එවං අට්ඨාරස පුබ්බන්තකජ්ජිකෙ දස්සෙත්වා ඉදානි චතුචත්තාරීසං අපරන්තකජ්ජිකෙ දස්සෙතුං – ‘සන්ති, හික්ඛවෙ’ති ආදිමාහ. තත්ථ අනාගතකොට්ඨාසසඬ්ඛාතං අපරන්තං කප්පෙත්වා ගණ්හන්තිති අපරන්තකජ්ජිකා, අපරන්තකජ්ජො චා එතෙසං අත්ථිති අපරන්තකජ්ජිකා. එවං සෙසම්පි පුබ්බෙ චුත්තජ්ජිකාරනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

සඤ්ඤීවාදවණ්ණනා

75. උද්ධමාසාතනිකාති ආසාතනං චුච්චති මරණං, උද්ධමාසාතනා අත්තානං වදන්තිති උද්ධමාසාතනිකා. සඤ්ඤීති පවත්තො වාදො, සඤ්ඤීවාදො, සො එතෙසං අත්ථිති සඤ්ඤීවාදා.

76-77. රූපි අත්තාතිආදීසු කසිණරූපං ‘අත්තා’ති තත්ථ පවත්තසඤ්ඤඤ්චස්ස ‘සඤ්ඤා’ති ගහෙත්වා චා ආජීවකාදයො විය තක්කමත්තෙනෙව චා ‘රූපි අත්තා හොති, අරොගො පරං මරණා සඤ්ඤී’ති නං පඤ්ඤපෙන්නි. තත්ථ අරොගොති නිච්චො. අරූපසමාපත්තිනිමිත්තං පන ‘අත්තා’ති සමාපත්තිසඤ්ඤඤ්චස්ස ‘සඤ්ඤා’ති ගහෙත්වා චා නිගණ්ඨාදයො විය තක්කමත්තෙනෙව චා ‘අරූපි අත්තා හොති, අරොගො පරං මරණා සඤ්ඤී’ති නං පඤ්ඤපෙන්නි. තනියා පන මිස්සකගාහවසෙන පවත්තා දිට්ඨි. චතුත්ථා තක්කගාහෙනෙව. දුතියචතුක්කං අත්තානන්තිකවාදෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. තනියචතුක්කෙ සමාපන්නකවසෙන එකත්තසඤ්ඤී, අසමාපන්නකවසෙන නානත්තසඤ්ඤී, පරිත්තකසිණවසෙන පරිත්තසඤ්ඤී, විපුලකසිණවසෙන අප්පමාණසඤ්ඤීති වෙදිතබ්බො. චතුත්ථචතුක්කෙ පන දිබ්බෙන චක්ඛුනා තිකචතුක්කජ්ඣානභූමියං නිබ්බත්තමානං දිස්වා ‘එකන්තසුඛී’ති ගණ්හාති. නිරයෙ නිබ්බත්තමානං දිස්වා ‘එකන්තදුක්ඛී’ති. මනුස්සෙසු නිබ්බත්තමානං දිස්වා ‘සුඛදුක්ඛී’ති. වෙහජ්ඵලදෙවෙසු නිබ්බත්තමානං දිස්වා ‘අදුක්ඛමසුඛී’ති ගණ්හාති. විසෙසතො හි පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණලාභිනො පුබ්බන්තකජ්ජිකා හොන්ති, දිබ්බචක්ඛුකා අපරන්තකජ්ජිකාති.

අසඤ්ඤීවාදවණ්ණනා

78-83. අසඤ්ඤාවාදො සඤ්ඤාවාදෙ ආදිමිහි වුත්තානං ද්විත්තං චතුක්කානං වසෙන වෙදිතබ්බො. තථා නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤාවාදො. කෙවලඤ්ඤි තත්ථ “සඤ්ඤි අත්තා”ති ගණ්හන්තානං තා දිට්ඨියො, ඉධ “අසඤ්ඤි”ති ව “නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤි”ති ව. තත්ථ න එකන්තෙන කාරණං පරියෙසිතබ්බං. දිට්ඨිගතිකස්ස හි ගාහො උම්මත්තකපච්ඡිසදිසොති වුත්තමෙතං.

උච්ඡේදවාදවණ්ණනා

84. උච්ඡේදවාදෙ සතොති විජ්ජමානස්ස. උච්ඡේදන්ති උපච්ඡේදං. විනාසන්ති අදස්සනං. විභවන්ති භාවවිගමං. සබ්බානෙතානි අඤ්ඤමඤ්ඤවෙච්චනානෙව. තත්ථ ද්වෙ ජනා උච්ඡේදදිට්ඨිං ගණ්හන්ති, ලාභී ච අලාභී ච. ලාභී අරහතො දිබ්බෙන චක්ඛුනා චුතිං දිස්වා උපපත්තිං අපස්සන්තො, යො වා චුතිමත්තමෙව දට්ඨුං සක්කොති, න උපපාතං; සො උච්ඡේදදිට්ඨිං ගණ්හාති. අලාභී ච “කො පරලොකං න ජානාති”ති කාමසුඛගිද්ධතාය වා. “යථා රුක්ඛතො පණ්ණානි පතිතානි න පුන විරුහන්ති, එවමෙව සත්තා”ති ආදිනා තක්කෙන වා උච්ඡේදං ගණ්හාති. ඉධ පන තණ්හාදිට්ඨිතං වසෙන තථා ච අඤ්ඤවා ච විකප්පෙන්වාච ඉමා සත්ත දිට්ඨියො උප්පන්නාති වෙදිතබ්බො.

85. තත්ථ රුපීති රුපවා. වාතුමහාභුතිකොති චතුමහාභුතමයො. මාතාපිතුනං එතන්ති මාතාපෙත්තිකං. කිං තං? සුක්කසොණිතං. මාතාපෙත්තිකෙ සම්භූතො ජාතොති මාතාපෙත්තිකසම්භවො. ඉති රුපකායසිසෙන මනුස්සත්තභාවං “අත්තා”ති වදති. ඉත්ථෙකෙති ඉත්ථං එකෙ එවමෙකෙති අත්ථො.

86. දුතියො තං පටික්ඛිපිත්වා දිබ්බත්තභාවං වදති. දිබ්බොති දෙවලොකෙ සම්භූතො. කාමාවචරොති ඡ කාමාවචරදෙවපරියාපන්තො. කබ්ලිකාරං ආහාරං හක්ඛතීති කබ්ලිකාරාහාරහක්ඛො.

87. මනොමයොති ක්කානමනෙන නිබ්බත්තො. සබ්බචගපච්චචගිති සබ්බචගපච්චචගයුත්තො. අහිනින්ද්‍රියොති පරිපුණ්ණින්ද්‍රියො. යානි බ්‍රහ්මලොකෙ අත්ථී, තෙසං වසෙන ඉතරෙසඤ්ඤිව සණ්ඨානවසෙනෙනං වුත්තං.

88-92. සබ්බසො රුපසඤ්ඤානං සමතික්කමාති ආදීනං අත්ථො විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තො. ආකාසානඤ්ඤායතනුපගොති ආදීප්ප පන ආකාසානඤ්ඤායතනභවං උපගතොති, එවමත්ථො වෙදිතබ්බො. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදවණ්ණනා

93. දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදෙ දිට්ඨධම්මොති පච්චක්ඛධම්මො වුවචති, තත්ථ තත්ථ පටිලද්ධත්තභාවස්සෙනං අධිවචනං. දිට්ඨධම්මෙ නිබ්බානං. දිට්ඨධම්මනිබ්බානං, ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ දුක්ඛවූපසමනන්ති අත්ථො. තං

වදන්තිනි දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදා. පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානන්ති පරමං.
දිට්ඨධම්මනිබ්බානං උත්තමන්ති අත්ථො.

94. පඤ්චහි කාමගුණෙහිති මනාපියරූපාදීහි පඤ්චහි කාමකොට්ඨාසෙහි
බන්ධනෙන වා. සමප්පිතොති සුට්ඨු අප්පිතො අල්ලිතො හුත්වා. සමඛිග්ගුතොති
සමන්තාගතො. පරිවාරෙතීති තෙසු කාමගුණෙසු යථාසුඛං ඉන්ද්‍රියානි වාරෙති
සඤ්චාරෙති ඉතොචිතො ව උපනෙති. අථ වා ලළති රමති කීළති. එත්ථ ව දුට්ඨා
කාමගුණා – මානුසකා වෙව දිබ්බා ව. මානුසකා මන්ධාතුකාමගුණසදිසා දට්ඨබ්බා,
දිබ්බා පරනිමිතවසවන්තිදෙවරාජස්ස කාමගුණසදිසාති. එවරූපෙ කාමෙ
උපගතානඤ්ඤි තෙ දිට්ඨධම්මනිබ්බානසම්පත්තිං පඤ්ඤපෙත්ති.

95. දුතියවාරෙ හුත්වා අභාවට්ඨයෙන අනිච්චා පටිපිළනට්ඨයෙන දුක්ඛා,
පකතිජහනට්ඨයෙන විපරිණාමධම්මාති වෙදිතබ්බා. තෙසං විපරිණාමඤ්ඤථාභාවාති
තෙසං කාමානං විපරිණාමසඛිබාතා අඤ්ඤථාභාවා, යම්පි මෙ අහොසි, තම්පි මෙ
නත්ථිති චුත්තනයෙන උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා. තත්ථ
අන්තොනිජ්ඣායනලක්ඛණො සොකො, තන්තිස්සිතලාලප්පනලක්ඛණො
පරිදෙවො, කායප්පටිපිළනලක්ඛණං දුක්ඛං, මනොවිසානලක්ඛණං දොමනස්සං,
විසාදලක්ඛණො උපායාසො, විච්චිවෙව කාමෙහිතිආදීනමත්ථො විසුද්ධිමග්ගෙ
චුත්තො.

96. විතක්කිතන්ති අහිනිරොපනවසෙන පවත්තො විතක්කො. විචාරිතන්ති
අනුමජ්ජනවසෙන පවත්තො විචාරො. එතෙනෙතන්ති එතෙන විතක්කිතෙන ව
විචාරිතෙන ව එතං පට්ඨමජ්ඣානං ඔළාරිකං සකණ්ඩකං විය බායති.

97-98. පිනිගතන්ති පිනියෙව. වෙනසො උප්පිලාවිතත්තන්ති විත්තස්ස
උප්පිලභාවකරණං. වෙනසො ආහොගොති ඥානා වුට්ඨාය තස්මිං සුඛෙ පුනප්පුනං
විත්තස්ස ආහොගො මනසිකාරො සමන්තාභාරොති. සෙසමෙත්ථ
දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදෙ උත්තානමෙව.

එත්තාවතා සබ්බාපි ද්වාසට්ඨිදිට්ඨියො කථිතා භොන්ති. යාසං සත්තෙව
උච්ඡෙදදිට්ඨියො, සෙසා සස්සතදිට්ඨියො.

100-104. ඉදානි – “ඉමෙහි ඛො තෙ, හික්ඛවෙ”ති ඉමිනා වාරෙන සබ්බෙපි
තෙ අපරන්තකජ්ජිකෙ එකජ්ඣං නිය්‍යාතෙත්වා සබ්බඤ්ඤාකඤ්ඤාණං විස්සජ්ජෙති.
පුන – “ඉමෙහි, ඛො තෙ හික්ඛවෙ”තිආදීනා වාරෙන සබ්බෙපි තෙ
පුබ්බන්තාපරන්තකජ්ජිකෙ එකජ්ඣං නිය්‍යාතෙත්වා තදෙව ඤාණං විස්සජ්ජෙති.
ඉති “කතමෙ ව තෙ, හික්ඛවෙ, ධම්මා”තිආදිමිහි පුච්ඡමානොපි
සබ්බඤ්ඤාකඤ්ඤාණමෙව පුච්ඡිත්වා විස්සජ්ජමානොපි සත්තානං අජ්ඣාසයං තුලාය
තුලයන්තො විය සිනෙරූපාදතො වාලුකං උද්ධරන්තො විය ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතාති
උද්ධරන්තො සබ්බඤ්ඤාකඤ්ඤාණමෙව විස්සජ්ජෙති. එවමයං යථානුසන්ධිවසෙන
දෙසනා ආගතා.

තයෝ හි සුත්තස්ස අනුසන්ධි – පුච්ඡානුසන්ධි, අජ්ඣාසයානුසන්ධි, යථානුසන්ධිති. තත්ථ “එවං චුත්තෙ අඤ්ඤතරො හික්ඛු භගවත්තං එතදවොච – කිං නු ඛො, හත්තෙ, ඔරිමං තීරං, කිං පාරිමං තීරං, කො මජ්ඣෙ සංසීදො, කො ථලෙ උස්සාදො, කො මනුස්සග්ගාහො, කො අමනුස්සග්ගාහො, කො ආවට්ටග්ගාහො, කො අත්තොපුතිභාවො”ති (සං. නි. 4.241) එවං පුච්ඡන්තානං භගවතා විස්සජ්ජිතසුත්තවසෙන පුච්ඡානුසන්ධි වෙදිතබ්බො.

අථ ඛො අඤ්ඤතරස්ස හික්ඛුනො එවං චෙතසො පරිචිතක්කො උදපාදි – “ඉති කිර හො රූපං අනත්තා..., වෙදනා..., සඤ්ඤා..., සඛ්ඛාරා ..., විඤ්ඤාණං අනත්තා, අනත්තකතාති කිර කම්මාති කමත්තානං චුඨිස්සන්ති”ති. අථ ඛො භගවා තස්ස හික්ඛුනො චෙතසා චෙතො පරිචිතක්කමඤ්ඤාය හික්ඛු ආමන්තෙසි – “යානං ඛො පනෙතං, හික්ඛවෙ, විජ්ජති, යං ඉධෙකච්චො මොසපුරිසො අවිද්වා අවිජ්ජාගතො තණ්හාධිපතෙයොන චෙතසා සත්ථුසාසනං අතිධාවිතබ්බං මඤ්ඤාය – “ඉති කිර හො රූපං අනත්තා...පෙ.... චුඨිස්සන්ති”ති. තං කිං මඤ්ඤං, හික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා”ති (ම. නි. 3.10). එවං පරෙසං අජ්ඣාසයං විදිත්වා භගවතා චුත්තසුත්තවසෙන අජ්ඣාසයානුසන්ධි වෙදිතබ්බො.

යෙන පන ධම්මෙන ආදිමිහි දෙසනා උට්ඨිතා, තස්ස ධම්මස්ස අනුරූපධම්මවසෙන වා පටිපක්ඛවසෙන වා යෙසු සුත්තෙසු උපරි දෙසනා ආගච්ඡති, තෙසං වසෙන යථානුසන්ධි වෙදිතබ්බො. සෙය්‍යථිදං, ආකඨබ්බෙය්‍යසුත්තෙ හෙට්ඨා සිලෙන දෙසනා උට්ඨිතා, උපරි ඡ අභිඤ්ඤා ආගතා. චත්ථසුත්තෙ හෙට්ඨා කිලෙසෙන දෙසනා උට්ඨිතා, උපරි බ්‍රහ්මවිහාරා ආගතා. කොසම්බකසුත්තෙ හෙට්ඨා හණ්ඩනෙන උට්ඨිතා, උපරි සාරණියධම්මා ආගතා. කකචුපමෙ හෙට්ඨා අක්ඛන්තියා උට්ඨිතා, උපරි කකචුපමා ආගතා. ඉමස්මිම්පි බ්‍රහ්මජාලෙ හෙට්ඨා දිට්ඨිවසෙන දෙසනා උට්ඨිතා, උපරි සුඤ්ඤතාපකාසනං ආගතං. තෙන චුත්තං – “එවමයං යථානුසන්ධිවසෙන දෙසනා ආගතා”ති.

පරිතස්සිතවිජ්ජන්දිතචාරවණ්ණනා

105-117. ඉදානි මරියාදවිභාගදස්සනත්ථං – “තත්‍ර හික්ඛවෙ”ති ආදිකා දෙසනා ආරද්ධා. තදපි තෙසං භවතං සමණුබ්‍රාහ්මණානං අජානනං අපස්සනං වෙදයිතං තණ්හාගතානං පරිතස්සිතවිජ්ජන්දිතමෙවාති යෙන දිට්ඨිඅස්සාදෙන දිට්ඨිසුබ්බෙන දිට්ඨිවෙදයිතෙන තෙ සොමනස්සජාතා සස්සනං අත්තානඤ්ච ලොකඤ්ච පඤ්ඤපෙන්නි චතුහි චත්ථුහි, තදපි තෙසං භවත්තානං සමණුබ්‍රාහ්මණානං යථාභූතං ධම්මානං සභාවං අජානන්තානං අපස්සන්තානං වෙදයිතං තණ්හාගතානං කෙවලං තණ්හාගතානංයෙව තං වෙදයිතං, තඤ්ච ඛො පනෙතං පරිතස්සිතවිජ්ජන්දිතමෙව. දිට්ඨිසඛ්ඛාතෙන වෙව තණ්හාසඛ්ඛාතෙන ව පරිතස්සිතෙන විජ්ජන්දිතමෙව චලිතමෙව කම්පිතමෙව ථුසරාසිම්හි නිබාතබාණුසදිසං, න සොතාපන්නස්ස දස්සනම්ච නිච්චලන්ති දස්සෙති. එස නයො එකච්චසස්සතවාදාදීසුපි.

එස්සපච්චයවාරවණ්ණනා

118-130. පුන - “තත්ත, භික්ඛවෙ, යෙ තෙ සමණව්‍රාහ්මණා සස්සතවාදා” තිආදි පරම්පරපච්චයදස්සනත්ථං ආරද්ධං. තත්ථ තදපි එස්සපච්චයාති යෙන දිට්ඨිඅස්සාදෙන දිට්ඨිසුබ්බෙන දිට්ඨිවෙදයිතෙන තෙ සොමනස්සජාතා සස්සතං අත්තානාඤ්ච ලොකාඤ්ච පඤ්ඤාපෙත්ති චතුභි චත්ථුභි, තදපි තණ්හාදිට්ඨිපරිච්ඡන්දිතං වෙදයිතං එස්සපච්චයාති දස්සෙති. එස නයො සබ්බත්ථං.

131-143. ඉදානි තස්ස පච්චයස්ස දිට්ඨිවෙදයිතෙ බලවහාවදස්සනත්ථං පුන - “තත්ත, භික්ඛවෙ, යෙ තෙ සමණව්‍රාහ්මණා සස්සතවාදා” තිආදිමාහ. තත්ථ තෙ චත අඤ්ඤත්‍ර එස්සාති තෙ චත සමණව්‍රාහ්මණා තං වෙදයිතං විනා එස්සෙන පටිසංවෙදිස්සන්තිති කාරණමෙනං නත්ථිති. යථා හි පතතො ගෙහස්ස උපත්ථම්මනත්ථාය ථුණා නාම බලවපච්චයො හොති, න තං ථුණාය අනුපත්ථම්මිති. යාතුං සක්කොති, එවමෙව එස්සොපි වෙදනාය බලවපච්චයො, තං විනා ඉදං දිට්ඨිවෙදයිතං නත්ථිති දස්සෙති. එස නයො සබ්බත්ථං.

දිට්ඨිගතිකාධිට්ඨානවට්ඨකථාවණ්ණනා

144. ඉදානි තත්ත භික්ඛවෙ, යෙ තෙ සමණව්‍රාහ්මණා සස්සතවාදා සස්සතං අත්තානාඤ්ච ලොකාඤ්ච පඤ්ඤාපෙත්ති චතුභි චත්ථුභි, යෙපි තෙ සමණව්‍රාහ්මණා එකච්චසස්සතිකාතිආදිනා නයෙන සබ්බදිට්ඨිවෙදයිතාති සම්පිණ්ඨෙති. කස්මා? උපරි එස්සෙ පක්ඛිපනත්ථාය. කථං? සබ්බෙ තෙ ඡහි එස්සායතනෙහි චුස්ස චුස්ස පටිසංවෙදෙන්තිති. තත්ථ ඡ එස්සායතනාති නාම - චක්ඛුඑස්සායතනං, සොතඑස්සායතනං, ඝාතඑස්සායතනං, ජීවිහාඑස්සායතනං, කායඑස්සායතනං, මනෝඑස්සායතනන්ති ඉමානි ඡ. සඤ්ජාති-සමොසරණ-කාරණ-පණ්ණත්තිමත්තත්ථෙසු හි අයං ආයතනසද්දො පවත්ති. තත්ථ - “කම්බොජො අස්සානං ආයතනං, ගුන්තං දක්ඛිණාපථො” ති සඤ්ජාතියං පවත්ති, සඤ්ජාතිට්ඨානෙති අත්ථො. “මනොරමෙ ආයතනෙ, සෙවන්ති නං විහඬිගමා” ති (අ. නි. 5.38) සමොසරණෙ. “සති සතිආයතනෙ” ති (අ. නි. 3.102) කාරණෙ. “අරඤ්ඤායතනෙ පණ්ණකුට්ඨ සම්මන්ති” ති (සං. නි. 1.255) පණ්ණත්තිමත්තෙ. ස්වායම්ඨ සඤ්ජාතිආදිඅත්ථත්තයෙපි යුජ්ජති. චක්ඛාදීසු හි එස්සපඤ්චමකා ධම්මා සඤ්ජායන්ති සමොසරන්ති, තානි ච තෙසං කාරණන්ති ආයතනානි. ඉධ පන “චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උජ්ජජ්ජති චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සඬිගති එස්සො” ති (සං. නි. 2.43) ඉමිනා නයෙන එස්සසීසෙනෙව දෙසනං ආරොපෙත්වා එස්සං ආදිං කත්වා පච්චයපරම්පරං දස්සෙතුං එස්සායතනාදීනි වුත්තානි.

චුස්ස චුස්ස පටිසංවෙදෙන්තිති චුසිත්වා චුසිත්වා පටිසංවෙදෙන්ති. එත්ථ ච කිඤ්චාපි ආයතනානං චුසනකිච්චං විස වුත්තං, තථාපි න තෙසං චුසනකිච්චතා වෙදිතබ්බා. න හි ආයතනානි චුසන්ති, එස්සොච තං තං ආරම්මණං චුසති, ආයතනානි පන එස්සෙ උපනික්ඛිපිත්වා දස්සිතානි; තස්මා සබ්බෙ තෙ ඡ

එස්සායතනසම්භවෙන එස්සෙන රූපාදිනි ආරම්භණානි චුසිත්වා තං දිට්ඨිවෙදනං පටිසංවෙදයන්තිති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

තෙසං වෙදනාපච්චයා තණ්හානිආදීසු වෙදනානි ඡ එස්සායතනසම්භවා වෙදනා. සා රූපතණ්හාදිහෙදාය තණ්හාය උපනිස්සයකොටියා පච්චයො හොති. තෙන වුත්තං – “තෙසං වෙදනාපච්චයා තණ්හා”ති. සා පන චතුබ්බිධස්ස උපාදානස්ස උපනිස්සයකොටියා වෙච සහජාතකොටියා ච පච්චයො හොති. තථා උපාදානං භවස්ස. භවො ජාතියා උපනිස්සයකොටියා පච්චයො හොති.

ජාතීති පනෙත්ථ සවිකාරා පඤ්චක්ඛන්ධා දට්ඨබ්බා, ජාති ජරාමරණස්ස වෙච සොකාදීනඤ්ච උපනිස්සයකොටියා පච්චයො හොති. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරතො පන පටිච්චසමුප්පාදකථා විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තා. ඉධ පනස්ස පයොජනමත්තමෙව වෙදිතබ්බං. භගවා හි වට්ටකථං කථෙන්නො – “පුරිමා, හික්ඛවෙ, කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජාය, ‘ඉතො පුබ්බෙ අවිජ්ජා නාහොසි, අථ පච්ජා සමභවී’ති එවඤ්චෙනං, හික්ඛවෙ, වුවචනී, අථ ච පන පඤ්ඤායති ‘ඉදප්පච්චයා අවිජ්ජා’ති (අ. නි. 10.61) එවං අවිජ්ජාසීසෙන වා, පුරිමා, හික්ඛවෙ, කොටි න පඤ්ඤායති භවතණ්හාය...පෙ.... ‘ඉදප්පච්චයා භවතණ්හා’ති (අ. නි. 10.62) එවං තණ්හාසීසෙන වා, පුරිමා, හික්ඛවෙ, කොටි න පඤ්ඤායති භවදිට්ඨියා...පෙ.... ‘ඉදප්පච්චයා භවදිට්ඨි’ති එවං දිට්ඨිසීසෙන වා කථෙසි”. ඉධ පන දිට්ඨිසීසෙන කථෙන්නො වෙදනාරාගෙන උප්පජ්ජමානා දිට්ඨියො කථෙත්වා වෙදනාමුලකං පටිච්චසමුප්පාදං කථෙසි. තෙන ඉදං දස්සෙති – “එවමෙනෙ දිට්ඨිගතිකා, ඉදං දස්සනං ගහෙත්වා තීසු භවෙසු චතුසු යොනීසු පඤ්චසු ගතීසු සත්තසු විඤ්ඤාණධර්මීතීසු නවසු සත්තාවාසෙසු ඉතො එත්ථ එත්තො ඉධාති සන්ධාවන්තා සංසරන්තා යන්තෙ යුත්තගොණො විය, ථම්මෙ උපනිබ්බකුක්කුරො විය, වාතෙන විජ්ජන්තට්ඨනාවා විය ච වට්ටදුක්ඛමෙව අනුපරිවත්තන්ති, වට්ටදුක්ඛතො සීසං උක්ඛිපිතුං න සක්කොන්ති”ති.

විවට්ටකථාදිවණ්ණනා

145. එවං දිට්ඨිගතිකාධිට්ඨානං වට්ටං කථෙත්වා ඉදානි යුත්තයොගහික්ඛුඅධිට්ඨානං කත්වා විවට්ටං දස්සෙන්නො – “යතො බො, හික්ඛවෙ, හික්ඛු”තිආදිමාහ. තත්ථ යතොති යදා. ඡන්තං එස්සායතනානන්ති යෙහි ඡහි එස්සායතනෙහි චුසිත්වා පටිසංවෙදයමානානං දිට්ඨිගතිකානං වට්ටං වත්තති, තෙසංයෙව ඡන්තං එස්සායතනානං. සමුදයන්තිආදීසු අවිජ්ජාසමුදයා චක්ඛුසමුදයොතිආදිනා වෙදනාකම්මට්ඨානෙ වුත්තනයෙන එස්සායතනානං සමුදයාදයො වෙදිතබ්බා. යථා පන තත්ථ “එස්සසමුදයා එස්සනිරොධා”ති වුත්තං, එවම්ධ, තං චක්ඛාදීසු – “ආභාරසමුදයා ආභාරනිරොධා”ති වෙදිතබ්බං. මනායතනෙ “නාමරූපසමුදයා නාමරූපනිරොධා”ති.

උත්තරිතරං පජානාතීති දිට්ඨිගතිකො දිට්ඨිමෙව ජානාති. අයං පන දිට්ඨිඤ්ච දිට්ඨිතො ව උත්තරිතරං සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තින්ති යාව අරහත්තා ජානාති. කො එවං ජානාතීති? ඛිණ්ණාසවො ජානාති, අනාගාමී, සකදාගාමී, සොනාපන්නො, ඛන්ධස්සුතො, ගන්ථධරො භික්ඛු ජානාති, ආරද්ධවිපස්සකො ජානාති. දෙසනා පන අරහත්තනිකූටෙනෙව නිට්ඨාපිතාති.

146. එවං විච්චිතං කට්ඨන්තවා ඉදානි “දෙසනාජාලවිමුත්තො දිට්ඨිගතිකො නාම නත්ථි”ති දස්සනත්ථං පුන – “යෙ හි කෙවි, භික්ඛවෙ”ති ආරභි. තත්ථ අත්තොජාලිකතාති ඉමස්ස මය්හං දෙසනාජාලස්ස අත්තොයෙව කතා. එත්ථ සිතා වාති එතස්මිං මම දෙසනාජාලෙ සිතා නිස්සිතා අවසිතාව. උම්මුජ්ජමානා උම්මුජ්ජන්තීති කිං චුත්තං හොති? තෙ අධො ඔසිදන්තාපි උද්ධං උග්ගච්ඡන්තාපි මම දෙසනාජාලෙ සිතාව හුත්වා ඔසිදන්ති ව උග්ගච්ඡන්ති ව. එත්ථ පරියාපන්නාති එත්ථ මය්හං දෙසනාජාලෙ පරියාපන්නා, එතෙන ආබද්ධා අත්තොජාලිකතා ව හුත්වා උම්මුජ්ජමානා උම්මුජ්ජන්ති, න හෙත්ථ අසඬගහිතො දිට්ඨිගතිකො නාම අත්ථිති.

සුබ්බමච්ඡිකෙනාති සංඝ්භඅච්ඡිකෙන සුබ්බමච්ඡද්දෙනාති අත්ථො. කෙවච්චො විය හි හගවා, ජාලං විය දෙසනා, පරිත්තඋදකං විය දසසහස්සිලොකධාතු, ඔළාරිකා පාණා විය ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතිකා. තස්ස තීරෙ යත්වා ඔලොකෙන්තස්ස ඔළාරිකානං පාණානං අත්තොජාලිකතභාවදස්සනං විය හගවතො සබ්බදිට්ඨිගතානං දෙසනාජාලස්ස අත්තොකතභාවදස්සනන්ති එවමෙත්ථ ඔපම්මසංසන්දනං වෙදිතබ්බං.

147. එවං ඉමාහි ද්වාසට්ඨියා දිට්ඨිහි සබ්බදිට්ඨිනං සඬගහිතත්තා සබ්බෙසං දිට්ඨිගතිකානං එතස්මිං දෙසනාජාලෙ පරියාපන්නභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තතො කත්ථවි අපරියාපන්නභාවං දස්සෙත්තො – “උච්ඡින්නභවනෙත්තිකො, භික්ඛවෙ, තථාගතස්ස කායො”තිආදිමාහ. තත්ථ නයන්ති එතායාති නෙත්ති. නයන්තීති ගීවාය බන්ධිත්වා ආකඩ්ඪන්ති, රජ්ජයා එතං නාමං. ඉධ පන නෙත්තිසදිසතාය භවතඤ්භා නෙත්තිති අධිප්පෙතා. සා හි මහාජනං ගීවාය බන්ධිත්වා තං තං භවං නෙති උපනෙතිති භවනෙත්ති. අරහත්තමග්ගසත්ථෙන උච්ඡින්නා භවනෙත්ති අස්සාති උච්ඡින්නභවනෙත්තිකො.

කායස්ස හෙදා උද්ධන්ති කායස්ස හෙදතො උද්ධං. ජීවිතපරියාදානාති ජීවිතස්ස සබ්බෙසො පරියාදින්නත්තා පරික්ඛිණත්තා, පුන අප්පට්ඨසන්ධිකභාවාති අත්ථො. න තං දක්ඛන්තීති තං තථාගතං. දෙවා වා මනුස්සා වා න දක්ඛිස්සන්ති, අපඤ්ඤාත්තිකභාවං ගම්ඤ්ජනීති අත්ථො.

සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙති, උපමායං පන ඉදං සංසන්දනං. අම්බරුක්ඛො විය හි තථාගතස්ස කායො, රුක්ඛෙ ජාතමභාවණ්ටො විය තං නිස්සාය පුබ්බෙ පවත්තතඤ්භා. තස්මිං චණ්ටෙ උපනිබද්ධා පඤ්චපක්කද්වාදසපක්කඅට්ඨාරසපක්කපරිමාණා අම්බපිණ්ඩි විය තඤ්භාය සති

තණ්හපනිබන්ධනා හුත්වා ආයතිං නිබ්බන්තනකා පඤ්චක්ඛන්ධා ද්වාදසායතනානි අට්ඨාරස ධාතුයො. යථා පන තස්මිං චණ්ටෙ ඡින්නෙ සබ්බානි තානි අමිබානි තදන්වයානි භොන්ති, තංයෙව චණ්ටං අනුගතානි, චණ්ටච්ඡේදා ඡින්නානි යෙවානි අත්ථො; එවමෙව යෙ භවනෙන්තිචණ්ටස්ස අනුපච්ඡින්නත්තා ආයතිං උප්පජ්ජෙය්‍යං පඤ්චක්ඛන්ධා ද්වාදසායතනානි අට්ඨාරසධාතුයො, සබ්බෙ තෙ ධම්මා තදන්වයා භොන්ති භවනෙන්තිං අනුගතා, තාය ඡින්නාය ඡින්නා යෙවානි අත්ථො.

යථා පන තස්මිම්පි රුක්ඛෙ මණ්ඩුකකණ්ටකච්ඡසම්ඵස්සං ආගම්ම අනුපුබ්බෙන සුස්සිත්වා මතෙ – ‘‘ඉමස්මිං යානෙ එවරුපො නාම රුක්ඛො අභොසී’’ති වොහාරමත්තමෙව භොති, න තං රුක්ඛං කොචි පස්සති, එවං අරියමග්ගසම්ඵස්සං ආගම්ම තණ්හාසිනෙහස්ස පරියාදින්නත්තා අනුපුබ්බෙන සුස්සිත්වා විය භින්නෙ ඉමස්මිං කායෙ, කායස්ස හෙදා උද්ධං ජීවිතපරියාදානා න තං දක්ඛන්ති, තථාගතම්පි දෙවමනුස්සා න දක්ඛිස්සන්ති, එවරුපස්ස නාම කිර සත්ථුනො ඉදං සාසනන්ති වොහාරමත්තමෙව භවිස්සතිති අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුං පාපෙත්වා දෙසනං නිට්ඨපෙසි.

148. එවං චුත්තෙ ආයස්මා ආනන්දොති එවං භගවතා ඉමස්මිං සුත්තෙ චුත්තෙ ථෙරො ආදිනො පට්ඨාය සබ්බං සුත්තං සමන්තාහරිත්වා එවං බුද්ධබලං දීපෙත්වා කථිතසුත්තස්ස න භගවතා නාමං ගහිතං, හන්දස්ස නාමං ගණ්හාපෙස්සාමිති චිත්තෙන්වා භගවත්තං එතදවොච.

තස්මාතිහ ත්වන්තිආදීසු අයමත්ථයොජනා – ආනන්ද, යස්මා ඉමස්මිං ධම්මපරියායෙ ඉධත්ථොපි පරත්ථොපි විහත්තො, තස්මාතිහ ත්වං ඉමං ධම්මපරියායං ‘‘අත්ථජාල’’න්තිපි නං ධාරෙහි; යස්මා පනෙත්ථ බහු තන්තිධම්මා කථිතා, තස්මා ‘‘ධම්මජාල’’න්තිපි නං ධාරෙහි; යස්මා ච එත්ථ සෙට්ඨට්ඨෙත බ්‍රහ්මං සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං විහත්තං, තස්මා ‘‘බ්‍රහ්මජාල’’න්තිපි නං ධාරෙහි; යස්මා එත්ථ ද්වාසට්ඨිදිට්ඨියො විහත්තා, තස්මා ‘‘දිට්ඨිජාල’’න්තිපි නං ධාරෙහි; යස්මා පන ඉමං ධම්මපරියායං සුත්වා දෙවපුත්තමාරම්පි බන්ධමාරම්පි මච්චුමාරම්පි කිලෙසමාරම්පි සක්කා මද්දිතුං, තස්මා ‘‘අනුත්තරො සඬගාමච්ඡයොතිපි නං ධාරෙහි’’ති.

ඉදමවොච භගවාති ඉදං නිදානාවසානතො පභුති යාව ‘‘අනුත්තරො සඬගාමච්ඡයොතිපි නං ධාරෙහි’’ති සකලං සුත්තන්තං භගවා පරෙසං පඤ්ඤාය අලබ්භනෙය්‍යපතිට්ඨං පරමගම්හිරං සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං පකාසෙන්තො සුරියො විය අන්ධකාරං දිට්ඨිගතමහන්ධකාරං විධමන්තො අවොච.

149. අත්තමනා තෙ භික්ඛුති තෙ භික්ඛු අත්තමනා සකමනා, බුද්ධගතාය පිනියා උදග්ගචිත්තා හුත්වාති චුත්තං භොති. භගවතො භාසිතන්ති එවං විචිත්‍රනයදෙසනාවිලාසයුත්තං ඉදං සුත්තං කරච්ඡිකරුතමඤ්ජුනා කණ්ණසුබ්බෙන

පණ්ඩිතජනහදයානං අමතාහිසෙකසදිසෙන බ්‍රහ්මස්සරෙන භාසමානස්ස භගවතො වචනං. අභිනන්දන්ති අනුමොදිංසු ටෙව සම්පට්චිණ්සු ව. අයඤ්ඤි අභිනන්දසද්දො – “අභිනන්දති අභිවදති” තිආදීසු (සං. නි. 3.5) තණ්හායම්පි ආගතො. “අන්තමෙවාහිනන්දන්ති, උභයෙ දෙවමානුසා” තිආදීසු (සං. නි. 1.43) උපගමනෙපි.

“විරජ්ජවාසිං පුරිසං, දුරතො සොත්ථිමාගතං;
ඤාතිමිත්තා සුභජ්ජා ව, අභිනන්දන්ති ආගත” ති. (ධ. ප. 219);

ආදීසු සම්පට්චිතනෙපි. “අභිනන්දන්වා අනුමොදන්වා” තිආදීසු (ම. නි. 1.205) අනුමොදනෙපි. ස්වායම්ධි අනුමොදනසම්පට්චිතනෙසු යුජ්ජති. තෙන වුත්තං – “අභිනන්දන්ති අනුමොදිංසු ටෙව සම්පට්චිණ්සු වා” ති.

සුභාසිතං සුලපිතං, “සාධු සාධු” ති තාදිනො;
අනුමොදමානා සිරසා, සම්පට්චිණ්සු භික්ඛවොති.

ඉමස්මිඤ්ච පන වෙය්‍යාකරණස්මිත්ති ඉමස්මිං නිග්ගාථකසුත්තෙ.
නිග්ගාථකත්තා හි ඉදං වෙය්‍යාකරණන්ති වුත්තං.

දසසහස්සි ලොකධාතුති දසසහස්සවක්කවාළපරිමාණා ලොකධාතු.
අකම්පිත්ථාති න සුත්තපරියොසානෙයෙව අකම්පිත්ථාති වෙදිතබ්බා.
භඤ්ඤමානෙති හි වුත්තං. තස්මා ද්වාසට්ඨියා දිට්ඨිගතෙසු විනිවෙයෙත්වා
දෙසියමානෙසු තස්ස තස්ස දිට්ඨිගතස්ස පරියොසානෙ පරියොසානෙති ද්වාසට්ඨියා
යානෙසු අකම්පිත්ථාති වෙදිතබ්බා.

තත්ථ අට්ඨහි කාරණෙහි පට්ඨිකම්පො වෙදිතබ්බො – ධාතුක්ඛොභෙන,
ඉද්ධිමතො ආනුභාවෙන, බොධිසත්තස්ස ගබ්භොක්කන්තියා, මාතුකුච්ඡිතො
නික්ඛමනෙන, සම්බොධිජ්ජත්තියා, ධම්මවක්කජ්ජවත්තනෙන,
ආයුසඬ්ඛාරොස්සජ්ජනෙන, පරිනිබ්බානෙනාති. තෙසං විනිවිජයං – “අට්ඨ බො
ඉමෙ, ආනන්ද, හෙතු අට්ඨ පච්චියා මහතො භූමිවාලස්ස පාතුභාවායා” ති එවං
මහාපරිනිබ්බානෙ ආගතාය තන්තියා වණ්ණනාකාලෙ වක්ඛාම. අයං පන මහාපථවී
අපරෙසුපි අට්ඨසු යානෙසු අකම්පිත්ථ – මහාහිනික්ඛමනෙ,
බොධිමණ්ඩුපසඬ්ඛිකමනෙ, පංසුකුලග්ගහණෙ, පංසුකුලධොවනෙ,
කාළකාරාමසුත්තෙ, ගොතමකසුත්තෙ, වෙස්සන්තරජාතකෙ, ඉමස්මිං
බ්‍රහ්මජාලෙති. තත්ථ මහාහිනික්ඛමනබොධිමණ්ඩුපසඬ්ඛිකමනෙසු විරියබලෙන
අකම්පිත්ථ. පංසුකුලග්ගහණෙ ද්විසහස්සදීපපරිවාරෙ වත්තාරො මහාදීපෙ පභාය
පබ්බජිත්වා සුසානං ගන්ත්වා පංසුකුලං ගණ්හන්තෙන දුක්කරං භගවතා කතන්ති
අවිජරියවෙගාහිහතා අකම්පිත්ථ. පංසුකුලධොවනවෙස්සන්තරජාතකෙසු
අකාලකම්පනෙන අකම්පිත්ථ. කාළකාරාමගොතමකසුත්තෙසු – “අහං සක්ඛී
භගවා” ති සක්ඛීභාවෙන අකම්පිත්ථ. ඉමස්මිං පන බ්‍රහ්මජාලෙ ද්වාසට්ඨියා

දිට්ඨිගතෙසු විජටත්වා නිග්ගුම්ඛං කත්වා දෙසියමානෙසු සාධුකාරදානවසෙන
අකම්පිත්ථාති වෙදිතබ්බා.

න කෙවලඤ්ච ඵනෙසු යානෙසුයෙව පථවී අකම්පිත්ථං, අථ බො තීසු
සඬගහෙසුපි මහාමහින්දත්ථෙරස්ස ඉමං දීපං ආගන්ත්වා ජොතිවනෙ නිසීදිත්වා
ධම්මං දෙසිතදිවසෙපි අකම්පිත්ථං. කලායාණියවිහාරෙ ව පිණ්ඩපාතියත්ථෙරස්ස
චෙතියඬගණං සම්මජ්ජිත්වා තත්ථෙව නිසීදිත්වා බුද්ධාරම්මණං පිතිං ගහෙත්වා ඉමං
සුත්තන්තං ආරද්ධස්ස සුත්තපරියොසානෙ උදකපරියන්තං කත්වා අකම්පිත්ථං.
ලොහපාසාදස්ස පාචිතඅම්බලට්ඨිකට්ඨානං නාම අභොසි. තත්ථ නිසීදිත්වා
දීඝභාණකත්ථෙරා බ්‍රහ්මජාලසුත්තං ආරභිංසු, තෙසං සජ්ඣායපරියොසානෙපි
උදකපරියන්තමෙව කත්වා පථවී අකම්පිත්ථාති.

ඵචං යස්සානුභාවෙන, අකම්පිත්ථං අනෙකසො;
මෙදනී සුත්තසෙට්ඨස්ස, දෙසිතස්ස සයම්භුතා.

බ්‍රහ්මජාලස්ස තස්සිධ, ධම්මං අත්ථඤ්ච පණ්ඩිතා;
සක්කච්චං උග්ගහෙත්වාන, පටිපජ්ජන්තු යොනිසොති.

ඉති සුමඬගලවිලාසිනියා දීඝනිකායට්ඨකථායං

බ්‍රහ්මජාලසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සාමඤ්ඤඵලසුත්තවණ්ණනා

රාජාමච්චකථාවණ්ණනා

150. ඵචං මෙ සුතං....පෙ.... රාජගහෙති සාමඤ්ඤඵලසුත්තං. තත්‍රායං
අපුබ්බපදවණ්ණනා – රාජගහෙති ඵචංනාමකෙ නගරෙ. තඤ්ඤි
මන්ධාතුමහාගොවින්දාදිහි පරිග්ගහිතත්තා රාජගහන්ති වුච්චති. අඤ්ඤෙපි ඵත්ථ
පකාරෙ වණ්ණයන්ති, කිං තෙහි? නාමමත්තමෙතං තස්ස නගරස්ස. තං පනෙතං
බුද්ධකාලෙ ව චක්කවත්තිකාලෙ ව නගරං හොති, සෙසකාලෙ සුඤ්ඤං හොති
යක්ඛපරිග්ගහිතං, තෙසං වසනවනං හුත්වා තිට්ඨති. විහරතීති අවිසෙසෙන
ඉරියාපට්ඨිබ්බබ්‍රහ්මඅරියවිහාරෙසු අඤ්ඤතරවිහාරසමඬගිපරිදීපනමෙතං. ඉධ පන
යානගමනනිසජ්ජසයනජ්ජහෙදෙසු ඉරියාපට්ඨසු
අඤ්ඤතරඉරියාපට්ඨසමායොගපරිදීපනං. තෙන යිතොපි ගච්ඡන්තොපි නිසිත්තොපි
සයානොපි භගවා විහරති වෙච වෙදිතබ්බො. සො හි ඵකං ඉරියාපට්ඨාධනං
අඤ්ඤෙන ඉරියාපට්ඨන විච්ඡින්නිදිත්වා අපරිපතන්තං අත්තභාවං භරති පවත්තෙති,
තස්මා විහරතීති වුච්චති.

ජීවකස්ස කොමාරභව්වස්ස අම්බවනෙති ඉදමස්ස යං ගොචරගාමං උපනිස්සාය
විහරති, තස්ස සම්පනිවාසනට්ඨානපරිදීපනං. තස්මා – රාජගහෙ විහරති ජීවකස්ස

කොමාරහව්වස්ස අම්බවනෙති රාජගහසමීපෙ ජීවකස්ස කොමාරහව්වස්ස අම්බවනෙ විහරතීති එවමෙන්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. සමීපත්ථෙ හෙතං භූමිමව්වනං. තත්ථ ජීවතීති ජීවකො, කුමාරොන හතොති කොමාරහව්වො. යථාහ – “කිං හණො, එතං කාකෙහි සම්පරිකිණ්ණන්ති? දාරකො දෙවාති. ජීවති හණොති? ජීවති, දෙවාති. තෙන හි, හණො තං දාරකං අම්භාකං අන්තෙපුරං තෙත්වා ධාතීනං දෙථ පොසෙතුන්ති. තස්ස ජීවතීති ජීවකොති නාමං අකංසු. කුමාරොන පොසාපිතොති කොමාරහව්වොති නාමං අකංසු”ති (මහාව. 328) අයං පනෙත්ථ සඬබ්බෙපො. විත්ථාරොන පන ජීවකවත්ථුඛන්ධකෙ ආගතමෙව. විනිච්ඡයකථාපිස්ස සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථායං වුත්තා.

අයං පන ජීවකො එකස්මිං සමයෙ හගවතො දොසාහිසන්තං කායං විරෙවෙත්වා සිවෙය්‍යකං දුස්සයුගං දත්වා වත්ථානුමොදනාපරියොසානෙ සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය විත්තෙසි – “මයා දිවසස්ස ද්වන්තික්ඛන්තුං බුද්ධුපට්ඨානං ගන්තබ්බං, ඉදඤ්ච වෙළවනං අතිදුරෙ, මය්හං පන අම්බවනං උය්‍යානං ආසන්නතරං, යංනුනාහං එත්ථ හගවතො විහාරං කාරෙය්‍ය”න්ති. සො තස්මිං අම්බවනෙ රත්තිට්ඨානදිවායානලෙණකුට්මණ්ඩපාදීති සම්පාදෙත්වා හගවතො අනුච්ඡවිකං ගන්ධකුට්ඨං කාරාපෙත්වා අම්බවනං අට්ඨාරසහත්ථුබ්බෙධෙන තම්බපට්ටවණ්ණෙන පාකාරොන පරික්ඛිපාපෙත්වා බුද්ධජ්ජමුඛං භික්ඛුසඬ්ඝං සවිවරහත්තෙන සන්තප්පෙත්වා දක්ඛිණොදකං පාතෙත්වා විහාරං නිය්‍යාතෙසි. තං සන්ධාය වුත්තං – “ජීවකස්ස කොමාරහව්වස්ස අම්බවනෙ”ති.

අඬ්ඬතෙළසෙහි භික්ඛුසතෙහීති අඬ්ඬසතෙන උභතෙහි තෙරසහි භික්ඛුසතෙහි. රාජාතිආදීසු රාජති අත්තනො ඉස්සරියසම්පත්තියා චතුහි සඬගහවත්ථුහි මහාජනං රඤ්ජෙති වඩ්ඬෙතීති රාජා. මගධානං ඉස්සරොති මාගධො. අජාතොයෙව රඤ්ඤො සත්තු හවිස්සතීති නෙමිත්තකෙහි නිද්දිට්ඨොති අජාතසත්තු.

තස්මිං කිර කුච්ඡිගතෙ දෙවියා එවරුපො දොහළො උජ්ජජ්ජි – “අහො වතාහං රඤ්ඤො දක්ඛිණබාහුලොහිතං පිවෙය්‍ය”න්ති, සා “භාරියෙ යානෙ දොහළො උජ්ජන්තො, න සක්කා කස්සචි ආරොවෙතු”න්ති තං කථෙතුං අසක්කොන්ති කිසා දුබ්බණ්ණො අහොසි. තං රාජා පුච්ඡි – “හද්දෙ, තුය්හං අත්තභාවො න පකතිවණ්ණො, කිං කාරණ”න්ති? “මා පුච්ඡ, මහාරාජාති”. “හද්දෙ, ත්වං අත්තනො අජ්ඣාසයං මය්හං අකථෙත්ති කස්ස කථෙස්සසි”ති තථා තථා නිබන්ධිත්වා කථාපෙසි. සුත්වා ච – “බාලෙ, කිං එත්ථ තුය්හං භාරියසඤ්ඤා අහොසි”ති වෙජ්ජං පක්කොසාපෙත්වා සුවණ්ණසත්ථකෙන බාහුං ථාලාපෙත්වා සුවණ්ණසරකෙන ලොහිතං ගහෙත්වා උදකෙන සම්භින්දිත්වා පායෙසි. නෙමිත්තකා තං සුත්වා – “එස ගබ්භො රඤ්ඤො සත්තු හවිස්සති, ඉමිනා රාජා හඤ්ඤස්සති”ති බ්‍යාකරිංසු. දෙවි සුත්වා – “මය්හං කිර කුච්ඡිතො නික්ඛන්තො රාජානං මාරෙස්සති”ති ගබ්භං පාතෙතුකාමා උය්‍යානං ගන්ත්වා කුච්ඡිං මද්දාපෙසි, ගබ්භො න පතති. සා පුනජ්ජුනං ගන්ත්වා තථෙව කාරෙසි. රාජා කිමත්ථං අයං අහිණ්හං උය්‍යානං ගච්ඡතීති පරිච්ඡිංසන්තො තං කාරණං සුත්වා – “හද්දෙ, තච

කුවිජියං පුත්තොති වා ධිතාති වා න පඤ්ඤායති, අත්තනො නිබ්බත්තදාරකං එවමකාසීති මහා අගුණරාසිපි නො ජම්බුදීපතලෙ ආවිභවිස්සති, මා ත්වං එවං කරොහි” ති නිවාරෙත්වා ආරක්ඛං අදාසි. සා ගබ්භවුට්ඨානකාලෙ “මාරෙස්සාමී” ති චිත්තෙසි. තදාපි ආරක්ඛමනුස්සා දාරකං අපනයිංසු. අථාපරෙන සමයෙන වුඩ්ඪිජ්ජත්තං කුමාරං දෙවියා දස්සෙසුං. සා තං දිස්වාච පුත්තසිනෙනං උජ්ජාදෙසි, තෙන නං මාරෙතුං නාසක්ඛි. රාජාපි අනුක්කමෙන පුත්තස්ස ඔපරජ්ජමදාසි.

අටේකස්මිං සමයෙ දෙවදත්තො රහොගතො චිත්තෙසි – “සාරිපුත්තස්ස පරිසා මහාමොග්ගල්ලානස්ස පරිසා මහාකස්සපස්ස පරිසාති, එවමිමෙ විසුං විසුං ධුරා, අහමිපි එකං ධුරං නීහරාමී” ති. සො “න සක්කා චිතා ලාභෙන පරිසං උජ්ජාදෙතුං, හන්දාහං ලාභං නිබ්බත්තෙමී” ති චිත්තෙත්වා ඛන්ධකෙ ආගතනයෙන අජාතසත්තුං කුමාරං ඉද්ධිපාටිභාරියෙන පසාදෙත්වා සායං පාතං පඤ්චහි රථසතෙහි උපට්ඨානං ආගච්ඡත්තං අතිවිස්සත්ථං ඤත්වා එකදිවසං උපසඬකමිත්වා එතදවොච – “පුබ්බෙ බො, කුමාර, මනුස්සා දීඝායුකා, එතරහි අජ්ජායුකා, තෙන හි ත්වං කුමාර, පිතරං හන්ත්වා රාජා භොහි, අහං භගවත්තං හන්ත්වා බුද්ධො භවිස්සාමී” ති කුමාරං පිතුවධෙ උයොයාපෙති.

සො – “අයොයා දෙවදත්තො මහානුභාවො, එතස්ස අවිදිතං නාම නත්ථී” ති උග්ගුයා පොත්ථනියං ඛන්ධිත්වා දිවා දිවස්ස හිතො උබ්බිග්ගො උස්සඬකී උනුස්තො අත්තෙපුරං පවිසිත්වා වුත්තජ්ජකාරං විජ්ජකාරං අකාසි. අථ නං අමච්චා ගහෙත්වා අනුයුඤ්ජිත්වා – “කුමාරො ච හන්තබ්බො, දෙවදත්තො ච, සබ්බෙ ච හික්ඛු හන්තබ්බා” ති සම්මන්තයිත්වා රඤ්ඤො ආණාචසෙන කරිස්සාමාති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං.

රාජා යෙ අමච්චා මාරෙතුකාමා අහෙසුං, තෙසං යානන්තරාති අච්ඡින්නිත්වා, යෙ න මාරෙතුකාමා, තෙ උච්චෙසු යානෙසු යපෙත්වා කුමාරං පුච්ඡි – “කිස්ස පන ත්වං, කුමාර, මං මාරෙතුකාමොසී” ති? “රජ්ජෙනමිහි, දෙව, අත්ථිකො” ති. රාජා තස්ස රජ්ජං අදාසි.

සො මය්හං මනොරථො නිජ්ජන්තොති දෙවදත්තස්ස ආරොචෙසි. තතො නං සො ආහ – “ත්වං සිඬගාලං අන්තොකත්වා හෙරිපරියොනද්ධපුරිසො විය සුකිච්චකාරිමිහිති මඤ්ඤසි, කතිපාහෙනෙව තෙ පිතා තයා කතං අවමානං චිත්තෙත්වා සයමෙව රාජා භවිස්සති” ති. අථ, හන්තෙ, කිං කරොමිති? මූලසච්චං ඝාතෙහිති. නනු, හන්තෙ, මය්හං පිතා න සත්ථවජ්ජෙඤ්ඤාති? ආහාරුපච්ඡෙදෙන නං මාරෙහිති. සො පිතරං තාපනගෙහෙ පක්ඛිපාපෙසි, තාපනගෙහං නාම කම්මකරණත්ථාය කතං ධුමසරං. “මම මාතරං යපෙත්වා අඤ්ඤස්ස දට්ඨුං මා දෙථා” ති ආහ. දෙවි සුවණ්ණසරකෙ හත්තං පක්ඛිපිත්වා උච්ඡඬගෙනාදාය පවිසති. රාජා තං භුඤ්ජිත්වා යාපෙති. සො – “මය්හං පිතා කථං යාපෙති” ති පුච්ඡිත්වා තං පවත්ති. සුත්වා – “මය්හං මාතු උච්ඡඬගං කත්වා පවිසිතුං මා දෙථා” ති ආහ. තතො පට්ඨාය දෙවි මොළියං පක්ඛිපිත්වා පවිසති. තමපි සුත්වා “මොළිං ඛන්ධිත්වා

පවිසිතුං මා දෙවා” ති. තතො සුවණ්ණපාදුකාසු හත්තං යපෙත්වා පිදහිත්වා පාදුකා ආරුය්හ පවිසති. රාජා තෙන යාපෙති. පුන “කථං යාපෙති” ති පුච්ඡිත්වා තමත්ථං සුත්වා “පාදුකා ආරුය්හ පවිසිතුම්පි මා දෙවා” ති ආහ. තතො පටියාය දෙවී ගන්ධොදකෙන න්හායිත්වා සරීරං චතුමධුරෙන මක්ඛෙන්වා පාරුපිත්වා පවිසති. රාජා තස්සා සරීරං ලෙහිත්වා යාපෙති. පුන පුච්ඡිත්වා තං පවත්තිං සුත්වා “ඉතො පටියාය මය්හං මාතු පවෙසනං නිවාරොථා” ති ආහ. දෙවී ද්වාරමුලෙ යත්වා “සාමි, බිම්බිසාර, එතං දහරකාලෙ මාරෙතුං න අදාසි, අත්තතො සත්තුං අත්තනාව පොසෙසි, ඉදං පන දානි තෙ පච්ඡිමදස්සනං, නාහං ඉතො පටියාය තුම්හෙ පස්සිතුං ලහාමි, සවෙ මය්හං දොසො අත්ථි, ඛමථ දෙවා” ති රොදිත්වා කන්දිත්වා නිවත්ති.

තතො පටියාය රඤ්ඤො ආහාරො නත්ථි. රාජා මග්ගඵලසුඛෙන චඬකමෙන යාපෙති. අතිවිය අස්ස අත්තභාවො විරොචති. සො – “කථං, මෙ හණ, පිතා යාපෙති” ති පුච්ඡිත්වා “චඬකමෙන, දෙව, යාපෙති; අතිවිය වස්ස අත්තභාවො විරොචති” ති සුත්වා ‘චඬකමං දානිස්ස භාරෙස්සාමි’ ති වින්තෙන්වා – “මය්හං පිතු පාදෙ බුරෙන ඵාලෙන්වා ලොණතෙලෙන මක්ඛෙන්වා බදිරඬගාරෙහි විතච්චිතෙහි පච්චා” ති න්හාපිතෙ පෙසෙසි. රාජා තෙ දිස්වා – “නුන මය්හං පුත්තො කෙනවි සඤ්ඤත්තො හවිස්සති, ඉමෙ මම මස්සුකරණත්ථායාගතා” ති වින්තෙසි. තෙ ගන්ත්වා වන්දිත්වා අටියංසු. ‘කස්මා ආගතත්ථා’ ති ච පුටියා තං සාසනං ආරොචෙසුං. “තුම්හාකං රඤ්ඤො මනං කරොථා” ති ච චුත්තා ‘නිසීද, දෙවා’ ති වත්වා ච රාජානං වන්දිත්වා – “දෙව, මයං රඤ්ඤො ආණං කරොම, මා අම්හාකං කුප්ඤ්ඤත්ථ, නයිදං තුම්හාදිසානං ධම්මරාජුනං අනුච්ඡවික” ති වත්වා වාමහත්ථෙත ගොජ්ඣකෙ ගහෙන්වා දක්ඛිණහත්ථෙත බුරං ගහෙන්වා පාදතලානි ඵාලෙන්වා ලොණතෙලෙන මක්ඛෙන්වා බදිරඬගාරෙහි විතච්චිතෙහි පච්චසු. රාජා කිර පුබ්බෙ චෙතියඬගණෙ සඋපාහනො අගමාසි, නිසජ්ජනත්ථාය පඤ්ඤත්තකට්ඨාරකඤ්ඤං අධොතෙහි පාදෙහි අක්කමි, තස්සායං නිස්සන්දොති වදන්ති. රඤ්ඤො බලවචෙදනා උජ්ජන්තා. සො – “අහො බුද්ධො, අහො ධම්මො, අහො සඬ්ඝො” ති අනුස්සරන්තොයෙව චෙතියඬගණෙ බිත්තමාලා විය මිලායිත්වා වාතුමහාරාජිකදෙවලොකෙ චෙස්සවණස්ස පරිවාරකො ජනවසහො නාම යක්ඛො හුත්වා නිබ්බත්ති.

තං දිවසමෙව අජාතසත්තුස්ස පුත්තො ජාතො, පුත්තස්ස ජාතභාවඤ්ඤං පිතුමතභාවඤ්ඤං නිවෙදෙතුං ද්වෙ ලෙඛා එකක්ඛණෙයෙව ආගතා. අමච්චා – “පයමං පුත්තස්ස ජාතභාවං ආරොචෙස්සාමා” ති තං ලෙඛං රඤ්ඤො හත්ථෙ යපෙසුං. රඤ්ඤො තඬ්ඛණෙයෙව පුත්තසිනෙහො උජ්ජජ්ජිත්වා සකලසරීරං ඛොහෙන්වා අට්ඨිමිඤ්ජං ආහච්ච අටියාසි. තස්මිං ඛණෙ පිතුගුණමඤ්ඤාසි – “මයි ජාතෙපි මය්හං පිතු ඵචමෙව සිනෙහො උජ්ජන්තො” ති. සො – “ගච්ඡථ, හණ, මය්හං පිතරං විස්සජ්ජෙථා” ති ආහ. “කිං විස්සජ්ජාපෙථ, දෙවා” ති ඉතරං ලෙඛං හත්ථෙ යපෙසුං.

සො තං පවත්තිං සුත්වා රොදමානො මාතුසථිපං ගන්ත්වා – “අහොසි නු, බො, අම්ම, මය්හං පිතු මයි ජාතෙ සිනෙහො” ති? සා ආහ – “බාලපුත්ත, කිං වදෙසි, තව දහරකාලෙ අඩ්ගුලියා පිළකා උට්ඨහි. අප්පං තං රොදමානං සඤ්ඤාපෙතුං අසක්කොන්තා තං ගහෙත්වා විනිවිජයට්ඨානෙ නිසින්තස්ස තව පිතු සන්තිකං අගමංසු. පිතා තෙ අඩ්ගුලිං මුබ්බෙ යපෙසි. පිළකා මුබ්බෙයෙව හිජ්ජි. අප්පං බො පිතා තව සිනෙහෙන තං ලොහිතමිස්සකං පුබ්බං අනිට්ඨුහිත්වාව අජ්ඣොහරි. එවරුපො තෙ පිතු සිනෙහො” ති. සො රොදිත්වා පරිදෙවිත්වා පිතු සරිරකිව්වං අකාසි.

දෙවදත්තොපි අජාතසත්තුං උපසඬකමිත්වා – “පුරිසෙ, මහාරාජ, ආණාපෙහි, යෙ සමණං ගොතමං ජීවිතා වොරොපෙස්සන්ති” ති වත්වා තෙන දින්නෙ පුරිසෙ පෙසෙත්වා සයං ගිජ්ඣකුටං ආරුය්හ යන්තෙන සිලං පවිජ්ඣිත්වා නාළාගිරිහත්ථි. මුඤ්ඤාපෙත්වාපි කෙනවි උපායෙන භගවත්තං මාරොතුං අසක්කොන්තො පරිහීනලාභසක්කාරො පඤ්ච වත්ථුනි යාවිත්වා තානි අලභමානො තෙහි ජනං සඤ්ඤාපෙස්සාමිති සඬ්ඝහෙදං කත්වා සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙසු පරිසං ආදාය පක්කන්තෙසු උණ්භලොහිතං මුබ්බෙන ජඩ්ඛෙත්වා නවමාසෙ ගිලානමඤ්චෙ නිපජ්ජිත්වා විජ්ජට්ඨාරජානො – “කුහිං එතරහි සත්ථා වසති” ති පුච්ඡිත්වා “ජෙනවනෙ” ති චුත්තෙ මඤ්චකෙන මං ආහරිත්වා සත්ථාරං දස්සෙථානි වත්වා ආහරියමානො භගවතො දස්සනාරහස්ස කම්මස්ස අකතත්තා ජෙනවනෙ පොක්ඛරණිසම්පෙයෙව ද්වෙධා හින්තං පට්ඨං පවිසිත්වා මහානිරයෙ පතිට්ඨිතොති. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො. විත්ථාරකථානායො ඛන්ධකෙ ආගතො. ආගතත්තා පන සබ්බං න චුත්තන්ති. එවං අජාතොයෙව රඤ්ඤො සත්තු භවිස්සතිති නෙමිත්තකෙහි නිද්දිට්ඨොති අජාතසත්තු.

වෙදෙහිපුත්තොති අයං කොසලරඤ්ඤො ධිතාය පුත්තො, න විදෙහරඤ්ඤො. වෙදෙහිති පන පණ්ඩිතාධිවචනමෙතං. යථාහ – “වෙදෙහිකා ගහපතානී (ම. නි. 1.226), අයොසා ආනන්දො වෙදෙහමුනී” ති (සං. නි. 2.154). තත්ත්වං වචනත්ථො – විදන්ති එතෙනානි වෙදො, ඤාණස්සෙතං අධිවචනං. වෙදෙන ඊහති සට්ඨි වායමතිති වෙදෙහි. වෙදෙහියා පුත්තො වෙදෙහිපුත්තො.

තදහුති තස්මිං අහු, තස්මිං දිවසෙති අත්ථො. උපවසන්ති එත්ථානි උපොසථො, උපවසන්තිති සීලෙන වා අනසනෙන වා උපෙනා හුත්වා වසන්තිති අත්ථො. අයං පනෙත්ථ අත්ථුද්ධාරො – “ආයාමාවුසො, කජ්ජින, උපොසථං ගමිස්සාමා” තිආදීසු පාතිමොක්ඛුද්දෙසො උපොසථො. “එවං අට්ඨධිගසමන්තාගතො බො, විසාබ්බෙ, උපොසථො උපවුත්ථො” තිආදීසු (අ. නි. 8.43) සීලං. “සුද්ධස්ස වෙ සදා එග්ගු, සුද්ධස්සපොසථො සදා” තිආදීසු (ම. නි. 1.79) උපවාසො. “උපොසථො නාම නාගරාජා” තිආදීසු (දී. නි. 2.246) පඤ්ඤත්ති. “න, හික්ඛවෙ, තදහුපොසථෙ සහික්ඛකා ආවාසා” තිආදීසු (මහාව. 181) උපවසිතබ්බදිවසො. ඉධාපි සොයෙව අධිජ්ජෙතො. සො පනෙස අට්ඨමි වාතුද්දසි පන්තරසීහෙදෙන තිවිධො. තස්මා සෙසද්වයනිවාරණත්ථං පන්තරසෙති චුත්තං. තෙනෙව චුත්තං – “උපවසන්ති එත්ථානි උපොසථො” ති.

කොමුදියානි කුමුදවතියා. තදා කිර කුමුදානි සුපුප්ඵතානි හොන්ති, තානි එත්ථ සන්තීති කොමුදි. වාතුමාසිනියානි වාතුමාසියා, සා හි වතුන්තං මාසානං පරියොසානභූතානි වාතුමාසි. ඉධ පන වාතුමාසිනීති වුවචති. මාසපුණ්ණතාය උතුපුණ්ණතාය සංචච්ඡරපුණ්ණතාය පුණ්ණා සම්පුණ්ණානි පුණ්ණා. මා ඉති චන්දො වුවචති, සො එත්ථ පුණ්ණොනි පුණ්ණමා. එවං පුණ්ණාය පුණ්ණමායානි ඉමස්මිං පද්ද්වයෙ ච අත්ථො වෙදිතබ්බො.

රාජාමච්චපරිවුතොති එවරුපාය රජතසංචිනිග්ගතාහි බීරධාරාහි ධොවියමානදිසාහාගාය විය, රජතවිමානවිච්චුතෙහි මුත්තාවළිසුමනකුසුමදාමසෙනදුකුලකුමුදවිසරෙහි සම්පරිකිණ්ණාය විය ච, චතුරුපක්කිලෙසවිමුත්තපුණ්ණචන්දප්පහාසමුදයොහාසිතාය රත්තියා රාජාමච්චෙහි පරිවුතොති අත්ථො. උපරිපාසාදවරගතොති පාසාදවරස්ස උපරිගතො. මහාරහෙ සමුස්සිතසෙනච්ඡත්තෙ කඤ්චනාසනෙ නිසින්නො හොති. කස්මා නිසින්නො? නිද්දාවිනොදනත්ථං. අයඤ්ඤි රාජා පිතරි උපක්කන්තදිවසනො පට්ඨාය – ‘‘නිද්දං ඔක්කම්ස්සාමි’’ ති නිමිලිතමත්තෙසුයෙව අක්ඛිසු සත්තිසතඅබ්භාහනො විය කන්දමානොයෙව පබුජ්ඣි. කිමෙතන්ති ච වුත්තෙ, න කිඤ්චිති වදති. තෙනස්ස අමනාපා නිද්දා, ඉති නිද්දාවිනොදනත්ථං නිසින්නො. අපි ච තස්මිං දිවසෙ නක්ඛත්තං සඬිසුට්ඨං හොති. සබ්බං නගරං සිත්තසම්මට්ඨං විප්පකිණ්ණවාලුකං පඤ්චචණ්ණකුසුමලාපපුණ්ණසංපට්මණ්ඩිතසරද්ධාරං සමුස්සිතධජපටාකවිචිත්‍රසමුප්පලිතදීපමාලාලඬිකතසබ්බදිසාහාගං වීරීසහාගෙන රච්ඡාසහාගෙන නක්ඛත්තකිලං අනුභවමානෙන මහාජනෙන සමාකිණ්ණං හොති. ඉති නක්ඛත්තදිවසතායපි නිසින්නොති වදන්ති. එවං පන චත්වාපි – ‘‘රාජකුලස්ස නාම සදාපි නක්ඛත්තමෙව, නිද්දාවිනොදනත්ථංයෙව පනෙස නිසින්නො’’ති සන්තිට්ඨානං කතං.

උදානං උදානෙසීති උදාහාරං උදාහරි, යථා හි යං තෙලං මානං ගහෙතුං න සක්කොති, විස්සන්දිත්වා ගච්ඡති, තං අවසෙකොති වුවචති. යඤ්ච ජලං තළාකං ගහෙතුං න සක්කොති, අජ්ඣොත්ථරිත්වා ගච්ඡති, තං ඔසොති වුවචති; එවමෙව යං පිතිච්චනං හදයං ගහෙතුං න සක්කොති, අධිකං භූත්වා අන්තො අසණ්ඨහිත්වා බහිනික්ඛමති, තං උදානන්ති වුවචති. එවරුපං පිතිමයං චචනං නිච්ඡාරෙසීති අත්ථො.

දොසිනානි දොසාපගතා, අබ්භා, මහිකා, ධුමො, රජො, රාහුනි ඉමෙහි පඤ්චහි උපක්කිලෙසෙහි විරහිතානි වුත්තං හොති. තස්මා රමණීයානිආදීනි පඤ්ච ථොමනච්චනානි. සා හි මහාජනස්ස මනං රමයතීති රමණීයා. වුත්තදොසවිමුත්තාය චන්දප්පහාය ඔහාසිතත්තා අතිවිය සුරුපානි අභිරුපා. දස්සිතුං යුත්තානි දස්සනීයා. විත්තං පසාදෙතීති පාසාදිකා. දිවසමාසාදිනං ලක්ඛණං භවිතුං යුත්තානි ලක්ඛඤ්ඤා.

කං නු ඛචජ්ජාති කං නු බො අජ්ජ. සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වානි සමිතපාපතාය සමණං. බාහිතපාපතාය බ්‍රාහ්මණං. යං නො පයිරුපාසතොති චචනබ්‍යත්තයො එස,

යං අම්භාකං පඤ්ඤාපුච්ඡනවසෙන පයිරුපාසන්තානං මධුරං ධම්මං සුත්වා චිත්තං පසිදෙය්‍යාති අත්ථො. ඉති රාජා ඉමිනා සබ්බෙනපි වචනෙන ඔභාසනිමිත්තකම්මං අකාසි. කස්ස අකාසිති? ජීවකස්ස. කිමත්ථං? හගවතො දස්සනත්ථං. කිං හගවත්තං සයං දස්සනාය උපගන්තුං න සක්කොති? ආම, න සක්කොති. කස්මා? මහාපරාධනාය.

තෙන හි හගවතො උපට්ඨාකො අරියසාවකො අත්තනො පිතා මාරිතො, දෙවදත්තො ව තමෙව නිස්සාය හගවතො බහුං අනත්ථමකාසි, ඉති මහාපරාධො එස, තාය මහාපරාධනාය සයං ගන්තුං න සක්කොති. ජීවකො පන හගවතො උපට්ඨාකො, තස්ස පිට්ඨිජායාය හගවත්තං පස්සිස්සාමිති ඔභාසනිමිත්තකම්මං අකාසි. කිං ජීවකො පන – “මය්හං ඉදං ඔභාසනිමිත්තකම්ම”න්ති ජානාතිති? ආම ජානාති. අථ කස්මා තුණ්හි අහොසිති? වික්ඛෙපපච්ඡෙදනත්ථං.

තස්සඤ්ඤි පරිසති ඡන්තං සත්ථාරානං උපට්ඨාකා බහු සන්තිපතිතා, තෙ අසික්ඛිතානං පයිරුපාසනෙන සයම්පි අසික්ඛිතාව. තෙ මයි හගවතො ගුණකථං ආරද්ධෙ අත්තරත්තරා උට්ඨායුට්ඨාය අත්තනො සත්ථාරානං ගුණං කථෙස්සන්ති, එවං මෙ සත්ථු ගුණකථා පරියොසානං න ගම්ස්සති. රාජා පන ඉමෙසං කුලුපකෙ උපසඬකම්ත්වා ගහිතාසාරතාය තෙසං ගුණකථාය අනත්තමනො හුත්වා මං පටිපුච්ඡස්සති, අථාහං නිබ්බික්ඛෙපං සත්ථු ගුණං කථෙත්වා රාජානං සත්ථු සන්තිකං ගහෙත්වා ගම්ස්සාමිති ජානන්තොව වික්ඛෙපපච්ඡෙදනත්ථං තුණ්හි අහොසිති.

තෙපි අමච්චා එවං චිත්තෙසු – “අජ්ජ රාජා පඤ්ඤි පදෙහි රත්තිං ථොමෙති, අද්ධා කිඤ්චි සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා උපසඬකම්ත්වා පඤ්ඤං පුච්ඡිත්වා ධම්මං සොතුකාමො, යස්ස වෙස ධම්මං සුත්වා පසිදිස්සති, තස්ස ව මහන්තං සක්කාරං කරිස්සති, යස්ස පන කුලුපකො සමණො රාජකුලුපකො හොති, හද්දං තස්සා”ති.

151-152. තෙ එවං චිත්තෙත්වා – “අහං අත්තනො කුලුපකසමණස්ස වණ්ණං වත්වා රාජානං ගහෙත්වා ගම්ස්සාමි, අහං ගම්ස්සාමි”ති අත්තනො අත්තනො කුලුපකානං වණ්ණං කථෙතුං ආරද්ධා. තෙනාහ – “එවං චුත්තෙ අඤ්ඤතරො රාජාමච්චො”තිආදි. තත්ථ පුරුෂොති තස්ස සත්ථුපටිඤ්ඤස්ස නාමං. කස්සපොති ගොත්තං. සො කිර අඤ්ඤතරස්ස කුලස්ස එකුනදාසසතං පුරයමානො ජානො, තෙනස්ස පුරුෂොති නාමං අකංසු. මඬිගලදාසත්තා වස්ස “දුක්කට්”න්ති වත්තා නත්ථි, අකතං වා න කතන්ති. සො “කිමහං එත්ථ වසාමි”ති පලායි. අථස්ස වොරා වත්ථාති අච්ඡිත්තිංසු, සො පණ්ණොන වා තිණොන වා පටිච්ඡාදෙතුම්පි අජානන්තො ජාතරූපෙනෙව එකං ගාමං පාවිසි. මනුස්සා තං දිස්වා “අයං සමණො අරහා අජ්ජිවිණො, නත්ථි ඉමිනා සදිසො”ති පුවහත්තාදිති ගහෙත්වා උපසඬකමන්ති. සො – “මය්හං සාටකං අනිවත්ථභාවෙන ඉදං උජ්ජන්ත”න්ති තතො පට්ඨාය සාටකං ලභිත්වාපි න නිවාසෙසි, තදෙව පබ්බජ්ජං අග්ගහෙසි, තස්ස සන්තිකෙ අඤ්ඤෙපි

අඤ්ඤාපීති පඤ්චසතමනුස්සා පබ්බජිංසු. තං සන්ධායාහ – “පුරණො කස්සපො” ති.

පබ්බජිතසමුහසඬ්ඛානො සඬ්ඝො අස්ස අත්ථිති සඬ්ඝි. ස්වෙව ගණො අස්ස අත්ථිති ගණි. ආචාරසික්ඛාපනවසෙන තස්ස ගණස්ස ආචරියොති ගණාවරියො. ඤාතොති පඤ්ඤාතො පාකටො. “අප්පිච්ඡො සන්තුටියො. අප්පිච්ඡතාය චත්ථමිති න තිවාසෙති” ති එවං සමුග්ගතො යසො අස්ස අත්ථිති යසස්සි. තිත්ථකරොති ලද්ධිකරො. සාධුසම්මතොති අයං සාධු, සුන්දරො, සප්පුරියොති එවං සම්මතො. බහුජනස්සාති අස්සුතවතො අන්ධබාලපුපුජ්ජනස්ස. පබ්බජිතතො පටියාය අතික්කන්තා බහු රත්තියො ජානාතීති රත්තඤ්ඤ. චිරං පබ්බජිතස්ස අස්සාති චිරපබ්බජිතො, අචිරපබ්බජිතස්ස හි කථා ඔකප්පනීයා න හොති, තෙනාහ “චිරපබ්බජිතො” ති. අද්ධගතොති අද්ධානං ගතො, ද්වෙ තයො රාජපරිවට්ටෙ අතීතොති අධිප්පායො. වයොඅනුප්පත්තොති පච්ඡිමවයං අනුප්පත්තො. ඉදං උභයමිති – “දහරස්ස කථා ඔකප්පනීයා න හොති” ති එතං සන්ධාය වුත්තං.

තුණ්හී අහොසීති සුවණ්ණවණ්ණං මධුරරසං අම්බපක්කං බාදිතුකාමො පුරියො ආහරිත්වා හත්ථෙ යපිතං කාජරපක්කං දිස්වා විය ඤානාහිඤ්ඤාදිගුණයුත්තං තිලක්ඛණබ්භාහතං මධුරං ධම්මකථං සොතුකාමො පුබ්බෙ පුරණස්ස දස්සනෙනාපි අනත්තමනො ඉදාති ගුණකථාය සුට්ඨතරං අනත්තමනො හුත්වා තුණ්හී අහොසී. අනත්තමනො සමානොපි පන “සවාහං එතං තජ්ජෙත්වා ගීවායං ගහෙත්වා නීහරාපෙස්සාමි, ‘යො යො කටෙසි, තං තං රාජා එවං කරොති’ ති හීතො අඤ්ඤාපි කොචි කිඤ්චි න කටෙස්සති” ති අමනාපමිති තං කථං අධිවාසෙත්වා තුණ්හී එව අහොසී. අපඤ්ඤො – “අහං අත්තතො කුලුපකස්ස වණ්ණං කටෙස්සාමි” ති චිත්තෙත්වා චත්තුං ආරහි. තෙන වුත්තං – අඤ්ඤතරොපි බොතිආදි. තං සබ්බං වුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං.

එත්ථ පන මක්ඛලීති තස්ස නාමං. ගොසාලාය ජාතත්තා ගොසාලොති දුතියං නාමං. තං කිර සකද්දමාය භූමියා තෙලසටං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තං – “තාත, මා බලී” ති සාමිකො ආහ. සො පමාදෙන බලිත්වා පතීත්වා සාමිකස්ස භයෙන පලායිතුං ආරද්ධො. සාමිකො උපධාවිත්වා දුස්සකණ්ණො අග්ගහෙසි. සො සාටකං ඡඩ්ඪෙත්වා අවෙලකො හුත්වා පලායි. සෙසං පුරණසදිසමෙව.

153. අජිතොති තස්ස නාමං. කෙසකම්බලං ධාරෙතීති කෙසකම්බලො. ඉති නාමද්වයං සංසන්දිත්වා අජිතො කෙසකම්බලොති වුවිච්ඡිති. තත්ථ කෙසකම්බලො නාම මනුස්සකෙසෙහි කතකම්බලො. තතො පටිකිට්ඨතරං චත්ථං නාම නත්ථි. යථාහ – “සෙය්‍යාථාපි, හික්ඛවෙ, යාති කානිචි තන්තාවුතානං චත්ථානං, කෙසකම්බලො තෙසං පටිකිට්ඨො අක්ඛායති. කෙසකම්බලො, හික්ඛවෙ, සීතෙ සීතො, උණ්හෙ උණ්හො, දුබ්බණ්ණො දුග්ගන්ධො දුක්ඛසම්ඵස්සො” ති (අ. නි. 3.138).

154. පකුටොති තස්ස නාමං. කච්චායනොති ගොත්තං. ඉති නාමගොත්තං
 සංසන්දිත්වා පකුටො කච්චායනොති වුවිච්චි. සීතුදකපටික්ඛිත්තකො එස, වච්චං
 කත්වාපි උදකකිච්චං න කරොති, උණ්හොදකං වා කඤ්ජියං වා ලභිත්වා කරොති,
 නදිං වා මග්ගොදකං වා අතික්කම්ම – “සීලං මෙ භින්න” න්ති වාලිකපුපං කත්වා
 සීලං අධිට්ඨාය ගච්ඡති. එවරුපො නිස්සිරිකලද්ධිකො එස.

155. සඤ්චයොති තස්ස නාමං. බෙලට්ඨස්ස පුත්තොති බෙලට්ඨපුත්තො.

156. අම්භාකං ගණ්ඨනකිලෙසො පලිබන්ධනකිලෙසො නත්ථි,
 කිලෙසගණ්ඨරහිතා මයන්ති එවංවාදිතාය ලද්ධනාමවසෙන නිගණ්ඨො. නාටස්ස
 පුත්තො නාටපුත්තො.

කොමාරභව්වජ්චකකථාවණ්ණනා

157. අථ ඛො රාජාති රාජා කිර තෙසං වචනං සුත්වා වින්තෙසි – “අහං යස්ස
 යස්ස වචනං න සොතුකාමො, සො සො එව කපෙසි. යස්ස පනම්භි වචනං
 සොතුකාමො, එස නාගවසං පිචිත්වා යිතො සුපණ්ණො විය තුණ්හිභූතො, අනත්ථො
 වත මෙ” ති. අථස්ස එතදහොසි – “ජීවකො උපසන්තස්ස බුද්ධස්ස භගවතො
 උපට්ඨාකො, සයම්පි උපසන්තො, තස්මා වත්තසම්පන්නො භික්ඛු විය
 තුණ්හිභූතොව නිසින්නො, න එස මයි අකපෙන්නෙ කපෙස්සති, හත්ථිම්භි ඛො පන
 මද්දන්නෙ හත්ථිස්සෙව පාදො ගහෙනබ්බො” ති තෙන සද්ධිං සයං
 මන්තෙතුමාරද්ධො. තෙන වුත්තං – “අථ ඛො රාජා” ති. තත්ථ කිං තුණ්හිති කෙන
 කාරණෙන තුණ්හි. ඉමෙසං අමච්චානං අත්තනො අත්තනො කුලුපකසමණස්ස
 වණ්ණං කපෙන්නානං මුඛං නප්පහොති. කිං යථා එතෙසං, එවං තව
 කුලුපකසමණො නත්ථි, කිං ත්වං දලිද්දො, න තෙ මම පිතරා ඉස්සරියං දින්නං,
 උදාහු අස්සද්ධොති පුව්ඡති.

තතො ජීවකස්ස එතදහොසි – “අයං රාජා මං කුලුපකසමණස්ස ගුණං
 කථාපෙති, න දානි මෙ තුණ්හිභාවස්ස කාලො, යථා ඛො පනිමෙ රාජානං වන්දිත්වා
 නිසින්නාව අත්තනො කුලුපකසමණානං ගුණං කථංසිංසු, න මය්හං එවං සත්ථුගුණ
 කපෙතුං යුත්ත” න්ති උට්ඨායාසනා භගවතො විහාරාහිමුඛො පඤ්චපතිට්ඨිතෙන
 වන්දිත්වා දසනබසමොධානසමුප්පලං අඤ්ජලිං සිරසි පග්ගහෙත්වා – “මහාරාජ, මා
 මං එවං වින්තයිත්ථ, ‘අයං යං වා තං වා සමණං උපසඬ්ඨිකමති’ ති, මම සත්ථුතො හි
 මාතුකුච්ඡිඝ්ඤ්ඤකමනෙ, මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමනෙ, මහාහිනික්ඛමනෙ, සම්බොධියං,
 ධම්මවක්කප්පවත්තනෙ ව, දසසහස්සිලොකධාතු කම්පිත්ථ, එවං යමකපාටිභාරියං
 අකාසි, එවං දෙවොරොහණං, අහං සත්ථුතො ගුණෙ කථංසිස්සාමි, එකග්ගවිත්තො
 සුණ, මහාරාජා” ති වත්වා – “අයං දෙව, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො” තිආදිමාහ.
 තත්ථ තං ඛො පන භගවත්තන්ති ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යානත්ථෙ උපයොගවචනං, තස්ස
 ඛො පන භගවතොති අත්ථො. කල්‍යාණොති කල්‍යාණගුණසමන්තාගතො,
 සෙට්ඨොති වුත්තං හොති. කිත්තිසද්දොති කිත්තියෙව. ථුතිසොසො වා.

අබ්භූග්ගතොති සදෙවකං ලොකං අජ්ඣෙක්ඛාත්ථරිත්වා උග්ගතො. කිත්ති? “ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො...පෙ.... භගවා”ති.

තත්‍රායං පදසම්බන්ධො – සො භගවා ඉතිපි අරහං ඉතිපි සම්මාසම්බුද්ධො...පෙ.... ඉතිපි භගවාති. ඉමිනා ච ඉමිනා ච කාරණෙනාති වුත්තං හොති. තත්ථ ආරකත්තා අරිනං, අරානඤ්ච භතත්තා, පච්චයාදීනං අරහත්තා, පාපකරණ රහාභාවාති, ඉමෙහි තාව කාරණෙහි සො භගවා අරහත්ති වෙදිතබ්බොතිආදිනා නයෙන මාතිකං නික්ඛිපිත්වා සබ්බානෙව වෙනාති පදාති විසුද්ධිමග්ගෙ බුද්ධානුස්සතිනිද්දෙසෙ විත්ථාරිතානීති තතො නෙසං විත්ථාරො ගහෙතබ්බො.

ජීවකො පන එකමෙකස්ස පදස්ස අත්ථං නිට්ඨාපෙත්වා – “එවං, මහාරාජ, අරහං මය්හං සත්ථා, එවං සම්මාසම්බුද්ධො...පෙ.... එවං භගවා”ති වත්වා – “තං, දෙවො, භගවත්තං පයිරුපාසතු, අප්පෙව නාම දෙවස්ස තං භගවත්තං පයිරුපාසතො විත්තං පසිදෙය්‍යා”ති ආහ. එත්ථ ච තං දෙවො පයිරුපාසතුති වදන්තො “මහාරාජ, තුම්භාදිසානඤ්ඤි සතෙනපි සහස්සෙනපි සතසහස්සෙනපි පුට්ඨස්ස මය්හං සත්ථුතො සබ්බෙසං විත්තං ගහෙත්වා කට්ඨං ටාමො ච බලඤ්ච අත්ථී, විස්සත්ථො උපසඬකමිත්වා පුච්ඡෙය්‍යාසි මහාරාජා”ති ආහ.

රඤ්ඤොපි භගවතො ගුණකථං සුණන්තස්ස සකලසරිරං පඤ්චවණ්ණාය පිතියා නිරන්තරං පුට්ඨං අහොසි. සො තඬ්ඛණඤ්ඤෙව ගන්තුකාමො භුත්වා – “ඉමාය ඛො පන වෙලාය මය්හං දසබලස්ස සන්තිකං ගච්ඡතො න අඤ්ඤො කොචි ඛිජ්ජං යානාති යොජෙතුං සක්ඛිස්සති අඤ්ඤත්‍ර ජීවකා”ති වින්තෙත්වා – “තෙන හි, සම්ම ජීවක, හත්ථියානාති කප්පාපෙහි”ති ආහ.

158. තත්ථ තෙන ඡීති උයොජනත්ථෙ නිපාතො. ගච්ඡ, සම්ම ජීවකාති වුත්තං හොති. හත්ථියානානීති අනෙකෙසු අස්සරථාදීසු යානෙසු විජ්ජමානෙසුපි හත්ථියානං උත්තමං; උත්තමස්ස සන්තිකං උත්තමයානෙනෙව ගන්තබ්බන්ති ච, අස්සයානරථයානාති සසද්දාති, දුරතොව තෙසං සද්දො සුය්‍යති, හත්ථියානස්ස පදානුපදං ගච්ඡන්තාපි සද්දං න සුණන්ති. නිබ්බුතස්ස පන ඛො භගවතො සන්තිකෙ නිබ්බුතෙහෙව යානෙහි ගන්තබ්බන්ති ච වින්තයිත්වා හත්ථියානානීති ආහ.

පඤ්චමත්තාති හත්ථිනිකාසතානීති පඤ්ච කරෙණුසතාති. කප්පාපෙත්වාති ආරොහණසජ්ජාති කාරෙත්වා. ආරොහණීයන්ති ආරොහණයොග්ගං, ඔපගුය්‍යන්ති අත්ථො. කිං පනෙස රඤ්ඤො වුත්තං අකාසි අවුත්තන්ති? අවුත්තං. කස්මා? පණ්ඩිතත්‍ය. එවං කිරස්ස අහොසි – රාජා ඉමාය වෙලාය ගච්ඡාමිති වදති, රාජානො ච නාම බහුපච්චත්ථිකා. සචෙ අන්තරාමග්ගෙ කොචි අන්තරායො හොති, මමිපි ගරහිස්සන්ති – “ජීවකො රාජා මෙ කථං ගණ්හාතීති අකාලෙපි රාජානං ගහෙත්වා නික්ඛමති”ති. භගවත්තමිපි ගරහිස්සන්ති “සමණො ගොතමො, ‘මය්හං කථා වත්තති’ති කාලං අසල්ලක්ඛෙත්වා ධම්මං කට්ඨති”ති. තස්මා යථා නෙව මය්හං,

න හගවතො, ගරහා උප්පජ්ජති; රඤ්ඤො ච රක්ඛා සුසංවිහිතා හොති, තථා කරස්සාමි” ති.

තතො ඉත්ථියො නිස්සාය පුරිසානං භයං නාම නත්ථි, ‘සුඛං ඉත්ථිපරිවුතො ගමිස්සාමි’ ති පඤ්ච භත්ථිනිකාසතානි කප්පාපෙත්වා පඤ්ච ඉත්ථිසතානි පුරිසවෙසං ගාහාපෙත්වා – “අසිතොමරහත්ථා රාජානං පරිවාරෙය්‍යාථා” ති වත්ථා පුන වින්තෙසි – “ඉමස්ස රඤ්ඤො ඉමස්මිං අත්තභාවෙ මග්ගඵලානං උපනිස්සයො නත්ථි, බුද්ධා ච නාම උපනිස්සයං දිස්වා ධම්මං කථෙන්නි. භන්දාහං, මහාජනං සන්නිපාතාපෙමි, එවඤ්ඤි සති සත්ථා කස්සචිදෙව උපනිස්සයෙන ධම්මං දෙසෙස්සති, සා මහාජනස්ස උපකාරාය භවිස්සති” ති. සො තත්ථ තත්ථ සාසනං පෙසෙසි, හෙරිං වරාපෙසි – “අජ්ජ රාජා හගවතො සන්නිකං ගච්ඡති, සබ්බෙ අත්තතො විභවානුරූපෙන රඤ්ඤො ආරක්ඛං ගණ්හන්තු” ති.

තතො මහාජනො වින්තෙසි – “රාජා කිර සත්ථුදස්සනත්ථං ගච්ඡති, කීදිසි වත හො ධම්මදෙසනා භවිස්සති, කිං නො නක්ඛත්තකීළාය, තත්ථෙව ගමිස්සාමා” ති. සබ්බෙ ගන්ධමාලාදීනි ගහෙත්වා රඤ්ඤො ආගමනං ආකඬ්ඛමානා මග්ගෙ අට්ඨංසු. ජීවකොපි රඤ්ඤො පටිවෙදෙසි – “කප්පිතානි ඛො තෙ, දෙව, භත්ථියානානි, යස්ස දානි කාලං මඤ්ඤෙසි” ති. තත්ථ යස්ස දානි කාලං මඤ්ඤෙසිති උපචාරවචනමෙතං. ඉදං වුත්තං හොති – “යං තයා ආණන්තං, තං මයා කතං, ඉදානි ත්වං යස්ස ගමනස්ස වා අගමනස්ස වා කාලං මඤ්ඤෙසි, තදෙව අත්තතො රුටියා කරොහි” ති.

159. පච්චෙකා ඉත්ථියොති පාටියෙක්කා ඉත්ථියො, එකෙකිස්සා භත්ථිනියා එකෙකං ඉත්ථින්ති වුත්තං හොති. උක්කාසු ධාරියමානාසුති දණ්ඩදිපිකාසු ධාරියමානාසු. මහව්ච රාජානුභාවෙනාති මහතා රාජානුභාවෙන. මහව්චාතිපි පාළි, මහතියාති අත්ථො, ලිඬගවිපරියායො එස. රාජානුභාවො වුච්චති රාජිද්ධි. කා පනස්ස රාජිද්ධි? තියොජනසතානං ද්වින්තං මහාරට්ඨානං ඉස්සරියසිරි. තස්ස හි අසුකදිවසං රාජා තථාගතං උපසඬකමිස්සතීති පට්මතරං සංවිදහනෙ අසතිපි තඬ්ඬණඤ්ඤෙව පඤ්ච ඉත්ථිසතානි පුරිසවෙසං ගහෙත්වා පටිමුක්කවෙදනානි අංසෙ ආසත්තඛග්ගානි මණ්දණ්ඩතොමරෙ ගහෙත්වා නික්ඛමිංසු. යං සන්ධාය වුත්තං – “පච්චෙකා ඉත්ථියො ආරොපෙත්වා” ති.

අපරාපි සොළසසහස්සඛත්තියනාටකිත්ථියො රාජානං පරිවාරෙසුං. තාසං පරියන්තෙ බුජ්ජවාමනකකිරාතාදයො. තාසං පරියන්තෙ අත්තෙපුරපාලකා විස්සාසිකපුරිසා. තෙසං පරියන්තෙ විචිත්‍රවෙසවිලාසිනො සට්ඨිසහස්සමත්තා මහාමත්තා. තෙසං පරියන්තෙ විවිධාලඬකාරපටිමණ්ඩිතා නානප්පකාරආවුධහත්ථා විජ්ජාධරතරුණා විය නවුතිසහස්සමත්තා රට්ඨියපුත්තා. තෙසං පරියන්තෙ සතග්ගනිකානි නිවාසෙත්වා පඤ්චසතග්ගනිකානි එකංසං කත්වා සුන්හාතා සුවිලිත්තා කඤ්චනමාලාදිනානාහරණසොහිතා දසසහස්සමත්තා බ්‍රාහ්මණා දක්ඛිණහත්ථං උස්සාපෙත්වා ජයසද්දං සොසන්තා ගච්ඡන්ති. තෙසං පරියන්තෙ පඤ්චඬ්ඬිකානි තූරියානි. තෙසං පරියන්තෙ ධනුපන්තිපරික්ඛෙපො. තස්ස

පරියන්තෙ හත්ථිසං. හත්ථිනං පරියන්තෙ ගිවාය ගිවං පහරමානා අස්සපන්ති.
 අස්සපරියන්තෙ අඤ්ඤාමඤ්ඤං සඬ්ඝට්ටනරථා. රථපරියන්තෙ බාහාය බාහං
 පහරයමානා යොධා. තෙසං පරියන්තෙ අත්තනො අත්තනො අනුරූපාය
 ආහරණසම්පත්තියා විරොචමානා අට්ඨාරස සෙනියො. ඉති යථා පරියන්තෙ යත්වා
 ධිත්තො සරො රාජානං න පාපුණාති, එවං ජීවකො කොමාරභවිවො රඤ්ඤො පරිසං
 සංවිදහිත්වා අත්තනා රඤ්ඤො අවිදුරෙනෙව ගච්ඡති – “සචෙ කොච් උපද්දෙවො
 හොති, පඨමතර රඤ්ඤො ජීවිතදානං දස්සාමි”ති. උක්කානං පන එත්තකානි සතානි
 වා සහස්සානි වානි පරිච්ඡෙදො නත්ථිති එවරුපිං රාජීද්ධිං සන්ධාය වුත්තං –
 “මහවිචරාජානුභාවෙන යෙන ජීවකස්ස කොමාරභවිවස්ස අම්බවනං, තෙන
 පායාසි”ති.

අනුදෙව භයන්ති එත්ථ චිත්තුත්තාසභයං, ඤාණභයං, ආරම්මණභයං,
 ඔත්තජ්ජභයන්ති චතුඛ්ඛිධං භයං, තත්ථ “ජාතිං පටිච්ච භයං භයානක”න්තිආදිනා
 නයෙන වුත්තං චිත්තුත්තාසභයං නාම. “තෙපි තථාගතස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා
 යෙභුයොන භයං සංවෙගං සන්තාසං ආපජ්ජන්ති”ති (සං. නි. 3.78) එවමාගතං
 ඤාණභයං නාම. “එතං නුත තං භයහෙරවං ආගච්ඡති”ති (ම. නි. 1.49) එත්ථ
 වුත්තං ආරම්මණභයං නාම.

“භීරුං පසංසන්ති, න භි තත්ථ සුරං;
 භයා භි සන්තො, න කරොන්ති පාප”න්ති . (සං. නි. 1.33);

ඉදං ඔත්තජ්ජභයං නාම. තෙසු ඉධ චිත්තුත්තාසභයං, අහු අහොසිති අත්ථො.
 ජම්භිතත්තන්ති ජම්භිතස්ස භාවො. සකලසරීරවලනන්ති අත්ථො. ලොමහංසොති
 ලොමහංසනං, උද්ධං ධීතලොමතාති අත්ථො. සො පනායං ලොමහංසො
 ධම්මස්සවනාදිසු පිතිඋජ්ජත්තිකාලෙ පිතියාපි හොති. භීරුකජාතිකානං
 සම්පහාරපිසාචාදිදස්සනෙසු භයෙනාපි. ඉධ භයලොමහංසොති වෙදිතඛ්ඛො.

කස්මා පනෙස භීතොති? අන්ධකාරෙනාති එකෙ වදන්ති. රාජගහෙ කිර
 ද්වත්තිංස මහාද්වාරාති, චතුසට්ඨි බුද්දකද්වාරාති. ජීවකස්ස අම්බවනං පාකාරස්ස ව
 ගිජ්ඣකුටස්ස ව අන්තරා හොති. සො පාවිනද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා පඛ්ඛතච්ඡායාය
 පාවිසි, තත්ථ පඛ්ඛතකුටෙන වන්දො ඡාදිතො, පඛ්ඛතච්ඡායාය ව රුක්ඛච්ඡායාය ව
 අන්ධකාරං අහොසිති, තම්පි අකාරණං. තදා හි උක්කානං සතසහස්සානම්පි
 පරිච්ඡෙදො නත්ථි.

අයං පන අජ්ජසද්දනං නිස්සාය ජීවකෙ ආසඬ්ඝකාය භීතො. ජීවකො කිරස්ස
 උපරිපාසාදෙයෙව ආරොවෙසි – “මහාරාජ අජ්ජසද්දකාමො භගවා,
 අජ්ජසද්දෙනෙව උපසඬ්ඝමිතඛ්ඛො”ති. තස්මා රාජා තූරියසද්දං නිවාරෙසි. තූරියානි
 කෙවලං ගහිතමත්තානෙව හොන්ති, වාවම්පි උච්චං අනිච්ඡාරයමානා
 අච්ඡරාසඤ්ඤාය ගච්ඡන්ති. අම්බවනෙපි කස්සචි ඛිපිතසද්දොපි න සුයානි.
 රාජානො ව නාම සද්දාහිරතා හොන්ති. සො තං අජ්ජසද්දනං නිස්සාය

උක්කණ්ඨිතො ජීවකෙපි ආසඩ්ඛං උප්පාදෙසි. “අයං ජීවකො මය්හං අම්බවනෙ අඩ්ඨතෙළසානි හික්ඛුසතානි” ති ආහ. එත්ථ ව ඛිපිතසද්දමත්තම්පි න සුයානි, අභුතං මඤ්ඤෙ, එස වඤ්ඤෙත්වා මං නගරතො නිහරිත්වා පුරතො බලකායං උපට්ඨපෙත්වා මං ගණ්හිත්වා අත්තනා ඡත්තං උස්සාපෙතුකාමො. අයඤ්ඨි පඤ්චන්තං හත්ථිතං බලං ධාරෙති. මම ව අවිදුරෙනෙව ගච්ඡති, සන්තිකෙ ව මෙ ආවුධහත්ථො එකපුරිසොපි නත්ථි. අහො වත මෙ අනත්ථො” ති. එවං භායිත්වා ව පන අහිතො විය සන්ධාරතුම්පි නාසක්ඛි. අත්තනො හීතභාවං තස්ස ආවි අකාසි. තෙන වුත්තං. “අථ බො රාජා...පෙ.... න නිග්ඝොසො” ති. තත්ථ සම්මානි වයස්සාහිලාපො එස, කච්චි මං වයස්සානි වුත්තං හොති. න පලම්භෙසීති යං නත්ථි තං අත්ථිති වත්වා කච්චි මං න විජ්ජලම්භයසි. නිග්ඝොසොති කථාසල්ලාපනිග්ඝොසො.

මා භායි, මහාරාජානි ජීවකො – “අයං රාජා මං න ජානාති ‘නායං පරං ජීවිතා වොරොපෙති’ ති; සවෙ බො පන නං න අස්සාසෙස්සාමි, විනස්සෙය්‍යා” ති වින්තයිත්වා දළ්භං කත්වා සමස්සාසෙත්තො “මා භායි මහාරාජා” ති වත්වා “න තං දෙවා” ති ආදිමාහ. අහික්කමානි අහිමුබො කම ගච්ඡ, පවිසානි අත්ථො. සකිං වුත්තෙ පන දළ්භං න හොතිති තරමානොව ද්වික්ඛත්තුං ආහ. එතෙ මණ්ඩලමාලෙ දීපා ක්කායන්තිති මහාරාජ, වොරබලං නාම න දීපෙ ජාලෙත්වා තිට්ඨති, එතෙ ව මණ්ඩලමාලෙ දීපා ජලන්ති. එතාය දීපසඤ්ඤාය යාහි මහාරාජානි වදති.

සාමඤ්ඤඵලප්‍රවිජාවණ්ණනා

160. නාගස්ස භූමීති යත්ථ සක්කා හත්ථිං අහිරුල්භෙන ගන්තුං, අයං නාගස්ස භූමි නාම. නාගා පච්චොරොහිත්වාති විහාරස්ස බහිද්වාරකොට්ඨකෙ හත්ථිතො ඔරොහිත්වා. භූමියං පතිට්ඨිතසමකාලමෙව පන හගවතො තෙජො රඤ්ඤො සරිරං එරි. අථස්ස තාවදෙව සකලසරිරතො සෙදා මුච්චිංසු, සාටකා පිළෙත්වා අපනෙතබ්බා විය අහෙසුං. අත්තනො අපරාධං සරිත්වා මහාභයං උප්පජ්ජි. සො උජුකං හගවතො සන්තිකං ගන්තුං අසක්කොත්තො ජීවකං හත්ථෙ ගහෙත්වා ආරාමවාරිකං වරමානො විය “ඉදං තෙ සම්ම ජීවක සුට්ඨු කාරිතං ඉදං සුට්ඨු කාරිතං” ති විහාරස්ස වණ්ණං හණ්ණමානො අනුක්කමෙන යෙන මණ්ඩලමාලස්ස ද්වාරං තෙනුපසඩ්ඛමි, සම්පත්තොති අත්ථො.

කහං පන සම්මානි කස්මා පුච්ඡීති. එතෙ තාව “අජානන්තො” ති වදන්ති. ඉමිනා කිර දහරකාලෙ පිතරා සද්ධිං ආගම්ම හගවා දිට්ඨපුබ්බො, පච්ඡා පන පාපමිත්තසංසග්ගෙන පිතුසාතං කත්වා අහිමාරෙ පෙසෙත්වා ධනපාලං මුඤ්චාපෙත්වා මහාපරාධො හුත්වා හගවතො සම්මුඛිභාවං න උපගතපුබ්බොති අසඤ්ජානන්තො පුච්ඡති. තං අකාරණං, හගවා හි ආකිණ්ණවරලක්ඛණො අනුබ්‍යඤ්ජනපටිමණ්ඩිතො ඡබ්බණ්ණාහි රස්මිහි සකලං ආරාමං ඔහාසෙත්වා තාරාගණපරිවුතො විය පුණ්ණවන්දො හික්ඛුගණපරිවුතො මණ්ඩලමාලමජ්ඣෙ නිසින්නො, තං කො න ජානෙය්‍ය. අයං පන අත්තනො ඉස්සරියලීලාය පුච්ඡති.

පකති හෙසා රාජකුලානං, යං ජානන්තාපි අජානන්තා විය පුච්ඡන්ති. ජීවකො පනතං සුත්වා – ‘අයං රාජා පථවියං යත්වා කුහිං පථවීති, නහං උල්ලොකෙත්වා කුහිං චන්දිමසූරියාති, සිනෙරුමුලෙ යත්වා කුහිං සිනෙරුති වදමානො විය දසබලස්ස පුරතො යත්වා කුහිං හගවා’ති පුච්ඡති. “හන්දස්ස හගවන්තං දස්සෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා යෙන හගවා තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා “එසො මහාරාජා”ති ආදිමාහ. පුරක්ඛතොති පරිවාරෙත්වා නිසින්තස්ස පුරතො නිසින්තො.

161. යෙන හගවා තෙනුපසඬකමීති යත්ථ හගවා තත්ථ ගතො, හගවතො සන්තිකං උපගතොති අත්ථො. එකමන්තං අට්ඨාසීති හගවන්තං වා භික්ඛුසංඝං වා අසඬසට්ඨමානො අත්තනො යාතුං අනුච්ඡවිකෙ එකස්මිං පදෙසෙ හගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකොව අට්ඨාසි. තුණ්හිභූතං තුණ්හිභූතන්ති යතො යතො අනුච්චොකෙති, තතො තතො තුණ්හිභූතමෙවාති අත්ථො. තත්ථ හි එකභික්ඛුස්සපි හත්ථකුක්කුච්චං වා පාදකුක්කුච්චං වා බිපිතසද්දො වා නත්ථි, සබ්බාලඬකාරපට්මණ්ඩිතං නාටකපරිවාරං හගවතො අභිමුඛෙ යීතං රාජානං වා රාජපරිසං වා එකභික්ඛුපි න ඔලොකෙසි. සබ්බෙ හගවන්තංයෙව ඔලොකයමානා නිසිදිංසු.

රාජා තෙසං උපසමෙ පසිදිත්වා විගතපඬකතාය විජ්ජසන්නරහදම්ච උපසන්නන්ද්‍රියං භික්ඛුසඬසං පුනස්පුනං අනුච්චොකෙත්වා උදානං උදානෙසි. තත්ථ ඉමිනාති යෙන කායිකෙන ච වාචසිකෙන ච මානසිකෙන ච සිලූපසමෙන භික්ඛුසඬසො උපසන්නො, ඉමිනා උපසමෙනාති දීපෙති. තත්ථ “අහො වත මෙ පුත්තො පබ්බජිත්වා ඉමෙ භික්ඛු විය උපසන්නො හවෙය්‍යා”ති නයිදං සන්ධාය එස එවමාහ. අයං පන භික්ඛුසඬසං දිස්වා පසන්නො පුත්තං අනුස්සරි. දුල්ලහඤ්ඤි ලද්ධා අච්ඡරියං වා දිස්වා පියානං ඤාතිමිත්තාදීනං අනුස්සරණං නාම ලොකස්ස පකතියෙව. ඉති භික්ඛුසඬසං දිස්වා පුත්තං අනුස්සරමානො එස එවමාහ.

අපි ව පුත්තෙ ආසඬකාය තස්ස උපසමං ඉච්ඡමානො පෙස එවමාහ. එවං කිරස්ස අහොසි, පුත්තො මෙ පුච්ඡස්සති – “මය්‍හං පිතා දහරො. අය්‍යකො මෙ කුහි”න්ති. සො “පිතරා තෙ ඝාතිතො”ති සුත්වා “අහමිපි පිතරං ඝාතෙත්වා රජ්ජං කාරෙස්සාමි”ති මඤ්ඤස්සති. ඉති පුත්තෙ ආසඬකාය තස්ස උපසමං ඉච්ඡමානො පෙස එවමාහ. කිඤ්චාපි හි එස එවමාහ. අථ බො නං පුත්තො ඝාතෙස්සතියෙව. තස්මිඤ්ඤි වංසෙ පිතුවධො පඤ්චපරිවට්ටෙ ගතො. අජාතසත්තු බිම්බිසාරං ඝාතෙසි, උදයො අජාතසත්තුං. තස්ස පුත්තො මහාමුණ්ඩිකො නාම උදයං. තස්ස පුත්තො අනුරුද්ධො නාම මහාමුණ්ඩිකං. තස්ස පුත්තො නාගදාසො නාම අනුරුද්ධං. නාගදාසං පන – “වංසවිජෙදකරාජානො ඉමෙ, කිං ඉමෙහි”ති රට්ඨවාසිනො කුපිතා ඝාතෙසුං.

අගමා බො ත්වන්ති කස්මා එවමාහ? හගවා කිර රඤ්ඤො වච්චෙදෙ අකතෙයෙව වින්තෙසි – “අයං රාජා ආගන්ත්වා තුණ්හි නිරවො යීතො, කිං නු බො වින්තෙසි”ති. අථස්ස විත්තං ඤත්වා – “අයං මයා සද්ධිං සල්ලපිතුං

අසක්කොන්තො භික්ඛුසඤ්ඤා අනුච්චොකෙත්වා පුත්තං අනුස්සරි, න ඛො පනායං මයි අනාලපන්තෙ කිඤ්චි කථෙතුං සක්ඛිස්සති, කරොමි තෙන සද්ධිං කථාසල්ලාප”න්ති. තස්මා රඤ්ඤො වචනානන්තරං “අගමා ඛො ත්වං, මහාරාජ, යථාපෙම”න්ති ආහ. තස්සත්ථො – මහාරාජ, යථා නාම උත්තමෙ වුට්ඨං උදකං යෙන නින්තං තෙන ගච්ඡති, එවමෙව ත්වං භික්ඛුසඤ්ඤා අනුච්චොකෙත්වා යෙන පෙමං තෙන ගතොති.

අථ රඤ්ඤො එතදහොසි – “අහො අච්ඡරියා බුද්ධගුණා, මයා සදිසො භගවතො අපරාධකාරකො නාම නත්ථි, මයා හිස්ස අග්ගුපට්ඨාකො ඝාතීතො, දෙවදත්තස්ස ව කථං ගහෙත්වා අභිමාරා පෙසිතා, නාළාගිරි මුත්තො, මං නිස්සාය දෙවදත්තෙන සිලා පවිද්ධා, එවං මහාපරාධං නාම මං ආලපතො දසබ්බස්ස මුඛං නප්පහොති; අහො භගවා පඤ්චහාකාරෙහි තාදිලක්ඛණෙ සුප්පතිට්ඨිතො. එවරූපං නාම සත්ථාරං පහාය බහිද්ධා න පරියෙසිස්සාමා”ති සො සොමනස්සජාතො භගවන්තං ආලපන්තො “පියො මෙ, හන්තෙ”ති ආදිමාහ.

162. භික්ඛුසඤ්ඤා අඤ්ජලිං පණාමෙත්වාති එවං කිරස්ස අහොසි භගවන්තං වන්දිත්වා ඉතොචිතො ව ගන්ත්වා භික්ඛුසඤ්ඤා වන්දන්තෙන ව භගවා පිට්ඨිතො කාතඛිඛො හොති, ගරුකාරොපි වෙස න හොති. රාජානං වන්දිත්වා උපරාජානං වන්දන්තෙනපි හි රඤ්ඤො අගාරවො කතො හොති. තස්මා භගවන්තං වන්දිත්වා ධීතට්ඨානෙයෙව භික්ඛුසඤ්ඤා අඤ්ජලිං පණාමෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. කඤ්චිදෙව දෙසන්ති කඤ්චි ඔකාසං.

අථස්ස භගවා පඤ්ඤාපුච්ඡන්තෙ උස්සාහං ජනෙත්තො ආහ – “පුච්ඡ, මහාරාජ, යදාකඛිඛසි”ති. තස්සත්ථො – “පුච්ඡ යදි ආකඛිඛසි, න මෙ පඤ්ඤාච්ඡස්සජ්ජනෙ භාරො අත්ථි”. අථ වා “පුච්ඡ, යං ආකඛිඛසි, සබ්බං තෙ විස්සජ්ජෙස්සාමි”ති සබ්බඤ්ඤාපචාරණං පචාරෙසි, අසාධාරණං පච්චෙකබුද්ධඅග්ගසාවකමහාසාවකෙහි. තෙ හි යදාකඛිඛසිති න වදන්ති, සුත්වා වෙදිස්සාමාති වදන්ති. බුද්ධා පන – “පුච්ඡ, ආවුසො, යදාකඛිඛසි”ති (සං. නි. 1.237), වා “පුච්ඡ, මහාරාජ, යදාකඛිඛසි”ති වා,

“පුච්ඡ, වාසව, මං පඤ්ඤං, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි;
තස්ස තස්සෙව පඤ්ඤස්ස, අහං අන්තං කරොමි තෙ”ති. (දී. නි. 2.356) වා;

තෙන හි ත්වං, භික්ඛු, සකෙ ආසනෙ නිසීදිත්වා පුච්ඡ, යදාකඛිඛසිති වා,

“බාවරිස්ස ව තුය්හං වා, සබ්බෙසං සබ්බෙසංසයං;
කතාවකාසා පුච්ඡවිහො, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡපා”ති. (සු. නි. 1036) වා;

“පුච්ඡ මං, සභිය, පඤ්ඤං, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි;
තස්ස තස්සෙව පඤ්ඤස්ස, අහං අන්තං කරොමි තෙ”ති. (සු. නි. 517) වා;

තෙසං තෙසං යක්ඛනරින්දදෙවසමණබ්බාහමණපරිබ්බාජකානං
සබ්බඤ්ඤපචාරණං පචාරෙන්නි. අනච්ඡරියඤ්ඤෙතං, යං භගවා බුද්ධභූමිං පත්වා
එතං පචාරණං පචාරෙය්‍යා. යො බොධිසත්තභූමියං පදෙසඤ්ඤාණෙ යීතො –

“කොණ්ඩඤ්ඤ, පඤ්භානි වියාකරොහි;
යාවන්ති තං ඉසයො සාධුරූපා.
කොණ්ඩඤ්ඤ, එසො මනුපෙසු ධම්මො;
යං වුද්ධමාගච්ඡති එස භාරො”ති. (ජා. 2.17.60);

එවං සක්කාදීනං අත්ථාය ඉසීහි යාවිතො –

“කතාවකාසා පුච්ඡන්තු භොන්තො,
යං කිඤ්චි පඤ්භං මනසාහිපත්ථිතං;
අභඤ්භි තං තං වො වියාකරිස්සං,
ඤ්ත්වා සයං ලොකමිමං පරඤ්චා”ති. (ජා. 2.17.61);

එවං සරහඬිගකාලෙ. සම්භවජාතකෙ ව සකලජම්බුදීපං තික්ඛන්තුං විවරින්වා
පඤ්භානං අන්තකරං අදිස්වා සුවිරතෙන බ්‍රාහ්මණෙන, පඤ්භං පුට්ඨං ඔකාසෙ
කාරිතෙ ජාතියා සත්තවස්සිකො රථිකාය පංසුං කීළන්තො පල්ලඬිකමාභුජිත්වා
අන්තරවිථියං නිසින්තොව –

“තග්ග තෙ අභමක්ඛිස්සං, යථාපි කුසලො තථා;
රාජා ව බො තං ජානාති, යදි කාහති වා න වා”ති. (ජා. 1.16.172);

සබ්බඤ්ඤපචාරණං පචාරෙසි.

163. එවං භගවතා සබ්බඤ්ඤපචාරණාය පචාරිතාය අත්තමනො රාජා පඤ්භං
පුච්ඡන්තො – “යථා නු බො ඉමානි, හන්තෙ”ති ආදිමාහ. තත්ථ සිප්පමෙව
සිප්පායතනං. පුපුසිප්පායතනානීති බහුනි සිප්පානි. සෙය්‍යාදීන්ති කතමෙ පන තෙ.
හත්ථාරොහානි ආදිහි යෙ තං තං සිප්පං නිස්සාය ජීවන්ති, තෙ දස්සෙති. අයඤ්භි
අස්සාධිප්පායො – “යථා ඉමෙසං සිප්පපජීවීනං තං තං සිප්පං නිස්සාය සන්දිට්ඨිකං
සිප්පඵලං පඤ්ඤායති. සක්කා නු බො එවං සන්දිට්ඨිකං සාමඤ්ඤඵලං
පඤ්ඤාපෙතු”න්ති. තස්මා සිප්පායතනානි ආහරින්වා සිප්පපජීවිතො දස්සෙති.

තත්ථ හත්ථාරොහානි සබ්බෙපි හත්ථාවරියහත්ථිවෙජ්ජහත්ථිමෙණ්ඩාදයො
දස්සෙති. අස්සාරොහානි සබ්බෙපි අස්සාවරියඅස්සවෙජ්ජඅස්සමෙණ්ඩාදයො.
රථිකානි සබ්බෙපි රථාවරියරථයොධරථරක්ඛාදයො. ධනුග්ගහානි ධනුආවරියා
ඉස්සාසා. වෙලකානි යෙ යුද්ධෙ ජයධජං ගහෙන්වා පුරතො ගච්ඡන්ති. වලකානි ඉධ
රඤ්ඤො යානං භොතු, ඉධ අසුකමහාමත්තස්සානි එවං සෙනාබ්‍යුහකාරකා.
පිණ්ඩදායකානි සාහසිකමහායොධා. තෙ කිර පරසෙනං පවිසින්වා පරසිසං පිණ්ඩමිව
ෂේත්වා ෂේත්වා දයන්ති, උප්පතිත්වා උප්පතිත්වා නිග්ගච්ඡන්තිති අත්ථො. යෙ වා

සඬගාමමජ්ඣේ යොධානං හත්තපාතිං ගහෙත්වා පරිවිසන්ති, තෙසම්පෙතං නාමං. උග්ගා රාජපුත්තාති උග්ගතුග්ගතා සඬගාමාවචරා රාජපුත්තා. පක්ඛන්දිනොති යෙ “කස්ස සීසං වා ආවුධං වා ආහරාමා”ති “චත්වා අසුකස්සා”ති වුත්තා සඬගාමං පක්ඛන්දිත්වා තදෙව ආහරන්ති, ඉමෙ පක්ඛන්දන්තිති පක්ඛන්දිනො. මහානාගාති මහානාගා විය මහානාගා, හත්ථිආදිසුපි අභිමුඛං ආගච්ඡන්තෙසු අනිවත්තිතයොධානමෙතං අධිවචනං. සුරාති එකන්තසුරා, යෙ සජාලිකාපි සවම්මිකාපි සමුද්දං තරිතුං සක්කොන්ති. වම්මයොධිනොති යෙ වම්මකඤ්චුකං වා පවිසිත්වා සරපරිත්තාණවම්මං වා ගහෙත්වා යුජ්ඣන්ති. දාසිකපුත්තාති බලවසිනෙහා සරදාසයොධා. ආලාරිකාති පුට්ඨිකා. කප්පකාති න්භාපිකා. න්භාපකාති යෙ න්භාපෙන්නි. සුදාති හත්තකාරකා. මාලාකාරාදයො පාකටායෙව. ගණකාති අවිජ්ජිකපායකා. මුද්දිකාති හත්ථමුද්දාය ගණනං නිස්සාය ජීවිනො. යාති වා පනඤ්ඤාතිපිති අයකාරදන්තකාරචිත්තකාරාදිති. එවංගතානිති එවං පවත්තාති. තෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙති තෙ හත්ථාරොහාදයො තාති පුට්ඨිස්සපායනනාති දස්සෙත්වා රාජකුලනො මහාසම්පත්තිං ලභමානා සන්දිට්ඨිකමෙව සිප්පඵලං උපජීවන්ති. සුඛෙත්තිති සුඛිතං කරොන්ති. පීණෙත්තිති පීණිතං ටාමබලුපෙතං කරොන්ති. උද්ධග්ගිකාදිසු උපරි එලනිබ්බත්තනනො උද්ධං අග්ගමස්සා අත්ථිති උද්ධග්ගිකා. සග්ගං අරහතීති සොවග්ගිකා. සුඛො විපාකො අස්සාති සුඛවිපාකා. සුට්ඨු අග්ගෙ රූපසද්දගන්ධරසඵොට්ඨබ්බආයුචණ්ණසුඛයසආධිපතෙයාසඬබාතෙ දස ධම්මෙ සංවත්තෙති නිබ්බත්තෙතිති සග්ගසංවත්තනිකා. තං එවරූපං දක්ඛිණං දානං පතිට්ඨපෙන්නීති අත්ථො. සාමඤ්ඤඵලන්ති එත්ථ පරමත්ථනො මග්ගො සාමඤ්ඤං. අරියඵලං සාමඤ්ඤඵලං. යථාහ – “කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, සාමඤ්ඤං? අයමෙව අරියො අට්ඨඬිගිකො මග්ගො. සෙය්‍යථිදං, සම්මාදිට්ඨි...පෙ.... සම්මාසමාධි. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සාමඤ්ඤං. කතමානි ච, භික්ඛවෙ, සාමඤ්ඤඵලානි? සොතාපත්තිඵලං...පෙ.... අරහත්තඵල”න්ති (සං. නි. 5.35). තං එස රාජා න ජානාති. උපරි ආගතං පන දාසකස්සකොපමං සන්ධාය පුච්ඡති.

අථ හගවා පඤ්භං අවිස්සජ්ජෙත්වාච චින්තෙසි – “ඉමෙ බහු අඤ්ඤතිත්ථියසාවකා රාජාමච්චා ඉධාගතා, තෙ කණ්භපක්ඛඤ්ච සුක්කපක්ඛඤ්ච දීපෙත්වා කථියමානෙ අම්භාකං රාජා මහන්තෙන උස්සාහෙන ඉධාගතො, තස්සාගතකාලනො පට්ඨාය සමණො ගොතමො සමණකොලාහලං සමණභණ්ඩනමෙව කටෙතීති උජ්ඣායස්සන්ති, න සක්කච්චං ධම්මං සොස්සන්ති, රඤ්ඤා පන කථියමානෙ උජ්ඣායිතුං න සක්ඛිස්සන්ති, රාජානමෙව අනුවත්තිස්සන්ති. ඉස්සරානුවත්තකො හි ලොකො. ‘හන්දාහං රඤ්ඤොච භාරං කරොමි’ති රඤ්ඤො භාරං කරොන්තො “අභිජානාසි නො ත්ව”න්තිආදිමාහ.

164. තත්ථ අභිජානාසි නො ත්වන්ති අභිජානාසි නු ත්වං. අයඤ්ච නො-සද්දො පරතො පුච්ඡිතාති පදෙන යොජෙතබ්බො. ඉදඤ්චි වුත්තං හොති – “මහාරාජ, ත්වං ඉමං පඤ්භං අඤ්ඤෙ සමණබ්‍රාහ්මණෙ පුච්ඡිතා නු, අභිජානාසි ච නං පුට්ඨභාවං, න තෙ සම්මුට්ඨි”න්ති. සවෙ තෙ අගරුති සවෙ තුය්හං යථා තෙ බ්‍යාකරිංසු, තථා ඉධ භාසිතුං භාරියං න හොති, යදි න කොචි අථාසුකභාවො අත්ථි, භාසස්සුති අත්ථො. න

බො මෙ හන්තෙති කිං සන්ධායාහ? පණ්ඩිතපතිරූපකානඤ්ඤි සන්තිකෙ කට්ඨං දුක්ඛං හොති, තෙ පදෙ පදෙ අක්ඛරෙ අක්ඛරෙ දොසමෙව වදන්ති. එකන්තපණ්ඩිතා පන කථං සුත්වා සුකථිතං පසංසන්ති, දුක්කථිතෙසු පාළිපදඅත්ථබ්බාඤ්ජනෙසු යං යං විරුජ්ඣති, තං තං උපුකං කත්වා දෙන්ති. භගවතා ව සදිසො එකන්තපණ්ඩිතො නාම නත්ථි. තෙනාහ – “න බො මෙ, හන්තෙ, ගරු; යත්ථස්ස භගවා නිසින්තො භගවන්තරූපො වා”ති.

පුරණකස්සපවාදවණ්ණනා

165. එකමිදාහන්ති එකං ඉධ අහං. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං විනිසාරෙත්වාති සම්මොදජනකං සරිතබ්බයුත්තකං කථං පරියොසාපෙත්වා.

166. “කරොතො බො, මහාරාජ, කාරයතො”තිආදීසු කරොතොති සහත්ථා කරොන්තස්ස. කාරයතොති ආණන්තියා කාරෙත්තස්ස. ඡින්දතොති පරෙසං හත්ථාදීති ඡින්දන්තස්ස. පවතොති පරෙ දණ්ඨෙන පිළෙත්තස්ස. සොවයතොති පරස්ස හණ්ඩහරණාදීහි සොවයතො. සොවාපයතොති සොකං සයං කරොන්තස්සපි පරෙහි කාරාපෙත්තස්සපි. කිලමතොති ආහාරූපවිෂේදබන්ධනාගාරජ්ජවෙසනාදීහි සයං කිලමන්තස්සපි පරෙහි කිලමාපෙත්තස්සපි. එන්දතො එන්දාපයතොති පරං එන්දන්තං එන්දනකාලෙ සයම්පි එන්දතො පරම්පි එන්දාපයතො. පාණමතිපාතාපයතොති පාණං හනන්තස්සපි හනාපෙත්තස්සපි. එවං සබ්බත්ථ කරණකාරණවසෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො.

සන්ධිත්ති සරසන්ධිං. නිල්ලොපන්ති මහාවිලොපං. එකාගාරිකන්ති එකමෙව සරං පරිවාරෙත්වා විලුප්පනං. පරිපන්ථෙති ආගතාගතානං අවිඡින්දනත්ථං මග්ගෙ තිට්ඨතො. කරොතො න කරියති පාපන්ති යං කිඤ්චි පාපං කරොමීති සඤ්ඤාය කරොතොපි පාපං න කරියති, නත්ථි පාපං. සත්තා පන පාපං කරොමාති එවංසඤ්ඤිතො භොන්තිති දිපෙති. ධුරපරියන්තෙනාති ධුරනෙමිනා, ධුරධාරසදිසපරියන්තෙන වා. එකං මංසබ්ලන්ති එකං මංසරාසිං. පුඤ්ජන්ති තස්සෙව වෙච්චනං. තතොතිදානන්ති එකමංසබ්ලකරණනිදානං.

දක්ඛිණන්ති දක්ඛිණතීරෙ මනුස්සා කක්ඛලා දාරුණා, තෙ සන්ධාය “හනන්තො”තිආදිමාහ. උත්තරතීරෙ සත්තා සද්ධා භොන්ති පසන්තා බුද්ධමාමකා ධම්මමාමකා සඬ්ඝමාමකා, තෙ සන්ධාය දදන්තොතිආදිමාහ. තත්ථ යජන්තොති මහායාගං කරොන්තො. දමෙනාති ඉන්ද්‍රියදමෙන උපොසථකම්මෙන වා. සංයමෙනාති සීලසංයමෙන. සච්චවජ්ජෙනාති සච්චවචනෙන. ආගමොති ආගමනං, පවත්තිති අත්ථො. සබ්බථාපි පාපපුඤ්ඤානං කිරියමෙව පටික්ඛිපති.

අම්ඛං පුට්ඨො ලබුජං බ්‍යාකරොති නාම, යො කිදිසො අම්ඛො කිදිසාති වා අම්ඛස්ස ඛන්ධපණ්ණපුජ්චථලානීති වුත්තෙ එදිසො ලබුජො එදිසාති වා ලබුජස්ස ඛන්ධපණ්ණපුජ්චථලානීති බ්‍යාකරොති. විජිතෙති ආණාපවත්තිදෙසෙ.

අපසාදෙනබ්බන්ති විගෙයෙතබ්බං. අනභිනන්දිත්වාති ‘‘සාධු සාධු’’ති එවං පසංසං
 අකත්වා. අප්පටික්කොසිත්වාති බාලදුබ්බාසිතං තයා භාසිතන්ති එවං
 අප්පටිබාහිත්වා. අනුග්ගණ්හන්තොති සාරතො අග්ගණ්හන්තො.
 අනික්කුප්පන්තොති සාරවසෙනෙව ඉදං නිස්සරණං, අයං පරමත්ථොති හදයෙ
 අට්ඨපෙන්නො. බ්‍යඤ්ජනං පන තෙන උග්ගහිතඤ්චෙව නික්කුප්පිතඤ්ච.

මක්ඛලිගොසාලවාදවණ්ණනා

167-169. මක්ඛලිවාදෙ පච්චයොති හෙතුචෙච්චනමෙව, උභයෙනාපි
 විජ්ජමානමෙව කායදුච්චරිතාදීනං සංකිලෙසපච්චයං, කායසුචරිතාදීනඤ්ච
 විසුද්ධිපච්චයං පටික්ඛිපති. අත්තකාරොති අත්තකාරො. යෙන අත්තනා
 කතකම්මෙන ඉමෙ සත්තා දෙවත්තම්පි මාරත්තම්පි බ්‍රහ්මත්තම්පි සාවකබොධිම්පි
 පච්චෙකබොධිම්පි සබ්බඤ්ඤාත්මපි පාපුණන්ති, තම්පි පටික්ඛිපති. දුතියපදෙන යං
 පරකාරං පරස්ස ඔවාදානුසාසනීං නිස්සාය යපෙත්වා මහාසත්තං අවසෙසො ජනො
 මනුස්සසොභග්ගතං ආදිං කත්වා යාව අරහත්තං පාපුණාති, තං පරකාරං පටික්ඛිපති.
 එවමයං බාලො ජීනවක්කෙ පහාරං දෙති නාම. නත්ථී පුරිසකාරොති යෙන
 පුරිසකාරෙන සත්තා චුත්තජ්ජකාරා සම්පත්තියො පාපුණන්ති, තම්පි පටික්ඛිපති.
 නත්ථී බලන්ති යම්හි අත්තනො බලෙ පතිට්ඨිතා සත්තා වීරියං කත්වා තා
 සම්පත්තියො පාපුණන්ති, තං බලං පටික්ඛිපති. නත්ථී වීරියන්තිආදීනි සබ්බානි
 පුරිසකාරචෙච්චනානෙව. ‘‘ඉදං නො වීරියෙන ඉදං පුරිසථාමෙන, ඉදං
 පුරිසපරක්කමෙන පවත්ත’’න්ති එවං පවත්තච්චනපටික්ඛෙපකරණවසෙන
 පනෙතානි විසුං ආදියන්ති.

සබ්බෙ සත්තානි ඔට්ඨගොණගුදුභාදයො අනවසෙසෙ පරිග්ගණ්හාති. සබ්බෙ
 පාණානි එකින්ද්‍රියො පාණො, ද්වින්ද්‍රියො පාණොතිආදිවසෙන වදති. සබ්බෙ භූතානි
 අණ්ඩකොසවත්ථිකොසෙසු භූතෙ සන්ධාය වදති. සබ්බෙ ජීවානි
 සාලියවගොධුමාදයො සන්ධාය වදති. තෙසු හි සො විරුහනභාවෙන ජීවසඤ්ඤී.
 අවසා අබලා අවීරියානි තෙසං අත්තනො වසො වා බලං වා වීරියං වා නත්ථී.
 නියතිසඬගතිභාවපරිණතානි එත්ථ නියතීති නියතා. සඬගතීති ඡන්තං අභිජාතීනං
 තත්ථ තත්ථ ගමනං. භාවොති සභාවායෙව. එවං නියතියා ව සඬගතියා ව භාවෙන
 ව පරිණතා නානාජ්ජකාරතං පත්තා. යෙන හි යථා භවිතබ්බං, සො තථෙව භවති.
 යෙන න භවිතබ්බං, සො න භවතීති දස්සෙති. ඡස්ථෙවාහිජාතීසුති ඡසු එව අභිජාතීසු
 යත්වා සුඛඤ්ච දුක්ඛඤ්ච පටිසංචෙදෙන්ති. අඤ්ඤා සුඛදුක්ඛභූමි නත්ථීති දස්සෙති.

යොනිපමුඛසතසහස්සානීති පමුඛයොනීනං උත්තමයොනීනං
 චුද්දසසතසහස්සානි අඤ්ඤානි ව සට්ඨිසතානි අඤ්ඤානි ව ඡසතානි. පඤ්ච ව
 කම්මුනො සතානීති පඤ්චකම්මසතානි ව. කෙවලං තක්කමත්තකෙන නිරත්ථකං
 දිට්ඨිං දිපෙති. පඤ්ච ව කම්මානි තිණි ව කම්මානීතිආදීසුපි එසෙව නයො. කෙචි
 පනානු – ‘‘පඤ්ච ව කම්මානීති පඤ්චන්ද්‍රියවසෙන භණති. තිණිති
 කායකම්මාදිවසෙනා’’ති. කම්මෙ ව උපඨස්සකම්මෙ වානි එත්ථ පනස්ස

කායකම්මඤ්ච වච්ඡකම්මඤ්ච කම්මන්ති ලද්ධි, මනොකම්මං උපධිඨකම්මන්ති.
ද්වට්ඨිපට්ඨපදාති ද්වාසට්ඨි පට්ඨපදාති වදති. ද්වට්ඨන්තරකප්පාති එකස්මිං කප්පෙ
චතුසට්ඨි අන්තරකප්පා නාම භොන්ති. අයං පන අඤ්ඤෙ ද්වෙ අජානන්තො
එවමාහ.

ජලාභිජාතියොති කණ්භාභිජාති, නීලාභිජාති, ලොභිතාභිජාති, හලිද්දාභිජාති,
සුක්කාභිජාති, පරමසුක්කාභිජාතීති ඉමා ඡ අභිජාතියො වදති. තත්ථ ඔරබ්භිකා,
සාකුණ්ඩකා, මාගවිකා, සුකරිකා, ලුද්දා, මච්ඡසාතකා වොරා, වොරසාතකා,
බන්ධනාගාරිකා, යෙ වා පනඤ්ඤෙයි කෙවි කරුරකම්මන්තා, අයං කණ්භාභිජාතීති
(අ. නි. 6.57) වදති. භික්ඛු නීලාභිජාතීති වදති, තෙ කිර වතුසු පච්චයෙසු කණ්ටකෙ
පක්ඛිපිත්වා බාදන්ති. ‘‘භික්ඛු කණ්ටකචුත්තිකා’’ති (අ. නි. 6.57) අයඤ්භිස්ස
පාළියෙව. අථ වා කණ්ටකචුත්තිකා එව නාම එකෙ පබ්බජිතාති වදති.
ලොභිතාභිජාති නාම නිගණ්ඨා එකසාටකාති වදති. ඉමෙ කිර පුරිමෙහි ද්විති
පණ්ඩරතරා. ගිහී ඔදාතවසනා අවෙලකසාවකා හලිද්දාභිජාතීති වදති. එවං අත්තනො
පච්චයදායකෙ නිගණ්ඨෙහිපි ජෙට්ඨකතරෙ කරොති. ආජීවකා ආජීවකිනියො
සුක්කාභිජාතීති වදති. තෙ කිර පුරිමෙහි වතුහි පණ්ඩරතරා. නන්දො, වච්ඡො, කිසො,
සඬකිච්ඡො, මක්ඛලිගොසාලො, පරමසුක්කාභිජාතීති (අ. නි. 6.57) වදති. තෙ කිර
සබ්බෙහි පණ්ඩරතරා.

අට්ඨ පුරිසභූමියොති මන්දභූමි, බ්බිඬාභූමි, පදවිමංසභූමි, උජුගතභූමි, සෙක්ඛභූමි,
සමණභූමි, ජීනභූමි, පන්තභූමීති ඉමා අට්ඨ පුරිසභූමියොති වදති. තත්ථ ජාතදිවසනො
පට්ඨාය සත්තදිවසෙ සම්බාධට්ඨානතො නික්ඛන්තන්තා සත්තා මන්දා භොන්ති
මොමුහා, අයං මන්දභූමීති වදති. යෙ පන දුග්ගතිනො ආගතා භොන්ති, තෙ අභිණ්භං
රොදන්ති වෙව විරවන්ති ව, සුගතිනො ආගතා තං අනුස්සරින්වා හසන්ති, අයං
බ්බිඬාභූමි නාම. මාතාපිතුනං හත්ථං වා පාදං වා මඤ්චං වා පීඨං වා ගහෙත්වා භූමියං
පදනික්ඛිපනං පදවිමංසභූමි නාම. පදසා ගන්තුං සමත්ථකාලෙ උජුගතභූමි නාම.
සිප්පාති සික්ඛිතකාලෙ සෙක්ඛභූමි නාම. සරා නික්ඛම්ම පබ්බජිතකාලෙ සමණභූමි
නාම. ආවරියං සෙවින්වා ජානනකාලෙ ජීනභූමි නාම. භික්ඛු ව පන්තකො ජිනො න
කිඤ්චි ආහාති එවං අලාභිං සමණං පන්තභූමීති වදති.

එකුනපඤ්ඤාස ආජීවකසතෙති එකුනපඤ්ඤාසආජීවකචුත්තිසතාති.
පරිබ්බාජකසතෙති පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජාසතාති. නාගාචාසසතෙති
නාගමණ්ඩලසතාති. වීසෙ ඉන්ද්‍රියසතෙති වීසතින්ද්‍රියසතාති. තිංසෙ නිරයසතෙති
තිංස නිරයසතාති. රජොධාතුයොති රජමකිරණට්ඨානාති, හත්ථපිට්ඨිපාදපිට්ඨාදීති
සන්ධාය වදති. සත්ත සඤ්ඤීගබ්භාති ඔට්ඨගොණගදුහඅපසුම්ගමහිංසෙ සන්ධාය
වදති. සත්ත අසඤ්ඤීගබ්භාති සාලිව්භියවගොධුමකඬුවරකකුදුසකෙ සන්ධාය
වදති. නිගණ්ඨීගබ්භාති ගණ්ඨීමහි ජාතගබ්භා, උච්ඡුචෙච්ඡාලාදයො සන්ධාය වදති.
සත්ත දෙවාති බහු දෙවා. සො පන සත්තාති වදති. මනුස්සාපි අනන්තා, සො සත්තාති
වදති. සත්ත පිසාවාති පිසාවා මහන්තමහන්තා සත්තාති වදති. සරාති මහාසරා,

කණ්ණමුණ්ඩරථකාරභනොතත්තසීහප්පපාතප්දේනත්තමන්දාකිනීකුණාලදහෙ
ගහෙත්වා වදති.

පවුටාති ගණ්ඨිකා. පපාතාති මහාපපාතා. පපාතසතානීති බුද්දකපපාතසතානි.
සුපිනාති මහාසුපිනා. සුපිනසතානීති බුද්දකසුපිනසතානි. මහාකප්පිනොති
මහාකප්පානං. තත්ථ එකමිහා මහාසරා වස්සසතෙ වස්සසතෙ කුසග්ගෙන එකං
උදකබ්න්දුං නීහරිත්වා සත්තක්ඛත්තුං තමිහි සරෙ නිරුදකෙ කතෙ එකො
මහාකප්පොති වදති. එවරුපානං මහාකප්පානං චතුරාසීතිසතසහස්සානි බෙපෙත්වා
බාලෙ ච පණ්ඩිතෙ ච දුක්ඛස්සන්තං කරොන්තීති අයමස්ස ලද්ධි. පණ්ඩිතොපි කිර
අන්තරා විසුජ්ඣිත්තුං න සක්කොති. බාලොපි තතො උද්ධං න ගච්ඡති.

සීලෙනාති අවෙලකසීලෙන වා අඤ්ඤෙන වා යෙන කෙනවි. වතෙනාති
තාදිසෙනෙව වතෙන. තපෙනාති තපොකම්මෙන. අපරිපක්කං පරිපාවෙති නාම,
යො “අහං පණ්ඩිතො”ති අන්තරා විසුජ්ඣති. පරිපක්කං ඵ්ඤ්ඤ ඵ්ඤ්ඤ බ්‍යන්තිං
කරොති නාම යො “අහං බාලො”ති චුත්තපරිමාණං කාලං අතික්කමිත්වා යාති.
හෙවං නත්ථීති එවං නත්ථී. තඤ්ඤි උභයමිපි න සක්කා කාතුන්ති දීපෙති.
දොණුමිතෙති දොණුන මිතං විය. සුබදුක්ඛෙති සුබදුක්ඛං. පරියන්තකතෙති
චුත්තපරිමාණෙන කාලෙන කතපරියන්තෙ. නත්ථී භායනවඩ්ඪතෙති නත්ථී
භායනවඩ්ඪනාති. න සංසාරො පණ්ඩිතස්ස භායති, න බාලස්ස වඩ්ඪතීති අත්ථො.
උක්කංසාවකංසෙති උක්කංසාවකංසා. භායනවඩ්ඪනානමෙතං අධිවචනං.

ඉදානි තමත්ථං උපමාය සාධෙත්තො “සෙය්‍යථාපි නාමා”තිආදිමාහ. තත්ථ
සුත්තගුලෙති වෙදෙත්වා කතසුත්තගුලෙ. නිබ්බේදියමානමෙව පලෙභීති පබ්බතෙ
වා රුක්ඛග්ගෙ වා යත්වා බිත්තං සුත්තප්පමාණෙන නිබ්බේදියමානමෙව ගච්ඡති,
සුත්තෙ බීණෙ තත්ථෙව තිට්ඨති, න ගච්ඡති. එවමෙව චුත්තකාලතො උද්ධං න
ගච්ඡතීති දස්සෙති.

අජිතකෙසකම්බලවාදවණ්ණනා

170-172. අජිතවාදෙ නත්ථී දින්නන්ති දින්නඵලාභාවං සන්ධාය වදති. ශිට්ඨං
චුච්චති මහායාගො. හුතන්ති පහෙණකසක්කාරො අධිප්පෙතො. තමිපි උභයං
ඵලාභාවමෙව සන්ධාය පටික්ඛිපති. සුකතදුක්කටානන්ති සුකතදුක්කටානං,
කුසලාකුසලානන්ති අත්ථො. ඵලං විපාකොති යං ඵලන්ති වා විපාකොති වා චුච්චති,
තං නත්ථීති වදති. නත්ථී අයං ලොකොති පරලොකෙ ඨිතස්ස අයං ලොකො නත්ථී,
නත්ථී පරො ලොකොති ඉධ ලොකෙ ඨිතස්සාපි පරො ලොකො නත්ථී, සබ්බෙ
තත්ථ තත්ථෙව උච්ඡිජ්ජන්තීති දස්සෙති. නත්ථී මාතා නත්ථී පිතාති තෙසු
සම්මාපටිපත්තිමිච්ඡාපටිපත්තීනං ඵලාභාවවසෙන වදති. නත්ථී සත්තා ඔපපාතිකාති
චචිත්වා උපපජ්ජනකා සත්තා නාම නත්ථීති වදති.

වාතුමහාභූතිකොති වතුමහාභූතමයො. පථවී පථවිකායන්ති
අජ්ඣාත්තිකපථවිධාතු බාහිරපථවිධාතුං. අනුපෙතීති අනුයායති. අනුපගච්ඡතීති
තස්සෙව වෙවචනං. අනුගච්ඡතීති අත්ථො. උභයෙනාපි උපෙති, උපගච්ඡතීති
දස්සෙති. ආපාදීසුපි එසෙව නයො. ඉන්ද්‍රියානීති මනවිජට්ඨාති ඉන්ද්‍රියාති ආකාසං
පක්ඛන්දන්ති. ආසන්දිපඤ්චමාති නිපන්තමඤ්චෙන පඤ්චමා, මඤ්චො වෙව
චත්තාරො මඤ්චපාදෙ ගහෙන්වා යීතා චත්තාරො පුරිසා වාති අත්ථො.
යාචාළාභනාති යාච සුසානා. පදානීති ‘අයං එවං සීලවා අහොසි, එවං
දුස්සීලො’ තිආදිනා නයෙන පවත්තාති ගුණාගුණපදානි, සරීරමෙව වා එත්ථ පදානීති
අධිජ්ජෙතං. කාපොතකානීති කපොතවණ්ණානි, පාරාවතපක්ඛවණ්ණානීති අත්ථො.
භස්සන්තාති භස්මන්තා, අයමෙව වා පාළි. ආභුතියොති යං
පහෙණකසක්කාරාදිහෙදං දිත්තදානං, සබ්බං තං ඡාරිකාවසානමෙව හොති, න
තතො පරං ඵලදායකං හුත්වා ගච්ඡතීති අත්ථො. දත්තුපඤ්ඤත්තන්ති දත්තුහි
බාලමනුස්සෙහි පඤ්ඤත්තං. ඉදං වුත්තං හොති – ‘බාලෙහි අබුද්ධීහි පඤ්ඤත්තමිදං
දානං, න පණ්ඩිතෙහි. බාලා දෙන්ති, පණ්ඩිතා ගණ්හන්ති’ ති දස්සෙති.

තත්ථ පුරණො ‘කරොතො න කරියති පාප’ න්ති වදන්තො කම්මං පටිබාහති.
අජිතො ‘කායස්ස හෙදා උච්ඡිජ්ජති’ ති වදන්තො විපාකං පටිබාහති. මක්ඛලි
‘නත්ථි හෙතු’ ති වදන්තො උභයං පටිබාහති. තත්ථ කම්මං පටිබාහන්තෙනාපි
විපාකො පටිබාහිතො හොති, විපාකං පටිබාහන්තෙනාපි කම්මං පටිබාහිතං හොති.
ඉති සබ්බෙපෙන අත්ථතො උභයජ්ජට්ඨාහකා අහෙතුකවාදා වෙව අකිරියවාදා ව
නත්ථිකවාදා ව හොන්ති.

යෙ වා පන තෙසං ලද්ධිං ගහෙන්වා රත්තිට්ඨානෙ දිවායානෙ නිසින්තා
සජ්ඣායන්ති වීමංසන්ති, තෙසං ‘කරොතො න කරියති පාපං, නත්ථි හෙතු, නත්ථි
පච්චයො, මතො උච්ඡිජ්ජති’ ති තස්මිං ආරම්මණෙ මිච්ඡාසති සන්තිට්ඨති, චිත්තං
එකග්ගං හොති, ජවනාති ජවන්ති, පයමජ්ජවනෙ සතෙකිච්ඡා හොන්ති, තථා
දුතියාදීසු, සත්තමෙ බුද්ධානම්පි අතෙකිච්ඡා අනිවත්තිතො අරිට්ඨකණ්ටකසදිසා.
තත්ථ කොචි එකං දස්සනං ඔක්කමති, කොචි ද්වෙ, කොචි තීණිපි, එකස්මිං
ඔක්කන්තෙපි, ද්වීසු තීසු ඔක්කන්තෙසුපි, නියතමිච්ඡාදිට්ඨිකොව හොති; පත්තො
සග්ගමග්ගාවරණඤ්චෙව මොක්ඛමග්ගාවරණඤ්ච, අභබ්බො තස්සත්තභාවස්ස
අනන්තරං සග්ගමිපි ගන්තුං, පගෙව මොක්ඛං. වට්ටබාණු නාමෙස සත්තො
පථවිගොපකො, යෙභුයොන එවරුපස්ස භවතො වුට්ඨානං නත්ථි.

“තස්මා අකල්‍යාණජනං, ආසිවිසම්චොරගං;
ආරකා පරිවජ්ජෙය්‍යා, භූතිකාමො විවක්ඛණො” ති.

පකුධකච්චායනවාදවණ්ණනා

173-175. පකුධවාදෙ අකටාති අකතා. අකටවිධාති අකතවිධානා. එවං කරොහීති
කෙනචි කාරාපිතාපි න හොන්තීති අත්ථො. අනිම්මිතාති ඉද්ධියාපි න නිම්මිතා.

අනිම්මාකාති අනිම්මාපිතා, කෙච් අනිම්මාපෙතබ්බාති පදං වදන්ති, තං නෙව පාළියං,
 න අට්ඨකථායං දිස්සති. වඤ්ඤාදිපදත්තයං චුත්තත්ථමෙව. න ඉඤ්ජන්තිති
 එසිකත්ථමිහො විය යිතත්තා න වලන්ති. න විපරිණමන්තිති පකතිං න ජහන්ති. න
 අඤ්ඤමඤ්ඤං බ්‍යාබාධෙන්තිති න අඤ්ඤමඤ්ඤං උපහනන්ති. නාලන්ති න
 සමත්ථා. පථවිකායොතිආදීසු පථවියෙව පථවිකායො, පථවිසමුහො වා. තත්ථාති
 තෙසු ජීවසත්තමෙසු කායෙසු. සත්තන්තං ත්වෙව කායානන්ති යථා මුග්ගරාසිආදීසු
 පහතං සත්ථං මුග්ගාදීනං අත්තරෙන පවිසති, එවං සත්තන්තං කායානං අත්තරෙන
 ඡිද්දෙන විවරෙන සත්ථං පවිසති. තත්ථ අහං ඉමං ජීවිතා වොරොපෙමීති කෙවලං
 සඤ්ඤාමත්තමෙව හොතිති දස්සෙති.

නිගණ්ඨනාටපුත්තවාදවණ්ණනා

176-178. නාටපුත්තවාදෙ වාතුයාමසංවරසංවුතොති චතුකොට්ඨාසෙන
 සංවරෙන සංවුතො. සබ්බවාරිවාරිතො වාති වාරිතසබ්බඋදකො
 පටික්ඛිත්තසබ්බසීතොදකොති අත්ථො. සො කිර සීතොදකෙ සත්තසඤ්ඤී හොති,
 තස්මා න තං වළඤ්ජෙති. සබ්බවාරියුත්තොති සබ්බෙන පාපවාරණෙන යුත්තො.
 සබ්බවාරිධුතොති සබ්බෙන පාපවාරණෙන ධුතපාපො. සබ්බවාරිචුටොති සබ්බෙන
 පාපවාරණෙන චුටියො. ගතත්තොති කොට්ඨපත්තචිත්තො. යතත්තොති
 සංයතචිත්තො. යිතත්තොති සුජ්ජතිට්ඨිතචිත්තො. එතස්ස වාදෙ කිඤ්චි
 සාසනානුලොමමිපි අත්ථී, අසුද්ධලද්ධිත්‍ය පන සබ්බා දිට්ඨියෙව ජාතා.

සඤ්චයබෙලට්ඨපුත්තවාදවණ්ණනා

179-181. සඤ්චයවාදො අමරාවික්ඛෙපෙ චුත්තනායො එව.

පයමසන්දිට්ඨිකසාමඤ්ඤඵලවණ්ණනා

182. සොහං, හත්තෙති සො අහං හත්තෙ, වාලුකං පිළෙත්වා තෙලං
 අලහමානො විය තිත්ථියවාදෙසු සාරං අලහන්තො හගවන්තං පුච්ඡාමීති අත්ථො.

183. යථා තෙ බමෙය්‍යාති යථා තෙ රුචිවෙය්‍යා. දාසොති
 අන්තොජාතධනක්කිතකරමරානීතසාමංදාසබ්‍යාපගතානං අඤ්ඤතරො.
 කම්මකාරොති අනලසො කම්මකරණසීලොයෙව. දුරතො දිස්වා පයමමෙව
 උට්ඨහතිති පුබ්බුට්ඨාසී. එවං උට්ඨිතො සාමිනො ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා
 පාදධොවනාදිකත්තබ්බකිච්චං කත්වා පච්ඡා නිපතති නිසීදතිති පච්ඡානිපාතී.
 සාමිකම්භි වා සයනතො අවුට්ඨිතෙ පුබ්බෙයෙව වුට්ඨාතිති පුබ්බුට්ඨාසී.
 පච්චිසකාලතො පටියාය යාව සාමිනො රත්තිං නිද්දොක්කමනං, තාව සබ්බකිච්චානි
 කත්වා පච්ඡා නිපතති, සෙය්‍යං කප්පෙතීති පච්ඡානිපාතී. කිං කරොමි, කිං කරොමීති
 එවං කිංකාරමෙව පටිසුණන්තො විවරතීති කිං කාරපටිස්සාවී. මනාපමෙව කිරියං

කරොතීති මනාපවාරි. පියමෙව වදනීති පියවාදී. සාමිනො තුට්ඨපහට්ඨං මුඛං
උල්ලොකයමානො විවරතීති මුඛුල්ලොකකො.

දෙවො මඤ්ඤති දෙවො විය. සො වතස්සාහං පුඤ්ඤානි කරොයාන්ති සො
වත අහං එවරුපො අස්සං, යදි පුඤ්ඤානි කරොයාන්ති අත්ථො. “සො
වතස්ස’ස්ස”න්තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. යංනුනාහන්ති සට්ඨ දානං දස්සාමි, යං
රාජා එකදිවසං දෙනි, තතො සතභාගමිපි යාවජීවං න සක්ඛිස්සාමි දාතුන්ති
පබ්බජ්ජායං උස්සාහං කත්වා එවං වින්තනභාවං දස්සෙති.

කායෙන සංවුතොති කායෙන පිහිනො හුත්වා අකුසලස්ස පවෙසනද්වාරං
ථකෙත්වාති අත්ථො. එසෙව නයො සෙසපද්දවයෙපි. සාසවිජාදනපරමතායාති
සාසවිජාදනෙන පරමතාය උත්තමතාය, එතදත්ථමිපි අනෙසනං පභාය
අග්ගසල්ලෙබෙන සන්තුට්ඨොති අත්ථො. අභිරතො පව්චෙකෙති “කායව්චෙකො ව
ව්චෙකට්ඨකායානං, චිත්තව්චෙකො ව නෙක්ඛම්මාභිරතානං,
පරමවොදානජපත්තානං උපධිව්චෙකො ව නිරුපධිනං පුග්ගලානං
විසඬ්ඛාරගතාන”න්ති එවං චුත්තෙ තිව්ධෙපි ව්චෙකෙ රතො; ගණසඬ්ගණිකං පභාය
කායෙන එකො විහරති, චිත්තකිලෙසසඬ්ගණිකං පභාය අට්ඨසමාපත්තිවසෙන
එකො විහරති, එලසමාපත්තිං වා නිරොධසමාපත්තිං වා පවිසිත්වා නිබ්බානං පත්වා
විහරතීති අත්ථො. යග්ගෙති වොදනත්ථෙ නිපාතො.

184. ආසනෙනපි නිමන්තෙය්‍යාමාති නිසින්නාසනං පජ්චොටෙන්වා ඉධ
නිසිද්දාති වදෙය්‍යාම. අභිනිමන්තෙය්‍යාමපි නන්ති අභිහරිත්වාපි නං නිමන්තෙය්‍යාම.
තත්ථ දුට්ඨො අභිභාරො – වාචාය වෙව කායෙන ව. තුම්භාකං ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණේ
අම්භාකං චීවරාදිහි වදෙය්‍යාථ යෙනත්ථොති වදන්තො හි වාචාය අභිහරිත්වා
නිමන්තෙති නාම. චීවරාදිවෙකල්ලං සල්ලක්ඛෙන්වා ඉදං ගණ්භාථාති තාති
දෙන්තො පන කායෙන අභිහරිත්වා නිමන්තෙති නාම. තදුභයමිපි සන්ධාය
අභිනිමන්තෙය්‍යාමපි නන්ති ආහ. එත්ථ ව ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරොති යං
කිඤ්චි ගිලානස්ස සජ්ජායං ඔසධං. වචනත්ථො පන විසුද්ධිමග්ගෙ චුත්තො.
රක්ඛාවරණගුත්තින්ති රක්ඛාසඬ්ඛාතඤ්චෙව ආවරණසඬ්ඛාතඤ්ච ගුත්තිං. සා
පනෙසා න ආවුධහත්ථෙ පුරිසෙ ය්‍යපෙන්තෙන ධම්මිකා නාම සංවිදහිතා භොති. යථා
පන අවෙලාය කට්ඨභාරිකපණ්ණභාරිකාදයො විහාරං න පවිසන්ති, මිගලුද්දකාදයො
විහාරසීමාය මිගෙ වා මච්ඡෙ වා න ගණ්භන්ති, එවං සංවිදහන්තෙන ධම්මිකා නාම
රක්ඛා සංවිහිතා භොති, තං සන්ධායාහ – “ධම්මික”න්ති.

185. යදි එවං සන්තෙති යදි තව දාසො තුය්හං සන්තිකා අභිවාදනාදීති ලභෙය්‍ය.
එවං සන්තෙ. අද්ධාති එකංසවචනමෙතං. පයමන්ති භණන්තො අඤ්ඤස්සාපි
අත්ථිතං දීපෙති. තෙනෙව ව රාජා සක්කා පන, භන්තෙ, අඤ්ඤමිපිතිආදිමාහ.

දුතියසන්දිට්ඨිකසාමඤ්ඤඵලවණ්ණනා

186-188. කසතීති කස්සකො. ගෙහස්ස පති, එකගෙහමත්තෙ ජෙට්ඨකොති ගහපතීකො. බලිසඬ්ඛාතං කරං කරොතීති කරකාරකො. ධඤ්ඤරාසිං ධනරාසිඤ්ච වඩ්ඨෙතීති රාසිවඩ්ඨකො.

අප්පං වාති පරිත්තකං වා අත්තමසො තණ්ඩුලනාලිමත්තකමපි. භොගක්ඛන්ධන්ති භොගරාසිං. මහන්තං වාති විපුලං වා. යථා හි මහන්තං පභාය පබ්බජිතුං දුක්කරං, එවං අප්පමිපීති දස්සනත්ථං උභයමාහ. දාසවාලෙ පන යස්මා දාසො අත්තනොපි අනිස්සරො, පගෙව භොගානං. යඤ්ඤි තස්ස ධනං, තං සාමිකානඤ්ඤෙව භොති, තස්මා භොගග්ගහණං න කතං. ඤාතියෙව ඤාතිපරිවට්ටො.

පණිතතරසාමඤ්ඤඵලවණ්ණනා

189. සක්කා පන, හන්තෙ, අඤ්ඤමපි දිට්ඨෙව ධම්මෙති ඉධ එවමෙවාති න චුත්තං. තං කස්මාති චෙ, එවමෙවාති හි වුච්චමානෙ පහොති හගවා සකලමපි රත්තින්දිවං තතො වා හියොයාපි එවරුපාහි උපමාහි සාමඤ්ඤඵලං දීපෙතුං. තත්ථ කිඤ්චාපි එතස්ස හගවතො වචනසවනෙ පරියන්තං නාම නත්ථී, තථාපි අත්ථො තාදිසොයෙව හවිස්සතීති වින්තෙත්වා උපරි විසෙසං පුච්ඡන්තො එවමෙවාති අවත්වා – “අභික්කන්තතරඤ්ච පණිතතරඤ්චා”ති ආහ. තත්ථ අභික්කන්තතරන්ති අභිමනාපතරං අතිසෙට්ඨතරන්ති අත්ථො. පණිතතරන්ති උත්තමතරං. තෙන හීති උයොයාජනත්ථෙ නිපාතො. සවනෙ උයොයාජෙන්නො හි නං එවමාහ. සුඤ්ඤාහීති අභික්කන්තතරඤ්ච පණිතතරඤ්ච සාමඤ්ඤඵලං සුඤ්ඤාති.

සාධුකං මනසිකරොහීති එත්ථ පන සාධුකං සාධුති එකත්ථමෙනං. අයඤ්ඤි සාධු-සද්දො ආයාවනසම්පට්ඨිජනසම්පහංසනසුන්දර දළ්භිකම්මාදීසු දිස්සති. “සාධු මෙ, හන්තෙ, හගවා සඬ්ඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු”තිආදීසු (සං. නි. 4.95) හි ආයාවනෙ දිස්සති. “සාධු, හන්තෙති ඛො සො භික්ඛු හගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා”තිආදීසු (ම. නි. 3.86) සම්පට්ඨිජනෙ. “සාධු සාධු, සාරිපුත්තා”තිආදීසු (දී. නි. 3.349) සම්පහංසනෙ.

“සාධු ධම්මරුචි රාජා, සාධු පඤ්ඤාණවා නරො;
සාධු මිත්තානමද්දුබ්බො, පාපස්සාකරණං සුඛ”න්ති. (ජා. 2.17.101);

ආදීසු සුන්දරෙ. “තෙන හි, බ්‍රාහ්මණ, සුඤ්ඤාහි සාධුකං මනසි කරොහී”තිආදීසු (අ. නි. 5.192) සාධුකසද්දොයෙව දළ්භිකම්මෙ, ආණත්තියන්තිපි වුච්චති. ඉධාපි අස්ස එත්ථෙව දළ්භිකම්මෙ ව ආණත්තියඤ්ච වෙදිතබ්බො. සුන්දරෙපි වට්ටති. දළ්භිකම්මත්ථෙත හි දළ්භිමිමං ධම්මං සුඤ්ඤාහි, සුග්ගහිතං ගණ්හන්තො. ආණත්තීඅත්ථෙත මම ආණත්තියා සුඤ්ඤාහි, සුන්දරත්ථෙත සුන්දරමිමං හද්දකං ධම්මං සුඤ්ඤාහීති එවං දීපිතං භොති.

මනසි කරොහීති ආවජ්ජ, සමන්තාහරාති අත්ථො, අවික්ඛිත්තචිත්තො භුත්වා නිසාමෙහි, චිත්තෙ කරොහීති අධිජ්ජායො. අපි චෙත්ථ සුඤ්ඤානීති සොතින්ද්‍රියවික්ඛෙපනිවාරණමෙතං. සාධුකං මනසි කරොහීති මනසිකාරෙ දළ්භිකම්මනියොජනෙන මනින්ද්‍රියවික්ඛෙපනිවාරණං. පුරිමඤ්චෙත්ථ ඛ්‍යාඤ්ජනවිපල්ලාසග්ගාහවාරණං, පච්ඡිමං අත්ථවිපල්ලාසග්ගාහවාරණං. පුරිමෙන ච ධම්මස්සවනෙ නියොජෙති, පච්ඡිමෙන සුතානං ධම්මානං ධාරණුපපරික්ඛාදිසු. පුරිමෙන ච සඛ්‍යාඤ්ජනො අයං ධම්මො, තස්මා සවනියොති දීපෙති. පච්ඡිමෙන සත්ථො, තස්මා සාධුකං මනසි කාතබ්බොති. සාධුකපදං වා උභයපදෙහි යොජෙත්වා යස්මා අයං ධම්මො ධම්මගම්භීරො චෙව දෙසනාගම්භීරො ච, තස්මා සුඤ්ඤානි සාධුකං, යස්මා අත්ථගම්භීරො ච පටිච්චෙධගම්භීරො ච, තස්මා සාධුකං මනසි කරොහීති එවං යොජනා වෙදිතබ්බා. භාසිස්සාමීති සක්කා මහාරාජාති එවං පටිඤ්ඤාතං සාමඤ්ඤඵලදෙසනං විත්ථාරතො භාසිස්සාමි. “දෙසෙස්සාමි”ති හි සඬ්ඛිත්තදීපනං හොති. භාසිස්සාමීති විත්ථාරදීපනං. තෙනාහ වඬ්ඨිසත්ථෙරො –

“සඬ්ඛිත්තෙනපි දෙසෙති, විත්ථාරෙනපි භාසති;
සාළිකායිව නිග්ඝොසො, පටිභානං උදිරයි”ති. (සං. නි. 1.214);

එවං චුත්තෙ උස්සාහජාතො භුත්වා – “එවං, හත්තෙ”ති බො රාජා මාගධො අජාතසත්තු වෙදෙහිපුත්තො හගවතො පච්චස්සොසි හගවතො වචනං සම්පට්ඨිඡ්, පටිග්ගහෙසිති චුත්තං හොති.

190. අථස්ස හගවා එතදවොච, එතං අවොච, ඉදානි වත්තබ්බං “ඉධ මහාරාජා”තිආදිං සකලං සුත්තං අවොචාති අත්ථො. තත්ථ ඉධානි දෙසාපදෙසෙ නිපාතො, ස්වායං කත්ථවි ලොකං උපාදාය වුච්චති. යථාහ – “ඉධ තථාගතො ලොකෙ උජ්ජජ්ජති”ති. කත්ථවි සාසනං යථාහ – “ඉධෙව, භික්ඛවෙ, පඨමො සමණො, ඉධ දුතියො සමණො”ති (අ. නි. 4.241). කත්ථවි ඔකාසං. යථාහ –

“ඉධෙව තිට්ඨමානස්ස, දෙවභූතස්ස මෙ සතො;
පුනරායු ච මෙ ලද්ධො, එවං ජානාහි මාරිසා”ති. (දී. නි. 2.369);

කත්ථවි පදපුරණමත්තමෙව. යථාහ “ඉධාහං, භික්ඛවෙ, භුත්තාවි අස්සං පචාරිතො”ති (ම. නි. 1.30). ඉධ පන ලොකං උපාදාය චුත්තොති වෙදිතබ්බො. මහාරාජාති යථා පටිඤ්ඤාතං දෙසනං දෙසෙතුං පුන මහාරාජාති ආලපති. ඉදං චුත්තං හොති – “මහාරාජ ඉමස්මිං ලොකෙ තථාගතො උජ්ජජ්ජති අරහං...පෙ.... බුද්ධො හගවා”ති. තත්ථ තථාගතසද්දො බ්‍රහ්මජාලෙ චුත්තො. අරහන්තිආදයො විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතා. ලොකෙ උජ්ජජ්ජතීති එත්ථ පන ලොකොති – ඔකාසලොකො සත්තලොකො සඬ්ඛාරලොකොති තිට්ඨො. ඉධ පන සත්තලොකො අධිජ්ජෙතො. සත්තලොකෙ උජ්ජජ්ජමානොපි ච තථාගතො න දෙවලොකෙ, න බ්‍රහ්මලොකෙ, මනුස්සලොකෙව උජ්ජජ්ජති. මනුස්සලොකෙපි න අඤ්ඤස්මිං වක්කවාළෙ, ඉමස්මිංයෙව වක්කවාළෙ. තත්‍රාපි න සබ්බට්ඨානෙසු, “පුරත්ථිමාය

දිසාය ගජඬිගලං නාම නිගමො තස්සාපරෙන මහාසාලො, තතො පරා පච්චන්තිමා ජනපදා ඔරතො මජ්ඣෙ, පුරත්ථිමදක්ඛිණාය දිසාය සලලවති නාම නදී. තතො පරා පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ, දක්ඛිණාය දිසාය සෙනකණ්ණිකං නාම නිගමො, තතො පරා පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ, පච්ඡිමාය දිසාය පුණං නාම බ්‍රාහ්මණගාමො, තතො පරා පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙ, උත්තරාය දිසාය උසිරද්ධපො නාම පබ්බතො, තතො පරා පච්චන්තිමා ජනපදා ඔරතො මජ්ඣෙ'ති එවං පරිච්ඡින්නො ආයාමතො තියොජනසතෙ, විත්ථාරතො අඬ්ඬතෙයායොජනසතෙ, පරික්ඛෙපතො නවයොජනසතෙ මජ්ඣිමපදෙසෙ උප්පජ්ජති. න කෙවලඤ්ච තථාගතො, පච්චෙකබුද්ධා, අග්ගසාවකා, අසීතිමහාටෙරා, බුද්ධමාතා, බුද්ධපිතා, චක්කවත්තී රාජා අඤ්ඤෙ ච සාරප්පත්තා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා එත්ථෙචුප්පජ්ජන්ති.

තත්ථ තථාගතො සුජාතාය දින්නමධුපායාසභොජනතො යාව අරහත්තමග්ගො, තාව උප්පජ්ජති නාම, අරහත්තඵලෙ උප්පන්නො නාම. මහාහිනික්ඛමනතො වා යාව අරහත්තමග්ගො. තුසිතභවනතො වා යාව අරහත්තමග්ගො. දීපඬ්ඬකරපාදමූලතො වා යාව අරහත්තමග්ගො, තාව උප්පජ්ජති නාම, අරහත්තඵලෙ උප්පන්නො නාම. ඉධ සබ්බපයං උප්පන්නභාවං සන්ධාය උප්පජ්ජතිති චුත්තං. තථාගතො ලොකෙ උප්පන්නො හොතිති අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො.

සො ඉමං ලොකන්ති සො භගවා ඉමං ලොකං. ඉදානි චත්තබ්බං නිදස්සෙති. සදෙවකන්ති සහ දෙවෙහි සදෙවකං. එවං සහ මාරෙන සමාරකං, සහ බ්‍රහ්මිනා සබ්‍රහ්මකං, සහ සමණබ්‍රාහ්මණෙහි සස්සමණබ්‍රාහ්මණිං. පජාතත්තා පජා, තං පජං. සහ දෙවමනුස්සෙහි සදෙවමනුස්සං. තත්ථ සදෙවකච්චනෙන පඤ්ච කාමාවචරදෙවග්ගහණං වෙදිතබ්බං. සමාරක – චචනෙන ඡට්ඨකාමාවචරදෙවග්ගහණං. සබ්‍රහ්මකච්චනෙන බ්‍රහ්මකායිකාදිබ්‍රහ්මග්ගහණං. සස්සමණබ්‍රාහ්මණිච්චනෙන සාසනස්ස පච්චන්ථිකපච්චාමිත්තසමණබ්‍රාහ්මණග්ගහණං, සමිතපාපබාහිතපාපසමණබ්‍රාහ්මණග්ගහණඤ්ච. පජාවචනෙන සත්තලොකග්ගහණං. සදෙවමනුස්සච්චනෙන සම්මුතිදෙවඅවසෙසමනුස්සග්ගහණං. එවමෙත්ථ තීහි පදෙහි ඔකාසලොකෙන සද්ධිං සත්තලොකො. ද්විහි පජාවසෙන සත්තලොකොව ගහිතොති වෙදිතබ්බො.

අපරො නයො, සදෙවකග්ගහණෙන අරුපාවචරදෙවලොකො ගහිතො. සමාරකග්ගහණෙන ඡ කාමාවචරදෙවලොකො. සබ්‍රහ්මකග්ගහණෙන රූපී බ්‍රහ්මලොකො. සස්සමණබ්‍රාහ්මණාදිග්ගහණෙන චතුපරිසවසෙන සම්මුතිදෙවෙහි වා සහ මනුස්සලොකො, අවසෙසසබ්බසත්තලොකො වා.

අපි චෙත්ථ සදෙවකච්චනෙන උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදතො සබ්බස්ස ලොකස්ස සච්ඡිකතභාවමාහ. තතො යෙසං අහොසි – “මාරො මහානුභාවො ඡ කාමාවචරිස්සරො වසවත්තී, කිං සොපි එතෙන සච්ඡිකතො”ති, තෙසං විමතිං.

විධමන්තො “සමාරක” න්ති ආහ. යෙසං පන අහොසි – “බ්‍රහ්මා මහානුභාවො එකඛිගුලියා එකස්මිං චක්කවාලසහස්සෙ ආලොකං ඵරති, ද්විති ...පෙ.... දසහි අඛිගුලීහි දසසු චක්කවාලසහස්සෙසු ආලොකං ඵරති. අනුත්තරඤ්ච ඤානසමාපත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙති, කිං සොපි සච්ඡිකතො” ති, තෙසං විමතිං විධමන්තො සබ්බමකන්ති ආහ. තතො යෙ චින්තෙසු – “පුටු සමණබ්‍රාහ්මණා සාසනස්ස පච්චත්ථිකා, කිං තෙපි සච්ඡිකතා” ති, තෙසං විමතිං විධමන්තො සස්සමණබ්‍රාහ්මණං පජන්ති ආහ. එවං උක්කට්ඨක්කට්ඨානං සච්ඡිකතභාවං පකාසෙත්වා අප්ප සම්මුතිදෙවෙ අවසෙසමනුස්සෙ ච උපාදාය උක්කට්ඨපරිච්ඡේදවසෙන සෙසසත්තලොකස්ස සච්ඡිකතභාවං පකාසෙත්තො සදෙවමනුස්සන්ති ආහ. අයමෙත්ථ භාවානුක්කමො.

පොරාණා පනාහු සදෙවකන්ති දෙවෙහි සද්ධිං අවසෙසලොකං. සමාරකන්ති මාරොන සද්ධිං අවසෙසලොකං. සබ්බමකන්ති බ්‍රහ්මෙහි සද්ධිං අවසෙසලොකං. එවං සබ්බෙපි තිහවුපගෙ සත්තෙ තිභාකාරොහි තීසු පදෙසු පක්ඛිපිත්වා පුන ද්විති පදෙහි පරියාදියන්තො සස්සමණබ්‍රාහ්මණං පජං සදෙවමනුස්සන්ති ආහ. එවං පඤ්චහිපි පදෙහි තෙන තෙනාකාරොන තෙධාතුකමෙව පරියාදින්නන්ති.

සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පවෙදෙතීති එත්ථ පන සයන්ති සාමං අපරනෙයොහා හුත්වා. අභිඤ්ඤාති අභිඤ්ඤාය, අධිකෙන ඤාණෙන ඤත්වාති අත්ථො. සච්ඡිකත්වාති පච්චක්ඛං කත්වා, එතෙන අනුමානාදිපටික්ඛෙපො කතො හොති. පවෙදෙතීති බොධෙති විඤ්ඤාපෙති පකාසෙති.

සො ධම්මං දෙසෙති ආදිකල්‍යාණං...පෙ.... පරියොසානකල්‍යාණන්ති සො භගවා සත්තෙසු කාරුඤ්ඤතං පටිච්ච හිත්වාපි අනුත්තරං විචෙකසුඛං ධම්මං දෙසෙති. තඤ්ච බො අප්පං වා බහුං වා දෙසෙත්තො ආදිකල්‍යාණාදිප්පකාරමෙව දෙසෙති. ආදිමිහිපි, කල්‍යාණං හද්දකං අනවජ්ජමෙව කත්වා දෙසෙති, මජ්ඣිකෙ, පරියොසානෙපි, කල්‍යාණං හද්දකං අනවජ්ජමෙව කත්වා දෙසෙතීති චුත්තං හොති. තත්ථ අත්ථි දෙසනාය ආදිමජ්ඣපරියොසානං, අත්ථි සාසනස්ස. දෙසනාය තාව චතුප්පදිකායපි ගාථාය පඨමපාදො ආදි නාම, තතො ද්වෙ මජ්ඣං නාම, අන්තෙ එකො පරියොසානං නාම. එකානුසන්ධිකස්ස සුත්තස්ස නිදානං ආදි, ඉදමචොවාති පරියොසානං, උභින්නමත්තරා මජ්ඣං. අනෙකානුසන්ධිකස්ස සුත්තස්ස පඨමානුසන්ධි ආදි, අන්තෙ අනුසන්ධි පරියොසානං, මජ්ඣෙ එකො වා ද්වෙ වා බහු වා මජ්ඣමෙව.

සාසනස්ස පන සීලසමාධිවිපස්සනා ආදි නාම. චුත්තමිපි චෙතං – “කො වාදි කුසලානං ධම්මානං? සීලඤ්ච සුචිසුද්ධං දිට්ඨි ව උජුකා” ති (සං. නි. 5.369). “අත්ථි, හික්ඛවෙ, මජ්ඣිමා පටිපදා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා” ති එවං චුත්තො පන අරියමග්ගො මජ්ඣං නාම. එලඤ්චෙව නිබ්බානඤ්ච පරියොසානං නාම. “එතදත්ථමිදං, බ්‍රාහ්මණ, බ්‍රහ්මවරියං, එතං සාරං, එතං පරියොසානං” න්ති (ම. නි. 1.324) හි එත්ථ එලං පරියොසානන්ති චුත්තං. “නිබ්බානොගධං හි, ආවුසො විසාබ,

බ්‍රහ්මවරියං වුස්සති, නිබ්බානපරායනං නිබ්බානපරියොසානං”න්ති (ම. නි. 1.466)
 එත්ථ නිබ්බානං පරියොසානන්ති චුත්තං. ඉධ දෙසනාය ආදිමජ්ඣපරියොසානං
 අධිජ්ජෙනං. භගවා හි ධම්මං දෙසෙන්තො ආදිමහි සීලං දස්සෙන්වා මජ්ඣෙ මග්ගං
 පරියොසානෙ නිබ්බානං දස්සෙති. තෙන චුත්තං – “සො ධම්මං දෙසෙති
 ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣෙකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං”න්ති. තස්මා අඤ්ඤාපි
 ධම්මකථිකො ධම්මං කථෙන්නො –

“ආදිමහි සීලං දස්සෙය්‍ය, මජ්ඣෙ මග්ගං විභාවයෙ;
 පරියොසානමහි නිබ්බානං, එසා කථිකසංශ්ඨිති”ති.

සාත්ථං සත්‍යඤ්ජනන්ති යස්ස හි යාගුහත්තඉත්ථිපුරිසාදිවණ්ණනානිස්සිතා
 දෙසනා හොති, න සො සාත්ථං දෙසෙති. භගවා පන තථාරූපං දෙසනං පභාය
 චතුසතිපට්ඨානාදිනිස්සිතං දෙසනං දෙසෙති. තස්මා සාත්ථං දෙසෙතිති චුච්චති. යස්ස
 පන දෙසනා එකත්‍යඤ්ජනාදියුත්තා වා සබ්බනිරොට්ඨත්‍යඤ්ජනා වා
 සබ්බවිස්සට්ඨසබ්බනිග්ගහිතත්‍යඤ්ජනා වා, තස්ස දමිළකිරාතසවරාදිමිලක්ඛනං
 භාසා විය ත්‍යඤ්ජනපාරිපුරියා අභාවතො අත්‍යඤ්ජනා නාම දෙසනා හොති. භගවා
 පන –

“සිටිලං ධනිතඤ්ච දීඝරස්සං, ගරුකං ලහුකඤ්ච නිග්ගහීතං;
 සම්බන්ධවචන්තීතං විමුත්තං, දසධා ත්‍යඤ්ජනබුද්ධියා පභෙදො”ති.

එවං චුත්තං දසවිධං ත්‍යඤ්ජනං අමක්ඛෙන්වා පරිපුණ්ණත්‍යඤ්ජනමෙව කත්ථා
 ධම්මං දෙසෙති, තස්මා සත්‍යඤ්ජනං ධම්මං දෙසෙතිති චුච්චති. කෙවලපරිපුණ්ණන්ති
 එත්ථ කෙවලන්ති සකලාධිවචනං. පරිපුණ්ණන්ති අනුනාධිකවචනං. ඉදං චුත්තං
 හොති සකලපරිපුණ්ණමෙව දෙසෙති, එකදෙසනාපි අපරිපුණ්ණා නත්ථිති.
 උපනෙතබ්බඅපනෙතබ්බස්ස අභාවතො කෙවලපරිපුණ්ණන්ති වෙදිතබ්බං.
 පරිසුද්ධන්ති නිරුපක්කිලෙසං. යො හි ඉමං ධම්මදෙසනං නිස්සාය ලාභං වා
 සක්කාරං වා ලභිස්සාමිති දෙසෙති, තස්ස අපරිසුද්ධා දෙසනා හොති. භගවා පන
 ලොකාමිසනිරොපෙක්ඛො හිතඵරණෙන මෙත්තාභාවනාය මුදුහදයො
 උල්ලුම්පනසභාවසංශ්ඨිතෙන චිත්තෙන දෙසෙති. තස්මා පරිසුද්ධං ධම්මං දෙසෙතිති
 චුච්චති.

බ්‍රහ්මවරියං පකාසෙතිති එත්ථ පනායං බ්‍රහ්මවරියං-සද්දො දානෙ වෙය්‍යාවච්චෙ
 පඤ්චසික්ඛාපදසීලෙ අප්පමඤ්ඤාසු මෙටුනවිරතියං සදාරසන්නොසෙ වීරියෙ
 උපොසථඨිගෙසු අරියමග්ගෙ සාසනෙති ඉමෙස්වත්ථෙසු දිස්සති.

“කිං තෙ වතං කිං පන බ්‍රහ්මවරියං,
 කිස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො;
 ඉද්ධි පුතී බලවීරියුපපත්ති,
 ඉදඤ්ච තෙ නාග, මහාවිමානං.

අහඤ්ච හරියා ච මනුස්සලොකෙ,
සද්ධා උභො දානපතී අහුමිහා;
ඔපානභූතං මෙ සරං තදාසී,
සන්තප්පිතා සමණබ්‍රාහ්මණා ච.

තං මෙ චතං තං පන බ්‍රහ්මචරියං,
තස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො;
ඉද්ධි පුතී බලවිරියපපත්ති,
ඉදඤ්ච මෙ ධීර මහාවිමාන''න්ති. (ජා. 2.17.1595);

ඉමස්මිඤ්චි පුණ්ණකජාතකෙ දානං බ්‍රහ්මචරියන්ති චුත්තං.

''කෙන පාණි කාමදදො, කෙන පාණි මධුස්සවො;
කෙන තෙ බ්‍රහ්මචරියෙන, පුඤ්ඤං පාණිමහි ඉජ්ඣති.

තෙන පාණි කාමදදො, තෙන පාණි මධුස්සවො;
තෙන මෙ බ්‍රහ්මචරියෙන, පුඤ්ඤං පාණිමහි ඉජ්ඣති''ති. (පෙ. ව. 275,277);

ඉමස්මිං අඬකුරපෙතවත්ථුමහි වෙය්‍යාවච්චං බ්‍රහ්මචරියන්ති චුත්තං. ''එවං, ඛො තං භික්ඛවෙ, තිත්තිරියං නාම බ්‍රහ්මචරියං අහොසී''ති (චූළව. 311) ඉමස්මිං තිත්තිරජාතකෙ පඤ්චසික්ඛාපදසීලං බ්‍රහ්මචරියන්ති චුත්තං. ''තං ඛො පන මෙ, පඤ්චසිඛ, බ්‍රහ්මචරියං නෙව නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරොධාය...පෙ.... යාවදෙව බ්‍රහ්මලොකුපපත්තියා''ති (දී. නි. 2.329) ඉමස්මිං මහාගොචින්දසුත්තෙ චතස්සො අප්පමඤ්ඤායො බ්‍රහ්මචරියන්ති චුත්තා. ''පරෙ අබ්‍රහ්මචාරී භවිස්සන්ති, මයමෙත්ථ බ්‍රහ්මචාරී භවිස්සාමා''ති (ම. නි. 1.83) ඉමස්මිං සල්ලෙඛසුත්තෙ මෙටුනවිරති බ්‍රහ්මචරියන්ති චුත්තා.

''මයඤ්ච හරියා නාතික්කමාම,
අමහෙ ච හරියා නාතික්කමන්ති;
අඤ්ඤත්‍ර තාහි බ්‍රහ්මචරියං වරාම,
තස්මා හි අමිහං දහරා න මීයරෙ''ති. (ජා. 1.4.97);

මහාධම්මපාලජාතකෙ සදාරසන්තොසො බ්‍රහ්මචරියන්ති චුත්තො. ''අභිජානාමි ඛො පනාහං, සාරිපුත්ත, චතුරඬගසමන්තාගතං බ්‍රහ්මචරියං වරිතා, තපස්සි සුදං හොමී''ති (ම. නි. 1.155) ලොමහංසනසුත්තෙ වීරියං බ්‍රහ්මචරියන්ති චුත්තං.

''භීතෙන බ්‍රහ්මචරියෙන, ඛත්තියෙ උපපජ්ජති;
මජ්ඣිමෙන ච දෙවත්තං, උත්තමෙන විසුජ්ඣති''ති. (ජා. 1.8.75);

එවං නිමිජාතකෙ අත්තදමනවසෙන කතො අට්ඨඨිගිකො උපොසථො
 බ්‍රහ්මවරියන්ති වුත්තො. “ඉදං බො පන මෙ, පඤ්චසිඛ, බ්‍රහ්මවරියං
 එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය...පෙ.... අයමෙව අරියො අට්ඨඨිගිකො
 මග්ගො”ති (දී. නි. 2.329) මහාගොචන්දසුත්තස්මිංයෙව අරියමග්ගො
 බ්‍රහ්මවරියන්ති වුත්තො. “තයිදං බ්‍රහ්මවරියං ඉද්ධඤ්චෙව ඵිතඤ්ච විත්ථාරිකං
 බාහුජඤ්ඤං පුට්භුතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුජ්ජකාසිත”න්ති (දී. නි. 3.174)
 පාසාදිකසුත්තෙ සික්ඛත්තයසඬගහිතං සකලසාසනං බ්‍රහ්මවරියන්ති වුත්තං.
 ඉමස්මිම්පි යානෙ ඉදමෙව බ්‍රහ්මවරියන්ති අධිජ්ජෙතං. තස්මා බ්‍රහ්මවරියං
 පකාසෙතිති සො ධම්මං දෙසෙති ආදිකල්‍යාණං...පෙ.... පරිසුද්ධං. එවං
 දෙසෙන්නො ව සික්ඛත්තයසඬගහිතං සකලසාසනං බ්‍රහ්මවරියං පකාසෙතිති
 එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. බ්‍රහ්මවරියන්ති සෙට්ඨට්ඨෙත බ්‍රහ්මභූතං වරියං.
 බ්‍රහ්මභූතානං වා බුද්ධාදීනං වරියන්ති වුත්තං හොති.

191. තං ධම්මන්ති තං වුත්තජ්ජකාරසම්පදං ධම්මං. සුඤ්ඤාති ගහපති වාති කස්මා
 පයමං ගහපතිං නිද්දිසති? නිහතමානත්තා, උස්සන්තත්තා ව. යෙභුයොයන හි
 බත්තියකුලතො පබ්බජිතා ජාතිං නිස්සාය මානං කරොන්ති. බ්‍රාහ්මණකුලා පබ්බජිතා
 මන්තෙ නිස්සාය මානං කරොන්ති. භීනජව්වකුලා පබ්බජිතා අත්තනො අත්තනො
 විජාතිතාය පතිට්ඨාතුං න සක්කොන්ති. ගහපතිදාරකා පන කච්ඡෙහි සෙදං
 මුඤ්ඤන්තෙහි පිට්ඨියා ලොණං පුජ්ඵමානාය භූමිං කසිත්වා තාදිසස්ස මානස්ස
 අභාවතො නිහතමානදජ්ජා හොන්ති. තෙ පබ්බජිත්වා මානං වා දජ්ජං වා අකත්වා
 යථාබලං සකලබුද්ධවචනං උග්ගහෙත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තා
 සක්කොන්ති අරහත්තෙ පතිට්ඨාතුං. ඉතරෙහි ව කුලෙහි නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතා
 නාම න බහුකා, ගහපතිකාව බහුකා. ඉති නිහතමානත්තා උස්සන්තත්තා ව පයමං
 ගහපතිං නිද්දිසතිති.

අඤ්ඤතරස්මිං වාති ඉතරෙසං වා කුලානං අඤ්ඤතරස්මිං. පච්චාජානොති
 පතිජානො. තථාගතෙ සද්ධං පටිලහතිති පරිසුද්ධං ධම්මං සුත්වා ධම්මස්සාමිම්හි
 තථාගතෙ – “සම්මාසම්බුද්ධො වත සො භගවා”ති සද්ධං පටිලහති. ඉති
 පටිසඤ්චික්ඛති එවං පච්චවෙක්ඛති. සම්බාධො සරාවාසොති සවෙපි සට්ඨිහත්ථෙ
 සරෙ යොජනසතත්තරෙපි වා ද්වෙ ජායම්පතිකා වසන්ති, තථාපි නෙසං
 සකිඤ්චනසපලිබොධට්ඨෙත සරාවාසො සම්බාධොයෙව. රජොපථොති
 රාගරජාදීනං උට්ඨානට්ඨානන්ති මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං. ආගමනපථොතිපි
 වදන්ති. අලග්ගනට්ඨෙත අබ්භොකාසො වියාති අබ්භොකාසො. පබ්බජිතො හි
 කුටාගාරරතනපාසාදදෙවවිමානාදීසු පිහිතද්වාරවාතපානෙසු පටිච්ඡන්තෙසු
 වසන්නොපි තෙව ලග්ගති, න සජ්ජති, න බජ්ඣති. තෙන වුත්තං – “අබ්භොකාසො
 පබ්බජ්ජා”ති. අපි ව සම්බාධො සරාවාසො කුසලකිරියාය ඔකාසාභාවතො.
 රජොපථො අසංවුත්තසඬකාරට්ඨානං විය රජානං කිලෙසරජානං
 සන්නිපාතට්ඨානතො. අබ්භොකාසො පබ්බජ්ජා කුසලකිරියාය යථාසුඛං
 ඔකාසසඬභාවතො.

නයිදං සුකරං...පෙ.... පබ්බජෙය්‍යන්ති එත්ථායං සඬ්ඛෙපකථා, යදෙනං
 සික්ඛත්තයබ්බන්තවරියං එකමිපි දිවසං අබ්බන්ධං කත්වා වරිමකචිත්තං
 පාපෙනබ්බතාය එකන්තපරිපුණ්ණං, වරිතබ්බං එකදිවසමිපි ච කිලෙසමලෙන
 අමලිතං කත්වා වරිමකචිත්තං පාපෙනබ්බතාය එකන්තපරිසුද්ධං. සඬ්ඛලිබ්බන්ති
 ලිබ්බසඬ්ඛසදිසං ධොතසඬ්ඛසප්පටිභාගං වරිතබ්බං. ඉදං න සුකරං අගාරං
 අජ්ඣාචසතා අගාරමජ්ඣෙකෙ වසන්තෙන එකන්තපරිපුණ්ණං...පෙ.... වරිතුං,
 යංනුනාහං කෙසෙ ච මස්සුඤ්ච ඕභාරත්වා කසායරසපිතතාය කාසායානි
 බ්බන්තවරියං වරන්තානං අනුච්ඡවිකානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා පරිදහිත්වා අගාරස්මා
 නික්ඛමිත්වා අනගාරියං පබ්බජෙය්‍යන්ති. එත්ථ ච යස්මා අගාරස්ස හිතං
 කසිවාණ්ණජ්ජාදිකම්මං අගාරියන්ති වුච්චති, තඤ්ච පබ්බජ්ජාය නත්ථී, තස්මා
 පබ්බජ්ජා අනගාරියන්ති ඤාතබ්බා, තං අනගාරියං. පබ්බජෙය්‍යන්ති පටිපජ්ජෙය්‍යාං.

192-193. අජ්ජං වානි සහස්සතො හෙට්ඨා භොගක්ඛන්ධො අජ්ජො නාම
 භොති, සහස්සතො පට්ඨාය මහා. ආබන්ධනට්ඨෙත ඤාතියෙව ඤාතිපරිවට්ටො.
 සොපි වීසතියා හෙට්ඨා අජ්ජො නාම භොති, වීසතියා පට්ඨාය මහා.
 පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතොති පාතිමොක්ඛසංවරෙන සමන්තාගතො.
 ආචාරගොචරසම්පන්නොති ආචාරෙන වෙච ගොචරෙන ච සම්පන්නො.
 අණුමත්තෙසුති අජ්ජමත්තකෙසු. චජ්ජෙසුති අකුසලධම්මෙසු. භයදස්සාචීති
 භයදස්සි. සමාදායාති සම්මා ආදියිත්වා. සික්ඛති සික්ඛාපදෙසුති සික්ඛාපදෙසු තං තං
 සික්ඛාපදං සමාදියිත්වා සික්ඛති. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන
 විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තො.

කායකම්මචචිකම්මෙන සමන්තාගතො කුසලෙන පරිසුද්ධාජීවොති එත්ථ
 ආචාරගොචරග්ගහණෙනෙව ච කුසලෙ කායකම්මචචිකම්මෙ ගහිතෙපි යස්මා ඉදං
 ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං නාම න ආකාසෙ වා රුක්ඛග්ගාදීසු වා උජ්ජප්පති,
 කායචචිද්වාරෙසුයෙව පන උජ්ජප්පති; තස්මා තස්ස උජ්ජත්තිද්වාරදස්සනත්ථං
 කායකම්මචචිකම්මෙන සමන්තාගතො කුසලෙනාති වුත්තං. යස්මා පන තෙන
 සමන්තාගතො, තස්මා පරිසුද්ධාජීවො. සමණුමුණ්ඩිකපුත්තසුත්තත්තවසෙන (ම.
 නි. 2.260) වා එවං වුත්තං. තත්ථ හි ‘කතමෙ ච, ට්පති, කුසලා සීලා? කුසලං
 කායකම්මං, කුසලං චචිකම්මං, පරිසුද්ධං ආජීවමිපි ඛො අහං ට්පති සීලස්මි
 වදාමි’ති වුත්තං. යස්මා පන තෙන සමන්තාගතො, තස්මා පරිසුද්ධාජීවොති
 වෙදිතබ්බො.

සීලසම්පන්නොති බ්බන්තවරියං වුත්තෙන තිව්ධෙන සීලෙන සමන්තාගතො
 භොති. ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරොති මනච්ඡට්ඨෙසු ඉන්ද්‍රියෙසු පිහිතද්වාරො භොති.
 සතිසම්පජ්ඣෙකෙන සමන්තාගතොති අහික්කන්තෙ පටික්කන්තෙතිආදීසු සත්තසු
 යානෙසු සතියා වෙච සම්පජ්ඣෙකෙන ච සමන්තාගතො භොති. සන්තුට්ඨොති චතුසු
 පච්චයෙසු තිව්ධෙන සන්තොසෙන සන්තුට්ඨො භොති.

වුළුසීලවණ්ණනා

194-211. එවං මාතිකං නික්ඛිපිත්වා අනුපුබ්බෙන භාජෙත්තො “කථංඤ්ව, මහාරාජ, භික්ඛු සීලසම්පන්නො භොති” තිආදිමාහ. තත්ථ ඉදම්පිස්ස භොති සීලස්මිත්ති ඉදම්පි අස්ස භික්ඛුනො පාණාතිපාතා වෙරමණි සීලස්මි. එකං සීලං භොතීති අත්ථො. පච්චත්තවචනත්ථෙ වා එතං භූමිමං. මහාඅට්ඨකථායඤ්භි ඉදම්පි තස්ස සමණස්ස සීලන්ති අයමෙව අත්ථො වුත්තො. සෙසං බ්‍රහ්මජාලෙ වුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉදමස්ස භොති සීලස්මිත්ති ඉදං අස්ස සීලං භොතීති අත්ථො.

212. න කුතොචි භයං සමනුපස්සති, යදිදං සීලසංවරතොති යානි අසංවරමූලකානි භයානි උප්පජ්ජන්ති, තෙසු යං ඉදං භයං සීලසංවරතො භවෙය්‍ය, තං කුතොචි එකසංවරතොපි න සමනුපස්සති. කස්මා? සංවරතො අසංවරමූලකස්ස භයස්ස අභාවා. මුද්ධාභිසිත්තොති යථාච්චානවිභින්නෙ ඛත්තියාභිසෙකෙන මුද්ධනි අවසිත්තො. යදිදං පච්චත්ථිකතොති යං කුතොචි එකපච්චත්ථිකතොපි භයං භවෙය්‍ය, තං න සමනුපස්සති. කස්මා? යස්මා නිහතපච්චාමිත්තො. අජ්ඣාත්තන්ති නියකජ්ඣාත්තං, අත්තනො සන්තානෙති අත්ථො. අනවජ්ජසුඛන්ති අනවජ්ජං අනින්දිතං කුසලං සීලපදට්ඨානෙහි අවිජ්ජපිසාරපාමොජ්ජපිතිපස්සද්ධිමම්මෙහි පරිග්ගහිතං කායිකචෙතසිකසුඛං පටිසංවෙදෙති. එවං බො, මහාරාජ, භික්ඛු සීලසම්පන්නො භොතීති එවං නිරන්තරං විත්ථාරෙත්වා දස්සිතෙන තිව්ධෙන සීලෙන සමන්තාගතො භික්ඛු සීලසම්පන්නො නාම භොතීති සීලකථං නිට්ඨාපෙසි.

ඉන්ද්‍රියසංවරකථා

213. ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරභාජනීයෙ වක්ඛුනා රූපන්ති අයං වක්ඛුසද්දො කත්ථවි බුද්ධවක්ඛුමිහි වත්තති, යථාහ – “බුද්ධවක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙසී” ති (මහාව. 9). කත්ථවි සබ්බඤ්ඤාඤාණසංඛ්ඛාතෙ සමන්තවක්ඛුමිහි, යථාහ – “තථුපමං ධම්මමයං, සුමෙධ, පාසාදමාරුශ්භ සමන්තවක්ඛු” ති (මහාව. 8). කත්ථවි ධම්මවක්ඛුමිහි “විරජං විතමලං ධම්මවක්ඛුං උදපාදී” ති (මහාව. 16) හි එත්ථ අරියමග්ගත්තයපඤ්ඤා. “වක්ඛුං උදපාදි ඤාණං උදපාදී” ති (මහාව. 15) එත්ථ පුබ්බෙතිවාසාදිඤාණං පඤ්ඤාවක්ඛුති වුච්චති. “දිබ්බෙන වක්ඛුනා” ති (ම. නි. 1.284) ආගතට්ඨානෙසු දිබ්බවක්ඛුමිහි වත්තති. “වක්ඛුඤ්ව පටිච්ච රූපෙ වා” ති එත්ථ පසාදවක්ඛුමිහි වත්තති. ඉධ පනායං පසාදවක්ඛුවොභාරෙන වක්ඛුවිඤ්ඤාණෙ වත්තති, තස්මා වක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන රූපං දිස්වාති අයමෙත්ථත්ථො. සෙසපදෙසු යං වත්තබ්බං සියා, තං සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තං. අබ්‍යාසෙකසුඛන්ති කිලෙසබ්‍යාසෙකවිරහිතත්තා අබ්‍යාසෙකං අසම්මිස්සං පරිසුද්ධං අධිවිත්තසුඛං පටිසංවෙදෙතීති.

සතිසම්පජ්ඤකථා

214. සතිසම්පජ්ඤභාජනීයමිහි අභික්කන්තෙ පටික්කන්තෙති එත්ථ තාව අභික්කන්තං වුච්චති ගමනං, පටික්කන්තං නිවත්තනං, තදුභයමිපි චතුසු ඉරියාපථෙසු

ලබිහි. ගමනේ තාව පුරතො කායං අභිභරන්තො අභික්කමති නාම.
 පටිනිවත්තන්තො පටික්කමති නාම. යානෙපි ධීතකොව කායං පුරතො
 ඔනාමෙත්තො අභික්කමති නාම, පච්ඡතො අපනාමෙත්තො පටික්කමති නාම.
 නිසජ්ජාය නිසින්නකොව ආසනස්ස පුරිමඅභිගාහිමුඛො සංසරන්තො අභික්කමති
 නාම, පච්ඡිමඅභිගපදෙසං පච්චාසංසරන්තො පටික්කමති නාම. නිපජ්ජනෙපි එසෙව
 නයො.

සම්පජානකාරී භොතීති සම්පජ්ඣෙතො සබ්බකිච්චකාරී. සම්පජ්ඣෙතො වා
 කාරී. සො හි අභික්කන්තාදිසු සම්පජ්ඣෙතො කරොතෙව. න කත්ථවි
 සම්පජ්ඣෙතො වර්තනො භොති. තත්ථ සාත්ථකසම්පජ්ඣෙතො, සජ්ජායසම්පජ්ඣෙතො,
 ගොවරසම්පජ්ඣෙතො අසම්මොහසම්පජ්ඣෙතොති චතුර්විධං සම්පජ්ඣෙතො. තත්ථ
 අභික්කමනවිත්තෙ උප්පන්නෙ විත්තවසෙනෙව අගන්ත්වා – “කිත්තු මෙ එත්ථ
 ගතෙන අත්ථො අත්ථි නත්ථි” ති අත්ථානත්ථං පරිග්ගහෙත්වා අත්ථපරිග්ගණ්හනං
 සාත්ථකසම්පජ්ඣෙතො. තත්ථ ව අත්ථොති
 චෙතියදස්සනබොධිසංඝප්පෙරඅසුභදස්සනාදිවසෙන ධම්මතො වුඩ්ඪි. චෙතියං වා
 බොධිං වා දිස්වාපි හි බුද්ධාරම්මණං, සංඝදස්සනෙන සංඝාරම්මණං, පීතිං
 උප්පාදෙත්වා තදෙව බයවයතො සම්මසන්තො අරහත්තං පාපුණාති. ථෙරෙ දිස්වා
 තෙසං ඔවාදෙ පතිට්ඨාය, අසුභං දිස්වා තත්ථ පඨමජ්ඣානං උප්පාදෙත්වා තදෙව
 බයවයතො සම්මසන්තො අරහත්තං පාපුණාති. තස්මා එතෙසං දස්සනං
 සාත්ථකන්ති වුත්තං. කෙවි පන ආමිසතොපි වුඩ්ඪි අත්ථොයෙව, තං නිස්සාය
 බ්‍රහ්මචරියානුග්ගහාය පටිපන්නන්තාති වදන්ති.

තස්මිං පන ගමනෙ සජ්ජායාසජ්ජායං පරිග්ගහෙත්වා සජ්ජායපරිග්ගණ්හනං
 සජ්ජායසම්පජ්ඣෙතො. සෙය්‍යථිදං – චෙතියදස්සනං තාව සාත්ථකං, සචෙ පන
 චෙතියස්ස මහාපුජාය දසද්වාදසයොජනන්තරෙ පරිසා සන්තිපතන්ති, අත්තතො
 විභවානුරූපා ඉත්ථි යොපි පුරිසාපි අලංකාරපටිපත්තා විත්තකම්මරූපකාති විය
 සඤ්චරන්ති. තත්‍ර චස්ස ඉට්ඨෙ ආරම්මණෙ ලොභො භොති, අනිට්ඨෙ පටිසො,
 අසම්පෙක්ඛනෙ මොභො උප්පජ්ජති, කායසංසග්ගාපත්තිං වා ආපජ්ජති.
 ජීවිතබ්‍රහ්මචරියානං වා අන්තරායො භොති, එවං තං යානං අසජ්ජායං භොති.
 වුත්තජ්ජකාරඅන්තරායාභාවෙ සජ්ජායං. බොධිදස්සනෙපි එසෙව නයො.
 සංඝදස්සනමපි සාත්ථං. සචෙ පන අත්තොගාමෙ මහාමණ්ඩපං කාරෙත්වා
 සබ්බරත්තිං ධම්මස්සවනං කරොන්තෙසු මනුස්සෙසු වුත්තජ්ජකාරෙතෙව
 ජනසන්තිපාතො චෙව අන්තරායො ව භොති, එවං තං යානං අසජ්ජායං භොති.
 අන්තරායාභාවෙ සජ්ජායං. මහාපරිසපරිවාරානං ථෙරානං දස්සනෙපි එසෙව නයො.

අසුභදස්සනමපි සාත්ථං, තදත්ථදීපනත්ථස්ථ ඉදං වත්ථු – එකො කිර දහරහික්ඛු
 සාමණෙරං ගහෙත්වා දන්තකට්ඨත්ථාය ගතො. සාමණෙරො මග්ගා ඔක්කමිත්වා
 පුරතො ගච්ඡන්තො අසුභං දිස්වා පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා තදෙව පාදකං
 කත්වා සංඛාරෙ සම්මසන්තො තීණි එලාති සච්ඡිකත්වා උපරිමග්ගත්ථාය
 කම්මට්ඨානං පරිග්ගහෙත්වා අට්ඨාසි. දහරො තං අපස්සන්තො සාමණෙරාති

පක්කොසි. සො ‘මයා පබ්බජිතදිවසතො පටියාය භික්ඛුනා සද්ධිං ද්වෙ කථා නාම න කථිතපුබ්බා. අඤ්ඤස්මිම්පි දිවසෙ උපරි විසෙසං නිබ්බන්තෙස්සාමී’ති වින්තෙත්වා කිං, භන්තෙති පටිවචනමදාසි. ‘එහි’ති ව චුත්තෙ එකවචනෙනෙව ආගන්ත්වා, ‘භන්තෙ, ඉමිනා තාව මග්ගෙනෙව ගන්ත්වා මයා ධීතොකාසෙ මුහුත්තං පුරත්ථාහිමුබ්බො යත්වා ඔලොකෙථා’ති ආහ. සො තථා කත්වා තෙන පත්තවිසෙසමෙව පාපුණි. එවං එකං අසුභං ද්විත්තං ජනානං අත්ථාය ජාතං. එවං සාත්ථම්පි පනෙතං පුරිසස්ස මාතුගාමාසුභං අසප්පායං, මාතුගාමස්ස ව පුරිසාසුභං අසප්පායං, සභාගමෙව සප්පායන්ති එවං සප්පායපරිග්ගණ්හනං සප්පායසම්පජ්ඤ්ඤං නාම.

එවං පරිග්ගහිතසාත්ථකසප්පායස්ස පන අට්ඨතිංසාය කම්මට්ඨානෙසු අත්තනො විත්තරුචියං කම්මට්ඨානසඬ්ඛාතං ගොචරං උග්ගහෙත්වා භික්ඛාචාරගොචරෙ තං ගහෙත්වාච ගමනං ගොචරසම්පජ්ඤ්ඤං නාම. තස්සාවිභාවනත්ථං ඉදං චතුක්කං වෙදිතබ්බං –

ඉධෙකච්චො භික්ඛු හරති, න පච්චාහරති; එකච්චො පච්චාහරති, න හරති; එකච්චො පන නෙව හරති, න පච්චාහරති; එකච්චො හරති ව, පච්චාහරති වාති. තත්ථ යො භික්ඛු දිවසං වඬ්ඤාමෙන නිසප්පාය ව ආචරණියෙහි ධම්මෙහි විත්තං පරිසොධෙත්වා තථා රත්තියා පට්ඨායාමෙ, මජ්ඣිමායාමෙ සෙය්‍යං කප්පෙත්වා පච්ඡිමායාමෙපි නිසප්පවඬ්ඤාමෙහි විතිනාමෙත්වා පගෙව චෙතියඬ්ඤාමෙධියඬ්ඤාමෙත්තං කත්වා බොධිරුක්ඛෙ උදකං ආසිඤ්චිත්වා, පානීයං පරිභොජනීයං පච්චුපට්ඨපෙත්වා ආචරියුපජ්ඣායවත්තාදීනි සබ්බානි බන්ධකවත්තානි සමාදාය වත්තති. සො සරීරපරිකම්මං කත්වා සෙනාසනං පච්ඡිත්වා ද්වෙ තයො පල්ලඬ්ඤාමෙ උසුමං ගාභාපෙන්නො කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ඡිත්වා භික්ඛාචාරවෙලායං උට්ඨන්තිත්වා කම්මට්ඨානසීසෙනෙව පත්තවීරමාදාය සෙනාසනතො නික්ඛමිත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්නොච චෙතියඬ්ඤාමං ගන්ත්වා, සචෙ බුද්ධානුස්සතිකම්මට්ඨානං හොති, තං අවිස්සජ්ජෙත්වාච චෙතියඬ්ඤාමං පච්ඡති. අඤ්ඤං චෙ කම්මට්ඨානං හොති, සොපානමුලෙ යත්වා භත්ථෙත ගහිතභණ්ඩං විය තං යපෙත්වා බුද්ධාරම්මණං පිනිං ගහෙත්වා චෙතියඬ්ඤාමං ආරුය්හ, මහන්තං චෙතියං චෙ, තික්ඛන්තුං පදක්ඛිණං කත්වා චතුසු යානෙසු වන්දිතබ්බං. බුද්දකං චෙතියං චෙ, තථෙව පදක්ඛිණං කත්වා අට්ඨසු යානෙසු වන්දිතබ්බං. චෙතියං වන්දිත්වා බොධියඬ්ඤාමං පත්තෙනාපි බුද්ධස්ස භගවතො සම්මුඛා විය නිපච්චාකාරං දස්සෙත්වා බොධි වන්දිතබ්බා. සො එවං චෙතියඤ්ච බොධිඤ්ච වන්දිත්වා පටිසාමිතට්ඨානං ගන්ත්වා පටිසාමිතභණ්ඩකං භත්ථෙත ගණ්හන්තො විය නික්ඛිත්තකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ගාමසම්පෙ කම්මට්ඨානසීසෙනෙව වීචරං පාරුපිත්වා ගාමං පිණ්ඩාය පච්ඡති. අථ නං මනුස්සා දිස්වා අයෙයා නො ආගතොති පච්චුග්ගන්ත්වා පත්තං ගහෙත්වා ආසනසාලාය වා ගෙහෙ වා නිසීදාපෙත්වා යාගුං දත්වා යාව භත්තං න නිට්ඨාති, තාව පාදෙ ධොවිත්වා තෙලෙන මක්ඛෙත්වා පුරතො තෙ නිසීදිත්වා පඤ්භං වා පුච්ඡන්ති, ධම්මං වා සොතුකාමා හොන්ති. සචෙපි න කථාපෙන්නි, ජනසඬ්ඤාමං ධම්මකථා

නාම කාතබ්බා යෙව්නි අට්ඨකථාවරියා වදන්ති. ධම්මකථා හි කම්මට්ඨානවිනිමුක්තා නාම නත්ථි, තස්මා කම්මට්ඨානසීසෙනෙව ධම්මකථං කථෙත්වා කම්මට්ඨානසීසෙනෙව ආහාරං පරිභුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං කත්වා නිවත්තියමානෙහිපි මනුස්සෙහි අනුගතොව ගාමනො නික්ඛමිත්වා තත්ථ තෙ නිවත්තෙත්වා මග්ගං පටිපජ්ජති.

අථ නං පුරෙතරං නික්ඛමිත්වා බහිගාමෙ කතහත්තකිච්චා සාමණෙරදහරහික්ඛු දිස්වා පවිචුග්ගන්ත්වා පත්තචීවරමස්ස ගණ්හන්ති. පොරාණකහික්ඛු කිර අම්භාකං උපජ්ඣායො ආවරියොති න මුඛං ඔලොකෙත්වා වත්තං කරොන්ති, සම්පත්තපරිච්ඡෙදෙනෙව කරොන්ති. තෙ තං පුච්ඡන්ති – ‘‘හන්තෙ, එතෙ මනුස්සා තුම්භාකං කිං භොන්ති, මානිපක්ඛතො සම්බන්ධා පිතිපක්ඛතො’’ති? කිං දිස්වා පුච්ඡාති? තුම්භෙසු එතෙසං පෙමං බහුමානන්ති. ආවුසො, යං මාතාපිතුහිපි දුක්ඛරං, තං එතෙ අම්භාකං කරොන්ති, පත්තචීවරමිපි නො එතෙසං සන්තකමෙව, එතෙසං ආනුභාවෙන නෙව භයෙ භයං, න ඡාතකෙ ඡාතකං ඡානාම. ඊදිසා නාම අම්භාකං උපකාරිනො නත්ථිති තෙසං ගුණෙ කථෙත්තො ගච්ඡති. අයං වුවචති හරති න පච්චාහරති.

යස්ස පන පගෙව වුත්තජ්ජකාරං වත්තපටිපත්තිං කරොන්තස්ස කම්මජතෙජොධාතු පජ්ජලති, අනුපාදින්නකං මුඤ්චිත්වා උපාදින්නකං ගණ්හාති, සරීරතො සෙදා මුඤ්චන්ති, කම්මට්ඨානං වීථිං නාරොහති, සො පගෙව පත්තචීවරමාදාය වෙගසා වෙතියං වන්දිත්වා ගොරුපානං නික්ඛමනවෙලායමෙව ගාමං යාගුහික්ඛාය පවිසිත්වා යාගුං ලභිත්වා ආසනසාලං ගන්ත්වා පිවති, අථස්ස ද්වත්තික්ඛත්තුං අජ්ඣොහරණමත්තෙනෙව කම්මජතෙජොධාතු උපාදින්නකං මුඤ්චිත්වා අනුපාදින්නකං ගණ්හාති, සට්ඨතෙන න්භාතො විය තෙජොධාතු පරිලාහනිබ්බානං පත්වා කම්මට්ඨානසීසෙන යාගුං පරිභුඤ්ජිත්වා පත්තඤ්ච මුඛඤ්ච ධොවිත්වා අන්තරාහත්තෙ කම්මට්ඨානං මනසිකත්වා අවසෙසට්ඨානෙ පිණ්ඩාය වරිත්වා කම්මට්ඨානසීසෙන ආහාරඤ්ච පරිභුඤ්ජිත්වා තතො පට්ඨාය පොඬ්ඛානුපොඬ්ඛං උපට්ඨහමානං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ආගච්ඡති, අයං වුවචති පච්චාහරති න හරති. එදිසා ව හික්ඛු යාගුං පිවිත්වා විපස්සනං ආරහිත්වා බුද්ධසාසනෙ අරහත්තජ්ජත්තා නාම ගණනපථං චිතිවත්තා. සිහළදීපෙයෙව තෙසු තෙසු ගාමෙසු ආසනසාලායං වා න තං ආසනමත්ථි, යත්ථ යාගුං පිවිත්වා අරහත්තජ්ජත්තා හික්ඛු නත්ථිති.

යො පන පමාදවිහාරී භොති, නික්ඛිත්තධුරො සබ්බවත්තානි හින්දිත්වා පඤ්චවිධවෙනොබ්බලවිනිබන්ධවිත්තො විහරන්තො – ‘‘කම්මට්ඨානං නාම අත්ථි’’ති සඤ්ඤම්පි අකත්වා ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා අනනුලොමිකෙන ගිහිසංසග්ගෙන සංසට්ඨො වරිත්වා ව භුඤ්ජිත්වා ව තුවඡො නික්ඛමති, අයං වුවචති නෙව හරති න පච්චාහරති.

යො පනායං – “භරති ව පච්චාභරති වා” ති චුත්තො, සො ගතපච්චාගතවත්තවසෙනෙව වෙදිතබ්බො. අත්තකාමා හි කුලපුත්තා සාසනෙ පබ්බජිත්වා දසපි විසමිපි තිංසමිපි වත්තාලිසමිපි පඤ්ඤාසමිපි සතමිපි එකතො වසන්තා කතිකවත්තං කත්වා විහරන්ති, “ආවුසො, තුම්හෙ න ඉණ්ටා, න භයට්ඨා, න ජීවිකාපකතා පබ්බජිතා, දුක්ඛා මුච්චිතුකාමා පනෙත්ථ පබ්බජිතා, තස්මා ගමනෙ උප්පන්නකිලෙසං ගමනෙයෙව නිග්ගණ්හථ, තථා යානෙ, නිසජ්ජාය, සයනෙ උප්පන්නකිලෙසං සයනෙව නිග්ගණ්හථා” ති.

තෙ එවං කතිකවත්තං කත්වා භික්ඛාචාරං ගච්ඡන්තා අඛිඨඋසහඋසහඅඛිඨගාචුතගාචුතන්තරෙසු පාසාණා භොන්ති, තාය සඤ්ඤාය කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තාව ගච්ඡන්ති. සචෙ කස්සචි ගමනෙ කිලෙසො උප්පජ්ජති, තත්ථෙව නං නිග්ගණ්හාති. තථා අසක්කොන්තො තිට්ඨති, අථස්ස පච්ඡතො ආගච්ඡන්තොපි තිට්ඨති. සො “අයං භික්ඛු තුය්හං උප්පන්නවිතක්කං ජානාති, අනනුච්ඡවිකං තෙ එත” න්ති අත්තානං පටිච්චොදෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා තත්ථෙව අරියභූමිං ඔක්කමති; තථා අසක්කොන්තො නිසීදති. අථස්ස පච්ඡතො ආගච්ඡන්තොපි නිසීදන්ති සොයෙව නයො. අරියභූමිං ඔක්කමිතුං අසක්කොන්තොපි තං කිලෙසං වික්ඛම්භෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තාව ගච්ඡති, න කම්මට්ඨානවිප්පයුත්තෙන විත්තෙන පාදං උද්ධරති, උද්ධරති වෙ, පටිනිවත්තිත්වා පුරිමපදෙසංයෙව එති. ආලින්දකවාසී මහාචුස්සදෙවත්ථෙරො විය.

සො කිර එකුනවිසතිවස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙන්නො එව විහාසි, මනුස්සාපි අද්දසංසු අත්තරාමග්ගෙ කසන්තා ව වපන්තා ව මද්දන්තා ව කම්මානි ව කරොන්තා ථෙරං තථාගච්ඡන්තං දිස්වා – “අයං ථෙරො පුනප්පුනං නිවත්තිත්වා ගච්ඡති, කින්ත්රු ඛො මග්ගමුල්භො, උදාහු කිඤ්චි පමුට්ඨො” ති සමුල්ලපන්ති. සො තං අනාදිසිත්වා කම්මට්ඨානායුත්තවිත්තෙනෙව සමණධම්මං කරොන්තො විසතිවස්සබ්භන්තරෙ අරහත්තං පාපුණි, අරහත්තජ්ජත්තදිවසෙ වස්ස වඩ්ඪකමනකොට්ඨං අධිවත්ථා දෙවතා අඛිගුලිහි දීපං උජ්ජාලෙත්වා අට්ඨාසි. වත්තාරොපි මහාරාජානො සක්කො ව දෙවානම්න්දො බුහ්මා ව සහම්පති උපට්ඨානං අගමංසු. තඤ්ච ඔහාසං දිස්වා වනවාසී මහානිස්සත්ථෙරො තං දුතියදිවසෙ පුච්ඡී – “රත්තිභාගෙ ආයස්මතො සන්තිකෙ ඔහාසො අභොසි, කිං සො ඔහාසො” ති? ථෙරො වික්ඛෙපං කරොන්තො ඔහාසො නාම දීපොභාසොපි භොති, මණ්ඨිඔහාසොපිති එවමාදිමාහ. තතො ‘පටිච්ඡාදෙථ තුම්හෙ’ ති නිබද්ධො ‘ආමා’ ති පටිජානිත්වා ආරොවෙසි. කාලවල්ලිමණ්ඩපවාසී මහානාගත්ථෙරො විය ව.

සොපි කිර ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙන්නො – පඨමං තාව භගවතො මහාපධානං පුජෙස්සාමීති සත්තවස්සානි යානවඩ්ඪකමමෙව අධිට්ඨාසි. පුන සොළසවස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. සො කම්මට්ඨානායුත්තෙනෙව විත්තෙන පාදං උද්ධරන්තො, වියුත්තෙන උද්ධට්ඨෙ පටිනිවත්තෙන්තො ගාමසමීපං ගන්ත්වා “ගාවී නු පබ්බජිතො නු” ති ආසඩ්ඪකනීයපදෙසෙ යත්වා වීවරං පාරුපිත්වා කච්ඡකන්තරතො උදකෙන පත්තං ධොවිත්වා උදකගණ්ඩුසං කරොති. කිං කාරණා?

මා මෙ හික්බිං දාතුං වා වන්දිතුං වා ආගතෙ මනුස්සෙ ‘දීඝායුකා හොථා’ති වචනමත්තෙනාපි කම්මට්ඨානවික්ඛෙපො අහොසීති. “අප්ප, හත්තෙ, කතිමී”ති දිවසං වා හික්බුගණනං වා පඤ්ඤං වා පුච්ඡිතො පන උදකං ගිලිත්වා ආරොචෙති. සචෙ දිවසාදීනි පුච්ඡකා න හොන්ති, නික්ඛමනවෙලාය ගාමද්වාරෙ නිට්ඨුහිත්වාච යාති.

කලම්බනිත්ථවිහාරෙ වස්සුපගතා පඤ්ඤාසහික්ඛු විය ව. තෙ කිර ආසල්හිපුණ්ණමායං කතිකවත්තං අකංසු – “අරහත්තං අප්පත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං නාලපිස්සාමා”ති, ගාමඤ්ඤං පිණ්ඩාය පටිසන්තා උදකගණ්ඩුසං කත්වා පටිසිංසු. දිවසාදීසු පුච්ඡිතෙසු වුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිංසු. තත්ථ මනුස්සා නිට්ඨුහනං දිස්වා ජානිංසු – “අප්පෙකො ආගතො, අප්ප ද්වෙ”ති. එවඤ්ඤං වින්තෙසු – “කිත්තු ඛො එතෙ අම්භෙහියෙව සද්ධිං න සල්ලපන්ති, උදාහු අඤ්ඤමඤ්ඤමපි. සචෙ අඤ්ඤමඤ්ඤමපි න සල්ලපන්ති, අද්ධා විවාදජාතා හවිස්සන්ති. එථ තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛමාපෙස්සාමා”ති, සබ්බෙ විහාරං ගන්ත්වා පඤ්ඤාසාය හික්ඛුසු ද්වෙපි හික්ඛු එකොකාසෙ නාද්දසංසු. තතො යො තෙසු චක්ඛුමා පුරිසො, සො ආහ – “න හො කලහකාරකානං වසනොකාසො ඊදිසො හොති, සුසම්මට්ඨං චෙතියඨගණනොධියඨගණං, සුනික්ඛිත්තා සම්මජ්ජනියො, සුපට්ඨපිතං පාතියං පරිභොජනිය”න්ති, තෙ තතොච නිවත්තා. තෙපි හික්ඛු අන්තො තෙමාසෙයෙව අරහත්තං පත්වා මහාපචාරණාය විසුද්ධිපචාරණං පචාරෙසුං.

එවං කාළවල්ලිමණ්ඩපවාසී මහානාගත්ථෙරො විය, කලම්බනිත්ථවිහාරෙ වස්සුපගතහික්ඛු විය ව කම්මට්ඨානායුත්තෙනෙව විත්තෙන පාදං උද්ධරන්තො ගාමසමීපං ගන්ත්වා උදකගණ්ඩුසං කත්වා වීථියො සල්ලක්ඛෙත්වා, යත්ථ සුරාසොණ්ඩුත්තාදයො කලහකාරකා චණ්ඩහත්ථිඅස්සාදයො වා නත්ථි, තං වීථිං පටිපජ්ජති. තත්ථ ව පිණ්ඩාය වරමානො න තුරිතතුරිතො විය ජචෙන ගච්ඡති. න හි ජචෙන පිණ්ඩපාතියධුතඨගං නාම කිඤ්චි අත්ථි. විසමභූමිභාගජ්ජත්තං පන උදකසකටං විය නිව්වලො හුත්වා ගච්ඡති. අනුසරං පට්ටියො ව දාතුකාමං වා අදාතුකාමං වා සල්ලක්ඛෙත්වා තදනුරූපං කාලං ආගමෙත්තො හික්බිං පටිලහිත්වා ආදාය අන්තොගාමෙ වා ඛහිගාමෙ වා විහාරමෙව වා ආගන්ත්වා යථා ඵාසුකෙ පතිරූපෙ ඔකාසෙ නිසීදිත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තො ආහාරෙ පටිකුලසඤ්ඤං උපට්ඨපෙත්වා අක්ඛබ්බඤ්ජන – චණ්ද්‍රෙපනපුත්තමංසුපමවසෙන පච්චචෙක්ඛන්තො අට්ඨඨගසමන්තාගතං ආහාරං ආහාරෙති, නෙව දවාය න මදාය න මණ්ඩනාය න විභූසනාය...පෙ.... භුත්තාචි ව උදකකිච්චං කත්වා මුහුත්තං හත්තකිලමථං පටිපජ්ජස්සම්භෙත්වා යථා පුරෙහත්තං, එවං පච්ඡාහත්තං පුරිමයාමං පච්ඡිමයාමඤ්ඤං කම්මට්ඨානමෙව මනසි කරොති, අයං වුච්චති හරති ව පච්චාහරති වාති.

ඉදං පන හරණපච්චාහරණසඬ්ඛාතං ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙත්තො යදි උපනිස්සයසම්පත්තො හොති, පට්ඨමවයෙ එව අරහත්තං පාපුණාති. නො චෙ පට්ඨමවයෙ පාපුණාති, අථ මජ්ඣිමවයෙ; නො චෙ මජ්ඣිමවයෙ පාපුණාති, අථ

මරණසමයේ; නො වෙ මරණසමයේ පාපුණාති, අථ දෙවපුත්තො හුත්වා; නො වෙ දෙවපුත්තො හුත්වා පාපුණාති, අනුප්පත්තෙ බුද්ධෙ නිබ්බත්තො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකරොති. නො වෙ පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකරොති, අථ බුද්ධානං සම්මුඛිභාවෙ ඛිජ්ජාහිඤ්ඤො හොති; සෙය්‍යථාපි ථෙරො බාහියො දාරුචීරියො මහාපඤ්ඤො වා, සෙය්‍යථාපි ථෙරො සාරිපුත්තො මහිද්ධිකො වා, සෙය්‍යථාපි ථෙරො මහාමොග්ගල්ලානො ධුතවාදො වා, සෙය්‍යථාපි ථෙරො මහාකස්සපො දිබ්බවක්ඛකො වා, සෙය්‍යථාපි ථෙරො අනුරුද්ධො විනයධරො වා, සෙය්‍යථාපි ථෙරො උපාලි ධම්මකථිකො වා, සෙය්‍යථාපි ථෙරො පුණ්ණො මන්තාණිපුත්තො ආරඤ්ඤිකො වා, සෙය්‍යථාපි ථෙරො රෙවතො බහුස්සුතො වා, සෙය්‍යථාපි ථෙරො ආනන්දො භික්ඛාකාමො වා, සෙය්‍යථාපි ථෙරො රාහුලො බුද්ධපුත්තොති. ඉති ඉමස්මිං චතුක්කෙ ය්වායං හරති ච පච්චාහරති ච, තස්ස ගොචරසම්පජ්ඤ්ඤං සිබාපත්තං හොති.

අභික්කමාදීසු පන අසම්මුය්හනං අසම්මොහසම්පජ්ඤ්ඤං, තං එවං වෙදිතබ්බං – ඉධ භික්ඛු අභික්කමන්තො වා පටික්කමන්තො වා යථා අත්ඨබ්බාලපුපුජ්ජනා අභික්කමාදීසු – “අත්තා අභික්කමති, අත්තනා අභික්කමො නිබ්බත්තිතො” ති වා, “අහං අභික්කමාමි, මයා අභික්කමො නිබ්බත්තිතො” ති වා සම්මුය්හන්ති, තථා අසම්මුය්හන්තො “අභික්කමාමි” ති විත්තෙ උප්පජ්ජමානෙ තෙනෙව විත්තෙන සද්ධිං විත්තසමුට්ඨානා වායොධාතු විඤ්ඤත්තිං ජනයමානා උප්පජ්ජති. ඉති විත්තකිරියවායොධාතුවිජ්ජාරවසෙන අයං කායසම්මතො අට්ඨිසඬ්ඝානො අභික්කමති. තස්සෙවං අභික්කමතො එකෙකපාදුද්ධරණෙ පථවිධාතු ආපොධාතුති ද්වෙ ධාතුයො ඔමත්තා හොන්ති මන්දා, ඉතරා ද්වෙ අධිමත්තා හොන්ති බලවතියො; තථා අතිහරණවිතිහරණෙසු. වොස්සජ්ජනෙ තෙජොධාතු වායොධාතුති ද්වෙ ධාතුයො ඔමත්තා හොන්ති මන්දා, ඉතරා ද්වෙ අධිමත්තා බලවතියො, තථා සන්තික්ඛෙපනසන්තිරුජ්ඣනෙසු. තත්ථ උද්ධරණෙ පචත්තා රූපාරූපධම්මා අතිහරණං න පාපුණන්ති, තථා අතිහරණෙ පචත්තා විතිහරණං, විතිහරණෙ පචත්තා වොස්සජ්ජනං, වොස්සජ්ජනෙ පචත්තා සන්තික්ඛෙපනං, සන්තික්ඛෙපනෙ පචත්තා සන්තිරුජ්ඣනං න පාපුණන්ති. තත්ථ තත්ථෙව පබ්බං පබ්බං සන්ධි සන්ධි ඔධි ඔධි හුත්වා තත්තකපාලෙ පක්ඛිත්තතිලානි විය පටපටායන්තා භිජ්ජන්ති. තත්ථ කො එකො අභික්කමති, කස්ස වා එකස්ස අභික්කමනං? පරමත්ථතො හි ධාතුනංයෙව ගමනං, ධාතුනං යානං, ධාතුනං නිසජ්ජනං, ධාතුනං සයනං. තස්මිං තස්මිං කොට්ඨාසෙ සද්ධිං රූපෙන.

අඤ්ඤං උප්පජ්ජනෙ විත්තං, අඤ්ඤං විත්තං නිරුජ්ඣති;
අවිචිත්තසම්බන්ධො, නදීසොතොව චත්තතීති.

එවං අභික්කමාදීසු අසම්මුය්හනං අසම්මොහසම්පජ්ඤ්ඤං නාමාති.

නිට්ඨිතො අභික්කන්තෙ පටික්කන්තෙ සම්පජානකාරී හොතිති පදස්ස අත්ථො.

ආලෝකිතෙ විලෝකිතෙති එත්ථ පන ආලෝකිතං නාම පුරතො පෙක්ඛණං.
විලෝකිතං නාම අනුදිසාපෙක්ඛණං. අඤ්ඤානිපි හෙට්ඨා උපරි පච්ඡතො
පෙක්ඛණවසෙන ඔලෝකිතඋල්ලෝකිතාපලෝකිතාති නාම භොන්ති, තාති ඉධ න
ගහිතාති. සාරුප්පවසෙන පන ඉමානෙව ද්වෙ ගහිතාති, ඉමිනා වා මුඛෙන
සබ්බානිපි තාති ගහිතානෙවාති.

තත්ථ “ආලෝකෙස්සාමී” ති විත්තෙ උප්පන්නෙ විත්තවසෙනෙව
අනොලෝකෙත්වා අත්ථපරිග්ගණ්හනං සාත්ථකසම්පජ්ඤ්ඤං, තං ආයස්මන්තං
නන්දං කායසක්ඛිං කත්වා වෙදිතබ්බං. චුත්තඤ්ඤෙනං භගවතා – “සවෙ, හික්ඛවෙ,
නන්දස්ස පුරත්ථිමා දිසා ආලෝකෙතබ්බා භොති, සබ්බං වෙතසා සමන්තාහරිත්වා
නන්දො පුරත්ථිමං දිසං ආලෝකෙති – ‘එවං මෙ පුරත්ථිමං දිසං ආලෝකයතො න
අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අත්වාස්සවිස්සන්ති’ ති. ඉතිහ තත්ථ
සම්පජානො භොති (අ. නි. 8.9). සවෙ, හික්ඛවෙ, නන්දස්ස පච්ඡිමා දිසා...පෙ....
උත්තරා දිසා...පෙ.... දක්ඛිණා දිසා...පෙ.... උද්ධං...පෙ.... අධො...පෙ....
අනුදිසා අනුවිලෝකෙතබ්බා භොති, සබ්බං වෙතසා සමන්තාහරිත්වා නන්දො
අනුදිසං අනුවිලෝකෙති – ‘එවං මෙ අනුදිසං අනුවිලෝකයතො න
අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අත්වාස්සවිස්සන්ති’ ති. ඉතිහ තත්ථ
සම්පජානො භොති” ති.

අපි ව ඉධාපි පුබ්බෙ චුත්තවෙතියදස්සනාදිවසෙනෙව සාත්ථකතා ව සප්පායතා
ව වෙදිතබ්බා, කම්මට්ඨානස්ස පන අවිජ්ඣනමෙව ගොචරසම්පජ්ඤ්ඤං. තස්මා එත්ථ
බන්ධාකුආයතනකම්මට්ඨානිකෙහි අත්තනො කම්මට්ඨානවසෙනෙව,
කසිණාදිකම්මට්ඨානිකෙහි වා පන කම්මට්ඨානසීසෙනෙව ආලෝකනං විලෝකනං
කාතබ්බං. අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම ආලෝකෙතා වා විලෝකෙතා වා නත්ථි,
‘ආලෝකෙස්සාමී’ ති පන විත්තෙ උප්පජ්ජමානෙ තෙනෙව විත්තෙන සද්ධිං
විත්තසමුට්ඨානා වායොධාතු විඤ්ඤත්තිං ජනයමානා උප්පජ්ජති. ඉති
විත්තකිරියවායොධාතුවිජ්ජාරවසෙන හෙට්ඨිමං අක්ඛිදලං අධො සිද්ධි, උපරිමං
උද්ධං ලඬ්ඝෙති. කොපි යන්තකෙන විවරන්තො නාම නත්ථි. තතො
චක්ඛුවිඤ්ඤාණං දස්සනකිව්චං සාධෙත්තං උප්පජ්ජතීති එවං පජානනං පනෙත්ථ
අසම්මොහසම්පජ්ඤ්ඤං නාම. අපි ව මූලපරිඤ්ඤා ආගන්තුකතාව
කාලිකභාවවසෙන පෙත්ථ අසම්මොහසම්පජ්ඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.
මූලපරිඤ්ඤාවසෙන තාව –

භවඬගාවජ්ජනඤ්ඤෙව, දස්සනං සම්පට්ච්ඡනං;
සන්තීරණං වොට්ඨබ්බනං, ජවනං භවති සත්තමං.

තත්ථ භවඬගං උපපත්තිභවස්ස අඬගකිව්චං සාධයමානං පවත්තති, තං
ආවට්ටෙත්වා කිරියමනොධාතු ආවජ්ජනකිව්චං සාධයමානා, තංනිරොධා
චක්ඛුවිඤ්ඤාණං දස්සනකිව්චං සාධයමානං, තංනිරොධා විපාකමනොධාතු
සම්පට්ච්ඡනකිව්චං සාධයමානා, තංනිරොධා විපාකමනොවිඤ්ඤාණධාතු

සත්තීරණකිව්වං සාධයමානා, තංනිරොධා කිරියමනොවිඤ්ඤාණධාතු
වොට්ඨබ්බනකිව්වං සාධයමානා, තංනිරොධා සත්තක්ඛත්තුං ජවනං ජවති. තත්ථ
පයමජවනෙපි – “අයං ඉත්ථී, අයං පුරිසො” ති රජ්ජනදුස්සනමුය්හනවසෙන
ආලොකිතවිලොකිතං නාම න හොති. දුතියජවනෙපි...පෙ.... සත්තමජවනෙපි.
එතෙසු පන යුද්ධමණ්ඩලෙ යොධෙසු විය හෙට්ඨුපරියවසෙන හිජ්ජිත්වා පතිතෙසු –
“අයං ඉත්ථී, අයං පුරිසො” ති රජ්ජනාදිවසෙන ආලොකිතවිලොකිතං හොති. එවං
තාවෙන්ථ මූලපරිඤ්ඤාවසෙන අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

චක්ඛුද්වාලෙ පන රූපෙ ආපාඨමාගතෙ භවඬ්ඨවලනතො උද්ධං
සකකිව්වනිජ්ඣාදනවසෙන ආවජ්ජනාදියු උජ්ජජිත්වා නිරුද්ධෙසු අවසානෙ ජවනං
උජ්ජජිත්ති, තං පුබ්බෙ උජ්ජන්තානං ආවජ්ජනාදිනං ගෙහභූතෙ චක්ඛුද්වාලෙ
ආගන්තුකපුරිසො විය හොති. තස්ස යථා පරගෙහෙ කිඤ්චී යාවිතුං පට්ටිධස්ස
ආගන්තුකපුරිසස්ස ගෙහස්සාමිකෙසු තුණ්හිමාසිනෙසු ආණාකරණං න යුත්තං, එවං
ආවජ්ජනාදිනං ගෙහභූතෙ චක්ඛුද්වාලෙ ආවජ්ජනාදියුපි අරජ්ජන්තෙසු
අදුස්සන්තෙසු අමුය්හන්තෙසු ච රජ්ජනදුස්සනමුය්හනං අයුත්තන්ති එවං
ආගන්තුකභාවවසෙන අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

යානි පනෙතානි චක්ඛුද්වාලෙ වොට්ඨබ්බනපරියොසානානි චිත්තානි
උජ්ජජිත්ති, තානි සද්ධං සම්පයුත්තධම්මෙහි තත්ථ තත්ථෙව හිජ්ජන්ති,
අඤ්ඤමඤ්ඤං න පස්සන්තීති, ඉත්තරානි තාවකාලිකානි හොන්ති. තත්ථ යථා
එකස්මිං සරෙ සබ්බෙසු මාත්‍රසකෙසු මතෙසු අවසෙසස්ස එකස්ස තඬ්ඬණඤ්ඤෙව
මරණධම්මස්ස න යුත්තා නව්වගීතාදියු අහිරති නාම. එවමෙව එකද්වාලෙ
සසම්පයුත්තෙසු ආවජ්ජනාදියු තත්ථ තත්ථෙව මතෙසු අවසෙසස්ස තඬ්ඬණෙයෙව
මරණධම්මස්ස ජවනස්සාපි රජ්ජනදුස්සනමුය්හනවසෙන අහිරති නාම න යුත්තාති.
එවං තාවකාලිකභාවවසෙන අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

අපි ව ඛන්ධායතනධාතුපච්චයපච්චවෙක්ඛණවසෙන පෙනං වෙදිතබ්බං. එත්ථ හි
චක්ඛු වෙව රූපා ව රූපක්ඛන්ධො, දස්සනං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, තංසම්පයුත්තා
වෙදනා වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, එස්සාදිකා
සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො. එවමෙනෙසං පඤ්චන්තං ඛන්ධානං සමවායෙ
ආලොකනවිලොකනං පඤ්ඤායති. තත්ථ කො එකො ආලොකෙති, කො
විලොකෙති?

තථා චක්ඛු චක්ඛායතනං, රූපං රූපායතනං, දස්සනං මනායතනං, වෙදනාදයො
සම්පයුත්තධම්මා ධම්මායතනං. එවමෙනෙසං චතුන්තං ආයතනානං සමවායෙ
ආලොකනවිලොකනං පඤ්ඤායති. තත්ථ කො එකො ආලොකෙති, කො
විලොකෙති?

තථා චක්ඛු චක්ඛුධාතු, රූපං රූපධාතු, දස්සනං චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු,
තංසම්පයුත්තා වෙදනාදයො ධම්මා ධම්මධාතු. එවමෙනාසං චතුන්තං ධාතුනං

සමවායෙ ආලෝකනවිලෝකනං පඤ්ඤායති. තත්ථ කො එකො ආලෝකෙති, කො විලෝකෙති?

තථා චක්ඛු නිස්සයපච්චයො, රූපා ආරම්මණපච්චයො, ආවජ්ජනං අනන්තරසමනන්තරූපනිස්සයනත්ථිවිගතපච්චයො, ආලෝකො උපනිස්සයපච්චයො, වෙදනාදයො සහජාතපච්චයො. එවමෙනෙසං පච්චයානං සමවායෙ ආලෝකනවිලෝකනං පඤ්ඤායති. තත්ථ කො එකො ආලෝකෙති, කො විලෝකෙති? එවමෙත්ථ ඛන්ධායතනධාතූපච්චයපච්චවෙක්ඛණවසෙනපි අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

සම්ඤ්ජිතෙ පසාරිතෙති පබ්බානං සම්ඤ්ජනපසාරණෙ. තත්ථ චිත්තවසෙනෙව සම්ඤ්ජනපසාරණං අකත්වා හත්ථපාදානං සම්ඤ්ජනපසාරණපච්චයා අත්ථානත්ථං පරිග්ගණ්හිත්වා අත්ථපරිග්ගණ්හනං සාත්ථකසම්පජඤ්ඤං. තත්ථ හත්ථපාදෙ අතිවිරං සම්ඤ්ජෙත්වා වා පසාරෙත්වා වා ධීතස්ස ඛණෙ ඛණෙ වෙදනා උප්පජ්ජති, චිත්තං එකග්ගතං න ලහති, කම්මට්ඨානං පරිපතති, විසෙසං නාධිගච්ජති. කාලෙ සම්ඤ්ජෙත්තස්ස කාලෙ පසාරෙත්තස්ස පන තා වෙදනා නූප්පජ්ජන්ති, චිත්තං එකග්ගං හොති, කම්මට්ඨානං එතිං ගච්ජති, විසෙසමධිගච්ජති, එවං අත්ථානත්ථපරිග්ගණ්හනං වෙදිතබ්බං.

අත්ථෙ පන සතිපි සප්පායාසප්පායං පරිග්ගණ්හිත්වා සප්පායපරිග්ගණ්හනං සප්පායසම්පජඤ්ඤං. තත්ත්වායං නයො –

මහාවෙනියඛිගණෙ කිර දහරහික්ඛු සජ්ඣායං ගණ්හන්ති, තෙසං පිට්ඨිපස්සෙසු දහරහික්ඛුනියො ධම්මං සුණන්ති. තත්ත්වායං දහරො හත්ථං පසාරෙත්තො කායසංසග්ගං පත්වා තෙනෙව කාරණෙන ගිහී ජාතො. අපරො හික්ඛු පාදං පසාරෙත්තො අග්ගිමහි පසාරෙසි, අට්ඨිමාහච්ච පාදො ඤායි. අපරො වම්මිකෙ පසාරෙසි, සො ආසිවිසෙන ධට්ඨො. අපරො චීවරකුට්ඨිකෙ පසාරෙසි, තං මණිසප්පො ධංසි. තස්මා එවරූපෙ අසප්පායෙ අපසාරෙත්වා සප්පායෙ පසාරෙතබ්බං. ඉදමෙත්ථ සප්පායසම්පජඤ්ඤං.

ගොචරසම්පජඤ්ඤං පන මහාථෙරවත්ථුනා දීපෙතබ්බං – මහාථෙරො කිර දිවායානෙ නිසින්තො අත්තෙවාසිකෙහි සද්ධිං කථයමානො සහසා හත්ථං සම්ඤ්ජෙත්වා පුන යථායානෙ යපෙත්වා සණිකං සම්ඤ්ජෙසි. තං අත්තෙවාසිකා පුච්ඡිංසු – “කස්මා, හත්තෙ, සහසා හත්ථං සම්ඤ්ජිත්වා පුන යථායානෙ යපෙත්වා සණිකං සම්ඤ්ජිසිත්වා” ති? යතො පට්ඨායාහං, ආවුසො, කම්මට්ඨානං මනසිකාතුං ආරද්ධො, න මෙ කම්මට්ඨානං මුඤ්චිත්වා හත්ථො සම්ඤ්ජිතපුබ්බො, ඉදානි පන මෙ තුම්හෙහි සද්ධිං කථයමානෙන කම්මට්ඨානං මුඤ්චිත්වා සම්ඤ්ජිතො. තස්මා පුන යථායානෙ යපෙත්වා සම්ඤ්ජෙසිත්ති. සාධු, හත්තෙ, හික්ඛුනා නාම එවරූපෙන භවිතබ්බන්ති. එවමෙත්ථාපි කම්මට්ඨානාවිජහනමෙව ගොචරසම්පජඤ්ඤන්ති වෙදිතබ්බං.

අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම කොච්ඡි සමිඤ්ජන්තො වා පසාරෙන්තො වා නත්ථී,
චුත්තජපකාරචිත්තකිරියවායොධාතුච්ඡථාරෙන පන සුත්තකඩ්ඪනවසෙන
දාරුයන්තස්ස භත්ථපාදලවලනං විය සමිඤ්ජනපසාරණං හොතීති එවං පරිජානනං
පනෙත්ථ අසම්මොහසම්පජ්ඤ්ඤාති වෙදිතබ්බං.

සඬ්ඝාටිපත්තච්චරධාරණෙති එත්ථ සඬ්ඝාටිච්චරානං නිවාසනපාරුපනවසෙන
පත්තස්ස භික්ඛාපටිග්ගහණාදිවසෙන පරිභොගො ධාරණං නාම. තත්ථ
සඬ්ඝාටිච්චරධාරණෙ තාව නිවාසෙන්වා වා පාරුපිත්වා වා පිණ්ඩාය වරතො
ආමිසලාභො සීතස්ස පටිඝාතායාතිආදිනා නයෙන භගවතා චුත්තජපකාරොයෙව ව
අත්ථො අත්ථො නාම. තස්ස වසෙන සාත්ථකසම්පජ්ඤ්ඤාං වෙදිතබ්බං.

උණ්හපකතිකස්ස පන දුබ්බලස්ස ව චීවරං සුබ්බමං සජ්ජායං, සීතාලුකස්ස සනං
දුපට්ඨං. විපරිතං අසජ්ජායං. යස්ස කස්සචි ජිණ්ණං අසජ්ජායමෙව, අග්ගලාදිදානෙන
භිස්ස තං පලිබොධකරං හොති. තථා පට්ඨණ්ණදුකුලාදිභෙදං ලොභනියචීවරං.
තාදිසඤ්ඤි අරඤ්ඤෙ එකකස්ස නිවාසන්තරායකරං ජීවිතන්තරායකරඤ්ඤාපි හොති.
නිජපරියායෙන පන යං නිමිත්තකම්මාදිමිච්ඡාජීවවසෙන උජ්ජන්තං, යඤ්චස්ස
සෙවමානස්ස අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති, කුසලා ධම්මා පරිහායන්ති, තං
අසජ්ජායං. විපරිතං සජ්ජායං. තස්ස වසෙනෙත්ථ සජ්ජායසම්පජ්ඤ්ඤාං.
කම්මට්ඨානාවිජහනවසෙනෙව ගොචරසම්පජ්ඤ්ඤාං වෙදිතබ්බං.

අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම කොච්ඡි චීවරං පාරුපෙන්තො නත්ථී, චුත්තජපකාරෙන
චිත්තකිරියවායොධාතුච්ඡථාරෙනෙව පන චීවරපාරුපනං හොති. තත්ථ චීවරමිපි
අවෙනනං, කායොපි අවෙනතො. චීවරං න ජානාති – “මයා කායො පාරුපිතො” ති.
කායොපි න ජානාති – “අහං චීවරෙන පාරුපිතො” ති. ධාතුයොව ධාතුසමූහං
පටිච්ඡාදෙන්ති පට්ඨිලොතිකායපොත්ථකරුපපටිච්ඡාදනෙ විය. තස්මා නෙව සුන්දරං
චීවරං ලභිත්වා සොමනස්සං කාතබ්බං, න අසුන්දරං ලභිත්වා දොමනස්සං.

නාගවම්මිකවෙනියරුක්ඛාදීසු හි කෙච්ඡි මාලාගන්ධධුමවත්ථාදීහි සක්කාරං
කරොන්ති, කෙච්ඡි ගුථමුත්තකද්දමදණ්ඩසත්ථජපහාරාදීහි අසක්කාරං. න තෙහි
නාගවම්මිකරුක්ඛාදයො සොමනස්සං වා දොමනස්සං වා කරොන්ති. එවමෙව නෙව
සුන්දරං චීවරං ලභිත්වා සොමනස්සං කාතබ්බං, න අසුන්දරං ලභිත්වා
දොමනස්සන්ති, එවං පවත්තපටිසඬ්ඛානවසෙනෙත්ථ අසම්මොහසම්පජ්ඤ්ඤාං
වෙදිතබ්බං.

පත්තධාරණෙපි පත්තං සහසාව අග්ගහෙන්වා ඉමං ගහෙන්වා පිණ්ඩාය
වරමානො භික්ඛං ලභිස්සාමිති, එවං පත්තග්ගහණපච්චයා පටිලභිතබ්බං.
අත්ථවසෙන සාත්ථකසම්පජ්ඤ්ඤාං වෙදිතබ්බං.

කිසදුබ්බලසරීරස්ස පන ගරුපත්තො අසජ්ජායො, යස්ස කස්සචි
චතුපඤ්ඤිගණ්ඨිකාහතො දුබ්බිසොධනීයො අසජ්ජායොව. දුද්ධොතපත්තොපි න
වට්ඨති, තං ධොවන්තස්සෙව චස්ස පලිබොධො හොති. මණ්ඩණ්ණපත්තො පන

ලොහනියො, වීචරෙ චුත්තනයෙනෙව අසප්පායො, නිමිත්තකම්මාදිවසෙන ලද්ධො පන යඤ්චස්ස සෙවමානස්ස අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති, කුසලා ධම්මා පරිභායන්ති, අයං එකන්තඅසප්පායොව. විපරිතො සප්පායො. තස්ස වසෙනෙන්ථ සප්පායසම්පජ්ඤ්ඤං. කම්මට්ඨානාවිජහනවසෙනෙව ච ගොචරසම්පජ්ඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම කොචි පත්තං ගණ්හන්තො නත්ථී, චුත්තප්පකාරෙන චිත්තකිරියවායොධාතුච්ඡාරවසෙනෙව පත්තග්ගහණං නාම හොති. තත්ථ පත්තොපි අවෙනනො, හත්ථාපි අවෙනනා. පත්තො න ජානාති – “අහං හත්ථෙහි ගහිතො” ති. හත්ථාපි න ජානන්ති – “අම්හෙහි පත්තො ගහිතො” ති. ධාතුයොව ධාතුසමූහං ගණ්හන්ති, සණ්ඨාසෙන අග්ගිවණ්ණපත්තග්ගහණෙ වියාති. එවං පවත්තපටිසම්බානවසෙනෙන්ථ අසම්මොහසම්පජ්ඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

අපි ව යථා ඡිත්තහත්ථපාදෙ වණුමුබෙහි පග්ගරිතපුබ්බලොහිතකිම්කුලෙ නිලමක්ඛිකසම්පරිකිණ්ණෙ අනාථසාලායං නිපන්තෙ අනාථමනුස්සෙ දිස්වා, යෙ දයාලුකා පුරිසා, තෙ තෙසං වණුමත්තවොළකානි වෙව කපාලාදිහි ව හෙසප්පානි උපනාමෙන්ති. තත්ථ වොළකානිපි කෙසඤ්චි සණ්ඨානි, කෙසඤ්චි පුලානි පාපුණන්ති. හෙසප්පකපාලකානිපි කෙසඤ්චි සුසණ්ඨානානි, කෙසඤ්චි දුස්සණ්ඨානානි පාපුණන්ති, න තෙ තත්ථ සුමනා වා දුම්මනා වා හොන්ති. වණුපට්ඨිජාදනමත්තෙනෙව හි වොළකෙන, හෙසප්පපට්ග්ගහණමත්තෙනෙව ච කපාලකෙන තෙසං අත්ථො. එවමෙව යො හික්ඛු වණුවොළකං විය වීචරං, හෙසප්පකපාලකං විය ච පත්තං, කපාලෙ හෙසප්පමිච ච පත්තෙ ලද්ධං හික්ඛං සල්ලක්ඛෙති, අයං සම්භාවිපත්තවීචරධාරණෙ අසම්මොහසම්පජ්ඤ්ඤෙන උත්තමසම්පජානකාරීති වෙදිතබ්බො.

අසිතාදීසු අසිතෙති පිණ්ඩපාතභොජනෙ. පීතෙති යාගුආදිපානෙ. බායිතෙති පිට්ඨබජ්ජාදිබාදනෙ. සායිතෙති මධුඵාණිතාදිසායනෙ. තත්ථ නෙව දවායාතිආදිනා නයෙන චුත්තො අට්ඨවිධොපි අත්ථො අත්ථො නාම. තස්සෙව වසෙන සාත්ථකසම්පජ්ඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

ලුඛපණ්ණිතත්තමධුරරසාදීසු පන යෙන භොජනෙන යස්ස ඵාසු න හොති, තං තස්ස අසප්පායං. යං පන නිමිත්තකම්මාදිවසෙන පටිලද්ධං, යඤ්චස්ස භුඤ්ජතො අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති, කුසලා ධම්මා පරිභායන්ති, තං එකන්තඅසප්පායමෙව, විපරිතං සප්පායං. තස්ස වසෙනෙන්ථ සප්පායසම්පජ්ඤ්ඤං. කම්මට්ඨානාවිජහනවසෙනෙව ච ගොචරසම්පජ්ඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම කොචි භුඤ්ජකො නත්ථී, චුත්තප්පකාරචිත්තකිරියවායොධාතුච්ඡාරෙනෙව පත්තප්පට්ග්ගහණං නාම හොති. චිත්තකිරියවායොධාතුච්ඡාරෙනෙව හත්ථස්ස පත්තෙ ඔතාරණං නාම හොති. චිත්තකිරියවායොධාතුච්ඡාරෙනෙව ආලොපකරණං ආලොපඋද්ධාරණං

මුඛවිවරණයක්ව හොඳි, න කොටි කුඤ්චිකාය යන්තකෙන වා හනුකට්ඨිනි විවරති. විත්තකිරියවායොධාතුච්ඡේදාරෙනෙව ආලොපස්ස මුඛෙ ය්පනං, උපරිදන්තානං මුසලකිච්චසාධනං, හෙට්ඨිමදන්තානං උදුක්ඛලකිච්චසාධනං, ජීවිහාය හත්ථකිච්චසාධනයක්ව හොඳි. ඉති තත්ථ අග්ගජීවිහාය තනුකබෙළො මුලජීවිහාය බහලබෙළො මක්ඛෙති. තං හෙට්ඨාදන්තඋදුක්ඛලෙ ජීවිහාහත්ථපරිවත්තකං බෙළොදකෙන තෙමිතං උපරිදන්තමුසලසඤ්චුණ්ණිතං කොටි කටච්ඡුතා වා දබ්බියා වා අන්තොපවෙසෙන්නො නාම නත්ථි, වායොධාතුයාව පච්ඡති. පට්ටියං පට්ටියං කොටි පලාලසන්ථාරං කත්වා ධාරෙන්නො නාම නත්ථි, වායොධාතුවසෙනෙව තිට්ඨති. ධීතං ධීතං කොටි උද්ධනං කත්වා අග්ගිං ජාලෙත්වා පවත්තො නාම නත්ථි, තෙජොධාතුයාව පච්චති. පක්කං පක්කං කොටි දණ්ඩකෙන වා යට්ඨියා වා බහි නීහාරකො නාම නත්ථි, වායොධාතුයෙව නීහරති. ඉති වායොධාතු පටිහරති ව, විතිහරති ව, ධාරෙති ව, පරිවත්තෙති ව, සඤ්චුණ්ණෙති ව, විසොසෙති ව, නීහරති ව. පථවිධාතු ධාරෙති ව, පරිවත්තෙති ව, සඤ්චුණ්ණෙති ව, විසොසෙති ව. ආපොධාතු සිනෙහෙති ව, අල්ලත්තයක්ව අනුපාලෙති. තෙජොධාතු අන්තොපට්ටියං පරිපාචෙති. ආකාසධාතු අඤ්ජසො හොඳි. විඤ්ඤාණධාතු තත්ථ තත්ථ සම්මාපයොගමන්වාය ආභුජන්ති. එවං පවත්තපටිසම්බානවසෙනෙත්ථ අසම්මොහසම්පජ්ඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

අපි ව ගමනතො පරියෙසනතො පරිභොගතො ආසයතො නිධානතො අපරිපක්කතො පරිපක්කතො ඵලතො නිස්සන්දතො සම්මක්ඛනතොති, එවං දසවිධපටිකුලභාවපච්චවෙක්ඛණතො පෙත්ථ අසම්මොහසම්පජ්ඤ්ඤං වෙදිතබ්බං. විත්ථාරකථා පනෙත්ථ විසුද්ධිමග්ගෙ ආහාරපටිකුලසඤ්ඤානිද්දෙසතො ගහෙතබ්බා.

උච්චාරපස්සාවකම්මෙති උච්චාරස්ස ව පස්සාවස්ස ව කරණෙ. තත්ථ පත්තකාලෙ උච්චාරපස්සාවං අකරොන්තස්ස සකලසරිරතො සෙදා මුච්චන්ති, අක්ඛිති හමන්ති, විත්තං න ඵකග්ගං හොඳි, අඤ්ඤෙ ව රොගා උප්පජ්ජන්ති. කරොන්තස්ස පන සබ්බං තං න හොතීති අයමෙත්ථ අත්ථො. තස්ස වසෙන සාත්ථකසම්පජ්ඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

අට්ඨානෙ උච්චාරපස්සාවං කරොන්තස්ස පන ආපත්ති හොඳි, අයසො වඩ්ඪති, ජීවිතන්තරායො හොඳි, පතිරූපෙ යානෙ කරොන්තස්ස සබ්බං තං න හොතීති ඉදමෙත්ථ සප්පායං තස්ස වසෙන සප්පායසම්පජ්ඤ්ඤං. කම්මට්ඨානාවිජහනවසෙනෙව ව ගොවරසම්පජ්ඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම උච්චාරපස්සාවකම්මං කරොන්නො නත්ථි, විත්තකිරියවායොධාතුච්ඡේදාරෙනෙව පන උච්චාරපස්සාවකම්මං හොඳි. යථා වා පන පක්කෙ ගණ්ඨෙ ගණ්ඨහෙදෙන පුබ්බලොභිතං අකාමතාය නික්ඛමති. යථා ව අනිහරිතා උදකභාජනා උදකං අකාමතාය නික්ඛමති. එවං පක්කාසයමුත්තවත්ථිසු සන්නිවිතා උච්චාරපස්සාවා වායුවෙගසමුප්පිළිතා අකාමතායපි නික්ඛමන්ති. සො

පනායං එවං නික්ඛමන්තො උච්චාරපස්සාවො නෙව තස්ස භික්ඛුනො අත්තනො හොති, න පරස්ස, කෙවලං සරීරනිස්සන්දොව හොති. යථා කිං? යථා උදකතුම්ඛනො පුරාණුදකං ඡඩ්ඛෙන්තස්ස නෙව තං අත්තනො හොති, න පරෙසං; කෙවලං පටිජග්ගනමත්තමෙව හොති; එවං පවත්තපටිසඬ්ඛානවසෙනෙත්ථ අසම්මොහසම්පජ්ඣං වෙදිතඛිං.

ගතාදීසු ගතෙති ගමනෙ. ධීතෙති යානෙ. නිසින්තෙති නිසජ්ජාය. සුත්තෙති සයනෙ. ඡාගරිතෙති ඡාගරණෙ. භාසිතෙති කථනෙ. තුණ්හිභාවෙති අකථනෙ. “ගච්ඡන්තො වා ගච්ඡාමිති පජානාති, ධීතො වා ධීතොමිහිති පජානාති, නිසින්තො වා නිසින්තොමිහිති පජානාති, සයානො වා සයානොමිහිති පජානාති” ති ඉමස්මිඤ්ඤි සුත්තෙ අද්ධානඉරියාපථා කථිතා. “අභික්කන්තෙ පටික්කන්තෙ ආලොකිතෙ විලොකිතෙ සම්ඤ්ජිතෙ පසාරිතෙ” ති ඉමස්මිං මජ්ඣිමා. “ගතෙ ධීතෙ නිසින්තෙ සුත්තෙ ඡාගරිතෙ” ති ඉධ පන බුද්දකචුණ්ණියඉරියාපථා කථිතා. තස්මා තෙසුපි චුත්තනයෙනෙව සම්පජානකාරිතා වෙදිතඛිං.

තිපිටකමහාසිවත්ථෙරො පනාහ – යො චිරං ගන්ත්වා වා වඬිකමිත්වා වා අපරභාගෙ ධීතො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – “වඬිකමනකාලෙ පවත්තා රූපාරූපධම්මා එත්ථෙව නිරුද්ධා” ති. අයං ගතෙ සම්පජානකාරී නාම.

යො සජ්ඣායං වා කරොන්තො, පඤ්භං වා විස්සජ්ජෙත්තො, කම්මට්ඨානං වා මනසිකරොන්තො චිරං යත්වා අපරභාගෙ නිසින්තො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – “ධීතකාලෙ පවත්තා රූපාරූපධම්මා එත්ථෙව නිරුද්ධා” ති. අයං ධීතෙ සම්පජානකාරී නාම.

යො සජ්ඣායාදිකරණවසෙනෙව චිරං නිසීදිත්වා අපරභාගෙ උට්ඨාය ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – “නිසින්තකාලෙ පවත්තා රූපාරූපධම්මා එත්ථෙව නිරුද්ධා” ති. අයං නිසින්තෙ සම්පජානකාරී නාම.

යො පන නිපන්තකො සජ්ඣායං වා කරොන්තො කම්මට්ඨානං වා මනසිකරොන්තො නිද්දං ඔක්කමිත්වා අපරභාගෙ උට්ඨාය ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – “සයනකාලෙ පවත්තා රූපාරූපධම්මා එත්ථෙව නිරුද්ධා” ති. අයං සුත්තෙ ඡාගරිතෙ ව සම්පජානකාරී නාම. කිරියමයචිත්තානඤ්ඤි අප්පවත්තනං සොප්පං නාම, පවත්තනං ඡාගරිතං නාම.

යො පන භාසමානො – “අයං සද්දො නාම ඔට්ඨෙය ව පටිච්ච, දන්තෙ ව ජිව්හඤ්ච තාලුඤ්ච පටිච්ච, චිත්තස්ස ව තදනුරූපං පයොගං පටිච්ච ජායතී” ති සතො සම්පජානොව භාසති. චිරං වා පන කාලං සජ්ඣායං වා කත්වා, ධම්මං වා කථෙත්වා, කම්මට්ඨානං වා පවත්තෙත්වා, පඤ්භං වා විස්සජ්ජෙත්වා, අපරභාගෙ තුණ්හිභූතො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – “භාසිතකාලෙ උප්පන්තා රූපාරූපධම්මා එත්ථෙව නිරුද්ධා” ති. අයං භාසිතෙ සම්පජානකාරී නාම.

යො තුණ්හිභූතො චිරං ධම්මං වා කම්මට්ඨානං වා මනසිකත්වා අපරභාගෙ ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – “තුණ්හිභූතකාලෙ පවත්තා රූපාරූපධම්මා එත්ථෙව නිරුද්ධා”ති. උපාදාරූපප්පවත්තියඤ්චි සති භාසති නාම, අසති තුණ්හි භවති නාමාති. අයං තුණ්හිභාවෙ සම්පජානකාරී නාමාති.

තයිදං මහාසිවත්ථෙරෙන චුත්තං අසම්මොහධුරං මහාසතිපට්ඨානසුත්තෙ අධිප්පෙනං. ඉමස්මිං පන සාමඤ්ඤඵලෙ සබ්බමිපි චතුබ්බිධං සම්පජඤ්ඤං ලබ්භති. තස්මා චුත්තනායෙනෙව චෙත්ථ චතුත්තං සම්පජඤ්ඤානං වසෙන සම්පජානකාරිතා වෙදිතබ්බො. සම්පජානකාරීති ව සබ්බපදෙසු සතිසම්පයුත්තස්සෙව සම්පජඤ්ඤස්ස වසෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. සතිසම්පජඤ්ඤෙන සමන්තාගතොති එතස්ස හි පදස්ස අයං චිත්ථාරො. විභඩ්ගප්පකරණෙ පන – “සතො සම්පජානො අභික්කමති, සතො සම්පජානො පටික්කමති”ති එවං එතාති පදාති විභත්තානෙව. එවං, බො මහාරාජාති එවං සතිසම්පයුත්තස්ස සම්පජඤ්ඤස්ස වසෙන අභික්කමාදීනි පවත්තෙන්තො සතිසම්පජඤ්ඤෙන සමන්තාගතො නාම හොතීති අත්ථො.

සන්තොසකථා

215. ඉධ, මහාරාජ, භික්ඛු සන්තුට්ඨො හොතීති එත්ථ සන්තුට්ඨොති
ඉතරීතරපච්චයසන්තොසෙන සමන්තාගතො. සො පනෙස සන්තොසො ද්වාදසවිධො හොති, සෙය්‍යට්ඨං – විචරෙ යථාලාභසන්තොසො, යථාබලසන්තොසො, යථාසාරූප්පසන්තොසොති තිවිධො. එවං පිණ්ඩපාතාදීසු. තස්සායං පහෙදවණ්ණනා –

ඉධ භික්ඛු විචරං ලහති, සුන්දරං වා අසුන්දරං වා. සො තෙනෙව යාපෙති, අඤ්ඤං න පත්ථෙති, ලහන්තොපි න ගණ්භති. අයමස්ස විචරෙ යථාලාභසන්තොසො. අථ පන පකතිදුබ්බලො වා හොති, ආබාධජරාහිභූතො වා, ගරුච්චරං පාරුපන්තො කිලමති. සො සභාගෙන භික්ඛුතා සද්ධිං තං පරිවත්තෙන්වා ලහුකෙන යාපෙන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස විචරෙ යථාබලසන්තොසො. අපරො පණිතපච්චයලාභී හොති. සො පත්තච්චරාදීනං අඤ්ඤතරං මහග්ගපත්තච්චරං බහුති වා පන පත්තච්චරානි ලහින්වා ඉදං ථෙරානං චිරපබ්බජිතානං, ඉදං බහුස්සුතානං අනුරූපං, ඉදං ගිලානානං, ඉදං අප්පලාභීනං හොතුති දත්වා තෙසං පුරාණච්චරං වා ගහෙන්වා සඬිකාරකූටාදිතො වා නන්තකානි උච්චිනින්වා තෙහි සඬිසාටිං කත්වා ධාරෙන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස විචරෙ යථාසාරූප්පසන්තොසො.

ඉධ පන භික්ඛු පිණ්ඩපාතං ලහති ලුඬං වා පණිතං වා, සො තෙනෙව යාපෙති, අඤ්ඤං න පත්ථෙති, ලහන්තොපි න ගණ්භති. අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ යථාලාභසන්තොසො. යො පන අත්තනො පකතිවිරුද්ධං වා ඛ්‍යාධිවිරුද්ධං වා පිණ්ඩපාතං ලහති, යෙනස්ස පරිභුත්තෙන අභාසු හොති. සො සභාගස්ස භික්ඛුතො තං දත්වා තස්ස භත්ථතො සප්පායභොජනං භුඤ්ජින්වා සමණධම්මං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ යථාබලසන්තොසො. අපරො බහුං

පණිතං පිණ්ඩපාතං ලහති. සො තං වීවරං විය

ථෙරවිරපබ්බජිතබ්බස්සුතආප්පලාභීගිලානානං දත්වා තෙසං වා සෙසකං පිණ්ඩාය වා වරින්වා මිස්සකාහාරං භුඤ්ජන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො.

ඉධ පන භික්ඛු සෙනාසනං ලහති, මනාපං වා අමනාපං වා, සො තෙන නෙව සොමනස්සං, න දොමනස්සං උප්පාදෙති; අන්තමසො තිණසන්ථාරකෙනපි යථාලද්ධෙනෙව තුස්සති. අයමස්ස සෙනාසනෙ යථාලාභසන්තොසො. යො පන අන්තනො පකතිවිරුද්ධං වා බ්‍යාධිවිරුද්ධං වා සෙනාසනං ලහති, යත්ථස්ස වසනො අථාසු හොති, සො තං සභාගස්ස භික්ඛුනො දත්වා තස්ස සන්තකෙ සප්පායසෙනාසනෙ වසන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස සෙනාසනෙ යථාබලසන්තොසො.

අපරො මහාපුඤ්ඤො ලෙණමණ්ඩපකුටාගාරාදීනි බහුනි පණිතසෙනාසනානි ලහති. සො තානි වීවරං විය ථෙරවිරපබ්බජිතබ්බස්සුතආප්පලාභීගිලානානං දත්වා යත්ථ කත්ථවි වසන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස සෙනාසනෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො. යොපි – “උත්තමසෙනාසනං නාම පමාදට්ඨානං, තත්ථ නිසින්තස්ස ටීනමිද්ධං ඔක්කමති, නිද්දාහිභූතස්ස පුන පටිබුජ්ඣතො කාමචිතක්කා පාතුභවන්ති” ති පටිසඤ්චික්ඛිත්වා තාදිසං සෙනාසනං පත්තමිපි න සම්පට්ඨිති. සො තං පටික්ඛිපිත්වා අබ්‍හොකාසරුක්ඛමුලාදීසු වසන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමපිස්ස සෙනාසනෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො.

ඉධ පන භික්ඛු හෙසජ්ජං ලහති, ලුඛං වා පණිතං වා, සො යං ලහති, තෙනෙව තුස්සති, අඤ්ඤං න පත්ථෙති, ලහන්තොපි න ගණ්හති. අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ යථාලාභසන්තොසො. යො පන තෙලෙන අත්ථිකො ථාණිතං ලහති. සො තං සභාගස්ස භික්ඛුනො දත්වා තස්ස හත්ථනො තෙලං ගහෙත්වා අඤ්ඤදෙව වා පරියෙසිත්වා හෙසජ්ජං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ යථාබලසන්තොසො.

අපරො මහාපුඤ්ඤො බහුං තෙලමධුථාණිතාදිපණිතහෙසජ්ජං ලහති. සො තං වීවරං විය ථෙරවිරපබ්බජිතබ්බස්සුතආප්පලාභීගිලානානං දත්වා තෙසං ආහතෙන යෙන කෙනවි යාපෙත්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. යො පන එකස්මිං භාජනෙ මුත්තහරිට්ඨකං යාපෙත්වා එකස්මිං චතුමධුරං – “ගණ්හාහි, හන්තෙ, යදිච්ඡසී” ති වුවිචමානො සවස්ස තෙසු අඤ්ඤතරෙනපි රොගො වූපසම්මති, අථ මුත්තහරිට්ඨකං නාම බුද්ධාදීහි වණ්ණිතන්ති චතුමධුරං පටික්ඛිපිත්වා මුත්තහරිට්ඨකෙනෙව හෙසජ්ජං කරොන්තො පරමසන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො.

ඉමිනා පන ද්වාදසවිධෙන ඉතරීතරපච්චයසන්තොසෙන සමන්තාගතස්ස භික්ඛුනො අට්ඨ පරික්ඛාරා වට්ටන්ති. තිණි වීවරානි, පත්තො,

දන්තකට්ඨවිෂේදනවාසි, එකා සුචි, කායබන්ධනං පරිස්සාවනන්ති. චුත්තම්පි වෙනං

—

“තිව්වරඤ්ච පත්තො ච, වාසි සුචි ච බන්ධනං;
පරිස්සාවනෙන අට්ඨෙතෙ, යුත්තයොගස්ස භික්ඛුනො”ති.

තෙ සබ්බෙ කායපරිහාරිකාපි භොන්ති කුච්ඡිපරිහාරිකාපි. කථං? තිව්වරං තාව නිවාසෙත්වා ච පාරුපිත්වා ච විවරණකාලෙ කායං පරිහරති, පොසෙතිති කායපරිහාරිකං භොති. විවරකණ්ණෙන උදකං පරිස්සාවෙත්වා පිචනකාලෙ බාදිතබ්බඵලාඵලගහණකාලෙ ච කුච්ඡං පරිහරති; පොසෙතිති කුච්ඡිපරිහාරිකං භොති.

පත්තොපි තෙන උදකං උද්ධරිත්වා න්භානකාලෙ කුට්පරිහණ්ඩකරණකාලෙ ච කායපරිහාරිකො භොති. ආහාරං ගහෙත්වා භුඤ්ජනකාලෙ කුච්ඡිපරිහාරිකො.

වාසිපි තාය දන්තකට්ඨවිෂේදනකාලෙ මඤ්චපියානං අඩ්ගපාදවිවරකුට්ඨණ්ඩකසජ්ජනකාලෙ ච කායපරිහාරිකා භොති. උච්ඡුෂේදනනාලිකෙරාදිතච්ඡනකාලෙ කුච්ඡිපරිහාරිකා.

සුචිපි විවරසිබ්බනකාලෙ කායපරිහාරිකා භොති. පූචං වා ඵලං වා විජ්ඣිත්වා බාදනකාලෙ කුච්ඡිපරිහාරිකා.

කායබන්ධනං බන්ධිත්වා විවරණකාලෙ කායපරිහාරිකං. උච්ඡුආදීනි බන්ධිත්වා ගහණකාලෙ කුච්ඡිපරිහාරිකං.

පරිස්සාවනං තෙන උදකං පරිස්සාවෙත්වා න්භානකාලෙ, සෙනාසනපරිහණ්ඩකරණකාලෙ ච කායපරිහාරිකං. පානීයං පරිස්සාවනකාලෙ, තෙනෙව තිලතණ්ඩුලපුට්ඨකාදීනි ගහෙත්වා බාදනකාලෙ ච කුච්ඡිපරිහාරියං. අයං තාව අට්ඨපරික්ඛාරිකස්ස පරික්ඛාරමත්තා. නවපරික්ඛාරිකස්ස පන සෙය්‍යාං පච්ඤන්තස්ස තත්ත්වයකං පච්චත්ථරණං වා කුඤ්චිකා වා වට්ටති. දසපරික්ඛාරිකස්ස නිසිදනං වා වම්මබණ්ඩං වා වට්ටති. එකාදසපරික්ඛාරිකස්ස පන කත්තරයට්ඨි වා තෙලනාලිකා වා වට්ටති. ද්වාදසපරික්ඛාරිකස්ස ඡත්තං වා උපාහනං වා වට්ටති. එතෙසු ච අට්ඨපරික්ඛාරිකොව සන්තුට්ඨො, ඉතරෙ අසන්තුට්ඨා මහිච්ඡා මහාභාරාති න චත්තබ්බා. එතෙපි හි අජ්ජිච්ඡාව සන්තුට්ඨාව සුභරාව සල්ලභුකචුත්තිනොව. හගවා පන න යිමං සුත්තං තෙසං වසෙන කට්ඨෙසි, අට්ඨපරික්ඛාරිකස්ස වසෙන කට්ඨෙසි. සො හි බුද්දකවාසිඤ්ච සුච්ඤ්ච පරිස්සාවනෙ පක්ඛිපිත්වා පත්තස්ස අන්තො යපෙත්වා පත්තං අංසකුට්ඨෙ ලග්ගෙත්වා තිව්වරං කායපට්ඨෙද්ධං කත්වා යෙනිච්ඡකං සුඛං පක්කමති. පටිනිවත්තෙත්වා ගහෙනබ්බං නාමස්ස න භොති. ඉති ඉමස්ස භික්ඛුනො සල්ලභුකචුත්තිතං දස්සෙන්නො හගවා — “සන්තුට්ඨො භොති කායපරිහාරිකෙන විවරෙනා”තිආදිමාහ. තත්ථ කායපරිහාරිකෙනාති කායපරිහරණමත්තකෙන. කුච්ඡිපරිහාරිකෙනාති කුච්ඡිපරිහරණමත්තකෙන.

සමාදායෙව පක්කමතීති අට්ඨපරික්ඛාරමත්තකං සබ්බං ගහෙත්වාච කායපට්ඨද්ධං කත්වාච ගච්ඡති. “මම විහාරො පරිවෙණං උපට්ඨාකො”ති ආසඬ්ගො වා බන්ධො වා න භොති. සො ජියා මුත්තො සරො විය, යුථා අපක්කන්තො මදහත්ථී විය ව ඉච්ඡතිච්ඡිතං සෙනාසනං වනසණ්ඩං රුක්ඛමූලං වනපබ්බාරං පරිභුඤ්ජන්තො එකොව තිට්ඨති, එකොව නිසීදති. සබ්බිරියාපට්ඨෙසු එකොව අදුනියො.

“වාතුද්දිසො අප්පට්ඨො ව භොති,
සන්තුස්සමානො ඉතරීතරෙන;
පරිස්සයානං සහිතා අපමිහී,
එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති. (සු. නි. 42);

එවං වණ්ණිතං බග්ගවිසාණකප්පතං ආපජ්ජති.

ඉදානි තමත්ථං උපමාය සාධෙන්නො – “සෙය්‍යාථාපී”ති ආදිමාහ. තත්ථ පක්ඛී සකුණොති පක්ඛයුත්තො සකුණො. ඩෙතීති උප්පතති. අයං පනෙත්ථ සඬ්ඛෙපත්ථො – සකුණා නාම “අසුකස්මිං පදෙසෙ රුක්ඛො පරිපක්කඵලො”ති ඤාත්වා නානාදිසාහි ආගන්ත්වා නබ්පත්තතුණ්ඩාදීහි තස්ස ඵලානි විජ්ඣන්තා විධුනන්තා බාදන්ති. ‘ඉදං අප්පතනාය, ඉදං ස්වාතනාය භවිස්සති’ති තෙසං න භොති. ඵලෙ පන බීණෙ නෙව රුක්ඛස්ස ආරක්ඛං යපෙනති, න තත්ථ පත්තං වා නබං වා තුණ්ඩං වා යපෙනති. අථ ඛො තස්මිං රුක්ඛෙ අනපෙක්ඛො භුත්වා, යො යං දිසාභාගං ඉච්ඡති, සො තෙන සපත්තභාරොව උප්පතිත්වා ගච්ඡති. එවමෙව අයං හික්ඛු නිස්සඬ්ගො නිරපෙක්ඛො යෙන කාමං පක්කමති. තෙන චුත්තං “සමාදායෙව පක්කමතී”ති.

නිවරණප්පභානකථා

216. සො ඉමිනා වානිආදිනා කිං දස්සෙති? අරඤ්ඤවාසස්ස පච්චයසම්පත්තිං දස්සෙති. යස්ස හි ඉමෙ වත්තාරො පච්චයා නත්ථී, තස්ස අරඤ්ඤවාසො න ඉජ්ඣති. තිරච්ඡානගතෙහි වා වනවරකෙහි වා සද්ධිං වත්තබ්බතං ආපජ්ජති. අරඤ්ඤෙ අධිවත්ථා දෙවතා – “කිං ඵවරූපස්ස පාපහික්ඛුනො අරඤ්ඤවාසෙනා”ති භෙරවසද්දං සාවෙන්ති, හත්ථෙහි සීසං පහරිත්වා පලායනාකාරං කරොන්ති. “අසුකො හික්ඛු අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ඉදඤ්චිදඤ්ච පාපකම්මං අකාසී”ති අයසො පත්ථරති. යස්ස පනෙතෙ වත්තාරො පච්චයා අත්ථී, තස්ස අරඤ්ඤවාසො ඉජ්ඣති. සො හි අත්තනො සීලං පච්චවෙක්ඛන්තො කිඤ්චි කාළකං වා තිලකං වා අපස්සන්තො පිතිං උප්පාදෙන්වා තං බයවයනො සම්මසන්තො අරියභූමිං ඔක්කමති. අරඤ්ඤෙ අධිවත්ථා දෙවතා අත්තමනා වණ්ණං භණන්ති. ඉතිස්ස උදකෙ පක්ඛිත්තතෙලබ්න්දු විය යසො විත්ථාරිකො භොති.

තත්ථ විචිත්තන්ති සුඤ්ඤං, අප්පසද්දං, අප්පනිග්ගොසන්ති අත්ථො. එතදෙව හි සන්ධාය විභඬ්ගෙ – “විචිත්තන්ති සන්තිකෙ චෙපි සෙනාසනං භොති, තඤ්ච

අනාකිණිණං ගහට්ඨෙහි පබ්බජිතෙහි. තෙන තං විචිත්ත''න්ති චුත්තං. සෙනි වෙව ආසති ව එත්ථාති සෙනාසනං මඤ්චපීඨාදීනමෙනං අධිවචනං. තෙනාහ – “සෙනාසනන්ති මඤ්චොපි සෙනාසනං, පීඨමිපි, හිසිපි, බිම්බොහනමිපි, විහාරොපි, අඛිඨයොගොපි, පාසාදොපි, හම්මියමිපි, ගුහාපි, අට්ටොපි, මාළොපි ලෙණමිපි, වෙචගුම්බොපි, රුක්ඛමුලමිපි, මණ්ඩපොපි, සෙනාසනං, යත්ථ වා පන හික්ඛු පටික්කමන්ති, සබ්බමෙනං සෙනාසන''න්ති (විහ. 527).

අපි ව – “විහාරො අඛිඨයොගො පාසාදො හම්මියං ගුහා''ති ඉදං විහාරසෙනාසනං නාම. “මඤ්චො පීඨං හිසි බිම්බොහන''න්ති ඉදං මඤ්චපීඨසෙනාසනං නාම. “විම්ලිකා වම්මබණ්ඩො තිණසන්ථාරො පණ්ණසන්ථාරො''ති ඉදං සන්ථතසෙනාසනං නාම. “යත්ථ වා පන හික්ඛු පටික්කමන්ති''ති ඉදං ඔකාසසෙනාසනං නාමාති. එවං චතුබ්බිධං සෙනාසනං හොති, තං සබ්බං සෙනාසනග්ගහණෙන සඬගහිතමෙව.

ඉධ පනස්ස සකුණසදිසස්ස වාතුද්දිසස්ස හික්ඛුනො අනුච්ඡවිකසෙනාසනං දස්සෙන්තො අරඤ්ඤං රුක්ඛමුලන්තිආදිමාහ. තත්ථ අරඤ්ඤන්ති නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දබ්බො සබ්බමෙනං අරඤ්ඤන්ති. ඉදං හික්ඛුනීනං වසෙන ආගතං. “ආරඤ්ඤකං නාම සෙනාසනං පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡම''න්ති (පාරා. 654) ඉදං පන ඉමස්ස හික්ඛුනො අනුරූපං. තස්ස ලක්ඛණං විසුද්ධිමග්ගෙ ධුතඬගතිද්දෙසෙ චුත්තං. රුක්ඛමුලන්ති යං කිඤ්චි සන්දච්ඡායං විචිත්තරුක්ඛමුලං. පබ්බතන්ති සෙලං. තත්ථ හි උදකසොණ්ඩිසු උදකකිච්චං කත්වා සීතාය රුක්ඛච්ඡායාය නිසින්තස්ස නානාදිසාසු බායමානාසු සීතෙන වාතෙන බීජියමානස්ස චිත්තං එකග්ගං හොති. කන්දරන්ති කං චුච්චති උදකං, තෙන දාරිතං, උදකෙන හින්තං පබ්බතපදෙසං. යං නදිතුම්බන්තිපි, නදිකුඤ්ජන්තිපි වදන්ති. තත්ථ හි රජතපට්ටසදිසා වාලිකා හොති, මත්ථකෙ මණ්ඩිතානං විය වනගහණං, මණ්ඩන්ධසදිසං උදකං සන්දති. එවරූපං කන්දරං ඔරුය්හ පානීයං පිචිත්වා ගත්තානි සීතානි කත්වා වාලිකං උස්සාපෙන්වා පංසුකුලච්චරං පඤ්ඤපෙන්වා නිසින්තස්ස සමණධම්මං කරොතො චිත්තං එකග්ගං හොති. ගිරිගුහන්ති ද්විත්තං පබ්බතානං අන්තරෙ, එකස්මිංයෙව වා උමග්ගසදිසං මහාවිවරං සුසානලක්ඛණං විසුද්ධිමග්ගෙ චුත්තං. වනපත්ථන්ති ගාමන්තං අතික්කමිත්වා මනුස්සානං අනුපචාරට්ඨානං, යත්ථ න කසන්ති න වපන්ති, තෙනෙවාහ – “වනපත්ථන්ති දුරානමෙනං සෙනාසනානං අධිවචන''න්තිආදි. අබ්භොකාසන්ති අච්ඡන්තං. ආකඬ්ඛමානො පනෙන්ථ විවරකුටිං කත්වා වසති. පලාලපුඤ්ජන්ති පලාලරාසි. මහාපලාලපුඤ්ජතො හි පලාලං නික්කඩ්ඪිත්වා පබ්භාරලෙණසදිසෙ ආලයෙ කරොන්ති, ගච්ඡගුම්භාදීනමිපි උපරි පලාලං පක්ඛිපිත්වා හෙට්ඨා නිසින්තා සමණධම්මං කරොන්ති. තං සන්ධායෙනං චුත්තං.

පච්ඡාහත්තන්ති හත්තස්ස පච්ඡතො. පිණ්ඩපාතපටික්කන්තොති පිණ්ඩපාතපරියෙසනතො පටික්කන්තො. පල්ලඬකන්ති සමන්තතො උග්ගද්ධාසනං. ආභූජිත්වාති බන්ධිත්වා. උජුං කායං පණ්ඩායාති උපරිමං සරීරං උජුං යපෙන්වා අට්ඨාරස පිට්ඨිකණ්ටකට්ඨිකෙ කොට්ඨා කොටිං පටිපාදෙන්වා.

එවැනි නිසිත්තස්ස වම්මංසන්භාරුනි න පණමන්ති. අථස්ස යා තෙසං පණමනපච්චයා ඛණෙ ඛණෙ වෙදනා උප්පජ්ජෙය්‍යං, තා නුප්පජ්ජන්ති. තාසු අනුප්පජ්ජමානාසු චිත්තං එකග්ගං හොති, කම්මට්ඨානං න පරිපතති, වුඩ්ඪිං එතං වෙසුල්ලං උපගච්ඡති. පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වාති කම්මට්ඨානාහිමුඛං සතිං යපයිත්වා. මුඛසමීපෙ වා කත්වාති අත්ථො. තෙනෙව විහඬිගෙ වුත්තං – “අයං සති උපට්ඨිතා හොති සුපට්ඨිතා නාසිකග්ගෙ වා මුඛනිමිත්තෙ වා, තෙන වුච්චති පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා”ති (විහ. 537). අථවා පරීති පරිග්ගහට්ඨො. මුඛන්ති නියානට්ඨො. සතීති උපට්ඨානට්ඨො. තෙන වුච්චති – “පරිමුඛං සති”න්ති. එවං පටිසම්භිදායං වුත්තනයෙනපෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. තත්‍රායං සඬ්ඛෙපො – “පරිග්ගහිතනියානසතිං කත්වා”ති.

217. අභිජ්ඣං ලොකෙති එත්ථ ලුප්පනපලුප්පනට්ඨෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා ලොකො, තස්මා පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු රාගං පභාය කාමච්ඡන්දං වික්ඛම්භෙත්වාති අයමෙත්ථත්ථො. විගතාභිජ්ඣෙතාති වික්ඛම්භනවසෙන පහිනත්තා විගතාභිජ්ඣෙත, න චක්ඛුවිඤ්ඤාණසද්ධිසෙනාති අත්ථො. අභිජ්ඣාය චිත්තං පරිසොධෙතීති අභිජ්ඣාතො චිත්තං පරිමොවෙති. යථා තං සා මුඤ්චති වෙව, මුඤ්චිත්වා ච න පුන ගණ්හති, එවං කරොතීති අත්ථො. බ්‍යාපාදපදොසං පභායාතිආදීසුපි එසෙව නයො. බ්‍යාපජ්ජති ඉමිනා චිත්තං සුතිකුම්මාසාදයො විය පුරිමපකතිං විජහතීති බ්‍යාපාදො. විකාරාපත්තියා පදුස්සති, පරං වා පදුසෙති විනාසෙතීති පදොසො. උභයමෙතං කොධස්සෙවාධිවචනං. ටීනං චිත්තගෙලඤ්ඤං. මිද්ධං චෙතසිකගෙලඤ්ඤං, ටීනඤ්ච මිද්ධඤ්ච ටීනමිද්ධං. ආලොකසඤ්ඤීති රත්තිමිපි දිවාදිට්ඨාලොකසඤ්ජානනසමත්ථාය විගතනීවරණාය පරිසුද්ධාය සඤ්ඤාය සමන්තාගතො. සතො සම්පජානොති සතියා ච ඤාණෙන ව සමන්තාගතො. ඉදං උභයං ආලොකසඤ්ඤාය උපකාරත්තා වුත්තං. උද්ධච්චඤ්ච කුක්කුච්චඤ්ච උද්ධච්චකුක්කුච්චං. තිණ්ණවිචිකිච්ඡොති විචිකිච්ඡං තරිත්වා අතික්කමිත්වා යිතො. “කථමිදං කථමිද”න්ති එවං නප්පවත්තතීති අකථංකථී. කුසලෙසු ධම්මෙසුති අනවජ්ජෙසු ධම්මෙසු. “ඉමෙ නු බො කුසලා කථමිමෙ කුසලා”ති එවං න විචිකිච්ඡති. න කඬ්ඛතීති අත්ථො. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො. ඉමෙසු පන නීවරණෙසු වචනත්ථලක්ඛණාදිහෙදතො යං වත්තබ්බං සියා, තං සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තං.

218. යා පනායං සෙය්‍යථාපි මහාරාජාති උපමා වුත්තා. තත්ථ ඉණං ආදායාති වඩ්ඪියා ධනං ගහෙත්වා. බ්‍යන්තිං කරෙය්‍යාති විගතත්තං කරෙය්‍ය, යථා තෙසං කාකණිකමත්තොපි පරියන්තො නාම නාවසිස්සති, එවං කරෙය්‍ය; සබ්බසො පටිනියානෙය්‍යාති අත්ථො. තතො නිදානන්ති ආණණ්‍යනිදානං. සො හි “අණණොමහී”ති ආවජ්ජන්තො බලවපාමොජ්ජං ලහති, සොමනස්සං අධිගච්ඡති, තෙන වුත්තං – “ලහෙථ පාමොජ්ජං, අධිගච්ඡෙය්‍ය සොමනස්ස”න්ති.

219. විසභාගවෙදනුප්පත්තියා කකවෙනෙව චතුර්‍රියාපථං ඡින්දන්තො ආබාධතීති ආබාධො, ස්වාස්ස අත්ථීති ආබාධිකො. තං සමුට්ඨානෙන දුක්ඛෙන

දුක්ඛිතො. අධිමත්තගිලානොති බාළ්භගිලානො. නච්ඡාදෙය්‍යාති
 අධිමත්තබ්‍යාධිපරෙතතාය න රුච්චෙය්‍ය. බලමත්තාති බලමෙව, බලඤ්චස්ස කායෙ
 න භවෙය්‍යාති අත්ථො. තතොනිදානන්ති ආරොග්‍යනිදානං. තස්ස හි –
 “අරොගොමිහි”ති ආවජ්ජයතො තද්‍රුහයං හොති. තෙන චුත්තං – “ලහෙථ
 පාමොජ්ජං, අධිගච්ඡෙය්‍ය සොමනස්ස”න්ති.

220. න චස්ස කිඤ්චි භොගානං වයොති කාකණිකමත්තමිපි භොගානං වයො න
 භවෙය්‍ය. තතොනිදානන්ති ඛන්ධනාමොක්ඛනිදානං. සෙසං චුත්තනයෙනෙව
 සබ්බපදෙසු යොජෙතබ්බං.

221-222. අනත්තාධිතොති න අත්තනි අධිතො, අත්තතො රුචියා කිඤ්චි කාතුං
 න ලහති. පරාධිතොති පරෙසු අධිතො පරස්සෙව රුචියා වත්තති. න යෙන කාමං
 ගමොති යෙන දිසාභාගෙනස්ස ගන්තුකාමතා හොති, ඉච්ඡා උප්පජ්ජති ගමනාය,
 තෙන ගන්තුං න ලහති. දාසබ්‍යාති දාසභාවා. භුජ්ස්සොති අත්තතො සන්තකො.
 තතොනිදානන්ති භුජ්ස්සනිදානං. කන්තාරද්ධානමග්ගන්ති කන්තාරං අද්ධානමග්ගං,
 නිරුද්ධං දීඝමග්ගන්ති අත්ථො. තතොනිදානන්ති ඛෙමන්තභූමිනිදානං.

223. ඉමෙ පඤ්ච නිවරණෙ අප්පභිනෙති එත්ථ භගවා
 අප්පභිනකාමච්ඡන්දනිවරණං ඉණසදිසං, සෙසානි රොගාදිසදිසානි කත්වා දස්සෙති.
 තත්‍රායං සදිසතා. යො හි පරෙසං ඉණං ගහෙත්වා විනාසෙති, සො තෙහි ඉණං දෙහීති
 චුච්චමානොපි එරුසං චුච්චමානොපි බජ්ඣමානොපි වධියමානොපි කිඤ්චි
 පටිබාහිතුං න සක්කොති, සබ්බං තිතික්ඛති. තිතික්ඛාකාරණං හිස්ස තං ඉණං හොති.
 එවමෙව යො යමිහි කාමච්ඡන්දෙන රජ්ජති, තණ්හාසහගතෙන තං වත්ථුං ගණ්හති,
 සො තෙන එරුසං චුච්චමානොපි බජ්ඣමානොපි වධියමානොපි සබ්බං තිතික්ඛති,
 තිතික්ඛාකාරණං හිස්ස සො කාමච්ඡන්දො හොති, සරසාමිකෙහි වධියමානානං
 ඉත්ථිනං වියාති, එවං ඉණං විය කාමච්ඡන්දො දට්ඨබ්බො.

යථා පන පිත්තරොගාතුරො මධුසක්කරාදීසුපි දින්නෙසු පිත්තරොගාතුරතාය
 තෙසං රසං න වින්දති, “තිත්තකං තිත්තක”න්ති උග්ගිරතියෙව. එවමෙව
 බ්‍යාපන්නවිත්තො හිතකාමෙහි ආවරියුපජ්ඣායෙහි අප්පමත්තකමිපි ඔවදියමානො
 ඔවාදං න ගණ්හති. “අති විය මෙ තුම්හෙ උපද්දවෙථා”තිආදීනි වත්වා විබ්භමති.
 පිත්තරොගාතුරතාය සො පුරිසො මධුසක්කරාදීනං විය කොධාතුරතාය
 ඥානසුඛාදිහෙදං සාසනරසං න වින්දතීති. එවං රොගො විය බ්‍යාපාදො දට්ඨබ්බො.

යථා පන නක්ඛත්තදිවසෙ ඛන්ධනාගාරෙ බද්ධො පුරිසො නක්ඛත්තස්ස නෙව
 ආදිං න මජ්ඣං න පරියොසානං පස්සති. සො දුතියදිවසෙ මුත්තො අහො හියොයා
 නක්ඛත්තං මනාපං, අහො නච්චං, අහො ගීතන්තිආදීනි සුත්වාපි පටිච්චනං න දෙති.
 කිං කාරණං? නක්ඛත්තස්ස අනනුභූතත්තා. එවමෙව ථිනමිද්ධාහිභූතො හික්ඛු
 විචිත්තනයෙපි ධම්මස්සවනෙ පවත්තමානෙ නෙව තස්ස ආදිං න මජ්ඣං න
 පරියොසානං ජානාති. සොපි උට්ඨිතෙ ධම්මස්සවනෙ අහො ධම්මස්සවනං, අහො

කාරණං, අහො උපමාති ධම්මස්සවනස්ස වණ්ණං භණ්ණානානං සුත්වාපි පටිච්චනං න දෙනි. කිං කාරණා? ටීනමිද්ධවසෙන ධම්මකථාය අනනුභූතත්තා. එවං ඛන්ධනාගාරං විය ටීනමිද්ධං දට්ඨබ්බං.

යථා පන නක්ඛත්තං කීළන්තොපි දාසො – ‘‘ඉදං නාම අච්චායිකං කරණියං අත්ථි, සීසං තත්ථ ගච්ඡාහි. නො වෙ ගච්ඡසි, හත්ථපාදං වා තෙ ඡින්දාමි කණ්ණනාසං වා’’ති චුත්තො සීසං ගච්ඡති යෙව. නක්ඛත්තස්ස ආදිමජ්ඣපරියොසානං අනුභවිතුං න ලහති, කස්මා? පරාධීනතාය, එවමෙව විනයෙ අපකතඤ්ඤානා විවෙකත්ථාය අරඤ්ඤං පටිට්ඨෙනාපි කිස්මිඤ්චිදෙව අන්තමසො කප්පියමංසෙපි අකප්පියමංසසඤ්ඤාය උප්පන්නාය විවෙකං පහාය සීලවිසොධනත්ථං විනයධරස්ස සන්නිකං ගන්නබ්බං හොති, විවෙකසුඛං අනුභවිතුං න ලහති, කස්මා? උද්ධච්චකුක්කුච්චාභිභූතතායාති. එවං දාසඛ්‍යං විය උද්ධච්චකුක්කුච්චං දට්ඨබ්බං.

යථා පන කන්තාරද්ධානමග්ගප්පටිපන්නො පුරිසො වොරෙහි මනුස්සානං විලුත්තොකාසං පහතොකාසඤ්ච දිස්වා දණ්ඩකසද්දෙනපි සකුණසද්දෙනපි ‘‘වොරා ආගතා’’ති උස්සඬ්ඛිතපරිසඬ්ඛිතොව හොති, ගච්ඡතිපි තිට්ඨතිපි නිවත්තතිපි, ගතට්ඨානතො අගතට්ඨානමෙව බහුතරං හොති. සො කිච්ඡෙන කසිරෙන බෙමන්තභූමිං පාපුණාති වා න වා පාපුණාති. එවමෙව යස්ස අට්ඨසු යානෙසු විචිකිච්ඡා උප්පන්නා හොති, සො – ‘‘බුද්ධො නු බො, නො නු බො බුද්ධො’’තිආදිනා නයෙන විචිකිච්ඡන්තො අධිමුච්චිත්වා සද්ධාය ගණ්හිතුං න සක්කොති. අසක්කොන්තො මග්ගං වා එලං වා න පාපුණාතීති. යථා කන්තාරද්ධානමග්ගෙ – ‘‘වොරා අත්ථි නත්ථි’’ති පුනප්පුනං ආසප්පනපරිසප්පනං අපරියොගාහනං ඡම්භිතත්තං චිත්තස්ස උප්පාදෙන්තො බෙමන්තපත්තියා අන්තරායං කරොති, එවං විචිකිච්ඡාපි – ‘‘බුද්ධො නු බො, න බුද්ධො’’තිආදිනා නයෙන පුනප්පුනං ආසප්පනපරිසප්පනං අපරියොගාහනං ඡම්භිතත්තං චිත්තස්ස උප්පාදයමානා අරියභූමිප්පත්තියා අන්තරායං කරොතීති කන්තාරද්ධානමග්ගො විය විචිකිච්ඡා දට්ඨබ්බා.

224. ඉදානි – ‘‘සෙය්‍යථාපි, මහාරාජ, ආණ්ණාය’’න්ති එත්ථ භගවා පභිනකාමච්ඡන්දනීවරණං ආණ්ණායසදිසං, සෙසානි ආරොග්‍යාදිසදිසානි කත්වා දස්සෙති. තත්‍රායං සදිසතා, යථා හි පුරිසො ඉණං ආදාය කම්මන්තෙ පයොජෙත්වා සමිද්ධං පත්තො – ‘‘ඉදං ඉණං නාම පලිබොධමූල’’න්ති චිත්තෙත්වා සවඩ්ඪිකං ඉණං නිය්‍යාතෙත්වා පණ්ණං ඵාලාපෙය්‍ය. අථස්ස තතො පට්ඨාය නෙව කොචි දූතං පෙසෙති, න පණ්ණං. සො ඉණසාමිකෙ දිස්වාපි සවෙ ඉච්ඡති, ආසනා උට්ඨහති, නො වෙ න උට්ඨහති, කස්මා? තෙහි සද්ධිං නිල්ලෙපතාය අලග්ගතාය. එවමෙව හික්ඛු – ‘‘අයං කාමච්ඡන්දො නාම පලිබොධමූල’’න්ති චිත්තෙත්වා ඡ ධම්මෙ භාවෙත්වා කාමච්ඡන්දනීවරණං පජහති. තෙ පන ඡ ධම්මෙ මහාසතිපට්ඨානෙ වණ්ණයිස්සාම. තස්සෙවං පභිනකාමච්ඡන්දස්ස යථා ඉණමුත්තස්ස පුරිසස්ස ඉණස්සාමිකෙ දිස්වා නෙව භයං න ඡම්භිතත්තං හොති. එවමෙව පරවත්ථුමිහි නෙව

සඬිගො න බද්ධො හොති. දිබ්බානිපි රූපානි පස්සතො කිලෙසො න සමුදාවරති.
තස්මා භගවා ආණණාමිව කාමච්ඡන්දස්පහානං ආහ.

යථා පන සො පිත්තරොගාතුරො පුරිසො හෙසජ්ජකිරියාය තං රොගං
වූපසමෙත්වා තතො පට්ඨාය මධුසක්කරාදීනං රසං වින්දති. එවමෙව හික්ඛු “අයං
බ්‍යාපාදො නාම මහා අනත්ථකරො”ති ඡ ධම්මෙ භාවෙත්වා බ්‍යාපාදනීවරණං
පජහති. සබ්බනීවරණෙසු ඡ ධම්මෙ මහාසතිපට්ඨානෙයෙව වණ්ණයිස්සාම. න
කෙවලඤ්ඤ වෙයෙව, යෙපි ටීනමිද්ධාදීනං පහානාය භාවෙනබ්බා, තෙපි සබ්බෙ
තත්ථෙව වණ්ණයිස්සාම. සො එවං පහීනබ්‍යාපාදො යථා පිත්තරොගවිමුක්තො
පුරිසො මධුසක්කරාදීනං රසං සම්පියායමානො පටිසෙවති, එවමෙව
ආචාරපණ්ණත්තිආදීනි සික්ඛාපදානි සිරසා සම්පට්ඨිත්වා සම්පියායමානො
සික්ඛති. තස්මා භගවා ආරොග්‍යමිව බ්‍යාපාදස්පහානං ආහ.

යථා සො නක්ඛත්තදිවසෙ බන්ධනාගාරං පවෙසිතො පුරිසො අපරස්මිං
නක්ඛත්තදිවසෙ – “පුබ්බෙපි අහං පමාදදොසෙන බද්ධො, තෙන නක්ඛත්තං
නානුභවිං. ඉදානි අප්පමත්තො භවිස්සාමි”ති යථාස්ස පච්චත්ථිකා ඕකාසං න
ලහන්ති, එවං අප්පමත්තො හුත්වා නක්ඛත්තං අනුභවිත්වා – ‘අහො නක්ඛත්තං,
අහො නක්ඛත්ත’න්ති උදානං උදානෙසි, එවමෙව හික්ඛු – “ඉදං ටීනමිද්ධං නාම
මහාඅනත්ථකරො”න්ති ඡ ධම්මෙ භාවෙත්වා ටීනමිද්ධනීවරණං පජහති, සො එවං
පහීනටීනමිද්ධො යථා බන්ධනා මුක්තො පුරිසො සත්තාහම්පි නක්ඛත්තස්ස
ආදිමජ්ඣපරියොසානං අනුභවති, එවමෙව ධම්මනක්ඛත්තස්ස
ආදිමජ්ඣපරියොසානං අනුභවත්තො සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණාති. තස්මා
භගවා බන්ධනා මොක්ඛමිව ටීනමිද්ධස්පහානං ආහ.

යථා පන දාසො කිඤ්චිදෙව මිත්තං උපනිස්සාය සාමිකානං ධනං දත්වා
අත්තානං භුජිස්සං කත්වා තතො පට්ඨාය යං ඉච්ඡති, තං කරොති. එවමෙව හික්ඛු –
“ඉදං උද්ධච්චකුක්කුච්චං නාම මහා අනත්ථකරො”න්ති ඡ ධම්මෙ භාවෙත්වා
උද්ධච්චකුක්කුච්චං පජහති. සො එවං පහීනඋද්ධච්චකුක්කුච්චො යථා භුජිස්සො
පුරිසො යං ඉච්ඡති, තං කරොති, න තං කොචි බලක්කාරෙන තතො නිවත්තෙති,
එවමෙව යථා සුඛං නෙක්ඛම්මපටිපදං පටිපජ්ජති, න තං උද්ධච්චකුක්කුච්චං
බලක්කාරෙන තතො නිවත්තෙති. තස්මා භගවා භුජිස්සං විය
උද්ධච්චකුක්කුච්චස්පහානං ආහ.

යථා බලවා පුරිසො හත්ථසාරං ගහෙත්වා සජ්ජාචුධො සපරිවාරො කන්තාරං
පටිපජ්ජෙය්‍ය, තං වොරා දුරතොව දිස්වා පලායෙය්‍යුං. සො සොත්ථිනා තං කන්තාරං
නිත්ථරිත්වා බෙමන්තං පත්තො හට්ඨතුට්ඨො අස්ස. එවමෙව හික්ඛු “අයං
විච්චිච්ඡා නාම මහා අනත්ථකාරිකා”ති ඡ ධම්මෙ භාවෙත්වා විච්චිච්ඡං පජහති. සො
එවං පහීනවිච්චිච්ඡො යථා බලවා පුරිසො සජ්ජාචුධො සපරිවාරො නිබ්භයො
වොරෙ තිණං විය අගණෙත්වා සොත්ථිනා නික්ඛමිත්වා බෙමන්තභූමිං පාපුණාති,

එවමෙව හික්බු දුච්චරිතකන්තාරං නිත්ථරිත්වා පරමං බ්‍රහ්මාණ්ඩමං අමතං
මහානිබ්බානං පාපුණාති. තස්මා භගවා බ්‍රහ්මාණ්ඩමං විය විවිකිච්ඡාපහානං ආහ.

225. පාමොජ්ජං ඡායතිති තුට්ඨාකාරො ඡායති. පමුදිතස්ස පීති ඡායතිති
තුට්ඨස්ස සකලසරීරං බොහයමානා පීති ඡායති. පීතිමනස්ස කායො පස්සම්භතීති
පීතිසම්පයුත්තවිත්තස්ස පුග්ගලස්ස නාමකායො පස්සම්භති, විගතදරථො හොති.
සුඛං වෙදෙතීති කායිකම්පි වෙතසිකම්පි සුඛං වෙදයති. චිත්තං සමාධියතීති ඉමිනා
නෙක්ඛම්මසුබ්බෙන සුඛිතස්ස උපචාරවසෙනපි අප්පනාවසෙනපි චිත්තං සමාධියති.

පයමජ්ඣානකථා

226. සො විච්චවෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං ඝානං උපසම්පජ්ජ විහරතීතිආදි
පන උපචාරසමාධිනා සමාහිතෙ චිත්තෙ උපරිවිසෙසදස්සනත්ථං අප්පනාසමාධිනා
සමාහිතෙ චිත්තෙ තස්ස සමාධිතො පහෙදදස්සනත්ථං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.
ඉමමෙව කායන්ති ඉමං කරජකායං. අභිසන්දෙතීති තෙමෙහි ස්තෙනෙහි, සබ්බත්ථ
පචත්තපිතිසුඛං කරොති. පරිසන්දෙතීති සමන්තතො සන්දෙති. පරිපූරෙතීති වායුනා
භස්තං විය පූරෙති. පරිජ්චරතීති සමන්තතො ඵුසති. සබ්බාවතො කායස්සාති අස්ස
හික්බුතො සබ්බකොට්ඨාසවතො කායස්ස කිඤ්චි
උපාදින්නකසන්නතිපචත්තිට්ඨානෙ ඡවිමංසලොභිතානුගතං අණුමත්තම්පි යානං
පයමජ්ඣානසුබ්බෙන අචුටං නාම න හොති.

227. දක්ඛොති ඡෙකො පට්ඨලො න්භානියචුණ්ණාති කාතුඤ්ඤවෙව
පයොඡෙතුඤ්ඤ සන්නෙතුඤ්ඤ. කංසථාලෙති යෙන කෙනචි ලොහෙන කතභාජනෙ.
මත්තිකභාජනං පන ථීරං න හොති. සන්නෙන්තස්ස හිජ්ජති. තස්මා තං න දස්සෙති.
පරිජ්චොසකං පරිජ්චොසකන්ති සිඤ්චිත්වා සිඤ්චිත්වා. සන්නෙය්‍යාති වාමභත්ථෙත
කංසථාලං ගහෙත්වා දක්ඛිණභත්ථෙත පමාණයුත්තං උදකං සිඤ්චිත්වා සිඤ්චිත්වා
පරිමද්දන්තො පිණ්ඩං කරෙය්‍ය. ස්තෙනානුගතාති උදකසිනෙහෙන අනුගතා.
ස්තෙනපරෙතාති උදකසිනෙහෙන පරිග්ගහිතා. සන්තර්ඛාහිරාති සද්ධිං
අන්තොපදෙසෙන වෙව බහිපදෙසෙන ව සබ්බත්ථකමෙව උදකසිනෙහෙන ඵුටාති
අත්ථො. න ව පග්ගරණීති න ව බිත්ථු බිත්ථු උදකං පග්ගරති, සක්කා හොති
භත්ථෙතපි ද්විහිපි තිහිපි අභිගුලිහි ගහෙතුං ඔවට්ටිකායපි කාතුන්ති අත්ථො.

දුතියජ්ඣානකථා

228-229. දුතියජ්ඣානසුඛුපමායං උබ්භිදොදකොති උබ්භින්නඋදකො, න
හෙට්ඨා උබ්භිජ්ජිත්වා උග්ගච්ඡනකඋදකො. අන්තොයෙව පන
උබ්භිජ්ජනකඋදකොති අත්ථො. ආයමුබන්ති ආගමනමග්ගො. දෙවොති මෙසො.
කාලෙන කාලන්ති කාලෙ කාලෙ, අන්වද්ධමාසං වා අනුදසාහං වාති අත්ථො.
ධාරන්ති චුට්ඨිං. න අනුප්පවෙච්ඡෙය්‍යාති න ව පවෙසෙය්‍ය, න වස්සෙය්‍යාති
අත්ථො. සීතා වාරිධාරා උබ්භිජ්ජිත්වාති සීතං ධාරං උග්ගන්ත්වා රහදං පූරයමානං
උබ්භිජ්ජිත්වා. හෙට්ඨා උග්ගච්ඡනකඋදකඤ්ඤි උග්ගන්ත්වා උග්ගන්ත්වා හිජ්ජන්තං

උදකං බොහෙති, චතුරි දිසාහි පවිසනඋදකං පුරාණපණ්ණතිණකට්ඨදණ්ඩකාදීහි උදකං බොහෙති, වුට්ඨිඋදකං ධාරානිපාතපුබ්බුළුකෙහි උදකං බොහෙති. සන්නිසින්නමෙව පන හුත්වා ඉද්ධිනිමිතමිව උප්පජ්ජමානං උදකං ඉමං පදෙසං ඵරති, ඉමං පදෙසං න ඵරතීති නත්ථි, තෙන අචුටොකාසො නාම න හොතීති. තත්ථ රහදො විය කරජකායො. උදකං විය දුතියජ්ඣානසුඛං. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

තනියජ්ඣානකථා

230-231. තනියජ්ඣානසුබ්බපමායං උප්පලානි එත්ථ සන්නිති උප්පලිතී. සෙසපද්දවයෙපි එසෙව නයො. එත්ථ ච සෙතරත්තනීලෙසු යං කිඤ්චි උප්පලං උප්පලමෙව. ඌනකසතපත්තං පුණ්ඩරිකං, සතපත්තං පදුමං. පත්තනියමං වා විනාපි සෙතං පදුමං, රත්තං පුණ්ඩරිකන්ති අයමෙත්ථ විනිච්ඡයො. උදකානුග්ගතානීති උදකතො න උග්ගතානි. අත්තො නිමුග්ගපොසිනීති උදකතලස්ස අත්තො නිමුග්ගානියෙව හුත්වා පොසිනි, වඩ්ඪිනීති අත්ථො. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

චතුත්ථජ්ඣානකථා

232-233. චතුත්ථජ්ඣානසුබ්බපමායං පරිසුද්ධෙන චෙතසා පරියොදානෙනාති එත්ථ නිරුපක්කිලෙසට්ඨෙන පරිසුද්ධං, පහස්සරට්ඨෙන පරියොදාතන්ති වෙදිතබ්බං. ඔදානෙන චත්ථෙනාති ඉදං උතුඵරණත්ථං චුත්තං. කිලිට්ඨචත්ථෙන හි උතුඵරණං න හොති, තඬ්ඨණධොතපරිසුද්ධෙන උතුඵරණං බලවං හොති. ඉමිස්සාය හි උපමාය චත්ථං විය කරජකායො, උතුඵරණං විය චතුත්ථජ්ඣානසුඛං. තස්මා යථා සුන්හාතස්ස පුරිසස්ස පරිසුද්ධං චත්ථං සසීසං පාරුපිත්වා නිසින්නස්ස සරිරතො උතු සබ්බමෙව චත්ථං ඵරති. න කොචි චත්ථස්ස අචුටොකාසො හොති. එවං චතුත්ථජ්ඣානසුබ්බෙන හික්ඛුනො කරජකායස්ස න කොචි ඔකාසො අචුටො හොතීති. එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. ඉමෙසං පන චතුත්තං ඥානානං අනුපදවණ්ණනා ච භාවනානායො ච විසුද්ධිමග්ගෙ චුත්තොති ඉධ න විත්ථාරිතො.

එත්තාවතා චෙස රූපජ්ඣානලාභියෙව, න අරූපජ්ඣානලාභීති න වෙදිතබ්බො. න හි අට්ඨසු සමාපත්තිසු චුද්දසභාකාරෙහි විණ්ණවසිභාවං විනා උපරි අභිඤ්ඤාධිගමො හොති. පාළියං පන රූපජ්ඣානානියෙව ආගතානි. අරූපජ්ඣානානි ආහරිත්වා කථෙතබ්බානි.

විපස්සනාඤාණකථා

234. සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ...පෙ.... ආනෙඤ්ජජ්ජත්තෙති සො චුද්දසභාකාරෙහි අට්ඨසු සමාපත්තිසු විණ්ණවසිභාවො හික්ඛුති දස්සෙති. සෙසමෙත්ථ විසුද්ධිමග්ගෙ චුත්තනායෙන වෙදිතබ්බං. ඤාණදස්සනාය චිත්තං අභිනිහරතීති එත්ථ ඤාණදස්සනන්ති මග්ගඤාණමපි, වුවචති ඵලඤාණමපි,

සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණම්පි, පච්චචේක්ඛණඤ්ඤාණම්පි, විපස්සනාඤ්ඤාණම්පි. “කිං නු බො, ආවුසො, ඤාණදස්සනවිසුද්ධත්ථං භගවති බ්‍රහ්මවරියං වුස්සති”ති (මහානි. 1.257) එත්ථ හි මග්ගඤ්ඤාණං ඤාණදස්සනන්ති වුත්තං. “අයමඤ්ඤො උත්තරිමනුස්සධම්මො අලමරියඤ්ඤාණදස්සනවිසෙසො අධිගතො ඵාසුච්ඡාරො”ති (ම. නි. 1.328) එත්ථ ඵලඤ්ඤාණං. “භගවතොපි බො ඤාණදස්සනං උදපාදි සත්තාහකාලඤ්ඤාණො ආළාරො කාලාමො”ති (මහාව. 10) එත්ථ සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං. “ඤාණඤ්ඤං පන මෙ දස්සනං උදපාදි අකුප්පා මෙ විමුත්ති, අයමන්තිමා ජාති”ති (මහාව. 16) එත්ථ පච්චචේක්ඛණඤ්ඤාණං ඉධ පන ඤාණදස්සනාය චිත්තන්ති ඉදං විපස්සනාඤ්ඤාණං ඤාණදස්සනන්ති වුත්තන්ති.

අභිනිහරතීති විපස්සනාඤ්ඤාණස්ස නිබ්බත්තනත්ථාය තන්තින්තං තප්පොණං තප්පබ්‍හාරං කරොති. රුපීති ආදීනමත්ථො වුත්තොයෙව. ඔදනකුම්මාසුපවයොති ඔදනෙන වෙව කුම්මාසෙන ව උපවිතො වඩ්ඪිතො.

අනිච්චවිජාදනපරිමද්දනහෙදනවිද්ධංසනධම්මොති හුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චධම්මො. දුග්ගන්ධවිසාතත්ථාය තනුවිලෙපනෙන උච්ඡාදනධම්මො. අභිගපච්චඤ්ඤානාධිවිනොදනත්ථාය බුද්දකසම්බාහනෙන පරිමද්දනධම්මො. දහරකාලෙ වා උරුසු සයාපෙත්වා ගබ්භාවාසෙන දුස්සණ්ඨිතානං තෙසං තෙසං අභිගානං සණ්ඨානසම්පාදනත්ථං අඤ්ජනපිළනාදිවසෙන පරිමද්දනධම්මො. ඵං පරිහරිතොපි හෙදනවිද්ධංසනධම්මො හිජ්ජති වෙව විකිරති ව, ඵං සභාවොති අත්ථො. තත්ථ රුපී වාතුමහාභූතිකොතිආදියු ඡහි පදෙහි සමුදයො කථිතො. අනිච්චපදෙන සද්ධිං පවිෂ්මෙහි ද්විතී අත්ථඤ්ඤාණො. එත්ථ සිතං එත්ථ පටිබද්ධන්ති එත්ථ වාතුමහාභූතිකෙ කායෙ නිස්සිතඤ්ඤං පටිබද්ධඤ්ඤං.

235. සුභොති සුන්දරො. ජාතිමාති පරිසුද්ධාකරසමුට්ඨිතො. සුපරිකම්මකතොති සුට්ඨු කතපරිකම්මො අපනිතපාසාණසක්ඛරො. අවිජොති තනුවිජවි. විජ්ජසන්තොති සුට්ඨු පසන්තො. සබ්බාකාරසම්පන්තොති ධොවනවෙධනාදිහි සබ්බෙහි ආකාරෙහි සම්පන්තො. නිලන්තිආදිහි වණණසම්පත්තිං දස්සෙති. තාදිසඤ්ඤි ආවුතං පාකටං හොති. ඵමෙව බොති එත්ථ ඵං උපමාසංසන්දනං වෙදිතබ්බං. මණි විය හි කරජකායො. ආවුතසුත්තං විය විපස්සනාඤ්ඤාණං. චක්ඛුමා පුරිසො විය විපස්සනාලාහි හික්ඛු, හත්ථෙ කරිත්වා පච්චචේක්ඛණො අයං බො මණිති මණිතො ආවිභූතකාලො විය විපස්සනාඤ්ඤාණං, අභිනිහරිත්වා නිසිත්තස්ස හික්ඛුතො වාතුමහාභූතිකකායස්ස ආවිභූතකාලො, තත්ත්වං සුත්තං ආවුතන්ති සුත්තස්සාවිභූතකාලො විය විපස්සනාඤ්ඤාණං, අභිනිහරිත්වා නිසිත්තස්ස හික්ඛුතො තදාරම්මණානං ඵස්සපඤ්ඤාමකානං වා සබ්බචිත්තවේතසිකානං වා විපස්සනාඤ්ඤාණස්සෙව වා ආවිභූතකාලොති.

ඉදඤ්ඤං විපස්සනාඤ්ඤාණං මග්ගඤ්ඤාණානන්තරං. ඵං සන්තෙපි යස්මා අභිඤ්ඤාලාරෙ ආරද්ධෙ එතස්ස අන්තරාවාරො නත්ථී තස්මා ඉධෙව දස්සිතං. යස්මා ව අනිච්චාදිවසෙන අකතසම්මසනස්ස දිබ්බාය සොතධාතුයා හෙරවං සද්දං සුණතො, පුබ්බෙනිවාසානුස්සතියා හෙරවෙ ඛන්ධෙ අනුස්සරතො, දිබ්බෙන

වක්ඛනා හෙරවම්පි රූපං පස්සතො භයසන්තාසො උප්පජ්ජති, න අනිච්චාදිවසෙන කතසම්මසනස්ස තස්මා අභිඤ්ඤං පත්තස්ස භයවිනොදනභෙතුසම්පාදනත්ථම්පි ඉදං ඉධෙව දස්සිතං. අපි ව යස්මා විපස්සනාසුඛං නාමෙතං මග්ගඵලසුඛසම්පාදකං පාටියෙක්කං සන්දිට්ඨිකං සාමඤ්ඤඵලං තස්මාපි ආදිනොව ඉදං ඉධ දස්සිතන්ති වෙදිතබ්බං.

මනොමයිද්ධිඤාණකථා

236-237. මනොමයන්ති මනෙන නිබ්බන්තිතං. සබ්බචග්ගපච්චඩ්ඨිත්ති සබ්බෙහි අභිගෙහි ව පච්චඩ්ගෙහි ව සමන්තාගතං. අභිනින්ද්‍රියන්ති සණ්ඨානවසෙන අවිකලින්ද්‍රියං. ඉද්ධිමතා නිම්මිතරූපඤ්ඤි සචෙ ඉද්ධිමා ඔදාතො තම්පි ඔදාතං. සචෙ අවිද්ධකණ්ණො තම්පි අවිද්ධකණ්ණන්ති ඵලං සබ්බාකාරෙහි තෙන සදිසමෙව හොති. මුඤ්ජමහා ඊසිකන්තිආදි උපමාත්තයම්පි හි සදිසභාවදස්සනත්ථමෙව චුත්තං. මුඤ්ජසදිසා ඵල හි තස්ස අන්තො ඊසිකා හොති. කොසිසදිසොයෙව අසි, වට්ටාය කොසියා වට්ටං. අසිමෙව පක්ඛිපන්ති, පත්ථටාය පත්ථටං. කරණ්ඩාති ඉදම්පි අභිකඤ්චුකස්ස නාමං, න විලිචකරණ්ඩකස්ස. අභිකඤ්චුකො හි අභිනා සදිසොව හොති. තත්ථ කිඤ්චාපි “පුරිසො අහිං කරණ්ඩා උද්ධරෙය්‍යා” ති හත්ථෙත උද්ධරමානො විය දස්සිතො, අථ ඛො විත්තෙනෙවස්ස උද්ධරණං වෙදිතබ්බං. අයඤ්ඤි අහි නාම සජාතියං යිතො, කට්ඨන්තරං වා රුක්ඛන්තරං වා නිස්සාය, තවතො සරීරං නික්කඨ්ඨනප්පයොගසඨ්ඨාතෙන ථාමෙන, සරීරං බාදයමානං විය පුරාණතථං ජිගුච්ඡන්තොති ඉමෙහි චතුහි කාරණෙහි සයමෙව කඤ්චුකං පජ්ඣති, න සක්කා තතො අඤ්ඤෙන උද්ධරිතුං, තස්මා විත්තෙන උද්ධරණං සන්ධාය ඉදං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ඉති මුඤ්ජාදිසදිසං ඉමස්ස හික්ඛුනො සරීරං, ඊසිකාදිසදිසං නිම්මිතරූපන්ති. ඉදමෙත්ථ ඔපම්මසංසන්දනං. නිම්මානවිධානං පනෙත්ථ පරතො ව ඉද්ධිවිධාදිපඤ්චඅභිඤ්ඤාකථා සබ්බාකාරෙන විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතාති තත්ථ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. උපමාමත්තමෙව හි ඉධ අධිකං.

ඉද්ධිවිධඤාණාදිකථා

238-239. තත්ථ ඡෙකකුම්භකාරාදයො විය ඉද්ධිවිධඤාණලාභී හික්ඛු දට්ඨබ්බො. සුපරිකම්මකතමත්තිකාදයො විය ඉද්ධිවිධඤාණං දට්ඨබ්බං. ඉච්ඡිතිච්ඡිතභාජනවිකන්තිආදිකරණං විය තස්ස හික්ඛුනො විකුබ්බනං දට්ඨබ්බං.

240-241. දිබ්බසොතධාතුඋපමායං යස්මා කන්තාරද්ධානමග්ගො සාසඬිකො හොති සප්පට්ඨයො. තත්ථ උස්සඬිකිතපරිසඬිකිතෙන ‘අයං හෙරිසද්දො’, ‘අයං මුද්දිඬිගසද්දො’ ති න සක්කා වචත්ථපෙතුං, තස්මා කන්තාරග්ගහණං අකත්ථා බෙමමග්ගං දස්සෙන්නො අද්ධානමග්ගප්පට්ඨන්තොති ආහ. අප්පට්ඨයඤ්ඤි බෙමමග්ගං සීසෙ සාටකං කත්ථා සණ්ඨකං පට්ඨන්තො චුත්තප්පකාරෙ සද්දෙ සුඛං වචත්ථපෙති. තස්ස සවනෙන තෙසං තෙසං සද්දානං ආවිභූතකාලො විය යොගිනො දුරසන්තිකභෙදානං දිබ්බානඤ්චෙව මානුස්සකානඤ්ච සද්දානං ආවිභූතකාලො වෙදිතබ්බො.

242-243. වෙනොපරියඤාණුපමායං දහරොති තරුණො. යුවාති යොබ්බන්තෙන සමන්තාගතො. මණ්ඩනකජාතිකොති යුවාපි සමානො න ආලසියො න කිලිට්ඨවත්ථසරීරො, අථ බො මණ්ඩනපකතිකො, දිවසස්ස ද්වෙ තයො වාරෙ න්හායිත්වා සුද්ධවත්ථපරිදහනඅලඬිකාරකරණසිලොති අත්ථො. සකණිකන්ති කාළතිලකවඩගමුබ්බසිපිළකාදීනං අඤ්ඤතරෙන සදොසං. තත්ථ යථා තස්ස මුබ්බන්තිත්තං පච්චවෙක්ඛතො මුබ්බෙ දොසො පාකටො හොති, එවං වෙනොපරියඤාණාය චිත්තං අභිනිහරිත්වා නිසින්නස්ස භික්ඛුනො පරෙසං සොළසවිධං චිත්තං පාකටං හොතිති වෙදිතබ්බං.

244-245. පුබ්බෙනිවාසඤාණුපමායං තං දිවසං කතකිරියා පාකටා හොතිති තං දිවසං ගතගාමත්තයමෙව ගහිතං. තත්ථ ගාමත්තයගතපුරිසො විය පුබ්බෙනිවාසඤාණලාභී දට්ඨබ්බො, තයො ගාමා විය තයො භවා දට්ඨබ්බා, තස්ස පුරිසස්ස තීසු ගාමෙසු තං දිවසං කතකිරියාය ආවිභාවො විය පුබ්බෙනිවාසාය චිත්තං අභිනිහරිත්වා නිසින්නස්ස භික්ඛුනො තීසු භවෙසු කතකිරියාය පාකටභාවො දට්ඨබ්බො.

246-247. දිබ්බවක්ඛුපමායං වීථිං සඤ්චරන්තෙති අපරාපරං සඤ්චරන්තෙ. වීථිං වරන්තෙතිපි පායො. අයමෙවත්ථො. තත්ථ නගරමජ්ඣෙ සිඬ්ඝාටකමිහි පාසාදො විය ඉමස්ස භික්ඛුනො කරජකායො දට්ඨබ්බො, පාසාදෙ ධීතො චක්ඛුමා පුරිසො විය අයමෙව දිබ්බවක්ඛුං පත්වා ධීතො භික්ඛු, ගෙහං පවිසන්තා විය පටිසන්ධිවසෙන මාතුකුච්ඡියං පවිසන්තා, ගෙහා නික්ඛමන්තා විය මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමන්තා, රජිකාය වීථිං සඤ්චරන්තා විය අපරාපරං සඤ්චරණකසත්තා, පුරතො අබ්භොකාසට්ඨානෙ මජ්ඣෙ සිඬ්ඝාටකෙ නිසින්නා විය තීසු භවෙසු තත්ථ තත්ථ නිබ්බත්තසත්තා, පාසාදතලෙ ධීතපුරිසස්ස තෙසං මනුස්සානං ආවිභූතකාලො විය දිබ්බවක්ඛුඤාණාය චිත්තං අභිනිහරිත්වා නිසින්නස්ස භික්ඛුනො තීසු භවෙසු නිබ්බත්තසත්තානං ආවිභූතකාලො දට්ඨබ්බො. ඉදඤ්ච දෙසනාසුඛත්ථමෙව වුත්තං. ආරුජපෙ පන දිබ්බවක්ඛුස්ස ගොවරො නත්ථීති.

ආසවක්ඛයඤාණකථා

248. සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙති ඉධ විපස්සනාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානචිත්තං වෙදිතබ්බං. ආසවානං ඛයඤාණායාති ආසවානං ඛයඤාණනිබ්බත්තනත්ථාය. එත්ථ ච ආසවානං ඛයො නාම මග්ගොපි ඵලමිපි නිබ්බානමිපි භඬිගොපි වුවවති. “ඛයෙ ඤාණං, අනුප්පාදෙ ඤාණං”න්ති එත්ථ හි මග්ගො ආසවානං ඛයොති වුත්තො. “ආසවානං ඛයා සමණො හොති”ති (ම. නි. 1.438) එත්ථ ඵලං.

“පරවජ්ජානුපස්සිස්ස, නිව්චං උජ්ඣානසඤ්ඤිතො;
ආසවා තස්ස වඩ්ඪන්ති, ආරා සො ආසවක්ඛයා”ති. (ධ. ප. 253);

එත්ථ නිබ්බානං. “ආසවානං ඛයො වයො හෙදො අනිව්චතා අන්තර්ධාන”න්ති එත්ථ භඬිගො. ඉධ පන නිබ්බානං අධිජපෙතං. අරහත්තමග්ගොපි වට්ටතියෙව.

විත්තං අභිනිහරති විපස්සනා විත්තං තන්තින්තං තප්පොණං තප්පබ්භාරං
කරොති. සො ඉදං දුක්ඛන්තිආදීසු “එත්තකං දුක්ඛං, න ඉතො හියොයා” ති සබ්බමිපි
දුක්ඛස්වචං සරසලක්ඛණපටිච්චෙධෙන යථාභූතං පජානාතීති අත්ථො. තස්ස ච
දුක්ඛස්ස නිබ්බන්තිකං තණ්හං “අයං දුක්ඛසමුදයො” ති. තදුභයමිපි යං යානං පත්වා
නිරුජ්ඣති, තං තෙසං අප්පචත්තිං නිබ්බානං “අයං දුක්ඛනිරොධො” ති; තස්ස ච
සම්පාපකං අරියමග්ගං “අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා” ති
සරසලක්ඛණපටිච්චෙධෙන යථාභූතං පජානාතීති අත්ථො.

එවං සරූපතො සච්චානි දස්සෙත්වා පුන කිලෙසවසෙන පරියායතො
දස්සෙත්තො “ඉමෙ ආසවා” තිආදිමාහ. තස්ස එවං ජානතො එවං පස්සතොති
තස්ස හික්ඛුතො එවං ජානන්තස්ස එවං පස්සන්තස්ස, සහ විපස්සනාය
කොට්ඨිපත්තං මග්ගං කපෙසි. කාමාසවාති කාමාසවතො. විමුච්චතීති ඉමිනා
මග්ගක්ඛණං දස්සෙති. විමුත්තස්මිත්ති ඉමිනා ඵලක්ඛණං. විමුත්තමිති ඤාණං
හොතීති ඉමිනා පච්චචෙක්ඛණඤාණං. ඛිණා ජාතීතිආදීහි තස්ස භූමිං. තෙන හි
ඤාණෙන ඛිණාසථො පච්චචෙක්ඛන්තො ඛිණා ජාතීතිආදීනි පජානාති.

කතමා පනස්ස ජාති ඛිණා? කථංඤ්ච නං පජානාතීති? න තාවස්ස අතීතා ජාති
ඛිණා, පුබ්බෙව ඛිණත්තා. න අනාගතා, අනාගතෙ වායාමාභාවතො. න
පච්චුප්පන්නා, විජ්ජමානත්තා. යා පන මග්ගස්ස අභාවිතත්තා උප්පජ්ජෙය්‍ය
එකචතුපඤ්චවොකාරහවෙසු එකචතුපඤ්චක්ඛන්ධප්පහෙදා ජාති, සා මග්ගස්ස
භාවිතත්තා ආයතිං අනුප්පාදධම්මතං ආපජ්ජනෙන ඛිණා. තං සො මග්ගභාවනාය
පහිනකිලෙසෙ පච්චචෙක්ඛිත්වා “කිලෙසාභාවෙ විජ්ජමානමිපි කම්මං ආයතිං
අප්පටිසන්ධිකංව හොතී” ති ජානන්තො පජානාති.

වුසිතන්ති වුත්ථං පරිවුත්ථං. බ්‍රහ්මචරියන්ති මග්ගබ්‍රහ්මචරියං.
පුථුජ්ජනකල්‍යාණකෙන හි සද්ධිං සත්ත සෙක්ඛා බ්‍රහ්මචරියවාසං වසන්ති නාම,
ඛිණාසථො වුත්ථවාසො, තස්මා සො අත්තතො බ්‍රහ්මචරියවාසං පච්චචෙක්ඛන්තො
වුසිතං බ්‍රහ්මචරියන්ති පජානාති. කතං කරණීයන්ති චතුසු සච්චෙසු චතුහි මග්ගෙහි
පරිඤ්ඤාපහානසච්ඡිකිරියාභාවනාවසෙන සොළසවිධං කිච්චං නිට්ඨාපිතං. තෙන
තෙන මග්ගෙන පහාතබ්බකිලෙසා පහිනා, දුක්ඛමූලං සමුච්ඡින්නන්ති අත්ථො.
පුථුජ්ජනකල්‍යාණකාදයො හි තං කිච්චං කරොන්ති, ඛිණාසථො කතකරණීයො.
තස්මා සො අත්තතො කරණීයං පච්චචෙක්ඛන්තො කතං කරණීයන්ති පජානාති.
නාපරං ඉත්ථත්තායාති ඉදානි පුන ඉත්ථභාවාය එවං සොළසකිච්චභාවාය
කිලෙසක්ඛයභාවාය වා කත්තබ්බං මග්ගභාවනාකිච්චං මෙ නත්ථීති පජානාති. අථ
වා ඉත්ථත්තායාති ඉත්ථභාවතො ඉමස්මා එවං පකාරා. ඉදානි
චත්තමානන්ධසන්තානා අපරං ඛන්ධසන්තානං මය්හං නත්ථී. ඉමෙ පන
පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකා රුක්ඛා විය, තෙ
චරිමකචිත්තනිරොධෙන අනුපාදානො විය ජාතවෙදො නිබ්බායිස්සන්ති
අපණ්ණන්තිකභාවඤ්ච ගම්ස්සන්තිති පජානාති.

249. පබ්බතසඨ්ඨපෙති පබ්බතමත්ථකෙ. අනාවිලෝති නික්කද්දමො.

සිප්පියො ව සම්බුකා ව සිප්පියම්බුකං. සක්ඛරා ව කථලානි ව සක්ඛරකථලං.
මච්ඡානං ගුම්ඛා සටාති මච්ඡගුම්ඛං. තිට්ඨන්තම්පි වරන්තම්පිති එත්ථ සක්ඛරකථලං
තිට්ඨන්තියෙව, ඉතරානි වරන්තිපි තිට්ඨන්තිපි. යථා පන අන්තරන්තරා ධීතාසුපි
නිසින්නාසුපි විජ්ජමානාසුපි “එතා ගාවො වරන්ති”ති වරන්තියො උපාදාය ඉතරාපි
වරන්තිති වුවවන්ති. එවං තිට්ඨන්තමෙව සක්ඛරකථලං උපාදාය ඉතරම්පි ද්වයං
තිට්ඨන්තන්ති වුත්තං. ඉතරඤ්ච ද්වයං වරන්තං උපාදාය සක්ඛරකථලම්පි
වරන්තන්ති වුත්තං. තත්ථ වක්ඛුමනො පුරිසස්ස තීරෙ යත්වා පස්සනො
සිප්පිකසම්බුකාදීනං විභූතකාලො විය ආසවානං ඛයාය විත්තං අභිනිහරිත්වා
නිසින්නස්ස භික්ඛුනො චතුන්තං සච්චානං විභූතකාලො දට්ඨබ්බොති.

එත්තාවතා විපස්සනාඤ්ඤාණං, මනෝමයඤ්ඤාණං, ඉද්ධිවිධඤ්ඤාණං,
දිබ්බසොතඤ්ඤාණං, චෙතොපරියඤ්ඤාණං, පුබ්බෙනිවාසඤ්ඤාණං, දිබ්බවක්ඛුවසෙන
නිප්ඵන්තං අනාගතංසඤ්ඤාණයථාකම්මුපගඤ්ඤාණද්වයං, දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාණං,
ආසවක්ඛයඤ්ඤාණන්ති දස ඤ්ඤාණානි නිද්දිට්ඨානි භොන්ති. තෙසං ආරම්මණවිභාගො
ජානිතබ්බො – තත්ථ විපස්සනාඤ්ඤාණං
පරිත්තමභග්ගතඅතීතානාගතපච්චුප්පන්තඅජ්ඣත්තබ්බිද්ධාවසෙන
සත්තවිධාරම්මණං. මනෝමයඤ්ඤාණං නිමිත්තබ්බරූපායතනමත්තමෙව ආරම්මණං
කරොතිති පරිත්තපච්චුප්පන්තබ්බිද්ධාරම්මණං. ආසවක්ඛයඤ්ඤාණං
අප්පමාණබ්බිද්ධානවත්තබ්බාරම්මණං. අවසෙසානං ආරම්මණභෙදො
විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තො. උත්තරිතරං වා පණිතතරං වාති යෙන කෙනවි පරියායෙන
ඉතො සෙට්ඨතරං සාමඤ්ඤඵලං නාම නත්ථීති භගවා අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං
නිට්ඨාපෙසි.

අජාතසත්තුඋපාසකත්තපට්ඨෙදනාකථා

250. රාජා තත්ථ තත්ථ සාධුකාරං පවත්තෙන්තො ආදිමජ්ඣපරියොසානං
සක්කච්චං සුත්වා “චිරං වතම්හි ඉමෙ පඤ්ඤෙ පුට්ඨ සමණබ්බාහ්මණෙ පුච්ඡන්තො,
ටුසෙ කොට්ටෙන්තො විය කිඤ්චි සාරං නාලත්ථං, අහො වත භගවතො ගුණසම්පදා,
යො මෙ දීපසහස්සං ජාලෙන්තො විය මහන්තං ආලෝකං කත්වා ඉමෙ පඤ්ඤෙ
විස්සජ්ජෙසි. සුචිරං වතම්හි දසබලස්ස ගුණානුභාවං අජානන්තො වඤ්චිතො”ති
වින්තෙන්වා බුද්ධගුණානුස්සරණසම්භූතාය පඤ්චවිධාය පීතියා ඵුට්ඨසරීරො
අත්තනො පසාදං ආවිකරොන්තො උපාසකත්තං පට්ඨෙදෙසි. තං දස්සෙතුං “එවං
වුත්තෙ රාජා”තිආදි ආරද්ධං.

තත්ථ අභික්කන්තං, භන්තෙති අයං අභික්කන්තසද්දො
ඛයසුන්දරාභිරූපඅබ්හතූමොදනෙසු දිස්සති. “අභික්කන්තා භන්තෙ, රත්ති,
නික්ඛන්තො පට්ඨමො යාමො, චිරනිසින්තො භික්ඛුසඨ්ඨෙසා”තිආදීසු (අ. නි. 8.20) හි
බයෙ දිස්සති. “අයං මෙ පුග්ගලො බමති, ඉමෙසං චතුන්තං පුග්ගලානං
අභික්කන්තතරො ව පණිතතරො වා”තිආදීසු (අ. නි. 4.100) සුන්දරෙ.

“කො මෙ වන්දති පාදානි, ඉද්ධියා යසසා ජලං;
අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, සබ්බා ඔභාසයං දිසා” ති. (වි. ව. 857);

ආදීඝු අභිරුපෙ. “අභික්කන්තං හො, ගොතමා” තිආදීඝු (පාරා. 15)
අබ්භතූමොදනෙ. ඉධාපි අබ්භතූමොදනෙයෙව. යස්මා ච අබ්භතූමොදනෙ, තස්මා
‘සාධු සාධු හන්තෙ’ ති වුත්තං හොතීති වෙදිතබ්බො.

හයෙ කොධෙ පසංසායං, තුරිතෙ කොතුහලච්ඡරෙ;
භාසෙ සොකෙ පසාදෙ ච, කරෙ ආමෙඨිතං බුධොති.

ඉමිනා ච ලක්ඛණෙන ඉධ පසාදවසෙන, පසංසාවසෙන වායං ද්වික්ඛත්තුං
වුත්තොති වෙදිතබ්බො. අථවා අභික්කන්තන්ති අභික්කන්තං අතිඉට්ඨං අතිමනාපං
අතිසුන්දරන්ති වුත්තං හොති.

එත්ථ එකෙන අභික්කන්තසද්දෙන දෙසනං ථොමෙති, එකෙන අත්තනො
පසාදං. අයඤ්ඤෙන්ථ අධිජ්ජායො, අභික්කන්තං හන්තෙ, යදිදං හගවතො
ධම්මදෙසනා, ‘අභික්කන්තං’ යදිදං හගවතො ධම්මදෙසනං ආගම්ම මම පසාදොති.
හගවතොයෙව වා වචනං ද්වෙ ද්වෙ අත්ථෙ සන්ධාය ථොමෙති. හගවතො වචනං
අභික්කන්තං දොසනාසනතො, අභික්කන්තං ගුණාධිගමනතො. තථා
සද්ධාජනනතො, පඤ්ඤාජනනතො, සාත්ථතො, සබ්බාසද්දෙන, උත්තානපදනො,
ගම්භිරත්ථතො, කණ්ණසුඛතො, හදයච්ඡගමනො, අනත්තුක්කංසනතො,
අපරවම්භනතො, කරුණාසිතලතො, පඤ්ඤාවදානතො, ආපාථරමණියතො,
විමද්දක්ඛමතො, සුයාමානසුඛතො, විමංසියමානහිතතොති එවමාදීහි
යොජෙතබ්බං.

තතො පරම්පි චතුහි උපමාහි දෙසනංයෙව ථොමෙති. තත්ථ නික්කුජ්ජිතන්ති
අධොමුඛධිපිතං හෙට්ඨාමුඛජාතං වා. උක්කුජ්ජෙය්‍යාති උපරි මුඛං කරෙය්‍ය.
පට්ච්ඡන්තන්ති තිණපණ්ණාදිජාදිතං. විවරෙය්‍යාති උග්ගාටෙය්‍ය. මුල්ලස්ස වාති
දිසාමුල්ලස්ස. මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍යාති හත්ථෙ ගහෙන්වා “එස මග්ගො” ති වදෙය්‍ය,
අන්ධකාරෙති කාලපක්ඛවාතුද්දසි අධිසරත්තසනවනසණ්ඩමෙසපටලෙහි චතුරඬිගෙ
තමෙ. අයං තාව අනුත්තානපදත්ථො. අයං පන සාධිජ්ජායොජනා. යථා කොචි
නික්කුජ්ජිතං උක්කුජ්ජෙය්‍ය, එවං සද්ධම්මවිමුඛං අසද්ධම්මෙ පතිතං මං අසද්ධම්මා
වුට්ඨාපෙන්තන. යථා පට්ච්ඡන්තං විවරෙය්‍ය, එවං කස්සපස්ස හගවතො
සාසනන්තරධානා පභුති මිච්ඡාදිට්ඨිගහනපට්ච්ඡන්තං සාසනං විවරන්තෙන, යථා
මුල්ලස්ස මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය, එවං කුම්මග්ගමිච්ඡාමග්ගජ්ජපට්ච්ඡන්තස්ස මෙ
සග්ගමොක්ඛමග්ගං ආචිකරොන්තෙන, යථා අන්ධකාරෙ තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය,
එවං මොහන්ධකාරනිමුග්ගස්ස මෙ බුද්ධාදිරතනරූපානි අපස්සතො
තජ්ජට්ච්ඡාදකමොහන්ධකාරවිද්ධංසකදෙසනාපජ්ජොතධාරකෙන මය්හං හගවතා
එතෙහි පරියායෙහි පකාසිතන්තා අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතොති.

එවං දෙසනං ථොමෙත්වා ඉමාය දෙසනාය රතනත්තයෙ පසන්නචිත්තො පසන්නාකාරං කරොත්තො එසාහන්තිආදිමාහ. තත්ථ එසාහන්ති එසො අහං. හගවන්තං සරණං ගච්ඡාමිති හගවා මෙ සරණං, පරායනං, අසස්ස තාතා, හිතස්ස ව විධාතාති. ඉමිනා අධිප්පායෙන හගවන්තං ගච්ඡාමි හජාමි සෙවාමි පරිරුපාසාමි, එවං වා ජානාමි බුද්ධාමිති. යෙසඤ්භි ධාතුනං ගතිඅත්ථො, බුද්ධිපි තෙසං අත්ථො. තස්මා ගච්ඡාමිති ඉමස්ස ජානාමි බුද්ධාමිති අයම්පි අත්ථො වුත්තො. **ධම්මඤ්ච භික්ඛුසඬ්ඤ්චාති** එත්ථ පන අධිගතමග්ගෙ සච්ඡිකතනිරොධෙ යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානෙ චතුසු අපායෙසු අපතමානෙ ධාරෙතීති ධම්මො, සො අත්ථො අරියමග්ගො වෙව නිබ්බානඤ්ච. වුත්තඤ්චෙතං – ‘‘යාවතා, භික්ඛවෙ, ධම්මා සඬ්ඤා, අරියො අට්ඨඬ්ඣිකො මග්ගො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී’’ති (අ. නි. 4.34) විත්ථාරො. න කෙවලඤ්ච අරියමග්ගො වෙව නිබ්බානඤ්ච. අපි ව බො අරියඵලෙහි සද්ධිං පරියත්තිධම්මොපි. වුත්තඤ්ඤෙතං ඡත්තමාණවකච්චමානෙ –

‘‘රාගවීරාගමනෙජමසොකං, ධම්මමසඬ්ඤාමජ්ජපිකුලං;
මධුරමිමං පගුණං සුචිහත්තං, ධම්මමිමං සරණත්ථමුපෙහි’’ති. (වි. ව. 887);

එත්ථ හි රාගවීරාගොති මග්ගො කථිතො. අනෙජමසොකන්ති ඵලං. ධම්මමසඬ්ඤාන්ති නිබ්බානං. අජ්ජපිකුලං මධුරමිමං පගුණං සුචිහත්තන්ති පිටකත්තයෙන විහත්තා ධම්මක්ඛන්ධාති. දිට්ඨිසිලසංඝාතෙන සංහතොති සඬ්ඤා, සො අත්ථො අට්ඨ අරියපුග්ගලසමුහො. වුත්තඤ්ඤෙතං තස්මිඤ්ඤෙව විමානෙ –

‘‘යත්ථ ව දින්නමහජ්ජලමාහු, චතුසු සුචිසු පුරිසයුගෙසු;
අට්ඨ ව පුග්ගලධම්මදසා තෙ, සඬ්ඤමිමං සරණත්ථමුපෙහි’’ති. (වි. ව. 888);

භික්ඛුනං සඬ්ඤා භික්ඛුසඬ්ඤා. එත්තාවතා රාජා තිණි සරණගමනාති පටිවෙදෙසි.

සරණගමනකථා

ඉදානි තෙසු සරණගමනෙසු කොසල්ලත්ථං සරණං, සරණගමනං, යො ව සරණං ගච්ඡති, සරණගමනජ්ජහෙදො, සරණගමනඵලං, සඬ්ඤාලෙසො, හෙදොති, අයං විධි වෙදිතබ්බො. සෙය්‍යථිදං – සරණත්ථො තාව හිංසතීති සරණං. සරණගතානං තෙනෙව සරණගමනෙන භයං සන්තාසං දුක්ඛං දුග්ගතිපරික්කිලෙසං හනති විනාසෙතීති අත්ථො, රතනත්තයස්සෙවෙතං අධිවචනං.

අථ වා හිතෙ පවත්තනෙන අහිතා ව නිවත්තනෙන සත්තානං භයං හිංසති බුද්ධො. හවකන්තාරා උත්තාරණෙන අස්සාසදානෙන ව ධම්මො; අජ්ජකානම්පි කාරානං විපුලඵලපටිලාභකරණෙන සඬ්ඤා. තස්මා ඉමිනාපි පරියායෙන රතනත්තයං සරණං. තජ්ජසාදනග්ගරුතාහි විහතකිලෙසො තජ්ජපරායණකාරජ්ජවත්තො විත්තුජ්ජාදො සරණගමනං. තං සමඬ්ඣිසත්තො සරණං ගච්ඡති. වුත්තජ්ජකාරෙන විත්තුජ්ජාදෙන ඵතාති මෙ තිණි රතනාති සරණං,

එතැනි පරායණන්ති එවං උපෙනිති අත්ථො. එවං තාව සරණං, සරණගමනං, යො ව සරණං ගච්ඡති, ඉදං තයං වෙදිතබ්බං.

සරණගමනප්පහෙදෙ පන දුට්ඨං සරණගමනං – ලොකුත්තරං ලොකියඤ්ච. තත්ථ ලොකුත්තරං දිට්ඨසම්මානං මග්ගක්ඛණේ සරණගමනපක්කිලෙසසම්මුච්ඡෙදෙන ආරම්මණතො නිබ්බානාරම්මණං හුත්වා කිම්බතො සකලෙපි රතනත්තයෙ ඉජ්ඣති. ලොකියං පුපුජ්ජනානං සරණගමනපක්කිලෙසවික්ඛම්භනෙන ආරම්මණතො බුද්ධාදිගුණාරම්මණං හුත්වා ඉජ්ඣති. තං අත්ථතො බුද්ධාදීසු වත්ථුසු සද්ධාපටිලාභො සද්ධාමූලිකා ව සම්මාදිට්ඨි දසසු පුඤ්ඤකිරියවත්ථුසු දිට්ඨිප්පකම්මන්ති වුච්චති. තයිදං චතුර්ධා වත්තති – අත්තසන්නියාතනෙන, තප්පරායණතාය, සිස්සභාවූපගමනෙන, පණිපාතෙනාති.

තත්ථ අත්තසන්නියාතනං නාම – “අජ්ජාදිං කත්වා අහං අත්තානං බුද්ධස්ස නියානෙමි, ධම්මස්ස, සඬ්ඝස්සා”ති එවං බුද්ධාදීනං අත්තපරිච්චජනං. තප්පරායණතා නාම “අජ්ජාදිං කත්වා ‘අහං බුද්ධපරායණො, ධම්මපරායණො, සඬ්ඝපරායණො’ති. මං ධාරෙථා”ති එවං තප්පරායණභාවො. සිස්සභාවූපගමනං නාම – “අජ්ජාදිං කත්වා – ‘අහං බුද්ධස්ස අන්තෙවාසිකො, ධම්මස්ස, සඬ්ඝස්ස අන්තෙවාසිකො’ති මං ධාරෙථා”ති එවං සිස්සභාවූපගමො. පණිපාතො නාම – “අජ්ජාදිං කත්වා අහං අභිවාදනපටිච්චිට්ඨානඅඤ්ජලිකම්මසාමිච්ඡිකම්මං බුද්ධාදීනංයෙව තිණ්ණං වත්ථුනං කරොමි”ති මං ධාරෙථා”ති එවං බුද්ධාදීසු පරමනිපට්ඨාකාරො. ඉමෙසඤ්ඨි චතුත්තං ආකාරානං අඤ්ඤතරම්පි කරොන්තෙන ගහිතංයෙව භොති සරණං.

අපි ව භගවතො අත්තානං පරිච්චජාමි, ධම්මස්ස, සඬ්ඝස්ස, අත්තානං පරිච්චජාමි, ජීවිතං පරිච්චජාමි, පරිච්චත්තොයෙව මෙ අත්තා, පරිච්චත්තංයෙව ජීවිතං, ජීවිතපරියන්තිකං බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමි, බුද්ධො මෙ සරණං ලෙණං තාණන්ති; එවම්පි අත්තසන්නියාතනං වෙදිතබ්බං. “සත්ථාරඤ්ච වතාහං පස්සෙය්‍යං, භගවත්තමෙව පස්සෙය්‍යං, සුගතඤ්ච වතාහං පස්සෙය්‍යං, භගවත්තමෙව පස්සෙය්‍යං, සම්මාසම්බුද්ධඤ්ච වතාහං පස්සෙය්‍යං, භගවත්තමෙව පස්සෙය්‍යං”න්ති (සං. නි. 2.154). එවම්පි මහාකස්සපස්ස සරණගමනං විය සිස්සභාවූපගමනං වෙදිතබ්බං.

“සො අහං විචරිස්සාමි, ගාමා ගාමං පුරා පුරං;
නමස්සමානො සම්බුද්ධං, ධම්මස්ස ව සුධම්මත”න්ති. (සු. නි. 194);

එවම්පි ආලවකාදීනං සරණගමනං විය තප්පරායණතා වෙදිතබ්බා. අථ ඛො බ්‍රහ්මායු බ්‍රාහ්මණො උට්ඨායාසනා එකංසං උත්තරාසඬ්ගං කරිත්වා භගවතො පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා භගවතො පාදානි මුඛෙන ව පරිචුම්ඛති, පාණිහි ව පරිසම්බාහති, නාමඤ්ච සාවෙති – “බ්‍රහ්මායු අහං, හො ගොතම බ්‍රාහ්මණො, බ්‍රහ්මායු අහං, හො ගොතම බ්‍රාහ්මණො”ති (ම. නි. 2.394) එවම්පි පණිපාතො දට්ඨබ්බො.

සො පනෙස ඤාතිහයාවරියදක්බිණෙයාවසෙන චතුබ්බිධො හොති. තත්ථ දක්බිණෙයාවසෙපානෙන සරණගමනං හොති, න ඉතරෙහි. සෙට්ඨවසෙනෙව හි සරණං ගණ්හාති, සෙට්ඨවසෙන ච හිජ්ජති. තස්මා යො සාකියො වා කොලියො වා – “බුද්ධො අමිහාකං ඤාතකො” ති වන්දති, අග්ගහිතමෙව හොති සරණං. යො වා – “සමණො ගොතමො රාජපුජිතො මහානුභාවො අවන්දියමානො අනත්ථම්පි කරෙය්‍යා” ති හයෙන වන්දති, අග්ගහිතමෙව හොති සරණං. යො වා බොධිසත්තකාලෙ භගවතො සන්තිකෙ කිඤ්චි උග්ගහිතං සරමානො බුද්ධකාලෙ වා –

“චතුර්ධා විහජෙ හොගෙ, පණ්ඩිතො සරමාවසං;
එකෙන හොගං භුඤ්ජෙය්‍ය, ද්විති කම්මං පයොජයෙ;
චතුත්ථඤ්ච නිධාපෙය්‍ය, ආපදාසු භවිස්සති” ති. (දී. නි. 3.265);

එවරුපං අනුසාසනිං උග්ගහෙත්වා – “ආචරියො මෙ” ති වන්දති, අග්ගහිතමෙව හොති සරණං. යො පන – “අයං ලොකෙ අග්ගදක්බිණෙයො” ති වන්දති, තෙනෙව ගහිතං හොති සරණං.

එවං ගහිතසරණස්ස ච උපාසකස්ස වා උපාසිකාය වා අඤ්ඤතිත්ථියෙසු පබ්බජිතම්පි ඤාතිං – “ඤාතකො මෙ අය” ති වන්දතො සරණගමනං න හිජ්ජති, පගෙව අපබ්බජිතං. තථා රාජානං භයවසෙන වන්දතො. සො හි රට්ඨපුජිතත්තා අවන්දියමානො අනත්ථම්පි කරෙය්‍යාති. තථා යං කිඤ්චි සිජ්ජං සික්ඛාපකං තිත්ථියම්පි – “ආචරියො මෙ අය” ති වන්දතොපි න හිජ්ජති, එවං සරණගමනජ්ජහෙදො වෙදිතබ්බො.

එත්ථ ච ලොකුත්තරස්ස සරණගමනස්ස වත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි විපාකඵලං, සබ්බදුක්ඛක්ඛයො ආනිසංසඵලං. චුත්තඤ්ඤෙනං –

“යො ච බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච, සඬ්ඝඤ්ච සරණං ගතො;
වත්තාරි අරියසච්චානි, සම්මජ්ජඤ්ඤාය පස්සති.

දුක්ඛං දුක්ඛසමුප්පාදං, දුක්ඛස්ස ච අතික්කමං;
අරියං අට්ඨඨිගිකං මග්ගං, දුක්ඛපසමගාමිනං.

එතං බො සරණං බෙමං, එතං සරණමුත්තමං;
එතං සරණමාගම්ම, සබ්බදුක්ඛා පමුච්චති” ති. (ධ. ප. 192);

අපි ච නිව්වාදිතො අනුපගමනාදිවසෙන පෙනස්ස ආනිසංසඵලං වෙදිතබ්බං. චුත්තඤ්ඤෙනං – “අට්ඨානමෙනං අනවකාසො, යං දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො කඤ්චි සඬ්ඛාරං නිව්වතො උපගච්ඡෙය්‍ය...පෙ.... කඤ්චි සඬ්ඛාරං සුඛතො...පෙ.... කඤ්චි ධම්මං අත්තතො උපගච්ඡෙය්‍ය...පෙ.... මාතරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය...පෙ.... පිතරං...පෙ.... අරහත්තං...පෙ.... පදුට්ඨවිත්තො

තථාගතස්ස ලොහිතං උප්පාදෙය්‍ය...පෙ.... සඬ්ඝං භික්ඛෙය්‍ය...පෙ.... අඤ්ඤං සත්ථාරං උද්දිසෙය්‍ය, නෙතං යානං විජ්ජති”ති (අ. නි. 1.290). ලොකියස්ස පන සරණගමනස්ස භවසම්පදාපි භොගසම්පදාපි ඵලමෙව. චුත්තඤ්ඤානං –

“යෙ කෙවි බුද්ධං සරණං ගතාසෙ, න තෙ ගමිස්සන්ති අපායභූමිං;
පභාය මානුසං දෙහං, දෙවකායං පරිපුරෙස්සන්ති”ති. (සං. නි. 1.37);

අපරමිපි චුත්තං – “අථ ඛො සක්කො දෙවානමිත්ථො අසීතියා දෙවතාසහස්සෙහි සද්ධිං යෙනායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තෙනුපසඬ්ඤති...පෙ.... එකමන්තං ධීතං ඛො සක්කං දෙවානමිත්ථං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො එතදවොච – “සාධු ඛො, දෙවානමිත්ථං, බුද්ධං සරණගමනං හොති. බුද්ධං සරණගමනහෙතු ඛො, දෙවානමිත්ථං, ඵවමිධෙකච්චෙ සත්තා කායස්ස හෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්ති...පෙ.... තෙ අඤ්ඤෙ දෙවෙ දසහි යානෙහි අධිගණ්හන්ති – දිබ්බෙන ආයුතා, දිබ්බෙන චණ්ණෙන, දිබ්බෙන සුබ්බෙන, දිබ්බෙන යසෙන, දිබ්බෙන ආධිපතෙය්‍යෙන, දිබ්බෙහි රූපෙහි සද්දෙහි ගන්ධෙහි රසෙහි ඵොට්ඨබ්බෙහි”ති (සං. නි. 4.341). එස නයො ධම්මෙ ච සඬ්ඝෙ ච. අපි ච වෙලාමසුත්තාදීනං වසෙනාපි සරණගමනස්ස ඵලවිසෙසො වෙදිතබ්බො. එවං සරණගමනස්ස ඵලං වෙදිතබ්බං.

තත්ථ ච ලොකියසරණගමනං තීසු වත්ථුසු අඤ්ඤාණසංසයම්ච්ඡාඤාණාදීහි සංකිලිස්සති, න මහාජුතිකං හොති, න මහාවිජ්ජාරං. ලොකුත්තරස්ස නත්ථි සංකිලෙසො. ලොකියස්ස ච සරණගමනස්ස දුට්ඨො හෙදො – සාවජ්ජො ච අනවජ්ජො ච. තත්ථ සාවජ්ජො අඤ්ඤසත්ථාරාදීසු අත්තසන්තිය්‍යාතනාදීහි හොති, සො ච අනිට්ඨඵලො හොති. අනවජ්ජො කාලකිරියාය හොති, සො අවිපාකත්තා අඵලො. ලොකුත්තරස්ස පන නෙවත්ථි හෙදො. භවත්තරෙපි හි අරියසාවකො අඤ්ඤං සත්ථාරං න උද්දිසති. එවං සරණගමනස්ස සංකිලෙසො ච හෙදො ච වෙදිතබ්බොති.

උපාසකං මං භන්තෙ භගවා ධාරෙතුති මං භගවා “උපාසකො අය”න්ති එවං ධාරෙතු, ජානාතුති අත්ථො. උපාසකවිධිකොසල්ලත්ථං පනෙත්ථ – කො උපාසකො? කස්මා උපාසකොති චුච්චති? කිමස්ස සීලං? කො ආජීවො? කා විපත්ති? කා සම්පත්ති? ඉදං පකිණ්ණකං වෙදිතබ්බං.

තත්ථ කො උපාසකොති යො කොචි සරණගතො ගහට්ඨො. චුත්තඤ්ඤානං – “යතො ඛො, මහානාම, බුද්ධං සරණං ගතො හොති, ධම්මං සරණං ගතො හොති, සඬ්ඝං සරණං ගතො හොති. එත්තාවතා ඛො, මහානාම, උපාසකො හොති”ති (සං. නි. 5.1033).

කස්මා උපාසකොති රතනත්තයං උපාසනතො. සො හි බුද්ධං උපාසතිති උපාසකො, තථා ධම්මං සංඝං.

කිමස්ස සීලන්ති පඤ්ච වෙරමණියො. යථාහ - “යතො බො, මහානාම,
උපාසකො පාණාතිපාතා පටිවිරතො හොති, අදින්නාදානා... කාමෙසුමිච්ඡාචාරා...
මුසාවාදා... සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා පටිවිරතො හොති, එත්තාවතා බො,
මහානාම, උපාසකො සීලවා හොති” ති (සං. නි. 5.1033).

කො ආජීවොති පඤ්ච මිච්ඡාවණිජ්ජා පහාය ධම්මෙන සමෙන ජීවිතකප්පනං.
වුත්තඤ්ඤෙනං - “පඤ්චමා, හික්ඛවෙ, වණිජ්ජා උපාසකෙන අකරණියා. කතමා
පඤ්ච? සත්ථවණිජ්ජා, සත්තවණිජ්ජා, මංසවණිජ්ජා, මජ්ජවණිජ්ජා, විසවණිජ්ජා.
ඉමා බො, හික්ඛවෙ, පඤ්ච වණිජ්ජා උපාසකෙන අකරණියා” ති (අ. නි. 5.177).

කා විපත්තීති යා තස්සෙව සීලස්ස ව ආජීවස්ස ව විපත්ති, අයමස්ස විපත්ති. අපි
ව යාය එස වණ්ඩාලො වෙව හොති, මලඤ්ච පතිකුට්ඨො ව, සාපිස්ස විපත්තීති
වෙදිතබ්බො. තෙ ව අත්ථතො අස්සද්ධියාදයො පඤ්ච ධම්මා හොන්ති. යථාහ -
“පඤ්චහි, හික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්තාගතො උපාසකො උපාසකවණ්ඩාලො ව
හොති, උපාසකමලඤ්ච, උපාසකපතිකුට්ඨො ව. කතමෙහි පඤ්චහි? අස්සද්ධො
හොති, දුස්සීලො හොති, කොතුහලමඬිගලිකො හොති, මඬිගලං පච්චෙති, නො
කම්මං, ඉතො ව බහිද්ධා දක්ඛිණෙය්‍යං පරියෙසති, තත්ථ ව පුබ්බකාරං කරොති” ති
(අ. නි. 5.175).

කා සම්පත්තීති යා වස්ස සීලසම්පදා වෙව ආජීවසම්පදා ව, සා සම්පත්ති; යෙ
වස්ස රතනභාවාදිකරා සද්ධාදයො පඤ්ච ධම්මා. යථාහ - “පඤ්චහි, හික්ඛවෙ,
ධම්මෙහි සමන්තාගතො උපාසකො උපාසකරතනඤ්ච හොති, උපාසකපද්මඤ්ච,
උපාසකපුණ්ඩරිකඤ්ච. කතමෙහි පඤ්චහි? සද්ධො හොති, සීලවා හොති, න
කොතුහලමඬිගලිකො හොති, කම්මං පච්චෙති, නො මඬිගලං, න ඉතො බහිද්ධා
දක්ඛිණෙය්‍යං ගවෙසති, ඉධ ව පුබ්බකාරං කරොති” ති (අ. නි. 5.175).

අජ්ජතග්ගෙති එත්ථායං අග්ගසද්දො ආදිකොට්ඨකොට්ඨාසසෙට්ඨෙසු දිස්සති.
“අජ්ජතග්ගෙ, සම්ම දොචාරික, ආචරාමි ද්වාරං නිගණ්ඨානං නිගණ්ඨීන” ත්තිආදීසු
(ම. නි. 2.70) හි ආදිමිති දිස්සති. “තෙනෙව අඬිගුලග්ගෙන තං අඬිගුලග්ගං
පරාමසෙය්‍ය. උච්ඡග්ගං වෙළග්ග” ත්තිආදීසු (කථා. 281) කොටියං. “අම්බිලග්ගං
වා මධුරග්ගං වා තිත්තකග්ගං වා විහාරග්ගෙන වා පරිවෙණග්ගෙන වා
භාජෙතු” ත්තිආදීසු (වුළව. 317) කොටියාසෙ. “යාවතා, හික්ඛවෙ, සත්තා අපදා
වා...පෙ.... තථාගතො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී” ත්තිආදීසු (අ. නි. 4.34) සෙට්ඨෙ. ඉධ
පනායං ආදිමිති දට්ඨබ්බො. තස්මා අජ්ජතග්ගෙති අජ්ජනං ආදිං කත්වාති
එවමෙත්ථත්ථො වෙදිතබ්බො. අජ්ජතන්ති අජ්ජභාවං. අජ්ජදග්ගෙති වා පායො,
දකාරො පදසන්ධිකරො. අජ්ජ අග්ගන්ති අත්ථො.

පාණුපෙතන්ති පාණෙහි උපෙතං. යාව මෙ ජීවිතං පවත්නති, තාව උපෙතං
අනඤ්ඤසත්ථුකං තිහි සරණගමනෙහි සරණං ගතං උපාසකං කප්පියකාරකං මං
භගවා ධාරෙතු ජානාතු. අහඤ්ඤි සවෙපි මෙ තිබ්බිණෙන අසිනා සිසං ජින්දෙය්‍ය, නෙව

බුද්ධං “න බුද්ධො”ති වා, ධම්මං “න ධම්මො”ති වා, සඤ්ඤාං “න සඤ්ඤා”ති වා වදෙය්‍යන්ති.

එවං අත්තසන්නියායාතනෙන සරණං ගන්ත්වා අත්තනා කතං අපරාධං පකාසෙන්නො අව්වයො මං, හන්තෙතිආදිමාහ. තත්ථ අව්වයොති අපරාධො. මං අව්වගමාති මං අතික්කම්ම අභිභවිත්වා පවත්තො. ධම්මිකං ධම්මරාජානන්ති එත්ථ ධම්මං වරතීති ධම්මිකො. ධම්මෙනෙව රාජා ජාතො, න පිතුසාතනාදිනා අධම්මෙනාති ධම්මරාජා. ජීවිතා වොරොපෙසින්ති ජීවිතා වියොපෙසිං. පටිග්ගණ්භාතුති බමතු. ආයතිං සංවරායාති අනාගතෙ සංවරත්ථාය. පුන එවරුපස්ස අපරාධස්ස දොසස්ස බලිතස්ස අකරණත්ථාය.

251. තග්ඝාති එකංසෙ නිපාතො. යථා ධම්මං පටිකරොසීති යථා ධම්මො ධීතො තථෙව කරොසි, බමාපෙසීති වුත්තං හොති. තං තෙ මයං පටිග්ගණ්භාමාති තං තව අපරාධං මයං බමාම. වුඩ්ඪිහෙසා, මහාරාජ අරියස්ස විනයෙති එසා, මහාරාජ, අරියස්ස විනයෙ බුද්ධස්ස භගවතො සාසනෙ වුඩ්ඪි නාම. කතමා? යායං අව්වයං අව්වයතො දිස්වා යථාධම්මං පටිකරිත්වා ආයතිං සංවරාපජ්ජනා, දෙසනං පන පුග්ගලාධිට්ඨානං කරොන්තො – “යො අව්වයං අව්වයතො දිස්වා යථාධම්මං පටිකරොති, ආයතිං සංවරං ආපජ්ජති”ති ආහ.

252. එවං වුත්තෙති එවං භගවතා වුත්තෙ. හන්ද ව දානි මයං හන්තෙති එත්ථ හන්දාති වචසායත්ථෙ නිපාතො. සො හි ගමනවචසායං කත්වා එවමාහ. බහුකිච්චාති බලවකිච්චා. බහුකරණීයාති තස්සෙව වෙවචනං. යස්සදානි ත්වන්ති යස්ස ඉදානි ත්වං මහාරාජ ගමනස්ස කාලං මඤ්ඤසි ජානාසි, තස්ස කාලං ත්වමෙව ජානාසීති වුත්තං හොති. පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමීති තික්ඛන්තුං පදක්ඛිණං කත්වා දසනබසමොධානසමුප්පලං අඤ්ජලිං සිරසි පතිට්ඨපෙත්වා යාව දස්සනවිසයං භගවතො අභිමුඛොව පටික්කමිත්වා දස්සනවිජහනට්ඨානභූමියං පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා පක්කාමි.

253. බතායං, භික්ඛවෙ, රාජාති බතො අයං, භික්ඛවෙ, රාජා. උපහතායන්ති උපහතො අයං. ඉදං වුත්තං හොති – අයං, භික්ඛවෙ, රාජා බතො උපහතො භින්නපතිට්ඨො ජාතො, තථානෙන අත්තනාව අත්තා බතො, යථා අත්තනො පතිට්ඨා න ජාතාති. විරජන්ති රාගරජාදිවිරහිතං. රාගමලාදීනංයෙව විගතත්තා විතලං. ධම්මවක්ඛුන්ති ධම්මෙසු වා වක්ඛුං, ධම්මමයං වා වක්ඛුං, අඤ්ඤෙසු යානෙසු තිණ්ණං මග්ගානමෙතං අධිවචනං. ඉධ පන සොතාපත්තිමග්ගස්සෙව. ඉදං වුත්තං හොති – සවෙ ඉමිනා පිතා ඝාතිතො නාහවිස්ස, ඉදානි ඉධෙවාසනෙ නිසින්තො සොතාපත්තිමග්ගං පත්තො අභවිස්ස, පාපමිත්තසංසග්ගෙන පනස්ස අත්තරායො ජාතො. එවං සන්තෙපි යස්මා අයං තථාගතං උපසඬ්ඤාමිත්වා රතනත්තයං සරණං ගතො, තස්මා මම සාසනමහත්තතාය යථා නාම කොචි පුරිසස්ස වධං කත්වා පුප්ඵමුට්ඨිමත්තෙන දණ්ඨෙන මුච්චෙය්‍යා, එවමෙව ලොහකුම්භියං නිබ්බන්තිත්වා තිංසවස්සසහස්සාති අධො පතන්තො හෙට්ඨිමතලං.

පත්වා තිංසවස්සසහස්සානි උද්ධං ගච්ඡන්තො පුනපි උපරිමතලං පාපුණිත්වා මුච්චිස්සතීති ඉදම්පි කිර හගවතා වුත්තමෙව, පාළියං පන න ආරුළ්භං.

ඉදං පන සුත්තං සුත්වා රඤ්ඤා කොච්ඡා ආනිසංසො ලද්ධොති? මහාආනිසංසො ලද්ධො. අයඤ්චි පිතු මාරිතකාලතො පට්ඨාය නෙව රත්තිං න දිවා නිද්දං ලහති, සත්ථාරං පන උපසඬකම්ත්වා ඉමාය මධුරාය ඔජවන්තියා ධම්මදෙසනාය සුතකාලතො පට්ඨාය නිද්දං ලහි. තිණ්ණං රතනානං මහාසක්කාරං අකාසි. පොථුජ්ජනිකාය සද්ධාය සමන්තාගතො නාම ඉමිනා රඤ්ඤා සදිසො නාහොසි. අනාගතෙ පන විජ්ජාචී නාම පච්චෙකඬුද්ධො හුත්වා පරිනිබ්බායිස්සතීති. ඉදමචොව හගවා. අත්තමනා තෙ භික්ඛු හගවතො භාසිතං අභිනන්දුන්ති.

ඉති සුමඬගලවිලාසිනියා දීඝනිකායට්ඨකථායං.

සාමඤ්ඤඵලසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. අම්බට්ඨසුත්තවණ්ණනා

අද්ධානගමනවණ්ණනා

254. ඵචං මෙ සුතං...පෙ.... කොසලෙසුති අම්බට්ඨසුත්තං. තත්තායං අපුබ්බපදවණ්ණනා. කොසලෙසුති කොසලා නාම ජානපදිනො රාජකුමාරා. තෙසං නිවාසො ඵකොපි ජනපදො රුළ්භීසද්දෙන කොසලාති වුව්වති, තස්මිං කොසලෙසු ජනපදෙ. පොරාණා පනාහු – යස්මා පුබ්බෙ මහාපනාදං රාජකුමාරං නානානාටකාදීනි දිස්වා සිතමත්තම්පි අකරොන්තං සුත්වා රාජා ආහ – “යො මම පුත්තං හසාපෙති, සබ්බාලඬිකාරෙන නං අලඬිකරොමි”ති. තතො නඬිගලානිපි ඡඩ්ඬෙන්වා මහාජනකායෙ සන්නිපතිතෙ මනුස්සා සාතිරෙකානි සත්තවස්සානි නානාකීළායො දස්සෙත්වාපි තං හසාපෙතුං නාසක්ඛිංසු, තතො සක්කො දෙවරාජා නාටකං පෙසෙසි, සො දිබ්බනාටකං දස්සෙත්වා හසාපෙසි. අථ තෙ මනුස්සා අත්තනො අත්තනො වසනොකාසාහිමුඛා පක්කමිංසු. තෙ පටිපටේ මිත්තසුහජ්ජාදයො දිස්වා පටිසන්ථාරං කරොන්තා – “කච්චි හො කුසලං, කච්චි හො කුසල”න්ති ආහංසු. තස්මා තං “කුසල”න්ති වචනං උපාදාය සො පදෙසො කොසලාති වුව්වතීති.

චාරිකං වරමානොති අද්ධානගමනං ගච්ඡන්තො. චාරිකා ව නාමෙසා හගවතො දුට්ඨා හොති – තුරිතචාරිකා ව, අතුරිතචාරිකා ව. තත්ථ දුරෙපි බොධනෙයාපුග්ගලං දිස්වා තස්ස බොධනත්ථාය සහසා ගමනං තුරිතචාරිකා නාම, සා මහාකස්සපස්ස පච්චුග්ගමනාදීසු දට්ඨබ්බා. හගවා හි මහාකස්සපත්ථෙරං පච්චුග්ගච්ඡන්තො මුහුත්තෙන තිගාචුතං මග්ගං අගමාසි. ආලවකස්සත්ථාය තිංසයොජනං, තථා අඬිගුලිමාලස්ස. පක්කුසානිස්ස පන පඤ්චවත්තාලීසයොජනං. මහාකස්පිනස්ස

විසයොජනසතං. ධනියස්සත්ථාය සත්තයොජනසතානි අගමාසි. ධම්මසෙනාපතීනො සද්ධිවිහාරිකස්ස වනවාසීතිස්සසාමණෙරස්ස තිගාචුතාධිකං විසයොජනසතං.

එකදිවසං කිර ටෙරො – “තිස්සසාමණෙරස්ස සන්තිකං, හන්තෙ, ගච්ඡාමි” ති ආහ. හගවා – “අහමිපි ගමිස්සාමි” ති වත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – “ආනන්ද, විසතිසහස්සානං ඡළහිඤ්ඤානං ආරොචෙහි, හගවා කිර වනවාසීස්ස තිස්සසාමණෙරස්ස සන්තිකං ගමිස්සති” ති. තතො දුතියදිවසෙ විසතිසහස්සඛිණාසවපරිවාරො ආකාසෙ උප්පතිත්වා විසතියොජනසතමත්ථකෙ තස්ස ගොවරගාමද්වාරෙ ඔතරිත්වා විවරං පාරුපි. තං කම්මන්තං ගච්ඡමානා මනුස්සා දිස්වා – “සත්ථා නො ආගතො, මා කම්මන්තං අගමිත්ථා” ති වත්වා ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා යාගුං දත්වා පාතරාසහන්තං කරොන්තා – “කුහිං, හන්තෙ, හගවා ගච්ඡති” ති දහරහික්ඛු පුච්ඡිංසු. උපාසකා න හගවා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡති, ඉධෙව තිස්සසාමණෙරස්ස දස්සනත්ථායාගතොති. තෙ – “අම්භාකං කුලුපකස්ස කිර ටෙරස්ස දස්සනත්ථාය සත්ථා ආගතො, නො වත නො ටෙරො ඔරමන්තකො” ති සොමනස්සජාතා අහෙසුං.

අථ ඛො හගවතො හත්තකිච්චපරියොසානෙ සාමණෙරො ගාමෙ පිණ්ඩාය වරිත්වා – “උපාසකා, මහාහික්ඛුසඬ්ඨෙසො” ති පුච්ඡි. අථස්ස තෙ “සත්ථා, හන්තෙ, ආගතො” ති ආරොචෙසුං. සො හගවන්තං උපසඬ්ඨකමිත්වා පිණ්ඩපාතෙන ආපුච්ඡි. සත්ථා තස්ස පත්තං හත්ථෙත ගහෙත්වා – “අලං, තිස්ස, නිට්ඨිතං හත්තකිච්ච” ති ආහ. තතො උපජ්ඣායං ආපුච්ඡිත්වා අත්තනො පත්තාසනෙ නිසිදිත්වා හත්තකිච්චමකාසි. අථස්ස හත්තකිච්චපරියොසානෙ සත්ථා මඩගලං වත්වා නික්ඛමිත්වා ගාමද්වාරෙ යත්වා – “කතරො තෙ, තිස්ස, වසනට්ඨානං ගතමග්ගො” ති ආහ. අයං හගවාති. මග්ගං දෙසයමානො පුරතො යාහි තිස්සාති. හගවා කිර සදෙවකස්ස ලොකස්ස මග්ගදෙසකොපි සමානො සකලෙ තිගාචුතෙ මග්ගෙ ‘සාමණෙරං දට්ඨුං ලච්ඡාමි’ ති තං මග්ගදෙසකං අකාසි.

සො අත්තනො වසනට්ඨානං ගන්ත්වා හගවතො වත්තමකාසි. අථ නං හගවා – “කතරො තෙ, තිස්ස, වඩ්ඨකමො” ති පුච්ඡිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා සාමණෙරස්ස නිසිදනපාසාණෙ නිසිදිත්වා – “තිස්ස, ඉමස්මිං යානෙ සුඛං වසි” ති පුච්ඡි. සො ආහ – “ආම, හන්තෙ, ඉමස්මිං යානෙ වසන්තස්ස සිහඛ්‍යග්ගහත්ථිමිගමොරාදීනං සද්දං සුණතො අරඤ්ඤසඤ්ඤා උප්පජ්ජති, තාය සුඛං වසාමි” ති. අථ නං හගවා – “තිස්ස, හික්ඛුසඬ්ඨං සන්තිපාතෙහි, බුද්ධදායජ්ජං තෙ දස්සාමි” ති වත්වා සන්තිපතිතෙ හික්ඛුසඬ්ඨෙස උපසම්පාදෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව අගමාසිති. අයං තුරිතවාරිකා නාම. යං පන ගාමනිගමපටිපාටියා දෙවසිකං යොජනද්වියොජනවසෙන පිණ්ඩපාතවරියාදීහි ලොකං අනුග්ගණ්හන්තස්ස ගමනං, අයං අතුරිතවාරිකා නාම.

ඉමං පන වාරිකං වරන්තො හගවා මහාමණ්ඩලං, මජ්ඣිමමණ්ඩලං, අත්තොමණ්ඩලන්ති ඉමෙසං තිණ්ණං මණ්ඩලානං අඤ්ඤතරස්මිං වරති. තත්ථ

මහාමණ්ඩලං නවයොජනසතිකං, මජ්ඣිමණ්ඩලං ඡයොජනසතිකං,
අන්තොමණ්ඩලං තියොජනසතිකං. යදා මහාමණ්ඩලෙ වාරිකං චරිතුකාමො හොති,
මහාපචාරණාය පචාරෙත්වා පාටිපදදිවසෙ මහාභික්ඛුසඬ්ඨපරිවාරො නික්ඛමති.
සමන්තා යොජනසතං එකකොලාහලං හොති. පුරිමං පුරිමං ආගතා නිමන්තෙතුං
ලහන්ති. ඉතරෙසු ද්විසු මණ්ඩලෙසු සක්කාරො මහාමණ්ඩලෙ ඔසරති. තත්ථ භගවා
තෙසු තෙසු ගාමනිගමෙසු එකාහං ද්විහං වසන්තො මහාජනං ආමිසප්පට්ඨගහෙන
අනුග්ගණ්හන්තො ධම්මදානෙන වස්ස විවට්ටසන්තිස්සිතං කුසලං වඩ්ඤන්තො
නවහි මාසෙහි වාරිකං පරියොසාපෙති. සවෙ පන අන්තොවස්සෙ හික්ඛුනං
සමථවිපස්සනා තරුණා හොන්ති, මහාපචාරණාය අපචාරෙත්වා පචාරණාසඬ්ඨගහං
දත්වා කත්තිකපුණ්ණමායං පචාරෙත්වා මිගසිරස්ස පයමපාටිපදදිවසෙ
මහාභික්ඛුසඬ්ඨපරිවාරො නික්ඛමිත්වා මජ්ඣිමණ්ඩලෙ ඔසරති. අඤ්ඤෙනපි
කාරණෙන මජ්ඣිමණ්ඩලෙ වාරිකං චරිතුකාමො චතුමාසං වසිත්වා නික්ඛමති.
චුත්තනයෙනෙව ඉතරෙසු ද්විසු මණ්ඩලෙසු සක්කාරො මජ්ඣිමණ්ඩලෙ ඔසරති.
භගවා පුරිමනයෙනෙව ලොකං අනුග්ගණ්හන්තො අට්ඨහි මාසෙහි වාරිකං
පරියොසාපෙති. සවෙ පන චතුමාසං චුත්ථවස්සස්සාපි භගවතො වෙනෙයාසත්තා
අපරිපක්කිත්ථියා හොන්ති, තෙසං ඉන්ද්‍රියපරිපාකං ආගමයමානො අපරමිපි
එකමාසං වා ද්විතිචතුමාසං වා තත්ථෙව වසිත්වා මහාභික්ඛුසඬ්ඨපරිවාරො
නික්ඛමති. චුත්තනයෙනෙව ඉතරෙසු ද්විසු මණ්ඩලෙසු සක්කාරො
අන්තොමණ්ඩලෙ ඔසරති. භගවා පුරිමනයෙනෙව ලොකං අනුග්ගණ්හන්තො
සත්තහි වා ඡහි වා පඤ්චහි වා චතුහි වා මාසෙහි වාරිකං පරියොසාපෙති. ඉති ඉමෙසු
තීසු මණ්ඩලෙසු යත්ථ කත්ථවි වාරිකං චරන්තො න විවරාදිගෙතු චරති. අථ ඛො යෙ
දුග්ගතබාලජිණ්ණබ්බාධිතා, තෙ කදා තථාගතං ආගන්ත්වා පස්සිස්සන්ති. මයි පන
වාරිකං චරන්තෙ මහාජනො තථාගතස්ස දස්සනං ලභිස්සති. තත්ථ කෙවි විත්තානි
පසාදෙස්සන්ති, කෙවි මාලාදිහි පුපෙස්සන්ති, කෙවි කට්ඨජුහික්ඛං දස්සන්ති, කෙවි
මිච්ඡාදස්සනං පහාය සම්මාදිට්ඨිකා භවිස්සන්ති. තං නෙසං භවිස්සති දීඝරත්තං
හිතාය සුබායාති. එවං ලොකානුකම්පකාය වාරිකං චරති.

අපි ව චතුහි කාරණෙහි බුද්ධා භගවන්තො වාරිකං චරන්ති, ජඩ්ඝවිහාරවසෙන
සරීරචාසුකත්ථාය, අත්ථුප්පත්තිකාලාහිකඬ්ඨනත්ථාය, හික්ඛුනං
සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනත්ථාය, තත්ථ තත්ථ පරිපාකගතින්ද්‍රියෙ ඛොධනෙයාසත්තෙ
ඛොධනත්ථායාති. අපරෙහිපි චතුහි කාරණෙහි බුද්ධා භගවන්තො වාරිකං චරන්ති
බුද්ධං සරණං ගච්ඡිස්සන්තිති වා, ධම්මං, සඬ්ඨං සරණං ගච්ඡිස්සන්තිති වා, මහතා
ධම්මවස්සෙන චතස්සො පරිසා සන්තප්පෙස්සාමිති වා. අපරෙහිපි පඤ්චහි
කාරණෙහි බුද්ධා භගවන්තො වාරිකං චරන්ති පාණාතිපාතා විරමිස්සන්තිති වා,
අදින්නාදානා, කාමෙසුමිච්ඡාවාරා, මුසාවාදා, සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා
විරමිස්සන්තිති වා. අපරෙහිපි අට්ඨහි කාරණෙහි බුද්ධා භගවන්තො වාරිකං චරන්ති
— පයමං ඤානං පටිලභිස්සන්තිති වා, දුතියං ඤානං...පෙ....
නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිං පටිලභිස්සන්තිති වා. අපරෙහිපි අට්ඨහි
කාරණෙහි බුද්ධා භගවන්තො වාරිකං චරන්ති — සොතාපත්තිමග්ගං
අධිගමිස්සන්තිති වා, සොතාපත්තිඵලං...පෙ.... අරහත්තඵලං සච්ඡකරිස්සන්තිති

වානි. අයං අතුරිතවාරිකා, ඉධ වාරිකානි අධිජපෙතා. සා පනෙසා දුට්ඨා හොති – අනිඛද්ධවාරිකා ච නිඛද්ධවාරිකා ච. තත්ථ යං ගාමනිගමනගරපටිපාටිවසෙන වරති, අයං අනිඛද්ධවාරිකා නාම. යං පනෙකස්සෙව බොධනෙයාසත්තස්සත්ථාය ගච්ඡති, අයං නිඛද්ධවාරිකා නාම. එසා ඉධ අධිජපෙතා.

තදා කිර හගවතො පච්ඡිමයාමකිච්චපරියොසානෙ දසසහස්සිලොකධාතුයා ඤාණජාලං පත්ථරිත්වා බොධනෙයාබන්ධවෙ ඔලොකෙන්තස්ස පොක්ඛරසාතිබ්‍රාහ්මණො සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණජාලස්ස අන්තො පටිට්ඨො. අථ හගවා අයං බ්‍රාහ්මණො මය්හං ඤාණජාලෙ පඤ්ඤායති, “අත්ථි නු ඛිවස්ස උපනිස්සයො” ති වීමංසන්තො සොතාපත්තිමග්ගස්ස උපනිස්සයං දිස්වා – “එසො මයි එතං ජනපදං ගතෙ ලක්ඛණපරියෙසනත්ථං අම්බට්ඨං අන්තෙවාසිං පභිණ්ණස්සති, සො මයා සද්ධිං වාදපටිවාදං කත්වා නානාජපකාරං අසබ්භිවාකාං වක්ඛති, තමහං දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනං කරිස්සාමි. සො ආවරියස්ස කථෙස්සති, අථස්සාවරියො තං කථං සුත්වා ආගම්ම මම ලක්ඛණානි පරියෙසිස්සති, තස්සාහං ධම්මං දෙසෙස්සාමි. සො දෙසනාපරියොසානෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිස්සති. දෙසනා මහාජනස්ස සඵලා භවිස්සති” ති පඤ්චහික්ඛුසතපරිවාරො තං ජනපදං පටිපන්නො. තෙන චුත්තං – “කොසලෙසු වාරිකං වරමානො මහතා හික්ඛුසඬ්ඨෙසන සද්ධිං පඤ්චමත්තෙහි හික්ඛුසතෙහි” ති.

යෙන ඉච්ඡානඬ්ගලන්ති යෙන දිසාභාගෙන ඉච්ඡානඬ්ගලං අවසරිතබ්බං. යස්මිං වා පදෙසෙ ඉච්ඡානඬ්ගලං. ඉජ්ඣානඬ්ගලන්තිපි පාඨො. තදවසරිති තෙන අවසරි, තං වා අවසරි. තෙන දිසාභාගෙන ගතො, තං වා පදෙසං ගතොති අත්ථො. ඉච්ඡානඬ්ගලෙ විහරති ඉච්ඡානඬ්ගලවනසණ්ඨෙති ඉච්ඡානඬ්ගලං උපනිස්සාය ඉච්ඡානඬ්ගලවනසණ්ඨෙ සීලබන්ධාවාරං බන්ධිත්වා සමාධිකොන්තං උස්සාපෙත්වා සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණසරං පරිවත්තයමානො ධම්මරාජා යථාහිරුචිතෙන විහාරෙන විහරති.

පොක්ඛරසාතිවත්ථුවණ්ණනා

255. තෙන බො පන සමයෙනාති යෙන සමයෙන හගවා තත්ථ විහරති, තෙන සමයෙන, තස්මිං සමයෙති අයමත්ථො. බ්‍රහ්මං අණනීති බ්‍රාහ්මණො, මත්තෙ සජ්ඣායනීති අත්ථො. ඉදමෙව හි ජාතිබ්‍රාහ්මණානං නිරුත්තිවචනං. අරියා පන බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණානි චුච්චන්ති. පොක්ඛරසාතීති ඉදං තස්ස නාමං. කස්මා පොක්ඛරසාතීති චුච්චති. තස්ස කිර කායො සෙනපොක්ඛරසදිසො, දෙවනගරෙ උස්සාපිතරජතතොරණං විය සොහති. සිසං පනස්ස කාළවණ්ණං ඉන්දනීලමණ්ණියං විය. මස්සුපි වන්දමණ්ඩලෙ කාළමෙසරාජී විය බායති. අක්ඛිති නිලුප්පලසදිසානි. නාසා රජතපනාලිකා විය සුචට්ටිතා සුපරිසුද්ධා. හත්ථපාදතලානි වෙච මුඛද්වාරඤ්ච කතලාබාරසපරිකම්මං විය සොහති, අතිවිය සොහග්ගප්පත්තො බ්‍රාහ්මණස්ස අත්තභාවො. අරාජකෙ යානෙ රාජානං කාතුං යුත්තම්මං බ්‍රාහ්මණං. එවමෙස සස්සිරිකො. ඉති නං පොක්ඛරසදිසත්තා පොක්ඛරසාතීති සඤ්ජානන්ති.

අයං පන කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ තිණ්ණං වෙදානං පාරගු දසබ්ලස්ස දානං දත්වා ධම්මදෙසනං සුත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බන්ති. සො තතො මනුස්සලොකමාගච්ඡන්තො මාතුකුච්ඡිවාසං ජිගුච්ඡන්වා හිමවන්තපදෙසෙ මහාසරෙ පදුමගබ්භෙ නිබ්බන්ති. තස්ස ච සරස්ස අවිදුරෙ තාපසො පණ්ණසාලාය වසති. සො තීරෙ යීතො තං පදුමං දිස්වා - ‘‘ඉදං පදුමං අවසෙසපදුමෙහි මහන්තරං. පුජ්ථිතකාලෙ නං ගහෙස්සාමී’’ති වින්තෙසි. තං සත්තාහෙනාපි න පුජ්ථිති. තාපසො කස්මා නු ඛො ඉදං සත්තාහෙනාපි න පුජ්ථිති. හන්ද නං ගහෙස්සාමීති ඔතරිත්වා ගණ්හි. තං තෙන නාළතො ඡින්නමත්තංයෙව පුජ්ථිතං. අථස්සබ්භන්තරෙ සුවණ්ණචුණ්ණපිඤ්ජරං විය රජතබ්බිකං පදුමරෙණුපිඤ්ජරං සෙනවණ්ණං දාරකං අද්දස. සො මහාපුඤ්ඤො එස භවිස්සති. හන්ද නං පටිජග්ගාමීති පණ්ණසාලං නෙත්වා පටිජග්ගිත්වා සත්තවස්සකාලතො පට්ඨාය තයො වෙදෙ උග්ගණ්හාපෙසි. දාරකො තිණ්ණං වෙදානං පාරං ගන්ත්වා පණ්ඩිතො ඛ්‍යන්තො ජම්බුදීපෙ අග්ගබ්‍රාහ්මණො අහොසි. සො අපරෙන සමයෙන රඤ්ඤො කොසලස්ස සිප්පං දස්සෙසි. අථස්ස සිප්පෙ පසන්තො රාජා උක්කට්ඨං නාම මහානගරං බ්‍රහ්මදෙයාං අදාසි. ඉති නං පොක්ඛරෙ සයිතත්තා පොක්ඛරසාතීති සඤ්ජානන්ති.

උක්කට්ඨං අජ්ඣාචසතීති උක්කට්ඨනාමකෙ නගරෙ වසති. අභිභවිත්වා චා ආවසති. තස්ස නගරස්ස සාමිකො හුත්වා යාය මරියාදාය තත්ථ වසිතබ්බං, තාය මරියාදාය වසි. තස්ස කිර නගරස්ස වත්ථුං උක්කා ය්‍යපෙත්වා උක්කාසු ජලමානාසු අග්ගහෙසුං, තස්මා තං උක්කට්ඨන්ති වුවිචති. ඔක්කට්ඨන්තිපි පාඨො, සොයෙවත්ථො. උපසග්ගවසෙන පනෙත්ථ භුමිමත්ථෙ උපයොගවචනං වෙදිතබ්බං. තස්ස අනුපයොගත්තා ච සෙසපදෙසු. තත්ථ ලක්ඛණං සද්දසත්ථතො පරියෙසිතබ්බං.

සත්තුස්සදන්ති සත්තෙහි උස්සදං, උස්සන්තං බහුජනං ආකිණ්ණමනුස්සං. පොසාවනියහත්ථිඅස්සමොරමිගාදිඅනෙකසත්තසමාකිණ්ණඤ්චාති අත්ථො. යස්මා පනෙතං නගරං බහි ආවිජ්ඣිත්වා ජාතෙන හත්ථිඅස්සාදීනං සාසතිණෙන වෙච ගෙහවිජාදනතිණෙන ච සම්පන්නං. තථා දාරුකට්ඨෙහි වෙච ගෙහසම්භාරකට්ඨෙහි ච. යස්මා වස්සබ්භන්තරෙ වට්ටචතුරස්සාදිසණ්ඨානා බහු පොක්ඛරණියො ජලජකුසුමවිචිත්තාති ච බහුති අනෙකාති තළාකාති උදකස්ස නිච්චහරිතානෙව හොන්ති, තස්මා සතිණකට්ඨොදකන්ති වුත්තං. සහ ධඤ්ඤානාති සධඤ්ඤං පුබ්බණ්ණාපරණ්ණාදිහෙදං බහුධඤ්ඤසන්නිවයන්ති අත්ථො. එත්තාවතා යස්මිං නගරෙ බ්‍රාහ්මණො සෙනවිජත්තං උස්සාපෙත්වා රාජලීලාය වසති, තස්ස සම්ද්ධිසම්පත්ති දීපිතා හොති.

රාජතො ලද්ධං භොග්ගං රාජභොග්ගං. කෙන දින්නන්ති වෙ? රඤ්ඤා පසෙනදිනා කොසලෙන දින්නං. රාජදායන්ති රඤ්ඤො දායභූතං, දායජ්ජන්ති අත්ථො. බ්‍රහ්මදෙයාන්ති සෙට්ඨදෙයාං, ඡත්තං උස්සාපෙත්වා රාජසඞ්ඛෙපෙන භුඤ්ජිතබ්බන්ති අත්ථො. අථ චා රාජභොග්ගන්ති සබ්බං ඡෙජ්ජහෙජ්ජං අනුසාසන්තෙන නදීතිත්ථපබ්බතාදීසු සුඬිකං ගණ්හන්තෙන සෙනවිජත්තං.

උස්සාපෙත්වා රඤ්ඤා භුත්වා භුඤ්ජිතබ්බං. රඤ්ඤා පසෙනදිනා කොසලෙන දින්නං රාජදායන්ති එත්ථ තං නගරං රඤ්ඤා දින්නත්තා රාජදායං දායකරාජදීපනත්ථං පනස්ස “රඤ්ඤා පසෙනදිනා කොසලෙන දින්න”න්ති ඉදං වුත්තං. චුන්මදෙය්‍යන්ති සෙට්ඨදෙය්‍යං. යථා දින්නං න පුන ගහෙනබ්බං හොති, නිස්සට්ඨං පරිච්චත්තං. එවං දින්නන්ති අත්ථො.

අස්සොසීති සුණි උපලභි, සොතද්චාරසම්පත්තවචනනිග්ගොසානුසාරෙන අඤ්ඤාසි. බොති අවධාරණත්ථෙ පදපුරණමත්තෙ වා නිපාතො. තත්ථ අවධාරණත්ථෙන අස්සොසි එව, නාස්ස කොචි සවනන්තරායො අහොසීති අයමත්ථො වෙදිතබ්බො. පදපුරණෙන පන පදබ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතාමත්තමෙව.

ඉදානි යමත්ථං බ්‍රාහ්මණො පොක්ඛරසාති අස්සොසි, තං පකාසෙන්නො – “සමණො ඛලු හො ගොතමො” තිආදිමාහ. තත්ථ සමිතපාපත්තා සමණොති වෙදිතබ්බො. වුත්තඤ්ඤෙන – “සමිතාස්ස හොන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා” තිආදි (ම. නි. 1.434). භගවා ච අනුත්තරෙන අරියමග්ගෙන සමිතපාපො. තෙනස්ස යථාභූතගුණාධිගතමෙතං නාමං, යදිදං සමණොති. ඛලුති අනුස්සවනත්ථෙ නිපාතො. හොති බ්‍රාහ්මණජාතිසමුදාගතං ආලපනමත්තං. වුත්තම්පි වෙතං – “හොවාදි නාම සො හොති, සවෙ හොති සකිඤ්චනො” ති (ධ. ප. 55). ගොතමොති භගවත්තං ගොත්තවසෙන පරිකිත්තෙති. තස්මා සමණො ඛලු හො ගොතමොති එත්ථ සමණො කීර හො ගොතමගොත්තොති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

සක්‍යපුත්තොති ඉදං පන භගවතො උච්චාකුලපරිදීපනං. සක්‍යකුලා පබ්බජිතොති සද්ධාපබ්බජිතභාවපරිදීපනං. කෙනචි පාරිජුඤ්ඤෙන අනභිභූතො අපරික්ඛිණංයෙව තං කුලං පහාය සද්ධාය පබ්බජිතොති වුත්තං හොති. තතො පරං වුත්තත්ථමෙව. තං බො පනාතිආදි සාමඤ්ඤඵලෙ වුත්තමෙව. සාධු බො පනාති සුන්දරං බො පන. අත්ථාවහං සුබාවහන්ති වුත්තං හොති. තථාරූපානං අරහතන්ති යථාරූපො සො භවං ගොතමො, එවරූපානං යථාභූතගුණාධිගතමෙන ලොකෙ අරහත්තොති ලද්ධසද්ධානං අරහතං. දස්සනං හොතීති පසාදසොම්මානි අක්ඛිති උම්මිලෙන්වා දස්සනමත්තම්පි සාධු හොතීති, එවං අජ්ඣාසයං කත්වා.

අම්බට්ඨමාණවකථා

256. අජ්ඣායකොති ඉදං – “න දානිමෙ ඤායන්ති, න දානිමෙ ඤායන්තිති බො, වාසෙට්ඨ, අජ්ඣායකා අජ්ඣායකා ත්වෙව තතියං අක්ඛරං උපනිබ්බත්ත”න්ති, එවං පට්ඨකප්පිකකාලෙ ඤානවීරහිතානං බ්‍රාහ්මණානං ගරහවචනං. ඉදානි පන තං අජ්ඣායතීති අජ්ඣායකො. මත්තෙ පරිච්චත්තෙතිති ඉමිනා අත්ථෙත පසංසාවචනං කත්වා වොහරන්ති. මත්තෙ ධාරෙතීති මත්තධරො.

තිණ්ණං වෙදානන්ති ඉරුවෙදයජුච්චෙදසාමවෙදානං. ඔට්ඨපහතකරණවසෙන පාරං ගතොති පාරගු. සහ නිසණ්ඩුනා ච කෙටුහෙන ච සනිසණ්ඩුකෙටුහානං.

නිසංශ්චුති නිසංශ්චුරුක්ඛාදීනං වෙවචනපකාසකං සත්ථං. කෙටුහන්ති කිරියාකප්පවිකප්පො කථිතං උපකාරාවහං සත්ථං. සහ අක්ඛරප්පහෙදෙන සාක්ඛරප්පහෙදානං. අක්ඛරප්පහෙදොති සික්ඛා ව නිරුත්ති ව.

ඉතිභාසපඤ්චමානන්ති ආට්ඨිකභවෙදං චතුත්ථං කත්වා ඉතිහ ආස, ඉතිහ ආසාති ඊදිසවචනපටිසංයුත්තො පුරාණකථාසඬ්ඛාතො ඉතිහාසො පඤ්චමො එතෙසන්ති ඉතිහාසපඤ්චමා, තෙසං ඉතිහාසපඤ්චමානං වෙදානං.

පදං තදවසෙසඤ්ච බ්‍යාකරණං අධියති වෙදෙති වාති පදකො වෙය්‍යාකරණො. ලොකායතං වුව්චති විතණ්ඩවාදසත්ථං. මහාපුරිසලක්ඛණන්ති මහාපුරිසානං බුද්ධාදීනං ලක්ඛණදීපකං ද්වාදසසහස්සගන්ථපමාණං සත්ථං. යත්ථ සොළසසහස්සගාථාපරිමාණා බුද්ධමන්තා නාම අහෙසුං, යෙසං වසෙන ඉමිනා ලක්ඛණෙන සමන්තාගතා බුද්ධා නාම භොන්ති, ඉමිනා පච්චෙකබුද්ධා, ඉමිනා ද්වෙ අග්ගසාවකා, අසීති මහාසාවකා, බුද්ධමාතා, බුද්ධපිතා, අග්ගපට්ඨාකො, අග්ගපට්ඨායිකා, රාජා චක්කවත්තීති අයං විසෙසො පඤ්ඤායති.

අනවයොති ඉමෙසු ලොකායතමහාපුරිසලක්ඛණෙසු අනුනො පරිපූරකාරී, අවයො න භොතීති වුත්තං භොති. අවයො නාම යො තාති අත්ථතො ව ගන්ථතො ව සන්ධාරෙතුං න සක්කොති. අනුඤ්ඤාතපටිඤ්ඤාතොති අනුඤ්ඤාතො වෙව පටිඤ්ඤාතො ව. ආචරියෙනස්ස “යං අහං ජානාමි, තං ත්වං ජානාසී” තිආදීනා අනුඤ්ඤාතො. “ආම ආචරියා” ති අත්තනා තස්ස පටිච්චනදානපටිඤ්ඤාය පටිඤ්ඤාතොති අත්ථො. කතරස්මිං අධිකාරො? සකෙ ආචරියකෙ තෙවිජ්ජකෙ පාවචනෙ. එස කිර බ්‍රාහ්මණො චිත්තෙසි “ඉමස්මිං ලොකෙ ‘අහං බුද්ධො, අහං බුද්ධො’ ති උග්ගතස්ස නාමං ගහෙත්වා බහු ජනා විවරන්ති. තස්මා න මෙ අනුස්සවමත්තෙනෙව උපසඬ්ඛමිතුං යුත්තං. එකච්චඤ්ඤි උපසඬ්ඛමන්තස්ස අපක්කමනමිපි ගරු භොති, අනත්ථොපි උප්පජ්ජති. යංනුනාහං මම අත්තෙවාසිකං පෙසෙත්වා – ‘බුද්ධො වා, නො වා’ ති ජානිත්වාච උපසඬ්ඛමෙය්‍ය” ති, තස්මා මාණවං ආමන්තෙත්වා අයං තාතාතිආදිමාහ.

257. තං භවත්තන්ති තස්ස භොතො ගොතමස්ස. තථා සන්තං යෙවාති තථා සතොයෙව. ඉධාපි හි ඉත්ථමිභුතාබ්‍යානත්ථවසෙනෙව උපයොගවචනං.

258. යථා කථං පනාහං, භො, තන්ති එත්ථ කථං පනාහං භො තං භවත්තං ගොතමං ජානිස්සාමි, යථා සක්කා සො ඤාතුං, තථා මෙ ආචික්ඛාහීති අත්ථො. යථාති වා නිපාතමත්තමෙවෙනං. කථන්ති අයං ආකාරපුච්ඡා. කෙනාකාරෙතාහං තං භවත්තං ගොතමං ජානිස්සාමිති අත්ථො. එවං වුත්තෙ කිර නං උපජ්ඣායො “කිං ත්වං, තාත, පථවියං ධීතො, පථවිං න පස්සාමිති විය; චන්දිමසුරියානං ඔභාසෙ ධීතො, චන්දිමසුරියෙ න පස්සාමිති විය වදසී” තිආදීති වත්වා ජානනාකාරං දස්සෙන්තො ආගතාති බො, තාතාතිආදිමාහ.

තත්ථ මන්තෙසුති වෙදෙසු. තථාගතො කිර උප්පජ්ජිස්සති පටිකච්චෙව සුද්ධාවාසා දෙවා වෙදෙසු ලක්ඛණානි පක්ඛිපිත්වා බුද්ධමත්තා නාමෙනෙති බ්‍රාහ්මණවෙසෙනෙව වෙදෙ වාචෙන්ති. තදනුසාරෙන මහෙසක්ඛා සත්තා තථාගතං ජානිස්සන්තිති. තෙන පුබ්බෙ වෙදෙසු මහාපුරිසලක්ඛණානි ආගච්ඡන්ති. පරිනිබ්බුතෙ පන තථාගතෙ අනුක්කමෙන අත්තරධායන්ති. තෙනෙතරහි නත්ථීති. මහාපුරිසස්සාති පණ්ඩිසමාදානඤාණකරුණාදිගුණමහතො පුරිසස්ස. ද්වෙයෙව ගතියොති ද්වෙයෙව නිට්ඨා. කාමඤ්චායං ගතිසද්දො “පඤ්ච ඛො ඉමා, සාරිපුත්ත, ගතියො” තිආදීසු (ම. නි. 1.153) භවහෙදෙ වත්තති. “ගති මිගානං පවන” ත්තිආදීසු (පරි. 399) නිවාසට්ඨානෙ. “එවං අධිමත්තගතිමත්තො” තිආදීසු පඤ්ඤායං. “ගතිගත” ත්තිආදීසු විසට්ඨාවෙ. ඉධ පන නිට්ඨායං වත්තතිති වෙදිතබ්බො.

තත්ථ කිඤ්චාපි යෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්තාගතො රාජා චක්කවත්තී හොති, න තෙහෙව බුද්ධො හොති; ජාතිසාමඤ්ඤතො පන තානියෙව තානීති වුව්චන්ති. තෙන වුත්තං – “යෙහි සමන්තාගතස්සා” ති. සචෙ අගාරං අජ්ඣාචස්සති යදි අගාරෙ වසති. රාජා හොති චක්කවත්තීති චතුහි අච්ඡරියධම්මෙහි, සඬගභවත්ථුහි ව ලොකං රඤ්ජනතො රාජා, චක්කරතනං වත්තෙති, චතුහි සම්පත්තිචක්කෙහි වත්තති, තෙහි ව පරං වත්තෙති, පරහිතාය ව ඉරියාපථචක්කානං වත්තො එතස්මිං අත්ථීති චක්කවත්තී. එත්ථ ව රාජාති සාමඤ්ඤං. චක්කවත්තීති විසෙසං. ධම්මෙන වරතීති ධම්මිකො. ඤායෙන සමෙන වත්තතිති අත්ථො. ධම්මෙන රජ්ජං ලභිත්වා රාජා ජාතොති ධම්මරාජා. පරහිතධම්මකරණෙන වා ධම්මිකො. අත්තහිතධම්මකරණෙන ධම්මරාජා. චතුරත්තාය ඉස්සරොති වාතුරත්තො, චතුසමුද්දඅත්තාය, චතුබ්බිධදීපවිභූසිතාය පථවියා ඉස්සරොති අත්ථො. අජ්ඣත්තං කොපාදිපච්චත්ථිකෙ බහිද්ධා ව සබ්බරාජාතො විජෙතීති විජිතාවී. ජනපදත්ථාවරියජ්ජත්තොති ජනපදෙ ධුවහාවං ථාවරහාවං පත්තො, න සක්කා කෙනවි වාලෙතුං. ජනපදො වා තම්හි ථාවරියජ්ජත්තො අනුයුත්තො සකම්මනිරතො අවලො අසම්පවෙධීති ජනපදත්ථාවරියජ්ජත්තො.

සෙය්‍යාදීන්ති නිපාතො, තස්ස චෙතානි කතමානීති අත්ථො. චක්කරතනත්තිආදීසු චක්කඤ්ච, තං රතිජනනට්ඨෙන රතනඤ්චාති චක්කරතනං. එස නයො සබ්බත්ථ. ඉමෙසු පන රතනෙසු අයං චක්කවත්තිරාජා චක්කරතනෙන අජිතං ජිනාති, හත්ථිඅස්සරතනෙහි විජිතෙ යථාසුඛං අනුවරති, පරිණායකරතනෙන විජිතමනුරක්ඛති, අවසෙසෙහි උපහොගසුඛමනුභවති. පඨමෙන චස්ස උස්සාහසත්තියොගො, පච්ඡිමෙන මන්තසත්තියොගො, හත්ථිඅස්සගහපතිරතනෙහි පභුසත්තියොගො සුපරිපුණ්ණො හොති, ඉත්ථිමණිරතනෙහි තිවිධසත්තියොගඵලං. සො ඉත්ථිමණිරතනෙහි හොගසුඛමනුභවති, සෙසෙහි ඉස්සරියසුඛං. විසෙසතො චස්ස පුරිමානි තීණි අදොසකුසලමූලජනිතකම්මානුභාවෙන සම්පජ්ජන්ති, මජ්ඣිමානි අලොභකුසලමූලජනිතකම්මානුභාවෙන, පච්ඡිමකෙකං අමොහකුසලමූලජනිතකම්මානුභාවෙනාති වෙදිතබ්බං. අයමෙත්ථ සඬබ්බෙපො. විත්ථාරො පන ඛොජ්ඣාචගසංයුත්තෙ රතනසුත්තස්ස උපදෙසතො ගහෙතබ්බො.

පරොසහස්සන්ති අතිරෙකසහස්සං. සුරාති අභිරුකඡාතිකා. වීරචගරුපාති දෙවපුත්තසදිසකායා. එවං තාව එකෙ වණ්ණයන්ති. අයං පනෙත්ථ සබ්භාවො. වීරාති උත්තමසුරා වුව්චන්ති, වීරානං අභිගං වීරභිගං, වීරකාරණං වීරියන්ති චුත්තං හොති. වීරභිගරුපං එකෙසන්ති වීරභිගරුපා, වීරියමයසරීරා වියාති චුත්තං හොති. පරසෙනප්පමද්දනාති සචෙ පටිමුඛං තිට්ඨෙය්‍යා පරසෙනා තං පරිමද්දිතුං සමත්ථාති අධිප්පායො. ධම්මෙනාති ‘පාණො න හන්තබ්බො’ තිආදිනා පඤ්චසීලධම්මෙන. අරහං හොති සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ විවට්ඨච්ඡදොති එත්ථ රාගදොසමොහමානදිට්ඨිඅවිජ්ජාදුච්චරිතජදනෙහි සත්තහි පටිච්ඡන්තෙ කිලෙසන්ධකාරෙ ලොකෙ තං ඡදනං විවට්ඨෙත්වා සමන්තතො සඤ්ජාතාලොකො භුත්වා යීතොති විවට්ඨච්ඡදො. තත්ථ පඨමෙන පදෙන පුජාරහතා. දුතියෙන තස්සා හෙතු, යස්මා සම්මාසම්බුද්ධොති, තතියෙන බුද්ධත්තහෙතුභූතා විවට්ඨච්ඡදනා චුත්තාති චෙදිතබ්බො. අථ වා විවට්ඨො ව විච්ඡදො වාති විවට්ඨච්ඡදො, වට්ඨරහිතො ඡදනරහිතො වාති චුත්තං හොති. තෙන අරහං වට්ඨාභාවෙන, සම්මාසම්බුද්ධො ඡදනාභාවෙනාති එවං පුරිමපදද්වයස්සෙව හෙතුද්වයං චුත්තං හොති, දුතියෙන චෙසාරජ්ජෙන චෙත්ථ පුරිමසිද්ධි, පඨමෙන දුතියසිද්ධි, තතියචතුත්ථෙහි තතියසිද්ධි හොති. පුරිමඤ්ච ධම්මවක්ඛුං, දුතියං බුද්ධවක්ඛුං, තතියං සමන්තවක්ඛුං සාධෙතීති චෙදිතබ්බං. ත්වං මන්තානං පටිග්ගහෙතාති ඉමිනා’ස්ස මන්තෙසු සුරභාවං ජනෙති.

259. සොපි තාය ආවරියකථාය ලක්ඛණෙසු විගතසම්මොහො එකොභාසජාතෙ විය බුද්ධමත්තෙ සම්පස්සමානො එවං හොති ආහ. තස්සත්ථො – ‘යථා, හො, ත්වං වදසි, එවං කර්ස්සාමි’ ති. වළුවාරථමාරුශ්භාති වළවායුත්තං රථං අභිරුහිත්වා. බ්‍රාහ්මණො කිර යෙන රථෙන සයං විවරති, තමෙව රථං දත්වා මාණවං පෙසෙසි. මාණවාපි පොක්ඛරසාතිස්සෙව අන්තෙවාසිකා. සො කිර තෙසං – “අම්බට්ඨෙන සද්ධිං ගච්ඡථා” ති සඤ්ඤං අදාසි.

යාවතිකා යානස්ස භූමීති යත්තකං සක්කා හොති යානෙන ගන්තුං, අයං යානස්ස භූමි නාම. යානා පච්චොරොහිත්වාති අයානභූමිං, ද්වාරකොට්ඨකසම්පං ගන්ත්වා යානතො පටිඔරොහිත්වා.

තෙන බො පන සමයෙනාති යස්මිං සමයෙ අම්බට්ඨො ආරාමං පාවිසි. තස්මිං පන සමයෙ, යීතමජ්ඣන්තිකසමයෙ. කස්මා පන තස්මිං සමයෙ වඩ්ඤ්මන්තිති? පණිතහොජනපච්චයස්ස ටීනමිද්ධස්ස විනොදනත්ථං, දිවාපධානිකා වා තෙ. තාදිසානඤ්ඤි පච්ඡාහත්තං වඩ්ඤ්මිත්වා න්භායිත්වා සරීරං උතුං ගාභාපෙත්වා නිසජ්ජ සමණධම්මං කරොන්තානං චිත්තං එකග්ගං හොති. යෙන තෙ භික්ඛූති සො කිර – “කුහිං සමණො ගොතමො” ති පරිවෙණතො පරිවෙණං අනාගන්ත්වා “පුච්ඡිත්වාච පවිසිස්සාමි” ති විලොකෙන්නො අරඤ්ඤහත්ථි විය මහාවඩ්ඤ්මෙ වඩ්ඤ්මමානෙ පංසුකුලිකෙ භික්ඛූ දිස්වා තෙසං සන්තිකං අගමාසි. තං සන්ධාය යෙන තෙ භික්ඛූතිආදි චුත්තං. දස්සනායාති දට්ඨුං, පස්සිතුකාමා භුත්වාති අත්ථො.

260. අභිඤ්ඤාතකොලඤ්ඤාති පාකටකුලජො. තදා කිර ජම්බුදීපෙ
 අම්බට්ඨකුලං නාම පාකටකුලමහොසි. අභිඤ්ඤාතස්සාති
 රූපජාතිමන්තකුලාපදෙසෙහි පාකටස්ස. අගරුති අභාරිකො. යො හි අම්බට්ඨං
 ඤාපෙතුං න සක්කුණෙයා, තස්ස තෙන සද්ධිං කථාසල්ලාපො ගරු භවෙයා.
 භගවතො පන තාදිසානං මාණ්ඩානං සතෙනාපි සහස්සෙනාපි පඤ්ඤං පුට්ඨස්ස
 විස්සජ්ජනෙ දන්ධායිතත්තං නත්ථිති මඤ්ඤමානා – ‘අගරු ඛො පනා’ති
 වින්තයිංසු. විහාරොති ගන්ධකුටිං සන්ධාය ආභංසු.

අතරමානොති අතුරිතො, සණ්ඨකං පදජ්ජමාණට්ඨානෙ පදං නික්ඛිපන්තො
 වත්තං කත්වා සුසම්මට්ඨං මුත්තාදලසින්දුවාරසන්ථරසදිසං වාලිකං
 අවිනාසෙන්තොති අත්ථො. ආලින්දන්ති පමුඛං. උක්කාසිත්වාති උක්කාසිතසද්දං
 කත්වා. අග්ගලන්ති ද්වාරකවාටං. ආකොටෙහිති අග්ගනාමෙහි සණ්ඨකං
 කුඤ්චිකච්ඡිද්දසම්පෙ ආකොටෙහිති වුත්තං හොති. ද්වාරං කිර අතිඋපරි අමනුස්සා,
 අතිභෙට්ඨා දීඝජාතිකා කොටෙන්ති. තථා අනාකොටෙන්වා මජ්ඣෙ ඡිද්දසම්පෙ
 කොටෙතබ්බන්ති ඉදං ද්වාරාකොටනවත්තන්ති දීපෙන්තා වදන්ති.

261. විවරි භගවා ද්වාරන්ති න භගවා උට්ඨාය ද්වාරං විවරි. විවරියතුති පන
 හත්ථං පසාරෙසි. තතො ‘භගවා තුම්හෙහි අනෙකාසු කජ්ජකොටීසු දානං දදමානෙහි
 න සහත්ථා ද්වාරවිවරණකම්මං කත’න්ති සයමෙව ද්වාරං විවටං. තං පන යස්මා
 භගවතො මනෙන විවටං, තස්මා විවරි භගවා ද්වාරන්ති වත්තුං වට්ටති.

භගවතා සද්ධිං සම්මොදිංසුති යථා බමනියාදිති පුච්ඡන්තො භගවා තෙහි, එවං
 තෙපි භගවතා සද්ධිං සමජ්ජවත්තමොදා අහෙසුං. සිතොදකං විය උණ්හොදකෙන
 සම්මොදිතං එකිභාවං අගමංසු. යාය ව ‘කච්චි, හො ගොතම, බමනියං; කච්චි
 යාපනියං, කච්චි හොතො ව ගොතමස්ස සාවකානඤ්ච අප්පාබාධං, අප්පාතඬ්ඨකං,
 ලහුට්ඨානං, බලං, ඵාසුචිහාරො’ති ආදිකාය කථාය සම්මොදිංසු, තං
 පීතිපාමොජ්ජසඬ්ඨාතසම්මොදජනනතො සම්මොදිතුං යුත්තභාවතො ව
 සම්මොදනීයං, අත්ථබ්බාඤ්ජනමධුරතාය සුවිරම්පි කාලං සාරෙතුං නිරන්තරං
 පවත්තෙතුං අරභභාවතො සරිතබ්බභාවතො ව සාරණීයං. සුයාමානසුඛතො
 සම්මොදනීයං, අනුස්සරියමානසුඛතො ව සාරණීයං. තථා බ්බාඤ්ජනපරිසුද්ධතාය
 සම්මොදනීයං, අත්ථපරිසුද්ධතාය සාරණීයං. එවං අනෙකෙහි පරියායෙහි
 සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං විනිසාරෙන්වා පරියොසාපෙන්වා නිට්ඨපෙන්වා
 එකමන්තං නිසීදිංසු.

අම්බට්ඨො පන මාණ්ඩොති සො කිර භගවතො රූපසම්පත්තියං
 විත්තජ්ජසාදමන්තම්පි අකත්වා ‘දසබලං අපසාදෙස්සාමි’ති උදරෙ බද්ධසාටකං
 මුඤ්චිත්වා කණ්ඨෙ ඔලම්බෙන්වා එකෙන හත්ථෙන දුස්සකණ්ණං ගහෙන්වා
 වඬ්ඨකමං අභිරුහිත්වා කාලෙත බාහුං, කාලෙත උදරං, කාලෙත පිට්ඨිං දස්සෙන්තො,
 කාලෙත හත්ථවිකාරං, කාලෙත භමුකවිකාරං කරොන්තො, ‘කච්චි තෙ හො,
 ගොතම, ධාතුසමතා, කච්චි හික්ඛාහාරෙන න කිලමථ, අකිලමථාකාරොයෙව පන

තෙ පඤ්ඤායති; පුලානි හි තෙ අඩ්ගපච්චඩ්ගානි, පාසාදිකත්ථ ගතගතට්ඨානෙ. ‘තෙ බහුජනා රාජපබ්බජිතොති ව බුද්ධො’ති ව උජ්ජන්තබ්බමානා පණිතං ඔජ්චන්තමාහාරං දෙන්ති. පස්සථ, හො, ගෙහං, චිත්තසාලා විය, දිබ්බපාසාදො විය. ඉමං මඤ්චං පස්සථ, බිම්බොහනං පස්සථ, කිං ඵවරුපෙ යානෙ වසන්තස්ස සමණධම්මං කාතුං දුක්කර’න්ති ඵවරුපං උජ්ජන්තකථං අනාවාරභාවසාරණියං කථෙති, තෙන වුත්තං – “අම්බට්ඨො පන මාණවො වඩ්කමන්තොපි නිසින්තෙන හගවතා කිඤ්චි කිඤ්චි කථං සාරණියං විනිසාරෙති, ධිතොපි නිසින්තෙන හගවතා කිඤ්චි කිඤ්චි කථං සාරණියං විනිසාරෙති”ති.

262. අථ බො හගවාති අථ හගවා – “අයං මාණවො හත්ථං පසාරෙත්වා හවග්ගං ගහෙතුකාමො විය, පාදං පසාරෙත්වා අවිච්චිං විවරිතුකාමො විය, මහාසමුද්දං තරිතුකාමො විය, සිනෙරුං ආරොහිතුකාමො විය ව අට්ඨානෙ වායමති, හන්ද, තෙන සද්ධිං මන්තෙමි”ති අම්බට්ඨං මාණවං ඵතදවොච. ආචරියපාචරියෙහිති ආචරියෙහි ව තෙසං ආචරියෙහි ව.

පයමඉබ්බවාදවණ්ණනා

263. ගච්ඡන්තො වාති ඵත්ථ කාමං තිසු ඉරියාපටෙසු බ්‍රාහ්මණො ආචරියබ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං සල්ලෙච්ඡිමරහති. අයං පන මාණවො මානථද්ධතාය කථාසල්ලාපං කරොන්තො චත්තාරොපි ඉරියාපටෙ යොජෙස්සාමීති “සයානො වා හි, හො ගොතම, සයානෙනා”ති ආහ.

තතො කිර තං හගවා – “අම්බට්ඨ, ගච්ඡන්තස්ස වා ගච්ඡන්තෙන, ධිතස්ස වා ධිතෙන, නිසින්තස්ස වා නිසින්තෙනාවරියෙන සද්ධිං කථා නාම සබ්බාවරියෙසු ලබ්භති. ත්වං පන සයානො සයානෙනාවරියෙන සද්ධිං කථෙසි, කිං තෙ ආචරියො ගොරුපං, උදාහු ත්ව”න්ති ආහ. සො කුජ්ඣිත්වා – “යෙ ව බො තෙ, හො ගොතම, මුණ්ඩකා”තිආදිමාහ. තත්ථ මුණ්ඩෙ මුණ්ඩාති සමණෙ ව සමණාති වත්තුං වට්ටෙය්‍ය. අයං පන භීළෙන්තො මුණ්ඩකා සමණකාති ආහ. ඉබ්බාති ගහපතිකා. කණ්ණාති කණ්ණා, කාලකාති අත්ථො. බන්ධුපාදාපච්චාති ඵත්ථ බන්ධුති බ්‍රහ්මා අධිජපෙතො. තඤ්චි බ්‍රාහ්මණො පිනාමහොති වොහරන්ති. පාදානං අපච්චා පාදාපච්චා, බ්‍රහ්මුතො පිට්ඨිපාදතො ජාතාති අධිජපායො. තස්ස කිර අයං ලද්ධි – බ්‍රාහ්මණො බ්‍රහ්මුතො මුඛතො නික්ඛන්තා, බත්තියා උරතො, වෙස්සා නාහිතො, සුද්දා ජාණුතො, සමණො පිට්ඨිපාදතොති. ඵවං කථෙත්තො ව පනෙස කිඤ්චාපි අනියමෙත්වා කථෙති. අථ බො හගවන්තමෙව වදාමීති කථෙති.

අථ බො හගවා – “අයං අම්බට්ඨො ආගතකාලතො පට්ඨාය මයා සද්ධිං කථයමානො මානමෙව නිස්සාය කථෙසි, ආසිවිසං ගීවායං ගණ්හන්තො විය, අග්ගික්ඛන්ධං ආලිඬ්ගන්තො විය, මත්තවාරණං සොණ්ඩාය පරාමසන්තො විය, අත්තතො පමාණං න ජානාති. හන්ද නං ජානාපෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා “අත්ථිකවතො බො පන තෙ, අම්බට්ඨා”තිආදිමාහ. තත්ථ ආගන්ත්වා

කත්තබ්බකිව්වසඬ්ඛානො අත්ථො, එතස්ස අත්ථිති අත්ථිකං, තස්ස මාණවස්ස විත්තං. අත්ථිකමස්ස අත්ථිති අත්ථිකවා, තස්ස අත්ථිකවතො තව ඉධාගමනං අහොසිති අත්ථො.

බො පනාති නිපාතමත්තං. යායෙව බො පනත්ථායාති යෙනෙව බො පනත්ථෙත. ආගච්ඡෙය්‍යාථාති මම වා අඤ්ඤෙසං වා සන්තිකං යදා කදාචි ආගච්ඡෙය්‍යාථ. තමෙව අත්ථන්ති ඉදං පුරිසලිඬ්ඛවසෙනෙව චුත්තං. මනසි කරෙය්‍යාථාති විත්තෙ කරෙය්‍යාථ. ඉදං චුත්තං හොති – ත්වං ආචරියෙන අත්තනො කරණියෙන පෙසිතො, න අමිහාකං පරිභවනත්ථාය, තස්මා තමෙව කිව්වං මනසි කරොහිති. එවමස්ස අඤ්ඤෙසං සන්තිකං ආගතානං වත්තං දස්සෙත්වා මානනිග්ගණ්හනත්ථං “අචුසිතවායෙව බො පනා” තිආදිමාහ. තස්සත්ථො පස්සථ හො අයං අම්බට්ඨො මාණවො ආචරියකුලෙ අචුසිතවා අසික්ඛිතො අප්පස්සුතොව සමානො. චුසිතමානීති “අහං චුසිතවා සික්ඛිතො බහුස්සුතො” ති අත්තානං මඤ්ඤති. එතස්ස හි එවං ඵරුසවචනසමුදාවාරෙ කාරණං කිමඤ්ඤත්‍ර අචුසිතත්තාති ආචරියකුලෙ අසංචුද්ධා අසික්ඛිතා අප්පස්සුතායෙව හි එවං වදන්තිති.

264. කුපිතොති කුද්ධො. අනත්තමනොති අසකමනො, කිං පන භගවා තස්ස කුප්ඤ්ඤානභාවං ඤත්වා එවමාහ උදාහු අඤ්ඤත්වාති? ඤත්වා ආහාති. කස්මා ඤත්වා ආහාති? තස්ස මානනිමිදන්තත්ථං. භගවා හි අඤ්ඤාසි – “අයං මයා එවං චුත්තෙ කුප්ඤ්ඤත්වා මම ඤාතකෙ අක්කොසිස්සති. අථස්සාහං යථා නාම කුසලො භිසක්කො දොසං උග්ගිලෙත්වා නීහරති, එවමෙව ගොත්තෙන ගොත්තං, කුලාපදෙසෙන කුලාපදෙසං, උට්ඨාපෙත්වා භවග්ගප්පමාණෙන විය උට්ඨිතං මානද්ධපං මූලෙ ඡෙත්වා නිපාතෙස්සාමි” ති. චූංසෙන්නොති සට්ඨෙන්නො. වම්භෙන්නොති භීලෙන්නො. පාපිතො භවිස්සතිති වණ්ඩහාවාදිදොසං පාපිතො භවිස්සති.

වණ්ඩාති මානනිස්සිතකොධයුත්තා. ඵරුසාති බරා. ලහුසාති ලහුකා. අප්පකෙනෙව තුස්සන්ති වා දුස්සන්ති වා උදකපිට්ඨෙ අලාබ්භකථාහං විය අප්පකෙනෙව උප්පවන්ති. භස්සාති බහුභාණිතො. සක්‍යානං මුඛෙ විවට්ඨෙ අඤ්ඤස්ස වචනොකාසො නත්ථිති අධිප්පායෙනෙව වදති. සමානාති ඉදං සන්තාති පුරිමපදස්ස වෙච්චනං. න සක්කරොන්තිති න බ්‍රාහ්මණානං සුන්දරෙනාකාරෙන කරොන්ති. න ගරුං කරොන්තිති බ්‍රාහ්මණෙසු ගාරවං න කරොන්ති. න මානෙන්නීති න මනෙන පියායන්ති. න පූජෙන්නීති මාලාදීහි තෙසං පූජං න කරොන්ති. න අපවායන්තිති අභිවාදනාදීහි තෙසං අපවිතිකම්මං නිවචුත්තිං න දස්සෙන්නි තයිදන්ති තං ඉදං. යදිමෙ සක්‍යාති යං ඉමෙ සක්‍යා න බ්‍රාහ්මණෙ සක්කරොන්ති...පෙ.... න අපවායන්ති, තං තෙසං අසක්කාරකරණාදි සබ්බං න යුත්තං, නානුලොමන්ති අත්ථො.

දුතියඉභවාදවණ්ණනා

265. අපරද්වුන්ති අපරජ්ඣිංසු. එකමිදාහන්ති එත්ථ ඉදන්ති නිපාතමත්තං. එකං අහන්ති අත්ථො. සන්ධාගාරන්ති රජ්ජඅනුසාසනසාලා. සකායාති අභිසිත්තරාජානො. සකාකුමාරාති අනභිසිත්තා. උච්චෙසුති යථානුරූපෙසු පල්ලඬිකපීඨකචෙත්තාසනඵලකචිත්තත්ථරණාදිහෙදෙසු. සඤ්ජග්ගන්තාති උජ්ජණ්ඩනවසෙන මහාහසිතං හසන්තා. සංකීලන්තාති හසිතමත්ත කරණඅඬිගුලිසඬිසට්ටනපාණිප්පහාරදානාදීති කරොන්තා. මමඤ්ඤෙව මඤ්ඤෙති එවමහං මඤ්ඤාමි, මමඤ්ඤෙව අනුහසන්ති, න අඤ්ඤන්ති.

කස්මා පන තෙ එවමකංසුති? තෙ කිර අම්බට්ඨස්ස කුලවංසං ජානන්ති. අයඤ්ච තස්මිං සමයෙ යාව පාදන්තා ඔලම්බෙන්වා නිවත්ථසාටකස්ස එකෙන හත්ථෙන දුස්සකණ්ණං ගහෙන්වා බන්ධට්ඨිකං නාමෙන්වා මානමදෙන මත්තො විය ආගච්ඡති. තතො – “පස්සථ හො අම්හාකං දාසස්ස කණ්භායනගොත්තස්ස අම්බට්ඨස්ස ආගමනකාරණං”න්ති වදන්තා එවමකංසු. සොපි අත්තනො කුලවංසං ජානාති. තස්මා “මමඤ්ඤෙව මඤ්ඤෙ”ති තක්කයිත්ථ.

ආසනෙනාති “ඉදමාසනං, එත්ථ නිසීදාහී”ති එවං ආසනෙන නිමන්තනං නාම හොති, තථා න කොචි අකාසී.

තතියඉඛිභවාදවණ්ණනා

266. ලට්ඨකාති බෙන්තලෙඬ්ඬුනං අත්තරෙතිවාසිනී බුද්දකසකුණිකා. කුලාවකෙති නිවාසනට්ඨානෙ. කාමලාපිනීති යදිච්ඡකභාණිනී, යං යං ඉච්ඡති තං තං ලපති, න තං කොචි හංසො වා කොඤ්ථො වා මොරො වා ආගන්ත්වා “කිං ත්වං ලපසී”ති නිසෙධෙති. අභිසජ්ජිතුන්ති කොධවසෙන ලග්ගිතුං.

එවං චුත්තෙ මාණවො – “අයං සමණො ගොතමො අත්තනො ඤාතකෙ ලට්ඨකසදිසෙ කත්වා අම්හෙ හංසකොඤ්ථමොරසදිසෙ කරොති, නිම්මානො දානි ජානො”ති මඤ්ඤමානො උත්තරි චත්තාරො වණ්ණෙ දස්සෙති.

දාසිපුත්තවාදවණ්ණනා

267. නිම්මාදෙතීති නිම්මදෙති නිම්මානෙ කරොති. යංනුනාහන්ති යදි පනාහං. “කණ්භායනොහමස්මි, හො ගොතමා”ති ඉදං කිර වචනං අම්බට්ඨො තික්ඛන්තුං මහාසද්දෙන අවොච. කස්මා අවොච? කිං අසුද්ධභාවං න ජානාතීති? ආම ජානාති. ජානන්තොපි භවපට්ච්ඡන්තමෙතං කාරණං, තං අනෙන න දිට්ඨං. අපස්සන්තො මහාසමණො කිං වක්ඛතීති මඤ්ඤමානො මානථද්ධතාය අවොච. මාතාපෙත්තිකන්ති මාතාපිතුනං සන්තකං. නාමගොත්තන්ති පණ්ණත්තිවසෙන නාමං, පවෙණ්වසෙන ගොත්තං. අනුස්සරතොති අනුස්සරන්තස්ස කුලකොට්ඨං සොධෙන්තස්ස. අයාපුත්තාති සාමිනො පුත්තා. දාසිපුත්තොති සරදාසියාව පුත්තො.

තස්මා යථා දාසෙන සාමිනො උපසඬ්ඛිතබ්බා, එවං අනුපසඬ්ඛමන්තං තං දිස්වා සක්කා අනුප්පිංසුති දස්සෙති.

ඉතො පරං තස්ස දාසභාවං සක්කානඤ්ච සාමිභාවං පකාසෙත්වා අත්තනො ව අම්බට්ඨස්ස ව කුලවංසං ආහරන්තො සක්කා ඛො පනාතිආදිමාහ. තත්ථ දහන්තීති යපෙත්ති, ඔක්කාකො නො පුබ්බපුරිසොති, එවං කරොන්තීති අත්ථො. තස්ස කිර රඤ්ඤො කථනකාලෙ උක්කා විය මුඛතො පහා නිව්ඡරති, තස්මා තං “ඔක්කාකො”ති සඤ්ජානිංසුති. පබ්බාපෙසීති නීහරි.

ඉදානි තෙ නාමවසෙන දස්සෙත්තො – “ඔක්කාමුඛ”න්තිආදිමාහ. තත්ත්වයං අනුපුබ්බි කථා – පයමකප්පිකානං කිර රඤ්ඤො මහාසම්මතස්ස රොජො නාම පුත්තො අහොසි. රොජස්ස වරරොජො, වරරොජස්ස කල්‍යාණො, කල්‍යාණස්ස වරකල්‍යාණො, වරකල්‍යාණස්ස මන්ධාතා, මන්ධාතූස්ස වරමන්ධාතා, වරමන්ධාතූස්ස උපොසථො, උපොසථස්ස වරො, වරස්ස උපවරො, උපවරස්ස මසදෙවො, මසදෙවස්ස පරම්පරාය වතුරාසීතිඛන්තියසහස්සානි අහෙසුං. තෙසං පච්ඡතො තයො ඔක්කාකවංසා අහෙසුං. තෙසු තතියඔක්කාකස්ස පඤ්ච මහෙසියො අහෙසුං – හත්ථා, විත්තා, ජන්තු, ජාලිනී, විසාබානි. එකෙකිස්සා පඤ්චපඤ්චඉත්ථිසතපරිවාරා. සබ්බජෙට්ඨාය වත්තාරො පුත්තා – ඔක්කාමුඛො, කරකණ්ඩු, හත්ථිනිකො, සිනිසුරොති. පඤ්ච ධීතරො – පියා, සුප්පියා, ආනන්දා, විජිතා, විජිතසෙනාති. ඉති සා නව පුත්තෙ විජායිත්වා කාලමකාසි.

අථ රාජා අඤ්ඤං දහරිං අහිරුපං රාජධීතරං ආනෙත්වා අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ යපෙසි. සා ජන්තුං නාම පුත්තං විජායි. අථ නං පඤ්චමදිවසෙ අලඬ්ඛරිත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසි. රාජා තුට්ඨො තස්සා වරං අදාසි. සා ඤාතකෙහි සද්ධිං මන්තෙත්වා පුත්තස්ස රජ්ජං යාචි. රාජා – “තස්ස, වසලි, මම පුත්තානං අත්තරායං ඉච්ඡමි”ති තජ්ජෙසි. සා පුනථපුනං රහො රාජානං පරිතොසෙත්වා – “මහාරාජ, මුසාවාදො නාම න වට්ටති”තිආදීනි වත්වා යාවතියෙව. අථ රාජා පුත්තෙ ආමන්තෙසි – “අහං තාතා, තුම්භාකං කනිට්ඨං ජන්තුකුමාරං දිස්වා තස්ස මාතුයා සහසා වරං අදාසිං, සා පුත්තස්ස රජ්ජං පරිණාමෙතුං ඉච්ඡති. තුම්භෙ යපෙත්වා මඬගලහත්ථිං මඬගලඅස්සං මඬගලරථඤ්ච යත්තකෙ ඉච්ඡථ, තත්තකෙ හත්ථිඅස්සරථෙ ගහෙත්වා ගච්ඡථ. මමච්චයෙන ආගන්ත්වා රජ්ජං කරෙය්‍යාථා”ති, අට්ඨන්ති අමච්චෙහි සද්ධිං උයොයාපෙසි.

තෙ නානප්පකාරං රොදිත්වා කන්දිත්වා – “තාත, අම්භාකං දොසං බමථා”ති රාජානඤ්චෙව රාජොරොධෙ ව බමාපෙත්වා, “මයම්පි භාතුහි සද්ධිං ගච්ඡාමා”ති රාජානං ආපුච්ඡිත්වා නගරා නික්ඛන්තා හගිනියො ආදාය වතුරඬ්ඛිනියා සෙනාය පරිවුතා නගරා නික්ඛමිංසු. “කුමාරා පිතුඅච්චයෙන ආගන්ත්වා රජ්ජං කාරෙස්සන්ති, ගච්ඡාම තෙ උපට්ඨහාමා”ති වින්තෙත්වා බහු මනුස්සා අනුබන්ධිංසු. පයමදිවසෙ යොජනමත්තා සෙනා අහොසි, දුතියෙ ද්වියොජනමත්තා, තතියෙ තියොජනමත්තා. කුමාරා මන්තයිංසු – “මහා බලකායො, සචෙ මයං කඤ්චි සාමන්තරාජානං

මද්දිත්වා ජනපදං ගණ්භෙය්‍යාම, සොපි නො නප්පසභෙය්‍යා. කිං පරෙසං පිළාය කතාය, මහා අයං ජම්බුදීපො, අරඤ්ඤෙ නගරං මාපෙස්සාමා''ති හිමවත්තාහිමුඛා ගන්ත්වා නගරවත්ථුං පරියෙසිංසු.

තස්මිඤ්ච සමයෙ අම්භාකං බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා කපිලබ්‍රාහ්මණො නාම හුත්වා නික්ඛම්ම ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවත්තපස්සෙ පොක්ඛරණියා තීරෙ සාකච්ඡාසංඝේ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා වසති. සො කිර භූමිමජාලං නාම විජ්ජං ජානාති, යාය උද්ධං අසීතිහත්ථෙ ආකාසෙ, හෙට්ඨා ච භූමියම්පි ගුණදොසං පස්සති. එතස්මිං පදෙසෙ තිණගුම්බලතා දක්ඛිණාවට්ඨා පාචිනාහිමුඛා ජායන්ති. සිහබ්‍යග්ගසාදයො මිගසුකරෙ සප්පබ්බ්‍ලාරා ච මණ්ඩුකමුසිකෙ අනුබන්ධමානා තං පදෙසං පත්වා න සක්කොන්ති තෙ අනුබන්ධිතුං. තෙහි තෙ අඤ්ඤදත්ථු සන්තප්පිතා නිවත්තන්තියෙව. සො - “අයං පථවියා අග්ගපදෙසො”ති ඤත්වා තත්ථ අත්තනො පණ්ණසාලං මාපෙසි.

අථ තෙ කුමාරෙ නගරවත්ථුං පරියෙසමානෙ අත්තනො වසනොකාසං ආගතෙ දිස්වා පුච්ඡිත්වා තං පවත්තිං ඤත්වා තෙසු අනුකම්පං ජනෙත්වා අවොච - “ඉමස්මිං පණ්ණසාලට්ඨානෙ මාපිතං නගරං ජම්බුදීපෙ අග්ගනගරං භවිස්සති. එත්ථ ජාතපුරිසෙසු එකෙකො පුරිසසතම්පි පුරිසසභස්සම්පි අභිභවිතුං සක්ඛිස්සති. එත්ථ නගරං මාපෙථ, පණ්ණසාලට්ඨානෙ රඤ්ඤො සරං කරොථ. ඉමස්මිඤ්ච ඔකාසෙ යත්වා වණ්ඩාලපුත්තොපි වක්කවත්තිබ්බලෙන අතිසෙය්‍යා”ති. නනු, භන්තෙ, අය්‍යස්ස වසනොකාසොති? “මම වසනොකාසො”ති මා වින්තයිත්ථ. මය්හං එකපස්සෙ පණ්ණසාලං කත්වා නගරං මාපෙත්වා කපිලවත්ථුන්ති නාමං කරොථා”ති. තෙ තථා කත්වා තත්ථ නිවාසං කප්පෙසු.

අථාමච්චා - “ඉමෙ දාරකා වයජ්ජත්තා, සවෙ නෙසං පිතා සන්තිකෙ භවෙය්‍යා, සො ආවාහවිවාහං කරෙය්‍යා. ඉදානි පන අම්භාකං භාරො”ති වින්තෙත්වා කුමාරෙහි සද්ධිං මන්තයිංසු. කුමාරා අම්භාකං සදිසා බත්තියධීතරො නාම න පස්සාම, නාපි භගිනීනං සදිසෙ බත්තියකුමාරකෙ, අසදිසසංයොගෙ ච නො උප්පන්නා පුත්තා මාතිතො වා පිතිතො වා අපරිසුද්ධා ජාතිසම්භෙදං පාපුණ්ණස්සන්ති. තස්මා මයං භගිනීහියෙව සද්ධිං සංවාසං රොචෙමාති. තෙ ජාතිසම්භෙදභයෙන ජෙට්ඨකභගිනිං මාතුට්ඨානෙ යපෙත්වා අවසෙසාහි සංවාසං කප්පෙසු.

තෙසං පුත්තෙහි ච ධිතාහි ච වඩ්ඪමානානං අපරෙන සමයෙන ජෙට්ඨකභගිනියා කුට්ඨරොගො උදපාදි, කොවිළාරපුප්ඵසදිසාති ගත්තාති අහෙසු. රාජකුමාරා ඉමාය සද්ධිං එකතො නිසජ්ජට්ඨානභොජනාදීනි කරොන්තානම්පි උපරි අයං රොගො සඬකමතීති වින්තෙත්වා එකදිවසං උය්‍යානකීළං ගච්ඡන්තා විය තං යානෙ ආරොපෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා භූමියං පොක්ඛරණිං බණ්ණාපෙත්වා තත්ථ බාදනීයභොජනීයෙන සද්ධිං තං පක්ඛිපිත්වා සරසඬබ්බෙපෙන උපරි පදරං පට්ඨිතාදෙත්වා පංසුං දත්වා පක්කම්සු.

තෙන ව සමයෙන රාමො නාම බාරාණසිරාජා කුට්ඨරොගො නාටකිත්ථිහි ව ඔරොධෙහි ව ජිගුච්ඡියමානො තෙන සංවෙගෙන ජෙට්ඨපුත්තස්ස රජ්ජං දත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තත්ථ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා මූලඵලානි පරිභුඤ්ජන්තො නචිරස්සෙව අරොගො සුවණ්ණවණ්ණො හුත්වා ඉතො ටිතො ව විවරන්තො මහන්තං සුසිරරුක්ඛං දිස්වා තස්සබ්භන්තරෙ සොළසහත්ථප්පමාණං ඔකාසං සොධෙත්වා ද්වාරඤ්ච වාතපානඤ්ච යොජෙත්වා නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා තත්ථ වාසං කප්පෙසි. සො අභිගාරකටාහෙ අග්ගිං කත්වා රත්තිං මිගසුකරාදීනං සද්දෙ සුණන්තො සයති. සො – “අසුකස්මිං පදෙසෙ සීහො සද්දමකාසි, අසුකස්මිං බ්‍යග්ගෙසො”ති සල්ලක්ඛෙත්වා පහාතෙ තත්ථ ගන්ත්වා විසාසමංසං ආදාය පවිත්වා බාදති.

අටෙකදිවසං තස්මිං පවිචුසසමයෙ අග්ගිං ජාලෙත්වා නිසින්තෙ රාජධිතාය සරීරගන්ධෙන ආගන්ත්වා බ්‍යග්ගෙසො තස්මිං පදෙසෙ පංසුං වියුහන්තො පදරෙ විවරමකාසි, තෙන ව විවරෙන සා බ්‍යග්ගං දිස්වා භිතා විස්සරමකාසි. සො තං සද්දං සුත්වා – “ඉත්ථිසද්දො එසො”ති ව සල්ලක්ඛෙත්වා පාතොව තත්ථ ගන්ත්වා – “කො එත්ථා”ති ආහ. මාතුගාමො සාමිති. කිං ජාතිකාසිති? ඔක්කාකමහාරාජස්ස ධිතා සාමිති. නික්ඛමාති? න සක්කා සාමිති. කිං කාරණාති? ඡවිරොගො මෙ අත්ථිති. සො සබ්බං පවත්තිං පුච්ඡිත්වා බත්තියමානෙන අනික්ඛමන්තිං – “අහමපි බත්තියො”ති අත්තනො බත්තියභාවං ජානාපෙත්වා නිස්සෙණිං දත්වා උද්ධරිත්වා අත්තනො වසනොකාසං නෙත්වා සයං පරිභුත්තභෙසජ්ජානියෙව දත්වා නචිරස්සෙව අරොගං සුවණ්ණවණ්ණං කත්වා තාය සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි. සා පයමසංවාසෙනෙව ගබ්භං ගණ්භිත්වා ද්වෙ පුත්තෙ විජායි, පුතපි ද්වෙති, එවං සොළසක්ඛන්තුමිපි විජායි. එවං ද්වන්තිංස භාතරො අහෙසුං. තෙ අනුපුබ්බෙන වුඩ්ඪිප්පත්තෙ පිතා සබ්බසිප්පානි සික්ඛාපෙසි.

අටෙකදිවසං එකො රාමරඤ්ඤො නගරවාසී වනවරකො පබ්බතෙ රතනානි ගවෙසන්තො රාජානං දිස්වා සඤ්ජානිත්වා ආහ – “ජානාමහං, දෙව, තුම්භෙ”ති. තතො නං රාජා සබ්බං පවත්තිං පුච්ඡි. තස්මිංයෙව ව බණෙ තෙ දාරකා ආගමිංසු. සො තෙ දිස්වා – “කෙ ඉමෙ”ති ආහ. “පුත්තා මෙ”ති ව වුත්තෙ තෙසං මාතිකවංසං පුච්ඡිත්වා – “ලද්ධං දානි මෙ පාහන්”න්ති නගරං ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසි. සො ‘පිතරං ආනයිස්සාමි’ති චතුරඨගිනියා සෙනාය තත්ථ ගන්ත්වා පිතරං වන්දිත්වා – “රජ්ජං, දෙව, සම්පට්ඨිජා”ති යාචි. සො – “අලං, තාත, න තත්ථ ගච්ඡාමි, ඉධෙව මෙ ඉමං රුක්ඛං අපනෙත්වා නගරං මාපෙහි”ති ආහ. සො තථා කත්වා තස්ස නගරස්ස කොලරුක්ඛං අපනෙත්වා කතත්තා කොලනගරන්ති ව බ්‍යග්ගපටෙ කතත්තා බ්‍යග්ගපටන්ති වාති ද්වෙ නාමානි ආරොපෙත්වා පිතරං වන්දිත්වා අත්තනො නගරං අගමාසි.

තතො වයප්පත්තෙ කුමාරෙ මාතා ආහ – “තාතා, තුම්භාකං කපිලවත්ථුවාසිනො සකායා මාතුලා සන්ති. මාතුලධිතානං පන වො එවරූපං නාම කෙසග්ගහණං හොති, එවරූපං දුස්සගහණං. යදා තා න්භානතිත්ථං ආගච්ඡන්ති, තදා

ගන්නවා යස්ස යා රුච්චිති, සො තං ගණ්හතු’ ති. තෙ තපෙව ගන්නවා තාසු න්හන්වා සීසං සුක්ඛාපයමානාසු යං යං ඉච්ඡිංසු, තං තං ගහෙන්වා නාම සාවෙන්වා අගමිංසු. සකාරාජානො සුත්වා ‘‘හොතු, හණ, අම්භාකං ඤාතකා එව තෙ’’ ති තුණ්හී අහෙසුං. අයං සකායකොලියානං උප්පත්ති. එවං තෙසං සකායකොලියානං අඤ්ඤමඤ්ඤං ආවාහවිවාහං කරොත්තානං යාව බුද්ධකාලා අනුපච්ඡින්නොව වංසො ආගතො. තත්ථ හගවා සකායවංසං දස්සෙතුං – ‘‘තෙ රට්ඨස්මා පබ්බාජිතා හිමවන්තපස්සෙ පොක්ඛරණියා තීරෙ’’ ති ආදිමාහ. තත්ථ සම්මන්තීති වසන්ති. සකායා වත භොති රට්ඨස්මා පබ්බාජිතා අරඤ්ඤෙ වසන්තාපි ජාතිසම්භෙදමකන්වා කුලවංසං අනුරක්ඛිතුං සකායා, සමත්ථා, පටිබලාති අත්ථො. තදග්ගෙති තං අග්ගං කන්වා, තතො පටියායාති අත්ථො. සො ව නෙසං පුබ්බපුරිසොති සො ඔක්කාකො රාජා එතෙසං පුබ්බපුරිසො. නත්ථි එතෙසං ගහපතිවංසෙන සම්භෙදමත්තමිති.

එවං සකායවංසං පකාසෙන්වා ඉදානි අම්බට්ඨවංසං පකාසෙන්තො – ‘‘රඤ්ඤො ඛො පනා’’ ති ආදිමාහ. කණ්හං නාම ජනෙසීති කාලවණ්ණං අත්තොකුච්ඡියංයෙව සඤ්ජාතදන්තං පරුළ්භමස්සදායීකං පුත්තං විජායි. පබ්බාහාසීති යක්ඛො ජාතොති හයෙන පලායිත්වා ද්වාරං පිටියායීතෙසු සරමානුසකෙසු ඉතො විතො ව විවරන්තො ධොවථ මන්තිආදීනි වදන්තො උච්චාසද්දමකාසී.

268. තෙ මාණවකා හගවන්තං එතදවොචුන්ති අත්තනො

උපාරම්භමොචනත්ථාය – ‘‘එතං මා හව’’ ති ආදිවචනං අවොචුං. තෙසං කීර එතදභොසී – ‘‘අම්බට්ඨො අම්භාකං ආවරියස්ස ජෙට්ඨන්තෙවාසී, සවෙ මයං එවරුපෙ යානෙ එකද්වෙවචනමත්තමිති න වක්ඛාම, අයං නො ආවරියස්ස සන්තිකෙ අම්භෙ පරිහින්දිස්සති’’ ති උපාරම්භමොචනත්ථං එවං අවොචුං. විත්තෙන පනස්ස නිම්මදභාවං ආකඬ්ඛන්ති. අයං කීර මානනිස්සිතත්තා තෙසමිති අප්පියොව. කලායාණවාක්කරණොති මධුරවචනො. අස්මිං වචනෙති අත්තනා උග්ගහිතෙ වෙදන්තයවචනෙ. පටිමන්තෙතුන්ති පුච්ඡිතං පඤ්ඤං පටිකපෙතුං, විස්සජ්ජෙතුන්ති අත්ථො. එතස්මිං වා දාසිපුත්තවචනෙ. පටිමන්තෙතුන්ති උත්තරං කපෙතුං.

269. අථ ඛො හගවාති අථ ඛො හගවා – ‘‘සවෙ ඉමෙ මාණවකා එත්ථ

නිසින්තා එවං උච්චාසද්දං කරිස්සන්ති, අයං කථා පරියොසානං න ගමිස්සති. හන්ද, නෙ නිස්සද්දෙ කන්වා අම්බට්ඨෙතෙව සද්ධිං කපෙමි’’ ති තෙ මාණවකෙ එතදවොච. තත්ථ මන්තවිභොති මන්තයථ. මයා සද්ධිං පටිමන්තෙතුති මයා සහ කපෙතු. එවං චුත්තෙ මාණවකා වින්තයිංසු – ‘‘අම්බට්ඨො තාව දාසිපුත්තොසීති චුත්තෙ පුත සීසං උක්ඛිපිතුං නාසක්ඛි. අයං ඛො ජාති නාම දුප්ජානා, සවෙ අඤ්ඤමිති කිඤ්චි සමණො ගොතමො ‘ත්ථං දාසො’ ති වක්ඛති, කො තෙන සද්ධිං අඬ්ඬං කරිස්සති. අම්බට්ඨො අත්තනා බද්ධං පුට්ඨං අත්තනාව මොවෙතු’’ ති අත්තානං පරිමොවෙන්වා තස්සෙව උපරි බිපන්නා – ‘‘සුජාතො ව භො ගොතමා’’ ති ආදිමාහංසු.

270. සහධම්මිකොති සහෙතුකො සකාරණො. අකාමා ඛ්‍යාකාතඛිබ්බොති අත්තනා අනිච්ඡන්තෙනපි ඛ්‍යාකරිතඛිබ්බො, අවස්සං විස්සජ්ජෙනඛිබ්බොති අත්ථො. අඤ්ඤෙන වා අඤ්ඤං පටිවරිස්සසීති අඤ්ඤෙන වචනෙන අඤ්ඤං වචනං පටිවරිස්සසී අජ්ඣොත්ථරිස්සසී, පටිච්ඡාදෙස්සසීති අත්ථො. යො හි “කිං ගොත්තො ත්ව”න්ති එවං පුට්ඨො – “අහං තයො වෙදෙ ජානාමි”තිආදීනි වදති, අයං අඤ්ඤෙන අඤ්ඤං පටිවරති නාම. පක්කම්ස්සසී වාති පුච්ඡිතං පඤ්භං ජානන්තොව අකට්ඨකාමනාය උට්ඨායාසනා පක්කම්ස්සසී වා.

තුණ්හි අහොසීති සමණො ගොතමො මං සාමංයෙව දාසිපුත්තභාවං කථාපෙතුකාමො, සාමං කථිතෙ ව දාසො නාම ජාතොයෙව හොති. අයං පන ද්වතික්ඛන්තුං වොදෙත්වා තුණ්හි භවිස්සති, තතො අහං පරිවත්තිත්වා පක්කම්ස්සාමිති වින්තෙත්වා තුණ්හි අහොසි.

271. වජිරං පාණිමිහි අස්සාති වජිරපාණි. යක්ඛොති න යො වා සො වා යක්ඛො, සක්කො දෙවරාජාති වෙදිතඛිබ්බො. ආදිත්තන්ති අග්ගිවණ්ණං. සම්පජ්ජලිතන්ති සුට්ඨු පජ්ජලිතං. සජොතිභූතන්ති සමන්තතො ජොතිභූතං, එකග්ගිජාලභූතන්ති අත්ථො. ධීතො හොතීති මහන්තං සීසං, කන්දලමකුළසදිසා දායා භයානකානි අක්ඛිනාසාදීනි එවං විරූපරූපං මාපෙත්වා ධීතො.

කස්මා පනෙස ආගතොති? දිට්ඨිවිස්සජ්ජාපනත්ථං. අපි ව – “අහඤ්චෙව ඛො පන ධම්මං දෙසෙය්‍යං, පරෙ ව මෙ න ආජානෙය්‍යු”න්ති එවං ධම්මදෙසනාය අප්පොස්සක්කභාවං ආපන්නෙ භගවති සක්කො මහාබ්‍රහ්මනා සද්ධිං ආගන්ත්වා – “භගවා ධම්මං දෙසෙථ, තුම්හාකං ආණාය අවත්තමානෙ මයං වත්තාපෙස්සාම, තුම්හාකං ධම්මවක්කං හොතු, අම්හාකං ආණාවක්ක”න්ති පටිඤ්ඤං අකාසි. තස්මා – “අජ්ජ අම්බට්ඨං තාසෙත්වා පඤ්භං විස්සජ්ජාපෙස්සාමි”ති ආගතො.

භගවා චෙව පස්සති අම්බට්ඨො වාති යදි හි තං අඤ්ඤෙපි පස්සෙය්‍යුං, තං කාරණං අගරු අස්ස, “අයං සමණො ගොතමො අම්බට්ඨං අත්තනො වාදෙ අනොතරන්තං ඤත්වා යක්ඛං ආවාහෙත්වා දස්සෙසී, තතො අම්බට්ඨො භයෙන කට්ඨෙ”ති වදෙය්‍යුං. තස්මා භගවා චෙව පස්සති අම්බට්ඨො ව. තස්ස තං දිස්වා ව සකලසරිරතො සෙදා මුච්චිංසු. අත්තොකුච්ඡි විපරිවත්තමානා මහාරවං විරවි. සො “අඤ්ඤෙපි නු ඛො පස්සන්ති”ති ඔලොකෙන්තො කස්සවි ලොමහංසමත්තම්පි නාද්දස. තතො – “ඉදං භයං මමෙව උජ්ජන්තං, සවාහං යක්ඛොති වක්ඛාමි, ‘කිං තවමෙව අක්ඛීනි අත්ථි, ත්වමෙව යක්ඛං පස්සසී, පඨමං යක්ඛං අදිස්වා සමණෙන ගොතමෙන වාදසඬ්ඨිට්ඨෙ පක්ඛිත්තොව යක්ඛං පස්සසී’ති වදෙය්‍යු”න්ති වින්තෙත්වා “න දානි මෙ ඉධ අඤ්ඤං පටිසරණං අත්ථි, අඤ්ඤත්‍ර සමණා ගොතමා”ති මඤ්ඤමානො අථ ඛො අම්බට්ඨො මාණුවො...පෙ.... භගවන්තං එතදවොච.

272. තාණං ගවෙසීති තාණං ගවෙසමානො. ලෙණං ගවෙසීති ලෙණං ගවෙසමානො. සරණං ගවෙසීති සරණං ගවෙසමානො. එත්ථ ච තායති රක්ඛතීති තාණං. නිලීයන්ති එත්ථාති ලෙණං. සරතීති සරණං, භයං භිංසති, විද්ධංසෙතීති අත්ථො. උපනිසිදිත්ථාති උපගම්ම හෙට්ඨාසනෙ නිසිදිත්ථා. බ්‍රවිතුති වදතු.

අම්බට්ඨවංසකථා

273-274. දක්ඛිණඡන්දන්ති දක්ඛිණාපථොති පාකටං. ගඬිගාය දක්ඛිණතො පාකටඡන්දං. තදා කිර දක්ඛිණාපථෙ ඛ්‍යු බ්‍රාහ්මණතාපසා හොන්ති, සො තත්ථ ගන්ත්වා එකං තාපසං චත්තපට්ඨත්තියා ආරාධෙසී. සො තස්ස උපකාරං දිස්වා ආභ – “අම්භො, පුරිස, මන්තං තෙ දෙමී, යං ඉච්ඡසී, තං මන්තං ගණ්භාහී” ති. සො ආභ – “න මෙ ආචරිය, අඤ්ඤො මන්තෙන, කිච්චං අත්ථී, යස්සානුභාවෙන ආවුධං න පරිවත්තති, තං මෙ මන්තං දෙහී” ති. සො – “භද්‍රං, භො” ති තස්ස ධනුඅගමතීයං අම්බට්ඨං නාම විජ්ජං අදාසී, සො තං විජ්ජං ගහෙත්වා තත්ථෙව වීමංසිත්වා – “ඉදානි මෙ මනොරථං පුරෙස්සාමී” ති ඉසිවෙසං ගහෙත්වා ඔක්කාකස්ස සන්තිකං ගතො. තෙන වුත්තං – “දක්ඛිණඡන්දං ගන්ත්වා බ්‍රහ්මමන්තෙ අධීයිත්වා රාජානං ඔක්කාකං උපසඬ්ඨිත්වා” ති.

එත්ථ බ්‍රහ්මමන්තෙති ආනුභාවසම්පන්නතාය සෙට්ඨමන්තෙ. කො නෙවං’රෙ අයං මය්භං දාසිපුත්තොති කො නු එවං අරෙ අයං මම දාසිපුත්තො. සො තං බුරුප්පන්ති සො රාජා තං මාරෙතුකාමතාය සන්නහිතං සරං තස්ස මන්තානුභාවෙන නෙව ඛිපිතුං න අපනෙතුං සක්ඛි, තාවදෙව සකලසරීරෙ සඤ්ජාතසෙදො භයෙන වෙධමානො අට්ඨාසී.

අම්ච්චාති මහාමච්චා. පාරිසජ්ජාති ඉතරෙ පරිසාවචරා. එතදවොචුන්ති – “දණ්ඩකිරඤ්ඤො කිසචච්ඡතාපසෙ අපරද්ධස්ස ආවුධවුට්ඨියා සකලරට්ඨං විනට්ඨං. නාලිකෙරො පඤ්චසු තාපසසතෙසු අජ්ජනො ච අඬ්ඨීරසෙ අපරද්ධො පථවිං භින්නිදිත්ථා නිරයං පට්ටියො” ති වින්තයන්තා භයෙන එතං සොත්ථී, හද්දන්තෙතිආදිවචනං අවොචු.

සොත්ථී භවිස්සති රඤ්ඤොති ඉදං වචනං කණ්භො චිරං තුණ්භී හුත්වා තතො අනෙකජ්ජකාරං යාවීයමානො – “තුම්භාකං රඤ්ඤො මාදිසස්ස ඉසිනො බුරුප්පං සන්නය්භන්තෙන භාරියං කම්මං කත”න්තිආදීනි ච වත්ථා පච්ඡා අභාසී. උන්ද්‍රියිස්සතීති හිජ්ජිස්සති, ට්‍රසමුට්ඨී විය විජ්ජකිරිසිස්සතීති. ඉදං සො “ජනං තාසෙස්සාමී” ති මුසා භණති. සරසන්ථම්භනමන්තෙයෙව හිස්ස විජ්ජාය ආනුභාවො, න අඤ්ඤතු. ඉතො පරෙසුපි වචනෙසු එසෙව නයො.

පල්ලොමොති පන්නලොමො. ලොමහංසනමත්තමිසිස්ස න භවිස්සති. ඉදං කිර සො “සවෙ මෙ රාජා තං දාරිකං දස්සතී” ති පටිඤ්ඤං කාරෙත්වා අවච. කුමාරෙ බුරුප්පං පතිට්ඨපෙසීති තෙන “සරො ඔතරතු” ති මන්තෙ පරිවත්ති, තෙ කුමාරස්ස

නාභියං පතිට්ඨපෙසි. ධීතරං අදාසීති සීසං ධොවිත්වා අදාසං භූජිස්සං කත්වා ධීතරං අදාසී, උළාථෙ ව තං යානෙ යිපෙසි. මා ඛො තුම්භෙ මාණවකාති ඉදං පන භගවා – “එකෙන පක්ඛෙන අම්බට්ඨො සකායානං ඤාති හොති” ති පකාසෙන්නො තස්ස සමස්සාසනත්ථං ආහ. තතො අම්බට්ඨො සට්ඨතෙන අභිසිත්තො විය පස්සද්ධදරථො හුත්වා සමස්සාසෙත්වා සමණො ගොතමො මං “තොසෙස්සාමී” ති එකෙන පක්ඛෙන ඤාතිං කරොති, ඛත්තියො කිරාහමස්මී” ති වින්තෙසි.

ඛත්තියසෙට්ඨභාවවණ්ණනා

275. අථ ඛො භගවා – “අයං අම්බට්ඨො ඛත්තියොස්මී” ති සඤ්ඤං කරොති, අත්තනො අඛත්තියභාවං න ජානාති, හන්ද නං ජානාපෙස්සාමීති ඛත්තියවංසං දස්සෙතුං උත්තරිදෙසනං වඩ්ඨෙත්තො – “තං කිං මඤ්ඤසී අම්බට්ඨා” ති ආදිමාහ. තත්ථ ඉධාති ඉමස්මිං ලොකෙ. බ්‍රාහ්මණෙසුති බ්‍රාහ්මණානං අන්තරෙ. ආසනං වා උදකං වාති අග්ගාසනං වා අග්ගොදකං වා. සද්ධෙති මතකෙ උද්දිස්ස කතහත්තෙ. ථාලිපාකෙති මඩ්ගලාදිහත්තෙ. යඤ්ඤෙති යඤ්ඤහත්තෙ. පාහුනෙති පාහුනකානං කතහත්තෙ පණ්ණාකාරහත්තෙ වා. අපි නුස්සාති අපි නු අස්ස ඛත්තියපුත්තස්ස. ආවටං වා අස්ස අනාවටං වාති, බ්‍රාහ්මණකඤ්ඤාසු නිවාරණං භවෙය්‍ය වා නො වා, බ්‍රාහ්මණදාරිකං ලභෙය්‍ය වා න වා ලභෙය්‍යාති අත්ථො. අනුපපන්නොති ඛත්තියභාවං අපත්තො, අපරිසුද්ධොති අත්ථො.

276. ඉත්ථියා වා ඉත්ථිං කරිත්වාති ඉත්ථියා වා ඉත්ථිං පරියෙසිත්වා. කිස්මිඤ්චිදෙව පකරණෙති කිස්මිඤ්චිදෙව දොසෙ බ්‍රාහ්මණානං අයුත්තෙ අකත්තබ්බකරණෙ. හස්සපුට්ඨොති හස්මපුට්ඨොති, සීසෙ ජාරිකං ඔකිරිත්වාති අත්ථො.

277. ජනෙතස්මිත්ති ජනිතස්මිං, පජායාති අත්ථො. යෙ ගොත්තපට්ඨාරිනොති යෙ ජනෙතස්මිං ගොත්තං පට්ඨරන්ති – “අහං ගොතමො, අහං කස්සපො” ති, තෙසු ලොකෙ ගොත්තපට්ඨාරීසු ඛත්තියො සෙට්ඨො. අනුමතා මයාති මම සබ්බඤ්ඤාඤාඤාණෙන සද්ධිං සංසන්දිත්වා දෙසිතා මයා අනුඤ්ඤාතා.

පයමභාණවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

විජ්ජාවරණකථාවණ්ණනා

278. ඉමාය පන ගාථාය විජ්ජාවරණසම්පන්නොති ඉදං පදං සුත්වා අම්බට්ඨො වින්තෙසි – “විජ්ජා නාම තයො වෙදා, වරණං පඤ්ච සීලානි, තයිදං අම්භාකංයෙව අත්ථි, විජ්ජාවරණසම්පන්නො වෙ සෙට්ඨො, මයමෙව සෙට්ඨා” ති නිට්ඨං ගත්ත්වා විජ්ජාවරණං පුච්ඡන්තො – “කතමං පන තං, හො ගොතම, වරණං, කතමා ව පන සා විජ්ජා” ති ආහ. අථස්ස භගවා තං බ්‍රාහ්මණසමයෙ සිද්ධං ජාතිවාදාදිපට්ඨංයුත්තං විජ්ජාවරණං පටික්ඛිපිත්වා අනුත්තරං විජ්ජාවරණං දස්සෙතුකාමො – “න ඛො

අම්බට්ටියා''තිආදිමාහ. තත්ථ ජාතිවාදොති ජාතිං ආරබ්භ වාදො, බ්‍රාහ්මණස්සෙවිදං වට්ටති, න සුද්දස්සාතිආදි වචනන්ති අත්ථො. එස නයො සබ්බත්ථ. ජාතිවාදවිනිබද්ධාති ජාතිවාදෙ විනිබද්ධා. එස නයො සබ්බත්ථ.

තතො අම්බට්ටියො – “යත්ථ දානි මයං ලග්ගිස්සාමාති වින්තයිමහ, තතො නො සමණො ගොතමො මහාවාතෙ උසං ධුනන්තො විය දුරමෙව අවක්ඛිපි. යත්ථ පන මයං න ලග්ගාම, තත්ථ නො නියොජෙසි. අයං නො විජ්ජාවරණසම්පදා ඤාතුං වට්ටති”ති වින්තෙත්වා පුන විජ්ජාවරණසම්පදං පුච්ඡි. අථස්ස භගවා සමුදාගමතො පහුති විජ්ජාවරණං දස්සෙතුං – “ඉධ අම්බට්ටි කථාගතො”තිආදිමාහ.

279. එත්ථ ව භගවා වරණපරියාපන්නම්පි තිවිධං සීලං විභජන්තො “ඉදමස්ස හොති වරණස්මි”න්ති අනියානෙත්වා “ඉදම්පිස්ස හොති සීලස්මි”න්ති සීලවසෙනෙව නියානෙසි. කස්මා? තස්සපි හි කිඤ්චි කිඤ්චි සීලං අත්ථි, තස්මා වරණවසෙන නියානියමානෙ “මයම්පි වරණසම්පන්නා”ති තත්ථ තත්ථෙව ලග්ගෙය්‍ය. යං පන තෙන සුපිනෙපි න දිට්ඨපුබ්බං, තස්සෙව වසෙන නියානෙත්තො පට්ඨං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති. ඉදම්පිස්ස හොති වරණස්මි...පෙ.... වතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති, ඉදම්පිස්ස හොති වරණස්මිතිආදිමාහ. එත්තාවතා අට්ඨපි සමාපත්තියො වරණන්ති නියානිතා හොන්ති, විපස්සනා ඤාණතො පන පට්ඨාය අට්ඨවිධාපි පඤ්ඤා විජ්ජාති නියානිතා.

වතුඅපායමුඛකථාවණ්ණනා

280. අපායමුඛානීති විනාසමුඛානි. අනභිසම්භුණ්මානොති අසම්පාපුණන්තො, අවිසභමානො වා. බාරිවිධමාදායාති එත්ථ බාරීති අරණි කමණ්ඩලු සුජාදයො තාපසපරික්ඛාරා. විධොති කාජො. තස්මා බාරිහරිතං කාජමාදායාති අත්ථො. යෙ පන බාරිවිධන්ති පටන්ති, තෙ “බාරීති කාජස්ස නාමං, විවිධන්ති බහුකමණ්ඩලුආදිපරික්ඛාර”න්ති වණ්ණයන්ති. පවත්තඵලභොජනොති පතිතඵලභොජනො. පරිවාරකොති කජ්ජියකරණපත්තපටිග්ගහණපාදධොවනාදිවත්තකරණවසෙන පරිවාරකො. කාමඤ්ච ගුණාධිකොපි බිණ්ණාසවසාමණෙරො පුච්ඡ්ජනහික්ඛුනො චුත්තනයෙන පරිවාරකො හොති, අයං පන න තාදිසො ගුණවසෙනපි වෙය්‍යාවච්චකරණවසෙනපි ලාමකොයෙව.

කස්මා පන තාපසපබ්බජ්ජා සාසනස්ස විනාසමුඛන්ති චුත්තාති? යස්මා ගච්ඡන්තං ගච්ඡන්තං සාසනං තාපසපබ්බජ්ජාවසෙන ධ්වංසකිස්සති. ඉමස්මිඤ්චි සාසනෙ පබ්බජිත්වා තිස්සො සික්ඛා පුරෙතුං අසක්කොන්තං ලජ්ජිතො සික්ඛාකාමා – “නත්ථි තයා සද්ධිං උපොසථො වා පවාරණා වා සඛිසකම්මං වා”ති ජිගුච්ඡිත්වා පරිවජ්ජෙත්ති. සො “දුක්කරං බුරුධාරූපමං සාසනෙ පටිපත්තිපුරණං දුක්ඛං, තාපසපබ්බජ්ජා පන සුකරා වෙව බහුජනසම්මතා වා”ති විබ්භම්ත්වා තාපසො

හොති. අඤ්ඤා තං දිස්වා – “කිං තයා කත” න්ති ප්‍රච්ඡන්ති. සො – “භාරියං තුම්භාකං සාසනෙ කම්මං, ඉධ පන සජන්දවාරිනො මය” න්ති වදති. සොපි, යදි එවං අභම්පි එත්ථෙව පබ්බජාමිති තස්ස අනුසික්ඛන්තො තාපසො හොති. එවමඤ්ඤෙපි අඤ්ඤෙපිති කමෙන තාපසාව බහුකා හොන්ති. තෙසං උප්පන්නකාලෙ සාසනං ඔසක්කිතං නාම භවිස්සති. ලොකෙ එවරූපො බුද්ධො නාම උප්පජ්ජී, තස්ස ඊදිසං නාම සාසනං අහොසිති සුතමත්තමෙව භවිස්සති. ඉදං සන්ධාය භගවා තාපසපබ්බජ්ජං සාසනස්ස විනාසමුඛන්ති ආහ.

කුදාලපිටකන්ති කන්දමුලඵලග්ගහණත්ථං කුදාලඤ්ඤෙව පිටකඤ්ඤි.
 ගාමසාමන්තං වාති විජ්ජාවරණසම්පදාදීනි අනභිසම්භුණන්තො, කසිකම්මාදීනි ච ජීවිතං නිජ්ජාදෙතුං දුක්ඛන්ති මඤ්ඤමානො බහුජනකුභාපනත්ථං ගාමසාමන්තෙ වා නිගමසාමන්තෙ වා අග්ගිසාලං කත්වා සජ්ජිතෙලදධිමධුපාණිතතිලකණ්ඩුලාදීනි චෙව නානාදාරූහි ච භොමකරණවසෙන අග්ගිං පරිවරන්තො අච්ඡති.

චතුද්වාරං අගාරං කරිත්වාති චතුමුඛං පානාගාරං කත්වා තස්ස ද්වාරෙ මණ්ඩපං කත්වා තත්ථ පානියං උපට්ඨපෙත්වා ආගතාගතෙ පානියෙන ආපුච්ඡති. යම්පිස්ස අද්ධිකා කිලන්තා පානියං පිවිත්වා පරිතුට්ඨා භත්තපුටං වා තණ්ඩුලාදීනි වා දෙන්ති, තං සබ්බං ගහෙන්වා අම්බිලයාගුආදීනි කත්වා බහුතරං ආමිසගහණත්ථං කෙසඤ්චි අන්තං දෙති, කෙසඤ්චි භත්තපචනභාජනාදීනි. තෙහිපි දින්නං ආමිසං වා පුබ්බණ්ණාදීනි වා ගණ්හති, තානි වඩ්ඪියා පයොපෙති. එවං වඩ්ඪමානවිභවො ගොමහිංසදාසිදාසපරිග්ගහං කරොති, මහන්තං කුටුම්භං සණ්ඨපෙති. ඉමං සන්ධායෙන චුත්තං – “චතුද්වාරං අගාරං කරිත්වා අච්ඡති” ති. “තමහං යථාසත්ති යථාබලං පටිපුපෙස්සාමි” ති ඉදං පනස්ස පටිපත්තිමුඛං. ඉමිනා හි මුඛෙන සො එවං පටිපජ්ජති. එත්තාවතා ච භගවතා සබ්බාපි තාපසපබ්බජ්ජා නිද්දිට්ඨා හොන්ති.

කථං? අට්ඨවිධා හි තාපසා – සපුත්තහරියා, උඤ්ජාවරියා, අනග්ගිපක්කිකා, අසාමපාකා, අස්මමුට්ඨිකා, දන්තවක්කලිකා, පචත්තඵලභොජනා, පණ්ඩුපලාසිකාති. තත්ථ යෙ කෙණ්ඩියජට්ඨො විය කුටුම්භං සණ්ඨපෙත්වා වසන්ති, තෙ සපුත්තහරියා නාම.

යෙ පන “සපුත්තදාරභාවො නාම පබ්බජිතස්ස අයුත්තො” ති ලායනමද්දනට්ඨානෙසු විහිමුග්ගමාසතිලාදීනි සඬ්ඛකඬ්ඪිත්වා පවිත්වා පරිභුඤ්ජන්ති, තෙ උඤ්ජාවරියා නාම.

යෙ “බලෙන බලං විවරිත්වා වීහිං ආහරිත්වා කොට්ටෙන්වා පරිභුඤ්ජනං නාම අයුත්ත” න්ති ගාමනිගමෙසු තණ්ඩුලහික්ඛං ගහෙන්වා පවිත්වා පරිභුඤ්ජන්ති, තෙ අනග්ගිපක්කිකා නාම.

යෙ පන “කිං පබ්බජිතස්ස සාමපාකෙනා” ති ගාමං පවිසිත්වා පක්කහික්ඛමෙව ගණ්හන්ති, තෙ අසාමපාකා නාම.

යෙ “දිවසෙ දිවසෙ හික්බාපරියෙට්ඨි නාම දුක්ඛං පබ්බජිතස්සා” ති මුට්ඨිපාසාණෙන අම්බාටකාදීනං රුක්ඛානං තවං කොට්ටෙන්වා බාදන්ති, තෙ අස්මමුට්ඨිකා නාම.

යෙ පන “පාසාණෙන තවං කොට්ටෙන්වා විවරණං නාම දුක්ඛං” ති දන්තෙහෙව උබ්බාටෙන්වා බාදන්ති, තෙ දන්තවක්කලිකා නාම.

යෙ “දන්තෙහි උබ්බාටෙන්වා බාදනං නාම දුක්ඛං පබ්බජිතස්සා” ති ලෙඬ්ඬුදණ්ඩාදීහි පහරිත්වා පතිතානි ඵලානි පරිභුඤ්ජන්ති, තෙ පචත්තඵලභොජනා නාම.

යෙ පන “ලෙඬ්ඬුදණ්ඩාදීහි පාතෙන්වා පරිභොගො නාම අසාරුජ්ජො පබ්බජිතස්සා” ති සයං පතිතානෙව පුජ්ඵලපණ්ඩුපලාසාදීනි බාදන්තා යාපෙන්ති, තෙ පණ්ඩුපලාසිකා නාම.

තෙ තිව්ඨා – උක්කට්ඨමජ්ඣිමමුදුකවසෙන. තත්ථ යෙ නිසින්නට්ඨානතො අනුට්ඨාය හත්ථෙන පාපුණනට්ඨානෙව පතිතං ගහෙන්වා බාදන්ති, තෙ උක්කට්ඨා. යෙ එකරුක්ඛතො අඤ්ඤං රුක්ඛං න ගච්ඡන්ති, තෙ මජ්ඣමා. යෙ තං තං රුක්ඛමුලං ගන්ත්වා පරියෙසිත්වා බාදන්ති, තෙ මුදුකා.

ඉමා පන අට්ඨපි තාපසපබ්බජ්ජා ඉමාහි චතුහියෙව සඬගහං ගච්ඡන්ති. කථං? එතාසු හි සපුත්තහරියා ව උඤ්ජාවරියා ව අගාරං හජන්ති. අනග්ගිපක්කිකා ව අසාමපාකා ව අග්ගාගාරං හජන්ති. අස්මමුට්ඨිකා ව දන්තවක්කලිකා ව කන්දමුලඵලභොජනං හජන්ති. පචත්තඵලභොජනා ව පණ්ඩුපලාසිකා ව පචත්තඵලභොජනං හජන්ති. තෙන චුත්තං – “එත්තාවතා ව හගවතා සබ්බාපි තාපසපබ්බජ්ජා නිද්දිට්ඨා භොන්ති” ති.

281-282. ඉදානි භගවා සාවරියකස්ස අම්බට්ඨස්ස විජ්ජාවරණසම්පදාය අපායමුඛමපි අජ්ජත්තභාවං දස්සෙතුං තං කිං මඤ්ඤසි අම්බට්ඨාතිආදිමාහ. තං උත්තානත්ථමෙව. අත්තනා ආපායිකොපි අපරිපූරමානොති අත්තනා විජ්ජාවරණසම්පදාය ආපායිකොනාපි අපරිපූරමානෙන.

පුබ්බකඉසිභාවානුයොගවණ්ණනා

283. දත්තිකන්ති දින්තකං. සම්මුඛිභාවමපි න දදාතීති කස්මා න දදාති? සො කිර සම්මුඛා ආවට්ටනිං නාම විජ්ජං ජානාති. යදා රාජා මහාරහෙන අලඬිකාරෙන අලඬිකතො භොති, තදා රඤ්ඤො සම්පෙ යත්වා තස්ස අලඬිකාරස්ස නාමං ගණ්හති. තස්ස රාජා නාමෙ ගහිතෙ න දෙමිති වත්තුං න සක්කොති. දත්වා පුන ඡණ්දිවසෙ අලඬිකාරං ආහරට්ඨාති වත්වා, නත්ථි, දෙව, තුම්හෙහි බ්‍රාහ්මණස්ස දින්තොති චුත්තො, “කස්මා මෙ දින්තො” ති පුච්ඡී. තෙ අමච්චා ‘සො බ්‍රාහ්මණො සම්මුඛා ආවට්ටනිමායං ජානාති. තාය තුම්හෙ ආවට්ටෙන්වා ගහෙන්වා ගච්ඡති’ ති

ආහංසු. අපරෙ රඤ්ඤා සහ තස්ස අතිසභායභාවං අසහන්තා ආහංසු – “දෙව, එතස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සරීරෙ සඬ්ඛවලිතකුට්ඨං නාම අත්ථි. තුම්හෙ එතං දිස්වාච ආලිඬ්ගථ පරාමසථ, ඉදඤ්ච කුට්ඨං නාම කායසංසග්ගවසෙන අනුගච්ඡති, මා එවං කරොථා” ති. තතො පට්ඨාය තස්ස රාජා සම්මුඛිභාවං න දෙති.

යස්මා පන සො බ්‍රාහ්මණො පණ්ඩිතො ඛත්තවිජ්ජාය කුසලො, තෙන සහ මන්තෙත්වා කතකම්මං නාම න විරුජ්ඣති, තස්මා සාණිපාකාරස්ස අන්තො යත්වා ඛහි ධීතෙන තෙන සද්ධිං මන්තෙති. තං සන්ධාය චුත්තං “තිරො දුස්සන්තෙන මන්තෙති” ති. තත්ථ තිරොදුස්සන්තෙනාති තිරොදුස්සෙන. අයමෙව වා පායො. ධම්මිකන්ති අනවජ්ජං. පයාතන්ති අභිහරිත්වා දිත්තං. කථං තස්ස රාජාති යස්ස රඤ්ඤො බ්‍රාහ්මණො ඊදිසං භික්ඛං පටිග්ගණ්හෙය්‍යා, කථං තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සො රාජා සම්මුඛිභාවම්පි න දදෙය්‍යා. අයං පන අදිත්තකං මායාය ගණ්හති, තෙනස්ස සම්මුඛිභාවං රාජා න දෙතීති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බන්ති අයමෙත්ථ අධිජ්ජායො. “ඉදං පන කාරණං යපෙත්වා රාජානඤ්චෙව බ්‍රාහ්මණඤ්ච න අඤ්ඤො කොච්ඡානාති. තදෙනං එවං රහස්සම්පි පටිච්ඡන්තම්පි අද්ධා සබ්බඤ්ඤා සමණො ගොතමොති නිට්ඨං ගම්ස්සති” ති භගවා පකාසෙසි.

284. ඉදානි අයඤ්ච අම්බට්ඨො, ආචරියො චස්ස මන්තෙ නිස්සාය අතිමානිතො. තෙන තෙසං මන්තනිස්සිතමානනිම්මදනත්ථං උත්තරි දෙසනං වඩ්ඪෙත්තො තං කිං මඤ්ඤසි, අම්බට්ඨ, ඉධ රාජාතිආදිමාහ. තත්ථ රජුපත්ථරෙති රථම්හි රඤ්ඤො යානත්ථං අත්ථරිත්වා සජ්ජිතපදෙසෙ. උග්ගෙහි වාති උග්ගතුග්ගතෙහි වා අමච්චෙහි. රාජඤ්ඤෙහිති අනභිසිත්තකුමාරෙහි. කිඤ්චිදෙව මන්තනන්ති අසුකස්මිං දෙසෙ තළාකං වා මාතිකං වා කාතුං වට්ටති, අසුකස්මිං ගාමං වා නිගමං වා නගරං වා නිවෙසෙතුන්ති එවරූපං පාකට්මන්තනං. තදෙව මන්තනන්ති යං රඤ්ඤො මන්තිතං තදෙව. තාදිසෙහියෙව සිසුක්ඛෙපහමුක්ඛෙපාදිහි ආකාරෙහි මන්තෙය්‍යා. රාජහණිකන්ති යථා රඤ්ඤා හණිතං, තස්සත්ථස්ස සාධනසමත්ථං. සොපි තස්සත්ථස්ස සාධනසමත්ථමෙව හණිතං හණිති අත්ථො.

285. පචත්තාරොති පචත්තයිතාරො. යෙසන්ති යෙසං සන්තකං. මන්තපදන්ති වෙදසඬ්ඛාතං මන්තමෙව. ගීතන්ති අට්ඨකාදිහි දසහි පොරාණකබ්‍රාහ්මණෙහි සරසම්පත්තිවසෙන සජ්ඣායිතං. පචුත්තන්ති අඤ්ඤෙසං චුත්තං, වාචිතන්ති අත්ථො. සම්භිතන්ති සමුපබ්‍රුළුභං රාසිකතං, පිණ්ඩං කත්වා යපිතන්ති අත්ථො. තදනුගායන්තීති එතරහි බ්‍රාහ්මණා තං තෙහි පුබ්බෙ ගීතං අනුගායන්ති අනුසජ්ඣායන්ති. තදනුභාසන්තීති තං අනුභාසන්ති, ඉදං පුරිමස්සෙව වෙච්චනං. භාසිතමනුභාසන්තීති තෙහි භාසිතං සජ්ඣායිතං අනුසජ්ඣායන්ති. වාචිතමනුචාවෙන්තීති තෙහි අඤ්ඤෙසං වාචිතං අනුචාවෙන්ති.

සෙය්‍යාදිදන්ති තෙ කතමෙහි අත්ථො. අට්ඨකොතිආදිති තෙසං නාමානි. තෙ කිර දිබ්බෙන චක්ඛුනා ඔලොකෙන්වා පරූපසාතං අකත්වා කස්සපසම්මාසම්බුද්ධස්ස භගවතො පාවචනෙන සහ සංසන්දිත්වා මන්තෙ ගන්ථිංසු.

අපරාපරෙ පන බ්‍රාහ්මණා පාණාතිපාතාදීනි පක්ඛිපිත්වා තයො වෙදෙ හින්දිත්වා බුද්ධවචනෙන සද්ධිං විරුද්ධෙ අකංසු. නෙතං යානං විජ්ජතීති යෙන ත්වං ඉසි භවෙය්‍යාසි, එතං කාරණං න විජ්ජති. ඉධ භගවා යස්මා – “එස පුච්ඡියමානොපි, අත්තනො අවත්ථරණභාවං ඤාත්වා පටිවචනං න දස්සති” ති ජානාති, තස්මා පටිඤ්ඤං අගහෙත්වාච තං ඉසිභාවං පටික්ඛිපි.

286. ඉදානි යස්මා තෙ පොරාණා දස බ්‍රාහ්මණා නිරාමගන්ධා අනිත්ථිගන්ධා රජොපල්ලධරා බ්‍රහ්මචාරිනො අරඤ්ඤායතනෙ පබ්බතපාදෙසු වනමූලඵලාහාරා වසිංසු. යදා කත්ථවි ගන්තුකාමා හොන්ති, ඉද්ධියා ආකාසෙනෙව ගච්ඡන්ති, නත්ථි තෙසං යානෙන කිච්චං. සබ්බදිසාසු ච තෙසං මෙත්තාදිබ්‍රහ්මචිහාරභාවනාව ආරක්ඛා හොති, නත්ථි තෙසං පාකාරපුරිසගුත්තීහි අත්ථො. ඉමිනා ච අම්බට්ඨෙන සුතපුබ්බා තෙසං පටිපත්ති; තස්මා ඉමස්ස සාවරියකස්ස තෙසං පටිපත්තිතො ආරකභාවං දස්සෙතුං – “තං කිං මඤ්ඤසි, අම්බට්ඨා” ති ආදිමාහ.

තත්ථ විචිතකාළකන්ති විචිතිත්වා අපනීතකාළකං. වෙය්‍යකනතපස්සාහීති දුස්සපට්ටදුස්සවෙණි ආදීහි වෙය්‍යකෙහි නමිතභාසුකාහි. කුත්තවාලෙහීති සොභාකරණත්ථං කප්පෙතුං, යුත්තට්ඨානෙසු කප්පිතවාලෙහි. එත්ථ ච වළවානංයෙව වාලා කප්පිතා, න රථානං, වළවපයුත්තත්තා පන රථාපි “කුත්තවාලා” ති චුත්තා. උක්කිණ්ණපරිබාසුති ඛතපරිබාසු. ඔක්ඛිත්තපලිසාසුති යපිතපලිසාසු. නගරුපකාරිකාසුති එත්ථ උපකාරිකාති පරෙසං ආරොහනිවාරණත්ථං සමන්තා නගරං පාකාරස්ස අධොභාගෙ කතසුධාකම්මං චුච්චති. ඉධ පන තාහි උපකාරිකාහි යුත්තාති නගරානෙව “නගරුපකාරිකායො” ති අධිප්පෙතාති. රක්ඛාපෙන්නීති තාදිසෙසු නගරෙසු වසන්තාපි අත්තානං රක්ඛාපෙන්නී. කඬ්ඛාති “සබ්බඤ්ඤා, න සබ්බඤ්ඤා” ති එවං සංසයො. විමතීති තස්සෙව වෙවචනං, විරූපා මති, විනිච්ඡිනිතුං අසමත්ථාති අත්ථො. ඉදං භගවා “අම්බට්ඨස්ස ඉමිනා අත්තභාවෙන මග්ගපාතුභාවො නත්ථි, කෙවලං දිවසො චීතිවත්තති, අයං ඛො පන උක්ඛණ්ණපරියෙසනත්ථං ආගතො, තම්පි කිච්චං නස්සරති. හන්දස්ස සතිපනනත්ථං නයං දෙමී” ති ආහ.

ද්වෙලක්ඛණදස්සනවණ්ණනා

287. එවං වත්වා පන යස්මා බුද්ධානං නිසින්නානං වා නිපන්නානං වා කොච්ච ලක්ඛණං පරියෙසිතුං න සක්කොති, ධීතානං පන වඬ්ඤමන්තානං වා සක්කොති. ආචිණ්ණඤ්ඤවෙතං බුද්ධානං ලක්ඛණපරියෙසනත්ථං ආගතභාවං ඤාත්වා උට්ඨායාසනා වඬ්ඤමාධිට්ඨානං නාම, තෙන භගවා උට්ඨායාසනා බහි නික්ඛන්තො. තස්මා අථ ඛො භගවාතිආදි චුත්තං.

සමන්තෙසීති ගවෙසි, එකං ද්වෙති වා ගණයන්තො සමානයි. යෙභුයොයානාති පායෙන, බහුකානි අද්දස, අප්පානි න අද්දසාති අත්ථො. තතො යානි න අද්දස තෙසං දීපනත්ථං චුත්තං – “යපෙත්වා ද්වෙ” ති. කඬ්ඛතීති “අහො වත

පස්සෙය්‍යා'න්ති පත්ථනං උප්පාදෙති. විවිකිච්ඡතිති තතො තතො තානි විචිනන්තො කිච්ඡති න සක්කොති දට්ඨුං. නාධිමුච්චතීති තාය විවිකිච්ඡාය සන්තිට්ඨානං න ගච්ඡති. න සම්පසීදතීති තතො – “පරිපුණ්ණලක්ඛණො අය”න්ති භගවති පසාදං නාපජ්ජති. කඬ්ඛාය වා දුඛිඛලා විමති චුත්තා, විවිකිච්ඡාය මජ්ඣමා, අනධිමුච්චනතාය ඛලවතී, අසම්පසාදෙන තෙහි තීහි ධම්මෙහි චිත්තස්ස කාලසියභාවො. කොසොහිතෙති චත්ථිකොසෙන පටිච්ඡන්තො. චත්ථගුය්‍ය්‍යෙහි අභිගජාතෙ භගවතො හි වරවාරණස්සෙව කොසොහිතං චත්ථගුය්‍යං සුචණ්ණචණ්ණං පදුමගඛිභසමානං. තං සො චත්ථපටිච්ඡන්තත්තා අපස්සන්තො, අන්තොමුඛගතාය ච ජිව්හාය පහුතභාවං අසල්ලක්ඛෙන්තො තෙසු ද්විසු ලක්ඛණෙසු කඬ්ඛී අහොසි විවිකිච්ඡී.

288. තථාරූපන්ති තං රූපං. කිමෙත්ථ අඤ්ඤෙන චත්තඛිඛං? චුත්තමෙතං නාගසෙනත්ථෙරෙනෙව මිලින්දරඤ්ඤා පුට්ඨෙන – “දුක්කරං, භන්තෙ, නාගසෙන, භගවතා කතන්ති. කිං මහාරාජාති? මහාජනෙන හිරිකරණොකාසං බ්‍රහ්මායු බ්‍රාහ්මණස්ස ච අන්තෙවාසී උත්තරස්ස ච, ඛාවරිස්ස අන්තෙවාසීනං සොළසබ්‍රාහ්මණානඤ්ච, සෙලස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ච අන්තෙවාසීනං තිසතමාණවානඤ්ච දස්සෙසි, භන්තෙති. න, මහාරාජ, භගවා ගුය්‍යං දස්සෙසි. ඡායං භගවා දස්සෙසි. ඉද්ධියා අභිසඬ්ඛරිත්වා නිවාසනනිචත්ථං කායඛන්ධනඤ්චං වීචරපාරුතං ඡායාරූපකමත්තං දස්සෙසි මහාරාජාති. ඡායං දිට්ඨෙ සති දිට්ඨංයෙව නනු, භන්තෙති? තිට්ඨතෙතං, මහාරාජ, හදයරූපං දිස්වා බුජ්ඣනකසත්තො භවෙය්‍ය, හදයමංසං නීහරිත්වා දස්සෙය්‍ය සම්මාසම්බුද්ධොති. කල්ලොසි, භන්තෙ, නාගසෙනා'ති.

නින්නාමෙත්ථාති නීහරිත්වා. අනුමසීති කථිනසුචිං විය කත්වා අනුමජ්ජී, තථාකරණෙන චෙත්ථ මුදුභාවො, කණ්ණසොතානුමසනෙන දීඝභාවො, නාසිකසොතානුමසනෙන තනුභාවො, නලාටච්ඡාදනෙන පුථුලභාවො පකාසිතොති චෙදිතඛිඛො.

289. පටිමානෙන්නොති ආගමෙන්නො, ආගමනමස්ස පත්ථෙන්නො උදික්ඛන්නොති අත්ථො.

290. කථාසල්ලාපොති කථා ච සල්ලාපො ච, කථනං පටිකථනන්ති අත්ථො.

291. අහො වතාති ගරභවචනමෙතං. රෙති ඉදං හීලනවසෙන ආමන්තනං. පණ්ඩිතකාති තමෙව ජිගුච්ඡන්තො ආහ. සෙසපද්ද්වයෙපි එසෙව නයො. එවරූපෙන කිර හො පුරිසො අත්ථවරකෙනාති ඉදං යාදිසො ත්වං, එදිසෙ අත්ථවරකෙ හිතකාරකෙ සති පුරිසො නිරයංයෙව ගච්ඡෙය්‍ය, න අඤ්ඤත්‍රාති ඉමමත්ථං සන්ධාය වදති. ආසජ්ජ ආසජ්ජාති සට්ඨෙත්වා සට්ඨෙත්වා. අම්හෙපි එවං උපනෙය්‍ය උපනෙය්‍යාති බ්‍රාහ්මණො ඛො පන අම්බට්ඨ පොක්ඛරසාතීතිආදීනි චත්වා එවං උපනෙත්වා උපනෙත්වා පටිච්ඡන්තං කාරණං ආචිකරිත්වා සුට්ඨු දාසාදිභාවං

ආරොපෙත්වා අවච, තයා අම්භෙ අක්කොසාපිතාති අධිප්පායො. පදසායෙව පවත්තෙසීති පාදෙන පහරිත්වා භූමියං පාතෙසි. යඤ්ච සො පුබ්බෙ ආචරියෙන සද්ධිං රථං ආරුහිත්වා සාරථී හුත්වා අගමාසි, තම්පිස්ස යානං අච්ඡන්දිත්වා රථස්ස පුරතො පදසා යෙවස්ස ගමනං අකාසි.

පොක්ඛරසාතිබුද්ධපසඨකමනවණ්ණනා

292-296. අතිවිකාලොති සුට්ඨු විකාලො, සම්මොදනියකථායපි කාලො නත්ථී. ආගමා නු බ්විධ භොති ආගමා නු බො ඉධ භො. අධිවාසෙතුති සම්පට්ච්ඡතු. අජ්ජනනායාති යං මෙ තුම්භෙසු කාරං කරොතො අජ්ජ හවිස්සති පුඤ්ඤඤච පිතිපාමොජ්ජඤච තදත්ථාය. අධිවාසෙසි හගවා තුණ්හිභාවෙනාති හගවා කායඨගං වා වාචඨගං වා අවොපෙත්වා අබ්භන්තරෙයෙව ඛන්තිං ධාරෙන්තො තුණ්හිභාවෙන අධිවාසෙසි. බ්‍රාහ්මණස්ස අනුග්ගහණත්ථං මනසාව සම්පට්ච්ඡිති වුත්තං භොති.

297. පණ්ණෙනාති උත්තමෙන. සහත්ථාති සහත්ථෙත. සත්තජ්ජෙසීති සුට්ඨු තජ්ජෙසි පරිපුණ්ණං සුහිතං යාවදත්ථං අකාසි. සම්පවාරෙසීති සුට්ඨු පවාරෙසි, අලං අලන්ති හත්ථසඤ්ඤාය පටික්ඛිපාපෙසි. භුත්තාවිත්ති භුත්තවත්තං. ඔනීතපත්තපාණිත්ති පත්තතො ඔනීතපාණිං, අපනීතහත්ථන්ති වුත්තං භොති. ඔනීත්තපත්තපාණිත්තිපි පායො. තස්සත්ථො – ඔනීත්තං නානාභූතං විනාභූතං පත්තං පාණිතො අස්සාති ඔනීත්තපත්තපාණි, තං ඔනීත්තපත්තපාණිං. හත්ථෙ ව පත්තඤ්ච ධොවිත්වා එකමන්තෙ පත්තං නික්ඛිපිත්වා නිසින්නන්ති අත්ථො. එකමන්තං නිසිදීති හගවත්තං එවං භූතං ඤත්වා එකස්මිං ඔකාසෙ නිසිදීති අත්ථො.

298. අනුපුබ්බිං කථන්ති අනුපට්ඨාටිකථං. ආනුපුබ්බිකථා නාම දානානන්තරං සීලං, සීලානන්තරං සග්ගො, සග්ගානන්තරං මග්ගොති එතෙසං අත්ථානං දීපනකථා. තෙනෙව – “සෙය්‍යාථිදං දානකථ”න්තිආදිමාහ. ඔකාරන්ති අවකාරං ලාමකභාවං. සාමුක්කංසිකාති සාමං උක්කංසිකා, අත්තනායෙව උද්ධරිත්වා ගහිතා, සයම්භුඤාණෙන දිට්ඨා, අසාධාරණා අඤ්ඤෙසන්ති අත්ථො. කා පන සාති? අරියසච්චදෙසනා. තෙනෙවාහ – “දුක්ඛං, සමුදයං, නිරොධං, මග්ග”න්ති. ධම්මවක්ඛුන්ති එත්ථ සොනාපත්තිමග්ගො අධිප්පෙනො. තස්ස උප්පත්තිආකාරදස්සනත්ථං – “යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බං තං නිරොධධම්ම”න්ති ආහ. තඤ්හි නිරොධං ආරම්මණං කත්වා කිච්චවසෙන එවං සබ්බසඨ්ඨතං පටිච්ඡික්ඛන්තං උප්පජ්ජති.

පොක්ඛරසාතිඋපාසකත්තපට්ඨෙදනාවණ්ණනා

299. දිට්ඨො අරියසච්චධම්මො එතෙනාති දිට්ඨධම්මො. එස නයො සෙසපදෙසුපි. තිණ්ණා විචිකිච්ඡා අනෙනාති තිණ්ණවිචිකිච්ඡො. විගතා කථංකථා අස්සාති විගතකථංකථො. වෙසාරජ්ජප්පත්තොති විසාරදභාවං පත්තො. කත්ථ?

සත්ථුසාසනෙ. නාස්ස පරො පච්චයො, න පරස්ස සද්ධාය එත්ථ චත්තතිති
අපරජ්ජච්චයො. සෙසං සබ්බත්ථ චුත්තනයත්තා උත්තානත්ථත්තා ච පාකට්ඨෙවාවති.

ඉති සුමඬගලවිලාසිනියා දීඝනිකායට්ඨකථායං

අම්බට්ඨසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සොණදණ්ඩසුත්තවණ්ණනා

300. එවං මෙ සුතං...පෙ.... අඬගෙසුති සොණදණ්ඩසුත්තං. තත්තායං
අපුබ්බපදවණ්ණනා. අඬගෙසුති අඬගා නාම අඬගපාසාදිකතාය එවං ලද්ධවොහාරා
ජානපදිනො රාජකුමාරා, තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදො රුළුභිසද්දෙන අඬගාති
චුච්චති, තස්මිං අඬගෙසු ජනපදෙ. වාරිකන්ති ඉධාපි අතුරිතවාරිකා වෙච
නිබද්ධවාරිකා ච අධිජපෙතා. තදා කිර හගවතො දසසහස්සිලොකධාතුං
ඔලොකෙන්තස්ස සොණදණ්ඩො බ්‍රාහ්මණො ඤාණජාලස්ස අන්තො පඤ්ඤායිත්ථ.
අථ හගවා අයං බ්‍රාහ්මණො මය්හං ඤාණජාලෙ පඤ්ඤායති. ‘අත්ථි නු
බ්වස්සුපනිස්සයො’ති විමංසන්තො අද්දස. ‘මයි තත්ථ ගතෙ එතස්ස
අන්තෙවාසිනො ද්වාදසහාකාරෙහි බ්‍රාහ්මණස්ස වණ්ණං භාසිත්වා මම සන්තිකෙ
ආගන්තුං න දස්සන්ති. සො පන තෙසං වාදං හින්දිත්වා එකුනතිංස ආකාරෙහි මම
වණ්ණං භාසිත්වා මං උපසඬකමිත්වා පඤ්ඤං පුච්ඡිස්සති. සො
පඤ්ඤවිස්සජ්ජනපරියොසානෙ සරණං ගමිස්සති’ති, දිස්වා පඤ්ඤසතභික්ඛුපරිවාරො
තං ජනපදං පටිපන්නො. තෙන චුත්තං – අඬගෙසු වාරිකං වරමානො...පෙ.... යෙන
වම්පා තදවසරීති.

ගග්ගරාය පොක්ඛරණියා තීරෙති තස්ස වම්පානගරස්ස අවිදුරෙ ගග්ගරාය නාම
රාජගමගෙහියා ඛණිකත්තා ගග්ගරාති ලද්ධවොහාරා පොක්ඛරණී අත්ථි. තස්සා
තීරෙ සමන්තතො නීලාදිපඤ්චවණ්ණකුසුමපට්ඨණ්ඩිතං මහන්තං වම්පකවනං.
තස්මිං හගවා කුසුමගන්ධසුගන්ධෙ වම්පකවනෙ විහරති. තං සන්ධාය ගග්ගරාය
පොක්ඛරණියා තීරෙති චුත්තං. මාගධෙන සෙනියෙන බිම්බිසාරෙනාති එත්ථ සො
රාජා මගධානං ඉස්සරත්තා මාගධො. මහතියා සෙනාය සමන්තාගතත්තා සෙනියො.
බිම්බිති සුවණ්ණං. තස්මා සාරසුවණ්ණසදිසවණ්ණනාය බිම්බිසාරොති චුච්චති.

301-302. බහු බහු හුත්වා සංහතාති සඬ්ඝා. එකෙකිස්සාය දිසාය සඬ්ඝො
එතෙසං අත්ථිති සඬ්ඝී. පුබ්බෙ නගරස්ස අන්තො අගණො ඛහි නික්ඛමිත්වා ගණනං
පත්තාති ගණිභූතා. ඛත්තං ආමන්තෙසීති. ඛත්තා චුච්චති පුච්ඡිතපඤ්ඤෙ
ධ්‍යාකරණසමත්ථො මහාමත්තො, තං ආමන්තෙසි ආගමෙන්තුති මුහුත්තං
පටිමානෙන්තු, මා ගච්ඡන්තුති චුත්තං භොති.

සොණදණ්ඩගුණකථා

303. නානාවෙරජ්ජකානන්ති නානාවිධෙසු රජ්ජෙසු, අඤ්ඤෙසු අඤ්ඤෙසු කාසිකොසලාදීසු රජ්ජෙසු ජාතා, තානි වා තෙසං නිවාසා, තතො වා ආගතානි නානාවෙරජ්ජකා, තෙසං නානාවෙරජ්ජකානං. කෙනවිදෙව කරණියෙනාති තස්මිං කිර නගරෙ ද්විහි කරණියෙහි බ්‍රාහ්මණා සන්නිපතන්ති – යඤ්ඤානුභවනත්ථං වා මන්නසජ්ඣායනත්ථං වා. තදා ච තස්මිං නගරෙ යමඤ්ඤා නත්ථි. සොණදණ්ඩස්ස පන සන්නිකෙ මන්නසජ්ඣායනත්ථං එතෙ සන්නිපතිතා. තං සන්ධාය වුත්තං – “කෙනවිදෙව කරණියෙනා” ති. තෙ තස්ස ගමනං සුත්වා චින්තෙසුං – “අයං සොණදණ්ඩො උග්ගතබ්‍රාහ්මණො යෙභුයොන ච අඤ්ඤෙ බ්‍රාහ්මණා සමණං ගොතමං සරණං ගතා, අයමෙව න ගතො. ස්වායං සචෙ තත්ථ ගමිස්සති, අද්ධා සමණස්ස ගොතමස්ස ආවට්ටනියා මායාය ආවට්ටිතො, තං සරණං ගමිස්සති. තතො එතස්සාපි ගෙහද්වාරෙ බ්‍රාහ්මණානං සන්නිපාතො න භවිස්සති” ති. “හන්දස්ස ගමනන්තරායං කරොමා” ති සම්මන්ත්‍රයිත්වා තත්ථ අගමංසු. තං සන්ධාය – අථ ඛො තෙ බ්‍රාහ්මණාතිආදි වුත්තං.

තත්ථ ඉමිනාපඨගෙනාති ඉමිනාපි කාරණෙන. එවං එතං කාරණං වත්වා පුන – “අත්තනො චණ්ණෙ භඤ්ඤමානෙ අනුස්සනකසත්තො නාම නත්ථි. හන්දස්ස චණ්ණං භණනෙන ගමනං නිවාරෙස්සාමා” ති චින්තෙත්වා භවඤ්ඤි සොණදණ්ඩො උභතො සුජාතොතිආදීනි කාරණානි ආභංසු.

උභතොති ද්විහි පක්ඛෙහි. මාතිතො ච පිතිතො වාති භොතො මාතා බ්‍රාහ්මණි, මාතුමාතා බ්‍රාහ්මණි, තස්සාපි මාතා බ්‍රාහ්මණි; පිතා බ්‍රාහ්මණො, පිතුපිතා බ්‍රාහ්මණො, තස්සාපි පිතා බ්‍රාහ්මණොති, එවං භවං උභතො සුජාතො මාතිතො ච පිතිතො ච. සංසුද්ධගහණිකොති සංසුද්ධා තෙ මාතුගහණි කුච්ඡීති අත්ථො. සමචෙපාකිනියා ගහණියාති එත්ථ පන කම්මජතෙජොධාතු “ගහණි” ති වුච්චති.

යාව සත්තමා පිතාමහයුගාති එත්ථ පිතුපිතා පිතාමහො, පිතාමහස්ස යුගං පිතාමහයුගං. යුගන්ති ආයුජ්ජමාණං වුච්චති. අභිලාපමත්තමෙව චෙතං. අත්ථතො පන පිතාමහොයෙව පිතාමහයුගං. තතො උද්ධං සබ්බෙපි පුබ්බපුරිසා පිතාමහග්ගහණෙනෙව ගහිතා. එවං යාව සත්තමො පුරිසො, තාව සංසුද්ධගහණිකො. අථ වා අක්ඛිත්තො අනුපකුට්ඨො ජාතිවාදෙනාති දස්සෙන්නි. අක්ඛිත්තොති – “අපනෙථ එතං, කිං ඉමිනා” ති එවං අක්ඛිත්තො අනවක්ඛිත්තො. අනුපකුට්ඨොති න උපකුට්ඨො, න අක්කොසං වා නින්දං වා ලද්ධපුබ්බො. කෙන කාරණෙනාති? ජාතිවාදෙන. ඉතිපි – “භීනජාතිකො එසො” ති එවරුපෙන වචනෙනාති අත්ථො.

අඬ්ඬොති ඉස්සරො. මහද්ධනොති මහතා ධනෙන සමන්නාගතො. භවතො හි ගෙහෙ පථවියං පංසුචාලිකා විය බහුධනං, සමණො පන ගොතමො අධනො භික්ඛාය උදරං පුරෙත්වා යාපෙතීති දස්සෙන්නි. මහාභොගොති පඤ්චකාමගුණවසෙන මහාඋපභොගො. එවං යං යං ගුණං වදන්ති, තස්ස තස්ස පටිපක්ඛවසෙන භගවතො අගුණංයෙව දස්සෙමාති මඤ්ඤමානා වදන්ති.

අභිරූපොති අඤ්ඤෙහි මනුස්සෙහි අභිරූපො අධිකරූපො. දස්සනීයොති දිවසම්පි පස්සන්තානං අතිත්තිකරණතො දස්සන යොග්ගො. දස්සනෙනෙව විත්තපසාදජනනතො පාසාදිකො. පොක්ඛරතා වුච්චති සුන්දරභාවො, වණ්ණස්ස පොක්ඛරතා වණ්ණපොක්ඛරතා, තාය වණ්ණසම්පත්තියා යුත්තොති අත්ථො. පොරාණා පනාහු – “පොක්ඛරන්ති සරිරං වදන්ති, වණ්ණං වණ්ණමෙවා” ති. තෙසං මනෙන වණ්ණඤ්ච පොක්ඛරඤ්ච වණ්ණපොක්ඛරානි. තෙසං භාවො වණ්ණපොක්ඛරතා. ඉති පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතායාති උත්තමෙන පරිසුද්ධෙන වණ්ණෙන වෙව සරිරසණ්ඨානසම්පත්තියා වාති අත්ථො. බ්‍රහ්මවණ්ණීති සෙට්ඨවණ්ණී. පරිසුද්ධවණ්ණසුපි සෙට්ඨෙන සුවණ්ණවණ්ණෙන සමන්තාගතොති අත්ථො. බ්‍රහ්මවච්ඡසීති මහාබ්‍රහ්මනො සරිරසදිසෙනෙව සරිරෙන සමන්තාගතො. අබුද්දාවකාසො දස්සනායාති “හොතො සරිරෙ දස්සනස්ස ඔකාසො න බුද්දකො මහා, සබ්බානෙව තෙ අභිගපච්චඨගාති දස්සනීයානෙව, තානි වාපි මහන්තානෙවා” ති දීපෙන්ති.

සීලමස්ස අත්ථිති සීලවා. වුද්ධං වද්ධිතං සීලමස්සාති වුද්ධසීලී. වුද්ධසීලෙනාති වුද්ධෙන වද්ධිතෙන සීලෙන. සමන්තාගතොති යුත්තො. ඉදං වුද්ධසීලීපදස්සෙව වෙච්චනං. සබ්බමෙතං පඤ්චසීලමත්තමෙව සන්ධාය වදන්ති.

කල්‍යාණවාචොති ආදීසු කල්‍යාණා සුන්දරා පරිමණ්ඩලපදබ්‍යඤ්ජනා වාචා අස්සාති කල්‍යාණවාචො. කල්‍යාණං මධුරං වාක්කරණං අස්සාති කල්‍යාණවාක්කරණො. වාක්කරණන්ති උදාහරණසොසො. ගුණපරිපුණ්ණභාවෙන පුරෙ භවාති පොරී. පුරෙ වා භවත්තා පොරී. පොරියා නාගරිකිත්ථියා සුබ්‍රමාලත්තනෙන සදිසාති පොරී, තාය පොරියා. විස්සට්ඨායාති අපලිබුද්ධාය සන්දිට්ඨවිලම්බිතාදිදොසරහිතාය. අනෙලගලායාති ඵලගලෙනවිරහිතාය. යස්ස කස්සවි හි කට්ඨන්තස්ස ඵලා ගලන්ති, ලාලා වා පග්ගරන්ති, බෙළුච්ඡිසිතාති වා නික්ඛමන්ති, තස්ස වාචා ඵලගලං නාම හොති, තබ්බිපරිතායාති අත්ථො. අත්ථස්ස විඤ්ඤාපනියාති ආදිමජ්ඣපරියොසානං පාකටං කත්වා භාසිතත්ථස්ස විඤ්ඤාපනසමත්ථාය.

ජිණ්ණොති ජරාජිණ්ණතාය ජිණ්ණො. වුද්ධොති අභිගපච්චඨගානං වුද්ධිභාවමරියාදජ්ජත්තො. මහල්ලකොති ජාතිමහල්ලකතාය සමන්තාගතො. විරකාලජ්ජසුත්තොති චුත්තං හොති. අද්ධගතොති අද්ධානං ගතො, ද්වෙ තයො රාජපරිවට්ටෙ අතීතොති අධිජ්ජායො. වයොඅනුජ්ජත්තොති පච්ඡිමවයං සම්පත්තො, පච්ඡිමවයො නාම වස්සසතස්ස පච්ඡිමො තතියභාගො.

අපි ව ජිණ්ණොති පොරාණො, විරකාලජ්ජවත්තකුලන්වයොති චුත්තං හොති. වුද්ධොති සීලාචාරාදිගුණවුද්ධියා යුත්තො. මහල්ලකොති විභවමහන්තාය සමන්තාගතො. අද්ධගතොති මග්ගජ්ජපට්ඨත්තො බ්‍රාහ්මණානං වතවරියාදිමරියාදං අවිතික්කම්ම වරණසීලො. වයොඅනුජ්ජත්තොති ජාතිවුද්ධිභාවම්පි අන්තිමවයං අනුජ්ජත්තො.

බුද්ධගුණකථා

304. එවං චුත්තෙන ඵලං තෙනි බ්‍රාහ්මණෙනි චුත්තෙ. සොණදණ්ඩො – “ඉමෙ බ්‍රාහ්මණා ජාතිආදීහි මම වණ්ණං වදන්ති, න ඛො පන මෙනං යුත්තං අත්තනො වණ්ණෙ රජ්ජිතුං. හන්දාහං එතෙසං වාදං භින්දිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස මහත්තභාවං ඤාපෙත්වා එතෙසං තත්ථ ගමනං කරොමී”ති චිත්තෙන්වා තෙන හි – හො මමපි සුණාථාතිආදිමාහ. තත්ථ යෙපි උභතො සුඡාතොති ආදයො අත්තනො ගුණෙනි සදිසා ගුණා තෙපි; “කො වාහං කෙ ව සමණස්ස ගොතමස්ස ජාතිසම්පත්තිආදයො ගුණා”ති අත්තනො ගුණෙනි උත්තරිතරෙයෙව මඤ්ඤමානො, ඉතරෙ පන එකත්තෙනෙව භගවතො මහත්තභාවදීපනත්ථං පකාසෙති.

මයමෙව අරහමාති එවං නියාමෙන්තොවෙන්ථ ඉදං දීපෙති – “යදි ගුණමහත්තතාය උපසංකම්මිතඛිබ්බො නාම හොති. යථා හි සිනෙරුං උපනිධාය සාසපො, මහාසමුද්දං උපනිධාය ගොපදකං, සත්තසු මහාසරෙසු උදකං උපනිධාය උස්සාවඛිත්ථු පරිත්තො ලාමකො. එවමෙව සමණස්ස ගොතමස්ස ජාතිසම්පත්තිආදයොපි ගුණෙ උපනිධාය අම්භාකං ගුණා පරිත්තා ලාමකා; තස්මා මයමෙව අරහම තං භවත්තං ගොතමං දස්සනාය උපසංකම්මිතු”න්ති.

මහත්තං ඤාතිසංසං ඔභායාති මාතිපක්ඛෙ අසීතිකුලසහස්සාති, පිතිපක්ඛෙ අසීතිකුලසහස්සාතිති එවං සට්ඨිකුලසහස්සං ඔභාය පබ්බජිතො.

භූමිගතඤ්ච වෙහාසට්ඨඤ්චාති එත්ථ රාජඛිගණෙ වෙව උය්‍යානෙ ව සුධාමට්ඨපොක්ඛරණියො සත්තරතනානං පුරෙත්වා භූමියං යපිතං ධනං භූමිගතං නාම. පාසාදනියුභාදයො පරිපුරෙත්වා යපිතං වෙහාසට්ඨං නාම. එතං තාව කුලපරියායෙන ආගතං. තථාගතස්ස පන ජාතදිවසෙයෙව සඬ්ඛො, එලො, උප්පලො, පුණ්ඩරිකොති චත්තාරො නිධයො උග්ගතා. තෙසු සඬ්ඛො ගාවුතිකො, එලො අඬ්ඬයොජනිකො, උප්පලො තිගාවුතිකො, පුණ්ඩරිකො යොජනිකො. තෙසුපි ගහිතං ගහිතං පුරතියෙව, ඉති භගවා පහුතං හිරඤ්ඤසුවණ්ණං ඔභාය පබ්බජිතොති වෙදිතඛිබ්බො.

දහරොව සමානොති තරුණොව සමානො. සුසුකාළකෙසොති සුට්ඨ කාළකෙසො, අඤ්ජනවණ්ණසදිසකෙසො හුත්වා වාති අත්ථො. හද්දනාති හද්දකෙන. පයමෙන වයසාති තිණ්ණං වයානං පයමවයෙන. අකාමකානන්ති අනිච්ඡමානානං. අනාදරත්ථෙ සාමිවචනං. අස්සුනි මුඛෙ එතෙසන්ති අස්සුමුඛා, තෙසං අස්සුමුඛානං, අස්සුහි කිලිත්තමුඛානන්ති අත්ථො. රුදන්තානන්ති කන්දිත්වා රොදමානානං. අබුද්දාවකාසොති එත්ථ භගවතො අපරිමාණොයෙව දස්සනාය ඔකාසොති වෙදිතඛිබ්බො.

තත්‍රිදං චත්ථු – රාජගහෙ කිර අඤ්ඤතරො බ්‍රාහ්මණො සමණස්ස ගොතමස්ස පමාණං ගහෙතුං න සක්කොතිති සුත්වා භගවතො පිණ්ඩාය පටිසනකාලෙ

සට්ඨිහත්ථං වෙළං ගහෙත්වා නගරද්වාරස්ස බහි යත්වා සම්පත්තෙ භගවති වෙළං ගහෙත්වා සමීපෙ අට්ඨාසි. වෙළ භගවතො ජාණ්ඩකමත්තං පාපුණි. පුන දිවසෙ ද්වෙ වෙළු සටෙත්වා සමීපෙ අට්ඨාසි. භගවාපි ද්විත්තං වෙළුනං උපරි කට්මත්තමෙව පඤ්ඤායමානො – “බ්‍රාහ්මණ, කිං කරොසි”ති ආහ. තුම්භාකං පමාණං ගණ්භාමිති. “බ්‍රාහ්මණ, සවෙපි ත්වං සකලවක්කවාළගබ්භං පුරෙත්වා යිතෙ වෙළු සටෙත්වා ආගමිස්සසි, නෙව මෙ පමාණං ගහෙතුං සක්ඛිස්සසි. න හි මයා චත්තාරි අසඬ්ඛොයාති කප්පසතසහස්සඤ්ච තථා පාරමිසො පූරිතා, යථා මෙ පරො පමාණං ගණ්භෙය්‍යා, අතුලො, බ්‍රාහ්මණ, තථාගතො අප්පමෙය්‍යා”ති චත්වා ධම්මපදෙ ගාථමාහ –

“තෙ තාදිසෙ පුජයතො, නිබ්බුතෙ අකුතොහයෙ;
න සක්කා පුඤ්ඤං සඬ්ඛාතුං, ඉමෙත්තමපි කෙනථි”ති. (ධ. ප. 36);

ගාථාපරියොසානෙ චතුරාසිතිපාණසහස්සාති අමතං පිටිංසු.

අපරමිපි චත්ථු – රාහු කිර අසුරින්දො චත්තාරි යොජනසහස්සාති අට්ඨ ව යොජනසතාති උච්චො. බාහන්තරමස්ස ද්වාදසයොජනසතාති. බහලන්තරෙන ඡ යොජනසතාති. හත්ථතලපාදතලානං පුථුලතො තීණි යොජනසතාති. අඬ්ගුලිපබ්බාති පණ්ණාසයොජනාති. හමුකන්තරං පණ්ණාසයොජනං. මුඛං ද්වියොජනසතං තියොජනසතගම්හිරං තියොජනසතපරිමණ්ඩලං. ගීවා තියොජනසතං. නලාටං තියොජනසතං. සීසං නවයොජනසතං. “සො අහං උච්චොස්මි, සත්ථාරං ඔනමිත්වා ඔලොකෙතුං න සක්ඛිස්සාමි”ති වින්තෙත්වා නාගච්ඡි. සො එකදිවසං භගවතො චණ්ණං සුත්වා – “යථාකථඤ්ච ඔලොකෙස්සාමි”ති ආගතො.

අථ භගවා තස්සජ්ඣාසයං විදිත්වා – “චතුසු ඉරියාපට්ඨෙසු කතරෙන දස්සෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා “යිතකො නාම නිවොපි උච්චො විය පඤ්ඤායති. නිපන්නොවස්ස අත්තානං දස්සෙස්සාමි”ති “ආනන්ද, ගන්ධකුට්පරිවෙණෙ මඤ්චකං පඤ්ඤාපෙහි”ති චත්වා තත්ථ සීහසෙය්‍යං කප්පෙසි. රාහු ආගන්ත්වා නිපන්නං භගවන්තං ගීවං උන්නාමෙත්වා නහමජ්ඣෙ පුණ්ණචන්දං විය උල්ලොකෙසි. කිමිදං අසුරින්දාති ව චුත්තෙ – “භගවා ඔනමිත්වා ඔලොකෙතුං න සක්ඛිස්සාමි”ති නාගච්ඡන්ති. න මයා, අසුරින්ද, අධොමුඛෙන පාරමිසො පූරිතා. උද්ගමගමෙව කත්වා දානං දින්නන්ති. තං දිවසං රාහු සරණං අගමාසි. එවං භගවා අබුද්දාවකාසො දස්සනාය.

චතුපාරිසුද්ධිසීලෙන සීලවා, තං පන සීලං අරියං උත්තමං පරිසුද්ධං. තෙනාහ – “අරියසීලී”ති. තදෙන අනවජ්ජට්ඨෙන කුසලං. තෙනාහ – “කුසලසීලී”ති. කුසලසීලෙනාති ඉදමස්ස වෙච්චනං.

බහුනං ආවරියපාවරියොති භගවතො එකෙකාය ධම්මදෙසනාය
චතුරාසීතිපාණසභස්සාති අපරිමාණාපි දෙවමනුස්සා මග්ගඵලාමතං පිචන්ති, තස්මා
බහුනං ආවරියො. සාවකවෙනෙය්‍යානං පන පාවරියොති.

බීණකාමරාගොති එත්ථ කාමං භගවතො සබ්බෙපි කිලෙසා බීණා. බ්‍රාහ්මණො
පන තෙ න ජානාති. අත්තනො ජානනට්ඨානෙයෙව ගුණං කථෙති.
විගතවාපල්ලොති – “පත්තමණ්ඩනා වීවරමණ්ඩනා සෙනාසනමණ්ඩනා ඉමස්ස වා
පුතිකායස්ස...පෙ.... කෙලනා පටිකෙලනා”ති (විහ. 854) එවං චුත්තවාපල්ලා
විරහිතො.

අපාපපුරෙක්ඛාරොති අපාපෙ නව ලොකුත්තරධම්මෙ පුරතො කත්වා විවරති.
බ්‍රහ්මඤ්ඤාය පජායාති සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානමභාකස්සපාදිහෙදාය
බ්‍රාහ්මණපජාය, එතිස්සාය ව පජාය පුරෙක්ඛාරො. අයඤ්චි පජා සමණං ගොතමං
පුරෙක්ඛත්වා වරතීති අත්ථො. අපි ව අපාපපුරෙක්ඛාරොති න පාපං පුරෙක්ඛාරො න
පාපං පුරතො කත්වා වරති, න පාපං ඉච්ඡතීති අත්ථො. කස්ස? බ්‍රහ්මඤ්ඤාය පජාය.
අත්තනා සද්ධිං පටිවිරුද්ධායපි බ්‍රාහ්මණපජාය අවිරුද්ධො භිතපුබත්ථිකො යෙවාති
චුත්තං හොති.

තිරොරට්ඨාති පරරට්ඨතො. තිරොජනපදාති පරජනපදතො. පඤ්භං පුච්ඡිතුං
ආගච්ඡන්තිති ඛත්තියපණ්ඩිතාදයො වෙව දෙවබ්‍රහ්මනාගගන්ධබ්බාදයො ව –
“පඤ්භෙ අභිසඬ්ඛරිත්වා පුච්ඡස්සාමා”ති ආගච්ඡන්ති. තත්ථ කෙචි පුච්ඡාය වා
දොසං විස්සජ්ජනසම්පට්ච්ඡනෙ වා අසමත්ථතං සල්ලක්ඛෙත්වා අපුච්ඡිත්වාච
තුණ්චි නිසිදන්ති. කෙචි පුච්ඡන්ති. කෙසඤ්චි භගවා පුච්ඡාය උස්සාහං ජනෙත්වා
විස්සජ්ජෙති. එවං සබ්බෙසම්පි තෙසං විමතියො තීරං පත්වා මහාසමුද්දස්ස උම්මියො
විය භගවන්තං පත්වා භිජ්ජන්ති.

එහි ස්වාගතවාදීති දෙවමනුස්සපබ්බජිතගහට්ඨෙසු තං තං අත්තනො සන්තිකං
ආගතං – “එහි ස්වාගත”න්ති එවං වදන්ති අත්ථො. සබ්බෙලාති තත්ථ කතමං
සාබ්බෙලා? “යා සා වාචා නෙලා කණ්ණසුඛා”තිආදිනා නයෙන චුත්තසාබ්බෙලාන
සමන්තාගතො, මුදුවවනොති අත්ථො. සම්මොදකොති පටිසන්ථාරකුසලො,
ආගතාගතානං චතුත්තං පරිසානං – “කච්චි, භික්ඛවෙ, බමනීයං, කච්චි
යාපනීය”න්තිආදිනා නයෙන සබ්බං අද්ධානදරථං වූපසමෙත්තො විය පඨමතරං
සම්මොදනීයං කථං කත්තාති අත්ථො. අබ්භාකුට්ඨකොති යථා එකච්චෙ පරිසං පත්වා
ථද්ධමුඛා සඬ්ඛුට්ඨකො හොන්ති, න එදිසො, පරිසදස්සනෙන පනස්ස
බාලාතපසම්ඵස්සෙන විය පදුමං මුඛපදුමං විකසති පුණ්ණවන්දසස්සිරිකං හොති.
උත්තානමුඛොති යථා එකච්චෙ නිකුජ්ජිතමුඛා විය සම්පත්තාය පරිසාය න කිඤ්චි
කථෙත්ති, අතිදුල්ලභකථා හොන්ති, න එවරුපො. සමණො පන ගොතමො
සුලභකථො. න තස්ස සන්තිකං ආගතාගතානං – “කස්මා මයං ඉධාගතා”ති
විජ්ජෙතිසාරො උජ්ජජ්ජති ධම්මං පන සුත්වා අත්තමනාව හොන්තිති දස්සෙති.

පුබ්බභාසීති භාසන්තො ච පඨමතරං භාසති, තඤ්ච ඛො කාලයුත්තං පමාණයුත්තං අත්ථනිස්සිතමෙව භාසති, න නිරත්ථකකථං.

න තස්මිං ගාමෙ වාති යත්ථ කිර භගවා පටිවසති, තත්ථ මහෙසක්ඛා දෙවතා ආරක්ඛං ගණ්හන්ති, තං නිස්සාය මනුස්සානං උපද්දෙවා න භොති, පංසුපිසාවකාදයොයෙව හි මනුස්සෙ විහෙයෙන්නි, තෙ තාසං ආනුභාවෙන දුරං අපක්කමන්ති. අපි ච භගවතො මෙත්තාබලෙනපි න අමනුස්සා මනුස්සෙ විහෙයෙන්නි.

සඬ්ඝිතිආදීසු අනුසාසිතබ්බො සයං වා උප්පාදිතො සඬ්ඝො අස්ස අත්ථිති සඬ්ඝි. තාදිසො චස්ස ගණො අත්ථිති ගණි. පුරිමපදස්සෙව වා වෙච්චනමෙතං. ආචාරසික්ඛාපනවසෙන ගණස්ස ආචරියොති ගණාචරියො. පුට්ඨිත්ථකරානන්ති බහුනං තිත්ථකරානං. යථා වා තථා වාති යෙන වා තෙන වා අවෙලකාදිමත්තකෙනාපි කාරණෙන. සමුදාගච්ඡන්ති සමන්තතො උපගච්ඡති අභිවඩ්ඪති.

අතිථි නො තෙ භොන්තිති තෙ අමිභාකං ආගන්තුකා, නවකා පාහුනකා භොන්තිති අත්ථො. පරියාපුණාමිති ජානාමි. අපරිමාණවණ්ණොති තථාරූපෙනෙව සබ්බඤ්ඤානාපි අප්පමෙයාවණ්ණො – “පගෙව මාදිසෙනා” ති දස්සෙති. චුත්තමිපි චෙත්තං –

“බුද්ධොපි බුද්ධස්ස භණ්ණොයා වණ්ණං,
කප්පමිපි වෙ අඤ්ඤමභාසමානො;
බ්බියෙථ කප්පො චිරදිසමත්තරෙ,
වණ්ණො න බ්බියෙථ තථාගතස්සා” ති.

305. ඉමං පන සත්ථු ගුණකථං සුත්ථා තෙ බ්‍රාහ්මණා චින්තයිංසු – යථා සොණදණ්ඩො බ්‍රාහ්මණො සමණස්ස ගොතමස්ස වණ්ණෙ භණති, අනොමගුණො සො භවං ගොතමො; එවං තස්ස ගුණ ජානමානෙන ඛො පන ආචරියෙන අතිචිරං අධිවාසිතං, හන්ද නං අනුවත්තාමාති අනුවත්තිංසු. තස්මා එවං චුත්තෙ “තෙ බ්‍රාහ්මණා” තිආදි චුත්තං. තත්ථ අලමෙවාති යුත්තමෙව. අපි පුට්ඨාසෙනාති පුට්ඨාසං චුච්චති පාඨෙයාං, තං ගහෙත්වාපි උපසඬ්ඪකමිතුං යුත්තමෙවාති අත්ථො. පුට්ඨාසෙනාතිපි පාඨො, තස්සත්ථො, පුට්ඨා අංසෙ අස්සාති පුට්ඨාසො, තෙන පුට්ඨාසෙන. අංසෙන හි පාඨෙයාපුට්ඨං වහන්තෙනාපිති චුත්තං භොති.

සොණදණ්ඩපරිචිතක්කවණ්ණනා

306-308. තිරොවනසණ්ඩගතස්සාති අන්තොවනසණ්ඩෙ ගතස්ස, විහාරබ්‍රහ්මතරං පටිට්ඨස්සාති අත්ථො. අඤ්ජලිං පණාමෙත්වාති එතෙ උභතොපක්ඛිකා, තෙ එවං චින්තයිංසු – “සවෙ නො මිච්ඡාදිට්ඨිකා වොදෙස්සන්ති –

‘කස්මා තුම්හෙ සමණං ගොතමං වන්දිත්ථා’ති? තෙසං – ‘කිං අඤ්ජලිමත්තකරණෙනාපි වන්දනං නාම හොති’ති වක්ඛාම. සචෙ නො සම්මාදිට්ඨිකා වොදෙස්සන්ති – ‘කස්මා තුම්හෙ භගවන්තං න වන්දිත්ථා’ති. ‘කිං සීසෙන භූමියං පහරන්තෙනෙව වන්දනං නාම හොති, නනු අඤ්ජලිකම්මම්පි වන්දනං එවා’ති වක්ඛාමා’’ති. නාමගොත්තන්ති “හො, ගොතම, අභං අසුකස්ස පුත්තො දත්තො නාම, මිත්තො නාම, ඉධාගතො”ති වදන්තා නාම. සාවෙනති නාම. “හො, ගොතම, අභං වාසෙට්ඨො නාම, කච්චානො නාම, ඉධාගතො”ති වදන්තා ගොත්තං සාවෙනති නාම. එතෙ කිර දලිද්දා ජිණ්ණා කුලපුත්තා “පරිසමජ්ඣෙ නාමගොත්තවසෙන පාකටා භවිස්සාමා’’ති එවමකංසු. යෙ පන තුණ්හිභූතා නිසීදිංසු, තෙ කෙරාටිකා වෙව අන්ධබාලා ව. තත්ථ කෙරාටිකා – “එකං ද්වෙ කථාසල්ලාපෙපි කරොන්තො විස්සාසිකො හොති, අථ විස්සාසෙ සති එකං ද්වෙ භික්ඛා අදාතුං න යුත්ත”න්ති තතො අත්තානං මොචෙත්වා තුණ්හි නිසීදන්ති. අන්ධබාලා අඤ්ඤාණකායෙව අවක්ඛිත්තමත්තිකාපිණ්ඩො විය යත්ථ කත්ථවි තුණ්හිභූතා නිසීදන්ති.

බ්‍රාහ්මණපඤ්ඤත්තිවණ්ණනා

309-310. වෙනසා වෙනොපරිචිතක්කන්ති භගවා – “අයං බ්‍රාහ්මණො ආගතකාලතො පට්ඨාය අධොමුඛො ථද්ධගත්තො කිං චිත්තයමානො නිසීන්තො, කිං නු ඛො චිත්තෙති”ති ආවජ්ජන්තො අත්තතො වෙනසා තස්ස චිත්තං අඤ්ඤාසි. තෙන චුත්තං – “වෙනසා වෙනොපරිචිතක්කමඤ්ඤායා”ති. විහඤ්ඤතීති විසානං ආපජ්ජති. අනුච්චොකෙත්වා පරිසන්ති භගවතො සකසමයෙ පඤ්ඤාපුච්ඡනෙන උදකෙ මියමානො උක්ඛිපිත්වා ථලෙ යපිතො විය සමපස්සද්ධකායචිත්තො හුත්වා පරිසං සඬගණ්හනත්ථං දිට්ඨිසඤ්ජානෙනෙව “උපධාරෙන්තු මෙ හොන්තො වචන”න්ති වදන්තො විය අනුච්චොකෙත්වා පරිසං භගවන්තං එතදවොච.

311-313. සුජං පග්ගණ්හන්තානන්ති යඤ්ඤයජනත්ථාය සුජං ගණ්හන්තෙසු බ්‍රාහ්මණෙසු පට්ඨමො වා දුතියො වාති අත්ථො. සුජාය දියාමානං මහායාගං පටිග්ගණ්හන්තානන්ති පොරාණා. ඉති බ්‍රාහ්මණො සකසමයවසෙන සම්මදෙව පඤ්ඤං විස්සජ්ජෙසි. භගවා පන විසෙසතො උත්තමබ්‍රාහ්මණස්ස දස්සනත්ථං – “ඉමෙසං පනා”තිආදිමාහ. එතදවොචුන්ති සචෙ ජාතිවණ්ණමත්තසම්පන්නො බ්‍රාහ්මණො න හොති, අථ කො වරහි ලොකෙ බ්‍රාහ්මණො භවිස්සති? නාසෙති නො අයං සොණදණ්ඩො, හන්දස්ස වාදං පටික්ඛිපිස්සාමාති චිත්තෙත්වා එතදවොචුං. අපවදතීති පටික්ඛිපති. අනුපක්ඛන්දතීති අනුපවිසති. ඉදං – “සචෙ ත්වං පසාදවසෙන සමණං ගොතමං සරණං ගන්තුකාමො, ගච්ඡ; මා බ්‍රාහ්මණස්ස සමයං හින්දි”ති අධිජ්ජායෙන ආහංසු.

314. එතදවොචාති ඉමෙසු බ්‍රාහ්මණෙසු එවං එකජ්ජහාරෙනෙව විරවන්තෙසු “අයං කථා පරියොසානං න ගමිස්සති, හන්ද නෙ නිස්සද්දෙ කත්වා

සොණදණ්ඩෙනෙව සද්ධිං කපෙමි”ති වින්තෙත්වා – “එතං සවෙ බො තුම්භාක”න්තිආදිකං වචනං අවොච.

315-316. සහධම්මෙනාති සකාරණෙන. සමසමොති යපෙත්වා

එකදෙසසමත්තං සමභාවෙන සමො, සබ්බාකාරෙන සමොති අත්ථො. අහමස්ස මාතෘපිතරො ජානාමිති හගිනියා පුත්තස්ස මාතෘපිතරො කිං න ජානිස්සති, කුලකොට්ඨරිදීපනං සන්ධායෙව වදති. මුසාවාදම්පි භණ්ණයාති අත්ථහඤ්ජනකං මුසාවාදං කපෙය්‍ය. කිං වණ්ණො කරිස්සතිති අබ්භන්තරෙ ගුණෙ අසති කිං කරිස්සති? කිමස්ස බ්‍රාහ්මණභාවං රක්ඛිතුං සක්ඛිස්සතිති අත්ථො. අපාපි සියා පුත – “පකතිසීලෙ ධීතස්ස බ්‍රාහ්මණභාවං සාධෙත්ති”ති එවම්පි සීලමෙව සාධෙස්සති, තස්මිං හිස්ස අසති බ්‍රාහ්මණභාවො නාහොසිති සම්මොහමත්තං වණ්ණාදයො. ඉදං පන සුත්වා තෙ බ්‍රාහ්මණා – “සභාවං ආචරියො ආහ, අකාරණාව මයං උජ්ඣායිමහා”ති තුණ්හි අහෙසුං.

සීලපඤ්ඤාකථාවණ්ණනා

317. තතො හගවා ‘කථිතො බ්‍රාහ්මණෙන පඤ්ඤො, කිං පනෙත්ථ පතිට්ඨාතුං සක්ඛිස්සති, න සක්ඛිස්සති’ති? තස්ස විමංසනත්ථං – “ඉමෙසං පන බ්‍රාහ්මණා”තිආදිමාහ. සීලපරිධොතාති සීලපරිසුද්ධා. යත්ථ සීලං තත්ථ පඤ්ඤාති යස්මිං පුග්ගලෙ සීලං, තත්ථෙව පඤ්ඤා, කුතො දුස්සීලෙ පඤ්ඤා? පඤ්ඤාරහිතෙ වා ජලෙ එළමුගෙ කුතො සීලන්ති? සීලපඤ්ඤාණන්ති සීලඤ්ච පඤ්ඤාණඤ්ච සීලපඤ්ඤාණං. පඤ්ඤාණන්ති පඤ්ඤායෙව. එවමෙනං බ්‍රාහ්මණාති හගවා බ්‍රාහ්මණස්ස වචනං අනුජානන්තො ආහ. තත්ථ සීලපරිධොතා පඤ්ඤාති චතුපාරිසුද්ධිසීලෙන ධොතා. කථං පන සීලෙන පඤ්ඤං ධොවතිති? යස්ස පුපුජ්ජනස්ස සීලං සට්ඨිඅසිතිවස්සාති අබ්ණ්ඩං හොති, සො මරණකාලෙපි සබ්බකිලෙසෙ සාතෙත්වා සීලෙන පඤ්ඤං ධොවිත්වා අරහත්තං ගණ්හාති. කන්දරසාලපරිවෙණෙ මහාසට්ඨිවස්සත්ථෙරො විය. ථෙරෙ කිර මරණමඤ්චෙ නිපජ්ජිත්වා බලවචෙදනාය නිත්ථුනන්තෙ, තිස්සමහාරාජා “ථෙරං පස්සිස්සාමි”ති ගන්ත්වා පරිවෙණද්වාරෙ ධිතො තං සද්දං සුත්වා පුච්ඡ – “කස්ස සද්දො අය”න්ති? ථෙරස්ස නිත්ථුනනසද්දොති. “පබ්බජ්ජාය සට්ඨිවස්සෙන චෙදනාපරිග්ගහමත්තම්පි න කතං, න දානි නං වන්දිස්සාමි”ති නිවත්තිත්වා මහාබොධිං වන්දිතුං ගතො. තතො උපට්ඨාකදහරො ථෙරං ආහ – “කිං නො, හන්තෙ, ලජ්ජාපෙථ, සද්ධොපි රාජා විජ්ජපිසාරි හුත්වා න වන්දිස්සාමි”ති ගතොති. කස්මා ආවුසොති? තුම්භාකං නිත්ථුනනසද්දං සුත්වාති. “තෙන හි මෙ ඕකාසං කරොථා”ති වත්වා චෙදනං වික්ඛම්භිත්වා අරහත්තං පත්වා දහරස්ස සඤ්ඤං අදාසි – “ගච්ඡාවුසො, ඉදානි රාජානං අම්හෙ වන්දාපෙහි”ති. දහරො ගන්ත්වා – “ඉදානි කිර ථෙරං, වන්දාථ”ති ආහ. රාජා සංසුමාරපතිතෙන ථෙරං වන්දන්තො – “නාහං අය්‍යස්ස අරහත්තං වන්දාමි, පුපුජ්ජනභූමියං පන යත්වා රක්ඛිතසීලමෙව වන්දාමි”ති ආහ, එවං සීලෙන පඤ්ඤං ධොවති නාම. යස්ස පන අබ්භන්තරෙ සීලසංවරො නත්ථි, උග්ගාටිතඤ්ඤාය පන චතුප්පදිකගාථාපරියොසානෙ පඤ්ඤාය සීලං ධොවිත්වා

සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණාති. අයං පඤ්ඤාය සීලං ධොවති නාම.
සෙය්‍යාථාපි සන්තතිමහාමත්තො.

318. කතමං පන තං බ්‍රාහ්මණාති කස්මා ආහ? හගවා කිර වින්තෙසි –
“බ්‍රාහ්මණා බ්‍රාහ්මණසමයෙ පඤ්චසීලාති ‘සීල’න්ති පඤ්ඤාපෙන්නි,
වෙදත්තයඋග්ගහණපඤ්ඤා පඤ්ඤාති. උපරිවිසෙසං න ජානන්ති. යංනුනාහං
බ්‍රාහ්මණස්ස උත්තරිවිසෙසභූතං මග්ගසීලං, එලසීලං, මග්ගපඤ්ඤං, එලපඤ්ඤඤ්ච
දස්සෙත්වා අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙය්‍යා”න්ති. අථ නං
කටේතුකම්‍යතාය පුච්ඡන්තො – “කතමං පන තං, බ්‍රාහ්මණ, සීලං කතමා සා
පඤ්ඤා”ති ආහ. අථ බ්‍රාහ්මණො – “මයා සකසමයවසෙන පඤ්ඤො විස්සජ්ජිතො.
සමණො පන මං ගොතමො පුන නිවත්තිත්වා පුච්ඡති, ඉදානිස්සාහං විත්තං
පරිනොසෙත්වා විස්සජ්ජිතුං සක්කුණෙය්‍යං වා න වා? සචෙ න සක්ඛිස්සං පයමං
උප්පන්නාපි මෙ ලජ්ජා භිජ්ජිස්සති. අසක්කොන්තස්ස පන න සක්කොමිති වචනෙ
දොසො නත්ථි”ති පුන නිවත්තිත්වා හගවතොයෙව භාරං කරොන්තො
“එත්තකපරමාව මය”න්තිආදිමාහ. තත්ථ එත්තකපරමාති එත්තකං
සීලපඤ්ඤාණන්ති වචනමෙව පරමං අම්භාකං, තෙ මයං එත්තකපරමා, ඉතො පරං
එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථං න ජානාමාති අත්ථො.

අථස්ස හගවා සීලපඤ්ඤාය මූලභූතස්ස තථාගතස්ස උප්පාදතො පභූති
සීලපඤ්ඤාණං දස්සෙතුං – “ඉධ බ්‍රාහ්මණ, තථාගතො”තිආදිමාහ. තස්සත්ථො
සාමඤ්ඤඵලෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො, අයං පන විසෙසො, ඉධ තිව්ධමිපි
සීලං – “ඉදම්පිස්ස හොති සීලස්මි”න්ති එවං සීලමිච්චෙව නිය්‍යාතිතං.
පයමජ්ඣානාදීනි චත්තාරි ඝානානි අත්ථතො පඤ්ඤාසම්පදා. එවං පඤ්ඤාවසෙන
පන අනිය්‍යාතෙත්වා විපස්සනාපඤ්ඤාය පද්ධිනාභාවමත්තෙන දස්සෙත්වා
විපස්සනාපඤ්ඤාතො පට්ඨාය පඤ්ඤා නිය්‍යාතිතාති.

සොණදණ්ඩඋපාසකත්තපට්ඨෙදනාකථා

319-322. ස්වාතනායාති පදස්ස අත්ථො අජ්ජතනායාති එත්ථ චුත්තනයෙනෙව
වෙදිතබ්බො. තෙන මං සා පරිසා පරිභවෙය්‍යාති තෙන තුම්භෙ දුරතොව දිස්වා
ආසනා චුට්ඨිතකාරණෙන මං සා පරිසා – “අයං සොණදණ්ඩො පච්ඡිමවයෙ ධීතො
මහල්ලකො, ගොතමො පන දහරො යුවා නත්තාපිස්ස නප්පහොති, සො නාම
අත්තතො නත්තුමත්තභාවමිපි අප්පත්තස්ස ආසනා චුට්ඨාතී”ති පරිභවෙය්‍ය. ආසනා
මෙ තං හවං ගොතමො පච්චුට්ඨානන්ති මම අගාරවෙන අචුට්ඨානං නාම නත්ථි,
හොගනාසනහයෙන පන න චුට්ඨිතිස්සාමි, තං තුම්භෙ හි වෙව මයා ව ඤාතුං වට්ටති.
තස්මා ආසනා මෙ එතං හවං ගොතමො පච්චුට්ඨානං ධාරෙතුති, ඉමිනා කිර සදිසො
කුහකො දුල්ලහො, හගවති පනස්ස අගාරවං නාම නත්ථි, තස්මා හොගනාසනහයා
කුහනවසෙන එවං වදති. පරපදෙසුපි එසෙව නයො. ධම්මියා කථායාතිආදිසු
තඬ්ඛණානුරූපාය ධම්මියා කථාය දිට්ඨධම්මිකසම්පරාසිකං අත්ථං සන්දස්සෙත්වා
කුසලෙ ධම්මෙ සමාදායෙත්වා ගණ්භාපෙත්වා. තත්ථ නං සමුත්තෙජෙත්වා

සඋස්සාහං කත්වා තාය ව සඋස්සාහතාය අඤ්ඤානි ව විජ්ජමානගුණෙනි
සම්පහංසෙන්වා ධම්මරත්නවස්සං වස්සින්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. බ්‍රාහ්මණො
පන අත්තනො කුහකතාය එවම්පි භගවති ධම්මවස්සං වස්සිතෙ විසෙසං
නිබ්බත්තෙනුං නාසක්ඛි. කෙවලමස්ස ආයතිං නිබ්බානත්ථාය වාසනාභාගියාය ව
සබ්බා පුරිමපච්ඡිමකථා අහොසීති.

ඉති සුමඬගලවිලාසිනියා දීඝනිකායට්ඨකථායං.

සොණදණ්ඩසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. කුටදන්තසුත්තවණ්ණනා

323. එවං මෙ සුතං...පෙ.... මගධෙසුති කුටදන්තසුත්තං. තත්‍රායං
අපුබ්බපදවණ්ණනා. මගධෙසුති මගධා නාම ජානපදිනො රාජකුමාරා, තෙසං
නිවාසො එකොපි ජනපදො රුළුභිසද්දෙන මගධාති වුව්වති, තස්මිං මගධෙසු
ජනපදෙ. ඉතො පරං පුරිමසුත්තද්වයෙ වුත්තනයමෙව. අම්බලට්ඨිකා බ්‍රහ්මජාලෙ
වුත්තසදිසාව. කුටදන්තොති තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නාමං. උපක්ඛටොති සජ්ජිතො.
වච්ඡතරසතානීති වච්ඡසතානි. උරබ්භාති තරුණමෙණ්ඩකා වුව්වන්ති. එතෙ තාව
පාළියං ආගතායෙව. පාළියං පන අනාගතානම්පි අනෙකෙසං මිගපක්ඛිනං
සත්තසත්තසතානි සම්පිණ්ඩිතානෙවාති වෙදිතබ්බානි. සබ්බසත්තසතිකයාගං
කිරෙස යජිතුකාමො හොති. ථුණුපනීතානීති බන්ධිත්වා යපනත්ථාය යුපසඬ්ඛානං
ථුණං උපනීතානි.

328. තිව්ධන්ති එත්ථ විධා වුව්වති යපනා, තිට්ඨපනන්ති අත්ථො.
සොළසපරික්ඛාරන්ති සොළසපරිවාරං.

330-336. පට්ටසන්තිති යඤ්ඤානුභවනත්ථාය පට්ටසන්ති. භූතපුබ්බන්ති ඉදං
භගවා පට්ඨිගතං නිධිං උද්ධරිත්වා පුරතො රාසිං කරොන්තො විය භවපට්ඨිජන්තං
පුබ්බවර්තං දස්සෙන්තො ආහ. මහාවිජිතොති සො කිර සාගරපරියන්තං මහන්තං
පට්ඨිමණ්ඩලං විජිනි, ඉති මහන්තං විජිතමස්සාති මහාවිජිතො ත්වෙව සඬ්ඛායං
අගමාසි. අඬ්ඬොතිආදීසු යො කොචි අත්තනො සත්තකෙන විභවෙන අඬ්ඬො
හොති, අයං පන න කෙවලං අඬ්ඬොයෙව, මහද්ධනො මහතා අපරිමාණසඬ්ඬොයන
ධනෙන සමන්තාගතො. පඤ්චකාමගුණවසෙන මහන්තා උළාරා හොගා අස්සාති
මහාහොගො. පිණ්ඩපිණ්ඩවසෙන වෙව සුචණ්ණමාසකරජතමාසකාදිවසෙන ව
ජාතරූපරජතස්ස පහුතතාය පහුතජාතරූපරජතො, අනෙකකොට්ඨසඬ්ඬොයන
ජාතරූපරජතෙන සමන්තාගතොති අත්ථො. විත්තීති තුට්ඨි, විත්තියා උපකරණං
විත්තුපකරණං තුට්ඨිකාරණන්ති අත්ථො. පහුතං
නානාවිධාලඬ්ඬකාරසුචණ්ණරජතභාජනාදිහෙදං විත්තුපකරණමස්සාති
පහුතවිත්තුපකරණො. සත්තරත්තසඬ්ඬාතස්ස නිදහිත්වා යපිතධනස්ස
සබ්බපුබ්බණ්ණාපරණ්ණසඬ්ඬගිතස්ස ධඤ්ඤස්ස ව පහුතතාය පහුතධනධඤ්ඤො.

අථවා ඉදමස්ස දෙවසිකං පරිබ්බයදානග්ගහණාදිවසෙන
පරිවත්තනධනධඤ්ඤවසෙන වුත්තං.

පරිපුණ්ණකොසකොට්ඨාගාරොති කොසො වුවිච්ඡි භණ්ඩාගාරං, නිදහිත්වා
යපිතෙන ධනෙන පරිපුණ්ණකොසො, ධඤ්ඤෙන පරිපුණ්ණකොට්ඨාගාරො වාති
අත්ථො. අථවා චතුබ්බිධො කොසො – හත්ථී, අස්සා, රථා, පත්තීති. කොට්ඨාගාරං
තිවිධං – ධනකොට්ඨාගාරං, චත්ථකොට්ඨාගාරං, ධඤ්ඤකොට්ඨාගාරන්ති, තං
සබ්බමිපි පරිපුණ්ණමස්සාති පරිපුණ්ණකොසකොට්ඨාගාරො. උදපාදීති උප්පජ්ජී.
අයං කිර රාජා එකදිවසං රතනාවලොකනවාරිකං නාම නික්ඛන්තො. සො
භණ්ඩාගාරිකං පුච්ඡී – “තාත, ඉදං එවං ඛණ්ඩනං කෙන සඬ්ඝරිත”න්ති? තුම්භාකං
පිතුපිතාමභාදීහි යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටාති. ඉදං පන ධනං සඬ්ඝරිත්වා තෙ කුහිං
ගතාති? සබ්බෙව තෙ, දෙව, මරණවසං පත්තාති. අත්තනො ධනං අගහෙත්වාච ගතා,
තාතාති? දෙව, කිං වදෙථ, ධනං නාමෙතං පභාය ගමනීයමෙව, නො ආදාය
ගමනීයන්ති. අථ රාජා නිවත්තිත්වා සිරිගබ්භෙ නිසින්තො – ‘අධිගතා බො
මෙ’තිආදීති වින්තෙසි. තෙන වුත්තං – “එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදී”ති.

337. බ්‍රාහ්මණං ආමන්තෙත්වාති කස්මා ආමන්තෙසි? අයං කිරෙවං වින්තෙසි –
“දානං දෙන්තෙන නාම එකෙන පණ්ඩිතෙන සද්ධිං මන්තෙත්වා දාතුං වට්ටති,
අනාමන්තෙත්වා කතකම්මඤ්ඤි පච්ඡානුතාපං කරොති”ති. තස්මා ආමන්තෙසි. අථ
බ්‍රාහ්මණො වින්තෙසි – “අයං රාජා මහාදානං දාතුකාමො, ජනපදෙ චස්ස ඛණ්ඩ
වොරා, තෙ අවුපසමෙත්වා දානං දෙන්තස්ස ඛිරදධිතණ්ඩුලාදිකෙ දානසම්භාරෙ
ආහරන්තානං නිජ්ජුරිසාති ගෙහාති වොරා විලුම්පිස්සන්ති ජනපදො
වොරහයෙනෙව කොලාහලො හවිස්සති, තතො රඤ්ඤො දානං න වීරං
පවත්තිස්සති, විත්තම්පිස්ස එකග්ගං න හවිස්සති, හන්ද, නං එතමත්ථං
සඤ්ඤාපෙමී”ති තතො තමත්ථං සඤ්ඤාපෙන්නො “භොතො, බො
රඤ්ඤො”තිආදිමාහ.

338. තත්ථ සකණ්ටකොති වොරකණ්ටකෙහි සකණ්ටකො. පන්ථදුහනාති
පන්ථදුහා, පන්ථසාතකාති අත්ථො. අකිච්චකාරී අස්සාති අකත්තබ්බකාරී
අධම්මකාරී භවෙය්‍ය. දස්සුබ්බිලන්ති වොරබ්බිලං. වධෙන වාති මාරණෙන වා
කොට්ටනෙන වා. බන්ධනෙනාති අද්දුබන්ධනාදිනා. ජානියාති භානියා; “සතං
ගණ්හථ, සහස්සං ගණ්හථා”ති එවං පවත්තිතදණ්ඩෙනාති අත්ථො. ගරභායාති
පඤ්චසිබ්බුණ්ඩකරණං, ගොමයසිඤ්චනං, ගීවාය කුදණ්ඩකබන්ධනන්ති එවමාදීති
කත්වා ගරභපාපනෙන. පබ්බාජනායාති රට්ඨතො නීභරණෙන. සමුහනිස්සාමීති
සම්මා හෙතුනා නයෙන කාරණෙන උභනිස්සාමී. හතාවසෙසකාති මතාවසෙසකා.
උස්සහන්තිති උස්සාහං කරොන්ති. අනුප්පදෙතුති දින්තෙ අප්පහොන්තෙ පුන
අඤ්ඤම්පි බීජඤ්ච හත්තඤ්ච කසිඋපකරණභණ්ඩඤ්ච සබ්බං දෙතුති අත්ථො.
පාහතං අනුප්පදෙතුති සක්ඛිං අකත්වා පණ්ණො අනාරොපෙත්වා මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන
භණ්ඩමූලං දෙතුති අත්ථො. භණ්ඩමූලස්ස හි පාහතන්ති නාමං. යථාහ –

“අප්පකෙනපි මෙධාවී, පාහතෙන විවක්ඛණො;
සමුට්ඨාපෙනි අත්තානං, අණුං අග්ගිංව සන්ධම” නීති. (ජා. 1.1.4);

භත්තවෙනනන්ති දෙවසිකං භත්තඤ්චෙව මාසිකාදිපරිබ්බයඤ්ච තස්ස තස්ස කුසලකම්මසුරහාවානුරූපෙන යානන්තරගාමනිගමාදිදානෙන සද්ධිං දෙනුති අත්ථො. සකම්මපසුතාති කසිවාණිජ්ජාදිසු සකෙසු කම්මෙසු උය්‍යුත්තා බ්‍යාවටා. රාසිකොති ධනධඤ්ඤානං රාසිකො. බෙමට්ඨිතාති බෙමෙන යීතා අභයා. අකණ්ටකාති වොරකණ්ටකරහිතා. මුදා මොදමානාති මොදා මොදමානා. අයමෙව වා පායො, අඤ්ඤමඤ්ඤං පමුදිතවිත්තාති අධිජ්ජායො. අපාරුතසරාති වොරානං අභාවෙන ද්වාරාති අසංවරිත්වා විවටද්වාරාති අත්ථො. එතදවොචාති ජනපදස්ස සබ්බාකාරෙන ඉද්ධවීතභාවං ඤත්වා එතං අවොච.

චතුපරික්ඛාරවණ්ණනා

339. තෙන හි භවං රාජාති බ්‍රාහ්මණො කිර වින්තෙසි – “අයං රාජා මහාදානං දාතුං අතිවිය උස්සාහජාතො. සචෙ පන අත්තනො අනුයන්තා ඛත්තියාදයො අනාමන්තෙත්වා දස්සති. නාස්ස තෙ අත්තමනා භවිස්සන්ති; යථා දානං තෙ අත්තමනා භොන්ති, තථා කරිස්සාමී” ති. තස්මා “තෙන හි භව” නීතිආදිමාහ. තත්ථ නෙගමාති නිගමවාසිනො. ජානපදාති ජනපදවාසිනො. ආමන්තයතන්ති ආමන්තෙතු ජානාපෙතු. යං මම අස්සාති යං තුම්භාකං අනුජානනං මම භවෙය්‍ය. අමච්චාති පියසභායකා. පාරිසජ්ජාති සෙසා ආණන්තිකාරකා. යජ්‍යං භවං රාජාති යජතු භවං, තෙ කිර – අයං රාජා “අහං ඉස්සරො” ති පසය්‍ය දානං අදත්වා අම්භෙ ආමන්තෙසි, අභොනෙන සුට්ඨු කත” නීති අත්තමනා එවමාහංසු. අනාමන්තිනෙ පනස්ස යඤ්ඤට්ඨානං දස්සනායපි න ගච්ඡෙය්‍යුං. යඤ්ඤකාලො මහාරාජාති දෙය්‍යධම්මස්මිඤ්ඤි අසති මහල්ලකකාලෙ ව එවරූපං දානං දාතුං න සක්කා, ත්වං පන මහාධනො චෙව තරුණො ව, එතෙන තෙ යඤ්ඤකාලොති දස්සෙන්තා වදන්ති. අනුමතිපක්ඛාති අනුමතියා පක්ඛා, අනුමතිදායකාති අත්ථො. පරික්ඛාරා භවන්ති පරිවාරා භවන්ති. “රථො සීලපරික්ඛාරො, ක්කානක්ඛො චක්කවීරියො” ති (සං. නි. 5.4) එත්ථ පන අලඪකාරො පරික්ඛාරොති වුත්තො.

අට්ඨපරික්ඛාරවණ්ණනා

340. අට්ඨභඩ්ගෙහීති උභතො සුජාතාදිහි අට්ඨහි අඩ්ගෙහි. යසසාති ආණායපනසමත්ථතාය. සද්ධොති දානස්ස ඵලං අත්ථීති සද්දහති. දායකොති දානසුරො. න සද්ධාමත්තකෙනෙව තිට්ඨති, පරිච්චජිතුම්පි සක්කොතිති අත්ථො. දානපතීති යං දානං දෙති, තස්ස පති හුත්වා දෙති, න දාසො, න සභායො. යො හි අත්තනා මධුරං භුඤ්ජති, පරෙසං අමධුරං දෙති, සො දානසඩ්ධාතස්ස දෙය්‍යධම්මස්ස දාසො හුත්වා දෙති. යො යං අත්තනා භුඤ්ජති, තදෙව දෙති, සො සභායො හුත්වා දෙති. යො පන අත්තනා යෙන කෙනවි යාපෙනි, පරෙසං මධුරං දෙති, සො පති ජෙට්ඨකො සාමී හුත්වා දෙති, අයං තාදිසොති අත්ථො.

සමණ්‍යාභිමණකපණද්ධිකවණිබ්බකයාවකානන්ති එත්ථ සමිතපාපා සමණා,
 බාහිතපාපා බ්‍රාහ්මණා. කපණාති දුග්ගතා දලිද්දමනුස්සා. අද්ධිකාති පථාවිනො.
 වණිබ්බකාති යෙ – “ඉට්ඨං දිත්තං, කන්තං, මනාපං, කාලෙන අනවජ්ජං දිත්තං,
 දදං විත්තං පසාදෙය්‍යා, ගච්ඡතු භවං බ්‍රහ්මලොක” න්තිආදිනා නයෙන දානස්ස
 වණ්ණං ථොමයමානා විවරන්ති. යාවකාති යෙ – “පසතමන්තං දෙථ, සරාවමන්තං
 දෙථා” න්තිආදිනි වත්වා යාවමානා විවරන්ති. ඔපානභූතොති උදපානභූතො. සබ්බෙසං
 සාධාරණපරිභොගො, චතුමහාපථෙ බතපොක්ඛරණී විය හුත්වාති අත්ථො.
 සුතජාතස්සාති එත්ථ සුතමෙව සුතජාතං. අතීතානාගතපච්චුප්පන්තො අත්ථෙ
 වින්තෙතුන්ති එත්ථ – “අතීතෙ පුඤ්ඤස්ස කතත්තායෙව මෙ අයං සම්පත්ති” ති,
 එවං වින්තෙන්තො අතීතමත්ථං වින්තෙතුං පටිබලො නාම හොති. “ඉදානි පුඤ්ඤං
 කත්වාව අනාගතෙ සක්කා සම්පත්තිං පාපුණ්තු” න්ති වින්තෙන්තො අනාගතමත්ථං
 වින්තෙතුං පටිබලො නාම හොති. “ඉදං පුඤ්ඤකම්මං නාම සප්පුරිසානං ආවිණ්ණං,
 මය්හඤ්ච හොගාපි සංවිජ්ජන්ති, දායකචිත්තමපි අත්ථී; හන්දාහං පුඤ්ඤානි
 කරොමී” ති වින්තෙන්තො පච්චුප්පන්තමත්ථං වින්තෙතුං පටිබලො නාම හොතිති
 වෙදිතබ්බො. ඉති ඉමානීති එවං යථා වුත්තානි එතානි. එතෙහි කිර අට්ඨභඩ්ගෙහි
 සමන්තාගතස්ස දානං සබ්බදිසාහි මහාජනො උපසඬකමති. “අයං දුජ්ජාතො
 කිත්තකං කාලං දස්සති, ඉදානි විජ්ජට්ඨාරී හුත්වා උපවිජ්ජන්දිස්සති” ති එවමාදිනි
 වින්තෙන්වා න කොච්ඡ උපසඬකමිතබ්බං මඤ්ඤති. තස්මා එතානි අට්ඨඩ්ගානි
 පරික්ඛාරා භවන්තීති වුත්තානි.

චතුපරික්ඛාරාදිවණ්ණනා

341. සුජං පග්ගණ්හන්තානන්ති මහායාගපටිග්ගණ්හනට්ඨානෙ දානකට්ඨුජං
 පග්ගණ්හන්තානං. ඉමෙහි චතුර්නිති එතෙහි සුජාතාදිහි. එතෙසු හි අසති – “එවං
 දුජ්ජාතස්ස සංවිධානෙන පවත්තදානං කිත්තකං කාලං පවත්තිස්සති” න්තිආදිනි වත්වා
 උපසඬකමිතාරො න හොන්ති. ගරහිතබ්බාභාවතො පන උපසඬකමන්තියෙව.
 තස්මා ඉමානිපි පරික්ඛාරා භවන්තීති වුත්තානි.

342. තිස්සො විධා දෙසෙසීති තිණි යපනානි දෙසෙසි. සො කිර වින්තෙසි –
 “දානං දදමානා නාම තිණ්ණං යානානං අඤ්ඤතරස්මිං චලන්ති හන්දාහං ඉමං
 රාජානං තෙසු යානෙසු පයමතරඤ්ඤෙව නිව්වලං කරොමී” ති. තෙනස්ස තිස්සො
 විධා දෙසෙසීති. සො හොතො රඤ්ඤානි ඉදං කරණත්ථෙ සාමිච්චනං. හොතා
 රඤ්ඤානි වා පායො. විජ්ජට්ඨාරො න කරණියොති “හොගානං විගමහෙතුකො
 පච්ඡානුතාපො න කත්තබ්බො, පුබ්බවෙතනා පන අවලා පතිට්ඨපෙතබ්බා, එවඤ්ඤි
 දානං මහජ්ජලං හොති” ති දස්සෙති. ඉතරෙසුපි ද්විසු යානෙසු එසෙව නයො.
 මුඤ්චවෙතනාපි හි පච්ඡාසමනුස්සරණවෙතනා ව නිව්වලාව කාතබ්බා. තථා
 අකරොත්තස්ස දානං න මහජ්ජලං හොති, නාපි උළාරෙසු හොගෙසු විත්තං නමති,
 මහාරොරුචං උපපන්නස්ස සෙට්ඨිගහපතිනො විය.

343. දසහාකාරෙහි දසහි කාරණෙහි. තස්ස කිර එවං අහොසි – සවායං රාජා දුස්සීලෙ දිස්වා – “තස්සති වත මෙ දානං, යස්ස මෙ එවරුපා දුස්සීලා භුඤ්ජන්ති” ති සීලවන්තෙසුපි විජ්ජට්ඨාරං උප්පාදෙස්සති, දානං න මහජ්ඣං භවිස්සති. විජ්ජට්ඨාරො ව නාම දායකානං පටිග්ගාහකතොව උප්පජ්ජති, හන්දස්ස පයමමෙව තං විජ්ජට්ඨාරං විනොදෙථීති. තස්මා දසහාකාරෙහි උපච්ඡිජ්ජිතුං යුත්තං පටිග්ගාහකෙසුපි විජ්ජට්ඨාරං විනොදෙසීති. තෙසඤ්ඤෙව තෙනාති තෙසඤ්ඤෙව තෙන පාපෙන අනිට්ඨො විපාකො භවිස්සති, න අඤ්ඤෙසන්ති දස්සෙති. යජ්නං භවන්ති දෙනු භවං. සජ්ජතන්ති විස්සජ්ජතු. අන්තරන්ති අබ්භන්තරං.

344. සොළසහි ආකාරෙහි විත්තං සන්දස්සෙසීති ඉධ බ්‍රාහ්මණො රඤ්ඤො මහාදානානුමොදනං නාම ආරද්ධො. තත්ථ සන්දස්සෙසීති – ‘ඉදං දානං දාතා එවරුපං සම්පත්තිං ලහති’ ති දස්සෙත්වා දස්සෙත්වා කට්ඨෙසි. සමාදපෙසීති තදත්ථං සමාදපෙත්වා කට්ඨෙසි. සමුත්තෙපෙසීති විජ්ජට්ඨාරවිනොදනෙතස්ස විත්තං වොදාපෙසි. සම්පහංසෙසීති ‘සුන්දරං තෙ කතං, මහාරාජ, දානං දදමානෙනා’ ති ථුති. කත්වා කට්ඨෙසි. වත්තා ධම්මතො නත්ථීති ධම්මෙන සමෙන කාරණෙන වත්තා නත්ථී.

345. න රුක්ඛා ඡිජ්ජිංසු යුපත්ථාය න දබ්භා ලුයිංසු බර්හිසත්ථායාති යෙ යුපනාමකෙ මහාථම්හෙ උස්සාපෙත්වා – ‘අසුකරාජා අසුකාමච්චො අසුකබ්‍රාහ්මණො එවරුපං නාම මහායාගං යජ්ජි’ ති නාමං ලිඛිත්වා යපෙන්නි. යාති ව දබ්භනිණාති ලායිත්වා වනමාලාසඬ්ඛෙපෙන යඤ්ඤසාලං පරික්ඛිපන්නි, භූමියං වා පත්ථරන්ති, තෙපි න රුක්ඛා ඡිජ්ජිංසු, න දබ්භා ලුයිංසු. කිං පන ගාවො වා අජාදයො වා හඤ්ඤිස්සන්තිති දස්සෙති. දාසාති අන්තොගෙහදාසාදයො. පෙස්සාති යෙ පුබ්බමෙව ධනං ගහෙත්වා කම්මං කරොන්ති. කම්මකරාති යෙ භත්තවෙතනං ගහෙත්වා කරොන්ති. දණ්ඩතජ්ජිතා නාම දණ්ඩයට්ඨිමුග්ගරාදීති ගහෙත්වා – “කම්මං කරොථ කරොථා” ති එවං තජ්ජිතා. භයතජ්ජිතා නාම – සවෙ කම්මං කරොසි, කුසලං. නො වෙ කරොසි, ඡිත්ථිස්සාම වා බන්ධිස්සාම වා මාරස්සාම වාති එවං භයෙන තජ්ජිතා. එතෙ පන න දණ්ඩතජ්ජිතා, න භයතජ්ජිතා, න අස්සුමුඛා රොදමානා පරිකම්මාති අකංසු. අථ ඛො පියසමුදාවාරෙනෙව සමුදාවරියමානා අකංසු. න හි තත්ථ දාසං වා දාසාති, පෙස්සං වා පෙස්සාති, කම්මකරං වා කම්මකරාති ආලපන්ති. යථානාමවසෙනෙව පන පියසමුදාවාරෙන ආලපිත්වා ඉත්ථිපුරිසබලවන්තදුබ්බලානං අනුරූපමෙව කම්මං දස්සෙත්වා – “ඉදඤ්චිදඤ්ච කරොථා” ති වදන්ති. තෙපි අත්තනො රුච්චසෙනෙව කරොන්ති. තෙන චුත්තං – “යෙ ඉච්ඡිංසු, තෙ අකංසු; යෙ න ඉච්ඡිංසු, න තෙ අකංසු. යං ඉච්ඡිංසු, තං අකංසු; යං න ඉච්ඡිංසු, න තං අකංසු” ති. සජ්ජිතෙලනවතීතද්ධිමධුචාණිතෙන වෙව සො යඤ්ඤො නිට්ඨානමගමාසීති රාජා කිර බහිනගරස්ස වතුසු ද්වාරෙසු අන්තොනගරස්ස ව මජ්ඣෙති පඤ්චසු යානෙසු මහාදානසාලායො කාරාපෙත්වා එකෙකිස්සාය සාලාය සතසහස්සං සතසහස්සං කත්වා දිවසෙ දිවසෙ පඤ්චසතසහස්සාති විස්සජ්ජෙත්වා සුරියුග්ගමනතො පට්ඨාය තස්ස තස්ස කාලස්ස අනුරූපෙහි සහත්ථෙන සුවණ්ණකට්ඨිජුං ගහෙත්වා පණිතෙහි

සප්පිතෙලාදිසම්මිස්සෙහෙව යාගුබ්ඡ්ජකහත්තබ්බාඤ්ජනපානකාදීහි මහාජනං සන්තප්පෙසි. භාජනානි පුරත්වා ගණ්හිතුකාමානං තථෙව දාපෙසි. සායණ්හසමයෙ පන වත්ථගත්ඨමාලාදීහි සම්පුපෙසි. සප්පිආදීනං පන මහාවාටියො පුරාපෙත්වා – “යො යං පරිභුඤ්ජිතුකාමො, සො තං පරිභුඤ්ජතු”ති අනෙකසතෙසු යානෙසු යපාපෙසි. තං සන්ධාය වුත්තං – “සප්පිතෙලනවනීතද්ධිමධුචාණිතෙන වෙව සො යඤ්ඤො නිට්ඨානමගමාසි”ති.

346. පහුතං සාපතෙය්‍යං ආදායාති බහුං ධනං ගහෙත්වා. තෙ කිර වීන්තෙසුං – “අයං රාජා සප්පිතෙලාදීනි ජනපදතො අනාභරාපෙත්වා අත්තතො සන්තකමෙව නීහරිත්වා මහාදානං දෙති. අම්හෙහි පන ‘රාජා න කිඤ්චි ආභරාපෙති’ති න යුත්තං තුණ්හි භවිතුං. න හි රඤ්ඤො සරෙ ධනං අක්ඛයධම්මමෙව, අම්හෙසු ව අදෙන්තෙසු කො අඤ්ඤො රඤ්ඤො දස්සති, හන්දස්ස ධනං උපසංභරාමා”ති තෙ ගාමභාගෙන ව නිගමභාගෙන ව නගරභාගෙන ව සාපතෙය්‍යං සංහරිත්වා සකටානි පුරත්වා රඤ්ඤො උපහරිංසු. තං සන්ධාය – “පහුතං සාපතෙය්‍යං”න්තිආදිමාහ.

347. පුරත්ථීමෙන යඤ්ඤවාටස්සාති පුරත්ථීමතො නගරද්වාරෙ දානසාලාය පුරත්ථීමභාගෙ. යථා පුරත්ථීමදිසතො ආගච්ජන්තා ඛත්තියානං දානසාලාය යාගුං පිචිත්වා රඤ්ඤො දානසාලාය භුඤ්ජිත්වා නගරං පවිසන්ති. එවරුපෙ යානෙ පට්ඨපෙසුං. දක්ඛිණෙන යඤ්ඤවාටස්සාති දක්ඛිණතො නගරද්වාරෙ දානසාලාය වුත්තනෙයෙනෙව දක්ඛිණභාගෙ පට්ඨපෙසුං. පච්ඡිමුත්තරෙසුපි එසෙව නයො.

348. අහො යඤ්ඤො, අහො යඤ්ඤසම්පදාති බ්‍රාහ්මණො සප්පිආදීහි නිට්ඨානමනං සුත්වා – “යං ලොකෙ මධුරං, තදෙව සමණො ගොතමො කථෙති, හන්දස්ස යඤ්ඤං පසංසාමා”ති තුට්ඨවිත්තා පසංසාමානා එවමාහංසු. තුණ්හිභුතොව නිසින්තො හොතිති උපරි වත්තබ්බමත්ථං වින්තයමානො නිස්සද්දොව නිසින්තො හොති. අභිජානාති පන භවං ගොතමොති ඉදං බ්‍රාහ්මණො පරිභාරෙන පුච්ඡන්තො ආහ. ඉතරථා හි – “කිං පන ත්වං, හො ගොතම, තදා රාජා අහොසි, උදාහු පුරොහිතො බ්‍රාහ්මණො”ති එවං උජුකමෙව පුච්ඡයමානො අගාරවො විය හොති.

නිව්වදානඅනුකූලයඤ්ඤවණ්ණනා

349. අත්ථි පන, හො ගොතමාති – ඉදං බ්‍රාහ්මණො “සකලජම්බුදීපවාසීනං උට්ඨාය සමුට්ඨාය දානං නාම දාතුං ගරුකං සකලජනපදො ව අත්තතො කම්මානි අකරොන්තො නස්සිස්සති, අත්ථි නු බො අම්භාකම්පි ඉමම්භා යඤ්ඤො අඤ්ඤො යඤ්ඤො අප්පසමාරම්භතරො වෙව මහජ්ඵලතරො වා”ති එතමත්ථං පුච්ඡන්තො ආහ. නිව්වදානානීති ධුවදානානි නිව්වහත්තානි. අනුකූලයඤ්ඤානීති – “අම්භාකං පිතුපිතාමභාදීහි පවත්තිතානී”ති කත්වා පච්ඡා දුග්ගතපුරිසෙහිපි වංසපරම්පරාය පවත්තෙතබ්බානි යාගානි, එවරුපානි කිර සීලවන්තෙ උද්දිස්ස නිබ්බදානානි තස්මිං කුලෙ දලිද්දාපි න උපච්ඡන්දන්ති.

තත්‍වදං වත්ථු – අනාථපිණ්ඩිකස්ස කිර සරෙ පඤ්ච නිව්වහත්තසතානි දීයිංසු.
 දන්තමයසලාකානි පඤ්චසතානි අහෙසුං. අථ තං කුලං අනුක්කමෙන දාලිද්දියෙන
 අභිභූතං, එකා තස්මිං කුලෙ දාරිකා එකසලාකතො උද්ධං දාතුං නාසක්ඛි. සාපි පච්ඡා
 සෙනවාහනරජ්ජං ගන්ත්වා බලං සොධෙත්වා ලද්ධධඤ්ඤෙන තං සලාකං අදාසි.
 එකො ථෙරො රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා තං ආනෙත්වා අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ
 යථෙසි. සා තතො පට්ඨාය පුන පඤ්චපි සලාකහත්තසතානි පවත්තෙසි.

දණ්ඩප්පහාරාති – “පටිපාටියා තිට්ඨං තිට්ඨං” ති උජුං ගන්ත්වා ගණ්හථ
 ගණ්හථාති ව ආදීනි වත්වා දියමානා දණ්ඩප්පහාරාපි ගලග්ගාහාපි දිස්සන්ති. අයං
 බො, බ්‍රාහ්මණ, හෙතු...පෙ.... මහානිසංසතරඤ්ඤාති. එත්ථ යස්මා මහායඤ්ඤ
 විය ඉමස්මිං සලාකහත්තෙ න බහුභි වෙය්‍යාවච්චකරෙහි වා උපකරණෙහි වා
 අත්ථො අත්ථි, තස්මා එතං අප්පට්ඨතරං. යස්මා චෙත්ථ න බහුතං
 කම්මච්ඡෙදවසෙන පිළාසඬ්ඛාතො සමාරම්භො අත්ථි, තස්මා අප්පසමාරම්භතරං.
 යස්මා චෙතං සඬ්ඝස්ස ශිට්ඨං පරිච්චත්තං, තස්මා යඤ්ඤන්ති චුත්තං, යස්මා පන
 ඡළඬ්ගසමන්තාගතාය දක්ඛිණාය මහාසමුද්දෙ උදකස්සෙව න සුකරං
 පුඤ්ඤාභිසන්දස්ස පමාණං කාතුං, ඉදඤ්ච තථාච්ඨං. තස්මා තං මහජ්ඣලතරඤ්ච
 මහානිසංසතරඤ්ඤාති වෙදිතඛිං. ඉදං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො වින්තෙසි – ඉදම්පි
 නිව්වහත්තං උට්ඨාය සමුට්ඨාය දදතො දිවසෙ දිවසෙ එකස්ස කම්මං නස්සති.
 නවනවො උස්සාහො ව ජනෙනඛිබ්බො හොති, අත්ථි නු බො ඉතොපි අඤ්ඤො
 යඤ්ඤො අප්පට්ඨතරො ව අප්පසමාරම්භතරො වාති. තස්මා “අත්ථි පන, හො
 ගොතමා” තිආදිමාහ. තත්ථ යස්මා සලාකහත්තෙ කිව්වපරියොසානං නත්ථි,
 එකෙන උට්ඨාය සමුට්ඨාය අඤ්ඤං කම්මං අකත්වා සංවිධාතඛිබ්බමෙව. විහාරදානෙ
 පන කිව්වපරියොසානං අත්ථි. පණ්ණසාලං වා හි කාරෙතුං කොට්ඨනං
 විස්සජ්ජෙත්වා මහාවිහාරං වා, එකචාරං ධනපරිච්චාගං කත්වා කාරිතං
 සත්තට්ඨවස්සානිපි වස්සසතම්පි වස්සසහස්සම්පි ගච්ඡතියෙව. කෙවලං
 ජිණ්ණපතිතට්ඨානෙ පටිසඬ්ඛරණමත්තමෙව කාතඛිං හොති. තස්මා ඉදං
 විහාරදානං සලාකහත්තතො අප්පට්ඨතරං අප්පසමාරම්භතරඤ්ච හොති. යස්මා
 පනෙත්ථ සුත්තන්තපරියායෙන යාවදෙව සීතස්ස පටිසානායාති ආදයො නවානිසංසා
 චුත්තා, බන්ධකපරියායෙන.

“සීතං උණ්හං පටිහන්ති, තතො වාළමීගානි ව;
 සිරිංසපෙ ව මකසෙ ව, සිසිරෙ වාපි චුට්ඨියො.

තතො වාතාතපො සොරො, සඤ්ජාතො පටිහඤ්ඤති;
 ලෙණත්ථඤ්ච සුඛත්ථඤ්ච, ඤායිතුඤ්ච විපස්සිතුං.

විහාරදානං සඬ්ඝස්ස, අග්ගං බුද්ධෙන වණ්ණිතං;
 තස්මා හි පණ්ඩිතො පොසො, සම්පස්සං අත්ථමත්තතො;
 විහාරෙ කාරයෙ රම්මෙ, වාසයෙත්ථ බහුස්සුතෙ.

තස්මා අන්තර්ගතව පානඤ්ඤා, වත්ථසෙනාසනානි ව;
දදෙය උජුභුතෙසු, විජ්ජසන්තෙන වෙතසා.

තෙ තස්ස ධම්මං දෙසෙන්නි, සබ්බදුක්ඛාපනුදනං;
යං සො ධම්මං ඉධඤ්ඤාය, පරිනිබ්බාති අනාසවො”ති. (වුළුව. 295);

සත්තරසානිසංසා වුත්තා. තස්මා එතං සලාකහත්තතො මහජ්ඣලතරඤ්ඤා
මහානිසංසතරඤ්ඤානි වෙදිතබ්බං. සඨසස්ස පන පරිච්චත්තත්තාව යඤ්ඤොති
වුවිච්චි. ඉදම්පි සුත්වා බ්‍රාහ්මණො චිත්තෙසි – “ධනපරිච්චාගං කත්වා විහාරදානං
නාම දුක්කරං, අත්තනො සත්තකා හි කාකණිකාපි පරස්ස දුජ්ජපරිච්චජා, හන්දාහං
ඉතොපි අජ්ජපට්ඨතරඤ්ඤා අජ්ජසමාරම්භතරඤ්ඤා යඤ්ඤං පුච්ඡාමි”ති. තතො තං
පුච්ඡන්තො – “අත්ථි පන හො”තිආදිමාහ.

350-351. තත්ථ යස්මා සකිං පරිච්චත්තෙපි විහාරෙ පුනජ්ජනං

ඡාදනඛණ්ඩපුල්ලජ්ජපටිසඨ්ඨරණාදිවසෙන කිච්චං අත්ථි යෙව, සරණං පන
එකහික්ඛුස්ස වා සත්තිකෙ සඨසස්ස වා ගණස්ස වා සකිං ගහිතං ගහිතමෙව හොති,
නත්ථි තස්ස පුනජ්ජනං කත්තබ්බතා, තස්මා තං විහාරදානතො අජ්ජපට්ඨතරඤ්ඤා
අජ්ජසමාරම්භතරඤ්ඤා හොති. යස්මා ච සරණගමනං නාම තිණ්ණං රතනානං
ජීවිතපරිච්චාගමයං පුඤ්ඤකම්මං සග්ගසම්පත්තිං දෙති, තස්මා මහජ්ඣලතරඤ්ඤා
මහානිසංසතරඤ්ඤානි වෙදිතබ්බං. තිණ්ණං පන රතනානං ජීවිතපරිච්චාගවසෙන
යඤ්ඤොති වුවිච්චි.

352. ඉදං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො චිත්තෙසි – “අත්තනො ජීවිතං නාම පරස්ස
පරිච්චජිතුං දුක්කරං, අත්ථි නු ඛො ඉතොපි අජ්ජපට්ඨතරො යඤ්ඤො”ති තතො තං
පුච්ඡන්තො පුන “අත්ථි පන, හො ගොතමා”තිආදිමාහ. තත්ථ පාණාතිපාතා
වෙරමණිතිආදීසු වෙරමණි නාම විරති. සා තිව්ධා හොති – සම්පත්තවිරති,
සමාදානවිරති සෙතුසාතවිරතීති. තත්ථ යො සික්ඛාපදානි අගහෙත්වාපි කෙවලං
අත්තනො ඡාතිගොත්තකුලාපදෙසාදිනි අනුස්සරිත්වා – “න මෙ ඉදං පතිරූප”න්ති
පාණාතිපාතාදිනි න කරොති, සම්පත්තවත්ථුං පරිහරති. තතො ආරකා විරමති. තස්ස
සා විරති සම්පත්තවිරතීති වෙදිතබ්බා.

“අජ්ජතග්ගෙ ජීවිතහෙතුපි පාණං න හනාමි”ති වා “පාණාතිපාතා විරමාමි”ති
වා “වෙරමණිං සමාදියාමි”ති වා එවං සික්ඛාපදානි ගණ්හන්තස්ස පන විරති
සමාදානවිරතීති වෙදිතබ්බා.

අරියසාවකානං පන මග්ගසම්පයුත්තා විරති සෙතුසාතවිරති නාම. තත්ථ පුරිමා
ද්වෙ විරතියො යං වොරොපනාදිවසෙන විතික්කම්මතබ්බං ජීවිතින්ද්‍රියාදිවත්ථු, තං
ආරම්මණං කත්වා පවත්තන්ති. පච්ඡිමා නිබ්බානාරම්මණාව. එත්ථ ච යො පඤ්ඤා
සික්ඛාපදානි එකතො ගණ්හති, තස්ස එකස්මිං භින්නෙ සබ්බානි භින්නානි හොන්ති.
යො එකෙකං ගණ්හති, සො යං විතික්කමති, තදෙව භිජ්ජති. සෙතුසාතවිරතියා පන
හෙදො නාම නත්ථි, භවත්තරෙපි හි අරියසාවකො ජීවිතහෙතුපි නෙව පාණං හනති

න පුරං පිවති. සචෙපිස්ස පුරුක්ඛේ ධරුක්ඛේ මිස්සෙත්වා මුඛෙ පක්ඛිපන්ති, ධරුමෙව පවිසති, න පුරා. යථා කිං? කොඤ්චෙසකුණානං ධරුමස්සකෙ උදකෙ ධරුමෙව පවිසති? න උදකං. ඉදං යොනිසිද්ධන්ති වෙ, ඉදං ධම්මනාසිද්ධන්ති ව වෙදිතඛිබ්බං. යස්මා පන සරණගමනෙ දිට්ඨිඋප්පකකරණං නාම භාරියං. සික්ඛාපදසමාදානෙ පන විරතිමත්තකමෙව. තස්මා එතං යථා වා තථා වා ගණ්හන්තස්සාපි සාධුකං ගණ්හන්තස්සාපි අප්පට්ඨතරුක්ඛේ අප්පසමාරම්භතරුක්ඛේ. පඤ්චසීලසදිසස්ස පන දානස්ස අභාවතො එත්ථ මහප්ඵලතා මහානිසංසතා ව වෙදිතඛිබ්බා. චුත්තඤ්ඤෙනං –

“පඤ්චමානි, භික්ඛවෙ, දානානි මහාදානානි අග්ගඤ්ඤානි රත්තඤ්ඤානි වංසඤ්ඤානි පොරාණානි අසංකිණ්ණානි අසංකිණ්ණපුබ්බානි න සඬ්ඛියන්ති න සඬ්ඛියස්සන්ති අප්පට්ඨකුට්ඨානි සමණෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි විඤ්ඤුහි. කතමානි පඤ්ච? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො පාණාතිපාතං පභාය පාණාතිපාතා පටිවිරතො හොති. පාණාතිපාතා පටිවිරතො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො අපරිමාණානං සත්තානං අභයං දෙනි, අවෙරං දෙනි අබ්‍යාපජ්ඣං දෙනි. අපරිමාණානං සත්තානං අභයං දත්වා අවෙරං දත්වා අබ්‍යාපජ්ඣං දත්වා අපරිමාණස්ස අභයස්ස අවෙරස්ස අබ්‍යාපජ්ඣස්ස භාගී හොති. ඉදං, භික්ඛවෙ, පයමං දානං මහාදානං...පෙ.... විඤ්ඤුහිති.

පුන වපරං, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො අදින්නාදානං පභාය...පෙ.... කාමෙසුමිච්ඡාවාරං පභාය...පෙ.... මුසාවාදං පභාය...පෙ.... සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානං පභාය...පෙ.... ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ, පඤ්ච දානානි මහාදානානි අග්ගඤ්ඤානි...පෙ.... විඤ්ඤුහිති” (අ. නි. 8.39).

ඉදඤ්ච පන සීලපඤ්චකං – “අත්තසිනෙහඤ්ච ජීවිතසිනෙහඤ්ච පරිච්චජිත්වා රක්ඛිස්සාමි”ති සමාදින්නතාය යඤ්ඤොති චුච්චති. තත්ථ කිඤ්චාපි පඤ්චසීලතො සරණගමනමෙව ජෙට්ඨකං, ඉදං පන සරණගමනෙයෙව පතිට්ඨාය රක්ඛිතසීලවසෙන මහප්ඵලන්ති චුත්තං.

353. ඉදම්පි සුත්වා බ්‍රාහ්මණො චින්තෙසි – “පඤ්චසීලං නාම රක්ඛිතුං ගරුකං, අත්ථි නු ඛො අඤ්ඤං කිඤ්චි ඊදිසමෙව හුත්වා ඉතො අප්පට්ඨතරුක්ඛේ මහප්ඵලතරුක්ඛේ”ති. තතො තං පුච්ඡන්තො පුනපි – “අත්ථි පන, හො ගොතමා”තිආදිමාහ. අථස්ස භගවා තිව්ධසීලපාරිපුරියං ඨිතස්ස පයමජ්ඣානාදීනං යඤ්ඤානං අප්පට්ඨතරුක්ඛේ මහප්ඵලතරුක්ඛේ දස්සෙතුකාමො බුද්ධුප්පාදතො පට්ඨාය දෙසනං ආරහන්තො “ඉධ බ්‍රාහ්මණා”තිආදිමාහ. තත්ථ යස්මා හෙට්ඨා චුත්තෙහි ගුණෙහි සමන්තාගතො පයමං ඤානං, පයමජ්ඣානාදීසු ඨිතො දුතියජ්ඣානාදීනි නිබ්බත්තෙන්තො න කිලමති, තස්මා තානි අප්පට්ඨානි අප්පසමාරම්භානි. යස්මා පනෙත්ථ පයමජ්ඣානං එකං කප්පං බ්‍රහ්මලොකෙ ආයුං දෙනි. දුතියං අට්ඨකජ්ජෙ. තතියං චතුසට්ඨිකජ්ජෙ. චතුත්ථං පඤ්චකජ්ජසතානි. තදෙව ආකාසානඤ්චායතනාදිසමාපත්තිවසෙන භාවිතං වීසති, චත්තාලීසං, සට්ඨි, චතුරාසිති ව කප්පසහස්සානි ආයුං දෙනි; තස්මා මහප්ඵලතරුක්ඛේ මහානිසංසතරුක්ඛේ.

නීවරණාදීනං පන පච්චනීකානං ධම්මානං පරිච්චත්තත්තා තං යඤ්ඤන්ති
වෙදිතබ්බං.

විපස්සනාඤාණම්පි යස්මා චතුත්ථජ්ඣානපරියොසානෙසු ගුණෙසු පතිට්ඨාය
නිබ්බත්තෙන්තො න කිලමති, තස්මා අප්පට්ඨං අප්පසමාරම්භං;
විපස්සනාසුඛසදිසස්ස පන සුඛස්ස අභාවා මහජ්ඣලං. පච්චනීකකිලෙසපරිච්චාගතො
යඤ්ඤාති. මනොමයිද්ධිපි යස්මා විපස්සනාඤාණෙ පතිට්ඨාය නිබ්බත්තෙන්තො
න කිලමති, තස්මා අප්පට්ඨා අප්පසමාරම්භා; අත්තනො
සදිසරූපනිම්මානසමත්ථතාය මහජ්ඣලා. අත්තනො පච්චනීකකිලෙසපරිච්චාගතො
යඤ්ඤා. ඉද්ධිවිධඤාණාදීනිපි යස්මා මනොමයඤාණාදීසු පතිට්ඨාය
නිබ්බත්තෙන්තො න කිලමති, තස්මා අප්පට්ඨානි අප්පසමාරම්භානි, අත්තනො
අත්තනො පච්චනීකකිලෙසජ්ජහානතො යඤ්ඤා. ඉද්ධිවිධං පනෙත්ථ
නානාවිධවිකුබ්බනදස්සනසමත්ථතාය. දිබ්බසොතං දෙවමනුස්සානං
සද්දසවනසමත්ථතාය; වෙනොපරියඤාණං පරෙසං
සොළසවිධවිත්තජානනසමත්ථතාය; පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණං
ඉච්ඡිතිච්ඡිතට්ඨානසමනුස්සරණසමත්ථතාය; දිබ්බවක්ඛු
ඉච්ඡිතිච්ඡිතරූපදස්සනසමත්ථතාය; ආසවක්ඛයඤාණං
අතිපණ්ණිකලොකුත්තරමග්ගසුඛනිජ්ඣාදනසමත්ථතාය මහජ්ඣලන්ති වෙදිතබ්බං.
යස්මා පන අරහත්තො විසිට්ඨතරො අඤ්ඤා යඤ්ඤා නාම නත්ථි, තස්මා
අරහත්තනිකුට්ඨෙන ව දෙසනං සමාපෙන්නො – “අයම්පි ඛො,
බ්‍රාහ්මණා” තිආදිමාහ.

කුට්ඨන්තඋපාසකත්තපට්ඨෙදනාවණ්ණනා

354-358. එවං චුත්තෙති එවං භගවතා චුත්තෙ දෙසනාය පසිදිත්වා සරණං
ගන්තුකාමො කුට්ඨන්තො බ්‍රාහ්මණො – ‘එතං අභික්කන්තං භො, ගොතමා’ තිආදිකං
චචනං අවොච. උපවායතුති උපගන්ත්වා සරීරදරථං නිබ්බාපෙන්තො තනුසීතලො
වාතො වායතුති. ඉදඤ්ච පන වත්වා බ්‍රාහ්මණො පුරිසං පෙසෙසි – “ගච්ඡ, තාත,
යඤ්ඤවාටං පටිසිත්වා සබ්බෙ තෙ පාණයො ඛන්ධනා මොවෙහි” ති. සො “සාධු” ති
පටිස්සුණිත්වා තථා කත්වා ආගන්ත්වා “මුත්තා භො, තෙ පාණයො” ති ආරොවෙසි.
යාව බ්‍රාහ්මණො තං පවත්තිං න සුණි, න තාව භගවා ධම්මං දෙසෙසි. කස්මා?
“බ්‍රාහ්මණස්ස චිත්තෙ ආකුලභාවො අත්ථි” ති. සුත්වා පනස්ස “ඛහු වත මෙ පාණා
මොචිතා” ති චිත්තවාරො විජ්ජෙද්ධි. භගවා තස්ස විජ්ජසන්නමනතං ඤාත්වා
ධම්මදෙසනං ආරභි. තං සන්ධාය – “අථ ඛො භගවා” තිආදි චුත්තං. පුත
‘කල්ලචිත්ත’ තිආදි ආනුපුබ්බිකථානුභාවෙන වික්ඛම්භිතනීවරණතං සන්ධාය
චුත්තං. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

ඉති සුමඬ්ගලවිලාසිනියා දීඝනිකායට්ඨකථායං

කුට්ඨන්තසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. මහාලිපුත්තවණ්ණනා

බ්‍රාහ්මණදූතවත්ථුවණ්ණනා

359. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා වෙසාලියන්ති මහාලිපුත්තං. තත්‍රායං අපුබ්බපදවණ්ණනා. වෙසාලියන්ති පුනස්පුනං විසාලභාවූපගමනතො වෙසාලීති ලද්ධනාමකෙ නගරෙ. මහාවනෙති බහිනගරෙ හිමවන්තෙන සද්ධිං එකාබද්ධං හුත්වා යීතං සයං ජාතවනං අත්ථී, යං මහන්තභාවෙනෙව මහාවනන්ති වුව්වති, තස්මිං මහාවනෙ. කූටාගාරසාලායන්ති තස්මිං වනසණ්ඨෙ සඬ්ඝාරාමං පතිට්ඨපෙසුං. තත්ථ කණ්ණිකං යොජෙත්වා ථම්භානං උපරි කූටාගාරසාලාසඬ්ඨෙපෙන දෙවවිමානසදිසං පාසාදං අකංසු, තං උපාදාය සකලොපි සඬ්ඝාරාමො “කූටාගාරසාලා”ති පඤ්ඤායිත්ථ. භගවා තං වෙසාලිං උපනිස්සාය තස්මිං සඬ්ඝාරාමෙ විහරති. තෙන වුත්තං – “වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලාය”න්ති. කොසලකාති කොසලරට්ඨවාසීනො. මාගධකාති මාගධරට්ඨවාසීනො. කරණීයෙනාති අවස්සං කත්තබ්බකම්මෙන. යඤ්භි අකාතුම්පි වට්ටති, තං කිව්වන්ති වුව්වති, යං අවස්සං කාතබ්බමෙව, තං කරණීයං නාම.

360. පටිසල්ලිනො භගවාති නානාරම්මණුවාරතො පටික්කම්ම සල්ලිනො නිලිනො, එකීභාවං උපගම්ම එකත්තාරම්මණෙ ක්කානරතිං අනුභවතීති අත්ථො. තත්ථෙව්වාති තස්මිඤ්ඤෙව විහාරෙ. එකමන්තන්ති තස්මා යානා අපක්කම්ම තාසු තාසු රුක්ඛවිජායාසු නිසීදිංසු.

ඔට්ඨද්ධලිච්ඡව්වත්ථුවණ්ණනා

361. ඔට්ඨද්ධොති අද්ධොට්ඨතාය එවං ලද්ධනාමො. මහතියා ලිච්ඡවීපරිසායාති පුරෙහත්තං බුද්ධස්පමුඛස්ස හික්ඛුසඬ්ඨස්ස දානං දත්වා භගවතො සන්තිකෙ උපොසථඬ්ඨගාති අධිට්ඨහිත්වා ගන්ධමාලාදීනි ගාභාපෙත්වා උග්ගොසනාය මහතිං ලිච්ඡවිරාජපරිසං සන්නිපාතාපෙත්වා තාය නීලපිතාදිවණ්ණවත්ථාහරණවිලෙපනපටිමණ්ඩිතාය තාවතිංසපරිසසස්පටිභාගාය මහතියා ලිච්ඡවීපරිසාය සද්ධිං උපසඬ්ඨමි. අකාලො ඛො මහාලීති තස්ස ඔට්ඨද්ධස්ස මහාලීති මූලනාමං, තෙන මූලනාමමත්තෙන නං ථෙරො මහාලීති ආලපති. එකමන්තං නිසීදීති පතිරූපාසු රුක්ඛවිජායාසු තාය ලිච්ඡවීපරිසාය සද්ධිං රතනත්තයස්ස වණ්ණං කථයන්තො නිසීදි.

362. සීහො සමණුද්දෙසොති ආයස්මතො නාගිතස්ස භාගිනෙයොසා සත්තවස්සකාලෙ පබ්බජිත්වා සාසනෙ යුත්තපයුත්තො “සීහො”ති එවංනාමකො සාමණෙරො, සො කිර තං මහාපරිසං දිස්වා – “අයං පරිසා මහතී, සකලං විහාරං පුරෙත්වා නිසින්තා, අද්ධා භගවා අජ්ජ ඉම්ස්සා පරිසාය මහන්තෙන උස්සාහෙන ධම්මං දෙසෙස්සති, යංනුනාහං උපජ්ඣායස්සාවික්ඛිත්වා භගවතො මහාපරිසාය සන්නිපතිතභාවං ආරොවාපෙය්‍ය”න්ති වින්තෙත්වා යෙනායස්මා නාගිතො

තෙත්තපසඬිකම්. හන්තෙ කස්සපාති ථෙරං ගොත්තෙන ආලපති. එසා ජනතාති එසො ජනසමුහො.

ත්වඤ්ඤෙව හගවතො ආරොවෙහීති සීහො කිර හගවතො විස්සාසිකො,
අයඤ්ඤි ථෙරො ථුලසරීරො, තෙනස්ස සරීරගරුතාය උට්ඨානනිසජ්ජාදීසු
ආලසියභාවො ඊසකං අප්පහීනො විය හොති. අථායං සාමණෙරො හගවතො
කාලෙන කාලං වත්තං කරොති. තෙන නං ථෙරො “ත්වම්පි දසබ්බස්ස
විස්සාසිකො” ති වත්වා ගච්ඡ ත්වඤ්ඤවාරොවෙහීති ආහ. විහාරපච්ඡායායන්ති
විහාරජායායං, කුටාගාරමහාගෙහවිජායාය ඵරිතොකාසෙති අත්ථො. සා කිර
කුටාගාරසාලා දක්ඛිණුත්තරතො දීසා පාවීනමුඛා, තෙනස්සා පුරතො මහතී ඡායා
පත්ථවා හොති, සීහො තත්ථ හගවතො ආසනං පඤ්ඤපෙසි.

363. අථ ඛො හගවා ද්වාරන්තරෙහි වෙව වාතපානන්තරෙහි ව නික්ඛමිත්වා
විධාවන්තාහි විජ්ජරන්තිහි ඡබ්බණ්ණාහි බුද්ධරස්මිහි සංසුචිතනික්ඛමනො
වලාහකන්තරතො පුණ්ණුවන්දො විය කුටාගාරසාලතො නික්ඛමිත්වා
පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදි. තෙන වුත්තං – “අථ ඛො හගවා විහාරා නික්ඛමිම
විහාරපච්ඡායාය පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි” ති.

364-365. පුරිමානි, හන්තෙ, දිවසානි පුරිමතරානීති එත්ථ හියොයා දිවසං පුරිමං
නාම, තතො පරං පුරිමතරං. තතො පට්ඨාය පන සබ්බානි පුරිමානි වෙව පුරිමතරානි
ව හොන්ති. යදග්ගෙහි මූලදිවසතො පට්ඨාය යං දිවසං අග්ගං පරකොටිං කත්වා
විහරාමීති අත්ථො, යාව විහාසින්ති වුත්තං හොති. ඉදානි තස්ස පරිමාණං
දස්සෙන්නො “නචිරං තිණි වස්සානී” ති ආහ. අථ වා යදග්ගෙහි යං දිවසං අග්ගං
කත්වා නචිරං තිණි වස්සානි විහරාමීතිපි අත්ථො. යං දිවසං ආදිං කත්වා නචිරං
විහාසිං තිණියෙව වස්සානීති වුත්තං හොති. අයං කිර හගවතො පත්තචීවරං
ගණ්හන්තො තිණි සංවච්ඡරානි හගවන්තං උපට්ඨාසි, තං සන්ධාය එවං වදති.
පියරූපානීති පියජාතිකානි සාතජාතිකානි. කාමුපසංහිතානීති කාමස්සාදයුත්තානි.
රජනීයානීති රාගජනාකානි. නො ව ඛො දිබ්බානි සද්දානීති කස්මා සුතක්ඛන්තො
තානි න සුණාති? සො කිර හගවන්තං උපසඬිකමිත්වා දිබ්බවක්ඛුපරිකමිමං යාචි,
තස්ස හගවා ආචික්ඛි, සො යථානුසිට්ඨං පටිපන්නො දිබ්බවක්ඛුං උප්පාදෙත්වා
දෙවතානං රූපානි දිස්වා චින්තෙසි “ඉමස්මිං සරීරසණ්ඨානෙ සද්දෙන මධුරෙන
හවිතබ්බං, කථං නු ඛො නං සුණෙය්‍යා”න්ති හගවන්තං උපසඬිකමිත්වා
දිබ්බසොතපරිකමිමං පුච්ඡි. අයඤ්ඤ අතීතෙ එකං සීලවන්තං හික්ඛුං
කණ්ණසක්ඛලියං පහරිත්වා බධිරමකාසි. තස්මා පරිකමිමං කරොන්නොපි අහබ්බො
දිබ්බසොතාධිගමාය. තෙනස්ස න හගවා පරිකමිමං කථෙසි. සො එත්තාවතා හගවති
ආසාතං බන්ධිත්වා චින්තෙසි – “අද්ධා සමණස්ස ගොතමස්ස එවං හොති – ‘අහමිපි
බත්තියො අයමිපි බත්තියො, සවස්ස ඤාණං වඩ්ඪිස්සති, අයමිපි සබ්බඤ්ඤා
හවිස්සති’ ති උසුයාය මය්හං න කථෙසි” ති. සො අනුක්කමෙන ගිහිභාවං පත්වා
තමත්ථං මහාලිලිච්ඡවිතො කථෙන්නො එවමාහ.

366-371. එකංසභාවිතොති එකංසාය එකකොට්ඨාසාය භාවිතො, දිබ්බානං වා රූපානං දස්සනත්ථාය දිබ්බානං වා සද්දානං සවනත්ථාය භාවිතොති අත්ථො. තිරියන්ති අනුදිසාය. උභයංසභාවිතොති උභයංසාය උභයකොට්ඨාසාය භාවිතොති අත්ථො. අයං බො මහාලී හෙතුති අයං දිබ්බානංයෙව රූපානං දස්සනාය එකංසභාවිතො සමාධි හෙතු. ඉමමත්ථං සුත්වා සො ලිච්ඡවී චින්තෙසි – “ඉදං දිබ්බසොතෙන සද්දසුඤ්ඤානං ඉමස්මිං සාසනෙ උත්තමත්ථභූතං මඤ්ඤෙ ඉමස්ස නුත අත්ථාය එතෙ භික්ඛූ පඤ්ඤාසම්පි සට්ඨිපි වස්සානි අපණ්ණකං බ්‍රහ්මවරියං වරන්ති, යංනුනාහං දසබලං එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍ය”න්ති.

372. තතො තමත්ථං පුච්ඡන්තො “එතාසං නුත, හන්තෙ”තිආදිමාහ. සමාධිභාවනානන්ති එත්ථ සමාධියෙව සමාධිභාවනා, උභයංසභාවිතානං සමාධිනන්ති අත්ථො. අථ යස්මා සාසනතො බාහිරා එතා සමාධිභාවනා, න අප්පකත්තිකා. තස්මා තා පටික්ඛිපිත්වා යදත්ථං භික්ඛූ බ්‍රහ්මවරියං වරන්ති, තං දස්සෙන්තො භගවා “න බො මහාලී”තිආදිමාහ.

වතුඅරියඵලවණ්ණනා

373. තිණ්ණං සංයොජනානන්ති සක්කායදිට්ඨිආදීනං තිණ්ණං බන්ධනානං. තානි හි වට්ටදුක්ඛමයෙ රථෙ සත්තෙ සංයොජෙත්ති, තස්මා සංයොජනානීති වුච්චන්ති. සොතාපන්නො හොතීති මග්ගසොතං ආපන්නො හොති. අවිනිපාතධම්මොති වතුසු අපායෙසු අපතනධම්මො. නියතොති ධම්මනියාමෙන නියතො. සම්බොධිපරායණොති උපරිමග්ගත්තයසඬ්ඛාතා සම්බොධි පරං අයනං අස්ස, අනෙත වා පත්තබ්බාති සම්බොධිපරායණො.

තනුත්තාති පරිශුච්ඡානමන්දනය ව කදාවි කරහවි උප්පත්තියා ව තනුභාවා. ඔරම්භාගියානන්ති හෙට්ඨාභාගියානං, යෙ හි බද්ධො උපරි සුද්ධාවාසභූමියං නිබ්බත්තිතුං න සක්කොති. ඔපපාතිකොති සෙසයොනිපටික්ඛෙපවචනමෙතං. තත්ථ පරිනිබ්බාසීති තස්මිං උපරිභවෙයෙව පරිනිබ්බානධම්මො. අනාවත්තිධම්මොති තතො බ්‍රහ්මලොකා පුත පටිසන්ධිවසෙන අනාවත්තනධම්මො. වෙතොවිමුත්තින්ති චිත්තවිසුද්ධිං, සබ්බකිලෙසබන්ධනවිමුත්තස්ස අරහත්තඵලචිත්තස්සෙතං අධිවචනං. පඤ්ඤාවිමුත්තින්ති එත්ථාපි සබ්බකිලෙසබන්ධනවිමුත්තා අරහත්තඵලපඤ්ඤාව පඤ්ඤාවිමුත්තිති වෙදිතබ්බා. දිට්ඨෙව ධම්මෙති ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ. සයන්ති සාමං. අභිඤ්ඤාති අභිජානිත්වා. සච්ඡිකත්වාති පච්චක්ඛං කත්වා. අථ වා අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වාති අභිඤ්ඤාය අභිවිසිට්ඨොන ඤාණෙන සච්ඡිකරිත්වානිපි අත්ථො. උපසම්පජ්ජාති පත්වා පටිලභිත්වා. ඉදං සුත්වා ලිච්ඡවිරාජා චින්තෙසි – “අයං පන ධම්මො න සකුණෙන විය උප්පතිත්වා, නාපි ගොධාය විය උරෙන ගන්ත්වා සක්කා පටිවිජ්ඣිතුං, අද්ධා පන ඉමං පටිවිජ්ඣන්තස්ස පුබ්බභාගප්පටිපදාය භවිතබ්බං, පුච්ඡාමි තාව න”න්ති.

අරියඅට්ඨඨිගිකමග්ගවණ්ණනා

374-375. තතො භගවන්තං පුච්ඡන්තො “අත්ථී පන භන්තෙ” තිආදිමාහ.

අට්ඨඨගිකොති පඤ්චඨගිකං තුරියං විය අට්ඨඨගිකො ගාමො විය ව
අට්ඨඨගමත්තොයෙව භුත්වා අට්ඨඨගිකො, න අභිගතො අඤ්ඤො මග්ගො නාම
අත්ථී. තෙනෙවාහ – “සෙය්‍යථිදං, සම්මාදිට්ඨී...පෙ.... සම්මාසමාධි” ති. තත්ථ
සම්මාදස්සනලක්ඛණො සම්මාදිට්ඨී. සම්මා අභිනිරොපනලක්ඛණො
සම්මාසඤ්ඤාපො. සම්මා පරිග්ගහණලක්ඛණො සම්මාවාචා. සම්මා
සමුට්ඨාපනලක්ඛණො සම්මාකම්මන්තො. සම්මා වොදාපනලක්ඛණො
සම්මාආජීවො. සම්මා පග්ගහණලක්ඛණො සම්මාවායාමො. සම්මා
උපට්ඨානලක්ඛණො සම්මාසති. සම්මා සමාධානලක්ඛණො සම්මාසමාධි. එතෙසු
එකෙකස්ස තිණි තිණි කිව්වානි හොන්ති. සෙය්‍යථිදං, සම්මාදිට්ඨී තාව අඤ්ඤෙහිපි
අත්තතො පච්චිකකිලෙසෙහි සද්ධිං මිච්ඡාදිට්ඨීං පජ්හති, නිරොධං ආරම්මණං
කරොති, සම්පයුත්තධම්මෙ ව පස්සති තප්පට්ච්ඡාදකමොහවිධමනවසෙන
අසම්මොහතො. සම්මාසඤ්ඤාපාදයොපි තථෙව මිච්ඡාසඤ්ඤාපාදීනි පජ්හන්ති,
නිරොධඤ්ච ආරම්මණං කරොන්ති, විසෙසතො පනෙත්ථ සම්මාසඤ්ඤාපො
සහජාතධම්මෙ අභිනිරොපෙති. සම්මාවාචා සම්මා පරිග්ගහණති. සම්මාකම්මන්තො
සම්මා සමුට්ඨාපෙති. සම්මාආජීවො සම්මා වොදාපෙති. සම්මාවායාමො සම්මා
පග්ගහණති. සම්මාසති සම්මා උපට්ඨාපෙති. සම්මාසමාධි සම්මා පදහති.

අපි වෙසා සම්මාදිට්ඨී නාම පුබ්බභාගෙ නානාක්ඛණා නානාරම්මණා හොති,
මග්ගක්ඛණෙ එකක්ඛණා එකාරම්මණා. කිව්වතො පන “දුක්ඛෙ ඤාණ” න්තිආදීනි
චත්තාරි නාමානි ලහති. සම්මාසඤ්ඤාපාදයොපි පුබ්බභාගෙ නානාක්ඛණා
නානාරම්මණා හොන්ති. මග්ගක්ඛණෙ එකක්ඛණා එකාරම්මණා. තෙසු
සම්මාසඤ්ඤාපො කිව්වතො “නෙක්ඛම්මසඤ්ඤාපො” තිආදීනි තිණි නාමානි ලහති.
සම්මා වාචාදයො තිස්සො විරතියොපි හොන්ති, වෙනනාදයොපි හොන්ති,
මග්ගක්ඛණෙ පන විරතියෙව. සම්මාවායාමො සම්මාසතීති ඉදම්පි ද්වයං කිව්වතො
සම්මප්පධානසතිපට්ඨානවසෙන චත්තාරි නාමානි ලහති. සම්මාසමාධි පන
පුබ්බභාගෙපි මග්ගක්ඛණෙපි සම්මාසමාධියෙව.

ඉති ඉමෙසු අට්ඨසු ධම්මෙසු භගවතා නිබ්බානාධිගමාය පටිපත්තස්ස යොගිතො
බහුකාරත්තා පට්ඨං සම්මාදිට්ඨී දෙසිතා. අයඤ්ඨී “පඤ්ඤාපජ්ජොතො
පඤ්ඤාසත්ථ” න්ති (ධ. ස. 20) ව චුත්තා. තස්මා එතාය පුබ්බභාගෙ
විපස්සනාඤාණසඤ්ඤාතාය සම්මාදිට්ඨියා අවිජ්ජන්ධකාරං විධමිත්වා කිලෙසවොරෙ
සාතෙත්තො ඛෙමෙන යොගාවචරො නිබ්බානං පාපුණාති. තෙන චුත්තං –
“නිබ්බානාධිගමාය පටිපත්තස්ස යොගිතො බහුකාරත්තා පට්ඨං සම්මාදිට්ඨී
දෙසිතා” ති.

සම්මාසඤ්ඤාපො පන තස්සා බහුකාරො, තස්මා තදනන්තරං චුත්තො. යථා හි
හෙරඤ්ඤිකො හත්ථෙන පරිවට්ටෙත්වා පරිවට්ටෙත්වා චක්ඛුනා කභාපණං
ඔලොකෙත්තො – “අයං ඡෙකො, අයං කුටො” ති ජානාති. එවං යොගාවචරොපි
පුබ්බභාගෙ විතක්කෙන විතක්කෙත්වා විපස්සනාපඤ්ඤාය ඔලොකයමානො –

“ඉමෙ ධම්මා කාමාවචරා, ඉමෙ ධම්මා රූපාවචරාදයො” ති පජානාති. යථා වා පන පුරිසෙන කොටියං ගහෙත්වා පරිවට්ටෙන්වා පරිවට්ටෙන්වා දින්නං මහාරුක්ඛං තච්ඡකො වාසියා තච්ඡෙත්වා කම්මෙ උපනෙති, එවං විතක්කෙන විතක්කෙත්වා විතක්කෙත්වා දින්නෙ ධම්මෙ යොගාවචරො පඤ්ඤාය – “ඉමෙ කාමාවචරා, ඉමෙ රූපාවචරා” තිආදිනා නයෙන පරිවිජින්නිත්වා කම්මෙ උපනෙති. තෙන චුත්තං – “සම්මාසඬ්ඤාපො පන තස්සා බහුකාරො, තස්මා තදනන්තරං චුත්තො” ති. ස්වායං යථා සම්මාදිට්ඨියා එවං සම්මාවාචායපි උපකාරකො. යථාහ – “පුබ්බෙ බො, විසාබ, විතක්කෙත්වා විචාරෙන්වා පච්ඡා වාචං භින්දති” ති, (ම. නි. 1.463) තස්මා තදනන්තරං සම්මාවාචා චුත්තා.

යස්මා පන – “ඉදඤ්චිදඤ්ච කරිස්සාමා” ති පයමං වාචාය සංවිදහිත්වා ලොකෙ කම්මන්තෙ පයොජෙත්ති; තස්මා වාචා කායකම්මස්ස උපකාරකාති සම්මාවාචාය අනන්තරං සම්මාකම්මන්තො චුත්තො. චතුබ්බිධං පන වට්ඨුවචරිතං, තිව්ධඤ්ච කායදුච්චරිතං පභාය උභයං සුවරිතං පුරන්තස්සෙව යස්මා ආජීවට්ඨමකං සීලං පුරෙති, න ඉතරස්ස, තස්මා තදුභයානන්තරං සම්මාආජීවො චුත්තො. එවං විසුද්ධාජීවෙන පන “පරිසුද්ධො මෙ ආජීවො” ති එත්තාවතා ව පරිනොසං කත්වා සුත්තපමත්තෙන විහරිතුං න යුත්තං, අථ බො “සබ්බිරියාපටෙසු ඉදං වීරියං සමාරභිතබ්බ” තිති දස්සෙතුං තදනන්තරං සම්මාවායාමො චුත්තො. තතො “ආරද්ධවීරියෙනපි කායාදීසු චතුසු වත්ථුසු සති සුපට්ඨිතා කාතබ්බා” ති දස්සනත්ථං තදනන්තරං සම්මාසති දෙසිතා. යස්මා පනෙවං සුපට්ඨිතා සති සමාධිස්සපකාරානුපකාරානං ධම්මානං ගතියො සමන්තෙසිත්වා පහොති එකත්තාරම්මණෙ විත්තං සමාධාතුං, තස්මා සම්මාසතියා අනන්තරං සම්මාසමාධි දෙසිතොති වෙදිතබ්බො. එතෙසං ධම්මානං සච්ඡිකිරියායාති එතෙසං සොතාපත්තිඵලාදීනං පච්චක්ඛකිරියත්ථාය.

ද්වෙ පබ්බජිතවත්ථුවණ්ණනා

376-377. එකමිදාහන්ති ඉදං කස්මා ආරද්ධං? අයං කිර රාජා – “රූපං අත්තා” ති එවංලද්ධිකො, තෙනස්ස දෙසනාය විත්තං නාධිමුච්චති. අථ භගවතා තස්ස ලද්ධියා ආවිකරණත්ථං එකං කාරණං ආහරිතුං ඉදමාරද්ධං. තත්‍රායං සඬ්ඛෙපත්ථො – “අහං එකං සමයං ඝොසිතාරාමෙ විහරාමි, තත්‍ර වසන්තං මං තෙ ද්වෙ පබ්බජිතා එවං පුච්ඡිංසු. අථාහං තෙසං බුද්ධුප්පාදං දස්සෙත්වා තන්තිධම්මං නාම කටෙන්නො ඉදමවොචං – “ආවුසො, සද්ධාසම්පන්නො නාම කුලපුත්තො එවරූපස්ස සත්ථු සාසනෙ පබ්බජිතො, එවං තිව්ධං සීලං පුරෙන්වා පයමජ්ඣානාදීනි පත්වා යිතො ‘තං ජීව’ තිතිආදීනි වදෙය්‍ය, යුත්තං නු බො එතමස්සා” ති? තතො තෙහි “යුත්ත” තිති චුත්තෙ “අහං බො පනෙතං, ආවුසො, එවං ජානාමි, එවං පස්සාමි, අථ ව පනාහං න වදාමි” ති තං වාදං පටික්ඛිපිත්වා උත්තරි බිණාසවං දස්සෙත්වා “ඉමස්ස එවං වත්තුං න යුත්ත” තිති අවොචං. තෙ මම වචනං සුත්වා අත්තමනා අහෙසුන්ති. එවං චුත්තෙ සොපි අත්තමනො අහොසි. තෙනාහ – “ඉදමවොච භගවා. අත්තමනො ඔට්ඨද්ධො ලිච්ඡවි භගවතො භාසිතං අභිනන්දී” ති.

ඉති සුමඬිගලවිලාසිනියා දීඝනිකායට්ඨකථායං

මහාලිසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. ඡාලියසුත්තවණ්ණනා

ද්වෙ පබ්බජිතවත්ථුවණ්ණනා

378. එවං මෙ සුතං...පෙ.... කොසම්බියන්ති ඡාලියසුත්තං. තත්‍රායං

අපුබ්බපදවණ්ණනා. සොසිතාරාමෙති සොසිතෙන සෙට්ඨිතා කතෙ ආරාමෙ. පුබ්බෙ කිර අල්ලකප්පරට්ඨං නාම අහොසි. තතො කොතුහලිකො නාම දලිද්දො ඡාතකහයෙන සපුත්තදාරො අවන්තිරට්ඨං ගච්ඡන්තො පුත්තං වහිතුං අසක්කොන්තො ඡඩ්ඛෙන්වා අගමාසි, මාතා නිවන්තිත්වා තං ගහෙන්වා ගතා, තෙ එකං ගොපාලකගාමං පවිසිංසු. ගොපාලකෙන ව තදා බහුපායාසො පටියන්තො හොති, තෙ තතො පායාසං ලහින්වා භුඤ්ජිංසු. අථ සො පුරිසො බලවපායාසං භුත්තො ජීරාපෙතුං අසක්කොන්තො රත්තිභාගෙ කාලං කත්වා තත්ථෙව සුනඛියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගහෙන්වා කුක්කුරො ඡාතො, සො ගොපාලකස්ස පියො අහොසි. ගොපාලකො ව පච්චෙකඛුද්ධං උපට්ඨහති. පච්චෙකඛුද්ධොපි හත්තකිච්චපරියොසානෙ කුක්කුරස්ස එකෙකං පිණ්ඩං දෙති, සො පච්චෙකඛුද්ධො සිනෙහං උප්පාදෙන්වා ගොපාලකෙන සද්ධිං පණ්ණසාලම්පි ගච්ඡති. ගොපාලකෙ අසන්නිහිතෙ හත්තවෙලායං සයමෙව ගන්ත්වා කාලාරොචනත්ථං පණ්ණසාලද්වාරෙ භුස්සති, අන්තරාමග්ගෙපි වණ්ඩම්ගෙ දිස්වා භුස්සිත්වා පලාපෙති. සො පච්චෙකඛුද්ධො මුදුකෙන චිත්තෙන කාලංකත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බන්ති. තත්‍රස්ස සොසකදෙවපුත්තො ත්වෙව නාමං අහොසි. සො දෙවලොකතො වචිත්වා කොසම්බියං එකස්ස කුලස්ස සරෙ නිබ්බන්ති. තං අපුත්තකො සෙට්ඨි තස්ස මාතාපිතුනං ධනං දත්වා පුත්තං කත්වා අග්ගහෙසි. අථ අත්තතො පුත්තෙ ඡාතෙ සත්තක්ඛන්තුං සාතාපෙතුං උපක්කම්. සො පුඤ්ඤවත්තතාය සත්තසුපි යානෙසු මරණං අප්පත්වා අවසානෙ එකාය සෙට්ඨිධිතාය වෙය්‍යන්තියෙන ලද්ධජීවිතො අපරභාගෙ පිතුඅච්චයෙන සෙට්ඨිට්ඨානං පත්වා සොසකසෙට්ඨි නාම ඡාතො. අඤ්ඤෙපි කොසම්බියං කුක්කුටසෙට්ඨි, පාචාරියසෙට්ඨිති ද්වෙ සෙට්ඨිනො අත්ථි, ඉමිනා සද්ධිං තයො අහෙසුං.

තෙන ව සමයෙන හිමවත්තතො පඤ්චසතතාපසා සරීරසත්තප්පනත්ථං අන්තරන්තරාකොසම්බිං ආගච්ඡන්ති, තෙසං එතෙ තයො සෙට්ඨි අත්තතො අත්තතො උය්‍යානෙසු පණ්ණකුටියො කත්වා උපට්ඨානං කරොන්ති. අථෙකදිවසං තෙ තාපසා හිමවත්තතො ආගච්ඡන්තා මහාකන්තාරෙ තසිතා කිලන්තා එකං මහන්තං වටරුක්ඛං පත්වා තත්ථ අධිවත්ථාය දෙවතාය සන්තිකා සඬිගහං පච්චාසිසන්තා නිසීදිංසු. දෙවතා සබ්බාලඬිකාරවිභූසිතං හත්ථං පසාරෙන්වා තෙසං පාතීයපානකාදීනි දත්වා කිලමථං පටිවිනොදෙසි, එතෙ දෙවතායානුභාවෙන විම්භිතා පුච්ඡිංසු – “කිං නු ඛො, දෙවතෙ, කම්මං කත්වා තයා අයං සම්පත්ති ලද්ධා” ති?

දෙවතා ආහ - “ලොකෙ බුද්ධො නාම භගවා උප්පන්නො, සො එතරහි සාවත්ථියං විහරති, අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති තං උපට්ඨහති. සො උපොසඨදිවසෙසු අත්තනො භතකානං පකතිහත්තවෙනනමෙව දත්වා උපොසථං කාරාපෙසි. අථාහං එකදිවසං මජ්ඣන්තිකෙ පාතරාසත්ථාය ආගතො කඤ්චි භතකකම්මං අකරොන්තං දිස්වා - ‘අප්ප මනුස්සා කස්මා කම්මං න කරොන්ති’ති පුච්ඡිං. තස්ස මෙ තමත්ථං ආරොචෙසුං. අථාහං එතදවොචං - ‘ඉදානි උපඨ්ඨදිවසො ගතො, සක්කා නු ඛො උපඨ්ඨපොසථං කාතු’න්ති. තතො සෙට්ඨස්ස පටිවෙදෙන්වා ‘සක්කා කාතු’න්ති ආහ. ස්වාහං උපඨ්ඨදිවසං උපඨ්ඨපොසථං සමාදිශිත්වා තදභෙව කාලං කත්වා ඉමං සම්පත්තිං පටිලභි’න්ති.

අථ තෙ තාපසා ‘බුද්ධො කිර උප්පන්නො’ති සඤ්ජානපිතිපාමොජ්ජා තතොව සාවත්ථිං ගන්තුකාමා හුත්වාපි - “ඛහුකාරා නො උපට්ඨාකසෙට්ඨිනො තෙසම්පි ඉමමත්ථමාරොචෙස්සාමා”ති කොසම්බිං ගන්ත්වා සෙට්ඨිහි කතසක්කාරඛහුමානා “තදභෙව මයං ගච්ඡාමා”ති ආහංසු. “කිං, භන්තෙ, තුරිතාත්ථ, නනු තුම්භෙ පුබ්බෙ චත්තාරො පඤ්ච මාසෙ චසිත්වා ගච්ඡාමා”ති ච චුත්තෙ තං පචත්තිං ආරොචෙසුං. “තෙන හි, භන්තෙ, සභෙව ගච්ඡාමා”ති ච චුත්තෙ “ගච්ඡාම මයං, තුම්භෙ සණ්ඤං ආගච්ඡාමා”ති සාවත්ථිං ගන්ත්වා භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණ්ඨං. තෙපි සෙට්ඨිනො පඤ්චසතපඤ්චසතසකට්ඨාරා සාවත්ථිං ගන්ත්වා දානාදීනි දත්වා කොසම්බිං ආගමනත්ථාය භගවත්තං යාවිත්වා පච්චාගම්ම තයො විහාරෙ කාරෙසුං. තෙසු කුක්කුටසෙට්ඨිනා කතො කුක්කුටාරාමො නාම, පාචාරියසෙට්ඨිනා කතො පාචාරිකම්බවනං නාම, සොසිතසෙට්ඨිනා කතො සොසිතාරාමො නාම අහොසි. තං සන්ධාය චුත්තං - “කොසම්බියං විහරති සොසිතාරාමෙ”ති.

මුණ්ඩියොති ඉදං තස්ස නාමං. ජාලියොති ඉදම්පි ඉතරස්ස නාමමෙව. යස්මා පනස්ස උපජ්ඣායො දාරුමයෙන පත්තෙන පිණ්ඩාය වරති, තස්මා දාරුපත්තිකත්තෙවාසිති වුවිති. එතදවොචුත්ති උපාරම්භාධිප්පායෙන වාදං ආරොපෙතුකාමා හුත්වා එතදවොචුං. ඉති කිර නෙසං අහොසි, සවෙ සමණො ගොතමො “තං ජීවං තං සරීරං”න්ති චක්ඛති, අථස්ස මයං එතං වාදං ආරොපෙස්සාම - “හො ගොතම, තුම්භාකං ලද්ධියා ඉධෙව සත්තො භිජ්ජති, තෙන වො වාදො උච්ඡෙදවාදො හොති”ති. සවෙ පන “අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරං”න්ති චක්ඛති, අථස්සෙතං වාදං ආරොපෙස්සාම “තුම්භාකං වාදෙ රූපං භිජ්ජති, න සත්තො භිජ්ජති. තෙන වො වාදෙ සත්තො සස්සතො ආපජ්ජති”ති. අථ භගවා “ඉමෙ වාදාරොපනත්ථාය පඤ්ඤං පුච්ඡන්ති, මම සාසනෙ ඉමෙ ද්වෙ අත්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣිමා පටිපදා අත්ථිති න ජානන්ති, භන්ද නෙසං පඤ්ඤං අවිස්සජ්ජෙන්වා තස්සායෙව පටිපදාය ආවිභාවත්ථං ධම්මං දෙසෙමි”ති චිත්තෙන්වා “තෙන භාවුසො”තිආදිමාහ.

379-380. තත්ථ කල්ලං නු ඛො තස්සෙතං වචනායාති තස්සෙතං සද්ධාපබ්බජිතස්ස තිව්ධං සීලං පරිපුරෙන්වා පඨමජ්ඣානං පත්තස්ස යුත්තං නු ඛො

එතං වත්තුන්ති අත්ථො. තං සුත්වා පරිබ්බාජකා පුට්ඨජ්ජනො නාම යස්මා නිබ්බිවිකිච්ඡො න හොති, තස්මා කදාපි එවං වදෙය්‍යාති මඤ්ඤමානා – “කල්ලං තස්සෙතං වචනායා”ති ආහංසු. අප්ච ව පනාහං න වදාමිති අහං එතමෙවං ජානාමි, නො ව එවං වදාමි, අප්ච ඛො කසිණපරිකම්මං කත්වා භාවෙන්තස්ස පඤ්ඤාබලෙන උප්පන්නං මහග්ගතචිත්තමෙතන්ති සඤ්ඤං යපෙසිං. න කල්ලං තස්සෙතන්ති ඉදං තෙ පරිබ්බාජකා – “යස්මා බිණ්ණාසවො විගතසම්මොහො තිණ්ණවිචිකිච්ඡො, තස්මා න යුත්තං තස්සෙතං වත්තු”න්ති මඤ්ඤමානා වදන්ති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

ඉති සුමඬගලවිලාසිනියා දීඝනිකායට්ඨකථායං.

ජාලියසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. මහාසිහනාදසුත්තවණ්ණනා

අවෙලකස්සපවත්ථුචණ්ණනා

381. එවං මෙ සුතං...පෙ.... උරුඤ්ඤායං විහරතීති මහාසිහනාදසුත්තං. තත්‍රායං අප්‍රබ්බපදවණ්ණනා. උරුඤ්ඤායන්ති උරුඤ්ඤාති තස්ස රට්ඨස්සපි නගරස්සපි එතදෙව නාමං, හගවා උරුඤ්ඤානගරං උපනිස්සාය විහරති. කණ්ණකත්ථලෙ මීගදායෙති තස්ස නගරස්ස අවිදුරෙ කණ්ණකත්ථලං නාම එකො රමණීයො භූමිභාගො අත්ථි. සො මීගානං අභයත්ථාය දින්තත්තා “මීගදායො”ති වුව්චති, තස්මිං කණ්ණකත්ථලෙ මීගදායෙ. අවෙලොති නග්ගපරිබ්බාජකො. කස්සපොති තස්ස නාමං. තපස්සින්ති තපනිස්සිතකං. ලුබ්භීවින්ති අවෙලකමුත්තාවාරාදිවසෙන ලුබ්භො ආජීවො අස්සාති ලුබ්භීථි, තං ලුබ්භීථිං. උපක්කොසතීති උපණ්ඨෙති. උපවදන්ති භීලෙති වම්හෙති. ධම්මස්ස ව අනුධම්මං බ්‍යාකරොන්තීති හොතා ගොතමෙන චුත්තකාරණස්ස අනුකාරණං කට්ඨන්ති. සහධම්මිකො වාදානුවාදොති පරෙහි චුත්තකාරණෙන සකාරණො හුත්වා තුම්භාකං වාදො වා අනුවාදො වා විඤ්ඤාහි ගරහිතබ්බං, කාරණං කොචි අප්පමත්තකොපි කිං න ආගච්ඡති. ඉදං චුත්තං හොති, “කිං සබ්බාකාරොනපි තව වාදෙ ගාරය්හං කාරණං නත්ථි”ති. අනබ්භක්ඛාතුකාමාති න අභූතෙන වත්තුකාමා.

382. එකච්චං තපස්සිං ලුබ්භීවින්තිආදීසු ඉධෙකච්චො අවෙලකපබ්බජ්ජාදිතපනිස්සිතත්තා තපස්සි “ලුබ්භෙන ජීවිතං කප්පෙස්සාමි”ති තිණ්ණගොමයාදිභක්ඛනාදීහි නානප්පකාරෙහි අත්තානං කිලමෙති, අප්පපුඤ්ඤාය ව සුබ්බෙන ජීවිතචුත්තීමෙව න ලහති, සො තිණ්ණ දුච්චරිතාති පුරෙත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තති.

අපරො තාදිසං තපනිස්සිතොපි පුඤ්ඤවා හොති, ලහති ලාභසක්කාරං. සො “න දානි මයා සදිසො අත්ථි”ති අත්තානං උච්චෙ යානෙ සම්භාවෙත්වා

“භියොයාසොමත්තාය ලාභං උප්පාදෙස්සාමී” ති අනෙසනවසෙන තීණි දුච්චරිතානි පුරෙත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තති. ඉමෙ ද්වෙ සන්ධාය පට්ඨානෙයො වුත්තො.

අපරො තපනිස්සිතකො ලුබ්භීචි අප්පපුඤ්ඤා හොති, න ලහති සුබ්බෙන ජීවිතවුත්තිං. සො “මය්හං පුබ්බෙපි අකතපුඤ්ඤාය සුබ්බීචිකා නුප්පජ්ජති, හන්දදානි පුඤ්ඤානි කරොමී” ති තීණි සුචරිතානි පුරෙත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තති.

අපරො ලුබ්භීචි පුඤ්ඤවා හොති, ලහති සුබ්බෙන ජීවිතවුත්තිං. සො – “මය්හං පුබ්බෙපි කතපුඤ්ඤාය සුබ්බීචිකා උප්පජ්ජති” ති වින්තෙත්වා අනෙසනං පභාය තීණි සුචරිතානි පුරෙත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තති. ඉමෙ ද්වෙ සන්ධාය දුතියනෙයො වුත්තො.

එකො පන තපස්සි අප්පදුක්ඛවිහාරී හොති බාහිරකාචාරයුත්තො තාපසො වා ඡන්තපරිබ්බාජකො වා, අප්පපුඤ්ඤාය ව මනාපෙ පච්චයෙ න ලහති. සො අනෙසනවසෙන තීණි දුච්චරිතානි පුරෙත්වා අත්තානං සුබ්බෙ යපෙත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තති.

අපරො පුඤ්ඤවා හොති, සො – “න දානි මයා සදිසො අත්ථී” ති මානං උප්පාදෙත්වා අනෙසනවසෙන ලාභසක්කාරං වා උප්පාදෙත්තො මිච්ඡාදිට්ඨිවසෙන – “සුබ්බො ඉමිස්සා පරිබ්බාජිකාය දහරාය මුදුකාය ලොමසාය සම්ඵස්සො” තිආදීනි වින්තෙත්වා කාමෙසු පාතබ්බානං වා ආපජ්ජන්තො තීණි දුච්චරිතානි පුරෙත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තති. ඉමෙ ද්වෙ සන්ධාය තතියනෙයො වුත්තො.

අපරො පන අප්පදුක්ඛවිහාරී අප්පපුඤ්ඤා හොති, සො – “අහං පුබ්බෙපි අකතපුඤ්ඤාය සුබ්බෙන ජීවිකං න ලහාමී” ති තීණි සුචරිතානි පුරෙත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තති.

අපරො පුඤ්ඤවා හොති, සො – “පුබ්බෙපාහං කතපුඤ්ඤාය සුබ්බං ලහාමී, ඉදානි පුඤ්ඤානි කරිස්සාමී” ති තීණි සුචරිතානි පුරෙත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තති. ඉමෙ ද්වෙ සන්ධාය චතුත්ථානෙයො වුත්තො. ඉදං තිත්ථියවසෙන ආගතං, සාසනෙපි පන ලබ්භති.

එකච්චො හි ධුතඬ්ඨසමාදානවසෙන ලුබ්භීචි හොති, අප්පපුඤ්ඤාය වා සකලමිපි ගාමං විචරිත්වා උදරපුරං න ලහති. සො – “පච්චයෙ උප්පාදෙස්සාමී” ති චෙජ්ජකම්මාදිවසෙන වා අනෙසනං කත්වා, අරහත්තං වා පටිජානිත්වා, තීණි වා කුහනවත්ථුනි පටිසෙවිත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තති.

අපරො ව තාදිසොව පුඤ්ඤවා හොති. සො තාය පුඤ්ඤසම්පත්තියා මානං ඡනයිත්වා උප්පන්නං ලාභං ටාවරං කත්තුකාමො අනෙසනවසෙන තීණි දුච්චරිතානි පුරෙත්වා නිරයෙ උප්පජ්ජති.

අපරො සමාදින්නධුතඨගො අප්පපුඤ්ඤාව හොති, න ලහති සුබ්බෙන ජීවිතවුත්තිං. සො – “පුබ්බෙපාභං අකතපුඤ්ඤාය කිඤ්චි න ලහාමි, සචෙ ඉදානි අනෙසනං කරිස්සං, ආයතිමිපි දුල්ලහසුඛො භවිස්සාමි” ති තිණි සුවරිතානි පුරෙත්වා අරහත්තං පත්තුං අසක්කොන්තො සග්ගෙ නිබ්බත්තති.

අපරො පුඤ්ඤවා හොති, සො – “පුබ්බෙපාභං අකතපුඤ්ඤාය එතරහි සුබ්බෙන, ඉදානිපි පුඤ්ඤං කරිස්සාමි” ති අනෙසනං පභාය තිණි සුවරිතානි පුරෙත්වා අරහත්තං පත්තුං අසක්කොන්තො සග්ගෙ නිබ්බත්තති.

383. ආගතිඤ්චාති – “අසුකට්ඨානතො නාම ඉමෙ ආගතා” ති එවං ආගතිඤ්ච. ගතිඤ්චාති ඉදානි ගන්තබ්බට්ඨානඤ්ච. වුතිඤ්චාති තතො චචනඤ්ච. උපපත්තිඤ්චාති තතො චුතානං පුන උපපත්තිඤ්ච. කිං සබ්බං තපං ගරහිස්සාමිති – “කෙන කාරණෙන ගරහිස්සාමි, ගරහිතබ්බමෙව හි මයං ගරහාම, පසංසිතබ්බං පසංසාම, න භණ්ඩිකං කරොන්තො මහාරජකො විය ධොතඤ්ච අධොතඤ්ච එකතො කරොමා” ති දස්සෙති. ඉදානි තමත්ථං පකාසෙත්තො – “සන්ති කස්සප එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා” ති ආදිමාභ.

384. යං තෙ එකච්චන්ති පඤ්චවිධං සීලං, තඤ්චි ලොකෙ න කොචි “න සාධු” ති වදති. පුන යං තෙ එකච්චන්ති පඤ්චවිධං චෙරං, තං න කොචි “සාධු” ති වදති. පුන යං තෙ එකච්චන්ති පඤ්චද්වාරෙ අසංවරං, තෙ කිර – “චක්ඛු නාම න නිරුත්ඨිතබ්බං, චක්ඛුනා මනාපං රූපං දට්ඨබ්බ”න්ති වදන්ති, එස නයො සොතාදීසු. පුන යං තෙ එකච්චන්ති පඤ්චද්වාරෙ සංවරං.

එවං පරෙසං වාදෙන සහ අත්තනො වාදස්ස සමානාසමානතං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තනො වාදෙන සහ පරෙසං වාදස්ස සමානාසමානතං දස්සෙත්තො “යං මය”න්ති ආදිමාභ. තත්‍රාපි පඤ්චසීලාදිවසෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො.

සමනුයුඤ්ජාපනකථාවණ්ණනා

385. සමනුයුඤ්ජන්තන්ති සමනුයුඤ්ජන්තු, එත්ථ ච ලද්ධිං පුච්ඡන්තො සමනුයුඤ්ජති නාම, කාරණං පුච්ඡන්තො සමනුගාහති නාම, උභයං පුච්ඡන්තො සමනුභාසති නාම. සත්ථාරා වා සත්ථාරන්ති සත්ථාරා වා සද්ධිං සත්ථාරං උපසංහරිත්වා – “කිං තෙ සත්ථා තෙ ධම්මෙ සබ්බසො පභාය චත්තති, උදාහු සමණො ගොතමො” ති. දුතියපදෙපි එසෙව නයො.

ඉදානි තමත්ථං යොජෙත්වා දස්සෙත්තො – “යෙ ඉමෙසං භවත්”න්ති ආදිමාභ. තත්ථ අකුසලා අකුසලසංඛාතානි අකුසලා චෙව “අකුසලා” ති ව සංඛාතා ඤාතා කොට්ඨාසං වා කත්වා යපිතානි අත්ථො. එස නයො සබ්බපදෙසු. අපි චෙත්ථ සාවජ්ජානි සදොසා. න අලමරියානි නිද්දොසට්ඨෙත අරියා භවිතුං නාලං අසමත්ථා.

386-392. යං විඤ්ඤ සමනුයුක්ඛන්තාති යෙන විඤ්ඤ අම්භෙ ව අඤ්ඤෙ ව පුච්ඡන්තා එවං වදෙය්‍යං, තං යානං විජ්ජති, අත්ථි තං කාරණන්ති අත්ථො. යං වා පන භොන්තො පරෙ ගණාවරියාති පරෙ පන භොන්තො ගණාවරියා යං වා තං වා අප්පමත්තකං පභාය වත්තන්තිති අත්ථො. අම්භෙව තත්ථ යෙභුයොන පසංසෙය්‍යන්ති ඉදං භගවා සත්ථාරා සත්ථාරං සමනුයුක්ඛන්තෙපි ආහ – සඬ්ඝෙන සංඝං සමනුයුක්ඛන්තෙපි. කස්මා? සඬ්ඝපසංසායපි සත්ථුයෙව පසංසාසිද්ධිතො. පසිද්ධානාපි හි බුද්ධසම්පත්තියා සඬ්ඝෙ, සඬ්ඝසම්පත්තියා ව බුද්ධෙ පසිදන්ති, තථා හි භගවතො සරිරසම්පත්තිං දිස්වා, ධම්මදෙසනං වා සුත්වා භවන්ති වත්තාරො – “ලාභා වත භො සාවකානං යෙ එවරුපස්ස සත්ථු සන්තිකාවචරා” ති, එවං බුද්ධසම්පත්තියා සඬ්ඝෙ පසිදන්ති. හික්ඛුනං පනාවාරගොචරං අහික්කමපටික්කමාදීනි ව දිස්වා භවන්ති වත්තාරො – “සන්තිකාවචරානං වත භො සාවකානං අයඤ්ච උපසමගුණො සත්ථු කීව රූපො භවිස්සති” ති, එවං සඬ්ඝසම්පත්තියා බුද්ධෙ පසිදන්ති. ඉති යා සත්ථුපසංසා, සා සඬ්ඝස්ස. යා සඬ්ඝස්ස පසංසා, සා සත්ථුති සඬ්ඝපසංසායපි සත්ථුයෙව පසංසාසිද්ධිතො භගවා ද්විසුපි නයෙසු – “අම්භෙව තත්ථ යෙභුයොන පසංසෙය්‍ය”න්ති ආහ. සමණො ගොතමො ඉමෙ ධම්මෙ අනවසෙසං පභාය වත්තති, යං වා පන භොන්තො පරෙ ගණාවරියාතිආදීසුපි පනෙත්ථ අයමධිප්පායො – සම්පත්තසමාදානසෙතුසාතවසෙන හි තිස්සො විරතියො. තාසු සම්පත්තසමාදාන විරතිමත්තමෙව අඤ්ඤෙසං භොති, සෙතුසාතවිරති පන සබ්බෙන සබ්බං නත්ථි. පඤ්චසු පන තදඬගවික්ඛම්භනසමුච්ඡෙදපටිපස්සද්ධිතිස්සරණප්පහානෙසු අට්ඨසමාපත්තිවසෙන චෙව විපස්සනාමත්තවසෙන ව තදඬගවික්ඛම්භනප්පහානාමත්තමෙව අඤ්ඤෙසං භොති. ඉතරානි තීණි පහානානි සබ්බෙන සබ්බං නත්ථි. තථා සීලසංවරො, ඛන්තිසංවරො, ඤාණසංවරො, සතිසංවරො, විරියසංවරොති පඤ්ච සංවරා, තෙසු පඤ්චසීලමත්තමෙව අධිවාසනාමත්තමෙව ව අඤ්ඤෙසං භොති, සෙසං සබ්බෙන සබ්බං නත්ථි.

පඤ්ච බො පනිමෙ උපොසථුද්දෙසා, තෙසු පඤ්චසීලමත්තමෙව අඤ්ඤෙසං භොති. පාතිමොක්ඛසංවරසීලං සබ්බෙන සබ්බං නත්ථි. ඉති අකුසලප්පහානෙ ව කුසලසමාදානෙ ව, තීසු විරතීසු, පඤ්චසු පහානෙසු, පඤ්චසු සංවරෙසු, පඤ්චසු උද්දෙසෙසු, – “අහමෙව ව මය්හඤ්ච සාවකසඬ්ඝො ලොකෙ පඤ්ඤායති, මයා හි සදිසො සත්ථා නාම, මය්හං සාවකසඬ්ඝෙන සදිසො සඬ්ඝො නාම නත්ථි” ති භගවා සිහනාදං නදති.

අරියඅට්ඨකම්මග්ගවණ්ණනා

393. එවං සිහනාදං නදිත්වා තස්ස සිහනාදස්ස අවිපරිතභාවාවබොධනත්ථං – “අත්ථි, කස්සප, මග්ගො” තිආදිමාහ. තත්ථ මග්ගොති ලොකුත්තරමග්ගො. පටිපදාති පුබ්බභාගපටිපදා. කාලවාදීතිආදීනි බ්‍රහ්මජාලෙ වණ්ණිතානි. ඉදානි තං දුට්ඨං මග්ගඤ්ච පටිපදඤ්ච එකතො කත්වා දස්සෙන්නො – “අයමෙව අරියො” තිආදිමාහ. ඉදං පන සුත්වා අවෙලො චිත්තෙසි – “සමණො ගොතමො

මය්හංයෙව මග්ගො ච පටිපදා ච අත්ථී, අඤ්ඤාසං නත්ථීති මඤ්ඤති, හන්දස්සාහං අම්භාකම්පි මග්ගං කපෙම්”ති. තතො අවෙලකපටිපදං කපෙසි. තෙනාහ – “එවං චුත්තෙ අවෙලො කස්සපො භගවන්තං එතදවොච...පෙ....
උදකොරොහනානුයොගමනුයුත්තො විහරති”ති.

තපොපක්කමකථාවණ්ණනා

394. තත්ථ තපොපක්කමාති තපාරම්භා, තපකම්මානීති අත්ථො.

සාමඤ්ඤසඨ්ඨාතාති සමණකම්මසඨ්ඨාතා. බ්‍රහ්මඤ්ඤසඨ්ඨාතාති

බ්‍රාහ්මණකම්මසඨ්ඨාතා. අවෙලකොති නිව්චොලො, නග්ගොති අත්ථො.

මුත්තාචාරොති විසට්ඨාචාරො, උච්චාරකම්මාදීසු ලොකියකුලපුත්තාචාරෙන

විරහිතො ධීතකොච උච්චාරං කරොති, පස්සාවං කරොති, බාදති, භුඤ්ජති ච.

හත්ථාපලෙඛනොති හත්ථෙ පිණ්ඩම්හි ධීතෙ ජීවිහාය හත්ථං අපලිඛති, උච්චාරං චා කත්ථා හත්ථස්මිඤ්ඤෙව දණ්ඩකසඤ්ඤී හුත්ථා හත්ථෙන අපලිඛති.

“හික්ඛාගහණත්ථං එහි, හන්තෙ”ති චුත්තො න එතීති න එහිහද්දන්තිකො. “තෙන හි තිට්ඨ, හන්තෙ”ති චුත්තොපි න තිට්ඨතීති නතිට්ඨහද්දන්තිකො. තද්දුහයම්පි කිර සො – “එතස්ස වචනං කතං හවිස්සති”ති න කරොති. අභිභට්ඨති පුරෙතරං

ගහෙත්ථා ආහටං හික්ඛං, උද්දිස්සකතන්ති “ඉමං තුම්හෙ උද්දිස්ස කත”න්ති එවං

ආරොචිතං හික්ඛං. න නිමන්තනන්ති “අසුකං නාම කුලං චා වීථිං චා ගාමං චා

පවිසෙය්‍යාථා”ති එවං නිමන්තිතහික්ඛම්පි න සාදියති, න ගණ්හති. න කුම්භිමුඛාති

කුම්භිතො උද්ධරිත්ථා දියාමානං හික්ඛං න ගණ්හති. න කළොපිමුඛාති කළොපිති

උක්ඛලි චා පච්ඡි චා, තතොපි න ගණ්හති. කස්මා? කුම්භිකළොපියො මං නිස්සාය

කට්ඨජුනා පහාරං ලහන්තීති. න එළකමන්තරන්ති උම්මාරං අන්තරං කත්ථා

දියාමානං න ගණ්හති. කස්මා? “අයං මං නිස්සාය අන්තරකරණං ලහති”ති.

දණ්ඩමුසලෙසුපි එසෙව නයො.

ද්විත්තන්ති ද්විසු භුඤ්ජමානෙසු එකස්මිං උට්ඨාය දෙන්තෙ න ගණ්හති.

කස්මා? “එකස්ස කඛලන්තරායො හොති”ති. න ගඛ්භිනියාතිආදීසු පන

“ගඛ්භිනියා කුච්ඡියං දාරකො කිලමති. පායන්තියා දාරකස්ස ධීරන්තරායො හොති,

පුරිසන්තරගතාය රතිඅන්තරායො හොති”ති න ගණ්හති. සංකිත්තීසුති

සංකිත්තෙත්ථා කතහත්තෙසු, දුබ්භික්ඛසමයෙ කිර අවෙලකසාවකා අවෙලකානං

අත්ථාය තතො තතො තණ්ඩුලාදීනි සමාදපෙත්ථා හත්තං පවන්ති. උක්කට්ඨො

අවෙලකො තතොපි න පටිග්ගණ්හති. න යත්ථ සාති යත්ථ සුනබො – “පිණ්ඩං

ලහිස්සාමී”ති උපට්ඨිතො හොති, තත්ථ තස්ස අදත්ථා ආහටං න ගණ්හති. කස්මා?

එතස්ස පිණ්ඩන්තරායො හොතීති. සණ්ඩසණ්ඩචාරිනීති සමුහසමුහචාරිනී, සවෙ හි

අවෙලකං දිස්වා – “ඉමස්ස හික්ඛං දස්සාමා”ති මනුස්සා හත්තගෙහං පවිසන්ති,

තෙසු ච පවිසන්තෙසු කළොපිමුඛාදීසු නිලිනා මක්ඛිකා උප්පතිත්ථා සණ්ඩසණ්ඩා

චරන්ති, තතො ආහටං හික්ඛං න ගණ්හති. කස්මා? මං නිස්සාය මක්ඛිකානං

ගොචරන්තරායො ජානොති.

ප්‍රසාදකන්ති සබ්බසස්සමහාරෙහි කතං සොච්චිකං. එත්ථ ච සුරාපානමෙව සාවජ්ජං, අයං පන සබ්බෙසුපි සාවජ්ජසඤ්ඤී. එකාගාරිකොති යො එකස්මිංයෙව ගෙහෙ භික්ඛං ලභිත්වා නිවත්තති. එකාලොපිකොති යො එකෙනෙව ආලොපෙන යාපෙති. ද්වාගාරිකාදීසුපි එසෙව නයො. එකිස්සාපි දත්තියාති එකාය දත්තියා. දත්ති නාම එකා බුද්දකපාති හොති, යත්ථ අග්ගභික්ඛං පක්ඛිපිත්වා යපෙන්නි. එකාභිකන්ති එකදිවසන්තරිකං. අද්ධමාසිකන්ති අද්ධමාසන්තරිකං. පරියායහත්තභොජනන්ති වාරහත්තභොජනං, එකාභවාරෙන ද්විභවාරෙන සත්තාභවාරෙන අඩ්ඨමාසවාරෙනාති එවං දිවසවාරෙන ආගතහත්තභොජනං.

395. සාකහක්ඛොති අල්ලසාකහක්ඛො. සාමාකහක්ඛොති සාමාකතණ්ඩුලහක්ඛො. නීවාරාදීසු නීවාරො නාම අරඤ්ඤෙ සයංජාතා විභිජාති. දද්දුලන්ති වම්මකාරෙහි වම්මං ලිඛිත්වා ඡඩ්ඞිතකසට්ඨං. භටං වුව්වති සිලෙසොපි සෙවාලොපි. කණන්ති කුණ්ඩකං. ආවාමොති භත්තඋක්ඛලිකාය ලග්ගො ක්කාමකඔදනො, තං ඡඩ්ඞිතට්ඨානතොව ගහෙත්වා බාදති, “ඔදනකඤ්ජිය”න්තිපි වදන්ති. පිඤ්ඤාකාදයො පාකටා එව. පවත්තඵලභොජීති පතිතඵලභොජී.

396. සාණානීති සාණවාකවොළානි. මසාණානීති මිස්සකවොළානි. ඡවදුස්සානීති මතසරිරතො ඡඩ්ඞිතවත්ථානි, එරකතිණාදීනි වා ගන්ථෙත්වා කතනිවාසනානි. පංසුකුලානීති පථවියං ඡඩ්ඞිතනන්තකානි. තිරිටානීති රුක්ඛතව්වත්ථානි. අජිනන්ති අජිනමිගවම්මං. අජිනක්ඛිපන්ති තදෙව මජ්ඣෙ ඵාලිතකං. කුසවීරන්ති කුසතිණානි ගන්ථෙත්වා කතවීරං. වාකවීරඵලකවීරෙසුපි එසෙව නයො. කෙසකම්බලන්ති මනුස්සකෙසෙහි කතකම්බලං. යං සන්ධාය වුත්තං

—

“සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ, යානි කානිචි තත්තාවුතානි වත්ථානි,
කෙසකම්බලො තෙසං පටිකිට්ඨො අක්ඛායති. කෙසකම්බලො, භික්ඛවෙ,
සීතෙ සීතො, උණ්හෙ උණ්හො අප්පග්ගො ච දුබ්බණ්ණො ච දුග්ගන්ධො
දුක්ඛසම්ඵස්සො”ති.

වාළකම්බලන්ති අස්සවාලෙහි කතකම්බලං. උලුකපක්ඛිකන්ති උලුකපක්ඛානි ගන්ථෙත්වා කතනිවාසනං. උක්කුටිකප්පධානමනුයුත්තොති උක්කුටිකවීරියං අනුයුත්තො, ගච්ඡන්තොපි උක්කුටිකොව හුත්වා උප්පතිත්වා උප්පතිත්වා ගච්ඡති. කණ්ටකාපස්සයිකොති අයකණ්ටකෙ වා පකතිකණ්ටකෙ වා භූමියං කොට්ටෙත්වා තත්ථ වම්මං අත්ථරිත්වා යානවඩ්ඞිකමාදීනි කරොති. සෙය්‍යන්ති සයන්තොපි තත්ථෙව සෙය්‍යං කප්පෙති. ඵලකසෙය්‍යන්ති රුක්ඛඵලකෙ සෙය්‍යං. ථණ්ඩිලසෙය්‍යන්ති ථණ්ඩිලෙ උච්චෙ භූමියානෙ සෙය්‍යං. එකපස්සයිකොති එකපස්සෙනෙව සයති. රජොජල්ලධරොති සරීරං තෙලෙන මක්ඛිත්වා රජුට්ඨානට්ඨානෙ තිට්ඨති, අපස්ස සරීරෙ රජොජල්ලං ලග්ගති, තං ධාරෙති. යථාසන්ථතිකොති ලද්ධං ආසනං අකොපෙත්වා යදෙව ලහති, තත්ථෙව නිසිදනසිලො. වෙකටිකොති විකට්ඨාදනසිලො. විකටන්ති ගූථං වුව්වති.

අපානකොති පටික්ඛිත්තසීතුදකපානො. සායං තතියමස්සාති සායනතියකං. පානො, මජ්ඣන්තිකෙ, සායන්ති දිවසස්ස තික්ඛන්තුං පාපං පවාහෙස්සාමීති උදකොරොහනානුයොගං අනුයුත්තො විහරතීති.

තපොපක්කමනිරත්ථකතාවණ්ණනා

397. අථ භගවා සීලසම්පදාදීහි විනා තෙසං තපොපක්කමානං නිරත්ථකතං දස්සෙත්තො – “අවෙලකො වෙපි කස්සප හොති” තිආදිමාහ. තත්ථ ආරකා වාති දුරෙයෙව. අවෙරන්ති දොසවෙරවිරහිනං. අඛ්‍යාපජ්ජන්ති දොමනස්සඛ්‍යාපජ්ජරහිනං.

398. දුක්කරං, හො ගොතමාති ඉදං කස්සපො “මයං පුබ්බෙ එත්තකමත්තං සාමඤ්ඤඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤඤ්චාති විවරාම, තුම්හෙ පන අඤ්ඤංයෙව සාමඤ්ඤඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤඤ්ච වදා” ති දීපෙත්තො ආහ. පකති ඛො එසාති පකතිකථා එසා. ඉමාය ව, කස්සප, මත්තායාති “කස්සප යදි ඉමිනා පමාණෙන එවං පරිත්තකෙන පටිපත්තික්කමෙන සාමඤ්ඤං වා බ්‍රහ්මඤ්ඤං වා දුක්කරං සුදුක්කරං නාම අභවිස්ස, තතො නෙතං අභවිස්ස කල්ලං වචනාය දුක්කරං සාමඤ්ඤ” ත්ති අයමෙත්ථ පදසම්බන්ධෙන සද්ධිං අත්ථො. එතෙන නයෙන සබ්බත්ථ පදසම්බන්ධො වෙදිතබ්බො.

399. දුජ්ජානොති ඉදම්පි සො “මයං පුබ්බෙ එත්තකෙන සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා හොතීති විවරාම, තුම්හෙ පන අඤ්ඤා වදා” ති ඉදං සන්ධායාහ. අථස්ස භගවා තං පකතිවාදං පටික්ඛිපිත්වා සභාවතොව දුජ්ජානභාවං ආවිකරොත්තො පුනපි – “පකති ඛො” තිආදිමාහ. තත්‍රාපි චුත්තනායෙනෙව පදසම්බන්ධං කත්වා අත්ථො වෙදිතබ්බො.

සීලසමාධිපඤ්ඤාසම්පදාවණ්ණනා

400-401. කතමා පන සා, හො ගොතමාති කස්මා පුච්ඡති. අයං කිර පණ්ඩිතො භගවතො කථෙත්තස්සෙව කථං උග්ගහෙසි, අථ අත්තනො පටිපත්තියා නිරත්ථකතං විදිත්වා සමණො ගොතමො – “තස්ස ‘වායං සීලසම්පදා, විත්තසම්පදා, පඤ්ඤාසම්පදා අභාවිතා හොති අසච්ඡිකතා, අථ ඛො සො ආරකාව සාමඤ්ඤා’ තිආදිමාහ. හන්ද දාති නං තා සම්පත්තියො පුච්ඡාමී” ති සීලසම්පදාදිවිජානනත්ථං පුච්ඡති. අථස්ස භගවා බුද්ධුප්පාදං දස්සෙත්වා තන්තිධම්මං කථෙත්තො තා සම්පත්තියො දස්සෙතුං – “ඉධ කස්සපා” තිආදිමාහ. ඉමාය ව කස්සප සීලසම්පදායාති ඉදං අරහත්තඵලමෙව සන්ධාය චුත්තං. අරහත්තඵලපරියොසානඤ්ඤි භගවතො සාසනං. තස්මා අරහත්තඵලසම්පයුත්තාහි සීලවිත්තපඤ්ඤාසම්පදාහි අඤ්ඤා උත්තරිතරා වා පණිතතරා වා සීලාදිසම්පදා නත්ථිති ආහ.

සීහනාදකථාවණ්ණනා

402. එවඤ්ච පන වත්වා ඉදානි අනුත්තරං මහාසීහනාදං නදන්තො – “සන්ති කස්සප එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා” තිආදිමාහ. තත්ථ අරියන්ති නිරුපක්කිලෙසං පරමවිසුද්ධං. පරමන්ති උත්තමං, පඤ්චසීලානි හිආදිං කත්වා යාව පාතිමොක්ඛසංවරසීලා සීලමෙව, ලොකුත්තරමග්ගඵලසම්පයුත්තං පන පරමසීලං නාම. නාහං තත්ථාති තත්ථ සීලෙපි පරමසීලෙපි අහං අත්තනො සමසමං මම සීලසමෙන සීලෙන මයා සමං පුග්ගලං න පස්සාමීති අත්ථො. අහමෙව තත්ථ හියොයාති අහමෙව තස්මිං සීලෙ උත්තමො. කතමස්මිං? යදිදං අධිසීලන්ති යං එතං උත්තමං සීලන්ති අත්ථො. ඉති ඉමං පට්ඨමං සීහනාදං නදති.

තපොඡ්ගුව්ඡවාදානි යෙ තපොඡ්ගුව්ඡං වදන්ති. තත්ථ තපතීති තපො, කිලෙසසන්තාපකවීරියස්සෙතං නාමං, තදෙව තෙ කිලෙසෙ ඡ්ගුව්ඡතීති ඡ්ගුව්ඡා. අරියා පරමාති එත්ථ නිද්දොසන්තා අරියා, අට්ඨආරම්භවත්ථුවසෙනපි උප්පන්නා විපස්සනාවීරියසඬබ්‍රාහ්මණා තපොඡ්ගුව්ඡා තපොඡ්ගුව්ඡාව, මග්ගඵලසම්පයුත්තං පරමා නාම. අධිෂෙගුව්ඡන්ති ඉධ ඡ්ගුව්ඡනාවො ඡෙගුව්ඡං, උත්තමං ඡෙගුව්ඡං අධිෂෙගුව්ඡං, තස්මා යදිදං අධිෂෙගුව්ඡං, තත්ථ අහමෙව හියොයාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. පඤ්ඤාධිකාරෙපි කම්මස්සකතාපඤ්ඤා ව විපස්සනාපඤ්ඤා ව පඤ්ඤා නාම, මග්ගඵලසම්පයුත්තං පරමා පඤ්ඤා නාම. අධිපඤ්ඤන්ති එත්ථ ලිඬගවිපල්ලාසො වෙදිතබ්බො, අයං පනෙත්ථත්ථො – යායං අධිපඤ්ඤා නාම අහමෙව තත්ථ හියොයාති විමුත්තාධිකාරෙ තදඬගවික්ඛම්භනවිමුත්තියො විමුත්ති නාම, සමුව්චෛදපටිපස්සද්ධිනිස්සරණවිමුත්තියො පන පරමා විමුත්තීති වෙදිතබ්බො. ඉධාපි ව යදිදං අධිවිමුත්තීති යා අයං අධිවිමුත්ති, අහමෙව තත්ථ හියොයාති අත්ථො.

403. සුඤ්ඤාගාරෙති සුඤ්ඤෙ සරෙ, එකකොව නිසිදිත්වාති අධිප්පායො. පරිසාසු වාති අට්ඨසු පරිසාසු. චුත්තම්පි වෙතං –

“වත්තාරිමානි, සාරිපුත්ත, තථාගතස්ස වෙසාරජ්ජානි. යෙහි වෙසාරජ්ජෙහි සමන්තාගතො තථාගතො ආසහං ඨානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති” ති (ම. නි. 1.150) සුත්තං විත්ථාරෙතබ්බං.

පඤ්ඤාඤ්ච නං පුච්ඡන්තීති පණ්ඩිතා දෙවමනුස්සා නං පඤ්ඤං අභිසඬබ්බරිත්වා පුච්ඡන්ති. ඛ්‍යාකරොතීති තඬබ්බඤ්ඤෙව විස්සජ්ජෙසි. විත්තං ආරාධෙතීති පඤ්ඤාවිස්සජ්ජනෙන මහාජනස්ස විත්තං පරිනොසෙතියෙව. නො ව බො සොතබ්බං මඤ්ඤන්තීති විත්තං ආරාධෙත්වා කට්ඨන්තස්සපිස්ස වචනං පරෙ සොතබ්බං න මඤ්ඤන්තීති, එවඤ්ච වදෙය්‍යුන්ති අත්ථො. සොතබ්බඤ්චස්ස මඤ්ඤන්තීති දෙවාපි මනුස්සාපි මහත්තෙතෙව උස්සාහෙන සොතබ්බං මඤ්ඤන්ති. පසිදන්තීති සුපසන්නා කල්ලචිත්තා මුද්දචිත්තා භොන්ති. පසන්නාකාරං කරොන්තීති න මුද්ධප්පසන්නාව භොන්ති, පණීතානි විචරාදීනි වෙළවනවිහාරාදයො ව මහාවිහාරෙ පරිච්චජන්තා පසන්නාකාරං කරොන්ති. තථත්තායාති යං සො ධම්මං දෙසෙති තථා භාවාය, ධම්මානුධම්මපටිපත්තිපුරුණත්ථාය පටිපජ්ජන්තීති අත්ථො. තථත්තාය ව පටිපජ්ජන්තීති තථභාවාය පටිපජ්ජන්ති, තස්ස හි හගවතො ධම්මං.

සුත්වා කෙවි සරණෙසු කෙවි පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨහන්ති, අපරෙ නික්ඛමීත්වා පබ්බජන්ති. පටිපන්නා ච ආරාධෙන්තීති තඤ්ච පන පටිපදං පටිපන්නා පුරෙතුං සක්කොන්ති, සබ්බාකාරෙන පන පුරෙන්නි, පටිපත්තිපුරුණෙන තස්ස භොතො ගොතමස්ස චිත්තං ආරාධෙන්තීති චත්තබ්බා.

ඉමස්මිං පනොකාසෙ යත්වා සීහනාදා සමොධානෙනබ්බා. එකච්චං තපස්සිං නිරයෙ නිබ්බත්තං පස්සාමීති හි භගවතො එකො සීහනාදො. අපරං සග්ගෙ නිබ්බත්තං පස්සාමීති එකො. අකුසලධම්මප්පහානෙ අහමෙව සෙට්ඨොති එකො. කුසලධම්මසමාදානෙපි අහමෙව සෙට්ඨොති එකො. අකුසලධම්මප්පහානෙ මය්හමෙව සාවකසඬ්ඨො සෙට්ඨොති එකො. කුසලධම්මසමාදානෙපි මය්හංයෙව සාවකසඬ්ඨො සෙට්ඨොති එකො. සීලෙන මය්හං සදිසො නත්ථීති එකො. චිරියෙන මය්හං සදිසො නත්ථීති එකො. පඤ්ඤාය...පෙ.... විමුත්තියා...පෙ.... සීහනාදං නදන්තො පරිසමප්ඤ්ඤා නිසිදිත්වා නදාමීති එකො. විසාරදො හුත්වා නදාමීති එකො. පඤ්ඤං මං පුච්ඡන්තීති එකො. පඤ්ඤං පුට්ඨො විස්සජ්ජෙමීති එකො. විස්සජ්ජනෙන පරස්ස චිත්තං ආරාධෙමීති එකො. සුත්වා සොතබ්බං මඤ්ඤන්තීති එකො. සුත්වා මෙ පසිදන්තීති එකො. පසන්නාකාරං කරොන්තීති එකො. යං පටිපත්තිං දෙසෙමි, තථත්තාය පටිපජ්ජන්තීති එකො. පටිපන්නා ච මං ආරාධෙන්තීති එකො. ඉති පුරිමානං දසන්නං එකෙකස්ස – “පරිසාසු ච නදතී” ති ආදයො දස දස පරිවාරා. එවං තෙ දස පුරිමානං දසන්නං පරිවාරවසෙන සතං පුරිමා ච දසාති දසාධිකං සීහනාදසතං භොති. ඉතො අඤ්ඤස්මිං පන සුත්තෙ එත්තකා සීහනාදා දුල්ලභා, තෙනිදං සුත්තං මහාසීහනාදන්ති වුවචති. ඉති භගවා “සීහනාදං බො සමණො ගොතමො නදති, තඤ්ච බො සුඤ්ඤාගාරෙ නදතී” ති එවං වාදානු වාදං පටිසෙධෙන්වා ඉදානි පරිසති නදිතපුබ්බං සීහනාදං දස්සෙන්තො “එකමිදාහ” න්තිආදිමාහ.

තිත්ථියපරිවාසකථාවණ්ණනා

404. තත්ථ තත්‍ර මං අඤ්ඤතරො තපබ්‍රහ්මචාරීති තත්‍ර රාජගහෙ ගිජ්ඣකුටෙ පබ්බතෙ විහරන්තං මං අඤ්ඤතරො තපබ්‍රහ්මචාරී නිග්‍රොධො නාම පරිබ්බාජකො. අධිෂෙගුච්ඡෙති චිරියෙන පාපජ්ගුච්ඡනාධිකාරෙ පඤ්ඤං පුච්ඡි. ඉදං යං තං භගවා ගිජ්ඣකුටෙ මහාවිහාරෙ නිසින්තො උදුම්බරිකාය දෙවියා උය්‍යානෙ නිසින්තස්ස නිග්‍රොධස්ස ච පරිබ්බාජකස්ස සන්ධානස්ස ච උපාසකස්ස දිබ්බාය සොතධාතුයා කථාසල්ලාපං සුත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා තෙසං සන්තිකෙ පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසිදිත්වා නිග්‍රොධෙන අධිෂෙගුච්ඡෙ පුට්ඨපඤ්ඤං විස්සජ්ජෙසි, තං සන්ධාය වුත්තං. පරං විය මත්තායාති පරමාය මත්තාය, අතිමහත්තෙනෙව පමාණෙනාති අත්ථො. කො හි, භන්තෙති යපෙත්වා අන්ධබාලං දිට්ඨිගතිකං අඤ්ඤො පණ්ඩිතජාතිකො “කො නාම භගවතො ධම්මං සුත්වා න අත්තමනො අස්සා” ති වදති. ලභෙය්‍යාහන්ති ඉදං සො – “චිරං වත මෙ අනිය්‍යානිකපක්ඛෙ යොජෙත්වා අත්තා කිලමිතො, ‘සුක්ඛනදීතීරෙ න්හායිස්සාමී’ ති සම්පරිවත්තෙන්තෙන විය ථුසෙ කොට්ටෙන්තෙන විය න කොචි අත්ථො නිජ්ජාදිතො. හන්දාහං අත්තානං යොගෙ යොජෙස්සාමී” ති වින්තෙන්වා ආහ. අථ භගවා යො අනෙන බන්ධකෙ තිත්ථියපරිවාසො

පඤ්ඤාත්තො, යො අඤ්ඤාතිත්ථියපුබ්බො සාමණෙරහුමියං යීතො – “අභං භන්තෙ, ඉත්ථන්තාමො අඤ්ඤාතිත්ථියපුබ්බො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ආකඨ්ඛාමි උපසම්පදං, ස්වාභං, භන්තෙ, සංඝං චත්තාරො මාසෙ පරිවාසං යාවාමි” තිආදිනා (මහාව. 86) නයෙන සමාදිශිත්වා පරිවසති, තං සන්ධාය – “යො බො, කස්සප, අඤ්ඤාතිත්ථියපුබ්බො” තිආදිමාහ.

405. තත්ථ පබ්බජ්ජන්ති වචනසිලිට්ඨතාවසෙනෙව චුත්තං, අපරිවසිත්වායෙව හි පබ්බජ්ජං ලභති. උපසම්පදත්ථිකෙන පන නාතිකාලෙන ගාමජ්ජවෙසනාදීනි අට්ඨ චත්තානි පුරෙත්තෙන පරිවසිතබ්බං. ආරද්ධවිත්තානි අට්ඨචත්තපුරුෂෙන තුට්ඨවිත්තා, අයමෙන්ථ සඬබ්බෙපත්ථො. විත්ථාරතො පනෙස තිත්ථියපරිවාසො සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථායං පබ්බජ්ජන්ධකවණ්ණනාය චුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො. අපි ච මෙන්ථාති අපි ච මෙ එත්ථ. පුග්ගලවෙමත්තතා විදිතාති පුග්ගලනානත්තං විදිතං. “අයං පුග්ගලො පරිවාසාරහො, අයං න පරිවාසාරහො” ති ඉදං මය්භං පාකටන්ති දස්සෙති. තතො කස්සපො වින්තෙසි – “අහො අච්ඡරියං බුද්ධසාසනං, යත්ථ එවං සංසිත්වා කොට්ටෙන්වා යුත්තමෙව ගණ්හන්ති, අයුත්තං ඡඩ්ඨෙන්ති” ති, තතො සුට්ඨුතරං පබ්බජ්ජාය සඤ්ජාතුස්සාහො – “සවෙ භන්තෙ” තිආදිමාහ.

අථ බො භගවා තස්ස තිබ්බච්ඡන්දනං විදිත්වා – “න කස්සපො පරිවාසං අරහති” ති අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආමන්තෙසි – “ගච්ඡ භික්ඛු කස්සපං න්භාපෙත්වා පබ්බාපෙත්වා ආනෙහි” ති. සො තථා කත්වා තං පබ්බාපෙත්වා භගවතො සන්තිකං ආගමාසි. භගවා තං ගණමජ්ඣෙ නිසිදාපෙත්වා උපසම්පාදෙසි. තෙන චුත්තං – “අලත්ථ බො අවෙලො කස්සපො භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, අලත්ථ උපසම්පද” ති. අචිරුපසම්පන්නොති උපසම්පන්නො හුත්වා නචිරමෙව. වූපකට්ඨොති චත්ථුකාමකිලෙසකාමෙහි කායෙන වෙච විත්තෙන ච වූපකට්ඨො. අජ්ජමත්තොති කම්මට්ඨානෙ සතිං අවිජ්ඣන්තො. ආතාපීති කායිකවෙතසිකසඬ්ඛාතෙන විරියාතාපෙන ආතාපී. පහිත්තොති කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනාපෙක්ඛතාය පෙසිතවිත්තො විස්සට්ඨඅත්තභාවො. යස්සත්ථායාති යස්ස අත්ථාය. කුලපුත්තාති ආචාරකුලපුත්තා. සම්මදෙවාති හෙතුනාව කාරණෙනෙව. තදනුත්තරන්ති තං අනුත්තරං. බ්‍රහ්මවරියපරියොසානන්ති මග්ගබ්‍රහ්මවරියස්ස පරියොසානභූතං අරහත්තඵලං. තස්ස හි අත්ථාය කුලපුත්තා පබ්බජන්ති. දිට්ඨෙව ධම්මෙති ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ. සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වාති අත්තනායෙව පඤ්ඤාය පච්චක්ඛං කත්වා, අපරජ්ජවිවයං කත්වාති අත්ථො. උපසම්පජ්ජ විහාසිති පාපුණ්ත්වා සම්පාදෙන්වා විහාසි, එවං විහරන්තො ච ඛිණා ජාති...පෙ.... අබ්භඤ්ඤාසීති.

එවමස්ස පච්චවෙක්ඛණභූමිං දස්සෙත්වා අරහත්තනිකුටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙතුං “අඤ්ඤතරො බො පනායස්මා කස්සපො අරහතං අහොසි” ති චුත්තං. තත්ථ අඤ්ඤතරොති එකො. අරහත්තන්ති අරහත්තානං, භගවතො සාවකානං

අරහත්තානං අබ්භත්තරො අභොසීති අයමෙත්ථ අධිජ්ජායො. යං යං පන
අත්තරත්තරා න චුත්තං, තං තං තත්ථ තත්ථ චුත්තත්තා පාකට්ඨෙවති.

ඉති සුමඬ්ගලවිලාසිනියා දීඝනිකායට්ඨකථායං

මහාසීහනාදසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පොට්ඨපාදසුත්තවණ්ණනා

පොට්ඨපාදපරිබ්බාජකවත්ථුවණ්ණනා

406. එවං මෙ සුත්තං...පෙ.... සාවත්ථීයන්ති පොට්ඨපාදසුත්තං. තත්ත්වායං
අපුබ්බපදවණ්ණනා. සාවත්ථීයං විහරති ජෙනවනෙ අනාඨපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙති
සාවත්ථීං උපනිස්සාය යො ජෙනස්ස කුමාරස්ස වනෙ අනාඨපිණ්ඩිකෙන ගහපතිනා
ආරාමො කාරිතො, තත්ථ විහරති. පොට්ඨපාදො පරිබ්බාජකොති නාමෙන
පොට්ඨපාදො නාම ඡන්තපරිබ්බාජකො. සො කිර ගිහිකාලෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලො
කාමෙසුආදීනවං දිස්වා වත්තාලීසකොට්පරිමාණං භොගක්ඛන්ධං පහාය පබ්බජිත්වා
තිත්ථීයානං ගණාවරියො ජාතො. සමයං පවදන්ති එත්ථාති සමයජ්ජපාදකො, තස්මිං
කිර යානෙ වඩ්ඪිකාරුක්ඛපොක්ඛරසාතිජ්ජභුතයො බ්‍රාහ්මණා
නිගණ්ඨඅවෙලකපරිබ්බාජකාදයො ව පබ්බජිතා සන්තිපතිත්වා අත්තනො
අත්තනො සමයං වදන්ති කට්ඨන්ති දීපෙන්ති, තස්මා සො ආරාමො
සමයජ්ජපාදකොති චුච්චති. ස්වෙව ව තින්ද්‍රකාවීරසඬ්ඛාතාය තිම්බරුරුක්ඛපන්තියා
පරික්ඛිත්තත්තා තින්ද්‍රකාවීරො. යස්මා පනෙත්ථ පයමං එකාව සාලා අභොසී, පච්ඡා
මහාපුඤ්ඤං පරිබ්බාජකං නිස්සාය බ්‍රහ්ම සාලා කතා. තස්මා තමෙව එකං සාලං
උපාදාය ලද්ධනාමවසෙන එකසාලකොති චුච්චති. මල්ලිකාය පන පසෙනදිරඤ්ඤො
දෙවියා උය්‍යානභූතො සො පුජ්ජිතො සමපන්නො ආරාමොති කත්වා මල්ලිකාය
ආරාමොති සඬ්ඛායං ගතො. තස්මිං සමයජ්ජපාදකෙ තින්ද්‍රකාවීරෙ එකසාලකෙ
මල්ලිකාය ආරාමෙ.

පට්ඨසතීති නිවාසථාසුත්තාය වසති. අට්ඨකදිවසං භගවා පච්චුසසමයෙ
සබ්බඤ්ඤාඤාණං පත්ථරිත්වා ලොකං පරිග්ගණන්තො ඤාණජාලස්ස
අත්තොගතං පරිබ්බාජකං දිස්වා – “අයං පොට්ඨපාදො මය්හං ඤාණජාලෙ
පඤ්ඤායති, කින්ත්‍රු ඛො භවිස්සති” ති උපපරික්ඛන්තො අද්දස – “අහං අජ්ජ තත්ථ
ගමිස්සාමි, අථ මං පොට්ඨපාදො නිරොධඤ්ඤා නිරොධචුට්ඨානඤ්ඤා පුච්ඡිස්සති,
තස්සාහං සබ්බබුද්ධානං ඤාණෙන සංසන්දිත්වා තද්දහයං කට්ඨස්සාමි, අථ සො
කතිපාහව්වයෙන විත්තං හත්ථිසාරිපුත්තං ගහෙත්වා මම සන්තිකං ආගමිස්සති,
තෙසමහං ධම්මං දෙසෙස්සාමි, දෙසනාවසානෙ පොට්ඨපාදො මං සරණං ගමිස්සති,
විත්තො හත්ථිසාරිපුත්තො මම සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණ්ණස්සති” ති.
තතො පාතොව සරිරපට්ඨගතං කත්වා සුරත්තදුපට්ඨං නිවාසෙත්වා
විජ්ජුලතාසදිසං කායඛන්ධනං ඛන්ධිත්වා යුගන්ධරපබ්බතං පරික්ඛිපිත්වා

ධීතමහාමෙසං විය මෙසවණ්ණං පංසුකුලං එකංසවරගතං කත්වා පච්චග්ගං සෙලමයපත්තං වාමආංසකුටෙ ලග්ගෙත්වා සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පච්චිස්සාමීති සිහො විය හිමවත්තපාදා විහාරා නික්බමි. ඉමමත්ථං සන්ධාය – “අථ ඛො භගවා” තිආදි වුත්තං.

407. එතදහොසීති නගරද්වාරසමීපං ගන්ත්වා අත්තනො රුච්චසෙන සුරියං ඔලොකෙන්වා අතිප්පගභාවමෙව දිස්වා එතං අහොසි. යංනුනාහන්ති සංසයපරිදීපනො විය නිපාතො, බුද්ධානඤ්ච සංසයො නාම නත්ථි – “ඉදං කර්ස්සාම, ඉදං න කර්ස්සාම, ඉමස්ස ධම්මං දෙසෙස්සාම, ඉමස්ස න දෙසෙස්සාමා” ති එවං පරිචිතක්කපුබ්බහාගො පනෙස සබ්බබුද්ධානං ලබ්භති. තෙනාහ – “යංනුනාහ” තිති, යදි පනාහන්ති අත්ථො.

408. උන්තාදිනියාති උච්චං නදමානාය, එවං නදමානාය වස්සා උද්ධං ගමනවසෙන උච්චො, දිසාසු පත්ථට්ඨසෙන මහා සද්දොති උච්චාසද්දමහාසද්දාය, තෙසඤ්ඤි පරිබ්බාජකානං පාතොව වුට්ඨාය කත්තබ්බං නාම චෙතියවත්තං වා ඛොධිවත්තං වා ආචරියුපජ්ඣායවත්තං වා යොනිසො මනසිකාරො වා නත්ථි. තෙන තෙ පාතොව වුට්ඨාය බාලාතපෙ නිසින්තා – “ඉමස්ස භත්ථො සොහනො, ඉමස්ස පාදො” ති එවං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස භත්ථපාදාදීනි වා ආරබ්භ, ඉත්ථිපුරිසදාරකදාරිකාදීනං චණ්ණො වා, අඤ්ඤං වා කාමස්සාදභවස්සාදාදිවත්ථුං ආරබ්භ කථං සමුට්ඨාපෙත්වා අනුපුබ්බෙන රාජකථාදිඅනෙකවිධං තිරච්ඡානකථං කථෙත්ති. තෙන වුත්තං – “උන්තාදිනියා උච්චාසද්දමහාසද්දාය අනෙකවිතිනං තිරච්ඡානකථං කථෙත්තියා” ති.

තතො පොට්ඨපාදො පරිබ්බාජකො තෙ පරිබ්බාජකෙ ඔලොකෙන්වා – “ඉමෙ පරිබ්බාජකා අතිවිය අඤ්ඤමඤ්ඤං අගාරවා, මයඤ්ච සමණස්ස ගොතමස්ස පාතුභාවතො පට්ඨාය සුරියුග්ගමනෙ ඛජ්ජොපනකූපමා ජාතා, ලාභසක්කාරොපි නො පරිභීතො. සචෙ පනිමං යානං සමණො ගොතමො වා ගොතමස්ස සාවකො වා ගිහී උපට්ඨාකො වා තස්ස ආගච්ඡෙය්‍යා, අතිවිය ලජ්ජනීයං භවිස්සති, පරිසදොසො ඛො පන පරිසජෙට්ඨකස්සෙව උපරි ආරොහති” ති ඉතොවිතො ව විලොකෙන්තො භගවත්තං අද්දස. තෙන වුත්තං – “අද්දසා ඛො පොට්ඨපාදො පරිබ්බාජකො...පෙ.... තුණ්හි අහෙසු” තිති.

409. තත්ථ සණ්ඨපෙසීති සික්ඛාපෙසි, වජ්ජමස්සා පට්ච්ඡාදෙසි. යථා සුසණ්ඨිතා හොති, තථා නං යපෙසි. යථා නාම පරිසමජ්ඣං පච්චන්තො පුරිසො වජ්ජපට්ච්ඡාදනත්ථං නිවාසනං සණ්ඨපෙති, පාරුපනං සණ්ඨපෙති, රජොකිණ්ණට්ඨානං පුඤ්ජති; එවමස්සා වජ්ජපට්ච්ඡාදනත්ථං – “අප්පසද්දා හොන්තො” ති සික්ඛාපෙන්තො යථා සුසණ්ඨිතා හොති, තථා නං යපෙසීති අත්ථො. අප්පසද්දකාමොති අප්පසද්දං ඉච්ඡති, එකො නිසීදති, එකො තිට්ඨති, න ගණසඬිගණිකාය යාපෙති. උපසඬිකමිතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යාති ඉධාගන්තබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යා. කස්මා පනෙස භගවතො උපසඬිකමනං පච්චාසිසතීති? අත්තනො

වුද්ධිං පත්ථයමානො. පරිබ්බාජකා කිර බුද්ධෙසු වා බුද්ධසාවකෙසු වා අත්තනො සන්තිකං ආගතෙසු – “අජ්ජ අම්භාකං සන්තිකං සමණො ගොතමො ආගතො, සාරිපුත්තො ආගතො, න බො පන තෙ යස්ස වා තස්ස වා සන්තිකං ගච්ඡන්ති, පස්සප්ප අම්භාකං උත්තමභාව”න්ති අත්තනො උපට්ඨාකානං සන්තිකෙ අත්තානං උක්ඛිපන්ති, උච්චෙ යානෙ යපෙන්නි, භගවතොපි උපට්ඨාකෙ ගණ්හිතුං වායමන්ති. තෙ කිර භගවතො උපට්ඨාකෙ දිස්වා එවං වදන්ති – “තුම්භාකං සත්ථා භවං ගොතමොපි ගොතමසාවකාපි අම්භාකං සන්තිකං ආගච්ඡන්ති, මයං අඤ්ඤාමඤ්ඤං සමග්ගා. තුම්භෙ පන අම්භෙ අක්ඛිහිපි පස්සිතුං න ඉච්ඡප්ප, සාමිච්ඡිකම්මං න කරොප්, කිං වො අම්භෙහි අපරද්ධ”න්ති. අපෙකච්චෙ මනුස්සා – “බුද්ධාපි එතෙසං සන්තිකං ගච්ඡන්ති කිං අම්භාක”න්ති තතො පට්ඨාය තෙ දිස්වා නස්පමජ්ජන්ති. තුණ්හි අහෙසුන්ති පොට්ඨපාදං පරිවාරෙත්වා නිස්සද්දා නිසීදිංසු.

410. ස්වාගතං, හත්තෙති සුට්ඨු ආගමනං, හත්තෙ, භගවතො; භගවති හි නො ආගතෙ ආනන්දො හොති, ගතෙ සොකොති දීපෙති. විරස්සං බො, හත්තෙති කස්මා ආහ? කිං භගවා පුබ්බෙපි තත්ථ ගතපුබ්බොති, න ගතපුබ්බො. මනුස්සානං පන – “කුහිං ගච්ඡන්තා, කුතො ආගතත්ථ, කිං මග්ගමුළ්හත්ථ, විරස්සං ආගතත්ථා”ති එවමාදයො පියසමුදාවාරා හොන්ති, තස්මා එවමාහ. එවඤ්ච පන වත්ථා න මානපද්ධො හුත්වා නිසීදි, උට්ඨායාසනා භගවතො පච්චුග්ගමනමකාසි. භගවත්තඤ්ඤි උපගතං දිස්වා ආසනෙන අනිමන්තෙත්තො වා අපචිතිං අකරොත්තො වා දුල්ලහො. කස්මා? උච්චාකුලීනතාය. අයම්පි පරිබ්බාජකො අත්තනො නිසින්නාසනං පජ්ජොටෙත්වා භගවත්තං ආසනෙන නිමන්තෙත්තො – “නිසීදතු, හත්තෙ, භගවා ඉදමාසනං පඤ්ඤත්ත”න්ති ආහ. අත්තරාකථා විජ්ජකතාති නිසින්නානං වො ආදිතො පට්ඨාය යාව මමාගමනං, එතස්මිං අත්තරෙ කා නාම කථා විජ්ජකතා, මමාගමනපච්චයා කතමා කථා පරියන්තං න ගතා, වදප්, යාව නං පරියන්තං නෙත්වා දෙමීති සබ්බඤ්ඤපචාරණං පවාරෙසි. අප්පරිබ්බාජකො – “නිරත්ථකකථා එසා නිස්සාරා වට්ටසන්නිස්සිතා, න තුම්භාකං පුරතො වත්තබ්බතං අරහති”ති දීපෙත්තො “නිට්ඨතෙසා, හත්තෙ”ති ආදිමාහ.

අභිසඤ්ඤානිරොධකථාවණ්ණනා

411. තිට්ඨතෙසා, හත්තෙති සචෙ භගවා සොතුකාමො භවිස්සති, පච්ඡාපෙසා කථා න දුල්ලහා භවිස්සති, අම්භාකං පනිමාය කථාය අත්ථො නත්ථී. භගවතො පනාගමනං ලභිත්වා මයං අඤ්ඤාදෙව සුකාරණං පුච්ඡාමාති දීපෙති. තතො තං පුච්ඡන්තො – “පුරිමානි, හත්තෙ”ති ආදිමාහ. තත්ථ කොතුහලසාලායන්ති කොතුහලසාලා නාම පච්චෙකසාලා නත්ථී. යත්ථ පන නානාතිත්ථියා සමණබ්බාහ්මණා නානාවිධං කථං පවත්තෙත්ති, සා බහුතං – “අයං කිං වදති, අයං කිං වදති”ති කොතුහලප්පත්තිට්ඨානතො කොතුහලසාලාති වුච්චති. අභිසඤ්ඤානිරොධෙති එත්ථ අභිති උපසග්ගමත්තං. සඤ්ඤානිරොධෙති විත්තනිරොධෙ, බණ්කනිරොධෙ කථා උප්පන්නාති අත්ථො. ඉදං පන තස්සා උප්පත්තිකාරණං. යදා කිර භගවා ජාතකං වා කපෙති, සික්ඛාපදං වා පඤ්ඤාපෙති

තදා සකලජම්බුදීපෙ භගවතො කිත්තිසොසො පත්ථරති, තිත්ථියා තං සුත්වා – “භවං කිර ගොතමො පුබ්බවරියං කථෙසි, මයං කිං න සක්කොම තාදිසං කිඤ්චි කථෙතු” න්ති භගවතො පටිභාගකිරියං කරොන්තා එකං භවන්තරසමයං කථෙන්නි – “භවං ගොතමො සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසි, මයං කිං න සක්කොම පඤ්ඤපෙතු” න්ති අත්තනො සාවකානං කිඤ්චිදෙව සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙන්නි. තදා පන භගවා අට්ඨවිධපරිසමජ්ඣෙ නිසිදිත්වා නිරොධකථං කථෙසි. තිත්ථියා තං සුත්වා – “භවං කිර ගොතමො නිරොධං නාම කථෙසි, මයම්පි තං කථෙස්සාමා” ති සන්නිපතිත්වා කථයිංසු. තෙන වුත්තං – “අභිසඤ්ඤානිරොධෙ කථා උද්දාදී” ති.

තත්‍රෙකච්චෙති තෙසු එකච්චෙ. පුරිමො චෙත්ථ ය්වායං බාහිරෙ තිත්ථායතනෙ පබ්බජිතො චිත්තජ්ජවත්තියං දොසං දිස්වා අවිත්තකභාවො සන්නොති සමාපන්නිං භාවෙත්වා ඉතො වුතො පඤ්ච කජ්ජසතානි අසඤ්ඤිභවෙ යත්වා පුන ඉධ උජ්ජජ්ජති. තස්ස සඤ්ඤාජ්ජාදෙ ව නිරොධෙ ව භෙතුං අපස්සන්තො – අභෙතු අජ්ජච්චයාති ආහ.

දුතියො නං නිසෙධෙත්වා මිගසිඬගතාපසස්ස අසඤ්ඤකභාවං ගහෙත්වා – “උපෙනිපි අපෙනිපි” ති ආහ. මිගසිඬගතාපසො කිර අත්තන්තපො සොරතපො පරමධිතින්ද්‍රියො අභොසි. තස්ස සීලතෙජෙන සක්කච්චිමානං උණ්භං අභොසි. සක්කො දෙවරාජා “සක්කට්ඨානං නු ඛො තාපසො පත්ථෙති” ති අලම්බුසං නාම දෙවකඤ්ඤං – ‘තාපසස්ස තපං භින්දිත්වා එහි’ ති පෙසෙසි. සා තත්ථ ගතා. තාපසො පඨමදිවසෙ තං දිස්වාච පලායිත්වා පණ්ණසාලං පාවිසි. දුතියදිවසෙ කාමච්ඡන්දනීවරණෙන භග්ගො තං භත්ථෙ අග්ගහෙසි, සො තෙන දිබ්බඵස්සෙන චුට්ඨො විසඤ්ඤී භුත්වා තිණ්ණං සංචච්ඡරානං අච්චයෙන සඤ්ඤං පටිලභි. තං සො දිට්ඨිගතිකො – “තිණ්ණං සංචච්ඡරානං අච්චයෙන නිරොධා වුට්ඨිතො” ති මඤ්ඤමානො එවමාහ.

තතියො නං නිසෙධෙත්වා ආථබ්බණ්ණපයොගං සන්ධාය “උපකඩ්ඨන්තිපි අපකඩ්ඨන්තිපි” ති ආහ. ආථබ්බණ්ණකා කිර ආථබ්බණ්ණං පයොජෙත්වා සත්තං සීසච්ඡින්නං විය භත්ථච්ඡින්නං විය මතං විය ව කත්වා දස්සෙන්නි. තස්ස පුන පාකතිකභාවං දිස්වා සො දිට්ඨිගතිකො – “නිරොධා වුට්ඨිතො අය” න්ති මඤ්ඤමානො එවමාහ.

චතුත්ථො නං නිසෙධෙත්වා යක්ඛදාසිනං මදනිද්දං සන්ධාය “සන්නි හි භො දෙවතා” තිආදිමාහ. යක්ඛදාසියො කිර සබ්බරත්තිං දෙවතුපහාරං කුරුමානා නච්චිත්වා ගායිත්වා අරුණොදයෙ එකං සුරාපාතිං පිචිත්වා පරිවත්තිත්වා සුපිත්වා දිවා වුට්ඨහන්ති. තං දිස්වා සො දිට්ඨිගතිකො – “සුත්තකාලෙ නිරොධං සමාපන්නා, පබුද්ධකාලෙ නිරොධා වුට්ඨිතා” ති මඤ්ඤමානො එවමාහ.

අයං පන පොට්ඨපාදො පරිබ්බාජකො පණ්ඩිතජාතිකො. තෙනස්ස තං කථං සුත්වා විජ්ජට්ඨාරො උජ්ජජ්ජි. “ඉමෙසං කථා එළමුගකථා විය චත්තාරො හි

නිරොධෙ එතෙ පඤ්ඤාපෙත්ති, ඉමිනා ව නිරොධෙන නාම එකෙන හවිතබ්බං, න බහුනා. තෙනාපි එකෙන අඤ්ඤානෙව හවිතබ්බං, යො පන අඤ්ඤාන ඤාතුං න සක්කා අඤ්ඤානු සබ්බඤ්ඤානා. සචෙ හගවා ඉධ අභවිස්ස ‘අයං නිරොධො අයං න නිරොධො’ති දීපසහස්සං විය උප්පාලෙන්වා අප්පමෙව පාකටං අකරිස්සා’ති දසබලඤ්ඤෙව අනුස්සරි. තස්මා “තස්ස මය්හං හන්තෙ”ති ආදිමාහ. තත්ථ අහො නුනාති අනුස්සරණත්ථෙ නිපාතද්වයං, තෙන තස්ස හගවන්තං අනුස්සරන්තස්ස එතදහොසි “අහො නුන හගවා අහො නුන සුගතො”ති. යො ඉමෙසන්ති යො එතෙසං නිරොධධම්මානං සුකුසලො නිපුණො ඡෙකො, යො හගවා අහො නුන කට්ඨයා, සුගතො අහො නුන කට්ඨයාති අයමෙත්ථ අධිප්පායො. පකතඤ්ඤාති විණ්ණවසිතාය පකතිං සභාවං ජානාතීති පකතඤ්ඤා. කථං නු බොති ඉදං පරිබොජකො “මයං හගවා න ජානාම, තුම්හෙ ජානාම, කට්ඨං නො”ති ආයාවන්තො වදති. අථ හගවා කට්ඨන්තො “තත්‍ර පොට්ඨපාදා”ති ආදිමාහ.

අහෙතුකසඤ්ඤාප්පාදනිරොධකථාවණ්ණනා

412. තත්ථ තත්‍රාති තෙසු සමණබ්‍රාහ්මණෙසු. ආදිතොව තෙසං අපරද්ධන්ති තෙසං ආදිම්භියෙව විරද්ධං, සරමජ්ඣෙයෙව පක්ඛලිතාති දීපෙති. සහෙතු සප්පච්චයාති එත්ථ හෙතුපි පච්චයොපි කාරණස්සෙව නාමං, සකාරණාති අත්ථො. තං පන කාරණං දස්සෙන්තො “සික්ඛා එකා”ති ආහ. තත්ථ සික්ඛා එකා සඤ්ඤා උප්පජ්ජන්තීති සික්ඛාය එකච්චා සඤ්ඤා ජායන්තීති අත්ථො.

413. කා ව සික්ඛාති හගවා අවොවාති කතමා ව සා සික්ඛාති හගවා විත්ථාරෙතුකමාසප්පච්චයෙන අවොව. අථ යස්මා අධිසීලසික්ඛා අධිචිත්තසික්ඛා අධිපඤ්ඤාසික්ඛාති තිස්සො සික්ඛා හොන්ති. තස්මා තා දස්සෙන්තො හගවා සඤ්ඤාය සහෙතුකං උප්පාදනිරොධං දීපෙතුං බුද්ධුප්පාදතො පභුති තන්තිධම්මං. යපෙන්තො “ඉධ පොට්ඨපාද, තථාගතො ලොකෙ”ති ආදිමාහ. තත්ථ අධිසීලසික්ඛා අධිචිත්තසික්ඛාති ද්වෙ එව සික්ඛා සරුපෙන ආගතා, තතියා පන “අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදාති බො පොට්ඨපාද මයා එකංසිකො ධම්මො දෙසිතො”ති එත්ථ සම්මාදිට්ඨිසම්මාසඤ්ඤාප්පවසෙන පරියාපන්නත්තා ආගතාති වෙදිතබ්බා. කාමසඤ්ඤාති පඤ්චකාමගුණිකරාගොපි අසමුප්පන්නකාමවාරොපි. තත්ථ පඤ්චකාමගුණිකරාගො අනාගාමිමග්ගෙන සමුග්ගාතං ගච්ඡති, අසමුප්පන්නකාමවාරො පන ඉමස්මිං යානෙ වට්ටති. තස්මා තස්ස යා පුරිමා කාමසඤ්ඤාති තස්ස පයමජ්ඣානසමඤ්ඤාතො යා පුබ්බෙ උප්පන්නපුබ්බාය කාමසඤ්ඤාය සදිසත්තා පුරිමා කාමසඤ්ඤාති වුච්චෙයා, සා නිරුජ්ඣති, අනුප්පන්නාව නුප්පජ්ජන්ති අත්ථො.

විවෙකජ්ඣිතිසුබ්බුමසච්චසඤ්ඤායෙව තස්මිං සමයෙ හොතීති තස්මිං පයමජ්ඣානසමයෙ විවෙකජ්ඣිතිසුබ්බසඤ්ඤාතො සුබුමසඤ්ඤා සච්චා හොති, භූතා හොතීති අත්ථො. අථ වා කාමච්ඡන්දාදිඔලාරිකඤ්ඤාප්පහානවසෙන සුබුමා ව සා භූතතාය සච්චා ව සඤ්ඤාති සුබුමසච්චසඤ්ඤා, විවෙකජ්ඣිතිසුබුමෙහි සම්පයුත්තා

සුබ්‍රමසව්වසඤ්ඤාති විවෙකජ්‍යීතිසුබ්‍රමසව්වසඤ්ඤා සා අස්ස අත්ථිති
 විවෙකජ්‍යීතිසුබ්‍රමසව්වසඤ්ඤාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. එස නයො
 සබ්බත්ථ. එවමිසි සික්ඛාති එත්ථ යස්මා පයමජ්ඣානං සමාපජ්ජන්තො
 අධිට්ඨහන්තො, වුට්ඨහන්තො ච සික්ඛති, තස්මා තං එවං සික්ඛිතබ්බතො සික්ඛාති
 වුච්චති. තෙනපි සික්ඛාසඬ්ඛාතෙන පයමජ්ඣානෙන එවං එකා
 විවෙකජ්‍යීතිසුබ්‍රමසව්වසඤ්ඤා උප්පජ්ජති. එවං එකා කාමසඤ්ඤා නිරුජ්ඣතිති
 අත්ථො. අයං සික්ඛාති භගවා අවොවාති අයං පයමජ්ඣානසඬ්ඛාතා එකා සික්ඛාති,
 භගවා ආහ. එතෙනුපායෙන සබ්බත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

යස්මා පන අට්ඨමසමාපත්තියා අඬ්ගතො සම්මසනං බුද්ධානංයෙව හොති,
 සාවකෙසු සාරිපුත්තසදිසානම්පි නත්ථි, කලාපතො සම්මසනංයෙව පන සාවකානං
 හොති, ඉදඤ්ච “සඤ්ඤා සඤ්ඤා”ති, එවං අඬ්ගතො සම්මසනං උද්ධට්ඨං. තස්මා
 ආකිඤ්චඤ්ඤායතනපරමංයෙව සඤ්ඤං දස්සෙත්වා පුන තදෙව සඤ්ඤග්ගන්ති
 දස්සෙතුං “යතො බො පොට්ඨපාද...පෙ.... සඤ්ඤග්ගං ඵ්ඝති”ති ආහ.

414. තත්ථ යතො බො පොට්ඨපාද භික්ඛුති යො නාම පොට්ඨපාද භික්ඛු. ඉධ
 සකසඤ්ඤී හොතීති ඉධ සාසනෙ සකසඤ්ඤී හොති, අයමෙව වා පායො, අත්තනො
 පයමජ්ඣානසඤ්ඤාය සඤ්ඤවා හොතීති අත්ථො. සො තතො අමුත්ත තතො
 අමුත්තාති සො භික්ඛු තතො පයමජ්ඣානතො අමුත්ත දුතියජ්ඣානෙ, තතොපි අමුත්ත
 තතියජ්ඣානෙති එවං තාය තාය ඥානසඤ්ඤාය සකසඤ්ඤී සකසඤ්ඤී හුත්වා
 අනුපුබ්බෙන සඤ්ඤග්ගං ඵ්ඝති. සඤ්ඤග්ගන්ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං වුච්චති.
 කස්මා? ලොකියානං කිච්චකාරකසමාපත්තීනං අග්ගත්තා.
 ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තියඤ්ඤි යත්වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනම්පි
 නිරොධම්පි සමාපජ්ජන්ති. ඉති සා ලොකියානං කිච්චකාරකසමාපත්තීනං අග්ගත්තා
 සඤ්ඤග්ගන්ති වුච්චති, තං ඵ්ඝති පාපුණාතීති අත්ථො.

ඉදානි අභිසඤ්ඤානිරොධං දස්සෙතුං “තස්ස සඤ්ඤග්ගෙ ධීතස්සා”තිආදිමාහ.
 තත්ථ වෙනෙය්‍යං, අභිසඬ්ඛරෙය්‍යන්ති පදද්වයෙ ච ඥානං සමාපජ්ජන්තො
 වෙනෙති නාම, පුනප්පුනං කප්පෙතීති අත්ථො. උපරිසමාපත්තිඅත්ථාය නිකන්තිං.
 කුරුමානො අභිසඬ්ඛරොති නාම. ඉමා ච මෙ සඤ්ඤා නිරුජ්ඣෙය්‍යන්ති ඉමා
 ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤා නිරුජ්ඣෙය්‍යං. අඤ්ඤා ච ඔළාරිකාති අඤ්ඤා ච
 ඔළාරිකා භවඬ්ගසඤ්ඤා උප්පජ්ජෙය්‍යං. සො න වෙව වෙනෙති න අභිසඬ්ඛරොතීති
 එත්ථ කාමං වෙස වෙනෙත්තොව න වෙනෙති, අභිසඬ්ඛරොත්තොව
 නාභිසඬ්ඛරොති. ඉමස්ස භික්ඛුනො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනතො වුට්ඨාය
 නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපජ්ජිත්වා “එකං ද්වෙ විත්තවාරෙ යස්සාමි”ති
 ආභොගසමන්තාභාරො නත්ථි. උපරිනිරොධසමාපත්තත්ථාය එව පන
 ආභොගසමන්තාභාරො අත්ථි, ස්වායමත්ථො පුත්තසරාවික්ඛණෙන දීපෙනබ්බො.

පිතුසරමජ්ඣෙන කිර ගන්ත්වා පච්ඡාභාගෙ පුත්තස්ස සරං හොති, තතො
 පණ්ණිකං භොජනං ආදාය ආසනසාලං ආගතං දහරං ටෙරො – “මනාපො

පිණ්ඩපාතො කුතො ආභතො” ති ප්‍රච්ඡි. සො “අසුකස්ස සරතො” ති ලද්ධසරමෙව ආවික්ඛි. යෙන පනස්ස පිතුසරමජ්ඣෙතා ගතොපි ආගතොපි තත්ථ ආභොගොපි නත්ථි. තත්ථ ආසනසාලා විය ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්ති දට්ඨබ්බා, පිතුගෙහං විය නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්ති, පුත්තගෙහං විය නිරොධසමාපත්ති, ආසනසාලාය යත්වා පිතුසරං අමනසිකරිත්වා පුත්තසරාවික්ඛණං විය ආකිඤ්චඤ්ඤායතනතො වුට්ඨාය නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපජ්ජිත්වා “එකං ද්වෙව චිත්තවාරෙ යස්සාමි” ති පිතුසරං අමනසිකරිත්වා උපරිනිරොධසමාපත්තත්ථාය මනසිකාරො, එවමෙස වෙනෙන්තොව න වෙනති, අභිසංඛරොත්තොව නාභිසංඛරොති. තා වෙව සඤ්ඤාති තා ක්කානසඤ්ඤා නිරුජ්ඣන්ති. අඤ්ඤා වාති අඤ්ඤා ව ඔලාරිකා භවභිගසඤ්ඤා නුජ්ජන්ති. සො නිරොධං චූසති සො එවං පටිපන්නො භික්ඛු සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං චූසති වින්දති පටිලභති.

අනුපුබ්බාභිසඤ්ඤානිරොධසම්පජානසමාපත්තින්ති එත්ථ අභිති
 උපසග්ගමත්තං, සම්පජානපදං නිරොධපදෙන අන්තරිකං කත්වා වුත්තං.
 අනුපටිපාටියා සම්පජානසඤ්ඤානිරොධසමාපත්තිති අයං පනෙත්ථත්ථො. තත්‍රාපි සම්පජානසඤ්ඤානිරොධසමාපත්තිති සම්පජානන්තස්ස අන්තෙ සඤ්ඤා නිරොධසමාපත්ති සම්පජානන්තස්ස වා පණ්ඩිතස්ස භික්ඛුනො සඤ්ඤානිරොධසමාපත්තිති අයං විසෙසත්ථො.

ඉදානි ඉධ යත්වා නිරොධසමාපත්තිකථා කථෙතබ්බා. සා පනෙසා සබ්බාකාරෙන විසුද්ධිමග්ගෙ පඤ්ඤාභාවනානිසංසාධිකාරෙ කථිතා, තස්මා තත්ථ කථිතතොව ගහෙතබ්බා.

එවං භගවා පොට්ඨපාදස්ස පරිබ්බාජකස්ස නිරොධකථං කථෙත්වා – අථ නං තාදිසාය කථාය අඤ්ඤත්ථ අභාවං පටිජානාපෙතුං “තං කිං මඤ්ඤසී” තිආදිමාහ. පරිබ්බාජකොපි “භගවා අජ්ජ තුම්භාකං කථං යපෙත්වා න මයා එවරූපා කථා සුතපුබ්බා” ති පටිජානන්නො, “නො හෙතං හන්තෙ” ති වත්වා පුත සක්කච්චං භගවතො කථාය උග්ගහිතභාවං දස්සෙන්නො “එවං බො අහං හන්තෙ” තිආදිමාහ. අථස්ස භගවා “සුඋග්ගහිතං තයා” ති අනුජානන්නො “එවං පොට්ඨපාදා” ති ආහ.

415. අථ පරිබ්බාජකො “භගවතා ‘ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සඤ්ඤග්ග’න්ති වුත්තං. එතදෙව නු බො සඤ්ඤග්ගං, උදාහු අවසෙසසමාපත්තිසුපි සඤ්ඤග්ගං අත්ථි” ති චිත්තෙන්වා තමත්ථං ප්‍රච්ඡන්තො “එකඤ්ඤෙව නු බො” තිආදිමාහ. භගවාපිස්ස විස්සජ්ජෙසි. තත්ථ පුටුපිති බහුනිපි. යථා යථා බො, පොට්ඨපාද, නිරොධං චූසති පට්ඨිකසිණාදිසු යෙන යෙන කසිණෙන, පට්ඨිකසිණෙන පට්ඨිකසිණසමාපත්තිං එකවාරං සමාපජ්ජන්නො පුරිමසඤ්ඤානිරොධං චූසති එකං සඤ්ඤග්ගං, අථ ද්වෙව වාරෙ, තයො වාරෙ, වාරසතං, වාරසහස්සං, වාරසතසහස්සං වා සමාපජ්ජන්නො පුරිමසඤ්ඤානිරොධං චූසති, සතසහස්සං, සඤ්ඤග්ගානි. එස

නයො සෙසකසිණෙසු. කුමනෙසුපි සවෙ පයමජ්ඣානෙන කරණභූතෙන එකවාරං පුරිමසඤ්ඤානිරොධං ඵ්ඵසති එකං සඤ්ඤග්ගං. අප්ඵ වෙ වාරෙ, තයො වාරෙ, වාරසතං, වාරසහස්සං, වාරසතසහස්සං වා පුරිමසඤ්ඤානිරොධං ඵ්ඵසති, සතසහස්සං සඤ්ඤග්ගාති. එස නයො සෙසජ්ඣානසමාපත්තිසුපි. ඉති එකවාරං සමාපජ්ජනවසෙන වා සබ්බමපි සඤ්ජානනලක්ඛණෙන සඬගහෙත්වා වා එකං සඤ්ඤග්ගං හොති, අපරාපරං සමාපජ්ජනවසෙන ඛණ්ණි.

416. සඤ්ඤා නු බො, හන්තෙති හන්තෙ නිරොධසමාපජ්ජනකස්ස භික්ඛුනො “සඤ්ඤා නු බො පයමං උජ්ජජ්ජති” ති පුච්ඡති. තස්ස හගවා “සඤ්ඤා බො, පොට්ඨපාදා” ති බ්‍යාකාසි. තත්ථ සඤ්ඤාති කුමනසඤ්ඤා. ඤාණන්ති විපස්සනාඤාණං. අපරො නයො, සඤ්ඤාති විපස්සනා සඤ්ඤා. ඤාණන්ති මග්ගඤාණං. අපරො නයො, සඤ්ඤාති මග්ගසඤ්ඤා. ඤාණන්ති ඵලඤාණං. තිපිටකමහාසිවත්ථෙරො පනාහ –

කිං ඉමෙ භික්ඛු හණන්ති, පොට්ඨපාදො හෙට්ඨා හගවන්තං නිරොධං පුච්ඡි. ඉදානි නිරොධා වුට්ඨානං පුච්ඡන්තො “හගවා නිරොධා වුට්ඨහන්තස්ස කිං පයමං අරහත්තඵලසඤ්ඤා උජ්ජජ්ජති, උදාහු පච්චවෙක්ඛණඤාණං” න්ති වදති. අපස්ස හගවා යස්මා ඵලසඤ්ඤා පයමං උජ්ජජ්ජති, පච්ඡා පච්චවෙක්ඛණඤාණං. තස්මා “සඤ්ඤා බො පොට්ඨපාදා” ති ආහ. තත්ථ සඤ්ඤාජ්ජාදාති අරහත්තඵලසඤ්ඤාය උජ්ජජාදා, පච්ඡා “ඉදං අරහත්තඵල” න්ති එවං පච්චවෙක්ඛණඤාණුජ්ජාදො හොති. ඉදජ්ජච්චයා කිර මෙති ඵලසමාධිසඤ්ඤාපච්චයා කිර මය්හං පච්චවෙක්ඛණඤාණං උජ්ජන්තන්ති.

සඤ්ඤාඅත්තකථාවණ්ණනා

417. ඉදානි පරිබ්බාජකො යථා නාම ගාමසුකරො ගන්ධොදකෙන න්භාපෙත්වා ගන්ධෙහි අනුලිම්පිත්වා මාලාදාමං පිළන්ධිත්වා සිරිසයනෙ ආරොපිතොපි සුඛං න වින්දති, වෙගෙන ගුප්ථිකානමෙව ගන්ත්වා සුඛං වින්දති. එවමෙව හගවතා සණ්ඨසුඛමතිලක්ඛණබ්‍රහ්මනාය දෙසනාය න්භාපිතවිලිත්තමණ්ඩිතොපි නිරොධකථාසිරිසයනං ආරොපිතොපි තත්ථ සුඛං න වින්දන්තො ගුප්ථිකාසදිසං අත්තනො ලද්ධිං ගහෙත්වා තමෙව පුච්ඡන්තො “සඤ්ඤා නු බො, හන්තෙ, පුරිසස්ස අත්තා” තිආදිමාහ. අපස්සානුමතිං ගහෙත්වා බ්‍යාකාතුකාමො හගවා – “කං පන ත්ව” න්තිආදිමාහ. තතො සො “අරුපි අත්තා” ති එවං ලද්ධිකො සමානොපි “හගවා දෙසනාය සුකුසලො, සො මෙ ආදිතොව ලද්ධිං මා විද්ධංසෙතු” ති වින්තෙත්වා අත්තනො ලද්ධිං පරිහරන්තො “ඔළාරිකං බො” තිආදිමාහ. අපස්ස හගවා තත්ථ දොසං දස්සෙන්තො “ඔළාරිකො ව හි තෙ” තිආදිමාහ. තත්ථ එවං සන්තන්ති එවං සන්තෙ. භූමිමත්ථෙ හි එතං උපයොගව්වනං. එවං සන්තං අත්තනං පච්චාගච්ඡන්තො තවාති අයං වා එත්ථ අත්ථො. වතුන්තං බන්ධානං එකුජ්ජාදෙකනිරොධත්තා කිඤ්චාපි යා සඤ්ඤා

උප්පජ්ජති, සාව නිරුජ්ඣති. අපරාපරං උපාදාය පන “අඤ්ඤා ව සඤ්ඤා උප්පජ්ජන්ති, අඤ්ඤා ව සඤ්ඤා නිරුජ්ඣන්ති” ති වුත්තං.

418-420. ඉදානි අඤ්ඤං ලද්ධිං දස්සෙන්නො – “මනොමයං බො අහං, හන්තෙ” තිආදිං වත්වා තත්වාපි දොසෙ දින්නෙ යථා නාම උම්මත්තකො යාවස්ස සඤ්ඤා නප්පතිට්ඨාති, තාව අඤ්ඤං ගහෙත්වා අඤ්ඤං විස්සජ්ජෙති, සඤ්ඤාපතිට්ඨානකාලෙ පන වත්තබ්බමෙව වදති, එවමෙව අඤ්ඤං ගහෙත්වා අඤ්ඤං විස්සජ්ජෙත්වා ඉදානි අත්තනො ලද්ධිංයෙව වදන්තො “අරුචි බො” තිආදිමාහ. තත්වාපි යස්මා සො සඤ්ඤාය උප්පාදනිරොධං ඉච්ඡති, අත්තානං පන සස්සතං මඤ්ඤති. තස්මා තට්ඨස්ස දොසං දස්සෙන්නො හගවා “එවං සන්තම්චි” තිආදිමාහ. තතො පරිබ්බාජකො මිච්ඡාදස්සනෙන අභිභූතත්තා හගවතා වුව්වමානම්චි තං නානත්තං අජානන්තො “සක්කා පනෙතං, හන්තෙ, මයා” තිආදිමාහ. අට්ඨස්ස හගවා යස්මා සො සඤ්ඤාය උප්පාදනිරොධං පස්සන්තොපි සඤ්ඤාමයං අත්තානං නිව්වමෙව මඤ්ඤති. තස්මා “දුජ්ජානං බො” තිආදිමාහ.

තත්ථායං සඬ්ඛෙපත්ථො – තව අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා ඛන්ති, අඤ්ඤා රුචි, අඤ්ඤාථායෙව තෙ දස්සනං පවත්තං, අඤ්ඤාදෙව ව තෙ බමති වෙව රුච්චති ව, අඤ්ඤාත්ථ ව තෙ ආයොගො, අඤ්ඤස්සායෙව පටිපත්තියා යුත්තපයුත්තතා, අඤ්ඤත්ථ ව තෙ ආවරියකං, අඤ්ඤස්මිං තිත්ථායතනෙ ආවරියභාවො. තෙන තයා එවං අඤ්ඤාදිට්ඨිකෙන අඤ්ඤාඛන්තිකෙන අඤ්ඤාරුචිකෙන අඤ්ඤාත්ථායොගෙන අඤ්ඤාත්ථායකෙන දුජ්ජානං එතන්ති. අට්ඨ පරිබ්බාජකො – “සඤ්ඤා වා පුරිස්සස්ස අත්තා භොතු, අඤ්ඤා වා සඤ්ඤා, තං සස්සතාදි භාවමස්ස පුච්ඡිස්ස” න්ති පුන “කිං පන හන්තෙ” තිආදිමාහ.

තත්ථ ලොකොති අත්තානං සන්ධාය වදති. න භෙතං පොට්ඨපාද අත්ථසඤ්ඡිතන්ති පොට්ඨපාද එතං දිට්ඨිගතං න ඉධලොකපරලොකඅත්ථනිස්සිතං, න අත්තත්ථපරත්ථනිස්සිතං. න ධම්මසංභිතන්ති න නවලොකුත්තරධම්මනිස්සිතං. නාදිබ්‍රහ්මවරියකන්ති සික්ඛත්තයසඬ්ඛාතස්ස සාසනබ්‍රහ්මවරියකස්ස න ආදිමත්තං, අධිසිලසික්ඛාමත්තම්චි න භොති. න නිබ්බිදායාති සංසාරවට්ටෙ නිබ්බිදනත්ථාය න සංවත්තති. න වීරාගායාති වට්ටවීරාගත්ථාය න සංවත්තති. න නිරොධායාති වට්ටස්ස නිරොධකරණත්ථාය න සංවත්තති. න උපසමායාති වට්ටස්ස වූපසමනත්ථාය න සංවත්තති. න අභිඤ්ඤායාති වට්ටාභිජානනාය පච්චක්ඛකිරියාය න සංවත්තති. න සම්බොධායාති වට්ටසම්බුජ්ඣන්තත්ථාය න සංවත්තති. න නිබ්බානායාති අමතමහානිබ්බානස්ස පච්චක්ඛකිරියාය න සංවත්තති.

ඉදං දුක්ඛන්තිආදීසු තණ්හං යපෙත්වා තෙභූමකා පඤ්චක්ඛන්ධා දුක්ඛන්ති, තස්සෙව දුක්ඛස්ස පභාවනතො සප්පච්චයා තණ්හා දුක්ඛසමුදයොති. උභින්නං අප්පවත්ති දුක්ඛනිරොධොති, අරියො අට්ඨඬ්ඨිගිකො මග්ගො දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදාති මයා බ්‍යාකතන්ති අත්ථො. එවඤ්ච පන වත්වා හගවා “ඉමස්ස පරිබ්බාජකස්ස මග්ගපාතුභාවො වා ඵලසච්ඡිකිරියා වා නත්ථි, මය්හඤ්ච

හික්බාලාවෙලා’’ති වින්තෙත්වා තුණ්හි අහොසි. පරිබ්බාජකොපි තං ආකාරං
ඤ්ඤත්වා භගවතො ගමනකාලං ආරොචෙත්තො විය “එවමෙත”න්තිආදිමාහ.

421. වාචාසන්තිතොදකෙනාති වචනපතොදෙන. සඤ්ඤාබ්භරිමකංසුති
සඤ්ඤාබ්භරිතං නිරන්තරං පුට්ඨං අකංසු, උපරි විජ්ඣංසුති වුත්තං හොති. භූතන්ති
සභාවතො විජ්ජමානං. තච්ඡං, තථන්ති තස්සෙව වෙවචනං. ධම්මට්ඨිතතන්ති
නවලොකුත්තරධම්මෙසු ධීතසභාවං. ධම්මනියාමතන්ති ලොකුත්තරධම්මනියාමතං.
බුද්ධානඤ්ඤි චතුසච්චිතිමුත්තා කථා නාම නත්ථි. තස්මා සා ඵදිසා හොති.

චිත්තභත්ථිසාරිපුත්තපොට්ඨපාදවත්ථුවණ්ණනා

422. චිත්තො ච භත්ථිසාරිපුත්තොති සො කිර සාවත්ථියං භත්ථිආවරියස්ස
පුත්තො භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා තිණි පිටකානි උග්ගහෙත්වා සුබ්බමෙසු
අත්ථන්තරෙසු කුසලො අහොසි, පුබ්බෙ කතපාපකම්මවසෙන පන සත්තවාලෙ
විබ්භම්ත්වා ගිහි ජාතො. කස්සපසම්මාසම්බුද්ධස්ස කිර සාසනෙ ද්වෙ සභායකා
අහෙසුං, අඤ්ඤාමඤ්ඤං සමග්ගා එකතොව සජ්ඣායන්ති. තෙසු එකො අනභිරතො
ගිහිභාවෙ චිත්තං උප්පාදෙත්වා ඉතරස්ස ආරොචෙසි. සො ගිහිභාවෙ ආදීනවං
පබ්බජ්ජාය ආනිසංසං දස්සෙත්වා තං ඔවදි. සො තං සුත්වා අභිරම්ත්වා පුනෙකදිවසං
තාදිසෙ චිත්තෙ උප්පන්තෙ තං එතදවොච “මය්හං ආවුසො එවරූපං චිත්තං
උප්පජ්ජති – ‘ඉමාහං පත්තථිවරං තුය්හං දස්සාමි’ති”. සො පත්තථිවරලොහෙන
තස්ස ගිහිභාවෙ ආනිසංසං දස්සෙත්වා පබ්බජ්ජාය ආදීනවං කටෙසි. අට්ඨස්ස තං
සුත්වා ගිහිභාවතො චිත්තං විරජ්ජිත්වා පබ්බජ්ජායමෙව අභිරම්. එවමෙස තදා
සීලවන්තස්ස හික්බුතො ගිහිභාවෙ ආනිසංසකථාය කථිතත්තා ඉදානි ඡ වාලෙ
විබ්භම්ත්වා සත්තමෙ වාලෙ පබ්බජිතො. මහාමොග්ගල්ලානස්ස,
මහාකොට්ඨිකත්ථෙරස්ස ච අභිධම්මකථං කටෙන්නානං අන්තරන්තරා කථං
ඔපාතෙති. අට්ඨ නං මහාකොට්ඨිකත්ථෙරො අපසාදෙති. සො මහාසාවකස්ස කථිතෙ
පතිට්ඨාතුං අසක්කොත්තො විබ්භම්ත්වා ගිහි ජාතො. පොට්ඨපාදස්ස පනායං
ගිහිසභායකො හොති. තස්මා විබ්භම්ත්වා ද්විහනිභව්වයෙන පොට්ඨපාදස්ස
සන්තිකං ගතො. අට්ඨ නං සො දිස්වා “සම්ම කිං තයා කතං, එවරූපස්ස නාම සත්ථු
සාසනා අපසක්කන්තොසි, එහි පබ්බජිතුං ඉදානි තෙ වට්ටති”ති තං ගහෙත්වා
භගවතො සන්තිකං අගමාසි. තෙන වුත්තං “චිත්තො ච භත්ථිසාරිපුත්තො
පොට්ඨපාදො ච පරිබ්බාජකො”ති.

423. අන්ධාති පඤ්ඤාවක්ඛුතො නත්ථිතාය අන්ධා, තස්සෙව අභාවෙන
අවක්ඛුකා. ත්වංයෙව නෙසං එකො වක්ඛුමාති
සුභාසිතදුබ්භාසිතජානනභාවමත්තෙන පඤ්ඤාවක්ඛුනා වක්ඛුමා. එකංසිකාති
එකකොට්ඨාසා. පඤ්ඤත්තාති යපිතා. අනෙකංසිකාති න එකකොට්ඨාසා
එකෙනෙව කොට්ඨාසෙන සස්සතාති වා අසස්සතාති වා න වුත්තාති අත්ථො.

එකංසිකධම්මවණ්ණනා

424-425. සත්ති පොට්ටපාදානි ඉදං භගවා කස්මා ආරහි? බාහිරකෙහි පඤ්ඤාපිතනිට්ඨාය අනියානිකභාවදස්සනත්ථං. සබ්බෙ හි තිත්ථියා යථා භගවා අමතං නිබ්බානං, එවං අත්තනො අත්තනො සමයෙ ලොකථුපිකාදිවසෙන නිට්ඨං පඤ්ඤපෙන්නි, සා ව න නියානිකා. යථා පඤ්ඤත්තා හුත්වා න නියානි න ගච්ඡති, අඤ්ඤදත්ථු පණ්ඩිතෙහි පටික්ඛිත්තා නිවත්තති, තං දස්සෙතුං භගවා එවමාහ. තත්ථ එකන්තසුඛං ලොකං ජානං පස්සන්ති පුරත්ථිමාය දිසාය එකන්තසුඛො ලොකො පච්ඡිමාදිනං වා අඤ්ඤතරායාති එවං ජානන්තා එවං පස්සන්තා විහරං. දිට්ඨපුබ්බානි ඛො තස්මිං ලොකෙ මනුස්සානං සරීරසණ්ඨානාදීනිති. අප්පාට්ඨීරකතන්ති අප්පාට්ඨීරකතං පටිහරණවිරහිතං, අනියානිකන්ති චුත්තං හොති.

426-427. ජනපදකල්‍යාණිති ජනපදෙ අඤ්ඤාහි ඉත්ථිහි වණ්ණසණ්ඨානවිලාසාකප්පාදිහි අසදිසා.

තයොඅත්තපටිලාභවණ්ණනා

428. එවං භගවා පරෙසං නිට්ඨාය අනියානිකත්තං දස්සෙත්වා අත්තනො නිට්ඨාය නියානිකභාවං දස්සෙතුං “තයො ඛො මෙ පොට්ටපාදා”ති ආදිමාහ. තත්ථ අත්තපටිලාභොති අත්තභාවපටිලාභො, එත්ථ ව භගවා තීහි අත්තභාවපටිලාභෙහි තයො භවෙ දස්සෙසි. ඔළාරිකත්තභාවපටිලාභෙන අවිචිතො පට්ඨාය පරනිම්මිතවසවත්තිපරියොසානං කාමභවං දස්සෙසි. මනොමයඅත්තභාවපටිලාභෙන පඨමජ්ඣානභූමිතො පට්ඨාය අකනිට්ඨබ්‍රහ්මලොකපරියොසානං රූපභවං දස්සෙසි. අරූපඅත්තභාවපටිලාභෙන ආකාසානඤ්චායතනබ්‍රහ්මලොකතො පට්ඨාය නොවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනබ්‍රහ්මලොකපරියොසානං අරූපභවං දස්සෙසි. සංකිලෙසිකා ධම්මා නාම ද්වාදස අකුසලවිත්තුප්පාදා. වොදානියා ධම්මා නාම සමථවිපස්සනා.

429. පඤ්ඤාපාරිපූරිං වෙසුල්ලත්තන්ති මග්ගපඤ්ඤාඵලපඤ්ඤානං පාරිපූරිඤ්ඤෙව විපුලභාවඤ්ඤෙව. පාමුජ්ජන්ති තරුණපිති. පීතීති බලවතුට්ඨි. කිං චුත්තං හොති? යං අවොචුමිහ “සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහිරතී”ති, තත්ථ තස්ස එවං විහරතො තං පාමොජ්ජඤ්ඤෙව භවිස්සති, පිති ව නාමකායපස්සද්ධි ව සති ව සුපට්ඨිතා උත්තමඤ්ඤාණඤ්ඤෙව සුඛො ව විහාරො. සබ්බවිහාරෙසු ව අයමෙව විහාරො “සුඛො”ති වත්තුං යුත්තො “උපසන්තො පරමමධුරො”ති. තත්ථ පඨමජ්ඣානෙ පාමොජ්ජාදයො ඡපි ධම්මා ලබ්භන්ති, දුතියජ්ඣානෙ දුබ්බලපිතිසංඛාතං පාමොජ්ජං නිවත්තති, සෙසා පඤ්ඤෙව ලබ්භන්ති. තතියෙ පිති නිවත්තති, සෙසා චත්තාරො ලබ්භන්ති. තථා චතුත්තෙ. ඉමෙසු චතුසු ඥානෙසු සම්පසාදනසුත්තෙ සුද්ධවිපස්සනා පාදකජ්ඣානමෙව කථිතං. පාසාදිකසුත්තෙ චතුහි මග්ගෙහි සද්ධිං විපස්සනා කථිතා. දසුත්තරසුත්තෙ චතුත්ථජ්ඣානිකඵලසමාපත්ති කථිතා. ඉමස්මිං පොට්ටපාදසුත්තෙ පාමොජ්ජං පිතිවෙවචනමෙව කත්වා දුතියජ්ඣානිකඵලසමාපත්තිනාම කථිතාති වෙදිතබ්බා.

432-437. අයං වා සොති එත්ථ වා සද්දො විභාවනත්ථො හොති. අයං සොති එවං විභාවෙත්වා පකාසෙත්වා ඛ්‍යාකරෙය්‍යාම. යථාපරෙ “එකන්තසුඛං අත්තානං සඤ්ජානාමා”ති පුට්ඨා “නො”ති වදන්ති, න එවං වදාමාති අත්ථො. සප්පාට්ඨීරකතන්ති සප්පාට්ඨරණං, නිය්‍යානිකන්ති අත්ථො. මොසො හොතීති තුව්ඡො හොති, නත්ථි සො තස්මිං සමයෙති අධිජ්ජායො. සච්චො හොතීති භූතො හොති, ස්වෙව තස්මිං සමයෙ සච්චො හොතීති අත්ථො. එත්ථ පනායං චිත්තො අත්තනො අසබ්බඤ්ඤාය තයො අත්තපට්ඨානෙ කථෙත්වා අත්තපට්ඨානො නාම පඤ්ඤත්තිමත්තං එතන්ති උද්ධරිතුං නාසක්ඛි, අත්තපට්ඨානො ත්වෙව නිය්‍යාතෙසි. අප්පස භගවා රූපාදයො වෙත්ථ ධම්මා, අත්තපට්ඨානොති පන නාමමත්තමෙතං, තෙසු තෙසු රූපාදීසු සති එවරූපා වොහාරා හොන්තිති දස්සෙතුකාමො තස්සෙව කථං ගහෙත්වා නාමපඤ්ඤත්තිවසෙන නිය්‍යාතනත්ථං “යස්මිං චිත්ත සමයෙ”ති ආදිමාහ.

438. එවඤ්ච පන වත්වා පටිපුච්ඡිත්වා විනයනත්ථං පුන “සවෙ තං, චිත්ත, එවං පුච්ඡෙය්‍ය”ති ආදිමාහ. තත්ථ යො මෙ අහොසි අතීතො අත්තපට්ඨානො, ස්වෙව මෙ අත්තපට්ඨානො, තස්මිං සමයෙ සච්චො අහොසි, මොසො අනාගතො මොසො පච්චුජ්ජන්තොති එත්ථ තාව ඉමමත්ථං දස්සෙති – යස්මා යෙ තෙ අතීතා ධම්මා, තෙ එතරහි නත්ථි, අහෙසුන්ති පන සඬ්ඛං ගතා, තස්මා සොපි මෙ අත්තපට්ඨානො තස්මිංයෙව සමයෙ සච්චො අහොසි. අනාගතපච්චුජ්ජන්තානං පන ධම්මානං තදා අභාවා තස්මිං සමයෙ “මොසො අනාගතො, මොසො පච්චුජ්ජන්තො”ති, එවං අත්ථනො නාමමත්තමෙව අත්තපට්ඨානං පටිජානාති. අනාගතපච්චුජ්ජන්තෙසුපි එසෙව නයො.

439-443. අප් භගවා තස්ස ඛ්‍යාකරණෙන සද්ධිං අත්තනො ඛ්‍යාකරණං සංසන්දිතුං “එවමෙව ඛො චිත්තා”ති ආදීනි වත්වා පුන ඔපම්මනො තමත්ථං සාධෙත්තො “සෙය්‍යථාපි චිත්ත ගවා ඛිර”ති ආදිමාහ. තත්‍රායං සඬ්ඛෙපත්ථො, යථා ගවා ඛිරං, ඛිරාදීනි ව දධිආදීනි භවන්ති, තත්ථ යස්මිං සමයෙ ඛිරං හොති, න තස්මිං සමයෙ දධිති වා නවනීතාදීසු වා අඤ්ඤතරන්ති සඬ්ඛං නිරුත්ති. නාමං වොහාරං ගච්ඡති. කස්මා? යෙ ධම්මෙ උපාදාය දධිතිආදි වොහාරා හොන්ති, තෙසං අභාවා. අප් ඛො ඛිරං ත්වෙව තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛං ගච්ඡති. කස්මා? යෙ ධම්මෙ උපාදාය ඛිරන්ති සඬ්ඛං නිරුත්ති නාමං වොහාරො හොති, තෙසං භාවාති. එස නයො සබ්බත්ථං. ඉමා ඛො චිත්තාති ඔළාරිකො අත්තපට්ඨානො ඉති ව මනොමයො අත්තපට්ඨානො ඉති ව අරූපො අත්තපට්ඨානො ඉති ව ඉමා ඛො චිත්ත ලොකසමඤ්ඤා ලොකෙ සමඤ්ඤාමත්තකාති සමනුජානනමත්තකාති එතාති. තථා ලොකනිරුත්තිමත්තකාති වචනපථමත්තකාති වොහාරමත්තකාති නාමපණ්ණත්තිමත්තකාති එතාතීති. එවං භගවා හෙට්ඨා තයො අත්තපට්ඨානෙ කථෙත්වා ඉදානි සබ්බමෙතං වොහාරමත්තකන්ති වදති. කස්මා? යස්මා පරමත්ථනො සත්තො නාම නත්ථි, සුඤ්ඤො තුව්ඡො එස ලොකො.

බුද්ධානං පන ද්වෙ කථා සම්මුතිකථා ච පරමත්ථකථා ච. තත්ථ “සත්තො පොසො දෙවො බ්‍රහ්මා” තිආදිකා “සම්මුතිකථා” නාම. “අනිච්චං දුක්ඛමනත්තා ඛන්ධා ධාතුයො ආයතනානි සතිපට්ඨානා සම්මජ්ජමානා” තිආදිකා පරමත්ථකථා නාම. තත්ථ යො සම්මුතිදෙසනාය “සත්තො” ති චා “පොසො” ති චා “දෙවො” ති චා “බ්‍රහ්මා” ති චා චුත්තෙ විජානිතුං පටිවිජ්ඣිතුං නියායාතුං අරහත්තජයග්ගාහං ගහෙතුං සක්කොති, තස්ස භගවා ආදිතොව “සත්තො” ති චා “පොසො” ති චා “දෙවො” ති චා “බ්‍රහ්මා” ති චා කථෙති, යො පරමත්ථදෙසනාය “අනිච්ච” න්ති චා “දුක්ඛ” න්ති චාතිආදිසු අඤ්ඤතරං සුත්වා විජානිතුං පටිවිජ්ඣිතුං නියායාතුං අරහත්තජයග්ගාහං ගහෙතුං සක්කොති, තස්ස “අනිච්ච” න්ති චා “දුක්ඛ” න්ති චාතිආදිසු අඤ්ඤතරමෙව කථෙති. තථා සම්මුතිකථාය බුජ්ඣනකසත්තස්සාපි න පයමං පරමත්ථකථං කථෙති. සම්මුතිකථාය පන බොධෙත්වා පච්ඡා පරමත්ථකථං කථෙති. පරමත්ථකථාය බුජ්ඣනකසත්තස්සාපි න පයමං සම්මුතිකථං කථෙති. පරමත්ථකථාය පන බොධෙත්වා පච්ඡා සම්මුතිකථං කථෙති. පකතියා පන පයමමෙව පරමත්ථකථං කථෙත්තස්ස දෙසනා ලුබ්භකාරා හොති, තස්මා බුද්ධා පයමං සම්මුතිකථං කථෙත්වා පච්ඡා පරමත්ථකථං කථෙත්ති. සම්මුතිකථං කථෙත්තාපි සච්චමෙව සභාවමෙව අමුසාව කථෙත්ති. පරමත්ථකථං කථෙත්තාපි සච්චමෙව සභාවමෙව අමුසාව කථෙත්ති.

දුවෙ සච්චානි අක්ඛාසි, සම්බුද්ධො වදනං වරො;
සම්මුතිං පරමත්ථඤ්ච, තතියං නුපලබ්භති.

සඬකෙතවචනං සච්චං, ලොකසම්මුතිකාරණං;
පරමත්ථවචනං සච්චං, ධම්මානං භූතලක්ඛණන්ති.

යාහි තථාගතො වොහරති අපරාමසන්ති යාහි ලොකසමඤ්ඤාහි ලොකනිරුත්තීහි තථාගතො තණ්හාමානදිට්ඨිපරාමාසානං අභාවා අපරාමසන්තො වොහරතීති දෙසනං විනිවට්ටෙන්වා අරහත්තනිකූටෙන නිට්ඨාපෙසි. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

ඉති සුමඬගලවිලාසිනියා දීඝනිකායට්ඨකථායං

පොට්ඨපාදසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. සුභසුත්තවණ්ණනා

සුභමාණවකවත්ථුවණ්ණනා

444. එවං මෙ සුතං...පෙ.... සාවත්ථීයන්ති සුභසුත්තං. තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනා. අචිරපරිනිබ්බුතෙ භගවතීති අචිරං පරිනිබ්බුතෙ භගවතී, පරිනිබ්බානතො උද්ධං මාසමත්තෙ කාලෙ. නිදානවණ්ණනායං චුත්තනයෙනෙව භගවතො පත්තචීවරං ආදාය ආගන්ත්වා බීරවිරෙවනං පිචිත්වා විහාරෙ

නිසින්නදිවසං සන්ධායෙනං වුත්තං. තොදෙය්‍යපුත්තොති තොදෙය්‍යබ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො, සො කිර සාවත්ථියා අවිදුරෙ තුදිගාමො නාම අත්ථි, තස්ස අධිපතිත්තා තොදෙය්‍යාති සඬ්ඛ්‍යං ගතො. මහද්ධනො පන හොති පඤ්චවත්තාලිසකොට්ඨිහවො, පරමමච්ඡරී – “දදතො භොගානං අපරික්ඛයො නාම නත්ථි” ති චිත්තෙන්වා කස්සචි කිඤ්චි න දෙති, පුත්තම්පි ආහ –

“අඤ්ජනානං ඛයං දිස්වා, වම්මිකානඤ්ච සඤ්චයං;
මධුනඤ්ච සමාහාරං, පණ්ඩිතො සරමාවසෙ” ති.

එවං අදානමෙව සික්ඛාපෙත්වා කායස්ස හෙදා තස්මිංයෙව සරෙ සුනබො හුත්වා නිබ්බත්තො. සුභො තං සුනබං අතිවිය පියායති. අත්තනො භුඤ්ජනකහත්තංයෙව භොජෙති, උක්ඛිපිත්වා වරසයනෙ සයාපෙති. අථ හගවා එකදිවසං නික්ඛන්තෙ මාණුවෙ තං සරං පිණ්ඩාය පාවිසි. සුනබො හගවන්තං දිස්වා භුක්කාරං කරොන්තො හගවතො සමීපං ගතො. තතො නං හගවා අවොච “තොදෙය්‍ය ත්වං පුබ්බෙපි මං ‘හො, හො’ ති පරිහවිත්වා සුනබො ජාතො, ඉදානිපි භුක්කාරං කත්වා අවිචි ගමිස්සසි” ති. සුනබො තං කථං සුත්වා විජ්ජපිසාරි හුත්වා උද්ධනන්තරෙ ඡාරිකාය නිපන්නො, මනුස්සා නං උක්ඛිපිත්වා සයනෙ සයාපෙතුං නාසක්ඛිංසු.

සුභො ආගන්ත්වා “කෙනායං සුනබො සයනා ඔරොපිතො” ති ආහ. මනුස්සා “න කෙනචි” ති වත්වා තං පවත්තිං ආරොවෙසුං. මාණුවො සුත්වා “මම පිතා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො, සමණො පන ගොතමො මෙ පිතරං සුනබං කරොති යං කිඤ්චි එස මුබාරුළුහං භාසති” ති කුජ්ඣිත්වා හගවන්තං මුසාවාදෙන වොදෙතුකාමො විහාරං ගන්ත්වා තං පවත්තිං පුච්ඡි. හගවා තස්ස තථෙව වත්වා අවිසංවාදනත්ථං ආහ – “අත්ථි පන තෙ, මාණුව, පිතරා න අක්ඛාතං ධන” ති. අත්ථි, හො ගොතම, සතසහස්සග්ගිනිකා සුවණ්ණමාලා, සතසහස්සග්ගිනිකා සුවණ්ණපාදුකා, සතසහස්සග්ගිනිකා සුවණ්ණපාති, සතසහස්සඤ්ච කහාපණන්ති. ගච්ඡ තං සුනබං අජ්ජොදකං මධුපායාසං භොජෙත්වා සයනං ආරොපෙත්වා ඊසකං නිද්දං ඔක්කන්තකාලෙ පුච්ඡ, සබ්බං තෙ ආචික්ඛිස්සති, අථ නං ජානෙය්‍යාසි – “පිතා මෙ එසො” ති. සො තථා අකාසි. සුනබො සබ්බං ආචික්ඛි, තදා නං – “පිතා මෙ” ති ඤත්වා හගවති පසන්නචිත්තො ගන්ත්වා හගවන්තංවුද්දස පඤ්ඤෙ පුච්ඡිත්වා විස්සජ්ජනපරියොසානෙ හගවන්තං සරණං ගතො, තං සන්ධාය වුත්තං “සුභො මාණුවො තොදෙය්‍යපුත්තො” ති. සාවත්ථියං පටිවසතීති අත්තනො භොගගාමතො ආගන්ත්වා වසති.

445-446. අඤ්ඤතරං මාණවකං ආමන්තෙසීති සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ

“ආනන්දත්ථෙරො කිරස්ස පත්තථිවරං ගහෙන්වා ආගතො, මහාජනො තං දස්සනත්ථාය උපසඬ්කමති” ති සුත්වා “විහාරං බො පන ගන්ත්වා මහාජනමජ්ඣෙ න සක්කා සුබෙන පටිසන්ථාරං වා කාතුං, ධම්මකථං වා සොතුං ගෙහං ආගතංයෙව නං දිස්වා සුබෙන පටිසන්ථාරං කරිස්සාමි, එකා ව මෙ කඬ්ඛා අත්ථි, තම්පි නං පුච්ඡිස්සාමි” ති චිත්තෙන්වා අඤ්ඤතරං මාණවකං ආමන්තෙසි. අජ්ජාබාධන්තිආදීසු

ආබාධයෙහි විසභාගවෙදනා වුවුවත්, යා එකදෙසෙ උප්පජ්ජිත්වා චත්තාරො
 ඉරියාපටෙ අයපට්ටෙන ආබන්ධිත්වා විය ගණ්හති, තස්සා අභාවං පුච්ඡාති වදති.
 අප්පාතඬකොති කිච්ඡජීවිතකරො රොගො වුවුවත්, තස්සාපි අභාවං පුච්ඡාති වදති.
 ගිලානස්සෙව ච උට්ඨානං නාම ගරුකං හොති, කායෙ බලං න හොති, තස්මා
 නිග්ගෙලඤ්ඤභාවඤ්ච බලඤ්ච පුච්ඡාති වදති. එාසුචිභාරන්ති
 ගමනායානනිසජ්ජසයනෙසු චතුසු ඉරියාපටෙසු සුඛවිහාරං පුච්ඡාති වදති. අප්පස්ස
 පුච්ඡිතබ්බාකාරං දස්සෙන්තො “සුභො”ති ආදිමාහ.

447. කාලඤ්ච සමයඤ්ච උපාදායාති කාලඤ්ච සමයඤ්ච පඤ්ඤාය ගහෙන්වා
 උපධාරෙන්වාති අත්ථො. සචෙ අම්භාකං ස්වෙ ගමනකාලො භවිස්සති, කායෙ
 බලමත්තා චෙව ඵරිස්සති, ගමනපච්චයා ච අඤ්ඤො අභාසුචිභාරො න භවිස්සති,
 අට්ඨනං කාලඤ්ච ගමනකාරණසමවායසඬ්ඛාතං සමයඤ්ච උපධාරෙන්වා – “අපි
 එව නාම ස්වෙ ආගච්ඡෙය්‍යාමා”ති වුත්තං හොති.

448. චෙතකෙන භික්ඛුනාති චෙතිරට්ඨෙ ජාතත්තා චෙතකොති එවං
 ලද්ධනාමෙන. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයන්ති හො, ආනන්ද, දසබලස්ස කො
 නාම ආබාධො අහොසි, කිං භගවා පරිභුඤ්ජී. අපි ච සත්ථු පරිනිබ්බානෙන තුම්භාකං
 සොකො උදපාදි, සත්ථා නාම න කෙවලං තුම්භාකංයෙව පරිනිබ්බුතො, සදෙවකස්ස
 ලොකස්ස මහාජාති, කො දාති අඤ්ඤො මරණා මුච්චිස්සති, යත්‍ර සො සදෙවකස්ස
 ලොකස්ස අග්ගපුග්ගලො පරිනිබ්බුතො, ඉදාති කං අඤ්ඤං දිස්වා මච්චුරාජා
 ලජ්ජිස්සති එවමාදිනා නයෙන මරණපටිසංයුත්තං සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං
 විනිසාරෙන්වා ථෙරස්ස භියො පිතභෙසජ්ජානුරූපං ආහාරං දත්වා
 භත්තකිච්චාවසානෙ එකමන්තං නිසීදි.

උපට්ඨාකො සන්තිකාවචරොති උපට්ඨාකො හුත්වා සන්තිකාවචරො, න
 රන්ධගවෙසී. න විමංසනාධිජ්ජායො. සම්ප්පාරිති ඉදං පුරිමපදස්සෙව චෙවචනං.
 යෙසං සො භවං ගොතමොති කස්මා පුච්ඡති? තස්ස කිර එවං අහොසි “යෙසු
 ධම්මෙසු භවං ගොතමො ඉමං ලොකං පතිට්ඨපෙසි, තෙ තස්ස අච්චයෙන නට්ඨා නු
 බො, ධරන්ති නු බො, සචෙ ධරන්ති, ආනන්දො ජාතිස්සති, භන්ද නං පුච්ඡාමි”ති,
 තස්මා පුච්ඡී.

449. අප්පස්ස ථෙරො තිණි පිටකානි තිහි බන්ධෙහි සඬගහෙන්වා දස්සෙන්තො
 “තිණ්ණං බො”ති ආදිමාහ. මාණවො සඬබ්බිත්තෙන කථිතං අසල්ලක්ඛෙන්තො –
 “විත්ථාරතො පුච්ඡිස්සාමි”ති වින්තෙන්වා “කතමෙසං තිණ්ණං”න්ති ආදිමාහ.

සීලක්ඛන්ධවණ්ණනා

450-453. තතො ථෙරෙන “අරියස්ස සීලක්ඛන්ධස්සා”ති තෙසු දස්සිතෙසු පුන
 “කතමො පන සො, හො ආනන්ද, අරියො සීලක්ඛන්ධො”ති එකෙකං පුච්ඡී.
 ථෙරොපිස්ස බුද්ධුප්පාදං දස්සෙන්වා තන්තිධම්මං දෙසෙන්තො අනුක්කමෙන

භගවතා චූත්තනායෙනෙව සබ්බං විස්සජ්ජෙසි. තත්ථ අත්ථී වෙවෙත්ථ
 උත්තරිකරණීයන්ති එත්ථ භගවතො සාසනෙ න සීලමෙව සාරො, කෙවලඤ්ඤෙනං
 පතිට්ඨාමත්තමෙව හොති. ඉතො උත්තරි පන අඤ්ඤම්පි කත්තබ්බං අත්ථී යෙවාති
 දස්සෙසි. ඉතො බහිද්ධාති බුද්ධසාසනතො බහිද්ධා.

සමාධික්ඛන්ධවණ්ණනා

454. කථඤ්ච, මාණච, භික්ඛු ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො හොතීති ඉදමායස්මා
 ආනන්දො ‘‘කතමො පන සො, හො ආනන්ද, අරියො සමාධික්ඛන්ධො’’ති එවං
 සමාධික්ඛන්ධං පුට්ඨොපි යෙ තෙ ‘‘සීලසම්පන්නො ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො
 සතිසම්පජ්ඤෙන සමන්තාගතො සන්තුට්ඨො’’ති එවං සීලානන්තරං
 ඉන්ද්‍රියසංවරාදයො සීලසමාධිතං අත්තරෙ උභින්නම්පි උපකාරකධම්මා උද්දිට්ඨා,
 තෙ නිද්දිසිත්වා සමාධික්ඛන්ධං දස්සෙතුකාමො ආරභි. එත්ථ ච රූපජ්ඣානානෙව
 ආගතාති, න අරූපජ්ඣානාති, ආනෙත්වා පන දීපෙතබ්බාති. චතුත්ථජ්ඣානෙන භි
 අසඬගහිතා අරූපසමාපත්ති නාම නත්ථීයෙව.

471-480. අත්ථී වෙවෙත්ථ උත්තරිකරණීයන්ති එත්ථ භගවතො සාසනෙ න
 විත්තෙකග්ගතාමත්තකෙනෙව පරියොසානජ්ජත්ති නාම අත්ථී, ඉතොපි උත්තරි
 පන අඤ්ඤං කත්තබ්බං අත්ථී යෙවාති දස්සෙති. නත්ථී වෙවෙත්ථ
 උත්තරිකරණීයන්ති එත්ථ භගවතො සාසනෙ ඉතො උත්තරි කාතබ්බං නාම
 නත්ථීයෙව, අරහත්තපරියොසානඤ්ඤි භගවතො සාසනන්ති දස්සෙති. සෙසං
 සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

ඉති සුමඬගලවිලාසිනියා දීඝනිකායට්ඨකථායං

සුභසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. කෙවට්ටසුත්තවණ්ණනා

කෙවට්ටගහපතිපුත්තවත්ථුවණ්ණනා

481. එවං මෙ සුතං...පෙ.... නාළන්දායන්ති කෙවට්ටසුත්තං. තත්‍රායං
 අපුබ්බපදවණ්ණනා. පාචාරිකම්බවනෙති පාචාරිකස්ස අම්බවනෙ. කෙවට්ටොති ඉදං
 තස්ස ගහපතිපුත්තස්ස නාමං. සො කිර වත්තාලීසකොට්ඨනො ගහපතිමහාසාලො
 අතිවිය සද්ධො පසන්නො අහොසි. සො සද්ධාධිකත්තායෙව ‘‘සවෙ එකො භික්ඛු
 අඬ්ඬමාසන්නරෙන වා මාසන්නරෙන වා සංවච්ඡරෙන වා ආකාසෙ උජ්ජතිත්වා
 විවිධාති පාටිභාරියාති දස්සෙය්‍ය, සබ්බො ජනො අතිවිය පසීදෙය්‍ය. යංනුනාහං
 භගවන්තං යාචිත්වා පාටිභාරියකරණත්ථාය එකං භික්ඛුං අනුජානාපෙය්‍ය’’න්ති
 විත්තෙත්වා භගවන්තං උපසඬකම්ත්වා එවමාහ.

තත්ථ ඉද්ධාති සම්ද්ධා චීතාති නානාභණ්ඩඋස්සන්තතාය වුද්ධිප්පත්තා.
 ආකිණ්ණමනුස්සාති අංසකුටෙන අංසකුටං පහරිත්වා විය විවරන්තෙහි මනුස්සෙහි
 ආකිණ්ණා. සමාදිසතුති ආණාපෙතු යානන්තරෙ යපෙතු. උත්තරිමනුස්සධම්මාති
 උත්තරිමනුස්සානං ධම්මතො, දසකුසලසඬ්ඛාතතො වා මනුස්සධම්මතො උත්තරි.
 භියොයාසොමත්තායාති පකතියාපි පජ්ජලිතපදීපො තෙලස්තෙහං ලහිත්වා විය
 අතිරෙකප්පමාණෙන අභිප්පසිදිස්සති. න ඛො අහන්ති භගවා
 රාජගහසෙට්ඨිවත්ථුස්මිං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසි, තස්මා “න ඛො අහ”න්තිආදිමාහ.

482. න ධංසෙමීති න ගුණවිනාසනෙන ධංසෙමි, සීලහෙදං පාපෙත්වා
 අනුපුබ්බෙන උච්චට්ඨානතො ඔතාරෙන්තො නීවට්ඨානෙන න යපෙමි, අථ ඛො අහං
 බුද්ධසාසනස්ස වුද්ධිං පච්චාසිසන්තො කථෙමීති දස්සෙති. තතියමිපි ඛොති
 යාවතතියං බුද්ධානං කථං පටිබාහිත්වා කථෙතුං විසහන්තො නාම නත්ථි. අයං පන
 භගවතා සද්ධිං විස්සාසිකො විස්සාසං වඩ්ඪෙත්වා වල්ලහො හුත්වා
 අත්ථකාමොස්මිති තික්ඛත්තුං කථෙසි.

ඉද්ධිපාටිභාරියවණ්ණනා

483-484. අථ භගවා අයං උපාසකො මයි පටිබාහන්තෙපි පුනප්පුනං
 යාවතියෙව. “භන්දස්ස පාටිභාරියකරණෙ ආදීනවං දස්සෙමි”ති වින්තෙත්වා “තීණි
 ඛො”තිආදිමාහ. තත්ථ අමාහං භික්ඛුන්ති අමුං අහං භික්ඛුං. ගන්ධාරීති ගන්ධාරෙන
 නාම ඉසිනා කතා, ගන්ධාරරට්ඨෙ වා උප්පන්නා විජ්ජා. තත්ථ කිර ඛහු ඉසයො
 වසිංසු, තෙසු එකෙන කතා විජ්ජාති අධිප්පායො. අට්ටියාමීති අට්ටො පිළිතො විය
 හොමි. හරායාමීති ලජ්ජාමි. ජිගුච්ජාමීති ගුථං දිස්වා විය ජිගුච්ජං උප්පාදෙමි.

ආදෙසනාපාටිභාරියවණ්ණනා

485. පරසත්තානන්ති අඤ්ඤෙසං සත්තානං. දුතියං තස්සෙව වෙවචනං.
 ආදිසතීති කථෙති. චෙතසිකන්ති සොමනස්සදොමනස්සං අධිප්පෙතං. එවමිපි තෙ
 මනොති එවං තව මනො සොමනස්සිතො වා දොමනස්සිතො වා
 කාමචිතක්කාදිසම්පයුත්තො වා. දුතියං තස්සෙව වෙවචනං. ඉතිපි තෙ චිත්තන්ති ඉති
 තව චිත්තං, ඉදඤ්චිදඤ්ච අත්ථං චිත්තයමානං පචත්තතීති අත්ථො. මණ්ණිකා නාම
 විජ්ජාති වින්තාමණීති එවං ලද්ධනාමා ලොකෙ එකා විජ්ජා අත්ථි. තාය පරෙසං
 විත්තං ජානාතීති දීපෙති.

අනුසාසනීපාටිභාරියවණ්ණනා

486. එවං චිතක්කෙථාති තෙක්ඛම්මචිතක්කාදයො එවං පචත්තෙන්තා
 චිතක්කෙථ. මා එවං චිතක්කයිත්ථාති එවං කාමචිතක්කාදයො පචත්තෙන්තා මා
 චිතක්කයිත්ථ. එවං මනසි කරොථාති එවං අනිච්චසඤ්ඤමෙව, දුක්ඛසඤ්ඤාදීසු වා
 අඤ්ඤතරං මනසි කරොථ. මා එවන්ති “නිච්ච”න්තිආදිනා නයෙන මා මනසි

කරින්ථ. ඉදන්ති ඉදං පඤ්චකාමගුණිකරාගං පජ්භථ. ඉදං උපසම්පජ්ජාති ඉදං
චතුමග්ගඵලජ්ජපහෙදං ලොකුත්තරධම්මමෙව උපසම්පජ්ජ පාපුණිත්වා නිජ්ඣාදෙන්වා
විහරථ. ඉති භගවා ඉද්ධිවිධං ඉද්ධිපාටිභාරියන්ති දස්සෙති, පරස්ස චිත්තං ඤාත්වා
කථනං ආදෙසනාපාටිභාරියන්ති. සාවකානඤ්ච බුද්ධානඤ්ච සත්තං ධම්මදෙසනා
අනුසාසනීපාටිභාරියන්ති.

තත්ථ ඉද්ධිපාටිභාරියෙන අනුසාසනීපාටිභාරියං මහාමොග්ගල්ලානස්ස
ආචිණ්ණං, ආදෙසනාපාටිභාරියෙන අනුසාසනීපාටිභාරියං ධම්මසෙනාපතිස්ස.
දෙවදත්තෙ සංඝං භින්දිත්වා පඤ්ච භික්ඛුසතානි ගහෙන්වා ගයාසිසෙ බුද්ධලීලාය
තෙසං ධම්මං දෙසන්තෙ හි භගවතා පෙසිතෙසු ද්විසු අග්ගසාවකෙසු ධම්මසෙනාපති
තෙසං චිත්තාවාරං ඤාත්වා ධම්මං දෙසෙසි, ථෙරස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා පඤ්චසතා
භික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. අථ තෙසං මහාමොග්ගල්ලානො විකුබ්බනං
දස්සෙත්වා දස්සෙත්වා ධම්මං දෙසෙසි, තං සුත්වා සබ්බෙ අරහත්තඵලෙ
පතිට්ඨහිංසු. අථ ද්වෙපි මහානාගා පඤ්ච භික්ඛුසතානි ගහෙන්වා වෙහාසං
අබ්භුග්ගන්ත්වා වෙළවනමෙවාගමිංසු. අනුසාසනීපාටිභාරියං පන බුද්ධානං සත්තං
ධම්මදෙසනා, තෙසු ඉද්ධිපාටිභාරියආදෙසනාපාටිභාරියානි සඋපාරම්භානි
සදොසානි, අද්ධානං න තිට්ඨන්ති, අද්ධානං අතිට්ඨනතො න නියාන්ති.
අනුසාසනීපාටිභාරියං අනුපාරම්භං නිද්දොසං, අද්ධානං තිට්ඨති, අද්ධානං
තිට්ඨනතො නියාන්ති. තස්මා භගවා ඉද්ධිපාටිභාරියඤ්ච ආදෙසනාපාටිභාරියඤ්ච
ගරහති, අනුසාසනීපාටිභාරියංයෙව පසංසති.

භූතනිරොධෙසකවත්ථුවණ්ණනා

487. භූතපුබ්බන්ති ඉදං කස්මා භගවතා ආරද්ධං.

ඉද්ධිපාටිභාරියආදෙසනාපාටිභාරියානං අනියානිකභාවදස්සනත්ථං,
අනුසාසනීපාටිභාරියස්සෙව නියානිකභාවදස්සනත්ථං. අපි ච සබ්බබුද්ධානං
මහාභූතපරියෙසකො නාමෙකො භික්ඛු හොතියෙව. යො මහාභූතෙ පරියෙසන්තො
යාව බ්‍රහ්මලොකා විවරිත්වා විස්සජ්ජේතාරං අලභිත්වා ආගම්ම බුද්ධමෙව පුච්ඡිත්වා
නික්කඩ්ධො හොති. තස්මා බුද්ධානං මහත්තභාවජ්ජකාසනත්ථං, ඉදඤ්ච කාරණං
පටිච්ඡන්තං, අථ නං විවටං කත්වා දෙසෙන්නොපි භගවා ‘‘භූතපුබ්බ’’න්තිආදිමාහ.

තත්ථ කත්ථ නු බොති කිස්මිං යානෙ කිං ආගම්ම කිං පත්තස්ස තෙ අනවසෙසා
අප්පවත්තිවසෙන නිරුජ්ඣන්ති. මහාභූතකථා පනෙසා සබ්බාකාරෙන
විසුද්ධිමග්ගෙ චුත්තා, තස්මා සා තතොව ගහෙතබ්බා.

488. දෙවයානියො මග්ගොති පාටියෙක්කො දෙවලොකගමනමග්ගො නාම
නත්ථී, ඉද්ධිවිධඤාණස්සෙව පනෙතං අධිවචනං. තෙන හෙස යාව බ්‍රහ්මලොකාපි
කායෙන වසං වත්තෙන්තො දෙවලොකං යාති. තස්මා ‘‘තං දෙවයානියො
මග්ගො’’ති චුත්තං. යෙන වාතුමහාරාජිකානි සමීපෙ ධීතමිපි භගවත්තං අපුච්ඡිත්වා
ධම්මතාය වොදිතො දෙවතා මහානුභාවානි මඤ්ඤමානො උපසඩ්ධම්. මයමිපි බො,

හික්බි, න ජානාමාති බුද්ධවිසයෙ පඤ්භං පුච්ඡිතා දෙවතා න ජානන්ති,
 තෙනෙවමාහංසු. අථ ඛො සො හික්බි “මම ඉමං පඤ්භං න කථෙතුං න ලබ්භා, සීසං
 කථෙථා” ති තා දෙවතා අජ්ඣොත්ථරති, පුනස්පුනං පුච්ඡති, තා “අජ්ඣොත්ථරති
 නො අයං හික්බි, හන්ද නං හත්ථතො මොවෙස්සාමා” ති වින්තෙත්වා “අත්ථි ඛො
 හික්බි චත්තාරො මහාරාජානො” ති ආදිමාහංසු. තත්ථ අභික්කන්තතරාති අතික්කම්ම
 කන්තතරා. පඤ්භතරාති චණ්ණයසඉස්සරියාදිහි උත්තමතරා එතෙන නයෙන
 සබ්බවාරෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො.

491-493. අයං පන විසෙසො – සක්කො කිර දෙවරාජා වින්තෙසි “අයං
 පඤ්භො බුද්ධවිසයො, න සක්කා අඤ්ඤාන විස්සජ්ජිතුං, අයඤ්ච හික්බි අග්ගිං
 පභාය ඛජ්ජොපනකං ධමන්තො විය, හෙරිං පභාය උදරං වාදෙන්තො විය ව,
 ලොකෙ අග්ගපුග්ගලං සම්මාසම්බුද්ධං පභාය දෙවතා පුච්ඡන්තො විචරති, පෙසෙමි
 නං සත්ථුසන්තික” ති. තතො පුනදෙව සො වින්තෙසි “සුදුරම්පි ගන්ත්වා සත්ථු
 සන්තිකෙව නික්කඬ්ඛො භවිස්සති. අත්ථි වෙව පුග්ගලො නාමෙස, ථොකං තාව
 ආභිණ්ඩන්තො කිලමතු පච්ඡා ජානිස්සති” ති. තතො තං “අභමපි ඛො” ති ආදිමාහ.
 බ්‍රහ්මයානියොපි දෙවයානියසදිසොව. දෙවයානියමග්ගොති වා
 බ්‍රහ්මයානියමග්ගොති වා ධම්මසෙතූති වා එකවිත්තක්ඛණිකඅප්පනාති වා
 සන්තිට්ඨානිකචෙතනාති වා මහග්ගතවිත්තන්ති වා අභිඤ්ඤාඤාණන්ති වා
 සබ්බමෙතං ඉද්ධිවිධඤ්ඤාණස්සෙව නාමං.

494. පුබ්බනිමිත්තන්ති ආගමනපුබ්බභාගෙ නිමිත්තං සූරියස්ස උදයතො
 අරුණුග්ගං විය. තස්මා ඉදානෙව බ්‍රහ්මා ආගමිස්සති, එවං මයං ජානාමාති දීපයිංසු.
 පාතුරහොසීති පාකටො අහොසි. අථ ඛො සො බ්‍රහ්මා තෙන හික්බිතා පුට්ඨො
 අත්තතො අවිසයභාවං ඤත්වා සවාහං “න ජානාමි” ති චක්ඛාමි, ඉමෙ මං
 පරිභවිස්සන්ති, අථ ජානන්තො විය යං කිඤ්චි කථෙස්සාමි, අයං මෙ හික්බි
 වෙය්‍යාකරණෙන අනාරද්ධවිත්තො වාදං ආරොපෙස්සති. “අභමස්මි හික්බි
 බ්‍රහ්මා” ති ආදීනි පන මෙ භණන්තස්ස න කොචි වචනං සද්දහිස්සති. යංනුනාහං
 වික්ඛෙපං කත්වා ඉමං හික්බිං සත්ථුසන්තිකංයෙව පෙසෙය්‍යන්ති වින්තෙත්වා
 “අභමස්මි හික්බි බ්‍රහ්මා” ති ආදිමාහ.

495-496. එකමන්තං අපනෙත්වාති කස්මා එවමකාසි? කුහකත්තා. බහිද්ධා
 පරියෙට්ඨන්ති තෙලත්ථිකො වාලිකං නිජ්ජිලියමානො විය යාව බ්‍රහ්මලොකා
 බහිද්ධා පරියෙසනං ආපජ්ජති.

497. සකුණන්ති කාකං වා කුලලං වා. න ඛො එසො, හික්බි, පඤ්භො එවං
 පුච්ඡිතබ්බොති ඉදං භගවා යස්මා පදෙසෙනෙස පඤ්භො පුච්ඡිතබ්බො, අයඤ්ච ඛො
 හික්බි අනුපාදින්තකෙපි ගහෙත්වා නිජ්ජදෙසතො පුච්ඡති, තස්මා පටිසෙධෙති.
 ආවිණ්ණං කිරෙතං බුද්ධානං, පුච්ඡාමුළ්භස්ස ජනස්ස පුච්ඡාය දොසං දස්සෙත්වා
 පුච්ඡං සික්ඛාපෙත්වා පුච්ඡාවිස්සජ්ජනං. කස්මා? පුච්ඡිතුං අජානිත්වා පරිපුච්ඡන්තො
 දුට්ඨඤ්ඤාපයො හොති. පඤ්භං සික්ඛාපෙත්තො පන “කත්ථ ආපො වා” ති ආදිමාහ.

498. තත්ථ න ගාධතීති න පතිට්ඨාති, ඉමෙ චත්තාරො මහාභූතා කිං ආගම්ම අප්පතිට්ඨා භවන්තීති අත්ථො. උපාදින්නංයෙව සන්ධාය පුච්ඡති. දීඝඤ්ච රස්සඤ්චාති සංශ්ඨානවසෙන උපාදාරූපං වුත්තං. අණුං ථූලන්ති බුද්දකං වා මහන්තං වා, ඉම්මිනාපි උපාදාරූපෙ වණ්ණමත්තමෙව කථිතං. සුභාසුභන්ති සුභඤ්ච අසුභඤ්ච උපාදාරූපමෙව කථිතං. කිං පන උපාදාරූපං සුභන්ති අසුභන්ති අත්ථි? නත්ථි. ඉට්ඨානිට්ඨාරම්මණං පනෙව කථිතං. නාමඤ්ච රූපඤ්චාති නාමඤ්ච දීඝාදිභෙදං රූපඤ්ච. උපරුජ්ඣතීති නිරුජ්ඣතී, කිං ආගම්ම අසෙසමෙතං නප්පවත්තතීති.

එවං පුච්ඡිතබ්බං සියාති පුච්ඡං දස්සෙත්වා ඉදානි විස්සජ්ජනං දස්සෙන්නො තත්ත්වෙය්‍යාකරණං භවතීති වත්වා – “විඤ්ඤාණ” න්ති ආදිමාහ.

499. තත්ථ විඤ්ඤාතබ්බන්ති විඤ්ඤාණං නිබ්බානස්සෙතං නාමං, තදෙතං නිදස්සනාභාවතො අනිදස්සනං. උප්පාදන්තො වා වයන්තො වා යීතස්ස අඤ්ඤාථත්තන්තො වා එතස්ස නත්ථිති අනන්තං. පහන්ති පනෙතං කිර තිත්ථස්ස නාමං, තඤ්ඤි පපන්ති එත්ථාති පපං, පකාරස්ස පන භකාරො කතො. සබ්බතො පහමස්සාති සබ්බතොපහං. නිබ්බානස්ස කිර යථා මහාසමුද්දස්ස යතො යතො ඔතරිතුකාමා භොන්ති, තං තදෙව තිත්ථං, අතිත්ථං නාම නත්ථි. එවමෙව අට්ඨතිංසාය කම්මට්ඨානෙසු යෙන යෙන මුඛෙන නිබ්බානං ඔතරිතුකාමා භොන්ති, තං තදෙව තිත්ථං, නිබ්බානස්ස අතිත්ථං නාම නත්ථි. තෙන වුත්තං “සබ්බතොපහ” න්ති. එත්ථ ආපො වාති එත්ථ නිබ්බානෙ ඉදං නිබ්බානං ආගම්ම සබ්බමෙතං ආපොතිආදිනා නයෙන වුත්තං උපාදින්නක ධම්මජාතං නිරුජ්ඣතී, අප්පවත්තං භොතීති.

ඉදානිස්ස නිරුජ්ඣනුපායං දස්සෙන්නො “විඤ්ඤාණස්ස නිරොධෙන එත්ථෙතං උපරුජ්ඣතී” ති ආහ. තත්ථ විඤ්ඤාණන්ති වරිමකවිඤ්ඤාණම්පි අභිසම්බාරවිඤ්ඤාණම්පි, වරිමකවිඤ්ඤාණස්සාපි හි නිරොධෙන එත්ථෙතං උපරුජ්ඣතී. විජ්ඣාතදීපසිඛා විය අපණ්ණත්තිකභාවං යාති. අභිසම්බාරවිඤ්ඤාණස්සාපි අනුප්පාදනිරොධෙන අනුප්පාදවසෙන උපරුජ්ඣතී. යථාහ “සොතාපත්තිමග්ගඤ්ඤාණෙන අභිසම්බාරවිඤ්ඤාණස්ස නිරොධෙන යපෙත්වා සත්තභවෙ අනමතග්ගෙ සංසාරෙ යෙ උප්පජ්ජෙය්‍යුං නාමඤ්ච රූපඤ්ච එත්ථෙතෙ නිරුජ්ඣන්ති” ති සබ්බං වුළුනිද්දෙසෙ වුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

ඉති සුමඬ්ගලවිලාසිනියා දීඝනිකායට්ඨකථායං

කෙවට්ටසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. ලොභිච්චසුත්තවණ්ණනා

ලොභිච්චබ්‍රාහ්මණවත්ථුවණ්ණනා

501. එවං මෙ සුතං...පෙ.... කොසලෙසුති ලොහිව්වසුත්තං. තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනා. සාලවතිකාති තස්ස ගාමස්ස නාමං, සො කිර වතියා විය සමන්තතො සාලපන්තියා පරික්ඛිත්තො. තස්මා සාලවතිකාති වුවිවති. ලොහිව්වොති තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නාමං.

502-503. පාපකන්ති පරානුකම්පා විරහිතත්තා ලාමකං, න පන උච්ඡේදසස්සත්තානං අඤ්ඤතරං. උප්පන්නං හොතීති ජාතං හොති, න කෙවලඤ්ච විත්තෙ ජාතමත්තමෙව. සො කිර තස්ස වසෙන පරිසමප්ඤ්ඤෙව එවං භාසතියෙව. කිඤ්ඤි පරො පරස්සාති පරො යො අනුසාසියති, සො තස්ස අනුසාසකස්ස කිං කරස්සති. අත්තනා පටිලද්ධං කුසලං ධම්මං අත්තනාව සක්කත්වා ගරුං කත්වා විහාතඛින්නති වදති.

504-407. රොසිකං න්භාපිතං ආමන්තෙසීති රොසිකාති එවං ඉත්ථිලිඛිගවසෙන ලද්ධනාමං න්භාපිතං ආමන්තෙසි. සො කිර හගවතො ආගමනං සුත්වා විත්තෙසි – “විහාරං ගන්ත්වා දිට්ඨං නාමං භාරො, ගෙහං පන ආණාපෙත්වා පස්සිස්සාමි චෙව යථාසත්ති ව ආගන්තුකහික්ඛං දස්සාමි” ති, තස්මා එවං න්භාපිතං ආමන්තෙසි.

508. පිට්ඨිතො පිට්ඨිතොති කථාථාසුකත්ථං පච්ඡතො පච්ඡතො අනුබන්ධො හොති. විචෙචෙතුති විමොචෙතු, තං දිට්ඨිගතං විනොදෙතුති වදති. අයං කිර උපාසකො ලොහිව්වස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පියසභායකො. තස්මා තස්ස අත්ථකාමතාය එවමාහ. අප්පෙව නාම සියාති එත්ථ පඨමවචනෙන හගවා ගජ්ජති, දුතියවචනෙන අනුගජ්ජති. අයං කිරෙත්ථ අධිප්පායො – රොසිකෙ එතදත්ථමෙව මයා වත්තාරි අසඬ්ඛොයානාති. කප්පසතසහස්සඤ්ච විවිධාති දුක්කරාති කරොන්තෙන පාරමියො පූරිතා, එතදත්ථමෙව සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණං පටිවිද්ධං, න මෙ ලොහිව්වස්ස දිට්ඨිගතං හින්දිතුං භාරොති, ඉමමත්ථං දස්සෙත්තො පඨමවචනෙන හගවා ගජ්ජති. කෙවලං රොසිකෙ ලොහිව්වස්ස මම සන්තිකෙ ආගමනං වා නිසජ්ජා වා අල්ලාපසල්ලාපො වා හොතු, සචෙපි ලොහිව්වසදිසානං සතසහස්සස්ස කඬ්ඛා හොති, පටිබලො අහං විනොදෙතුං ලොහිව්වස්ස පන එකස්ස දිට්ඨිවිනොදනෙ මය්හං කො භාරොති ඉමමත්ථං දස්සෙත්තො දුතියවචනෙන හගවා අනුගජ්ජතීති චෙදිතඛිබ්බො.

ලොහිව්වබ්‍රාහ්මණානුයොගවණ්ණනා

509. සමුදයසඤ්ජාතීති සමුදයස්ස සඤ්ජාති හොගුප්පාදො, තතො උට්ඨිතං ධනධඤ්ඤන්ති අත්ථො. යෙ තං උපජීවන්තීති යෙ ඤාතිපරිජනදාසකම්මකරාදයො ජනා තං නිස්සාය ජීවන්ති. අත්තරායකරොති ලාභන්තරායකරො. හිතානුකම්පීති එත්ථ හිතන්ති වුඬ්ඨි. අනුකම්පතීති අනුකම්පී, ඉච්ඡතීති අත්ථො, වුඬ්ඨිං ඉච්ඡති වා නො වාති වුත්තං හොති. නිරයං වා තිරච්ඡානායොනිං වාති සචෙ සා මිච්ඡාදිට්ඨි සම්පජ්ජති, නියතා හොති, එකංසෙන නිරයෙ නිබ්බත්තති, නො චෙ, තිරච්ඡානායොනියං නිබ්බත්තතීති අත්ථො.

510-512. ඉදානි යස්මා යථා අත්තනො ලාභන්තරායෙන සත්තා සංවිජ්ජන්ති න තථා පරෙසං, තස්මා සුට්ඨුතරං බ්‍රාහ්මණං පච්චෙතුකාමො “තං කිං මඤ්ඤසී” ති දුතියං උපපත්තිමාහ. යෙ විමෙති යෙ ච ඉමෙ තථාගතස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා අරියභූමිං ඔක්කමිතුං අසක්කොන්තා කුලපුත්තා දිබ්බා ගබ්භාති උපයොගත්ථෙ පච්චත්තවචනං, දිබ්බෙ ගබ්භෙති අත්ථො. දිබ්බා, ගබ්භාති ච ඡන්තං දෙවලොකානාමෙතං අධිවචනං. පරිපාචෙන්තීති දෙවලොකගාමීනිං පටිපදං පුරයමානා දානං, දදමානා, සීලං රක්ඛමානා, ගන්ධමාලාදීහි, පූජං කුරුමානා භාවනං භාවයමානා පාචෙන්ති විපාචෙන්ති පරිපාචෙන්ති පරිණාමං ගමෙන්ති. දිබ්බානං භවානං අභිනිබ්බත්තියාති දිබ්බභවා නාම දෙවානං විමානානි, තෙසං නිබ්බත්තනත්ථායාති අත්ථො. අථ චා දිබ්බා ගබ්භාති දානාදයො පුඤ්ඤවිසෙසා. දිබ්බා භවාති දෙවලොකෙ විපාකක්ඛන්ධා, තෙසං නිබ්බත්තනත්ථාය තානි පුඤ්ඤානි කරොන්තීති අත්ථො. තෙසං අත්තරායකරොති තෙසං මග්ගසම්පත්තිඵලසම්පත්තිදිබ්බභවවිසෙසානං අත්තරායකරො. ඉති භගවා එත්තාවතා අනියමිතෙනෙව ඔපම්මවිධිනා යාව භවග්ගා උග්ගතං බ්‍රාහ්මණස්ස මානං හින්දිත්වා ඉදානි චොදනාරහෙ තයො සත්ථාරෙ දස්සෙතුං “තයො බො මෙ, ලොහිව්වා” තිආදිමාහ.

තයො චොදනාරහවණ්ණනා

513. තත්ථ සා චොදනාති තයො සත්ථාරෙ චොදෙන්තස්ස චොදනා. න අඤ්ඤා චිත්තං උපට්ඨපෙන්තීති අඤ්ඤාය ආජානනත්ථාය චිත්තං න උපට්ඨපෙන්ති. චොක්කම්මාති නිරන්තරං තස්ස සාසනං අකත්වා තනො උක්කමිත්වා චත්තන්තීති අත්ථො. ඔසක්කන්තියා චා උස්සක්කෙය්‍යාති පටික්කමන්තියා උපගච්ඡෙය්‍ය, අනිච්ඡන්තියා ඉච්ඡෙය්‍ය, එකාය සම්පයොගං අනිච්ඡන්තියා එකො ඉච්ඡෙය්‍යාති චුත්තං හොති. පරම්මුඛිං චා ආලිඬිගෙය්‍යාති දට්ඨුමිපි අනිච්ඡමානං පරම්මුඛිං ධීතං පච්ඡතො ගන්ත්වා ආලිඬිගෙය්‍ය. එවංසම්පදමිදන්ති ඉමස්සාපි සත්ථුනො “මම ඉමෙ සාවකා” ති සාසනා චොක්කම්ම චත්තමානෙපි තෙ ලොහෙන අනුසාසනො ඉමං ලොහධම්මං එවංසම්පදමෙව ඊදිසමෙව වදාමි. ඉති සො එවරූපො තව ලොහධම්මො යෙන ත්වං ඔසක්කන්තියා උස්සක්කන්තො විය පරම්මුඛිං ආලිඬිගන්තො විය අහොසීතිපි තං චොදනං අරහති. කිඤ්ඤි පරො පරස්ස කරිස්සතීති යෙන ධම්මෙන පරෙ අනුසාසි, අත්තානාමෙව තාව තත්ථ සම්පාදෙහි, උජුං කරොහි. කිඤ්ඤි පරො පරස්ස කරිස්සතීති චොදනං අරහති.

514. නිද්දායිකබ්බන්ති සස්සරූපකානි තිණානි උප්පාටෙන්වා පරිසුද්ධං කාතබ්බං.

515. තතියචොදනාය කිඤ්ඤි පරො පරස්සාති අනුසාසනං අසම්පට්ච්ඡනකාලතො පට්ඨාය පරො අනුසාසිතබ්බො, පරස්ස අනුසාසකස්ස කිං කරිස්සතීති නනු තත්ථ අප්පොස්සුක්කතං ආපජ්ජිත්වා අත්තනා පටිවිද්ධම්මං අත්තනාව මානෙත්වා පුජෙත්වා විහාතබ්බන්ති එවං චොදනං අරහතීති අත්ථො.

න වොදනාරහසත්ථුවණ්ණනා

516. න වොදනාරහොති අයඤ්ඤි යස්මා පයමමෙව අත්තානං පතිරූපෙ පතිට්ඨාපෙත්වා සාවකානං ධම්මං දෙසෙති. සාවකා චස්ස අස්සවා හුත්වා යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජන්ති, තාය ච පටිපත්තියා මහන්තං විසෙසමධිගච්ඡන්ති. තස්මා න වොදනාරහොති.

517. නරකපපාතං පපතන්තොති මයා ගහිතාය දිට්ඨියා අහං නරකපපාතං පපතන්තො. උද්ධරිත්වා ථලෙ පතිට්ඨාපිතොති තං දිට්ඨිං හින්දිත්වා ධම්මදෙසනාහත්ථෙත අපායපතනතො උද්ධරිත්වා සග්ගමග්ගථලෙ යපිතොම්හිති වදති. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

ඉති සුමඬිගලවිලාසිනියා දීඝනිකායට්ඨකථායං

ලොභිව්වසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. තෙවිජ්ජසුත්තවණ්ණනා

518. එවං මෙ සුතං...පෙ.... කොසලෙසුති තෙවිජ්ජසුත්තං. තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනා. මනසාකටන්ති තස්ස ගාමස්ස නාමං. උත්තරෙන මනසාකටස්සාති මනසාකටතො අවිදුරෙ උත්තරපස්සෙ. අම්බවනෙති තරුණඅම්බරුක්ඛසණ්ඨෙ, රමණීයො කිර සො භූමිභාගො, හෙට්ඨා රජතපට්ටසදිසා වාලිකා විජ්ජකිණ්ණා, උපරි මණ්ඩිතානං විය සනසාබාපත්තං අම්බවනං. තස්මිං බුද්ධානං අනුවඡවිකෙ පව්වෙකසුඛෙ අම්බවනෙ විහරතීති අත්ථො.

519. අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතාති කුලවාරිත්තාදිසම්පත්තියා තත්ථ තත්ථ පඤ්ඤාතා. වඩ්ඤීතිආදීති තෙසං නාමානි. තත්ථ වඩ්ඤී ඔපාසාදවාසිකො. තාරුක්ඛො ඉව්ඡානඬිගලවාසිකො. පොක්ඛරසාති උක්කට්ඨවාසිකො. ජාණුසොණී සාවත්ථිවාසිකො. තොදෙයොසා තුදිගාමවාසිකො. අඤ්ඤෙ වාති අඤ්ඤෙ ච බහුජනා. අත්තනො අත්තනො නිවාසට්ඨානෙනි ආගන්ත්වා මන්තසජ්ඣායකරණත්ථං තත්ථ පටිවසන්ති. මනසාකටස්ස කිර රමණීයතාය තෙ බ්‍රාහ්මණා තත්ථ නදීතීරෙ ගෙහානි කාරෙත්වා පරික්ඛිපාපෙත්වා අඤ්ඤෙසං බහුනං පවෙසනං නිවාරෙත්වා අත්තරත්තරා තත්ථ ගන්ත්වා වසන්ති.

520-521. වාසෙට්ඨභාරද්වාජානන්ති වාසෙට්ඨස්ස ච පොක්ඛරසාතිනො අත්තෙවාසිකස්ස, භාරද්වාජස්ස ච තාරුක්ඛන්තෙවාසිකස්ස. එතෙ කිර ද්වෙ ජාතිසම්පන්නා තිණ්ණං වෙදානං පාරගු අහෙසුං. ජඩ්ඝවිහාරන්ති අතිවිරනිසජ්ජපව්වයා කිලමථවිනොදනත්ථාය ජඩ්ඝවාරං. තෙ කිර දිවසං සජ්ඣායං කත්වා සායන්තෙ වුට්ඨාය න්භානීයසම්භාරගන්ධමාලතෙලධොතවත්ථානි ගාහාපෙත්වා අත්තනො පරිජනපරිවුතා න්භායිතුකාමා නදීතීරං ගන්ත්වා රජතපට්ටවණ්ණෙ වාලිකාසණ්ඨෙ අපරාපරං වඩ්ඤමිංසු. එකං වඩ්ඤමන්තං ඉතරො

අනුවඬිකම්, පුන ඉතරං ඉතරොති. තෙන වුත්තං “අනුවඬිකමන්තානං අනුවචරන්තාන”න්ති. මග්ගාමග්ගෙති මග්ගෙ ව අමග්ගෙ ව. කතමං නු ඛො පටිපදං පුරෙත්වා කතමෙන මග්ගෙන සක්කා සුඛං බ්‍රහ්මලොකං ගන්තුන්ති එවං මග්ගාමග්ගං ආරබ්භ කථං සමුට්ඨාපෙසුන්ති අත්ථො. අඤ්ජසායනොති උජුමග්ගස්සෙනං වෙවචනං, අඤ්ජසා වා උජුකමෙව එතෙන ආයන්ති ආගච්ඡන්තිති අඤ්ජසායනො නිය්‍යානිකො නිය්‍යාතීති නිය්‍යායන්තො නිය්‍යාති, ගච්ඡන්තො ගච්ඡන්ති අත්ථො.

තක්කරස්ස බ්‍රහ්මසහබ්‍යතායාති යො තං මග්ගං කරොති පටිපජ්ජති, තස්ස බ්‍රහ්මිනා සද්ධිං සහභාවාය, එකට්ඨානෙ පාතුභාවාය ගච්ඡන්ති අත්ථො. ය්වායන්ති යො අයං. අක්ඛාතොති කථිතො දීපිතො. බ්‍රාහ්මණෙන පොක්ඛරසාතිනාති අත්තනො ආවරියං අපදිසති. ඉති වාසෙට්ඨො සකමෙව ආවරියවාදං ථොමෙත්වා පග්ගණ්හිත්වා විවරති. භාරද්වාජොපි සකමෙවාති. තෙන වුත්තං “නෙව ඛො අසක්ඛි වාසෙට්ඨො”තිආදි.

තතො වාසෙට්ඨො “උභින්නම්පි අම්භාකං කථා අනිය්‍යානිකාව, ඉමස්මිඤ්ච ලොකෙ මග්ගකුසලො නාම හොතා ගොතමෙන සදිසො නත්ථි, භවඤ්ච ගොතමො අවිදුරෙ වසති, සො නො තුලං ගහෙත්වා නිසින්තවාණිජො විය කඬ්ඛං ඡින්දිස්සති”ති වින්තෙත්වා තමත්ථං භාරද්වාජස්ස ආරොචෙත්වා උභොපි ගන්ත්වා අත්තනො කථං භගවතො ආරොචෙසුං. තෙන වුත්තං “අථ ඛො වාසෙට්ඨො...පෙ.... ය්වායං අක්ඛාතො බ්‍රාහ්මණෙන තාරුක්ඛෙනා”ති.

522. එත්ථ හො ගොතමාති එතස්මිං මග්ගාමග්ගෙ. විග්ගහො විවාදොතිආදීසු පුබ්බුජ්ජන්තිකො විග්ගහො. අපරභාගෙ විවාදො. දුට්ඨොපි එසො නානාආවරියානං වාදතො නානාවාදො.

523. අථ කිස්මිං පන වොති ත්වම්පි අයමෙව මග්ගොති අත්තනො ආවරියවාදමෙව පග්ගය්හ නිට්ඨසි, භාරද්වාජොපි අත්තනො ආවරියවාදමෙව, එකස්සාපි එකස්මිං සංසයො නත්ථි. එවං සති කිස්මිං වො විග්ගහොති පුච්ඡති.

524. මග්ගාමග්ගෙ, හො ගොතමාති මග්ගෙ හො ගොතම අමග්ගෙ ව, උජුමග්ගෙ ව අනුජුමග්ගෙ වාති අත්ථො. එස කිර එකබ්‍රාහ්මණස්සාපි මග්ගං “න මග්ගො”ති න වදති. යථා පන අත්තනො ආවරියස්ස මග්ගො උජුමග්ගො, න එවං අඤ්ඤෙසං අනුජානාති, තස්මා තමෙවත්ථං දීපෙන්නො “කිඤ්වාපි හො ගොතමා”තිආදිමාහ.

සබ්බානි තානීති ලිඬිගවිපල්ලාසෙන වදති, සබ්බෙ තෙති වුත්තං හොති. බහුනීති අට්ඨ වා දස වා. නානාමග්ගානීති මහන්තාමහන්තජඩ්ඝමග්ගසකටමග්ගාදිවසෙන නානාවිධානි සාමන්තා ගාමනදීතළාකඛෙත්තාදීහි ආගන්ත්වා ගාමං පවිසනමග්ගානි.

525-526. “නියාන්තීති වාසෙට්ඨ වදෙසී” ති භගවා තික්ඛත්තුං වච්භෙදං කත්වා පටිඤ්ඤං කාරාපෙසි. කස්මා? තිත්ථියා හි පටිජානිත්වා පච්ඡා නිග්ගස්භමානා අවජානන්ති. සො තථා කාතුං න සක්ඛිස්සතීති.

527-529. තෙව තෙවිජ්ජාති තෙ තෙවිජ්ජා. වකාරො ආගමසන්ධිමත්තං. අන්ධවෙණීති අන්ධපවෙණී, එකෙන වක්ඛුමතා ගහිතයට්ඨියා කොටිං එකො අන්ධො ගණ්හති, තං අන්ධං අඤ්ඤො තං අඤ්ඤොති එවං පණ්ණාසසට්ඨි අන්ධා පටිපාටියා සට්ඨා අන්ධවෙණීති වුච්චති. පරම්පරසංසත්තාති අඤ්ඤමඤ්ඤං ලග්ගා, යට්ඨිගාහකෙනපි වක්ඛුමතා විරහිතාති අත්ථො. එකො කිර ධුත්තො අන්ධගණං දිස්වා “අසුකස්මිං නාම ගාමෙ ඛජ්ජහොජ්ජං සුලභ” න්ති උස්සාහෙත්වා “තෙන හි තත්ථ නො සාමී තෙනි, ඉදං නාම තෙ දෙමා” ති වුත්තෙ, ලඤ්ජං ගහෙත්වා අන්තරාමග්ගෙ මග්ගා ඔක්කම්ම මහන්තං ගච්ජං අනුපරිගන්ත්වා පුරිමස්ස හත්ථෙන පච්ඡිමස්ස කච්ජං ගණ්හාපෙත්වා “කිඤ්චි කම්මං අත්ථි, ගච්ජථ තාව තුම්හෙ” ති වත්වා පලායි, තෙ දිවසම්පි ගන්ත්වා මග්ගං අවින්දමානා “කුහිං නො වක්ඛුමා, කුහිං මග්ගො” ති පරිදෙවිත්වා මග්ගං අවින්දමානා තත්ථෙව මරිංසු. තෙ සන්ධාය වුත්තං “පරම්පරසංසත්තා” ති. පුරිමොපිති පුරිමෙසු දසසු බ්‍රාහ්මණෙසු එකොපි. මජ්ඣිමොපිති මජ්ඣිමෙසු ආචරියපාචරියෙසු එකොපි. පච්ඡිමොපිති ඉදානි තෙවිජ්ජෙසු බ්‍රාහ්මණෙසු එකොපි. හස්සකඤ්ඤොති හසිතබ්බමෙව. නාමකඤ්ඤොති ලාමකංයෙව. තදෙනං අත්ථාභාවෙන රිත්තකං, රිත්තකත්තායෙව තුච්ජකං. ඉදානි බ්‍රහ්මලොකො තාව තිට්ඨතු, යො තෙවිජ්ජෙහි න දිට්ඨපුබ්බොව. යෙපි වන්දිමසුරියෙ තෙවිජ්ජා පස්සන්ති, තෙසම්පි සහබ්‍යතාය මග්ගං දෙසෙතුං නප්පහොන්තීති දස්සන්තං “තං කිං මඤ්ඤසී” තිආදිමාහ.

530. තත්ථ යතො වන්දිමසුරියා උග්ගච්ජන්තීති යස්මිං කාලෙ උග්ගච්ජන්ති. යත්ථ ව ඔග්ගච්ජන්තීති යස්මිං කාලෙ අත්ථමෙන්නි, උග්ගමනකාලෙ ව අත්ථභිගමනකාලෙ ව පස්සන්තීති අත්ථො. ආයාවන්තීති “උදෙහි හවං වන්ද, උදෙහි හවං සුරියා” ති එවං ආයාවන්ති. ථොමයන්තීති “සොම්මො වන්දො, පරිමණ්ඩලො වන්දො, සප්පහො වන්දො” තිආදීනි වදන්තා පසංසන්ති. පඤ්ජලිකාති පග්ගහිතඅඤ්ජලිකා. නමස්සමානාති “නමො නමො” ති වදමානා.

531-532. යං පස්සන්තීති එත්ථ යන්ති නිපාතමත්තං. කිං පන න කිරාති එත්ථ ඉධ පන කිං වත්තබ්බං. යත්ථ කිර තෙවිජ්ජෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි න බ්‍රහ්මා සක්ඛිදිට්ඨොති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

අවිරවතිනදීඋපමාකථා

542. සමතිත්තිකාති සමහරිතා. කාකපෙය්‍යාති යත්ථ කත්ථවි තීරෙ යීතෙන කාකෙන සක්කා පාතුන්ති කාකපෙය්‍යා. පාරං තරිතුකාමොති නදිං අතික්කම්ත්වා පරතීරං ගන්තුකාමො. අවිභෙය්‍යාති පක්කොසෙය්‍ය. එහි පාරාපාරන්ති අම්භො පාර

අපාරං එහි, අථ මං සහසාව ගහෙන්වා ගමිස්සසි, අත්ථි මෙ අවිවායිකකම්මන්ති අත්ථො.

544. යෙ ධම්මා බ්‍රාහ්මණකාරකාති එත්ථ පඤ්චසීලදසකුසලකම්මපථහෙදා ධම්මා බ්‍රාහ්මණකාරකාති වෙදිතබ්බා, තබ්බිපරිතා අබ්‍රාහ්මණකාරකා. ඉන්ද්‍රවිභායාමාති ඉන්ද්‍රං අවිභායාම පක්කොසාම. එවං බ්‍රාහ්මණානං අවිභායනස්ස නිරත්ථකතං දස්සෙත්වා පුනපි භගවා අණ්ණවකුච්ඡියං සුරියො විය ජලමානො පඤ්චසතභික්ඛුපරිවුතො අවිරවතියා තීරෙ නිසින්තො අපරම්පි නදීඋපමංයෙව ආහරන්තො “සෙය්‍යථාපි”ති ආදිමාහ.

546. කාමගුණාති කාමයිතබ්බට්ඨෙයන කාමා, ඛන්ධනට්ඨෙයන ගුණා. “අනුජානාමි භික්ඛවෙ, අහතානං වත්ථානං දිගුණං සඬ්ඝාටි”න්ති (මහාව. 348) එත්ථ හි පටලට්ඨො ගුණට්ඨො. “අවිචෙන්ති කාලා තරයන්ති රත්තියො, වයොගුණා අනුපුබ්බං ජහන්ති”ති එත්ථ රාසට්ඨො ගුණට්ඨො. “සතගුණා දක්ඛිණා පාටිකඬ්ඛිතබ්බා”ති (ම. නි. 3.379) එත්ථ ආනිසංසට්ඨො ගුණට්ඨො. “අන්තං අන්තගුණං (බු. පා. 3.1) කයිරා මාලාගුණෙ බහු”ති (ධ. ප. 53) ව එත්ථ ඛන්ධනට්ඨො ගුණට්ඨො. ඉධාපි එසෙව අධිප්පෙතො. තෙන වුත්තං “ඛන්ධනට්ඨෙයන ගුණා”ති. වක්ඛුච්ඤ්ඤායාති වක්ඛුච්ඤ්ඤාණෙන පස්සිතබ්බා. එතෙනුපායෙන සොතච්ඤ්ඤායාදීසුපි අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉට්ඨාති පරිශිට්ඨා වා හොත්තු, මා වා, ඉට්ඨාරම්මණභූතාති අත්ථො. කන්තාති කාමනියා. මනාපාති මනවඩ්ඪනකා. පියරුපාති පියජාතිකා. කාමුපසඤ්ඤිතාති ආරම්මණං කත්වා උප්පජ්ජමානෙන කාමෙන උපසඤ්ඤිතා. රජනියාති රඤ්ජනියා, රාගුප්පත්තිකාරණභූතාති අත්ථො.

ගධිතාති ගෙධෙන අභිභූතා හුත්වා. මුච්ඡිතාති මුච්ඡාකාරප්පත්තාය අධිමත්තකාය තණ්හාය අභිභූතා. අප්ප්කොපන්තාති අධිඔපන්තා ඔගාළ්භා “ඉද්දං සාර”න්ති පරිනිට්ඨානප්පත්තා හුත්වා. අනාදීනවදස්සාවිතොති ආදීනවං අපස්සන්තා. අනිස්සරණපඤ්ඤාති ඉදමෙත්ථ නිස්සරණන්ති, එවං පරිජානනපඤ්ඤාවිරහිතා, පච්චවෙක්ඛණපරිභොගවිරහිතාති අත්ථො.

548. ආවරණාති ආදීසු ආවරන්තිති ආවරණා. නිවාරෙන්තිති නිවරණා. ඔනන්ධන්තිති ඔනාහනා. පරියොනන්ධන්තිති පරියොනාහනා. කාමච්ඡන්දාදීනං විත්ථාරකථා විසුද්ධිමග්ගතො ගහෙතබ්බො.

549-550. ආවුතා නිවුතා ඔනද්ධා පරියොනද්ධාති පදානි ආවරණාදීනං වසෙන වුත්තාති. සපරිග්ගහොති ඉත්ථිපරිග්ගහෙන සපරිග්ගහොති පුච්ඡති. අපරිග්ගහො හො ගොතමාති ආදීසුපි කාමච්ඡන්දස්ස අභාවතො ඉත්ථිපරිග්ගහෙන අපරිග්ගහො. බ්‍යාපාදස්ස අභාවතො කෙනචි සද්ධිං වෙරවිත්තෙන අවෙරො. ටීනමිද්ධස්ස අභාවතො විත්තගෙලඤ්ඤසඬ්ඛාතෙන බ්‍යාපජ්ජෙන අබ්‍යාපජ්ජො. උද්ධච්චකුක්කුච්චාභාවතො උද්ධච්චකුක්කුච්චාදීහි සංකිලෙසෙහි

අසංකිලිට්ඨවිත්තො සුපරිසුද්ධමානසො. විවිකිච්ඡාය අභාවතො විත්තං වසෙ වත්තෙති. යථා ව බ්‍රාහ්මණා විත්තගතිකා භොන්තිති, විත්තස්ස වසෙන වත්තන්ති, න තාදිසොති වසවත්ති.

552. ඉධ බො පනාති ඉධ බ්‍රහ්මලොකමග්ගෙ. ආසීදිත්වාති අමග්ගමෙව “මග්ගො”ති උපගන්ත්වා. සංසීදන්තිති “සමතල”න්ති සඤ්ඤාය පඬිකං ඔතිණ්ණා විය අනුප්පවිසන්ති. සංසීදිත්වා විසාරං පාපුණන්තිති එවං පඬිකෙ විය සංසීදිත්වා විසාරං අඬිගමඬිගසංහඤ්ජනං පාපුණන්ති. සුක්කතරං මඤ්ඤෙ තරන්තිති මරිචිකාය වඤ්චෙත්වා “කාකපෙය්‍යා නදී”ති සඤ්ඤාය “තරිස්සාමා”ති හත්ථෙහි ව පාදෙහි ව වායමමානා සුක්කතරණං මඤ්ඤෙ තරන්ති. තස්මා යථා හත්ථපාදාදීනං සංහඤ්ජනං පරිහඤ්ජනං, එවං අපායෙසු සංහඤ්ජනං පරිහඤ්ජනං පාපුණන්ති. ඉධෙව ව සුඛං වා සාතං වා න ලභන්ති. තස්මා ඉදං තෙවිජ්ජානං බ්‍රාහ්මණානන්ති තස්මා ඉදං බ්‍රහ්මසහබ්‍යතාය මග්ගදීපකං තෙවිජ්ජකං පාවචනං තෙවිජ්ජානං බ්‍රාහ්මණානං. තෙවිජ්ජාඉරිණන්ති තෙවිජ්ජාඅරඤ්ඤං ඉරිණන්ති හි අගාමකං මහාඅරඤ්ඤං වුවිච්ඡිති. තෙවිජ්ජාවිච්ඡන්ති පුප්ඵළෙහි අපරිභොගරුක්ඛෙහි සඤ්ජන්තං නිරුද්ධං අරඤ්ඤං. යත්ථ මග්ගතො උක්කමිත්වා පරිවත්තිතුම්පි න සක්කා භොන්ති, තං සන්ධායාහ “තෙවිජ්ජාවිච්ඡන්තිපි වුවිච්ඡිති”ති. තෙවිජ්ජාබ්‍යසනන්ති තෙවිජ්ජානං පඤ්චවිධබ්‍යසනසදිසමෙතං. යථා හි ඤාතිරොගභොග දිට්ඨි සීලබ්‍යසනප්පත්තස්ස සුඛං නාම නත්ථි, එවං තෙවිජ්ජානං තෙවිජ්ජකං පාවචනං ආගම්ම සුඛං නාම නත්ථිති දස්සෙති.

554. ජාතසංවඬිඨොති ජාතො ව වඬිඨිතො ව, යො හි කෙවලං තත්ථ ජාතොව භොති, අඤ්ඤත්ථ වඬිඨිතො, තස්ස සමන්තා ගාමමග්ගා න සබ්බසො පච්චක්ඛා භොන්ති, තස්මා ජාතසංවඬිඨොති ආහ. ජාතසංවඬිඨොපි යො විරනික්ඛන්තො, තස්ස න සබ්බසො පච්චක්ඛා භොන්ති. තස්මා “තාවදෙව අවසට්ඨ”න්ති ආහ, තඬිඛණමෙව නික්ඛන්තන්ති අත්ථො. දන්ධායිතත්තන්ති අයං නු බො මග්ගො, අයං න නුබොති කඬිබාවසෙන විරායිතත්තං. විත්ථායිතත්තන්ති යථා සුබ්‍රමං අත්ථජාතං සහසා පුච්ඡිතස්ස කස්සපි සරිරං ථද්ධිභාවං ගණ්හාති, එවං ථද්ධිභාවග්ගහණං. න ත්වෙවාති ඉමිනා සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණස්ස අප්පට්ඨනභාවං දස්සෙති. තස්ස හි පුරිසස්ස මාරාවට්ටනාදිවසෙන සියා ඤාණස්ස පටිසාතො. තෙන සො දන්ධායෙය්‍යා වා විත්ථායෙය්‍යා වා. සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං පන අප්පට්ඨනං, න සක්කා තස්ස කෙනපි අන්තරායො කාතුන්ති දීපෙති.

555. උල්ලුපතු භවං ගොතමොති උද්ධරතු භවං ගොතමො. බ්‍රාහ්මණං පජන්ති බ්‍රාහ්මණදාරකං, භවං ගොතමො මම බ්‍රාහ්මණපුත්තං අපායමග්ගතො උද්ධරිත්වා බ්‍රහ්මලොකමග්ගෙ පතිට්ඨපෙතුති අත්ථො. අථස්ස භගවා බුද්ධුප්පාදං දස්සෙත්වා සද්ධිං පුබ්බභාගපටිපදාය මෙත්තාවිහාරාදිබ්‍රහ්මලොකගාමිමග්ගං දෙසෙතුකාමො “තෙන හි වාසෙට්ඨා”තිආදිමාහ. තත්ථ “ඉධ තථාගතො”තිආදි සාමඤ්ඤඵලෙ විත්ථාරිතං. මෙත්තාසහගතෙනාතිආදීසු යං වත්තබ්බං, තං සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ බ්‍රහ්මවිහාරකම්මට්ඨානකථායං වුත්තං. සෙය්‍යථාපි වාසෙට්ඨ බලවා

සඬබ්බමොතිආදි පන ඉධ අපුබ්බං. තත්ථ බලවාති බලසම්පන්නො. සඬබ්බමොති සඬබ්බමකො. අප්පකසිරෙනාති අකිව්ඡෙන අදුක්ඛෙන. දුබ්බලො හි සඬබ්බමො සඬබ්බං ධමන්තොපි න සක්කොති චතස්සො දිසා සරෙන විඤ්ඤාපෙතුං, නාස්ස සඬබ්බසද්දො සබ්බතො ඵරති. බලවතො පන විජ්ජාරිකො හොති, තස්මා “බලවා” තිආදිමාහ. මෙත්තාය වෙනොවිමුත්තියාති එත්ථ මෙත්තාති වුත්තෙ උපචාරොපි අප්පනාපි වට්ටති, “වෙන්තොවිමුත්ති” ති වුත්තෙ පන අප්පනාව වට්ටති. යං පමාණකතං කම්මන්ති පමාණකතං කම්මං නාම කාමාවචරං වුවිවති. අප්පමාණකතං කම්මං නාම රූපාරූපාවචරං. තඤ්භි පමාණං අතික්කම්ත්වා ඔදිස්සකඅනොදිස්සකදිසාඵරණවසෙන වඩ්ඪෙත්වා කතත්තා අප්පමාණකතන්ති වුවිවති. න තං තත්ත්වසිස්සති න තං තත්ත්වතිට්ඨති තං කාමාවචරකම්මං තස්මිං රූපාවචරාරූපාවචරකම්මෙ න ඔභියති, න තිට්ඨති. කිං වුත්තං හොති – තං කාමාවචරකම්මං තස්ස රූපාරූපාවචරකම්මස්ස අන්තරා ලග්ගිතුං වා යාතුං වා රූපාරූපාවචරකම්මං ඵරිත්වා පරියාදිගිත්වා අන්තතො ඔකාසං ගහෙත්වා පතිට්ඨාතුං න සක්කොති. අථ ඛො රූපාවචරාරූපාවචරකම්මමෙව කාමාවචරං මහොසො විය පරිත්තං උදකං ඵරිත්වා පරියාදිගිත්වා අන්තතො ඔකාසං ගහෙත්වා තිට්ඨති. තස්ස විපාකං පටිබාහිත්වා සයමෙව බ්‍රහ්මසහබ්‍යතං උපනෙතීති. එවංවිහාරීති එවං මෙත්තාදිවිහාරී.

559. එතෙ මයං භවත්තං ගොතමන්ති ඉදං තෙසං දුතියං සරණගමනං. පයමමෙව හෙතෙ මජ්ඣිමපණ්ණාසකෙ වාසෙට්ඨසුත්තං සුත්වා සරණං ගතා, ඉමං පන තෙවිජ්ජසුත්තං සුත්වා දුතියමපි සරණං ගතා. කතිපාහව්වයෙන පබ්බජිත්වා අග්ගඤ්ඤසුත්තෙ උපසම්පදඤ්චෙව අරහත්තඤ්ච අලත්ථුං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

ඉති සුමඬ්ඨගලවිලාසිනියා දීඝනිකායට්ඨකථායං

තෙවිජ්ජසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ව තෙරසසුත්තපටිමණ්ඩිතස්ස සීලක්ඛන්ධවග්ගස්ස

අත්ථවණ්ණනාති.

සීලක්ඛන්ධවග්ගට්ඨකථා නිට්ඨිතා.